TERCÜME-İ DÎVÂN-I HÂFIZ

Manzum Hâfız Dîvânı Tercümesi

FERÎDÎ

2. CİLT

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 142

Edebiyat ve Sanat Serisi	: 30
Kitabın Adı	: TERCÜME-İ DÎVÂN-I HÂFIZ Manzum Hâfız Dîvânı Tercümesi
Müellifi	: Ferîdî (ö. 18. yy.)
Özgün Dili	: Farsça - Osmanlı Türkçesi
Hazırlayan	: Dr. Emrullah Yakut Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi
Son Okuma	: Uğur Öztürk, Yazma Eser Uzmanı
Arşiv Kayıt	: Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, Nr. 992 İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp., TY. 3032 Beyazıt Yazma Eser Ktp., B. 5673
Kapak Görseli	: Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Laleli, Nr. 1739, vr. 2[a]
Baskı	: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 42716
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2019
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Ferîdî
Manzum Hâfız Dîvânı Tercümesi, *Tercüme-i Dîvân-ı Hâfız*

1. Fars Edebiyatı, 2. Türk Edebiyatı, 3. Hâfız-ı Şîrâzî, 4. Hâfız Tercümesi, 5. Ferîdî

ISBN: 978-975-17-4342-4 (2. Cilt) / ISBN: 978-975-17-4343-5 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

TERCÜME-İ DÎVÂN-I HÂFIZ

MANZUM HÂFIZ DÎVÂNI TERCÜMESİ

(İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

2. CİLT

FERÎDÎ
(ö. 18. yy.)

Hazırlayan
Emrullah Yakut

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER

بنفشه دوش بگل گفت و خوش نشانی داد	715
عشقت نه سر سریست که از سر بدر شد	716
اگر خدای کسی را بهر گناه بگیرد	718
سرّ سودای تو اندر سر ما میگردد	719
می زنم هر نفس از درد فراقت فریاد	721
مرا بوصل تو گر زانکه دسترس باشد	722
هوس باد بهارم بسر صحرا بُرد	724
سحر چون خسرو خاور علم بر کوهساران زد	726
بیا که رایت منصور پادشاه رسید	728
دادگرا ترا فلک جرعه کشی پیاله باد	730
سپیده‌دم که صبا بوی لطف جان گیرد	732
تنم ز رنج فراوان دمی نیاساید	741
گفتم که خطا کردی ب تدبیر نه این بود	744
الا ای طوطئ گویای اسرار	745
گر بود عمر بمیخانه رسم بار دگر	748
یوسف گُم گشته بازآید بکنعان غم مخور	750
روی بنمای و وجود خودم از یاد ببر	752
ای صبا نُکهتی از خاک ره یار بیار	754
ای صبا نکهتی از کوی فلانی بمن آر	756
ای خرّم از فروغ رخت لاله زار عمر	757
عیدست و آخر گل و یاران در انتظار	759
صبا ز منزل جانان گذر دریغ مدار	761
روی بنما و مرا گو که ز جان دل برگیر	763
دیگر ز شاخ سرو سهی بلبل صبور	765
شب قدرست و طی شد نامهٔ هَجر	766
نصیحتی کنمت بشنو و بهانه مگیر	767
دلا چندم بریزی خون ز دیده شرم دار آخر	770
ساقیا مایهٔ شباب بیار	772

774 سرو بالا بلند خوش رفتار
775 منم که دیده بدیدار دوست کردم باز
777 هزار شکر که دیدم بکام خویشت باز
779 خوشست شبی که در آیی بصد کرشمه و ناز
780 براه میکده عشّاق راست در تك و تاز
781 عروس گل دگر آمد ببزم گلشن باز
782 درآ که در دل خسته توان درآید باز
784 ای سرو ناز حسن که خوش میروی بناز
785 برنیامد از تمنّای لبت کامم هنوز
787 حال خونین دلان که گوید باز
789 خیز و در کاسهٔ زر آب طربناك انداز
790 دلم ربودهٔ لولی وشیست شورانگیز
792 بیا و کشتئ ما در شط شراب انداز
794 ای صبا گر بگذری بر ساحل رود ارس
796 جانا ترا که گفت که احوال ما مپرس
797 دارم از زلف سیاهش گله چندان که مپرس
799 درد عشقی کشیده‌ام که مپرس
800 دلا رفیق سفر بخت نیکخواهت بس
802 گلعذاری ز گلستان جهان ما را بس
804 اگر رفیق شفیقی درست پیمان باش
806 ای همه شکل تو مطبوع و همه جای تو خوش
807 فکر بلبل همه آنست که گل شد یارش
809 بازآی و دل تنگ مرا مونس جان باش
810 بدور لاله قدح گیر و بی ریا میباش
812 باغبان گر پنج روزی صحبت گل بایدش
813 مثالش‌خوشا شیراز وضع بی
815 ببرد از من قرار و طاقت و هوش
817 دلم رمیده شد و غافلم من درویش
818 دوش با من گفت پنهان کاردان تیزهوش
820 در عهد پادشاه خطابخش عیب پوش
822 سحر ز هاتف غیبم رسید مژده بگوش
824 شراب تلخ میخواهم که مردافکن بود زورش
825 صوفی گلی بچین و مرقّع بخار بخش
827 کنار آب و پای بید و طبع شعر و یاری خوش
828 مجمع خوبی و لطفست عذار چو مهش

830 ما آزموده‌ایم درین شهر بخت خویش
831 هاتفی از گوشهٔ میخانه دوش
833 یا رب این نوگل خندان که سپردی بمنش
835 چو برشکست صبا زلف عنبرافشانش
837 من خرابم ز غم یار خراباتی خویش
838 چو جام لعل تو نوشم کجا بماند هوش
840 نیست کس را ز کمند سر زلف تو خلاص
841 از رقیب دلم نیافت خلاص
842 حسن و جمال تو جهان جمله گرفت طول وعرض
843 بیا که میشنوم بوی جان از آن عارض
845 گرد عذار یار من تا نبشتست گرد خط
846 ز چشم بد رخ خوب ترا خدا حافظ
848 قسم بحشمت و جاه و جلال شاه شجاع
849 بعزّ دولت گیتی فروز شاه شجاع
850 بامدادان که ز خلوتگه کاخ ابداع
852 در وفای مهر تو مشهور خوبانم چو شمع
854 سحر ببوی گلستان دمی شدم در باغ
856 طالع اگر مدد دهد دامنش آورم بکف
858 مقام امن و می بیغش و رفیق شفیق
860 زبان خامه ندارد سر بیان فراق
862 کسی مباد چو منِ خسته مبتلای فراق
864 ای دل ریش مرا با لب تو حقّ نمک
865 اگر شراب خوری جرعه‌ای فشان بر خاک
867 هزار دشمنم ار میکنند قصد هلاک
868 اگر بکوی تو باشد مرا مجال وصول
870 بعهد گل شدم از توبهٔ شراب خجل
872 ای رخت چون خلد [و] لعلت سلسبیل
873 رهروان را عشق بس باشد دلیل
875 خوش خبر بادی ای نسیم شمال
877 ای برده دلم را تو بدین شکل وشمائل
878 بسحر چشم تو ای لعبت خُجسته خصال
880 دارای جهان نصرت دین خسرو کامل
882 شَمَمتُ روحَ وِدادٍ و شِمتُ برقَ وصال
884 هر نکته‌ای که گفتم در وصف آن شمائل
885 اگر برخیزد از دستم که با دلدار بنشینم

887 بگذار تا ز شارع میخانه بگذریم
889 الم یأن للاحباب ان یترحّموا
891 بعزم توبه سحر گفتم استخاره کنم
893 بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم
895 بارها گفته‌ام و بار دگر میگویم
896 بمژگان سیه کردی هزاران رخنه در دینم
897 بغیر از آن که بشد دین و دانش از دستم
899 بازآی ساقیا که هواخواه خذمتم
901 بُشری اِذِ السّلامة حَلَّت بِذی سَلَم
903 بی تو ای سرو روان با گل و گلشن چه کنم
904 بتیغم گر کشد دستش نگیرم
906 تو همچو صبحی و من شمع خلوت سحرم
907 تا سایهٔ مبارکت افتاد بر سرم
908 جوزا سحر نهاد حمائل برابرم
913 چرا نه در پی عزم دیار خود باشم
915 جویی که مستان را صلا گفتیم‌صلاح از ما چه می
915 گرت باور بود ور نی سخن این بود و ما گفتیم
916 چل سال بیش رفت که من لاف میزنم
918 حاشا که من بموسم گل ترک می کنم
919 حجاب چهرهٔ جان میشود غبار تنم
921 گر دست دهد خاک کف پای نگارم
923 بینم‌حالیا مصلحت وقت در آن می
925 خیز تا خرقهٔ صوفی بخرابات بریم
927 خیز تا از در میخانه گشادی طلبیم
929 خیال روی تو چون بگذرد بگلشن چشم
931 خرّم آن روز کزین منزل ویران بروم
932 بینم‌در خرابات مغان نور خدا می
935 دوستان وقت گل آمد که بعشرت کوشیم
936 دی شب بسیل اشک ره خواب میزدم
938 دوش سودای رخش گفتم ز سر بیرون کنم
939 دیده دریا کنم و صبر بصحرا فکنم
940 دوش بیمارئ چشم تو ببرد از دستم
942 دردم از یارست و درمان نیز هم
944 در نهانخانهٔ عشرت صنمی خوش دارم
946 دیدار شد میسّر و بوس و کنار هم

950 روزگاری شد که در میخانه خدمت میکنم
952 ز دست کوته خود زیر بارم
954 در خرابات مغان گر گذر افتد بازم
955 زلف بر باد مده تا ندهی بر بادم
957 صنما با غم عشق تو چه تدبیر کنم
959 گر دست رسد در سر زلفین تو بازم
961 سال‌ها پیروئ مذهب رندان کردم
963 سرم خوشست و ببانگ بلند میگویم
965 صوفی بیا که خرقهٔ سالوس برکشیم
966 عمریست تا من در طلب هر روز گامی میزنم
968 روز عیدست و من امروز در آن تدبیرم
969 عشقبازی و جوانی و شراب لعل فام
971 ما پیش خاك پای تو صد رو نهاده‌ایم
973 عاشق روی جوانی خوش نوخاسته‌ام
975 بینم‌غم زمانه که هیچش کران نمی
976 فاش میگویم و از گفتهٔ خود دلشادم
978 فتوای پیر مغان دارم و قولیست قدیم
980 گر چه ما بندگان پادشهیم
982 آن که پامال جفا کرد چو خاک راهم
984 گرچه از آتش دل چون خم می در جوشم
986 گر من از سرزنش مدّعیان اندیشم
988 گر ازین منزل غربت بسوی خانه روم
989 گر چه افتاد ز زلفش گرهی در کارم
991 من دوستدار روی خوش و موی دلکشم
993 ما برآریم شبی دست و دعایی بکنیم
995 ما ز یاران چشم یاری داشتیم
996 مرحبا طائر فرّخ پی فرخنده پیام
998 ما بی غمان مست دل از دست داده‌ایم
999 مزن بر دل ز نوک غمزه تیرم
1002 من ترک عشق شاهد و ساغر نمیکنم
1003 ما درس سحر در سر میخانه نهادیم
1005 خیال روی تو بر کارگاه دیده کشیدم
1007 ما بدین در نه پی حشمت و جاه آمده‌ایم
1009 ما نگوییم بد و میل بناحق نکنیم
1011 مرا عهدیست با جانان که تا جان در بدن دارم

من که باشم که بر آن خاطر عاطر گذرم 1013
مرا میبینی و دردم زیادت میکنی دردم 1015
من نه آن رندم که ترک شاهد و ساغر کنم 1017
مژدهٔ وصل تو کو کز سر جان برخیزم 1021
نماز شام غریبان چو گِریه آغازم 1023
هر چند پیر و خسته دل و ناتوان شدم 1024
این چه شورست که در دور قمر میبینم 1027
ای نور چشم من سخنی هست گوش کن 1030
بالابلند عشوه گر نقش باز من 1031
چندان که گفتم غم با طبیبان 1034
ای روی ماه منظر تو نوبهار حسن 1035
بهار و گل طرب انگیز گشت و توبه شکن 1037
چو گل هر دم ببویت جامه در تن 1038
چون شوم خاک رهش دامن بیفشاند ز من 1040
خدا را کم نشین با خرقه پوشان 1042
خوشتر از فکر می و جام چه خواهد بودن 1043
دانی که چیست دولت دیدار یار دیدن 1045
ز در درآ و شبستان ما منوّر کن 1046
شراب لعل کش و روی مه جبینان بین 1049
نکته‌ای دلکش بگویم خال آن مهرو ببین 1050
شاه شمشادقدان خسرو شیرین دهنان 1052
گلبرگ را ز سنبل مشکین نقاب کن 1054
صبح است ساقیا قدحی پرشراب کن 1056
فاتحه‌ای چو آمدی بر سر خسته‌ای بخوان 1057
منم که شهرهٔ شهرم بعشق ورزیدن 1058
میفکن بر صف رندان نظری بهتر ازین 1060
میسوزم از فراقت روی از جفا بگردان 1062
کرشمه‌ای کن و بازار ساحری بشکن 1063
مرغ دلم طائریست قدسی عرش آشیان 1065
یا رب آن آهوی مشکین بختن بازرسان 1066
در بدخشان لعل اگر از سنگ می آید برون 1067
ای قبای پادشاهی راست بر بالای تو 1068
ای خونبهای نافهٔ چین خاک راه تو 1070
ای آفتاب آینه دار جمال تو 1072
بجان پیر خرابات و حق نعمت او 1074

1076 تاب بنفشه میدهد طرّهٔ مشک سای تو
1077 خطّ عذار یار که بگرفت ماه ازو
1079 گلبن عیش میدهد ساقی گلعذار کو
1081 مرا چشمیست خون افشان ز دست آن کمان ابرو
1082 ای پیک راستان خبر یار ما بگو
1085 مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو
1087 گفتا برون شدی بتماشای ماه نو
1088 ای که با سلسله زلف دراز آمده‌ای
1090 از خون دل نوشتم نزدیک دوست نامه
1091 از من جدا مشو که توام نور دیده‌ای
1092 ای از فروغ رویت روشن چراغ دیده
1095 خنک نسیم معنبر شمامه‌ای دلخواه
1096 در سرای مغان رفته بود و آب زده
1098 دوش رفتم بدر میکده خواب آلوده
1100 دامن کشان همی رفت در شَرَب زرکشیده
1102 سحرگاهان که مخمور شبانه
1104 چراغ روی ترا گشته شمع پروانه
1106 عیشم مدامست زان لعل دلخواه
1109 گر تیغ بارد در کوی آن ماه
1110 عیدست و موسم گل ساقی بیار باده
1111 نصیب من چو خرابات کرده‌است آله
1113 ناگهان پرده برانداخته‌ای یعنی چه
1114 وصال او ز عمر جاودان به
1116 ای دل بکوی دوست گذاری نمیکنی
1118 ای دل آن دم که خراب از می گلگون باشی
1120 احمد الله علی معدلة السلطان
1122 ای پادشه خوبان داد از غم تنهایی
1124 اتت روائح رند الحمی و زاد غرامی
1126 ای دل گر از آن چاه زنخدان بدرآیی
1128 آن غالیه خط گر سوی ما نامه نوشتی
1131 ای که مهجوریٔ عشّاق روا میداری
1132 ای که دائم بخویش مغروری
1134 ای که در کوی خرابات مقامی داری
1136 ای که بر ماه از خط مشکین نقاب انداختی
1139 ای در رخ تو پیدا انوار پادشاهی

ای قصّهٔ بهشت ز کویت حکایتی	1142
این خرقه که دارم در رهن شراب اولی	1144
ای که در کشتن ما هیچ مدارا نکنی	1145
ای بیخبر بکوش که صاحب خبر شوی	1147
با مدّعی مگویید اسرار عشق و مستی	1149
ای دل مباش یک دم خالی ز عشق و مستی	1150
بشنو این نکته که خود را ز غم آزاده کنی	1152
بصوت بلبل و قمری اگر ننوشی می	1153
بفراغ دل زمانی نظری بماه رویی	1155
بگرفت کار حسنت چون عشق من کمالی	1156
بلبل ز شاخ سرو بگلبانگ پهلوی	1158
بیا با ما مَوَرز این کینه داری	1160
بچشم کرده‌ام ابروی ماه سیمایی	1161
بجان او که گرم دسترس بجان بودی	1163
چه بودی ار دل آن ماه مهربان بودی	1164
تو مگر بر لب آبی بهوس بنشینی	1166
خوش کرد یاوری فلکت روز داوری	1168
دو یار زیرک و از بادهٔ کهن دُومَنی	1170
در همه دیر مغان نیست چو من شیدایی	1172
دیدم بخواب دوش که ماهی برآمدی	1174
روزگاریست که ما را نگران میداری	1177
رفتم بباغ صبحدمی تا چینم گلی	1180
زین خوش رقم که بر گل رخسار میکشی	1181
ز دلبرم که رساند نوازش قلمی	1183
آید نسیم باد نوروزی‌ز کوی یار می	1185
زان می عشق کز او پخته شود هر خامی	1187
سحرگه ره روی در سرزمینی	1189
سلیمی منذ حلّت بالعراقی	1191
سحر با باد میگفتم حدیث آرزومندی	1194
ساقیا سایه ابرست و بهار و لب جوی	1196
سلام الله ما کرّ اللّیالی	1198
سلامی چو بوی خوش آشنایی	1200
سحرم هاتف میخانه بدولتخواهی	1203
سینه مالامال درد است ای دریغا مرهمی	1205
ساقی بیا که شد قدح لاله پر ز می	1207

1209 شهریست پرظریفان وز هر طرف نگاری
1211 صبا تو نکهت آن زلف مشک بو داری
1213 طفیل هستئ عشقست آدمی و پری
1216 ای باغم تو مارا پیوند لایزالی
1218 ای ز شرم عارضت گل غرق خَوی
1220 بیار باده و بازم رهان ز مخموری
1221 ای باد نسیم یار داری
1223 بدید آمد رسوم بیوفایی
1224 برو زاهد بأمّیدی که داری
1226 تو را که هر چه مرادست در جهان داری
1228 چو سرو اگر بخرامی دمی بگلزاری
1230 جان فدای تو که هم جانی و هم جانانی
1231 چون در جهان خوبی امروز کامکاری
1233 ساقی اگرت هواست بامی
1235 خوشتر از کوی خرابات نباشد جایی
1237 صبحست و ژاله میچکد از ابر بهمنی
1238 عمر بگذشت به بیحاصلی و بوالهوسی
1240 کتبتُ قصّةَ شوقی و مدْمَعی باکی
1242 که برد بنزد شاهان ز من گدا پیامی
1244 گفتند خلایق که تویی یوسف ثانی
1246 لبش میبوسم و در میکشم می
1248 مخمور جام عشقم ساقی بده شرابی
1249 می خواه و گل افشان کن از دهر چه میجویی
1250 نوبهارست در آن کوش که خوشدل باشی
1252 نسیم صبح سعادت بدان نشان که تو دانی
1253 نوش کن جام شراب یک منی
1255 وقت را غنیمت دان آن قدر که بتوانی
1257 هواخواه توام جانا و میدانم که میدانی
1259 هزار جهد بکردم که یار من باشی
1261 یا مَبْسِما یُحاکی دُرْجاً من اللّآلی
1265 سَبَتْ سَلْمٰی بِصُدْغَیْها فؤادی
1267 نور خدا نمایدت آینهٔ مجرّدی

KIT'ALAR

دل منه بر دنیی و اسباب او	1269
ساقیا باده که اکسیر حیاتست بیار	1271
بگوش هوش رهی منهی ای ندا در داد	1272
دل مبند ای مرد بخرد بر سخای عمرو و زید	1272
روح القدس آن سروش فرّخ	1273
بعهد سلطنت شاه شیخ ابواسحاق	1274
گدا اگر گهر پاک داشتی در اصل	1275
بسمع خواجه رسان ای ندیم وقت‌شناس	1276
تو نیک و بد خود هم از خود بپرس	1277
بر تو خوانم ز دفتر اخلاق	1278
سرای مدرسه و بحث علم و طاق و رواق	1278
حسود خواجهٔ ما را بگو که مپسند	1279
شاها مبشری ز بهشتم رسیده است	1280
بدین ظلمت‌سرا تا کی ببوی دوست بنشینم	1281
ساقیا پیمانه پر کن زانکه صاحب مجلست	1282
پادشاها لشکر توفیق همراه توأند	1283
ای معرّا اصل عالی جوهرت از حقد و حرص	1284
حسن این نظم از بیان مستغنی است	1284
خسروا دادگرا شیردلا بحرکفا	1285
قُوّتِ شاعرهٔ من زِ سَرِ فَرْطِ ملال	1286
فساد چرخ نه بینند و نشنوند همی	1288
بمن پیام فرستاد دوستی دی روز	1289
گلقند شعر من بنفشه شکررُباست	1291
بگذشتن فرصت ای برادر	1292
صباح جمعه بدو سادس ربیع نخست	1292
ای میوهٔ بهشتی کآمد به دستت ای جان	1293
برادر خواجه عادل طاب مثواه	1293
رحمان لایموت چو آن پادشاه را	1294
آصف عهد زمان جان جهان تورانشاه	1295
بهاء الحق و الدّین طاب مثواه	1295
مجد دین سرور و سالار قضات اسماعیل	1296
اعظم قوام دولت و دین آنکه بر درش	1297
ایّام بهارست و گل و لاله و نسرین	1298
آن کیست تا بحضرت سلطان ادا کند	1298

1299 زان حبّهٔ خضرا خور کز روی سبک هضمی
1300 سال و فال و حال و مال و اصل و نسل و تخت و بخت
1300 سرور اهل عمایم شمع جمع انجمن
1301 کو فرصتی که خذمت پیر مغان کنم
1302 حکیم فکر من از عقل دوش کرد سؤال
1303 دریغا خلعت روزجوانی
1304 ای باد صبا اگر توانی

RUBÂʿÎLER

1305 بعلمست آدمی انسان مُطلق
1305 مَن حاصِلِ عُمرِ خود ندارم جز غم
1306 مردی زِ کَنَنْدَهٔ در خَیْبر پُرس
1306 گر همچو من افتادهٔ این دام شوی
1307 در سنبلش آویختم از روی نیاز
1307 چون غنچهٔ گُل قَرابه‌پرداز شود
1308 زان بادهٔ دیرینهٔ دهقان پرورد
1308 ای آنکه نَهَنْد مهر و ماه از تمکین
1309 با دوست نشین و بادهٔ جام طلب
1309 تا حکم قضای آسمانی باشد
1310 نی دولت دنیا به ستم می‌ارزد
1310 امشب ز غمت میان خون خواهم خُفت
1311 در آرزوی بوس و کنارت مردم
1311 جانا چو شبی با تو بروز آوردم
1312 تا کی بود این جور و جفا کردن تو
1312 لب باز مگیر یک زمان از لب جام
1313 گفتی که ترا شوم مدار اندیشه
1313 عشق رخ یار بر مَنِ زار مگیر
1314 نی قصهٔ آن شمع چِگِل بتوان گفت
1314 خوبان جهان صید توان کرد بزر
1315 ماهی که قدش به سرو می‌ماند راست
1315 قسّام بهشت و دوزخ آن عقده گشای
1316 جز نقش تو در نظر نیاید ما را
1316 چشمت که فسون و رنگ میبارد ازو
1317 هر دوست که دم زد از وفا دشمن شد
1317 ای باد حدیث من نهانش میگو

گفتم که لبت گفت لبم آب حیات	1318
ماهم که رخش روشنئ خور بگرفت	1318
ماهی که نظیر خود ندارد بجمال	1319
سیلاب گرفت گِرد ویرانۀ عمر	1319
از چرخ بهر گونه همی‌دار امید	1320
چشم تو که سحر بابلست استادش	1320
با می بکنار جوی میباید بود	1321
ای شرمزده غنچۀ مستور از تو	1321
اوّل بوفا می وصالم درداد	1322
با مردم نیك و بد نمی باید بود	1322
ای سایۀ سنبلت سمن پرورده	1323
هر روز دلم بزیر باری دگرست	1323
چون باده ز غم چه بایدت جوشیدن	1324
ایّام شبابست شراب اولیتر	1324
باز آی که جانم بجمالت نگرانست	1325
بر گیر شراب طرب‌انگیز و بیا	1325
هجرت که بجان من درویش آمد	1326
شیرین دهنان عهد بپایان نَبرَند	1326
زلفین تو پیچ و خم و تاب از چه گرفت	1327
راه طلب تو خار غمها دارد	1327
بر دار دل از مادر دهر ای فرزند	1328
من باکمر تو در میان کردم دست	1328
مقبول دل خواصّ و مشهور عوام	1329
آواز پر مرغ طرب میشنوم	1329
با شاهد شوخ و شنگ و با بربط و نی	1330
در هجر تو من ز شمع افزون گریم	1330
عیبست عظیم بر کشیدن خود را	1331
جانم بفدای آنکه او اهل بود	1331
سر تا سر آفاقی بهاوَن سودن	1332
تا کار بکام دل مجروح بود	1332
ای دوست دل از جفای دشمن درکش	1333
ای کاج که بخت سازگاری کردی	1333
عمری ز پی مراد ضایع دارم	1334
یاران چو بهم دست در آغوش کنید	1334
امروز درین زمانۀ عهد شِکن	1335

ای دوست بکام دوشمنانم کردی 1335
از عاجزی و سلیمی و مسکینی 1336
غافل منشین که ای یار از تیزئ آه 1336
بر دل غم روزگار تا کی داری 1337
من جای غم تو در قلب خویش کنم 1337
گفتم که چه خالست بدین شیرینی 1338
اشکم چو رخ نگار من گلگون شد 1338
در غربت اگر کسی بماند ماهی 1339
یارب چو برآرندۀ حاجات تویی 1339

MESNEVÎLER

الا ای آهوی وحشی کجایی 1341
بیا ساقی آن می که حال آورد 1349
مغنّی کجایی بگلبانگ رود 1374
سگ برآن آدمی شرف دارد 1383
ایا ریح الصّبا قلبی کبیب 1384
هرکه آمد در جهان پر ز شور 1386

KASÎDELER

شد عرصۀ زمین چو بساط ارم جوان 1389
ز دلبری نتوان لاف زد بآسانی 1396
در عشق تو ای صنم چُنانم 1404

KAYNAKÇA 1409

LÜGATÇE 1417

EKLER 1421

269
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بنفشه دوش بگل گفت و خوش نشانی داد
که تاب من بجهان طرّهٔ فلانی داد

Didi benefşe güle dün ü ḫoş nişān virdi
Cihānda büklümi baña ṣaç-ı felān virdi [1]

دلم خزانهٔ اسرار بود و دست قضا
درش ببست و کلیدش بدلستانی داد

Dilim defīne-i esrār idi vü dest-i ḳażā
Derini baġladı bir ḫūba miftāḥın virdi

شکسته وار بدرگاهت آمدم که طبیب
بمومیایی لطف توام نشانی داد

Żaʿīfçe yanuña geldüm senüñ ṭabīb zīrā
Ki mūmiyā-yı ʿaṭāñdan baña nişān virdi [2]

[H 136b] [N 146b]

گذشت بر من مسکین و با رقیبان گفت
دریغ عاشق مقتول من چه جانی داد

Ben öksüz üstine uġradı hem raḳībe didi
Ḥayıf ki ʿāşıḳım ölmüş ne gūne cān virdi

[B 120a]

تنش درست و دلش شاد باد و خاطر خوش
که دست دادش و یاری ناتوانی داد

Vücūdı ṣaġ u ġöñüli şād u ṭabʿı ḫoş olsun
Ki virdi el aña yārlıḳ u ḳūt-ı cān virdi [3]

---

[1] ~ [metin] Cihānda zülf-i felān baña kim büküm virdi H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ Żaʿīf ḫużūrıña geldüm senüñ ṭabīb zīrā / [metin] Senüñ kerem mūmiyāsın baña ḫaber virdi H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ [metin] Anuñ ki el vire yoḫsula yārılıḳ virdi H, N, B → ḳuvvet: faḳra H, N [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

برو معالجهٔ خود کن ای نصیحتگو
شراب و شاهد شیرین کرا زیانی داد

Yüri muʿālece kendüñe it be hey nāṣiḥ
Ṣarāb u ṭatlı vü maḥbūb kime ziyān virdi

خزینهٔ دل حافظ ز گوهر اسرار
بیمن عشق تو سرمایهٔ جهانی داد

Defîne-i dil-i Ḥāfıẓ cevāhir esrārdan
Mübārek ʿışḳuñ ile māye-i cihān virdi[1]

270*
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[H 137a] [N 147a]

عشقت نه سر سریست که از سر بدر شد
مهرت نه عارضیست که جای دگر شود

[2ʿ] Işḳuñ degül ḳolayca ki başdan ṭışa ola
ʿĀrıż degül sevüñ ki dīger yaña da ola

---

[1] mübārek ~ eyüce H, N

* İşbu tercüme vezinle ġazele münāsib olmaġla cümleten taḥrīr olunup āḫar tercümeye iʿtibār olınmaz. H, N, B [Derkenardaki tercüme asıl metin olarak yukarı alındı, artık itibar olunmaması istenen tercüme dipnota nakl edildi.]

[2] ~ [metin] ʿIşḳuñ degül ḳolayına başdan ṭışa ola / ʿĀrıż degül sevüñ ki daḫı başḳa yerde_ola //
ʿIşḳuñ derūnuma vü benüm göñlüme sevüñ / Gitdi süd ile içe vü rūḥ ile ṭışa ola //
ʿIşḳ derdi bir maraż ki ʿilāc itmede aña / Saʿyı ne dek ziyād idesin ol ziyāde_ola //
Evvel biri benüm ki bu şehr içre her gice / ʿIşḳdan benüm ünüm ki berāber göge ola //
Ger şöyle Zinde-rūda ki göz yaşımı şaçam / Bir kezden Işfahān ekini yaş heme ola [H 137a] [N 147a]
Gördüm yanaġ zülf ortasında dün / Bir ṣūret üzre kim bulut ayı muḫīṭ ola // [ilk mısrada vezin hatalı.]
Didüm ki bedʾ idem mi öpüşden didi ki lā / ʿAḳreb yolından ay ḳo ki tā ṭaşra reh ola [B.119b]
Yārin lebin añışla eger içeñ mey Ḫʷāce / Ḳoma ḳo ġafleti ki ḫaber düşmene ola //
ʿĀşıḳ başın ḳabirden çıḳara pāy-būsa / Ger ḫāk-i pāyüñ aña kim perdesiz de ola H, N, B

عشق تو در درونم و مهر تو در دلم
با شیراندرون شد و با جان بدر شود

ʿIşḳuñ senüñ içimde benüm dilde hem sevüñ
Gitdi derūna südle ṭışa cān ile ola

دردیست درد عشق که اندر علاج او
هر چند سعی بیش نمایی بتر شود

ʿIşḳ derdi bir maraż ki ʿilāc itmede aña
Ne deñlü saʿyi gösteresin zāʾide ola

اوّل یکی منم که درین شهر هر شبی
فریاد من ز عشق بأفلاک بر شود

Evvel biri benüm ki bu şehr içre her gice
ʿIşḳdan benüm ünüm ki berāber göke ola

گر زانکه من سرشک فشانم بزنده رود
کشت عراق جمله بیکبار تر شود

Ger şöyle Zinde-rūd çayına göz yaşım şaçam
Bir kezden İṣfahān ekini yaş heme ola

دی در میان زلف بدیدم رخ نگار
بر هیأتی که ابر محیط قمر شود

Gördüm yanaġ-ı yāri zülüf içre dün gice
Bir ṣūret üzre ebrū muḥīṭ ṣan mehe ola

گفتم که ابتدا کنم از بوسه گفت نی
بگذار تا که ماه ز عقرب بدر شود

Didüm ki bedʾ idem mi öpüşden didi ki lā
ʿAḳreb yolından ay ḳo ki tā ṭaşrada ola

[B 120b]

حافظ بیاد لعلش اگر باده میخوری
مگذار هان که مدّعیان را خبر شود

Yārüñ lebin añışla Ḫʸāce ger içeñ şarāb
Ḳo ġafleti ki ḳoma ḫaber düşmene ola

عاشق سر از لحد بدر آرد بپای بوسی
گر خاك او بپای شما بی سپر شود

ʿĀşıḳ çıḳara öpmege pāy başı ḳabirden
Ger ḫāki perdesizce sizüñ ayaġa ola

271
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

اگر خدای کسی را بهر گناه بگیرد
زمین بناله درآید زمانه آه بگیرد

Beher günāh ile Bārī eger ki şaḫṣı ṭuta
Fiġāna başlaya yer kim zamāne āh da ṭuta[1]

برابرست که و کوه پیش حضرت مولی
گهی بکوه ببخشد گهی بکاه بگیرد

Ḫużūr-ı ḥaẓret-i Ḥaḳda şaman u daġ berāber[2]
Gehī bağışlaya dağı vü geh şamanla ṭuta

گنه روی زمین میکنی نمیدانی
که ماه بر فلک از شومئ گناه بگیرد

Günāhı rūy-ı zemīnce ideñ ü bilmezmüñ[3]
Ki şuç kötülügi ayı gök üzre[4] pusla ṭuta[5]

---

[1] āh da: ʿahde H; ~ Eger ki Bārī birini beher günāh ṭuta / Fiġāna başlaya yer hem zamān da āh ṭuta H, N, B

[2] ~ Ḫużūr-ı ḥaẓret-i Ḥaḳda şaman u daġla berāber H, N, B [Beytin ikinci mısraı derkenarda mükerreren yazılmış.]

[3] bilmezmüñ: bilmezmüñ sen B

[4] ayı gök üzre ~ māhı felekde H, N

[5] ~ Ki is ü pas-ı cürümden felekde meh ṭuta H, N, B

شبی ز شرم گنه من چنان بگریم زار
که سجده گاه من آن شب همه گیاه بگیرد

Ḥicāb-ı cürmden öyle ben aġlayam gice[1]
Ki secde-gāhımı ol şeb kamu çimeni ṭuta[2]

تو پاکدامنی آری ولی شود پیدا
گناه های تو فردا که دادخواه بگیرد

Evet ki pāk eteksin velī olur ki nümāyān
Günāhlaruñ ki cezāda ḥaḳ isteyen kes ṭuta[3]

[H 137b] [N 147b]

گه وداع بگریم بدان مثابه که یار
بهر طرف که رود آب دیده راه بگیرد

Vedāʿ deminde o rütbe bükā idem ki o cānān
Ne semte kim gide gözüm yaşı yolın ḳamu ṭuta

چو شاه قصد هلاک کسی کند حافظ
کراست زهره و یارا که پیش شاه بگیرد

Kişi helākını ḳaṣd eyleye çü şāh be Ḥāfiẓ
Kimüñ ödi güci var şāh öñini ki ṭuta

272
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilun

سرّ سودای تو اندر سر ما میگردد
بین که اندر سر شوریده جهان میگردد

Sırr-ı ʿışḳın başımuz içre bizüm devr ideyor
Baḳ ki şūrīde başımuzda neler devr ideyor

---

[1] gice ~ gündüz, ey vāh H, N

[2] ~ Ḥicāb-ı şuçdan o dek aġlayım ḥüzünle vü şeb / Ki secde-gāhımı çayır çimenle ol gice ṭuta H, N, B

[3] Günāhlarıñ ki: Günāhlar ki B; ~ Evet ki pāk eteksin olur velīk nümāyān / Ḥaḳ isteyen seni yarın ki cürmle ṭuta H, N, B

[B 121a]

هرکه دل در خم چوگان سر زلف تو بست
لاجرم گوی صفت بر سر و پا میگردد

Kim ki çevgence göñül bağladı zülfüñ ucına[1]
Şüphesiz ṭop gibi ol bī-ḳadem u ser ṭolanur

گرچه بیداد و جفا میکند آن دلبر ما
در پی او دل امید بوفا میگردد

Gerçi ol dilberimüz cevr ü cefāyı eyler
Her dem ümmīd-i vefāyile dil ardın ṭolanur

از جفای فلك و غصّهٔ دوران صد بار
بر تنم پیرهن صبر قبا میگردد

Cevr-i gökden ü ġam-ı devr-i zamāndan yüz kez
Bu tenim üzre ṣabır gömlegi ṣad çāk oluyor[2]

در ضعیفی و نزاری تن بیچارهٔ من
چون هلالیست که انگشت نما میگردد

Zārlıḳda vü arıḳlıḳda[3] benüm dertlü tenim
Bir hilāl gibi ki parmaḳla işāret olunur[4]

بلبل طبع من از فرقت گلزار رخش
دیر گاهیست که بی برگ و نوا میگردد

Murġ-ı ṭabʿ ım ruḫ-ı gülzār-ı firāḳından anuñ
Çoḳ zamāndur ki azıḳsız u yaraḳsız ṭolanur

---

[1] ~ Kim [o] çevgence zülüfüñ ucına bağladı dil H, N, B
[2] ~ Tende pīrāhen-i ṣabrımı ki yüz çāk ideyor H, N, B
[3] arıḳlıḳ: arlıḳ H
[4] ~ Żaʿ f u ārlıḳda benüm dertlüce cism ü bedenim / Ṣanki parmaḳla yeñi aya işāret ideyor H, N, B
→ Żaʿ f u ārlıḳda: Żaʿ fa dārlıḳda B

چند گویم مرو ای دل ز پی نفس و هوا
کین هواییست که در عین خطا میگردد

Nice bir gitme diyem nefs ü hevā ardına dil
Bir hevā kim bu hevā ʿayn-ı ḫaṭāda ṭolanur

[H 138a] [N 148a]

بهواداریت ای سرو قد لاله عذار
بس کس آشفته و سرگشته چو ما میگردد

Serv boylu yañaġı lāle senüñ ʿışḳuñla
Çoḳ kişi bizcileyin sersem ü ḥayrān dolanur[1]

دل حافظ چو صبا بر سر کوی مقیم
دردمندست و بأمید دوا میگردد

Ḥāfıẓuñ göñli ṣabā gibi muḳīm semtüñde
Derdmenddür devā umı ile devr ideyor

273
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilun

می زنم هر نفس از درد فراقت فریاد
آه اگر ناله و آهم نرساند بتو باد

Her nefes dest-i[2] firāḳdan ururum feryād
Āh eger gürmeye-ir[3] nāle vü zārım saña bād[4]

چه کنم گر نکنم ناله فریاد و فغان
کز فراق چنانم که بد اندیش تو باد

Neyleyim āh u fiġān nāle eger eylerisem
Ṣöyleyim ben ki firāḳuñdan ʿadūñ öylece bād

---

[1] ~ Ey boyı servi ruḥı lāle senüñ ʿışḳuñla H, N, B
[2] dest ~ derd H, N
[3] gürmeye-ir: [irgürmeye (ulaştırmazsa) anlamında, vezin zaruretiyle gürmeye-ir.]
[4] ~ Āh eger āh u fiġānım saña irgürmeye bād H, N, B

[B 121b]

روز وشب غصّه و غم میخورم و چون نخورم
چون زدیدار تو دورم بچه باشم دلشاد

Ben yirem ḳayġu vü ġam rūz u leyāl ne yimiyem[1]
Çün cemālüñden ıraġım nice olam dilşād

تا تواز چشم من سوخته دل دور شدی
ای بسا چشمهٔ خونین که دل از دیده گشاد

Sen ıraḳ olalı ben ḫaste dilüñ gözinden
Çoḳ ḳan ırmaġı göñül itdi gözinden güşād[2]

از بن هر مژه صد قطره خون بیش چکد
چون بدارد دلم از دست فراقت فریاد

Yüz[den] artıḳ ḳan aḳar her müjemin dibinden[3]
Çün dilim derd ü firāḳuñdan ideyor feryād

حافظ دلشده مستفرق یادت شب و روز
تو ازین بندهٔ دل رفته بکلّی آزاد

Ẕikrüñe rūz u leyāl ġarḳ olup ʿāşıḳ Ḥāfıẓ
Sen ise göñli yitik küllī bu ḳuldan āzād[4]

274
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[H 138b] [N 148b]

مرا بوصل تو گر زانکه دسترس باشد
دگر ز طالع خویشم چه ملتمس باشد

El irme vaṣluña ger şöyle kim olursa baña
Ziyāde baḫt-ı özümden ne um baña ola[5]

---

[1] ~ Rūz u şeb yirem elem ḳayġu niçün hem yimeyem H, N, B → u: H'de yok.
[2] ~ Ey nice ḳan pınarı gözden idüp dil ki güşād H, N, B
[3] ~ [metin] Yüzden artıḳ ki aḳar dib-i müjemden ḳan H, N, B → ki H'de yok. [Anlam açısından derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Sense küllī bu yitik göñli ḳuldan āzād H, N, B
[5] ~ El irme vaṣluña şöyle eger ki_olursa baña / Ne istegim daḫı öz ṭāliʿ imden ola baña H, N, B

بر آستان تو غوغای عاشقان چه عجب
که هر کجا شکرستان بود مگس باشد

ʿAceb degül işigüñde nizāʿ-ı ʿāşıḳlar
Ne semtde kim şekeristān olur sinek ola[1]

چه حاجتست بشمشیر قتل عاشقرا
که نیمه جان مرا یک کرشمه بس باشد

Ḳılıçla ʿāşıḳı ḳatle ne ḥācet ola saña
Żaʿīfçe cānuma bir nāz-ı tīr saña ola[2]

اگر بهر دو جهان یکنفس زنم با دوست
مرا زهر دو جهان حاصل آن نفس باشد

Eger ki bir dem uram dü cihānda yār ile
O bir nefes baña ḥāṣıl iki cihānda ola

ازین هوس که مرا دست بخت کوتاهست
کیم بسرو بلند تو دسترس باشد

Bu yañadan ki benüm baḫtımuñ eli ḳısadur
Elim ḳaçan ki yüce servüñe irer ola[3]

ره خلاص کجا باشد آن غریقت را
که سیل محنت عشقش ز پیش و پس باشد

Ḫalāṣ yolı nice olur o ʿışḳ ġarīḳine kim
Ki ʿışḳı miḥnetinüñ seyli öñ ü ardca ola [4]

[1] ~ Ki her yaña ki şekerlik olur sinekle ola H, N, B
[2] ~ Żaʿīfçe cānuma bir nāz-ı tīr ki ola saña H, N, B
[3] ~ Ḳaçan elim ki yüce serviñe irişür ola H, N, B
[4] miḥnetinüñ: miḥnetüñ H

[B 122a]

هزار بار شوم آشنا و دیگر بار
مرا ببیند و گوید این چه کس باشد[1]

Güzelle biñ kez olurum biliş dīger kerre
Görünce daḫı dīger kerre dir bu kes kim ola

275
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilun

هوس باد بهارم بسر صحرا بُرد
باد بوی تو بیاورد و قرار از ما برد

Semt-i ṣaḥrāya beni yaz yeli ārzūsı aṭdı
Yel getürdi ḳoḳuñı benden ārāmı aṭdı[2]

هرکجا بود دلی چشم تو برد از راهش
نه دل خسته و بیمار مرا تنها برد

Ḳande bir dil ki gözüñ almaya anı yoldan
Yaluñuz ṣanma ki ḫaste vü żaʿīf göñlümi_aṭdı[3]

آمد و گرم ببرد آب رخم اشک چو سیم
زر بزر داد کسی کامد و این کالا برد

[H 139a] [N 149b]

Sīmce yaş geldi yüzüm ṣuyı iletdi fevrī
Kim ki sīm virdi zere üst bu ḳumaşı aṭdı[4]

دل سنگین ترا اشک من آورد براه
سنگ را سیل تواند بلب دریا برد

---

[1] گوید ~ پرسد ب: پرسد ح، ن

[2] ~ [metin] ʿIṭruñı rīḥ getürüp durmaġı bizden aldı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] ~ [metin] Yaluñuz ḫaste żaʿīf göñlümi devşürmedi H, N, B → ṣanma: ṣanar ki B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ [metin] Virdi sīme zeri her kim bu ḳumaşı aldı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

Ṭaşça gönlümi gözüm yaşı getürdi yola
Semt-i baḥre seyl iletmek ola mümkin ṭaşı [1]

دوش ذوق طربم سلسلهٔ شوق تو بست
پای خیل خردم لشکر غم از جا برد

Baġladı şevḳuñ ipi şenligimüñ ẕevḳini dün
Uş çerisi temelin yerden elem ceyşi aṭdı [2]

راه ما غمزهٔ آن تُرک کمان ابرو زد
رخت ما هندوی آن سرو سهی بالا برد

Ol ḳaşı ya güzelüñ ġamzesi urdı yolımuz
Ṣabrımuz ol yüce boy kāküli servi aṭdı [3]

جام می دی بلبت دم ز روانبخشی زد
آب وی را لب جانبخش و روانافزا برد

Cān virimlik nefesin urdı lebüñle mey cām
Cān-fezā baḫş-ı lebüñ āb yüzini aṭdı [4]

بحث بلبل بر حافظ مکن از خوش سخنی
پیش طوطی نتوان نام هزارآوا برد

Bülbülüñ itme baḥiṣ Ḥāfıẓa ḫoş sözlügüni
Kim ṭūṭī öñine biñ nām-ı āvāzı iltdi [5]

---

[1] ~ Ola mümkin ki kenār-ı yeme seyl ṭaşı iletdi H, N, B

[2] ~ Dügdi şevḳuñ ipi dün gice ṣafā-yı ẕevḳım / [metin] Uş çerisi ayaġın yerden alup ġam çerisi H, N, B → şevḳuñ: şevḳım H

[3] ~ [metin] Ṣabrımuz raḫtını ol zülf-i boyı serv aldı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ Urdı cān baḫşı demin dün dudaġuñla cām/ ~ [metin] Baḫş-ı cān rūḥ-fezā leb meyin ābın aldı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.] → می ~ [وی] [Üç nüshada "mey". Fakat tercümeye göre yukarıya alınan mısraın Farsçasının "vey" olması gerekiyor.]

[5] nām-ı āvāzı: āvāzı H; ~ Bülbülüñ eyleme ḫoş sözlügini söz Ḫᵛāceye / [metin] Biñ āvāz adın iletmek olımaz pīş-i ṭūṭī H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

276
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[B 122b] سحر چون خسرو خاور علم بر کوهساران زد
بدست مرحمت یارم در امیدواران زد

Seḥer gün ṭoġlısı şāhı ʿalem çün ṭaġlara urdı
Teraḥḥüm destini yārim ümīdlik bābına urdı[1]

چو پیش صبح روشن شد که حال مهر گردون چیست
برآمد خنده‌ای خوش بر غرور کامگاران زد

Nedir ḥāl-i vefāsı çarḫuñ oldı ṭañ öñinde_aẓher
Gelüp ehl-i cihān maġrūrına ḫoş ḳahḳaha urdı[2]

نگارم دوش در مجلس بعزم رقص چون برخاست
گره بگشود از گیسو و بر دلهای یاران زد

Bezimde dün gice yārim çü ḳaṣd-ı raḳṣ ile ḳalḳdı
Ṣaçından dügümi çözdi vü yārān göñline urdı

[H 139b] [N 149b] من از رنگ صلاح آن دم بخون دل بشستم دست
که چشم باده پیمایش صلا بر هوشیاران زد

Ben ol dem ḫūn-ı baġrımla ṣalāḥ renginden el yudum
Mey ölçen çeşm-i cānān kim ṣalā ʿaḳl ehline urdı

کدام آهن دلش آموخت این آیین عیّاری
کز اوّل چون برون آمد ره شب زنده داران زد

Bu resm-i mekri ḳanġı baġrı āhen aña ögretdi
Öñ iḥyā-yı şeb iden yolını ṭaşra çıḳınca_urdı

---

[1] ümīdlik: ~ ümīdvār H, N, B

[2] ~ Ġurūr-ı kāmkārāna gelüp ḫoş ḳahḳaha urdı H, N, B

خیال شهسواری پخت و شد ناگه دل مسکین
خداوندا نگه دارش که بر قلب سواران زد

Bişürdi şehsüvār ʿışḳın u gitdi fevrī dil-miskīn
Ḫudā anı maṣūn ṭut k'aṭlular ortasına urdı

تعالی الله ذهی ذاتی که تا نیرنگ هستی یافت
صفای جوهر پاکش دم از پرهیزکاران زد[*1]

در آب و رنگ رخسارش چه خون خوردیم و جان دادیم
چو نقشش دست داد اول رقم بر جان سپاران زد

Yañaġı āb u reningde ne cān virdük ne ḳan yutduḳ
Çü ḥüsni virdi el evvel cefā viren cāna urdı[2]

منش با خرقهٔ پشمین کجا اندر کمند آرم
زره مویی که مژگانش ره خنجرگزاران زد

Nice yüñ ḫırḳa ile ben kemende getürem anı
K'anuñ ḳıl zırhı müjgānı nice seyf urana urdı[3]

نظر بر قرعهٔ توفیق و یمن دولت شاهست
بده کام دل حافظ که فال بختیاران زد

Duʿāmız ḳurʿa-i tevfīḳ u şāhın yümn ü iḳbāli
Murādın Ḫᵛācenüñ vir tā ki fāl-i baḫtiyāra_urdı[4]

---

[1] ~ [metin] * Bu ṣatır boş. Ṣāḥife tamām (گلو?) H [Bu beyit tercüme edilmemiştir.]
[*] işbu beyt Sūdī şerḥinde yoḳdur H, N, B
[2] ~ Çü ḥüsni virdi el öñ cevri ṣoñ cān virene urdı H, N, B
[3] ~ Nice yüñ ḫırḳa ile ben getürem anı dām içre / Ki kıl müjgānı zırḥı nice seyf uranlara urdı H, N, B
[4] ~ Duʿāmız ḳurʿa-i tevfīḳ u şāh iḳbāldür ḳutlu / Ḫᵛācenüñ dil murādın vir ki fāl ḫoş baḫtlıġa urdı H, N, B

شهنشاه مظفّر فر شجاع ملک و دین منصور
که جود بی‌دریغش خنده بر ابر بهاران زد

Şeh-i ġālib Şecīʿ üddīn ü devlet ḫışmına manṣūr
Kim anuñ cūd-ı mebẕūli gülüş ebr-i bahāra_urdı[1]

[B 123a] از آن ساعت که جام می بدست او مشرّف شد
زمانه ساغر شادی بیاد میگساران زد

O demden ki müşerref oldı_eliyle cām-ı mey anuñ
Ḳadeh peymānesin devrān mey içen ʿışḳına urdı

[H 140a] [N 150a] ز شمشیر سرافشانش ظفر آن روز بدرخشید
که چون خورشید انجم سوز تنها بر هزاران زد

Zer-efşān ḳılıcından nuṣret ol gün ẓāhir ü bāhir
Ki yıldız yaḳıcı gün-veş yalıñ biñ aṭluya urdu

دوام عمر و ملک او بخواه از لطف حق ای دل
که چرخ این سکّهٔ دولت بدور روزگاران زد

Devām-ı ʿömr ü mülkin iste elṭāf-ı Ḫudādan dil
Bu devlet sikkesin devrān ki eyyām müddetince_urdı

277
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بیا که رایت منصور پادشاه رسید
نوید فتح و بشارت بمهر و ماه رسید

Be gel livā-yı ẓafer ḫusrevi bize geldi
Ṣadā-yı müjde-i nuṣret aya güne irdi

[1] ~ Ki baḫşāyiş-i mebẕūli gülüş yaz ebrine urdı H, N, B

جمال بخت ز روی ظفر نقاب انداخت
کمال عدل بفریاد دادخواه رسید

Ki baḫt güzelligi nuṣret yüzinden açdı niḳāb
Kemāl-i ʿadl ile maẓlūmlar āhına irdi

سپهر دور خوش اکنون زند که ماه آمد
جهان بکام دل اکنون رسد[1] که شاه رسید

Dem urdı ḫoş dönüp eflāk ki şimdi ay ṭoġdı
Göñül murādına ʿālem irer ki şāh irdi[2]

ز قاطعان طریق این زمان شوند ایمن
قوافل دل و دانش که مرد راه رسید

Bu demde yol kesicilerden eymen olurlar
Oḳur yazar dili kārbānı merd-i reh irdi[3]

عزیز مصر برغم برادران غیور
ز قعر چاه برآمد بأوج ماه رسید

ʿAzīz-i Mıṣrı ḥasūd dāderānı körlügine[4]
Çıḳardı ḳuyı dibinden ay üstine irdi

کجاست صوفئ دجّال شکل ملحدکیش
بگو بسوز که مهدئ دین پناه رسید

Rafāżī dīnlü vü deccāl-şekil ṣūfī ḳande
Di yan yaḳıl aña Mehdī-yi dīn penāh irdi

---

[1] رسد: شود **ن، ب**

[2] ~ Felek dönüşi güzel urdı şimdi ay ṭoġdı / Olur kim şimdi cihān kām-ı dilce şāh irdi H, N, B

[3] merd-i reh: merde reh B; ~ Ki kārbān-ı dil-i fażla merd-i reh irdi H, N, B

[4] ~ ʿAzīz-i Mıṣrı ḥasūd ḳardaşānı körlügine H, N, B

صبا بگو که چه‌ها بر سرم درین غم عشق
ز آتش دل سوزان و دود آه رسید

Bu ʿışḳ ġamında ṣabā söyle ki başıma neler
Gönül yaḳıcı āteşden duḫānı āh irdi

[H 140b] [N 150b] [B 123b]

ز شوق روی تو شاها بدین اسیر فراق
همان رسید کز آتش بروی کاه رسید

Ṣehā yüzüñ sevisinden esīr-i fürḳatüñle
O nesne irdi ki oddan ṣaman yaña irdi[1]

مرو بخواب که حافظ ببارگاه قبول
ز ورد نیم شب و درس صبحگاه رسید

Be Ḥāfıẓ uyḳuya varma ki bargāh-ı ḳabūl[2]
Ki vird-i dün yarusı ders-i ṣubḥ-gāh irdi

278
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

دادگرا ترا فلک جرعه کشی پیاله باد
دشمن دل سیاه تو غرقه بخون چو لاله باد

Ḫusrev-i ʿādilā cāmuñ bāde-keşi felek ola
Ḳalb-i ḳara ʿadūların lālece ḳana ġarḳ ola

ذروهٔ کاخ رتبتت راست ز فرط ارتفاع
راهروان وهم را راه هزار ساله باد

Depe-i ḳaṣr-ı rifʿatüñ doġrısı yüceden yüce
Yol gidici ẕihinlere yüz senelik ṭarīḳ ola

---

1 esīr-i fürḳatüñle ~ bu bend-i fürḳatle H, N

2 Be Ḥāfıẓ ~ Be Ḫʷāce H, N

زلف سیاه پر خمت چشم و چراغ عالمست
جان ز نسیم دولتش در شکن گلاله باد

Zülf-i siyāh-ı perçemüñ nūr-ı baṣardur ʿāleme
Rūḥ-ı riyāḥ-ı salṭanat perçem-i büklüminde_ola

ای مه چرخ معدلت چشم و چراغ عالمی
بادهٔ صاف دائمت در قدح و پیاله باد

Ey meh-i çarḫ-ı maʿdelet nūr-ı baṣarsuñ ʿāleme
Her dem ü ān şarāb-ı nāb cām u piyāleñ içre_ola[1]

چون بهوای مدحتت زهره شود ترانه‌ساز
حاسدت از سماع آن همدم آه و ناله باد

Ṣavt-ı medāyiḥüñle çün Zühre terāne-sāz ola
Anı işitmeden ḥasūd hemdem-i āh u nāle_ola

نه طبق سپهر و آن قرصهٔ سیم و زر که هست
از لب خوان خشمتت سهلترین نواله باد

Nüh felegin çanaġı hem sīm ü zer ol çörek ki var[2]
Pek azacıḳ ululuġuñ ṣofrasınuñ yanında_ola

دختر فکر بکر من محرم مدحت تو شد
مهر چنین عروس را هم بکفت حواله باد

Bākire fikrimüñ ḳızı maḥrem-i midḥatüñ ola
Buncılayın gelin ḳızın mihri iḥāle_elüñe_ola

[1] ~ Ṣāfice mey hemīn senüñ cām u piyāleñ içre_ola H, N, B
[2] ~ Nüh ṭabaġı gögin ü ol çöregi var ki sīm ü zer H, N, B

[H 141a] [N 151a]

حافظ تو درین غزل حجّت بندگی بداد
لطف عبید پرورت شاهد این قباله باد

Ḳulluġı ḥüccetin saña virdi Ḫᵛāce bu şiʿrde
Ḳul oñaran leṭāʾifüñ işbu sened güvāh ola[1]

[B 124a]

279 *

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

سپیده‌دم که صبا بوی لطف جان گیرد
چمن ز لطف هوا نکته برجنان گیرد

Seḥer aḳı ki ṣabā luṭf-ı rīḥ-i[2] cān ṭutar
Behişte luṭf-ı hevādan rumūz çemen ṭutar[3]

هزار نکهت گل در چمن تُتُق بندد
افق ز رنگ شفق رنگ گلستان گیرد

Hezār gül ḳoḳusı perde baġlaya bāġda
Şafaḳ levnden ufuḳ reng-i gülsitān ṭutar[4]

نوای چنگ بدان سان زند صلای صبوح
که پیر صومعه راه در مغان گیرد

Ṣabūḥa ancılayın ṣavt-ı sāz urur ki ṣalā
Ki şeyḫ-i maʿbede rāh-ı der-i muġān ṭutar

---

[1] sened: [Metinde “senede” (سنده). Ancak anlam ve vezin gereği sened okundu.]; ~ Ḳul oñaran laṭīfiñe işbu sened güvāh ola H, N, B → laṭīfiñe: luṭfiña B

[*] [Ferîdî tercümesinde gazeller arasında yer alan bu manzume günümüzde neşredilen divanlarda kaside olarak tespit edilmiştir.]

[2] rīḥ ~ ʿıṭr H, N

[3] ~ Seḥer aġı ki ṣabā ṭuş ḳoḳusı cān ṭutar / [metin] Çemen de luṭf-ı hevādan behişte remz eyler H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] İkinci mısrada vezin hatalı.; ~ [metin] Gögin ḳızıllıġı ʿaksiyle bāġ levn ṭutar H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

شه سپهر چو زرین سپر کشد بر روی
بتیغ صبح و عمود افق جهان گیرد

Çü yüze şāh-ı felek zerlüce çeke ḳalḳan
Ṣabāḥ tiġiyle ufuḳ gürzi'le[1] cihān ṭutar[2]

برغم زاغ سیه شاهباز زرّین بال
درین مقرنس ژنگاری آشیان گیرد

Ḳanadı zerlü ṭoġān ḳara ḳarġaya körlük
Bu lāciverdī çadırda ki āşiyān ṭutar

ببزمگاه چمن رو که خوش تماشاییست
چو لاله کاسهٔ نسرین و ارغوان گیرد

Çemen bezim-gehine var ki ḫoş temāşādur
Ki lāle kāse-i beyżā vü erġuvān ṭutar[3]

چه حالتست که گل در چمن نماید رخ
چه آتشست که در مرغ صبح خوان گیرد

Ne ḥāl-durur ki çemende yañaġı göstere gül
Ne od-durur ki ṭuyūrda seḥer fiġān ṭutar

چه پرتویست نور چراغ صبح دهد
چه شعله ایست که در شمع آسمان گیرد

Ne pertev ol ki çerāġ-ı ṣabāḥa nūrı virür
Ne şuʿledür o ki şemʿa-i āsumān ṭutar

---

[1] gürzi'le: [Kaynak metne ve Sûdî şerhine göre (II/274) gürziyle. Vezin zaruretiyle "y" hazfedilmiş.]; tiġıyle: [tīġıyle. Vezin zaruretiyle medsiz yazılmış.]

[2] ~ Felek şehi çeke çün yüze zerlüce ḳalḳan / [metin] Cihānı gürz-i ufuḳ seyf-i şūbḥla ṭutar H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] ~ [metin] Beyāż u ḳırmızı kāse ki lāleler ṭutar H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 141b] [N 151b]

خیالی شاهی اگر نیست در سر حافظ
چرا بتیغ زبان عرصهٔ جهان گیرد

Eger ki Ḫ^{v}āce başında ḫayāl-i şāhlıḳ yoḳ
Nice ḳılıç-ı lisānla rūy-ı cihān ṭutar [1]

صبا نگر که دمادم چو رند شاهدباز
گهی لب گل و گه زلف ضیمران گیرد

Ṣabāyı gör ki hemīşe güzel sever mestçe
Ki gāh gül lebi geh zülf-i feslegan[2] ṭutar [3]

[B 124b]

ز اتّحاد هیولا و اختلاف صور
خرد ز هر گل تر نقش صد بیان گیرد

Ḳamunuñ aṣlı[4] bir olup ḫilāf eşkālden
Hezār naḳşı gül-i terden uṣ ʿayān ṭutar [5]

من اندر آنکه دم کیست این مبارک دم
که وقت صبح درین تیره خاکدان گیرد

Ben andayım ki kimüñ nefḫi bu mübārek dem
Seḥer demi ki bu pus kāseden nūrān ṭutar [6]

---

[1] ~ [metin] Lisān-ı seyf ile arż-ı cihān niçün ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.] [Metin kısmında tercüme "tutar" redifiyle başlamış ancak vezin veya anlam zarureti olmadığı hâlde 142b'de "tuta" redifiyle devam edilmiştir.]

[2] feslegan (فسلکان): [fesleğen. Kafiye için mütercim tarafından kelimenin feslegan varyantı kullanılmış.]

[3] ~ Hemīşe gör ki ṣabā dilberi sever mestçe / [metin] Gülüñ lebin geh ü geh zülf-i feslegan ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] aṣlı ~ özi H, N

[5] ~ Uṣūli bir ḳamunuñ hem ḫilāf eşkālden / [metin] Nuḳūş-ı yüz gül-i terden ʿaḳıl ʿayān ṭuta H, N, B [Kafiye ve redif için derkenar tercih edildi.]

[6] ~ [metin] Ki subh demde bulanıḳ çanaġa nūr ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

چرا بصد غم و حسرت سپهر دائره شکل
مرا چو نقطهٔ پرگار در میان گیرد

Ġam u firāḳ ile niçün degirmi gök şekli
Beni ki noḳṭa-i pergelce der-miyān ṭutar[1]

ضمیر دل نگشایم بکس مرا آن بِه
که روزگار غیورست و ناگهان گیرد

Baña yeg ol ki göñül sırrın açmayam şaḫṣa
Ḥasedcidür beni gök belki nā-gehān ṭutar[2]

چو شمع هر که به إفشای راز شد مشغول
پسش زبانهٔ مقراض در زبان گیرد

Kim oldı mūm gibi ifşā-yı rāza ol meşġūl
Lisāne ṣındı anı der-ʿaḳab lisān ṭutar[3]

کجاست ساقئ مهروی من که از سر مهر
بنیم مست خودش ساغر گران گیرد

Benüm o yüzi ḳamer sāḳī ḳande kim şevḳden[4]
Yarımca sarḫoşına ol ḳadeḥ girān ṭutar[5]

پیامی آورد از یار و در پی‌اش جامی
بشادئ رخ آن یار مهربان گیرد

Getüre bir ḫaber andan ʿaḳībi bir cām da
Yañaġı ʿışḳına o yār-i mihribān ṭutar[6]

---

[1] ~ [metin] Özümi noḳṭa-i pergālce ortada ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ [metin] Ḥasedcidür ki felek nā-gehān beni ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ [metin] Lisān ṣındı ʿaḳabçe anuñ dilin ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Yüzi ḳamer benüm ol sāḳī ḳande kim şevḳden H, N, B
[5] ḳadeḥ girān ṭutar H, N ~ [metin] aġır ḳadeḥ ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[6] ~ Getüre bir ḫaber ol yārdan ardca bir cāmda / [metin] O mihribān sevisiyle bir ḳadeḥ ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 142a] [N 152a]

نوای مجلس ما چو برکشد مطرب
گهی طریق عراق و گه اصفهان گیرد

Çekerse muṭrib eger naġmesin bizüm bezmüñ
Biraz ʿIrāḳ yolını gāh İṣfehān ṭutar[1]

سکندری که مقیم حریم او چون خضر
ز فیض خاک درش عمر جاودان گیرد

Bir ulu şāh ki anuñ sāyesinde Ḫıżr-āsā
Feyż-i ḫāk-i ḳudretinden uzunca cān ṭutar[2]

جمال چهرهٔ تأیید شیخ ابو اسحاق
که ملک در قدمش زیب بوستان گیرد

Cemāl-i çehre-i tevfīḳdür Bū İsḥāḳuñ
Ki maḳdeminde memālik bahārı şen ṭutar[3]

[B 125a]

گهی که بر فلک سروری عروج کند
نخست پایهٔ خود فرق فرقدان گیرد

O dem ki eyleye çıḳmaḳ semā-yı salṭanata
Özinüñ ilk ṭuraġı farḳ-ı āsumān ṭutar[4]

چراغ دیدهٔ محمود آنکه دشمن را
ز برق تیغ وی آتش بده زبان گیرد

O şāh Maḥmūduñ ʿaynı çerāġı kim ḫaṣma
Ḳılıc[ı] şimşegi[5] şuʾlinden on lisān[6] ṭutar[7]

---

[1] ~ [metin] ʿIrāḳ yolını geh ü gāh İṣfehān ṭutar H, N, B [Anlam için derkenar tercih edildi.]

[2] ḳudretinden: derinden H, N; ~ [metin] Ḳapusı ṭoprağı feyżinden ʿömr uzun ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] ~ Yüzi güzelligi tevfīḳ Ebū İsḥāḳ şeyḫin / [metin] Ki memleket ḳademinde bahārı şen ṭuta H, N, B

[4] ~ O dem ki çıḳmaḳ ider āsumān-ı salṭanata / [metin] Öziniñ öñ yeri fevḳ-i semā-yı heft ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[5] ḳılıc[ı] şimşegi: [KM'deki "zi-berḳ-i tīġ-ı vey" ifadesinin karşılığı olarak "(onun) kılıcı(nın) şimşeği" hem anlamca hem de vezin açısından daha uygundur.]

[6] [lisān] ʿalevden kināyedir. H, N, B

[7] ~ [metin] Ḳılıç[ı] şimşegi odından on ʿalev ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

بأوج ماه رسد موج خون چو تیغ کشد
بتیر چرخ برد حمله چون کمان گیرد

Meh üstine ire ḳan mevci çün çeke şemşīr
ʿUṭāride gök ider ḥamle çün kemān ṭutar[1]

عروس خاوری از شرم رأی انور او
بجای خود بود ار راه قیروان گیرد

Güneş gelini anuñ fikr-i ḫoşı şerminden
Sezāsı yer ola maġrib yolı revān ṭutar[2]

ایا عظیم وقاری که هر که بندهٔ تست
ز رفع قدر کمربند تَوْأمان گیرد

Behey vaḳārı ʿaẓīm şāh senüñ ḳuluñ kimse
Ḳuşaġ-ı cevzāyı aʿlā şānından ān ṭutar[3]

رسد ز چرخ عطارد هزار تهنیّتت
چو فکرتت صفت امر کن فکان گیرد

İrer ʿUṭāridī gökden saña hezār tebrīk
Çü fikretüñ ṣuveri emr-i dü cihān ṭutar[4]

---

[1] ~ Meh üstüne sıçrar ḳanı mevci çekse çü seyf / [metin] Felek ʿUṭāride ḥamle ider çü yāy ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] güneş ~ [metin] şems H, N [Vezin için mısra altı tercih edildi.]; ~ [metin] Maḥall-i lāyıḳı ger rāh-ı maġribi ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] şānından: -nından? (نندن) H; ān: [Farsça "o" anlamında zamir]; ~ [metin] Refiʿ -i şāndan o cevzā ḳuşaġını ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ [metin] Umūr-ı dünyevī şeklin çü fikretüñ ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

مدام در پی طعنست بر حسود و عدوت
سماک رامح از آن روز و شب سنان گیرد

Hemīn ḥasūd u ʿadūñı merāmı dürtmekde
Simāk u rāmiḥ anuñçün süñü[1] her ān ṭuta[r][2]

[H 142b] [N 152b]

فلک چو جلوه‌کنان بنگرد سمند ترا
کمینه پایگهش اوج کهکشان گیرد

Çü aṭıñı göricek cünbiş eyleyici felek
Faḳīr ayaġı yire fevḳ-i kehkeşān ṭutar[3]

ملالتی که کشیدی سعادتی دهدت
که مشتری نسق کار خود از آن گیرد

Meşaḳḳati ki çekersüñ virür saña iylik
Ki Müşterī öz işi naẓmını ez-ān ṭutar[4]

از امتحان تو ایّام را غرض اینست
که از صفای ریاضت دلت نشان گیرد

Budur merām seni miḥnet-zed' itmeden devrān
Ki iḫtirāz-ı ṣafādan dilüñ nişān ṭutar[5]

وگرنه پایهٔ مصحف از آن بلندترست
که روزگار برو حروف امتحان گیرد

---

[1] süñü (mızrak): B'de yok.

[2] [Bu mısra için derkenarda "ṭutar" redifli alternatif bir çeviri bulunmamaktadır.]

[3] ~ [metin] Segirdür aṭuñı gördükde çün felek-i kemter / ~ [metin] Ayaġı altı yerin fevḳ-i kehkeşān ṭuta H, N, B [Bu beyitte, metnin aslında birinci mısraın vezni bozuk olduğu için ikinci mısra da redife uygun olduğu için derkenar beytini tercih ettik. Şiirin bütünlüğü bakımından aynı redifte olması için ikinci mısrada derkenar beyitine yer verdik; ancak mâna bakımından metindeki kısım derkenardan daha uygun gözükmektedir.]

[4] ~ [metin] Öz işi naẓmını andan ki Müşterī ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[5] ṭutar: ṭuta H; ~ [metin] Ki ẕevḳ-i perhīzīden göñüliñ nişān ṭuta H, N, B [Anlam ve redif için derkenar tercih edildi.]

Ve yoḫsa ḥürmet-i muṣḥaf ziyādedür andan
Kim aña ḥarf-i miḥen devr-i āsumān ṭutar[1]

[B 125b] دلیر در خرد آنکس بود که در همه حال
نخست بنگرد آنگه طریق آن گیرد

O şaḫṣ ʿaḳılda bahādır ola ki her ḥālde[2]
Öñ ol işe naẓar ide ki rāh-ı ān ṭutar[3]

مذاق جانش ز تلخئ غم شود شیرین
هر آن که شکر[4] شکر تو در دهان گیرد

Olur ġamuñ acısından damaġ-ı cān ṭatlu
Her ol ki sükker-i şükrüñ aġızda ān ṭutar

ز عمر برخورد آنکس که در جمیع صفات
بخویش بنگرد آنگه طریق آن گیرد

Yemiş yer ol kişi her ḥālde zindegānlıḳdan
Ki kendözin görür ol dem ṭarīḳ-i ān ṭutar[5]

چو جای جنگ نبیند بجام آرد دست
چو وقت کار بود تیغ جانستان گیرد

Çü ceng yerin görimeye vü cāma el ṣuna
Çün ol vaḳt-i ġazā seyf-i cān-sitān[6] ṭutar[7]

---

[1] ~ [metin] Ki rüzgār aña daḫı miḥen sözin ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ Bahādır ol kişi ola ʿaḳılda kim her ḥāl H, N, B
[3] ~ Kār-ı evvelde kişi ʿāḳıbet-endīş gerek / [metin] Öñinde fikr ide ol dem o işini ṭuta ~ Öñ ol işe ide fikri ki rāh-ı ān ṭutar H, N, B → rāh-ı ān: ez-ān B [İkinci mısrada kafiye için derkenardaki iki varyanttan ilki tercih edildi.]
[4] شکر: سکر ب
[5] ~ [metin] K'özine öñ baḳar ol dem işi yolın ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[6] cān-sitān ~ cān alan H, N
[7] ~ Maḥall-i cengi çü görmez ü el ṣunar cāma / [metin] Çü vaḳt-i ceng ola cān alıcı ḳılıç ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

ز لطف غیب بسختی رخ از امید متاب
که مغز نغز مکان اندر استخوان گیرد

Çevirme Ḥaḳ kereminden ṣıḳındı dille ümīd
Kemik içinde beyin ḫoşterek mekān ṭutar

شکر کمال حلاوت پس از ریاضت یافت
نخست در شکن تنگ از آن مکان گیرد

[H 143a] [N 153a]

Ziyāde leẕẕeti buldı şeker ṣabırdan ṣoñ
O çünki mengene raḥmi[1] öñi mekān ṭutar[2]

در آن مقام که سیل حوادث از چپ و راست
چنان رسد که امان از میان کران گیرد

O yerde kim ṣaġ u ṣoldan ġam u belā seyli
İrer ki şöyle emān ortadan kerān ṭutar[3]

چه غم بود بهمه حال کوه ثابت را
که موجهای چنان قلزم کران گیرد

Ne ġam olur oturan kūh u ṭaġa her ḥālde
Ki öyle coşa deñiz ṭalġalar kerān ṭutar[4]

اگرچه خصم تو گستاخ میرود حالی
تو شاد باش که گستاخِیَش عنان گیرد

Eger ki şimdi edebsiz gezer senüñ ḫaṣmuñ
Sen ol sevinçlü ki küstāḫlıġı ʿinān[5] ṭuta[r][6]

---

[1] raḥmi: rehi H

[2] [metin] Öñinde ṣıḳlet-i mengen ki anda yer ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] ~ [metin] O dek irişe aradan k'emān kenār ṭuta H, N, B → k'emān: k'imkān H [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ Muḳīmce ṭaġa ne ġam irişe beher ḥālde / [metin] Bu gūne ḳulzüm-i deryā ki mevcler ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[5] ʿinān yular ve gem dimekdür. H, N [Kafiye için mısra üstü tercih edildi.]

[6] ʿinān H, N ~ [metin] yular H, N, B [Kafiye sebebiyle mısra üstü tercih edildi.]

که هر چه بر حق این خاندان دولت کرد
جزاش در زن و فرزند و خان و مان گیرد

Egerçi bed ḥaḳı bu ḫānedāna kim dirse
Anuñ cezāsı zen ü ibn ü ḫānümān ṭutar [1]

[B 126a] زمان عمر تو پاینده باد کاین دولت
عطیّه‌ایست که در کار انس و جان گیرد

Zamān-ı ṣıḥḥatüñ olsun ebed ki bu devlet
Cenāb-ı Ḥaḳdan ʿaṭā cānda ins ü cān ṭutar[2]

سر ملوك سخن حافظست ازان هر دم
بذوالفقار سخن عرصهٔ بیان گیرد

Hemīşe söz eri sulṭānı Ḫᵛāce anuñ çün
Kelām seyfi'le[3] ol ʿarṣa-i beyān ṭutar[4]

280
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

تنم ز رنج فراوان دمی نیاساید
دلم ز انده بیحد همی بفرساید

Vüfūr emekden olımaz tenim emīn bir ān[5]
Gönül de ḥadsiz elemden üzülmede her ān

---

[1] ~ Ḫilāf-ı ḥaḳ dise her kim bu ḫānedān-ı şehe / [metin] Cezāsı oġlu vü ehl ü ʿıyālini ṭuta H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] ṭutar H, N ~ [metin] ṭuta H, N, B [Redif için derkenar tercih edildi.]

[3] Kelām seyfi'le: [Kelām seyfiyle. *Be-zülfekār-ı kelām* ibaresinin karşılığı olarak kullanılmış ve vezin zaruretiyle mütercim tarafından "y" hazfedilmiş.]

[4] ṭutar H, N ~ [metin] ṭuta H, N, B [Redif için derkenar tercih edildi.]

[5] ~ Tenim ziyāde emekden ḫoş olmaya bir ān H, N, B

بُخار حسرت او چون رَوَد ز دل بسرم
ز دیدگان نم باران غم فرو آید

Anuñ firāḳı buġı çün çıḳar başa dilden[1]
İner gözümden aşaġa ġamım nemi bārān

[H 143b] [N 153b]

دو چشم من رخ من زرد دید نتوانست
از آن بخون دل آنرا همی بیندايد

Gözüm benüm yüzi görme ṣarı degül mümkin
Yürek ḳanıyla anuñ çün ṣuvar ruḫum her ān[2]

که گر بیند بدخواه روی من روزی
بچشم او رخ من زرد رنگ ننماید

Görürse yüzimi birgün benüm eger düşmān
Görilmeye yüzimiñ rengi ṣarı gözine ān[3]

زمانهٔ بد هرجا که فتنه باشد
چو نو عروسی در چشم من بیاراید

Köti zamānda ḳamu yerde kim ola fitne
Yeñi gelin gibi anı bezer gözime ān[4]

زمانه خود بربود از من آنچه بود ترا
بجز محبّت جانان که او همی پاید

Zamāne ḳapdı benüm her neyim ki var idi
Be ġayr-ı ʿışḳ-ı güzel kim o bendedür pāyān[5]

---

[1] ~ Çıḳar çü başıma dilden firāḳı buġı anuñ H, N, B
[2] ~ İki gözüm degül imkān ki göre ṣarı yüzüm / Ṣuvarır anuñ içün anı dil ḳanıyla hemān H, N, B
[3] gözine ān: [“onun gözüne” anlamında. Kafiye zaruretiyle söz diziminde za’f-ı te’life düşülmüştür.]; ~ [metin] Yüzimi görmeye ṣarı levn gözi düşmān H, N, B [Vezin sebebiyle ve düşmân kelimesinin tekrarı şiir tekniği bakımından zaaf oluşturacağından derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Köti zamāne ki olur be-her maḥal fitne / Yeñi gelince benüm gözime bezer heme ān H, N, B
[5] ~ Güzel sevisinüñ āḫar o bendedür heme ān H, N, B

چرا نگرید چشمم چرا ننالد جان
چگونه کم نشود صبر و غم نیفزاید

Gözüm ne aġlamaya cān ne içün iñlemeye
Ġamım ne artmaya ṣabrım olmaya noḳṣān

اگر ننالم گویند نیست هیچ حاجتمند
وگر بنالم گویند ژاژ می خاید

Eger ki iñlemesem dirler iḥtiyācı yoḳ
ʿAbeṣ deyür[1] baña dirler eger idem efġān

[B 126b] فلک چو شادئ من دید آن همه بشمرد
کنون که میدهدم غم همی نه پیماید

…[2]

چو دوستدار من از من گرفت بیزاری
چگونه دشمن من بر تنم ببخشاید

Çü dostlarım ṭutuyorlar bīzārlıḳ benden
Ne gūne merḥamet ide benüm tene düşmān

غمی نباشد ازآنکه خدای عزّوجلّ
دری نبندد و تا دیگری بنگشاید

Anuñ çün olmaya ġam kim Ḫudā-yı *ʿAzze ve Cell*
Ki bir ḳapu ḳapamaz tā ki ġayrısın iḥsān[3]

---

[1] jāj[-ḫā] *ʿabeṣ çīz ḫayed* [abeṣ şey çigner, yani saçma sapan söz söyleyen] dimekdür. H, N, B

[2] [Bu beyit tercüme edilmemiştir.] H, N, B

[3] ~ Ki bir ḳapu ḳapamaz tā bir āḫar açmaya ān H, N, B

281*
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

[H 144a] [N 154a]

گفتم که خطا کردی ب تدبیر نه این بود
گفتا چه توان کرد تقدیر چنین بود

Didüm sehiv itdüñ ki vü efkār bu degüldi
Didi ki ne itmek ola taḳdīri bu idi[1]

گفتم که بسی خط خطا بر تو کشیدند
گفتا هم از آن بود که بر لوح جبین بود

Didüm çekilüp k'üstüñe çoḳ ḫaṭṭ-ı ḫaṭālar
Didi o içün ki_alnıma ol yazılu idi[2]

گفتم که قرین بدت افکند بدین روز
گفتا که مرا بخت بد خویش قرین بود

Didüm ki seni bed refīḳüñ ḳodı bugün kim
Didi baña öz baḫt-ı kötüm kim yaḳını_idi[3]

گفتم زمن ای ماه چرا مهر بریدی
گفتا که فلک با من بد مهر بکین بود

Benden ne içün ʿışḳını kesdüñ didüm ey māh
Didi ki felek ben sevisiz ile kīn idi[4]

---

* [Hâfız'a nispet edilen bu gazelin ilk üç beyti Selmân-ı Sâvecî'nin bir gazeliyle (G.205) aynı olup, diğer beyitleri ise benzerlik göstermektedir.]

[1] ~ Didüm ki ḫaṭā eylemişiñ iş bu degüldi / Didi ki ne imkān ola taḳdīri bu idi H, N, B

[2] ~ Didüm ki ḫaṭā ḫaṭ çekilüp üstüñe vāfir / Andan ki didi alnıma ol yazılu idi H, N, B

[3] ~ Didüm ki bugün ḳodı seni köti refīḳüñ / Didi ki benüm baḫt-ı kötüm baña yaḳın idi H, N, B

[4] ~ Didi ki baña dostlıġı bed gök küsülüdi H, N, B

گفتم که بسی جام طرب خوردی ازین پیش
گفتا که شفا در قدح باز پسین بود

Didüm ki çoḳ içdüñ mey-i ẕevḳ bundan öñürdi
Didi ki şifā ṣoñ içilen cāmda idi[1]

گفتم که تویی عمر مرا زود برفتی
گفتا که فلانی چه کنم عمر همین بود
...[2]

گفتم که نه وقت سفرت بود چنین زود
گفتا که مگر مصلحت وقت درین بود

Didüm seferüñ böyle tīzin vaḳti degüldi
Didi ki bu dem içre meger iş görem idi[3]

[B 127a] گفتم که ز حافظ بچه موجب شدهٔ دور
گفتا که همه وقت مرا داعیه این بود

Didüm ne sebeb ile ıraḳ Ḫ^{v}āceden olduñ
Didi ki ḳamu demde murād baña bu idi

282
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

الا ای طوطئ گویای اسرار
مبادا خالیت شکر ز منقار

Behey esrār diyen ṭūṭī ḳalem-vār
Femüñden[4] olmasun boş ḳand be her bār[5]

---

[1] cāmda idi: ~ bādede idi H, N;
[2] [Bu beyit tercüme edilmemiştir.] H, N, B
[3] ~ Didi ki meger iş görecek bu zamān idi H, N, B
[4] Mınḳār; ḳuş burnuna denür, murād aġızdur. H, N, B
[5] ~ Behey murġ-ı ḳalem söyleyen esrār H, N, B

[H 144b] [N 154b]

سخن سربسته گفتی با حریفان
خدا را زین معمّا پرده بردار

Rumūzāne didüñ yārāne ṣoḥbet
Bu sırdan perde ḳaldır Ḥak içün yār

سرت سبز و دلت خوش باد جاوید
که خوش نقشی نمودی از خط یار

Hemīn olsun başuñ sebz ü dilüñ ḫoş
Ḫaṭ-ı yārdan ki gösterdüñ ḫoş āṡār

بروی ما زن از ساغر گلابی
که خواب آلوده‌ایم ای بخت بیدار

Ḳadeḥden gül ṣuyı sep yüze bizüm
Ki ḫᵛāb-ālūdeyüz ey baḫt-ı bīdār[1]

چه ره بود این که زد در پرده مطرب
که می رقصند با هم مست و هشیار

Ne yol di bu ki muṭrib perde urdı[2]
Ki raḳs ider ḳamu mestān u huşyār

ازین افیون که ساقی در می افکند
حریفانرا نه سر ماند نه دستار

Bu afyondan ki yār ḫamra bıraḳdı
Ḥarīfāna ne baş ḳalur ne destār[3]

---

[1] ~ Bizüm yüzimüze cāmdan gülāb sep / Ki nevm ālūdeyüz ey baḫt-bīdār H, N, B * [baḫt-bīdār] uyanık baht dimekdür H, N, B

[2] ~ Bu ne yol di ki muṭrib perde urdı H, N, B

[3] ~ Bu afyondan bıraḳdı ḫamra sāḳī / Ki ehline ne baş ḳalur ne destār H, N, B

سکندر را نمی‌بخشند آبی
بزور و زر میسّر نیست این کار

Sikender şāha virmezler ḥayātı
Degül eshel zer ü zūr ile bu kār

خرد هرچند نقد کائنانست
چه سنجد پیش عشق کیمیاکار

Ne deñlü ʿaḳl ise maḳbūl-i ʿālem
Ki ʿışḳ-ı kīmyāger öñinde nesi var[1]

بیا و حال اهل درد بشنو
بلفظ اندک و معنای بسیار

Be gel ʿışḳ ehlinüñ ḥālini diñle
Kelām-ı az ile maʿnā-yı bisyār

[B 127b] بت چینی عدوی دل و دینهاست
خداوندا دل و دینم نگه دار

ʿAdū-yı dīnimüz Çīnī ṣanemler[2]
Eyā Tañrı dil ü dīnim nigeh-dār

بمستوران مگو اسرار مستی
حدیث جان مپرس با نقش دیوار

[H 145a] [N 155a] Dime esrār-ı ʿışḳı ṣūfiyāna
Ki cān ḥālini ṣorma_ez-naḳş-ı dīvār

[1] İkinci mısrada vezin hatalı.
[2] ~ Büt-i Çīnī ki ḫaşm-ı ḳalb ü dīndür H, N, B

بیمن رایت منصور شاهی
علم شد حافظ اندر نظم اشعار

Livā-yı şāh Manṣūr himmetiyle
Naẓımda_oldı ʿalem Ḫ͡vāce hem eşʿār

خداوندی بجای بندگان کرد
خداوندا ز آفاتش نگه دار

Efendilik ḳuluñ ḥaḳḳında itdi
İlāhī anı āfātdan nigeh dār

283
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt[1]

گر بود عمر بمیخانه رسم بار دگر
بجز از خذمت رندان نکنم کار دگر

ʿÖmr[2] olup ger irişem meygehe bir kerre daḫı
İtmeyem mest işinüñ ġayrısı bir kerre daḫı

خرّم آن روز که با دیدهٔ گریان بِرَوَمْ
تا زنم آب در میکده یک بار دگر

Ḳutlu ol gün ki varam dīde-i giryānımla
Ṣu sepem tā der-i meyḫāneye bir kerre daḫı

[1] ~ Sözin ṭut mürşidüñ el aldığınca / Ecel yanında gülce ḳalma ġonce / Nice esrār u remz ü nükte var / ʿAyān etmez saña renk olmayınca // Ehl-i dil olmaġısa murād saña cān u göñül / Aç gözüñ cānuñ uyar diñle sözüm işte delīl / Faḫr-ı ʿālem buyurup ṣanma bu sözi bīhūde / Müʾmin olmaz o ki cāndan ilerü ʿışḳı degül // ʿIşḳa uy ʿışḳa yapış ʿışḳla ḥaşr olmaġa baḳ / ʿIşḳı elden ḳoma tā rehber olup göstere Ḥaḳ / Git mecāzī yolına ʿışḳ-ı ḥaḳīḳatle yüri / Gitmesün egri yola ṭut yuların gözle Burāḳ H, N, B (*Hâfiz Dîvânı* şerhlerinde rastlanılmayan bu şiirin kaynağı tespit edilememiştir. Mütercime veya başka bir şaire ait olabilir.)

[2] ʿömr ~ vaḳt H, N

معرفت نیست درین قوم خدا یا سببی
تا برم گوهر خود را بخریدار دگر

Yoḳ bu ḳavm içre bilür bir sebeb it yā Allāh
Tā ki öz cevherim iltem dīger alana daḫı[1]

یار اگر رفت و حق صحبت دیرین نشناخت
حاش لله که روم من ز پی یار دگر

Yār gidüp bilmeye ger ülfet-i dīrīne ḥaḳın
Ġayrı yār ardına ḥāşā ki gidem yine daḫı

گر مساعد شودم دائرهٔ چرخ کبود
هم بدست آورمش باز بپرگار دگر

Gök felek devri eger baña olur ise muʿīn
Bir dem anı getürem bir dek ile deste daḫı[2]

عافیت می‌طلبد خاطرم ار بگذارند
غمزهٔ شوخش و آن طرّهٔ طرّار دگر

Zühd ü taḳvāyı diler gönlüm eger ḳorlar ise
Zülf-i ġaddārı vü ol ġamze-i fettāna daḫı

[H 145b] [N 155b] [B 128a]

راز سربستهٔ ما بین که بدستان گفتند
هر زمان با دف و نی بر سر بازار دگر

Gör ki gizlü sırımuz ḳıṣṣa vü fıḳra dirler[3]
Çarşu başında müdām nāy ile def ile daḫı

---

[1] ~ İltem öz cevherimi tā ṣatun alana daḫı H, N, B

[2] dek ile ~ ḫāḳ ile H, N

[3] ~ Gizlü ḳalmaz ʿışḳ işi elbetde cānum söylenür H, N, B (Bu mısra Sûdî şerhinden nakledilmiştir: C.II/292)

هر دم از درد بنالم که فلک هر ساعت
کندم قصد دل ریش بآزار دگر

İñlerim derd ü belādan ki felek her dem ü ān
Ḫaste göñlime ider ḳaṣdı bir āzārla daḫı

بازگویم نه درین واقعه حافظ تنهاست
غرقه گشتند درین بادیه بسیار دگر

Yaluñuz Ḫ^{v}āce degül yine bu ʿışḳ içre direm[1]
Ġarḳ oluplar bu hevāda ḳatı çoḳ başḳa daḫı

284
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

یوسف گُم گشته بازآید بکنعان غم مخور
کلبهٔ احزان شود روزی گلستان غم مخور

Güm olan Yūsuf gelür Kenʿāna tekrār ġam yime
Birgün olur ḫāne-i maḥzūn da gülzār ġam yime

ای دل غمدیده حالت بِه شود دل بد مکن
وین سر شوریده باز آید بسامان غم مخور

Yeg olur ḥālüñ behey ġamlu göñül bed eyleme
Yine bu sersem başuñ eylüge döner ġam yime

گر بهار عمر باشد باز در تخت چمن
چتر گل بر سرکشی ای مرغ خوشخوان غم مخور

Ger bahār faṣlı olursa taḫt-ı gülşende yine
Başa gül şemse çekersüñ bülbül-i zār ġam yime[2]

---

1 direm: [derim mânasında.]

2 şemse ~ çādır H, N

هان مشو نومید چون واقف نه‌ای از سرّ غیب
باشد اندر پرده بازیهای پنهان غم مخور

Çün degülsüñ sırr-ı Ḥaḳ añlar ümīdsiz olma var
Perde içre ola gizlü nice işler ġam yime

دور گردون گر دو روزی بر مراد ما نگشت
دائما یکسان نباشد حال دوران غم مخور

Göñlümüzce ger felek devr olmadıysa çend rūz
Olmaz aḥvāl-i cihān bir düzi her bār ġam yime[1]

در بیابان گر ز شوق کعبه خواهی زد قدم
سرزنشها گر کند خار مغیلان غم مخور

Kaʿbe ʿışḳından ayaḳ ṣaḥrāya urmaḳ ger dileñ
Ger muġaylān dikeni itse zaḫımlar ġam yime

[H 146a] [N 156a]

ای دل ار سیل فنا بنیاد هستی بر کند
چون ترا نوحست کشتیبان ز طوفان غم مخور

Ger ḳoparur ey göñül varlıḳ evin seyl-i fenā
Çün gemici Nūḥ saña ṭūfānıdan var ġam yime[2]

[B 128b]

گر چه منزل بس خطرناکست و مقصد نابدید
هیچ راهی نیست کانرا نیست پایان غم مخور

Gerçi menzil çoḳ ḫaṭar-nāk daḫı maḳṣad nā-bedīd
Nesne yoḳdur kim aña yoḳ intihā var ġam yime

[1] ġam yime: ġam meḫor B

[2] ~ Ey göñül seyl-i fenā ger ḳoparur varlıḳ evin / Çün gemici Nūḥ saña ṭūfāndan ey var ġam yime N, B

حال ما در فرقت جانان و ابرام رقیب
جمله میداند خدای حال گردان غم مخور

Ḥālimüz cānān firāḳında vü düşmān nisbeti
Ḥāli taḥvīl eyleyen Allāh bilür var ġam yime

حافظا در کنج فقر و خلوت شبهای تار
تا بود وردت دعا و درس قرآن غم مخور

Güşe-i yoḳluḳda yaluñ ḳarañu gice Ḫ^{v}āce
Tā ola virdüñ duʿā Ḳurʾānda ders var ġam yime [1]

285
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

روی بنمای و وجود خودم از یاد ببر
خرمن سوختگان را همه گو باد ببر[2]

Yüz belürd varlıġımı al u fikirden ilet
ʿĀşıḳān ḫırmenini bāda buyur birden ilet[3]

ما چو دادیم دل و دیده بطوفان بلا
گو بیا سیل غم و خانه ز بنیاد ببر

Çünki biz dīde vü dil baḫr-ı belāya virdik
Söyle gel seyl-i ġama ten evini dibden ilet

دولت پیر مغان باد که باقی سهلست
دیگری گو برو و نام من از یاد ببر

---

[1] ~ [metin] Tā duʿā virdüñ ü dersüñ ola Ḳurʾān ġam yime H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] خودم: جودم ب

[3] ~ Yüz belürt öz tenimi fikr ü ḫayālimden it / ʿĀşıḳān ḫırmenin emr it yele hep birden ilet H, N, B

Luṭf-i meyḫāneci olsun ki ḳuṣūrı āsān
Māʿ adāya di ki var ismimi yāduñdan ilet

زلف چون عنبر خامش که ببوید هیهات
ای دل خام طمع این سخن از یاد ببر

Yār ṣaçın ḳoḳlaya kim ʿanber-i ḫām gibi muḫāl
Ḫām ṭamaʿ dur be göñül bu sözi ḫāṭırdan ilet

دوش می‌گفت به مژگان درازت بکُشم
یا رب از خاطرش اندیشهٔ بیداد ببر

Öldirem derdi seni ḳara müjemle dün şeb
Anuñ ey Bārī ẓulüm fikrini ḫāṭırdan ilet

[H 146b] [N 156b]

سینه گو شعلهٔ آتشکدهٔ فارس بکُش
دیده گو آب رخ دجلهٔ بغداد ببر

Gögse di söndire pārs ocaġı şuʿ lesini
Göze di Dicle-i Baġdādda yüz ṣuyın ilet

سعی نابرده درین راه بجایی نرسی
مزد اگر میطلبی طاعت استاد ببر

Bir yere irmeyesüñ saʿ y bu yolda_itmeyicek
Ger dileñ ecri iṭāʿ at Ḫʷāceye var sen ilet

[B 129a]

روز مرگم نفسی وعدهٔ دیدار بده
وانگهم تا بلحد فارغ و آزاد ببر

Öldigim gün görinem laḥẓa deyü vir vaʿ de
Ḳabre dek fāriġ u āzād u ṣoñ andan ilet[1]

[1] ~ Ṣoñra tā fāriġ u āzāde sine andan ilet ~ Öñ getür mey ü sevindür bu tenim ġamdan ilet H, N, B

حافظ اندیشه کن از نازکئ خاطر یار
برو از درگهش این ناله و فریاد ببر

Ḫāṭır-ı nāzük-i yārdan be Ḫᵛāce fikr eyle
Var bu feryād u āhı dergeh-i yārdan ilet[1]

286
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ای صبا نُکهتی از خاک ره یار بیار
ببر اندوه دل و مژدهٔ دلدار بیار

Ey ṣabā rāyiḥā-i ḫāk-i reh-i yāri getür
Ġuṣṣa-i ḳalbi gider ġuṣṣa-i dildārı getür

نکته‌ای روح فزا از دهن یار بگو
نامه‌ای خوش خبر از عالم اسرار بیار

Cān-fezā nükteyi sen söyle güzel aġzından
Nāme-i ḫoş ḫaber-i ʿālem-i esrārı getür

گردی از رهگذر دوست بکورئ رقیب
بهر آسایش این دیدهٔ خونبار بیار

Düşmenüñ körlügine yār geçidinden bir toz
Ḫūn-feşān bir gözimüñ ḫoşlıġı-çün varı getür

خامی و ساده دلی شیوهٔ جانبازان نیست
خبری از بر آن دلبر عیّار بیار

Yoḳ cān oynatma işi çiglik ile sāde dile
Ol gice uġrısı yār yañadan aḫbārı getür[2]

---

[1] ~ Dergehinden yüri var āh u fiġānı sen ilet H, N, B

[2] yañadan: yaña H

تا معطّر کنم از لطف نسیم تو مشام
شمّه‌ای از نفحات نفس یار بیار

Tā idem luṭf-ı nesīmüñden ʿıṭır-nāk geñzim
Nefḫa-i yār nefesinden biraz āṣārı getür

[H 147a] [N 157a]

بوفای تو که خاک ره آن یار عزیز
بی غباری که پدید آید از اغیار بیار

Dostluġuñ ḫaḳḳına ol yār-ı ʿazīz ḫāk-i rehin
Ġayrıdan ẓāhir olan bī-ġam u ekdārı getür[1]

روزگاریست که دل چهرهٔ مقصود ندید
ساقیا آن قدح آینه کردار بیار

Nice demdür ki göñül görmedi maḳṣūd yüzini
Ey güzel ol ḳadeḥ-i āyine-āṣārı getür

شکر آنرا که تو در عشرتی ای مرغ چمن
بأسیران قفس مژدهٔ گلزار بیار

Oldıġuñ şükri içün ẕevḳde ey bülbül-i zār
Ġam esīrānına sen müjde-i gülzār[ı] getür

[B 129b]

کام جان تلخ شد از صبر که کردم بی دوست
عشوه‌ای زان لب شیرین شکربار بیار

Cān damaġı acıdı yārsız iderdüm ki ṣabır
Leẕẕet ol ṭatlu şeker-bār-ı leb-i yārı getür[2]

---

[1] ekdārı: ekderi H; ~ Ol ʿazīz yār yolınuñ ḫākini dostluġuñ içün / Ġayrıdan ol ki ẓuhūr bī-ġam u ekdārı getür H, N, B

[2] ~ Oldı cān geñzi acı yārsızın itdüm ki ṣabır / Ol leẕīẕ leb ü şeker-bārīden āṣārı getür H, N, B

دلق حافظ بچه ارزد بمَیَش رنگین کن
وان گهش مست و خراب از سر بازار بیار

Meyle it renklü Ḫᵛāce ḫırḳasını neye yarar
Baʿd-ez-īn mest ü ḫarāb çarşudan al varı getür[1]

287
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ای صبا نکهتی از کوی فلانی بمن آر
زار و بیمار غمم راحت جانی بمن آر

Bir ḳoḳı semt-i fülāndan be ṣabā baña getür
Derd-i ġam ḫastesiyem rāḥat-ı cān baña getür

قلب بیحاصل ما را بزن اکسیر مراد
یعنی از خاک در دوست نشانی بمن آر

Bī-naṣīb ḳalbimüze ur bizüm iksīr-i murād
Yaʿni ḫāk-i der-i yārdan bir eṣer baña getür

در کمینگاه نظر با دل خویشم جنگست
ز ابرو و غمزهٔ او تیر و کمانی بمن آر

Dil-rübā sevmede öz göñülime var cengim
Ḳaşı gözi oḳ u yāsından anuñ baña getür

در غریبی و فراق و غم دل پیر شدم
ساغر می ز کف تازه جوانی بمن آر

Ġurbet ü fürḳat ü ġam-ı baġrım ile pīr oldum[2]
Bir cevān tāze elinden mey-i cām baña getür[3]

---

[1] al varı N: H ve B'de yok.
[2] vezin hatalı
[3] ~ Fürḳat ü dil ġam u öksüzlük ile pīr oldum H, N, B

[H 147b] [N 157b]

منکرانرا هم ازین می دو سه ساغر بچشان
وگر ایشان نستانند روانی بمن آر

Bu ḫamırdan[1] iki üç ṣāġar içür ṣūfilere
Anlar almazsa eger fevrī anı baña getür

ساقیا عشرت امروز بفردا مفکن
یا ز دیوان قضا خطّ امانی بمن آر

Bugünüñ ẕevḳini yarına ḳoma ey sāḳi
Levḥ-i taḳdīrden ecel emni sened baña getür

دلم از پرده بشد دوش که حافظ می گفت
ای صبا نکهتی از کوی فلانی بمن آر

Perdeden çıḳdı göñül kim dir idi Ḥāfıẓ dün[2]
Bir ḳoḳı kūy-ı fülāndan be ṣabā baña getür

288
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای خرّم از فروغ رخت لاله زار عمر
بازآ که ریخت بی گل رویت بهار عمر

Gülzār-ı ʿömrüñ ey feraḥı şuʿle-i ruḫuñ
Dökildi gel bahār-ı ʿömür gül yüzüñsüzüñ[3]

---

[1] ḫamır: [ḫamr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] ~ Der idi dün gice Ḫᵛāce çıḳdı ḥicābdan göñlüm H, N, B

[3] ~ Ey bōstān-ı ʿömre feraḥ şuʿle-i ruḫuñ / [metin] Gel kim dökildi yaz-ı ʿömür gülce yüzsizüñ H, N, B
→ yüzsizüñ: [yüzüñsüz, yüzün olmadan anlamında. Mütercim kafiye zaruretiyle belagat açısından za'f-ı te'life (söz dizimi hatası) düştüğü için derkenar tecih edildi.]

[B 130a]

اندیشه از محیط فنا نیست هر کرا
بر نقطهٔ دهان تو باشد مدار عمر

Yoḳ ḳorḳu fānī ḳaplamadan her kimesneye[1]
Çün meʾmen ola aña senüñ noḳṭa-i femüñ

از دیده گر سرشک چو باران چکد رواست
کاندر غمت چو برق بشد روزگار عمر

Gözden yaşım ṭamarsa çü yaġmur revāludur[2]
Gitdi ġamuñda bād-ı ʿömür berḳçe kim senüñ

بی عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار
روز فراق را که نهد در شمار عمر

Ṣaġlıḳ benüm ʿömürsüz anı ṭutma çoḳ ʿaceb
Kim ḳoya zinde ṣayısına rūz-ı fürḳatüñ[3]

از هر طرف ز خیل حوادث کمین‌گهیست
زان رو عنان گُسَسْته دواند سوار عمر

Her yaḳadan belā çerisinden pusı yeri
Andan yeler ki kimse yular aṭlu ṣaġluġuñ[4]

این یکدو دم که دولت دیدار ممکنست
دریاب کار ما که نه پیداست کار عمر

Bu bir iki nefes ki viṣāl devleti ḳolay
Gör işimüz ki bellü degül kārı ṣaġlıġuñ[5]

---

[1] ~ Her şaḫṣa yoḳ eger ki fenā ḳılmış ise ḫavf H, N, B
[2] revāludur ~ gereklüdür H, N
[3] ~ Cānsız ḥayātdayım ki bunı ṭutma çoḳ ʿaceb / [metin] Taʿdād-ı ʿömre kim ḳoya kim rūz-ı firāḳı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edilmiştir.]
[4] ~ Andan yeler kesikçe yular zindelik aṭuñ H, N, B
[5] ṣaġlıġuñ ~ ʿömrüñüñ H, N

[H 148a] [N 158a]

تا کی می صبوح و شکرخواب بامداد
هشیار گرد هان که گذشت اختیار عمر

Tā nice dek seḥer meyi hem irte ṭatlu nevm
Aç gözüñi uyan ki geçüp ḫoşı ʿömriñüñ[1]

دی در گذار بود و نظر سوی ما نکرد
بیچاره دل که هیچ ندید از گذار عمر

Dün yār geçerdi itmedi bizden yaña naẓar
Dertlü göñül ki görmedi hīç ʿömri geçdigüñ

حافظ سخن بگوی که بر صفحهٔ جهان
این نقش ماند از قلمت یادگار عمر

Bu yeryüzinde söyle Ḥᵛāce naẓm ile kelām
Ḳala bu naḳş-ı ḫāmeden āṯār-ı ʿömriñüñ

289
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

عیدست و آخر گل و یاران در انتظار
ساقی بروی شاه ببین ماه و می بیار

ʿĪd-i şerīf gül āḫiri yārān da bekliyor
Sāḳī şehin yüziyle mehi gör ü mey getür

دل برگرفته بودم از ایّام گل ولی
کاری بکرد همّت رندان روزه دار

Ḳaldırdum idi mevsim-i gülden göñül[2] velī
Mestān-ı ṣavm-dār himemi[3] itdi bir ġayūr[4]

---

[1] ~ Aç göz uyan ki geçdi dileklüce ṣaġlıġuñ H, N, B
[2] göñül ~ ümīd H, N
[3] himemi: hemi H
[4] ~ Mestān-ı ṣāimān himemi itdi bir ġayūr H, N, B → himemi: hemi H

[B 130b]

دل در جهان مبند و بمستی سؤال کن
از فیض جام و قصّهٔ جمشید کامگار

Bend itme göñli fāniye bir meste var daḫı
Cemşīd-i kāmrān maṣaluñ feyż-i cāma ṣor

جز نقد جان بدست ندارم شراب کو
کان نیز بر کرشمهٔ ساقی کنم نثار

Cāndan yoḳ elde başḳa nuḳūdum ḳanı ṣarāb
Kim anı sāḳī cilvesine hem idem nüşūr

گر فوت شد سحور چه نقصان صبوح هست
از می شوند روزه گشا طالبان یار

Fevt oldı ger saḥūr demi vardur ṣabūḥ ne ġam[1]
Yār ʿāşıḳānı rūze açar bādeden olur[2]

ترسم که روز حشر عنان بر عنان رود
تسبیح شیخ و خرقهٔ رند شرابخوار

Ḳorḳam ki rūz-i ḥaşre gider baş berāberi
Tesbīḥ-i şeyḫle ḫırḳa-i sarḫoş ki bāde-ḫor

[H 148b] [N 158b]

خوش دولتیست خرّم و خوش خسروی کریم
یا رب ز چشم زخم زمانش نگاه دار

Bir ẕāt-ı ḫoş saḫī şehimüz ḳutlu devleti
Bedān gözinden anı Ḫudā ṣaḳlu ṭuta dūr[3]

---

[1] ne: B'de yok.
[2] ~ nüsḫa: Ḥaḳ ʿāşıḳānı ṣavm açaġan bādeden olur H, N, B
[3] ~ Bir şāh-ı ẕāt-ı ḫoş u saḫī ḳutlu devleti H, N, B

می خور بشعر بنده که زیبی دگر دهد
جام مرصّع تو بدین دُرّ شاهوار

İç mey bu bende şiʿri ile başḳa ẕevḳ virür
Bu incülerle kāse-i şāhāne ḫoş olur[1]

زانجا که پرده پوشئ خلق کریم تُست
بر قلب ما ببخش که نقدیست کم عیار

Ol vechden ki ṭabʿ-ı seḫāñ perde örtmede
Raḥm it ki naḳd-ı ḳalbimüze kem ʿayārdur

حافظ چو رفت روزه و گل نیز میرود
ناچار می بنوش که از دست رفت کار

Çün māh-ı rūzi gitdi Ḫᵛāce gül de gideyor[2]
İç bāde iḫtiyār gidüp elden ki bi’ż-żarūr

290
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

صبا ز منزل جانان گذر دریغ مدار
وزو بعاشق مسکین خبر دریغ مدار

Ṣabā maḥall-i güzelden geçidi ṭutma dirīġ
Hem andan ʿāşıḳ-ı zāra peyāmı ṭutma dirīġ

بشکر آن که شُکُفتی بکام بخت ای گل
نسیم وصل ز مرغ سحر دریغ مدار

Şükür aña ki açılduñ merām-ı dilce be gül
Nesīm-i vaṣluñı murġ-ı seḥerden itme dirīġ

---

[1] ~ [metin] İç bāde bende şiʿriyle kim ġayrı ẕevḳ virür / ~ Şāhāne cāmuñ incü güherle ki ḫoş olur H, N, B [İlk mısrada vezin için derkenar tercih edildi.]

[2] ~ Çün gitdi Ḫᵛāce māh-ı ṣiyām gül de gideyor H, N, B

[B 131a]

کنون که چشمهٔ قندست لعل نوشینت
سخن بگوی و ز طوطی شکر دریغ مدار

Ki şimdi çeşme-i ḳanddür lebüñ eleẕẕ-i leẕīẕ
Tekellüm it ü ṭūṭīden şeker de ṭutma dirīġ

حریف عشق تو بودم چو ماه نو بودی
کنون که ماه تمامی نظر دریغ مدار

Maḥabbetüñ eri idüm yeñice ayca idüñ
Ki şimdi māh-ı tamāmsın gözetmek itme dirīġ

جهان و هر چه درو هست سهل و مختصرست
ز اهل معرفت این مختصر دریغ مدار

Cihān u her ne ki mevcūddur anda az u ḳolay
Bu azca nesneyi ʿirfān erinde[n] itme dirīġ

[H 149a] [N 159a]

مکارم تو بآفاق میبرد شاعر
ازو وظیفهٔ زاد سفر دریغ مدار

ʿAṭā vü luṭfuñı eṭrāfa şāʿirān ilter
Sefer vaẓīfesi azıġı andan itme dirīġ[1]

چو ذکر خیر طلب میکنی سخن اینست
که در بهای سخن سیم و زر دریغ مدار

Añılma ḫayr ile çünki ṭaleb ideñ söz bu
Ki söz bahāsına altun u aḳçe itme dirīġ

غبار غم برود حال بِه شود حافظ
تو آب دیده ازین رهگذر دریغ مدار

[1] ~ Yol azıġı vü lüzūmluyı andan itme dirīġ H, N, B

Keder tozı gide ḥālüñ de ḫoş olur Ḥāfıẓ[1]
Sen āb-ı çeşmi bu geçdigi yoldan itme dirīġ

291
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

روی بنما و مرا گو که ز جان دل برگیر
پیش شمع آتش پروانه بجان گو درگیر

Baña göster yüzüñi di dil[i] cāndan yüce ṭut[2]
Mūm öñinde rūḥ-ı pervāneye od alışı ṭut[3]

در لب تشنهٔ ما بین و مدار آب دریغ
بر سر کشتهٔ خویش آی و ز خاکش برگیر

Gör bizüm teşne lebi ṭutma dirīġ ṣu bizden[4]
Gel özüñ ölmüşi başına türābdan yüce ṭut[5]

ترک درویشی مکن گر نبود سیم و زرش
در غمش سیم شمار اشک و رخشرا زر گیر

Dervişi eyleme redd olmaya ger sīm ü zeri
Ṣay ġamıñda yaşını sīm ü yüzin altun ṭut[6]

چنگ بنواز و بساز ار نبود عود چه باک
آتشم عشق و دلم عود و تنم مجمر گیر

Vir niẓām sāza vü çal ger yoġısa sāz ne ḫavf[7]
ʿIşḳım āteş ü yürek ʿūd u buḫūrdān ten ṭut[8]

---

[1] ~ Keder tozı gider olur be Ḫ^{v}āce ḥālüñ ḫoş H, N, B
[2] dil cāndan yüce: dil yüce cāndan H
[3] ~ Mūm öñinde rūḥ-ı pervāneye iş di oda ṭut H, N , B
[4] ~ Gör bizüm lebde ṣusuzlıġı vü ṣu ṭutma dirīġ H, N, B
[5] türābdan ~ mezārdan H, N
[6] ~ Göz yaşıyla sīm ṣayup zer yüzini ġamda ṭut H, N, B
[7] niẓām ~ düzen H, N; ne ḫavf ~ ne ġam H, N
[8] ~ ʿIşḳım od yüregim ʿūd ḳoyacaġı ten de ṭut H, N, B

[B 131b]

در سماع آی و ز سر خرقه برانداز و برقص
ور نه در گوشه رو و خرقهٔ ما در سر گیر

Gel semāʿa vü çıḳar at ṣūfı başdan raḳṣ it[1]
Yoḫsa var bir köşede ḫırḳamızı başuña ṭut

صوف برکش ز سر و بادهٔ صافی درکش
سیم در باز و بزر سیمبری در بر گیر

Çek çıḳar ṣūfı başuñdan u mey-i ṣāfi çek
Mālı oynat zer ile gögsi sīmi sīneñe ṭut

[H 149b] [N 159b]

دوست گو یار شو و هر دو جهان دشمن باش
بخت گو پشت شو و روی زمین لشکر گیر

Dosta yār ol di ʿadū iki cihān olsun hep
Arḳam ol ṭāliʿa di yeryüzi ʿasker ola ṭut[2]

میل رفتن مکن ای دوست دمی با ما باش
بر لب جوی طرب جوی و بکف ساغر گیر

Bir nefes ol biz ile itme meyl gitmege dost
Şenlik iste leb-i cūda vü ḳadeḥ destüñe ṭut

رفته گیر از برم و زآتش و آب دل و چشم
گونه‌ام زرد و لبم خشک و کنارم تر گیر

İt ḳıyās gitdi yanımdan dil odı göz yaşım
Ṣaru rengim ü lebim ḳurı yanım yaşça ṭut[3]

---

[1] ṣūfı ~ yüñi H, N; çek ~ iç H, N

[2] ~ Yārim ol baña dost di iki ʿālem ola düşmān / [metin] Ṭāliʿa arḳa di ol yeryüzini ʿasker ṭut H, N, B [Daha anlaşılır olduğu için derkenar tercih edildi.]

[3] rengim: renge H; ḳurı yanım yaşça ṭut ~ [metin] ḳurı vü yaş yanım ṭut H, N, B [Sözdizimi açısından derkenar tercih edildi.]

حافظ آراسته کن بزم و بگو واعظ را
که ببین مجلسم و ترک سر منبر گیر

Meclisi eyle müzeyyen be Ḫᵛāce vāʿiẓe di
Kim gelüp bezmimi gör minberin üstin terk ṭut[1]

292
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

دیگر ز شاخ سرو سهی بلبل صبور
گلبانگ زد که چشم بد از روی گل بدور

Yine o serv-i doġrı dalından ṣabūr ṭuyūr[2]
Feryād urur ki gül yüzi bed gözden ola dūr

ای گل بشکر آن که تویی پادشاه حسن
با بلبلان عاشق شیدا مکن غرور

Ey gül o nesne şükrine kim şāh-ı ḥüsnsin
İtme delice bülbül-i ʿuşşāḳuña ġurūr

از دست غیبت تو شکایت نمی کنم
تا نیست غیبتی نبود لذّت حضور

İtmem senüñ firāḳuñ elinden şikāyeti
Tā fürḳat olmayınca viṣāl virmeye sürūr

زاهد اگر بحور و قصورست امیدوار
ما را شرابخانه قصورست و یار حور

Eyvān u ḥūr-ı ʿīne ṣūfī ger ümīdlüdür
Meyḫāne köşk durur bize cānān da daḫı ḥūr[3]

---

[1] ~ Kim gelüp bezmimi hem minber ucın terkçe ṭut H, N, B
[2] ~ Düz serv daldan yine ol bülbül-i ṣabūr H, N, B [Vezin hatalı.]
[3] ~ Köşkdür şarābḫāne bize dilrübā da ḥūr H, N, B

[B 132a]

می خور ببانگ چنگ و مخور غصّه ور کسی
گوید ترا که باده مخور گو هوالغفور

Mey iç ṣadā-yı sāz ile ġam yime ger biri
Mey içme saña söyler ise söyle Ḥaḳ ġafūr

[H 150a] [N 160a]

گر دیگران بعیش و طرب خرّمند و شاد
ما را غم نگار بود مایهٔ سرور

Ger ġayrılarsa ʿişret ü ẕevḳ ile şādmān
Cānānuñ ola bize ġamı māye-i ḥubūr[1]

حافظ شکایت از غم هجران چه میکنی
در هَجر وصل باشد و در ظلمتست نور

Fürḳat ġamından ey H̱ᵛāce şekvā niçün ideñ
Fürḳatde vuṣlat ola daḫı ḳarañuda nūr

293
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

شب قدرست و طی شد نامهٔ هَجر
سلام فیه حتّی مطلع الفجر

Dürildi nāme-i hicrān bu şeb ḳadr
Saʿādet andadur doġınca tā fecr[2]

دلا در عاشقی ثابت قدم باش
که در این ره نباشد کار بی اجر

Ol ʿāşıḳlıḳda s̱ābit-pā behey dil
Ki iş olmaz bu ʿışḳ yolında bī-ecr

---

[1] ~ Ger ġayrılarsa ẕevḳ u ṣafāla sevinçlü şād / Yār ḳayġusı olur bize sermāye-i ḥubūr H, N, B

[2] Sanʿat-ı iḳtibās diye bir mıṣrāʿ Fārisī bir mıṣrāʿ āyet-i kerīme olursa ona dirler N

من از رندی نخواهم کرد توبه
و لو آذَیتَنی بالهجر و الحجر

Ben itmek tevbe rindlikden ne-ḫ^{v}āhem
Beni ger incideñ hecr ile bā-ḥacr[1]

دلم رفت و ندیدم روی دلدار
فغان از این تطاول آه از این زجر

Gidüp cānāne yüzin görmedi dil
Yazıḳ bu ẓulmden āh menʿden zecr[2]

برآی ای صبح روشن دل خدا را
که بس تاریک می‌بینم شب هَجر

Ḫudā ḥaḳḳı behey şen dil fecir ṭoġ
Ḳarañu çoḳ görirem kim şeb-i hecr[3]

وفا خواهی جفاکش باش حافظ
فانّ الرّبح و الخسران فی التّجر

Vefā isterseñ ey Ḫ^{v}āce cefā çek
Ḥaḳīḳat var ticāretde_aṣṣı vü'ż-żarr

294
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

[H 150b] [N 150b] [B 132b]

نصیحتی کنمت بشنو و بهانه مگیر
هر آنچه ناصح مشفق بگویدت بپذیر

İdem saña bir ögüt diñle ṭutma aña ʿöẕür
O pendi kim sañadur yār-ı ṣādıḳ ile peẕīr

---

[1] Bu ġazelde şanʿat-ı iʿnāt icrā olunmuşdur N

[2] ~ Yazıḳ bu ẓulm ü āh bu menʿden zecr H, N, B → -den āh: merāh? (مراه) B

[3] ~ Be rūşen dil fecr ṭoġ Tañrıdan / Ki çoḳ ḳarañu görirem şeb-i hecr H, N, B

ز وصل روی جوانان تمتّعی برگیر
که در کمینگه عمرست مکر عالم پیر

Viṣāl-i rūy-ı güzellerden it ṣafā ḥāṣıl
ʿÖmür ṣığındığı yerde ki mekr-i ʿālem pīr[1]

نعیم هر دو جهان پیش عاشقان بجوی
که این متاع قلیلست و آن عطای کثیر

Dü ʿālem ʿayşı bir arpaca nezd-i ʿāşıḳda
Ki ol metāʿ azacıḳ bu bahādur aña vefīr

معاشری خوش و رودی بساز میخواهم
که درد خویش بگویم بنالهٔ بم و زیر

Düzenlü sāz ile ben isterim muṣāḥib-i ḫoş
Ben ince iri ses ile idem ki derdimi dir[2]

بر آن سرم که ننوشم می و گنه نکنم
اگر موافق تدبیر من شود تقدیر

O ḳaṣddayım ki şarāb içmeyem ṣuç itmeyem
Eger ki reʾyime uyġun olur ise taḳdīr

بعزم توبه نهادم قدح ز کف صد بار
ولی کرشمهٔ ساقی نمیکند تقصیر

Be-ḳaṣd-ı tevbe elimden ḳodum ḳadeḥ yüz kez
Velī ki şīve-i sāḳī hīç eylemez taḳṣīr

می دوساله و محبوب چارده ساله
همین بسست مرا صحبت صغیر و کبیر

[1] ~ ʿÖmür pusısı yerinde ki mekr-i ʿālem pīr H, N, B

[2] düzenlü: dünlü B; ses ile: sisle B; ~ Diyem ki nerm ü iri sesle derdimi bir bir H, N, B

İki yaşar mey ü on dört yaşında bir dilber
Hemīşe baña yeter ṣoḥbet-i ṣaġīr u kebīr

چو قسمت ازلی بیحضور ما کردند
گر اندکی نه بوفق رضاست خرده مگیر

Ezelde ḳısmetimüz çün bizümsiz eylediler[1]
Uyar degülse rıżāya az eyleme taʿẕīr

چو لاله در قدحم ریز ساقیا می مشک
که نقش خال نگارم نمی‌رود ز ضمیر

Piyāleme mey-i miski çü lāle dök sāḳī
Ki naḳş-ı hāl-i nigārım ki gitmeye zi-żamīr

بگفتمت که حذر کن ز زلف او ای دل
که میکشند درین خلقه باد در زنجیر

[H 151a] [N 161a] Saña göñül dimedüm mi ṣaḳın ṣaçından anuñ
Bu ḥalḳaya çekeler bādı zīrā der-zencīr[2]

بیار ساغر یاقوت فیض و درّ خوشابه
حسود گو کرم آصفی ببین و بمیر

Getür piyāle-i yāḳūt u dürr-i ḫoşāb-ı feyż[3]
Di ol helāk be ḥasūd gör de baḫş u luṭf-i vezīr

---

[1] bizümsiz ~ ḥużūrsuz H, N
[2] ḫalḳaya: ḫalḳa H, B; bādı: bārı B
[3] ~ Getür ḳızılca ḳadeḥ feyżi dürr-i ḫoşāba H, N, B

[B 133a]

دل رمیدهٔ ما را که پیش میگیرد
خبر دهید ز مجنون جسته از زنجیر[1]

Bizüm ḥaşīn göñülümüz öñüni kim ṭutar
Ḫaber virüñ ki boşanmış dīvāne ez-zencīr

چه جای گفتهٔ خواجه و شعر سلمانست
که شعر حافظ ما بِه ز نظم خوب ظهیر

Ne iʿtibār Ḫᵛāce sözine şiʿr-i Selmāna
Ki naẓm-ı Ḥāfıẓımuz yeg zi-şiʿr-i ḫūb-ı Ẓahīr

حدیث توبه درین بزمگه مگو حافظ
که ساقیان کمان ابرویت زنند بتیر

Bu bezmgehde Ḫᵛāce tevbe adını añma
Ki sāḳi-yi ḳaşı yālar urur saña müje tīr

295

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

دلا چندم بریزی خون ز دیده شرم دار آخر
تو نیز ای دیده خوابی کن مراد دل بیآر آخر

Dökersin nice bir dil ḳan gözümden şerm-dār āḫir
Daḫı sen gözüm uyḫu it merām-ı dil getür āḫir

منم یا رب که جانان را ز ساعد بوسه میچینم
دعای صبحدم دیدی که چون آمد بکار آخر

Benüm bāzū-yı cānāndan ki yā Rab düşürem būse
Duʿā-yı ṣubḥ-dem gördüñ mi_işe nice yarar āḫir[2]

---

[1] ز مجنون ~ نسخه: بمجنون ح، ن، ب

[2] ~ Duʿā-yı ṣubḥı gördüñ mi nice işe yarar āḫir H, N, B

مراد دنیی و عقبی بمن بخشید روزی‌بخش
بگوشم قول چنگ اوّل بدستم زلف یار آخر

Baña dünyā vü ʿuḳbā kāmını virdi viren rızḳ Ḥaḳ
Ḳulaġa ṣavt-ı sāzı öñ elime zülf-i yār āḫir

چو باد از خرمن دونان ربودن خوشه‌ای تا چند
ز همّت توشه‌ای بردار و خود تخمی بکار آخر

Yel-āsā nice dek ḳapmaḳ başaḳ ḫarmān-ı dünlardan[1]
Himemden bir azıḳ ḳaldur özüñ ek toḫmı var āḫir

[H 151b] [N 161b]

نگارستان چین دانم نخواهد شد سرایت لیک
بنوک کلک رنگ‌آمیز نقشی می‌نگار آخر

Nigārḫāne-i Çīne denk bilürem olmayısarsın
Velī müşkīn ḳalem ucıyla nesne sen de ur āḫir[2]

دلا در ملک شبخیزی گر از اندوه نگریزی
دم صبحت بشارتها بیارد زآن دیار آخر

Gice uyumamaḳ mülkinde ġamdan ger göñül ḳaçmañ
Getürür ol diyārdan müjdeler vaḳt-i seḥer āḫir[3]

بتی چون ماه زانو زد میی چون لعل پیش آورد
تو گویی تائبم حافظ ز ساقی شرم دار آخر

Çü meh bir tāze diz çökdi getürdi öñe laʿlīn mey
Diyorsın tevbekārım Ḫᵛāce yārdan şerm-dār āḫir

[1] ~ Nice dek ḳapma alçaḳlar çeçinden başaḳı yelce H, N, B

[2] ~ Bilürem olmayısarsın nigārḫāne-i Çīne līk / Muʿanber ḫāme ucıyla biraz renk sen de ur āḫir H, N, B
→ renk: (سلك) H

[3] ~ Göñül ġamdan gice uyumamaḳ mülkinde ger ḳaçmañ H, N, B

[B 133b]

296
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

ساقیا مایهٔ شباب بیار
یک دو ساغر شراب ناب بیار

Gençligin māyesin be sāḳī getür
Bir iki cām şarāb-ı ṣāfī getür

داروی درد عشق یعنی می
کوست درمان شیخ و شاب بیار

Derd-i ʿışḳın devāsı [yaʿni] şarāb
K’ol durur pīr ü genc devāsı getür

آفتابست و ماه باده و جام
در میان مه آفتاب بیار

Şems ü māhdur piyāle ile şarāb
Ay içindeki āfitābı getür

می کند عقل سرکشئ تمام
گردنش را ز می طناب بیار

ʿAḳl idiser tamām serkeşlik
Boynına bādeden hem ipi getür[1]

بزن این آتش مرا آبی
یعنی آن آتش چو آب بیار

Sep benüm bu āteşime bir ṣu
Yaʿni ol ṣu gibice nārı getür

[1] ~ Meyden anuñ (حسبنه) ipi getür H, N

گل اگر رفت گو بشادی رو
بادهٔ ناب چون گلاب بیار

Gül eger gitdise di git feriḥan
Gül ṣuyı-veş ṣarābı ṣāfı getür

[H 152a] [N 162a]

غلغل بلبل ار نماند چه غم
قلقل شیشهٔ شراب بیار

Ṣavt-ı bülbül ne ġam ki ḳalmadısa
Ṣīşe-i bāde ḳulḳulini getür

غم دوران مخور که رفت بباد
نغمهٔ بربط و رباب بیار

Yime ʿaṣrın ġamın ki varur yele
Sāz u sözler terennümini getür

وصل او جز بخواب نتوان دید
دارویی کوست اصل خواب بیار

Görmek olmaz düşin dīger vaṣlı
Bir ʿilāc ki_ol uṣūl-i nevmi getür

گر چه مستم سه چار جام دگر
تا بکلّی شوم خراب بیار

Sarḫoşum ger vir üç çehār ḳadeḥ
Tā ki küllī olam ḫarābī getür

[B 134a]

یک دو رطل گران بحافظ ده
گر گناهست و گر ثواب بیار

Ḥāfıẓa vir aġır ḳadeḥ bir iki
Ger günāhdur u ger ṣevābı getür

297
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

سرو بالا بلند خوش رفتار
دلبر نازنین گل رخسار

Ey yüce boylu serv-i ḫoş-reftār
Nāzenīn dil-rübā vü gül-ruḫsār

دل ما برده ای بعیّاری
از برای خدا نگاهش دار

Ḥīle-bāzlıḳla gönlümüz alduñ
Ḥaḳḳ içün ṣaḳlu ṭut anı sen var

تا بدیدم دو چشم جادویت
در دل من نماند صبر و قرار

Tā ki gördüm dü çeşm-i cādūñı
Ḳalmadı gönlüm içre ṣabr u ḳarār

سنبل زلف اگر بر افشانی
نبود مُشک را دگر مقدار

Sünbül-i zülfüñi eger silkeñ[1]
Miske bir daḫı ḳalmaya miḳdār

[H 152b] [N 162b]

بی وفایی مکن دگر پیشه
بوفا کوش ای بت عیّار

Eyleme bī-vefālıġı hem iş
Dostlıġa çalış ey büt-i mekkār

---

[1] zülfüñi: zülfüñ H; sünbül-i zülfüñi H, N, B: [Kelime (سنبلی زلفکی) şeklinde yazılmış, kaynak metne ve anlama uygun olarak terkipli okundu.]

گاه گاهم ببوسه‌ای بنواز
تا که گردی ز عمر برخوردار

Gāh gāhī öpüşle oḫşa beni
Olasın ʿömrden ki ber-ḫordār

حافظ مستمند که حیرانست
بندهٔ تُست بی زر و دینار

İñlü Ḥāfıẓ ki saña ḥayrāndur
Saña ḳuldur bilā-sīm ü dīnār

298
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

منم که دیده بدیدار دوست کردم باز
چه شکر گویمت ای کارساز بنده نواز

Benüm ki gözimi dostuñ cemāline_itdüm bāz
Ne şükri saña diyem k'ey Ḫudā-yı bende-nevāz

نیازمند بلا گو رخ از غبار مشوی
که کیمیای مرادست خاک کوی نیاز

Belā niyāzluya söyle yuma yüzüñ tozdan
Ki kīmiyā-yı merāmdur türāb-ı semt-i niyāz

[B 134b]

بیك دو قطره که ایثار کردی ای دیده
بسا که بر رخ دولت کنی کرشمه و ناز

Bir iki damla ki mebẕūl idersin ey gözüm
Saʿādetüñ yüzine çoḳ ideñ kirişme vü nāz

طهارت ار نه بخون جگر کند عاشق
بقول مفتیٔ عشقش درست نیست نماز

Ciger ḳanıyla eger ʿāşıḳ eylemez ābdest
Ṣaḥīh degül aña müftī-i ʿışḳ söziyle namāz

ز مشکلات طریقت عنان متاب ای دل
که مرد راه نیندیشد از نشیب و فراز

Ṭarīḳatuñ güç işinden çevirme dizgin dil
Ki ʿışḳ yolı eri yoḳuş inişi ḳayırmaz

من از نسیم سخن چین چه طرف بر بندم
چو سرو راست درین باغ نیست محرم راز

Ne aṣṣı baġlarım ol söz diren ṣabādan ben
Bu bāġda çünki degül doġrı serv maḥrem-i rāz

[H 153a] [N 163a]

درین مقام مجازی بجز پیاله مگیر
درین سراچهٔ بازیچه غیر عشق مباز

Bu fānī dünyede ṭutma piyāleden ġayrı
Ve bu oyuncaḳ evinde ki ġayr-ı ʿışḳı me-bāz

اگر چه حسن تو از عشق غیر مستغنیست
من آن نیم که ازین عشقبازی آیم باز

Eger ki ḫūbluġuñ aġyārī ʿışḳdan aġnā[1]
Ben ol kişi degülem kim gelem bu ʿışḳdan vaz

چه گویمت که ز سوز درون چه میبینم
ز اشک پرس حکایت که من نیم غمّاز

[1] ~ Eger ki ʿışḳ-ı digerden güzelligüñ fāriġ H, N, B

Ne söyliyem saña sūz-i derūniden görirem
Bu ḥāli ṣor ki yaşımdan degül özüm ġammāz[1]

غرض کرشمهٔ حسنست ورنه حاجت نیست
جمال دولت محمود را بزلف ایاز

Merāmı ḫūbluġınuñ nāzı yoḫsa ḥācet yoḳ[2]
Kemāl-i devlet-i Maḥmūd be kākül-i Ayāz

غزل سرائی ناهد صِرفهٔ نبرد
دران مقام که حافظ براورد آواز

Ḳaṣā ʾid ırlamada Zühre pekçe seslenmez[3]
Şu yerde kim Ḫ[v]āce Ḥāfız bülend ide āvāz

299
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

هزار شکر که دیدم بکام خویشت باز
ز روی صدق و صفا گشته با دلم دمساز

Hezār şenā ki seni öz dilekçe[4] gördüm ben
Dilime hem-dem olupsuñ ṣafā vü ṣıdḳ yañadan

[B 135a] روندگان طریقت ره بلا سپرند
حریف راه نیندیشد از نشیب و فراز[5]

Belā yolına giderler ṭarīḳa sālikler
Ḳayırmaz ehl-i ṭarīḳat iniş ü yoḳuşdan

---

[1] ~ Saña ḥarāret-i dilden ne söyliyem görirem / Bu ḥāli ṣor ki yaşımdan özüm degül ġammāz H, N, B

[2] ~ Merām güzelligiñüñ nāzı yoḫsa ḥācet yoḳ H, N, B

[3] seslenmez: (سلنمز) H, B

[4] öz dilekçe: ["be-kâm-ı ḫ[v]īş" (kendi arzumca) ifadesinin karşılığı olarak.]

[5] حریف راه نیندیشد ~ نسخه: رفیق عشق چه غم دارد ب

غم حبیب نهان بِه ز جست و جوی رقیب
که نیست سینهٔ ارباب کینه محرم راز

Ḫafîce yār ġamı yeg cüst ü cū-yı aʿdādan
Kīn ehli ḳalbi degüldür ki setr-i rāz iden

بدین سپاس که مجلس منوّرست بدوست
گرت چو شمع جفایی رسد بسوز و بساز

Bu ḥamd ü şükr ile kim dost ile bezim rūşen
İrerse ger saña cevri mūm-āsā yaḳıl yan

[H 153b] [N 163b]

به نیم بوسه دعایی بخر ز اهل دلی
که کید دشمنت از جان و جسم دارد باز

Yarımca būse ile al duʿā dil ehlinden
Belā-yı düşmeni defʿ ide cān u cismüñden

ملالتی که بروی من آمد از غم تو
[توان که شرح دهم آصافا بسال دراز][1]

Benüm yüzime ġamuñdan ki geldi maḥzūnluḳ
Uzunca yıl gerek anı ki_idem beyān imkān

فکند زمزمهٔ عشق در عراق و حجاز
نوای بانگ غزلهای حافظ از شیراز

ʿIrāḳ u Mekkeye ṣaldı maḥabbet āvāzın
Maḳām u ṣayt-ı ġazeller ki Ḫᵛāce-i Şīrāzdan

[1] [Metinde bir önceki gazelin 9. beytinin 2. mısraı mükerrer olarak yazılmış. Sûdî şerhinde tercümeyle uyumlu olan mısra yazıldı (Sûdî II/322).]

300
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

خوشست شبی که در آیی بصد کرشمه و ناز
کنی تو ناز بشوخی و من شوم بنیاز

O gice ḫoş ki gelesin edā-yı yüzle vü nāz
Niyāzla ben olam ideñ ü sen edā ile nāz[1]

چو غنچه سرّ درونش کجا نهان ماند
دل مرا که نسیم صباست محرم راز

Ḳaçan ḳalur göñül esrārı ġonce-veş maḫfī
Benüm derūnuma bād-ı seḥer ki maḥrem-i rāz

امید قدّ تو میداشتم ز بخت بلند
نسیم زلف تو میخواستم ز عمر دراز

Ṭutar idüm boyuñ ümmīd bülend ṭāliʿ den
Nesīm-i zülfüñi ister idüm zi-ʿömr-i dırāz

چه فتنه بود که مشّاطهٔ قضا انگیخت
که کرد نرگس مستش سیه بسرمهٔ ناز

Ne fitne idi ḳader nāẓımı ki_idüp iẓhār[2]
Ki çeşm-i şūḫīni itdi siyeh be-sürme-i nāz

[B 135b] چه حلقه ها که زدم بر در دل از سر سوز
ببوی شمع وصال تو در شبان دراز

Göñül ḳapusına urdum ne ḥalḳalar oddan
Ümīd-i şemʿ-i viṣālüñle fi'l-leyāl-i dırāz

[1] ~ Niyāz ile ben olam sen ideñ edā ile nāz H, N, B
[2] ~ Ne fitnedür ki ḳader nāẓımı idüp iẓhār H, N, B

مرا چه فکر ز جور تو و جفای رقیب
اسیر عشق ندارد غم از بلای دراز

Baña cefā-yı ʿadūdan ne ḳayġu cevrüñden
Belā-yı vāfireden ʿışḳ esīri ġam ṭutmaz

[H 154a] [N 164a]

صبا بمقدم گل روح را رَوِح می بخشد
هزار رحمت حق باد بر چنین غمّاز

Ṣabā gülüñ gelişiyle virür ṣafā rūḥa
Hezār raḥm-ı Ḥaḳ ola nesīme kim ġammāz[1]

غبار خاطر ما چشم خصم کور کند
تو رخ بخاک نه ای حافظ و بسوز و بساز

Kör ide ḳalbimüzin ḥüzni çeşm-i düşmānı
Sen ey Ḥ̱āce yire ḳo yüz yan ʿışḳ ile vü be-sāz

301
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

براه میکده عشّاق راست در تك و تاز
بدان در طریق که حجّاج را براه حجاز

Ṭarīḳ-i meykededе saʿy u cidd-i ʿuşşāḳān
O yol varış u siyāḳda ki Ḥac yolında olan

تنم ز هجر تو چشم از جهان فرو میدوخت
امید دولت وصل تو داد جانم باز

Tenim gözini cihāndan diküpdi hecrüñden
Baña ümīd-i viṣālüñ ki yine virdi cān

[1] ~ Biñ ola raḥmet-i Ḥaḳ böyle yāre kim ġammāz H, N, B

بهیچ در نروم بعد ازین ز حضرت دوست
چو کعبه یافتم آیم ز بت پرستی باز

Cenāb-ı yārdan ez-īn baʿd dīger dere gidemem[1]
Dönem çü Kaʿbeyi buldum ṣanem-perestlikden

شبی چنین بسحرگه ز بخت میخواهم
که با تو شرح سرانجام خود کنم آغاز

Seḥer deminde bu gūne şeb isterim baḫtdan
Ki_idem beyān saña başdan geçenlerim iʿlān[2]

ز شوق مجلس آن یار خرگهی حافظ
گرت چو شمع بسوزند پایدار و بساز

Be Ḫᵛāce ol meh-i eyvān bezmi şevḳinden[3]
Yaḳarlar ise seni mūmca ṭut ayaḳ u dayan

302
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

عروس گل دگر آمد ببزم گلشن باز
کجاست بلبل خوش گو برآورد آواز

[B 136a] Gülüñ gelini yine geldi_açıldı gülşende
Ṣadāyı ḳaldıra ḫoş sözlü ʿandelīb ḳande

[H 154b] [N 164b] دلا ز هجر مکن ناله زانکه در عالم
غمست و شادی و خار و گل و نشیب و فراز

Hecirden itme fiġān ey göñül ki dünyāda[4]
Yoḳuş iniş ġam u şādī diken ile gülde

---

[1] dere ~ yere H, N
[2] ~ Ki şerḥ idem saña başdan geçenlerim iʿlān H, N, B
[3] ~ O māh-ı ḫayme bezimüñ be Ḫᵛāce şevḳından H, N, B
[4] ~ Hecirden itme fiġān dil cihānda andan kim H, N, B → hec[i]rden: hicret B; hec[i]r: [hecr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

دو تا شدم چو کمان از غم و نمیگویم
هنوز ترک کمان ابروان تیرانداز

Kederden oldum iki ḳat kemānca söyleyemem
Henüz oḳ atıcı yā ḳaşlu yāri ḳoyam da

ز طرّهٔ تو پریشانئ دلم شده فاش
غریب نیست ز مشک آری اربود غمّاز

Ṣaçuñ daġışlığından ki oldı göñlüm fāş[1]
Belī ger olsa degül ṭañ ḳovıcı miskden de

نه این زمان من شوریده دل نهادم روی
بر آستان تو کاندر ازل بسوز و بساز

Bu dem degül dil-i şūrīde kim ḳomuş yüzin[2]
Kim ol ezel eşigüñde yanup yaḳılmaḳda

یکیست صعب و سهل در طریق حافظ را
که مرغ را چه تفاوت بود نشیب و فراز

Bu ʿışḳ yolında ḳolay güç ki Ḫᵛāceye birdür
Ne farḳ ola yoḳuş iniş ki bir uçar ḳuşda

303
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

درآ که در دل خسته توان درآید باز
بیا که در تن مرده روان درآید باز

Derūna gel ki żaʿīf göñle güç gele yine
Be gel ki cān gele ölmüş vücūdıma yine[3]

---

[1] göñlüm: büklüm B; İlk mısrada vezin hatalı.
[2] kim ~ ben H, N
[3] ~ Derūn gel ki gele güç żaʿīfçe göñle yine / Be gel ki cān gele ölmüşçe cismim içre yine H, N, B

بیا که فرقت تو چشم من چنان در بست
که فتح باب وصالت مگر گشاید باز

Be gel ki hecrüñ o deñlü gözimi baġladı kim
Ki feṯḥ-i bāb-ı viṣālüñ meger kim aça yine

غمی که چون سپه زنگ دل بخون بگرفت
ز خیل شادئ روم رخت گشاید باز

ʿArab çerisi gibi ġam ki ṭuta baġrı be-ḫūn
Sevünçlü Rūmī ruḫuñ ʿaskerinden aça yine

به پیش آینهٔ دل هر آن چه میدارم
بجز خیال جمالت نمی‌نماید باز

Ne kim ben āyine-i dil öñine ṭutarsam
Ḫayāl-i ḥüsnüñüñ āḫar gözükmeye yine[1]

[H 155a] [N 165a] [B 136b]

بدان مثل که شب آبستنست روز از تو
ستاره می‌شمرم تا که شب چه زاید باز

O temṯīl ile ki yüklü gice vü senden ırak̟
Nücūmı ṣaymadayım şeb ki ne doġura yine

بیا که بلبل مطبوع خاطر حافظ
ببوی گلشن وصل تو میسراید باز

Be gel ki ḫāṭır-ı merġūb-ı ʿandelīb-i Ḫ^{v}āce
Ümīd-i bāġ-ı viṣālüñle nālelerde yine

[1] ~ gözükmeye yine: görünmez aña yine H, N, B

304
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای سرو ناز حسن که خوش میروی بناز
عشاق را بناز تو هر لحظه صد نیاز

Ey serv-i nāz-ı ḥüsn gideñ ḫoş ki nāz ile
Her laḥẓa ṣad niyāz ola ʿuşşāḳa nāzıña

فرخنده باد طلعت حسنت که در ازل
ببریده‌اند بر قد سروت قبای ناز

Ḫūbluḳ libāsı saña ola ḳutlu kim ezel
Biçmişler ola ḫilʿat-i nāz ser ü ḳaḍḍüñe

آنرا که عنبر سر زلف تو آرزوست
چون عود گو بر آتش سودا بسوز و ساز

Ol ādemüñ ki misk-i ṣaçıña_ārzūsı var
Di ʿūd gibi yaḳıcı oda yana yaḳıla[1]

از طعنهٔ رقیب نگردد عیار من
چون زر اگر برند مرا در دهان گاز

Ṭaʿn-ı ʿadūdan olmaya taġyīr ʿayār-ı men
Altunca ilteler beni ger ṣındı aġzına[2]

پروانه را ز شمع بُود سوز دل ولی
بی شمع عارض تو دلم را بود گداز

Pervāne dil yaḳıġı ola şemʿadan velī
Baġrım yanışı şemʿ-i ruḫuñsuz benüm ola

[1] ~ Ol şaḥṣa kim ʿabīr zülüfüñ ārzūsı var / Di ʿūdca yanaġan āteşe yana yaḳıla H, N, B
[2] ~ Olmaz ʿadū zeminden ʿayārım mübeddel / Ger ilteler zer-āsā beni ṣındı aġzına H, N, B

دل کز طواف کعبهٔ کویت وقوف یافت
از شوق آن حریم ندارد سر حجاز

Dil Kaʿbe-i kūyuñ ṭavāfından kʾārām bulup[1]
Ṭutmaz Ḥicāza ārzū ki şevḳından ol yana

هر دم بخون دیده چه حاصل وضو چو نیست
بی طاق ابروی تو نماز مرا جواز

Her dem be ḫūn-ı dīde ne ḥāṣıl vużū çü yoḳ
Ḳaşuñ kemersizin ki namāza cevāz baña[2]

[H 155b] [N 165b]

صوفی که بی تو توبه ز می کرده بود دوش
بشکست عهد چون در میخانه دید باز

Meyden ki ṣūfī sensiz idüp tevbe dün gice
ʿAhdi şıdı çü gördi güşād bāb-ı meykede

[B 137a]

چون باده مست بر سر خم رفت کف زنان
حافظ که دوش از لب ساقی شنید راز

Mestāne meyce küp başına vardı uzattı_el[3]
Ḥāfıẓ işitdi sır leb-i cāmdan ki dün gice

305
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

برنیامد از تمنّای لبت کامم هنوز
بر امید جام لعلت دُرْدی آشامم هنوز

İstemekden olmadı ḥāṣıl lebüñ kāmım henüz
Hem ümīd-i cām-ı laʿlüñle şarāb-nūşum henüz

[1] ~ Dil Kaʿbe-i kūyuñ ki ṭavāfdan ārām bulup H, N
[2] ~ Her dem gözüm ḳanıyla ne ḥāṣıl vużū çü yoḳ H, N, B
[3] ~ Sarḫoş şarābça küp başına vardı el urup H, N, B

روز اوّل رفت دینم در سر زلفین او
تا چه خواهد شد درین سودا سرانجامم هنوز

Anuñ iki zülfi ʿışḳında dīnim gitdi ezel
Bu hevāda ne_olmaḳ ister tā serencāmım henüz[1]

ساقیا یک جرعه ده زان آب آتشگون که من
در میان پختگان عشق او خامم هنوز

Sāḳiyā bir curʿa vir ol od şekil ṣudan ki ben
Anuñ ʿışḳı pişmişi içinde ben ḫāmım henüz[2]

از خطا گفتم شبی زلف ترا مسک ختن
میزند هر لحظه تیغی مو بر اندامم هنوز

Zülfüñe bir şeb ḫaṭāen söyledim misk-i Ḫoten
Cismim üzre tīġ urur her laḥẓada ḳılam henüz[3]

نام من رفته‌ست روزی بر لب جانان بسهو
اهل دل را بوی جان می‌آید از نامم هنوز

Sehv ile birgün leb-i cānāna gitmişdi adım
Ehl-i ʿışḳa ʿıṭr-ı cān virmekdedür nāmım henüz

پرتو روی ترا در خلوتم دید آفتاب
می‌رود چون سایه هر دم بر در و بامم هنوز

Gördi yanımda senüñ vechüñ şuʿāʿın āfitāb
Sāye-veş ḳapımda ṭamımda yürür her dem henüz

---

[1] ~ İki zülfinüñ hevāsın gidüp ilk gün dīnim / Bu hevesde ne_olısar tā kim serencāmım henüz H, N, B

[2] pişmişi: pişmiş H; ~ Anuñ ʿışḳı içre pişmişlerde bir ḫāmım henüz H, N, B

[3] ~ Bir gice sehven didüm misk-i Ḫoten ben zülfiñe / Cismim üzre her bir ān ḳılıç urur ḳılım henüz H, N, B

در ازل داده‌ست ما را ساقیٔ لعل لبت
جرعهٔ جامی که من مدهوش آن جامم هنوز

Bize virmişdür leb-i laʿlüñ saḳāsı rūz-ı_elest
Bir ḳadeḥ fażlı ki ben ol cāma ḥayrānım henüz[1]

[H 156a] [N 166a]

ای که گفتی جان بده تا باشدت آرام دل
جان بغم‌هایش سپردم نیست آرامم هنوز

Ey ki vir cān tā saña ārām-ı dil olsun diyen
Ġamlarına teslīm itdüm cān yoḳ ārāmım henüz[2]

در قلم آورد حافظ قصّهٔ لعل لبت
آب حیوان می‌رود هر دم ز اقلامم هنوز

Nükte-i laʿl-i lebüñ Ḥāfıẓ getürdi ḫāmeye[3]
ʿAyn-ı ḫāmemden aḳar āb-ı ḥayāt her dem henüz

306
fāʿilātün mefāʿilün feʿilāt

[B 137b]

حال خونین دلان که گوید باز
وز فلک خون جم که جوید باز

Ḥāl-i ḳan bağırluyı kim söyler
Kim felekden Cemüñ ḳanın ister

شرمش از چشم می پرستان باد
نرگس مست اگر بروید باز

Mey-perestler gözinden utansın
Nergis-i mest eger ki yine biter

---

[1] ~ [metin] Fażla-i bir cāmı kim mecnūn-ı ol cāmım henüz H, N, B [Daha anlaşılır olduğu için derkenar tercih edildi.]

[2] ~ Ey ki dirsüñ cān vir tā saña ārām ola dil / Cān küdūrātıña virdüm yoḳdur ārāmım henüz H, N, B

[3] [mısra altı] nükte: fiḳra H, N

جز فلاطون خم نشین شراب
سرّ حکمت بما که گوید باز

Küp-nişīn feylesof meyin ġayrı[1]
Bize kim sırr-ı ḥikmeti söyler

هر که چون لاله کاسه گردان شد
زین جفا رخ بخون بشوید باز

Lāle-veş her kim oldı döndire cām
Yüz bu ġamdan ḳanıyla yuya dīger

بس که در پرده چنگ گفت سخن
بِبُرش موی تا نموید باز

Perdede sāz ki söyledi çoḳ söz
Kes ḳılını ki iñlemeye dīger

بگشاید دلم چو غنچه اگر
ساغر [لاله گون][2] ببوید باز

Açılur ġonce gibi göñlüm eger
Lāle-veş cāmı ḳoḳlar ise dīger

گِرد بیت الحرام خم حافظ
گر تواند بسر بپوید باز

Ṭarf-ı Beytü'l-Ḥarām küpi Ḥ^{v}āce
Ḳādir olursa ger başıyla yeler[3]

---

[1] ~ Feylesof küp-nişīn meyin dīgeri H, N, B

[2] ساغر لاله گون (سودی شرحی) : ساغر می از لبش ح، ن، ب [Tercümeyle daha uyumlu olduğu için Sûdî (II/330) şerhindeki varyant tercih edildi.]

[3] ~ Ḥ^{v}āce Beytü'l-Ḥarām küpin ṭarafın / Ger yite güci başı ile yeler H, N, B

[H 156b] [N 166b]

307
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

خیز و در کاسهٔ زر آب طربناک انداز
پیشتر زان که شود کاسهٔ سر خاک انداز

Ḳalḳ ferāḥ-nāk ṣuyı hem sāġar-ı zerrīne at[1]
Andan öñdin ki türāb kāse-i başa ola at

عاقبت منزل ما وادئ خاموشانست
حالیا غلغلهٔ در گنبد افلاک انداز

ʿĀḳıbet menzilimüz ehl-i sükūt meskenidür
Şimdilik ṣayt u ṣadā ḳubbe-i mīnāya at[2]

چشم آلوده نظر از رخ جانان دورست
بر رخ او نظر از آینهٔ پاک انداز

Bulaşıḳ göz naẓarı yār yañaġından dūrdur[3]
Ḳalb-i pākden naẓar ol yār ruḫ u ruḫsārına at

[B 138a]

بسر سبز تو ای سرو که چون خاک شوم
ناز از سر بنه و سایه برین خاک انداز

Tāze başuñ içün ey servi olam çün kim ḫāk
Nāzı başdan ḳo vü bu ṭopraġa gel gölge it[4]

دل ما را که ز مار سر زلف تو بخست
از لب خود بشفاخانهٔ تریاک انداز

Gönlümüz ki_oldı ser-i zülf-i ilanuñdan cerh
Öz devā-ḫāne-i tiryāk-ı lebüñ üstine at[5]

---

[1] ~ Ḳalḳ u şenlik virici ṣuyı öz kāseye at H, N, B
[2] ~ ʿĀḳıbet menzilimüz ehl-i sükūt ṣaḥrāsı / Şimdicek ṣayt u ṣadā şīşe olan ḳubbeye at H, N, B
[3] yanaġından: yanaġında H
[4] ~ Ey yeşil başuñ içün servi olam çünkim ḫāk / Nāzı başdan ḳo vü gel gölgeñi bu ṭopraġa at H, N, B
[5] lebüñ üstine at ~ lebüñden aña at H, N, B

ملک این مزرعه دانی که ثباتی ندهد
آتشی از جگر جام بر املاک انداز

Bu ekim mülki bilürsüñ ki beḳālıḳ itmez[1]
Bir ateş cām-ı cigerden ki cihān mülkine at

غسل در اشک زدم کاهل طریقت گویند
پاک شو اوّل و پس دیده بر آن پاک انداز

Ġuslı urdum yaşıma ki_ehl-i ṭarīḳat dirler
Öñ pāk ol ṣoñ naẓar ol pākize cānāneye at

یا رب آن زاهد خودبین که بجز عیب ندید
دود آهیش در آیینهٔ ادراک انداز

Ol ḥaşīn ṣūfi ki ḥaḳ görmedi ʿaybın ġayrı
Dūd-ı āhın anuñ āyīne-i idrākine at

چون گل از نکهت او جامه قبا کن حافظ
وین قبا در ره آن قامت چالاک انداز

Gülce çāk eyle libās Ḫ̬ʷāce ḳoḳusından anuñ
Ol libāsı o boyı serv-i bülend yolına at

[H 157a] [N 167a]

308

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

دلم ربودهٔ لولی وشیست شورانگیز
دروغ وعده و قتّال وضع و رنگ آمیز

Göñül bir incücenüñ ṣaydı kim fiten-peydā
Ḫ̬ilāf-vaʿde vü ḳatlü şekil ü ḥīle-nümā

[1] [mısra altı] beḳalıḳ H, N ~ [metin] durmalıḳ H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]

فدای پیرهن چاک ماه رویان باد
هزار جامهٔ تقوی و خرقهٔ پرهیز

Ḳamīṣ-i çākine dilberlerüñ fedā olsun
Hezār ḫırḳa-i ṣūfī vü câme-i taḳvā

بشکر آنکه بحسن از ملك ببردی گوی
بخواه جام و گلابی بخاك آدم ریز

O şükr içün ki iletdüñ sürūşa ḥüsn ile fażl[1]
Türāb-ı ādeme dök var şarāb u câm dilā[2]

فقیر و خسته بدرگاهت آمدم رحمی
که جز ولای توأم نیست هیچ دست آویز

Teraḥḥum it baña dergāhuña faḳīr geldim
Elimde yoḳ dīger ʿışḳuñdan[3] armaġan zīra[4]

[B 138b]

غلام آن کلماتم که آتش انگیزد
نه آب سرد زند در سخن بر آتش تیز

O sözlerüñ ḳuluyam kim āteş yalıñdıra
Degül ki sözde yavuz oda ṣu ṣovuḳ ura

بیا که هاتف میخانه دوش با من گفت
که در مقام رضا باش و از قضا مگریز

Baña ki gel didi dün gice ġāib-i meygeh[5]
Ki ol maḳām-ı rıżāda vü ḥükmden ḳaçma

---

[1] ~ O şükr içün ki melekden ḥüsnle alduñ fażl-ı ṭop H, N, B [Vezin hatalı.]
[2] ~ Meşel oḳıma ki bilmez nedür melek ʿışḳı H, N, B
[3] ʿışḳuñdan: ʿışḳdan H, B
[4] ~ Ḫużūruña ʿaceze ḫaste geldüm eyle raḥm H, N, B
[5] ~ [metin] Be gel ki dün gice ġayb meykede baña didi H, N, B [Anlam için derkenar tercih edildi.]

مباش غِرّه ببازوی خود که مندرجست
هزار تعبیه در حکم پادشاه انگیز

Özüñ ḳoluna sen olma ġurūr ki gizlüdür[1]
Hezār iş ki Ḫudā emri içre iş peydā[2]

پیاله بر کفنم بند تا سحرگه حشر
بمی ز دل ببرم هول روز رستاخیز

Ḳadeḥ kefenime[3] baġla zamān-ı ṣubḥ-ı ḥaşir[4]
Ṣarābla dilden idem refʿ-i ḫavf-i rūz-ı cezā

میان عاشق و معشوق هیچ حائل نیست
تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

Ḥabīb ü ʿāşıḳ arasında yoḳ durur ḥāʾil[5]
Ḥicābuñ özine sen ḳalḳ aradan ey Ḫʿāce[6]

[H 157b] [N 167b]

309
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بیا و کشتئ ما در شط شراب انداز
غریو و ولوله در جان شیخ و شاب انداز

Be gel bizüm[7] gemimüzi ḫamır[8] bıñarına at
Ḳulūb-i pīr ü cevāna fiġān ü velvele at[9]

---

[1] ~ Sen olma ḳoluña maġrūr ki anda gizlüdür H, N, B
[2] Vezin hatalı.
[3] kefenime: [Mütercim vezin gereği (کفانیمه) biçimde kullanmış, ancak kelimenin böyle bir kullanımı olmadığı için metinde "kefenime" şeklinde okunmuştur.]
[4] ḥaş[i]r: [ḥaşr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[5] ḥāil: ḥālik H, B
[6] ~ Ḳadeḥ kefenime baġla ki tā ṣabāḥ-ı ḥaşir / Mey ile dilden idem defʿ-i ḫavf-ı rūz-ı cezā H, N, B
ḥaşir: [ḥaşr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[7] bizüm ~ ḳadeḥ H, N
[8] ḫamır: [ḫamr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[9] ~ Be gel ḳadeḥ gemimüzi [ḫamr bıñarına at] / Cevān ü pīr yüregine fiġān ü velvele at H, N, B

مرا بکشتئ باده درافکن ای ساقی
که گفته‌اند نکویی کن و در آب انداز

Bıraḳ sefīne-i ḫamra beni be hey sāḳī
Ki eylik eyle dimişler vü ānı sen ṣuya at

ز کوی میکده برگشته‌ام ز راه خطا
مرا دگر ز کرم با ره صواب انداز

Maḥall-i meykededen dönmüşüm ḫaṭā yaña
Beni daḫı keremüñden ṭarīḳ-i doġruya at

بیار زان می گلرنگ مشکبو جامی
شرار رشک و حسد در دل گلاب انداز

Getür o misk ḳoḳulı rengi gül mey-i cāmı[1]
Ḥased ile güni odın gülāb yüregine at

اگرچه مست و خرابم تو نیز لطفی کن
نظر برین دل سرگشتهٔ خراب انداز

Egerçi mest ü ḫarābım daḫı sen eyle kerem
Bu göñli ḫaste żaʿīf bende yaña bir nigeh at

[B 139a]

بنیم شب اگرت آفتاب می‌باید
ز روی دختر گلچهره رز نقاب انداز

Gerekse gün yarusında eger saña güneş
Yanaġ-ı gül üzümüñ ḳızı perdesin yüce at

[1] N: o; B, H: ol

مهل که روز وفاتم بخاک بسپارند
مرا بمیکده بر در خم شراب انداز

Vefātımuñ güni ḳoma ki ḫāke ḳoya beni
İlet beni meykedeye ṣarāb küpi yaña at[1]

ز جور چرخ چو حافظ بجان رسید دلت
بسوی دیو محن ناوک شهاب انداز

Be Ḫ^{v}āce cevr-i felekden çün irdi cāna dilüñ
Nücūm oḳını elem dīvleri yañasına at

310
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

[H 158a] [N 168a]

ای صبا گر بگذری بر ساحل رود ارس
بوسه زن بر خاک آن وادی و مسکین کن نفس

Ger Aras ırmaġı semtine geçerseñ ey ṣabā
Būse ur it dem ʿıṭır-nāk ol dere ırmaġına

منزل سلمی که بادش هر دم از ما صد سلام
پرصدای ساربانان بینی و بانگ جرس

Ḫāne-i Selmā ki bizden aña olsun yüz selām
Göresin ṭolı ṣadā-yı çañ ü sarbān ṣadā[2]

محمل جانان ببوس آن گه به زاری عرضه دار
کز فراقت سوختم ای مهربان فریاد رس

Maḥfil-i cānānı öp andan niyāzla eyle ʿarż[3]
Kim firāḳuñdan yanubem it meded ey dil-rübā

---

[1] ~ İlet tenimi ḫarābāta mey küpi yaña at H, N, B
[2] ~ Pür görürsin sārbān ṣavtıyla hem çañı ṣadā H, N, B
[3] ~ Maḥfil-i cānānı öp ol dem niyāzla eyle ʿarż H, N, B

من که قول ناصحان را خواندمی قول رباب
گوشمالی دیدم از هجران که اینم پند بس

Ben oḳurdum vāʿiẓān ḳavlini kim ḳavl-i ʿabeş̧
Hecrden gördüm ḳulaḳ burma bu pend yeter bana

عشرت شبگیر کن بی ترس کاندر راه عشق
شبروانرا آشنایی‌هاست با میر عسس

Ḳorḳusuz it gice ẕevḳin şehr-i ʿışḳ içre zīrā
Şeb-revāna āşinālıḳ var ʿases-başı ile

عشقبازی کار بازی نیست ای دل سر بباز
ور نه گوی عشق نتوان زد به چوگان هوس

Baş göñül oynat degül ʿāşıḳlıḳ oyun-bāzīlıḳ
Çelmek olmaz ʿışḳ ṭōpın çevgen hevesle yoḫsa

[B 139b]

دل برغبت می‌سپارد جان بچشم مست یار
گر چه هشیاران ندادند اختیار خود بکس

İstek ile dil virür mestāne çeşm-i yāre cān[1]
Uṣlular ger virmediler iḫtiyārın kimseye

طوطیان در شکّرستان کامرانی میکنند
وز تحسّر دست بر سر میزند مسکین مگس

Sükkeristānda ṭūṭiler kāmrānlıḳlar ider
El urur derdlü sinek başa taḥassürden dilā

[1] ~ Cān virür dil istek ile çeşm-i mest-i dilbere H, N, B

نام حافظ گر برآید بر زبان کلک دوست
از جناب حضرت شاهم بس است این ملتمس

Ger gelürse nām-ı Ḥāfıẓ ḫāme-i yār ucına
Ḥażret-i şāh cānibinden bu murād yeter baña

311
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[H 158b] [N 168b]

جانا ترا که گفت که احوال ما مپرس
بیگانه گرد و قصّهٔ هیچ آشنا مپرس

Kim didi yār ki ḥālimüzi saña ṣorma
İt vaḥşilik ü fıḳra-i aḥbāba ṣorma

ز آنجا که لطف شامل و خلق کریم تُست
جرمی نکرده عفو کن و ماجرا مپرس

Ol ṭabʿ-ı ḫoş u luṭf-i şumūlden ki sende var
ʿAfv eyle cürmi itmemiş işi de ṣorma[1]

خواهی که روشنت شود احوال سوز عشق
از شمع پرس قصّهٔ ز باد صبا مپرس

İstermüñ[2] ola saña ʿayān ḥāl-i sūz-i ʿışḳ
Ṣor ḥāl-i şemʿadan seḥerī bāda ṣorma

هیچ آگهی ز عالم درویشیش نبود
آن کس که با تو گفت که درویش را مپرس

Aḥvāl-i fāḳadan yoḳ anuñ hiç şinālıġı
Ol kes ki ḥāl-i faḳrı didi saña ṣorma

[1] ~ ʿAfv it günāhı itmedik işi de ṣorma H, N, B → ʿafv: ʿaḳd H

[2] istermüñ: [istermisin anlamında.]

از دلق‌پوش صومعه نقد طلب مجوی
یعنی ز مفلسان سخن کیمیا مپرس

Tekye giyim ʿabāludan itme dilek nuḳūd
Yaʿni ki kīmiyā sözin iflāsa ṣorma

ما قصهٔ سکندر و دارا نخوانده‌ایم
از ما بجز حکایت مهر و وفا مپرس

Biz fıḳra-i Sikender ü Dārā oḳumadıḳ
Bizden vefā vü ʿışḳ dīgeri fıḳra ṣorma

در دفتر طبیب خرد باب عشق نیست
ای دل بدرد خو کن و نام دوا مپرس

ʿIşḳ bābı yoḳ ṭabīb-i ʿaḳıl defterinde bil
ʿIşḳı ḫūy eyle nām-ı devā dilde ṣorma

[B 140a] حافظ رسید موسم گل معرفت مگوی
دریاب نقد وقت و ز چون و چرا مپرس

Ḥāfıẓ irişdi mevsim-i gül dime maʿrifet
Cemʿ it nuḳūd-ı ʿömri niçün nice ṣorma

312
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

دارم از زلف سیاهش گله چندان که مپرس
که چنان زو شده‌ام بی سر و سامان که مپرس

Var o dek ḳara ṣaçından ki teşekkim ṣorma
Olmuşum bī-ḥużūr andan o degin kim ṣorma

[H 159a] [N 169a]

کس بامّید وفا ترک دل و دین مکناد
که چنانم من ازین کرده پشیمان که مپرس

İtmesün dostlıḳ ümīdiyle dil ü cān terk kes
Nādimim ben ki bu işden o ḳadar kim ṣorma[1]

بیکی جرعه که آزار کسش در پی نیست
زحمتی میکشم از مردم نادان که مپرس

Bir ḳadeḥ nūş ile ardınca kes incinmek yoḳ
Cāhil erden çekerim zaḥm u elem kim ṣorma

زاهد از ما بسلامت بگذر کاین می لعل
دل و دین میبرد از دست بدان سان که مپرس

Geç selāmet ṣūfi bizden ki bu laʿlīn bāde
Öyle elden iledür dīn ü göñül kim ṣorma

گوشه‌گیری و سلامت هوسم بود ولی
شیوه‌ای میکند آن نرگس فتّان که مپرس

Gūşe-gīrlik ü selāmetlik idi arzūm līk
Eyler ol dīde-i mestān bir edā kim ṣorma

گفت و گوهاست درین راه که جان بگدازد
هر کسی عربده‌ای این که مبین آن که مپرس

Ḳīl u ḳāller bulunur cān eridür bu ʿışḳda
Bir nizāʿda ḳamu ḫalḳ görme o bu hem ṣorma[2]

گفتم از گوی فلک صورت حالی پرسم
گفت آن میکشم اندر خم چوگان که مپرس

[1] ~ Bundan ol dek ki peşīmān olubem kim ṣorma H, N, B
[2] ~ Bir nizāʿda ḳamu görme bu oyı hem ṣorma H, N, B

Şekl-i ḥāli ṣorayım tūb-ı felekden didüm
Egri çevgāndan anı didi çekerüm ṣorma

گفتمش زلف بکین که شکستی گفتا
حافظ این قصّه درازست بقرآن که مپرس

Didüm aña kime kīn zülfüñi bükdüñ didi
Bu ṭavīl fiḳra didi muṣḥaf içün ki ṣorma[1]

313
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

درد عشقی کشیده‌ام که مپرس
زهر هَجری چشیده‌ام که مپرس

Çekmişim derd-i ʿışḳı kim ṣorma
Bir firāḳ derdi tatmışım ṣorma

[B 140b] گشته‌ام در جهان و آخر کار
دلبری برگزیده‌ام که مپرس

Gezmişim ʿālemi vü āḫir-i kār
Bir yār itdüm begenme kim ṣorma[2]

[H 159b] [N 169b] آن چنان در هوای خاک درش
میرود آب دیده‌ام که مپرس

Ol ḳadar ḫāk-i bābın istekde
ʿAzm ider āb-ı dīde kim ṣorma

[1] ~ Kime raġmen ṣaçı büküñ didüm aña didi / Bu uzun fiḳra didi Ḳurʾān içün ki ṣorma H, N, B
[2] ~ Bir güzel kim begenmişim ṣorma H, N, B

من بگوش خود از دهانش دوش
سخنانی شنیده‌ام که مپرس

Dün ben aġzından öz ḳulaġımla[1]
Nice sözler k’işitmişim ṣorma

سوی من لب چه میگزی که مگوی
لب لعلی گزیده‌ام که مپرس

Ben yaña leb ne ışırañ dime
Bir ḳızıl leb ki_ışırmışım ṣorma

بی تو در کلبهٔ گدایئ خویش
رنجهایی کشیده‌ام که مپرس

Öz faḳīr-ḫānem içre kim sensiz
Çekmişim nice derd ü_elem ṣorma

همچو حافظ غریب در ره عشق
بمقامی رسیده‌ام که مپرس

ʿIşḳ yolında ġarīb Ḫᵛāce-āsā
Bir maḳāma ki_irişmişim ṣorma

314
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

دلا رفیق سفر بخت نیکخواهت بس
نسیم روضهٔ شیراز پیک راهت بس

Refīḳ-i yol eyü baḫt dil dilek saña besdür[2]
Ṣabā-yı bāġ-ı Şīrāz reh-nümā saña besdür

[1] ~ Öz ḳulaġımla dün gice_aġzından H, N, B
[2] ~ Refīḳ-i yol eyü baḫt istemek dilā besdür H, N, B → istemek: ismek H

دگر ز منزل جانان سفر مکن درویش
که سیر معنوی و کنج خانقاهت بس

Daḫı faḳīr sefer itme mekān-ı cānāndan
Ki seyr-i maʿnā vü ev gūşesi saña besdür

هوای مسکن مألوف و عهد یار قدیم
ز رهروان سفرکرده عذرخواهت بس

Alışdıġuñ yerin ʿışḳı vü eski dost vaʿdi
Sefer iden fuḳarādan ʿözür saña besdür

بصدر مصطبه بنشین و ساغر می‌نوش
که این قدر ز جهان کسب مال و جاهت بس

Bucaġ-ı meykedeye_otur u cām-ı laʿlīn iç
Bu dek buradan idiş māl ü cāh saña besdür[1]

[H 160a] [N 170a] [B 141a]

وگر کمین بگشاید غمی ز گوشهٔ دل
حریم درگه پیر مغان پناهت بس

Ve ger göñül bucaġından açarsa ġam pusı
Ḥarīm-i semt-i muġān pīr penāh saña besdür[2]

زیادتی مطلب کار بر خود آسان کن
که شیشهٔ می لعل و بتی چو ماهت بس

Ziyādelik ṭaleb itme iş it özüñe ḳolay
Ki mehçe yār ile al mey ḳadeḥ saña besdür[3]

[1] ~ Otur ki ṣadr-ı ḫarābāta cām-ı laʿlīn iç H, N, B ~ otur bucaġ H, N, B
[2] açarsa: açar H, B; ~ Ṣıġınma pīr-i muġān yanıca saña besdür H, N, B
[3] ~ Ki al ḳadeh mey ile mehçe yār saña besdür H, N, B

فلک بمردم نادان دهد زمام مراد
تو اهل فضلی و دانش همین گناهت بس

Virür merām gemini cāhil ādeme gerdūn
Sen ehl-i faż̧l u ʿamelsin bu ṣuç saña besdür

بهیچ ورد دگر نیست حاجت ای حافظ
دعای نیم شب و درس صبحگاهت بس

Be Ḫ̬ʸāce yoḳ daḫ̬ı evrāda ihtiyācuñ hīç
Duʿā-i nıṣf-ı şeb ü ders-i ṭañ saña besdür

بمنّت دگران خو مکن که در دو جهان
رضای ایزد و انعام پادشاهت بس

Ḫ̬uy itme ġayrıların minnetin ki kevneynde
Rıżā-yı Ḥaḳ ile inʿām-ı şeh saña besdür

315
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

گلعذاری ز گلستان جهان ما را بس
زین چمن سایهٔ آن سرو روان ما را بس

Bir yañaġı gül gülzār-ı cihāndan bize bes
Bu çemenden o boyı serv-i revān ẓıll bize bes[1]

من و همصحبتیٔ اهل ریا دورم باد
از گرانان جهان رطل گران ما را بس

Ben riyā ehli ile hem-celīs olmaḳ dūr olsun[2]
Kāʾinātuñ s̱ūḳalāsından aġır cām bize bes

[1] İlk mısrada vezin hatalı.; ~ Sāye-i ol boyı ʿarʿar bu çemenden bize bes H, N, B
[2] ~ Dūr ola ehl-i riyā ile celīs olmaḳ bile H, N, B

قصر فردوس بپاداش عمل می‌بخشند
ما که رندیم و گدا دیر مغان ما را بس

Köşk-i cennet ki virürler ʿamelüñ ḳarşulıġı
Biz iyüz mest ü faḳīr semt-i ḫarābāt bize bes

بنشین بر لب جوی و گذر عمر ببین
کاین اشارت ز جهان گذران ما را بس

Çay kenārına otur gör ʿömürin geçmesini
Bu işāret ki geçer ʿömr-i cihāndan bize bes[1]

[H 160b] [N 170b] [B 141b]

نقد بازار جهان بنگر [و] آزار جهان
گر شما را نه بس این سود و زیان ما را بس

Ḥāl-i bāzār-ı cihāna ü cihān rencine baḳ
Ger size yetmez ise bu żarar aṣṣı bize bes

یار با ماست چه حاجت که زیاده طلبیم
دولت صحبت آن مونس جان ما را بس

Dost bizüm ile ne ḥācet ki ziyād isteyelim
Kim o cān mūnisinüñ ṣoḥbet-i ẕevḳi bize bes

از در خویش خدا را ببهشتم مفرست
که سر کوی تو از کون و مکان ما را بس

Öz ḳapuñdan beni gönderme cināna Ḥaḳ-içün[2]
Kim maḥallüñ ṭarafı kevn ü mekāndan bize bes

---

1 [mısra altı] cihāndan bize H, N ~ [metin] cihān bizlere H, N, B [Anlam sebebiyle mısra altı tercih edildi.]

2 gönderme: görme B, H

حافظ از مشرب قسمت گله ناانصافیست
طبع چون آب و غزل‌های روان ما را بس

Ḫᵛāce taḳdīr-i ezelden degül inṣāf şekvā
Ṣu gibi pāk ṭabʿ şūḫī ġazeller bize bes[1]

316
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

اگر رفیق شفیقی درست پیمان باش
حریف خانه و گرمابه و گلستان باش

Vefālu yārsañ eger sen dürüst peymān ol[2]
Ḥamām u ḫānede gülşende mūnis-i cān ol

شکنج زلف پریشان بدست باد مده
مگو که خاطر عشّاق گو پریشان باش

Bükük ṣaçuñı perīşān yel eline virme
Mizāc-ı ʿāşıḳı dime ki di perīşān ol

گرت هواست که با خضر همنشین باشی
نهان ز چشم سکندر چو آب حیوان باش

Eger ki Ḫıżr ile arzuñ muṣāḥib olmaġısa
Sikenderī göze āb-ı ḥayātça pinhān ol

رموز عشق نوازی نه کار هر مرغیست
بیا و تو گل این بلبل غزل خوان باش

Degül işi ḳamu ḳuşın rumūz-ı ʿışḳ oḫşar
Bu ʿandelīb-i ġazel-ḫᵛāna gel gülistān ol

---

[1] İkinci mısrada vezin hatalı.

[2] peymān ~ ʿahd H, N

طریق خدمت آیین و بندگی کردن
خدایرا که رها کن بما و سلطان باش

Ṭarīḳ-i ḫizmet-i ʿādī vü ḳulluḳ itmekde
Ḥavāle sen baña it var Ḥaḳiçün sulṭān ol[1]

[H 161a] [N 171a]

دگر بصید حرم تیغ برمکش زنهار
وز آن که با دل ما کرده‌ای پشیمان باش

Ṣaḳın ḥarem ḳuşına min-baʿad ḳılıç çekme
O nesneden ki dile eyledüñ peşīmān ol[2]

[B 142a]

تو شمع انجمنی یکزبان و یکدل شو
خیال و کوشش پروانه بین و خندان باش

Sen encümen mūmısın bir lisān u bir dil ol
Anuñ ḫayāl çalışını görüp ü ḫandān ol[3]

کمال دلبری و حسن در نظربازیست
بشیوه‌ای نظر از نادران دوران باش

Kemāl-i ḥüsn ü güzellik vüfūr ʿuşşāḳda[4]
Ẓarīfçe baḳmaġ ile nādirān-ı devrān ol

خموش حافظ و از جور یار ناله مکن
تو را که گفت که در روی خوب حیران باش

Be Ḫ[v]āce cevr-i güzelden şikāyet itme sükūt[5]
Saña güzel yüze kim söyledi ki ḫayrān ol

---

[1] ~ Ṭarīḳ-i ḫızmet-i ʿādī vü eylemek ḳulluḳ / Sen it ḥavāle baña var (اوریکه)? sulṭān ol H, N, B

[2] ~ Ve itdigüñ o ḥuṣūṣdan ki göñle pişmān ol H, N, B

[3] Anuñ ḫayāl çalışı: ["ḫayāl-i kūşiş-i pervāne" (pervanenin çabalayışının hayali) terkibinin karşılığı olarak kullanılmış.]; ~ Ḫayāle çalış-ı pervāne gör ü ḫandān ol H, N, B

[4] ~ Kemāl-i ḥüsn ü ẓarāfet ʿuyūn-ı ʿuşşāḳda H, N, B

[5] sükūt: sülūk B, H

317
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ای همه شکل تو مطبوع و همه جای تو خوش
دلم از عشوهٔ یاقوت شکرخای تو خوش

Ey senüñ ṭabʿıca her şekl ü yerüñ cümlede ḫoş[1]
Gönlüm ol çiyneyici ḳand lebüñ ṭavrıyla ḫoş[2]

همچو گلبرگ طری هست وجود تو لطیف
همچو سرو چمن خلد سراپای تو خوش

Tāze gül yapraġı-veş hep bedenüñ nāzikdür
Serv-i bāġ-ı İrem-āsā ḳamu cismüñ de ḫoş

شیوهٔ ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروی تو زیبا قد و بالای تو خوش

Nāzik ü şūḫça edāñ hem ḫaṭ u ḫālüñ de güzel
Ḳaş u gözüñ de laṭīf ḳāmet ü boyuñ da ḫoş

هم گلستان خیالم ز تو پر نقش و نگار
هم مشام دلم از زلف سمن سای تو خوش

Ṭopṭolu naḳş u ṣuver bāġ-ı ḫayālim senden
Yāsemen gibi ṣaçuñdan göñülüm geñzi de ḫoş

پیش چشم تو بمیرم که بدان بیماری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Öleyim çeşmüñüñ öñinde o żaʿf ile ki ben
Ḫoş yañaġuñ benüm emrāżımı eyler yine ḫoş[3]

---

[1] ~ Ey ṭabʿıca ḳamu şekl ü yerüñ cümlede ḫoş H, N, B

[2] çiyneyici ḳand lebüñ ṭavrı: [“ḳand çiyneyici lebüñ ṭavrı” anlamında. Za’f-ı te’lîf (Sözdizimi hatası.)]

[3] yine ~ ḳamu H, N

[H 161b] [N 171b]

در ره عشق که از سیل بلا نیست گذار
کرده‌ام خاطر خود را بتماشای تو خوش

ʿIşḳ yolında ki geçid seyl-i belādan yoḳdur
Kendü göñlüm ideyim ẕātuñı görmek ile ḫoş[1]

در بیابان طلب گر چه ز هر سو خطریست
میرود حافظ بی‌دل به تولّای تو خوش

Gerçi her yaña ṭaleb vaṣlı ḳıranında ḫaṭar[2]
Derdlüce Ḫᵛāce gider ʿışḳ u sevişüñ ile ḫoş

318
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[B 142b]

فکر بلبل همه آنست که گل شد یارش
گل در ان فکر که چون عشوه کند در کارش

Fikr-i bülbül o ki yār ola hemīşe gül aña
Gül o fikre ki nice nāz ide işide aña[3]

دلربایی همه آن نیست که عاشق بکشند
خواجه آنست که باشد غم خدمتگارش

Dil-rübālıḳ o degül ki_öldire ʿāşıḳı hemīn
Hem efendilik o kim ḫādimi ġam ola aña[4]

جای آنست که خون موج زند در دل لعل
زین تغابن که خزف میشکند بازارش

Ol maḥaldür ki ura laʿlī yürekde ḳan mevc
Bu ġayūrdan ki ḳırar ola pazār saḳsı aña[5]

---

[1] ~ Eyledim öz göñülüm ẕātuñı görmek ile ḫoş H, N, B
[2] ~ Gerçi her yañadan istek ḳıranında ḳorḳu H, N, B
[3] ~ ʿAndelībüñ heme ān fikri ki gül yār ola_aña / Gül o endīşede kim işde nice nāz ide_aña H, N, B
[4] ~ Ululuḳ ol ki aña ḳasvet-i ḫuddāmlar ola H, N, B
[5] ~ Öyle yerdür ki ḳızıl ḳalbde urısar ḳan mevc / Kim bu ġayretden ola saḳsı ḳırar çarşu aña H, N, B

بلبل از فیض گل آموخت سخن ور نه نبود
این همه قول و غزل تعبیه در منقارش

ʿIşḳ-ı gülden suḫan ögrendi o ḳuş yoḫsa degül
Bu ḳadar ḳavl u ġazel gizlüce burnında aña

آن سفرکرده که صد قافلهٔ دل همره اوست
هر کجا هست خدایا بسلامت دارش

Yüz göñül ḳāfilesi yoldaş aña ki_itdi sefer
Her ne cānibde ola ṭut anı ṣaġlıḳla Ḫudā

ای که در کوچهٔ جانانهٔ ما میگذری
بر حذر باش که سر میشکند دیوارش

Ey ṣaḫıṣ sevdigimüz cānibine uġrarsañ
Ol ḥaẕer üzre ki baş yırtmaya dīvārı saña

صحبت عافیتت گر چه خوش افتاد ای دل
جانب عشق عزیزست فرومگذارش

Gerçi kim ṣoḥbet-i taḳvā be göñül ḫoş vāḳiʿ
ʿIşḳ yañası daḫı ḫoş ḳoma anı elden hā[1]

[H 162a] [N 172a]

اگر از وسوسهٔ نفس و هوا دور شوی
بی شکی راه بری در حرم دیدارش

Dūr iseñ nefs ü hevā vesvesesinden gerçi[2]
Şübhesiz yol iresüñ vuṣlat-ı cānāne yana

[1] ~ Ḫoşça vāḳiʿ be göñül ṣoḥbet-i taḳvāñ gerçi / Cānib-i ʿışḳ eyüdür ḳoma anı bir dem hā H, N, B
[2] ~ Ger olañ vesvese-i nefs ü hevādan sen dūr H, N, B

صوفیٔ سرخوش ازین دست که کج کرد کلاه
بدو جام دگر آشفته شود دستارش

Ṣūfi sarḫoş ki bu yüzden külāh egri itdi
İki cām ile daḫı bozuḳ olur ṣarıḳ aña[1]

دل حافظ که بدیدار تو خوگر شده بود
نازپرورد وصالست مجو آزارش

Ḫʸācenüñ göñli ki ḫūy itmiş olup vaṣluñla
Vuṣlatuñ perver-i nāzı ki āzār dileme_aña[2]

319
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

[B 143a]

بازآی و دل تنگ مرا مونس جان باش
وین سوخته را محرم اسرار نهان باش

Dön gel girü hem ṭar göñüle mūnis-i cān ol
Bu yanmışa hem maḥrem-i esrār-ı nihān ol

زان باده که در مصطبهٔ عشق فروشند
ما را دو سه ساغر بده و گو رمضان باش

Ol mey ki anı meykede-i ʿışḳda ṣatarlar
Vir bize daḫı bir iki cām di ramażān ol[3]

در خرقه چو آتش زدی ای عارف سالک
جهدی کن و سرحلقهٔ رندان جهان باش

Çün ḫırḳaya urduñ āteş ey ʿārif-i sālik
Saʿy eyle ki ser-i ḥalḳa-i mestān-ı cihān ol

---

[1] ~ ṣarıḳ olur bozuḳ aña H, N, B
[2] ~ Ḫʸāce göñli ki cemālüñle ḫūy itmiş olısar / Vuṣlatuñ perver-i nāzıdur āzār isteme_aña H, N, B
[3] ~ Vir bir iki üç cām bize di hem ramażān ol H, N, B

دلدار که گفتا بتوام دل نگرانست
گو میرسم اینک بسلامت نگران باش

Ol kimse ki göñlüm saña nāẓır didi ey dil
Di sen aña işte irişem baña baḳan ol[1]

خون شد دلم از حسرت آن لعل روان بخش
ای درج محبّت بهمان مهر و نشان باش

Ḳan oldı dilim fürḳat-i cān-baḫş laʿlden
Her demde behey ḥoḳḳa-i ʿışḳ mühr ü nişān ol[2]

تا بر دلش از غصّه غباری ننشیند
ای سیل سرشک از عقب نامه روان باش

Oturmaya tā göñline bir ġam tozı anuñ
Ey göz yaşı seyli biti ardınca revān ol[3]

[H 162b] [N 172b]

حافظ که هوس میکندش جام جهان بین
گو در نظر آصف جمشید مکان باش

Ḥāfıẓ heves eyler ki cihān-bīn piyāle
Söyle aña manẓūr-ı vezīr-i şeh-i ān ol[4]

320
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بدور لاله قدح گیر و بی ریا میباش
ببوی گل نفسی همدم صبا میباش

Zamān-ı lālede ṭut cām u bī-riyā hem ol
Ümīd-i gül ile bir dem ṣabāya hem-dem ol

[1] ~ Di aña idem işte selāmetle baḳan ol H, N, B
[2] ~ Ḳan oldı yürek aña leb-i cān-baḫş firāḳından / Ey ḥoḳḳa-i ʿışḳ her dem var mühr ü nişān ol H, N, B
→ cān-baḫş: cān-baḫşı H, N, B [vezin gereği "cān-baḫş" okundu.]
[3] ~ Oturmaya tā göñline toz-ı küdūrāt / Ey seyl-i yaşım nāmenüñ ardınca revān ol H, N, B
[4] ~ Eyler Ḫʷāce kim cām-ı cihān-bīn ārzū / Di sen aña manẓūr-ı vezīr-i şeh-i ān ol H, N, B

گرت هواست که چون جم بسرّ غیب رسی
بیا و همدم جام جهان نما میباش

Ger irmek ise hevāñ sırr-ı ġayba Cem-āsā
Be gel ü kāse-i ʿālem-nümāya hem-dem ol

نگویمت که همه ساله می پرستی کن
سه ماه می خور و نه ماه پارسا میباش

Saña dimem ki tamām yılca mey-perestlik it
Üç ay mey iç ü ṭoḳuz ay ṣalāḥa hem-dem ol

[B 143b]

چو پیر سالک عشقت بمی حواله کند
بنوش و منتظر رحمت خدا میباش

Seni çü pīr-i maḥabbet ḥavāle ide meye
Mey iç ü muntaẓır-ı raḥm-ı ẕāt-ı erḥam ol

چو غنچه گر چه فروبستگیست کار جهان
تو همچو باد بهاری گره گشا میباش

Egerçi ġonce gibi baġluluḳlu kār-ı cihān
Bahārī yel gibi sen düğüm açıcı hem ol

وفا مجوی ز کس ور سخن نمی‌شنوی
بهرزه طالب سیمرغ و کیمیا میباش

Vefā kimesneden umma vü söz işitmez iseñ
Aşılsız isteyen ʿanḳā vü kīmiyā hem ol

مرید طاعت بیگانگان مشو حافظ
ولی معاشر رندان پارسا میباش

Ḫilāf-ı cinse iṭāʿat diley'ci olma Ḫ^{v}āce
Velī muṣāḥib-i sūfī-yi mest-i mücrim ol

321
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

باغبان گر پنج روزی صحبت گل بایدش
بر جفای خار هجران صبر بلبل بایدش

[H 163a] [N 173a] Baġçevāna ger beş on gün ṣoḥbet-i güller gerek
Ḫār-ı hicrān cevrine bülbülce ṣabr evfer gerek

ای دل اندر بند زلفش از پریشانی منال
مرغ زیرک چون بدام افتد تحمّل بایدش

Ḳayd-ı zülfinde perīşānlıḳdan ey dil iñleme
Çün düşe tīz ḳuş aġa añа taḥammüller gerek[1]

با چنین زلف و رخش بادا نظربازی حرام
هر که روی یاسمین و جعد سنبل بایدش

Böyle ruḫsār u zülüfle olsun ʿāşıḳlıḳ ḥarām
Kim k'añа sünbül büküm rūy-ı semen manẓar gerek[2]

رند عالم سوز را با مصلحت بینی چه کار
کار ملکست آن که تدبیر و تأمّل بایدش

İşgüẕārlıḳ ile mest ü terk-i dünyāya ne var
Kār-ı sulṭānlıḳdur ol kim fikr ü tedbīrler gerek[3]

تکیه بر تقوی و دانش در طریقت کافریست
راهرو گر صد هنر دارد توکّل بایدش

ʿIşḳ yolında ʿilm ü taḳvāya ṭayanmaḳ küfr-i maḥż
Ger ṭutar yüz maʿrifet sālik tevekküller gerek[4]

---

[1] ~ Çünki tīzrek ḳuş düşe aġa taḥammüller gerek H, N, B
[2] ~ Kim ki sünbül büklümi rūy-ı semen manẓar gerek H, N, B
[3] ~ [metin] Kār-ı sulṭāndur o kim añа fikr tedbīr gerek H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] tevekküller gerek B: tevekküldür gerek H, N ~ tevekküller gerek H, N

نازها زان نرگس مستانه‌اش باید کشید
این دل شوریده گر آن جعد و کاکل بایدش

Ol gözi mestāne yārin nāzını çekmek gerek
Bu dil-i şūrīdeye ol egri kākül ger gerek [1]

[B 144a]

ساقیا در گردش ساغر تعلّل تا بکی
دور چون با عاشقان افتد تسلسل بایدش

Nice dek ʿözr ü behāne devr-i cāmda sāḳiyā
ʿĀşıḳāna çün ḳadeḥ devri düşe zencīr gerek

کیست حافظ تا ننوشد باده بی آواز رود
عاشق مسکین چرا چندین تجمّل بایدش

Ḫ̲ᵛāce kimdür ki ḳıl[2] āvāzsız şarābı içmeye
Niçün öksüz ʿāşıḳa bunca taḥammüller gerek[3]

322
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

خوشا شیراز وضع بی‌مثالش
خداوندا نگه دار از زوالش

Ne ḫ̲oş Şīrāz-ı ṭavr-ı bī-miṯāli[4]
Zevālden ṣaḳlu ṭut yā Ẕ̲ü'l-Celālī

---

[1] ~ [metin] Bu dil-i şūḫ̲a o egri şaç ki mādāmdur gerek H, N, B[Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] ḳıl: [rūd kelimesinin karşılığı olarak. Saz anlamında. Ḳıl (tel) kelimesi mecâz-ı mürsel yoluyla saz anlamında kullanılmıştır.]

[3] [taḥammüller B: taḥammüldür H, N; [mısra altı] taḥammüller H, N; ~ taḥammüldür B; ~ Ḫ̲ᵛāce kimdür içmeye bāde ṣadā-yı şādsız H, N, B

[4] Şīrāz-ı ṭavr-ı bī-miṯāli: [Şīrāzı (شیرازی طور بیمثالی) şeklinde yazılmış, ancak Farsça metne göre terkip okundu. Hatip Rehber'e göre (279. gazel) mısra şöyledir: "Ne ḫ̲oş Şīrāz u ṭavr-ı bī-miṯāli"]

[H 163b] [N 173b]

ز رکن آباد ما صد لوحش الله
که عمر خضر میبخشد زلالش

Bizüm Ābād-Rükn olsun hezār şen
Ki virür ʿömr-i Ḫıżr āb-ı zülāli

میان جعفرآباد و مصلّی
عبیرآمیز می‌آید شمالش

Muṣallā Caʿferābād ortasında
Gelür misk ḳarışıḳ bād-ı şimālī

بشیراز آی و فیض روح قدسی
بخواه از مردم صاحب کمالش

Şīrāza gel ü feyż-i Cibrīlī
Dile gör ehl-i fenninden kemāli

صبا زان لؤلؤ شنگول سرمست
چه داری آگهی چونست حالش

Ṣabā ol lūlū-yi şengūl-i sermest
Ne ṭutañ añlayış ne gūne ḥāli

که نام قند مصری برد آنجا
که شیرینان ندادند انفعالش

Kim añdı anda ḳand-i Mıṣrī adın
K'aña virmez ẓarīfān infiʿāli[1]

مکن بیدار ازین خوابم خدا را
که دارم خلوتی خوش با خیالش

[1] ~ Ẓarīfān virmediler k'infiʿāli H, N, B

Bu nevmimden Ḥaḳ-içün itme bīdar[1]
Ki ḫoş ḫalvet ṭutarım bā ḫayāli

گر آن شیرین پسر خونم بریزد
دلا چون شیر مادر کن حلالش

Ger ol ferzend-i şīrīn dökse ḳanım
Anañ südi gibi_it ey dil ḥelāli

[B 144b] چرا حافظ چو می‌ترسیدی از هجر
نکردی شکر ایّام وصالش[2]

Çü ḳorḳarduñ firāḳdan Ḫ^{v}āce niçün
Teşekkür itmedüñ rūz-i viṣāli

323
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ببرد از من قرار و طاقت و هوش
بت سنگین دل سیمین بناگوش

İletdi güç özümden ṣabr ile hūş
Güzel kim ṭaş yürek hem küpe gümüş[3]

[H 164a] [N 174a] نگاری چابکی شنگی پری وش
ظریفی مهوشی ترکی قباپوش

Perī-veş bir çāpük dilber ü şīrīn
Meh-āsā bir ẓarīf cānān ʿabā-pūş

[1] ~ Ḥaḳiçün itme bu ḫ^{v}ābdan beni_īḳāż H, N, B

[2] نکردی ~ نگفتی ح، ن

[3] ~ Ḥacer yüreklü büt hem küpe gümüş / Alup benden ḳarār u ṭāḳat ü hūş H, N, B

ز تاب آتش سودای عشقش
بسان دیگ دائم میزنم جوش

Hevā-yı ʿışḳı nārı şiddetinden
Hemīşe çömlek-āsā urıram cūş

چو پیراهن شوم آسوده خاطر
گرش همچون قبا گیرم در آغوش

Olurum gömlek-āsā ḫoş ṭabīʿat
İdem ger anı ḳaftānca der-āġūş

نمی رنجم ز جور او که بیخار
نیابد گل کسی بی نیش هم نوش

Gücenmem cevr-i yārdan ol ki ḫārsız[1]
Güli bulmaz kimesne arısız nūş

اگر پوسیده گردد استخوانم
نگردد مهرت از جانم فراموش

Eger olursa çürimiş kemigim
Revānımdan sevisi_olmaz ferāmūş

دل و دینم دل و دینم ببردست
بر و دوشش بر و دوشش بر و دوش

Yolum göñlüm yolum göñlüm iletdi
Gögüs omuz gögüs omuz gögüs dūş

دوای تو دوای تُست حافظ
لب نوشش لب نوشش لب نوش

[1] ol ki ~ zīrā H, N

Senüñ Ḫᵛāce devāñdur saña dermān[1]
Leb-i balı leb-i balı leb-i nūş

324
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[B 145a]

دلم رمیده شد و غافلم من درویش
که آن شکارئ سرگشته را چه آمد پیش

Yüregim oldı ḥaşīn ġāfilim ki ben yufḳa[2]
Ne geldi kim o şikārī serāsim öñine

چو بید بر سر ایمان خویش می‌لرزم
که دل بدست کمان ابروییست کافرکیش

Sögütçe titrerim öz meẕhebimüñ üstine
Göñül ki bir ḳaşı yā kāfirī dīn elinde

[H 164b] [N 174b]

خیال حوصلهٔ بحر می‌پزم هیهات
چه‌هاست در سر این قطرهٔ محال اندیش

Olur degül pişürirem ḫayāl-i baḥr-ı fikir[3]
Ne gūne fikr-i muḥāl var bu ḳaṭre başında

بنازم آن مژهٔ شوخ عافیت کُش را
که موج میزندش آب نوش بر سر نیش

O zinde-küş müje-i güstāḫa_olayım ḳurbān[4]
Ḥayāt şuyı ura ṭalġa ki neşteri_ucında

---

[1] ~ Be Ḫᵛāce saña dermān saña dermān H, N, B
[2] ~ Yüregim ürkdi taʿaccübdeyim ki ben yufḳa H, N, B
[3] ~ Ḫayāl-i baḥr-ı tefekkür pişürirem heyhāt H, N, B
[4] ~ O zehr ilan müje-i şūḫa olayım ḳurbān H, N, B

ز آستین طبیبان هزار خون بچکد
گرم بتجربه دستی نهند بر دل ریش

Hezār ḳan aḳısardur ṭabībī yeñlerden
Zaḥımlu göñle ger el ursa tecrübe üzre

بکوی میکده گریان و سرفکنده روم
چرا که شرم همی‌آیدم ز حاصل خویش

Baş egri aġlayu meyḫāne yaña ben giderim
Ki ḥāṣılāt-ı özümden gelür ḥicāb baña[1]

نه عمر خضر بماند نه ملک اسکندر
نزاع بر سر دنیای دون مکن درویش

Ne ʿömr-i Ḫıżrī ḳalur ne Sikenderī emlāk
Ḳo itme fānī cihān üzre ġavġa ey yufḳa

بدان کمر نرسد دست هر گدا حافظ
خزانه‌ای بکف آور ز گنج قارون بیش

O bile her fuḳarā desti ey Ḫᵛāce irmez[2]
Ziyāde kenz-i Ḳārūndan getür ele ḫazne

325
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

دوش با من گفت پنهان کاردان تیزهوش
وز شما پنهان نباید کرد راز می فروش

İş bilür bir ʿaḳlı keskin didi baña gizlü dūş
Gizlü sizden ṭutmaḳ olmaz sırr-ı şeyḫ-i mey-fürūş

[1] ~ *zi kerde-i ḫᵛīş* [nüshasına göre]: Niçün ki öz oluşumdan gelür ḥicāb baña H, N, B
[2] ~ Ḳamu gedā eli irmez biline ey Ḥāfıẓ H, N, B → ḳamu ~ beher H, N

گفت آسان گیر بر خود کارها کز روی طبع
سخت می‌گردد جهان بر مردمان سخت‌کوش

Ṭut ḳolay işler özüñe kim ṭabīʿatden yaña
Nāsa berk eyler cihānı berk çalışmaḳ saḫt-kūş[1]

[B 145b] وانگهم در داد جامی کز فروغش بر فلک
زهره در رقص آمد و بربط زنان می‌گفت نوش

Ṣoñ baña bir cām-ı ḫoş ṣundı ki gökde şevḳden
Geldi raḳṣa Zühre sāzın çalaraḳ didi be-nūş

[H 165a] [N 175a] گوش کن پند ای پسر وز بهر دنیا غم مخور
گفتمت چون در حدیثی گر توانی دار گوش

Ey oġul diñle naṣīḥat ġam yime dünyā içün
Dürce bir söz saña didüm ṭut aña kadrüñce gūş[2]

با دل پر خون لب خندان بیاور همچو جام
نی گرت زخمی رسد آیی چو چنگ اندر خروش

Cām gibi ḳanlu yürekle şād u ḫandān leb getür
Ger zaḥım irse gerekmez saña sāzca itme cūş

تا نگردی آشنا زین پرده رمزی نشنوی
گوش نامحرم نباشد جای پیغام سروش

Tā biliş yoḳ saña bu ʿışḳdan işitmezsin rumūz[3]
Semʿ-i nā-maḥrem maḥall olmaz melek sözine ḫoş

---

[1] nāsa ~ Ḫalḳa H, N, B

[2] ~ İncü-veş bir söz didüm ṭut sen aña kadrüñce gūş H, N, B → ṭut: H'de yok.

[3] ~ Olmadıḳça āşinā bu ʿışḳdan işitmeñ rumūz H, N, B

در حریم عشق نتوان زد دم از گفت و شنید
زانکه آنجا جمله اعضا چشم باید بود و گوش

ʿIşḳ ḥarīminde dem urmaḳ ḳīl ü ḳālden olımaz
Ol ecilden k'anda her yan olma lāyıḳ çeşm ü gūş

بر بساط نکته دانان خودفروشی شرط نیست
یا سخن دانسته گو ای مرد عاقل یا خموش

Nükte-dānlar meclisinde öz ṣatış maḳbūl degül
Ya bilüp söz söyle ey ʿāḳil kişi ya ol ḫamūş

ساقیا می ده که رندی‌های حافظ فهم کرد
آصف صاحب قران جرم بخش عیب پوش

Bāde vir kim sāḳiyā fehm itdi Ḫᵛāce rindligin[1]
Āṣaf-ı Sulṭān-ı aʿẓam ṣuç-ʿafüvv-i ʿayb-pūş

326
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

در عهد پادشاه خطابخش عیب پوش
حافظ قَرابه کش شد و حافظ پیاله نوش

ʿAṣrında bir şehin ki ḫaṭā-baḫş-ı ʿayb-pūş
Oldı fuḥūl perde-keş ü Ḫᵛāce cām-nūş

صوفی ز کنج صومعه با پای خم نشست
تا دید محتسب که سبو میکشد بدوش

Zāhid bucaġ-ı ḫāneden oturdı küp dibe
Tā gördi omza desti çeker muḥtesib be-dūş

[1] rindligin ~ mestligin H, N, B

احوال شیخ و قاضی و شرب الیهودشان
کردم سؤال صبحدم از پیر می فروش

Aḥvāl-i şeyḫ u ḳāżī vü nūş-i yehūdiyān
İtdüm ṣoruş seḥer demi pīrden ki mey-fürūş

[H 165b] [N 175b] [B 146a]

گفتا نه گفتنیست سخن گر چه محرمی
درکش زبان و پرده نگهدار و می بنوش

Söz dinecek degül didi sen gerçi vāḳıfī[1]
Dil çek ü sırrı ṣaḳla vü iç bāde mey be-nūş

ساقی بهار می‌رسد و وجه می نماند
فکری بکن که خون دل آمد ز غم بجوش

Sāḳī bahār irişdi vü ḳalmadı mey bahā
Fikr it ki geldi dil ḳanı ġamdan ḫurūş u cūş[2]

عشقست و مفلسی و جوانی و نوبهار
عذرم پذیر و جرم بذیل کرم بپوش

Miskīn ü ʿāşıḳım u cevānlıḳ u ilkbahār
İt ʿöẕrümi ḳabūl ü ṣuçum luṭf etekle pūş[3]

تا چند همچو شمع زبان آوری کنی
پروانهٔ مراد رسید ای محب خموش

Tā nice dek şikāyet idüp mūmca dil dökeñ
İrdi merām ḳuşı be muḥib it sükūt ḫamūş[4]

---

[1] sen gerçi vāḳıfī: [“eğer sen vâkıfsan” anlamında. Vezin gereği Farsça şahıs eki kullanılmış.]
[2] ~ Fikr it ki geldi ḫūn-ı göñül ḳayġudan be-cūş H, N, B
[3] ~ [metin] ʿÖẕrüm ḳabūl it ṣuçumı luṭf etekle pūş H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Pervāne-i murādum irüp it muḥib ḫamūş H, N, B

ای پادشاه صورت و معنی که مثل تو
نادیده هیچ دیده و نشنیده هیچ گوش

Ey seyri şekli şāh-ı cihān kim senüñ gibi
Göz görmemiş işitmemiş hem daḫı hiç gūş[1]

چندان بمان که خرقهٔ ازرق کند قبول
بخت جوانت از فلک پیر ژنده پوش

Ol deñlü ḳal ki gök ʿabāsın eyleye ḳabūl
Baḫtuñ yigidi pīr-i felekden ki eski pūş[2]

327
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

سحر ز هاتف غیبم رسید مژده بگوش
که دور شاه شجاعست می دلیر بنوش

Seḥerde hātif-i ġaybdan baña_irdi müjde be-gūş[3]
Ki vaḳt-i Şāh-ı Şecīʿ dür bahārī iç mey ü nūş

شد آن که اهل نظر بر کناره میرفتند
هزار گونه سخن در دهان و لب خاموش

O ḥāl gidüp ki naẓar ehli ṭaşra giderler[4]
Lisānlarında hezār güne söz dudaġı ḫamūş

بصوت چنگ بگوییم آن حکایتها
که از نهفتن آن دیگ سینه میزد جوش

O fıḳralar añışalım ṣadā-yı sāzlar ile
Ki sīne çömlegi anı ḫafīce cūş u ḫurūş

---

[1] ~ Göz görmemiş ü diñlememiş hiç daḫı gūş H, N, B
[2] ~ yigitçe bāde be-nūş H, N, B
[3] ~ Ṭan irdi hātif-i ġaybdan baña ki müjde be-gūş H, N, B
[4] ki N, B: H'de yok.

[H 166a] [N 176a]

شراب خانگئ ترس محتسب خورده
بروی یار بنوشیم و بانگ نوشانوش

Ṣubaşı ḫavfını ṣavmış ṣarābḫāneyīyiz
Cemāl-i yār ile nūşuz u ṣavt-ı nūş-ā-nūş

[B 146b]

ز کوی میکده دوشش بدوش میبردند
امام و خواجه که سجّاده میکشید بدوش

Omuzla dün götürirlerdi semt-i meykededen
İmām u Ḫʸāce ki seccāde ṭaşır idi be-dūş[1]

دلا دلالت خیرت کنم براه نجات
مکن بفسق مباهات و زهد هم مفروش

Seni ḫayırlu felāḥ yola dil delālet idem
Tefāḫür itme günāhla vü ṣatma ṣūfīliḳ uş

محلّ نور تجلّیست رای انور شاه
چو قرب او طلبی در صفای نیّت کوش

Tecellī nūr yeridür ẓamīr-i Enver şāh
Taḳarrub aña çün isteñ derūnī ẕevḳe dürüş

بجز ثنای جلالش مساز ورد ضمیر
که هست گوش دلش محرم پیام سروش

Celāli daʿvetinüñ ġayrı itme vird-i derūn
Ki gönlünüñ ḳulaġı var ṭuyar kelām-ı sürūş[2]

[1] ~ Omuzla dün gice ilterler idi meykededen H, N, B * be-dūş omuzla dimekdür. H, N, B
[2] sürūş melek dimekdür. H, N, B

رموز مصلحت ملک خسروان دانند
گدای گوشه نشینی تو حافظا مخروش[1]

Umūr-ı memleket esrārını bilür şāhlar
Be Ḫ^{v}āce gūşe-nişīn bir faḳīrsin itme ḫurūş

328
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

شراب تلخ میخواهم که مردافکن بود زورش
مگر یک دم بیاسایم ز دنیا و شر و شورش

Ola ādem yıḳar keyfi bir acı bāde isterün
Meger bir dem idem rāḥat cihāndan şerr ü mekrinden[2]

بیاور می که نتوان شد ز مکر آسمان ایمن
بلعب زهرهٔ چنگی و مرّیخ سلحشورش

Felek mekrinden imkānsız emīn olmaḳ mey algıl sen
Oyunbāz Zühre oynından u Mirrīḫ-i silaḥşörden

سماط دهر دون پرور ندارد شهد آسایش
مذاق حرص و آز ای دل بشو از تلخ و از شورش

Fenānuñ ṣofrası alçaġı besler ḫoş ṣafā ṭutmaz
Göñül ḥırṣ u ṭamaʿ geñzin yu acıdan u ṭatlıdan

[H 166b] [N 176b]

کمند صید بهرامی بیفکن جام جم برگیر
که من پیمودم این صحرا نه بهرامست و نه گورش

Bıraḳ Behrām-ı Gūr ṣaydı kemendin cām-ı Cem ḳaldur
Ne Behrām u ne ḫod Gūr var bu ṣaḥrāyı dolandum ben

---

[1] مخروش: مفروش ح، ن، ب [Üç nüshada مفروش yazılmıştır. Ancak tercümeye uygun olduğu için Sûdî şerhine (II/360) riayet edildi.]

[2] meger ~ ola H, N

نظر کردن بدرویشان منافئ بزرگی نیست
سلیمان با چنان حشمت نظرها بود با مورش

Naẓar itmek faḳīrāna degül ululuġa mānic
O dek devletle baḳardı Süleymān mūra raḥmetden

[B 147a]

بیا تا در می صافیت راز دهر بنمایم
به شرط آن که ننمایی بکج طبعان دل کورش

Sañā gel gösterem ṣāfī şarābda sırr-ı dünyāyı
O şarṭ ile ki ṣaḳla göñli kör hem bī-ṭabīc atden

شراب لعل مینوشم من از جام زمرّد گون
که زاهد افعئ وقتست می سازم بدین کورش

Zümürrüd renklü cāmdan içerim ben bāde-i gülgūn
Kör iderim bunuñla_anı ki vaḳtüñ zāhidi ilan

کمان ابروی جانان نمی‌پیچد سر از حافظ
ولیکن خنده می‌آید بدین بازوی بیزورش

Güzelüñ ḳaşınıñ yāsı çevirmez başı Ḥāfıẓdan[1]
Velī gülmek gelür anuñ żacīfçe baḫtı ḳolından

329
mefcūlü fācilātü mefācīlü fācilāt

صوفی گلی بچین و مرقّع بخار بخش
وین زهد تلخ را بمی خوشگوار بخش

Bir gül be ṣūfī eyle cem[i][2] ḫırḳa ḫāra vir
Bu acı zühdi ḥażmı yegin al şarāba vir

---

1 Güzelüñ ~ Güzeller H, N, B; ḳaşınuñ: ḳaşı H, B

2 cem[i]c: [cemc. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

طامات و شطح در ره آهنگ چنگ نه
تسبیح و طیلسان بمی و میگسار بخش

Sen rāh-ı ẕevḳ-i sāza ḳo güftār u ʿādeti
Tesbīḥle ṭaylasānı mey ü bāde nūşa vir

زهد گران که شاهد و ساقی نمی‌خرند
در حلقهٔ چمن بنسیم بهار بخش

Taḳvā-yı ẕī-bahā alamaz yār u sāḳī hem
Anı bahārī bāda çemen meclisinde vir

ای آن که ره بمشرب مقصود برده‌ای
زان بحر لطف قطره بمن خاکسار بخش

Gönlince ol kişi ki merāma yol iledür[1]
Ol baḥr-ı luṭfdan azacıḳ ben ḥaḳīre vir

[H 167a] [N 177a]

راهم شراب لعل زد ای میر عاشقان
خون مرا بچاه زنخدان یار بخش

Ey şāh-ı ʿāşıḳān yolumı urdı al şarāb
Baġrım ḳanını yār çeñesi çuḳurına vir

شکرانه را که چشم تو روی بدان ندید
ما را به عفو و لطف خداوندگار بخش

Şükrānesine kim köti semt görmedi gözüñ
Eyle efendilik bizi sen ʿafv-ı Ḥaḳḳa vir

یا رب بوقت گل گنه بنده عفو کن
وین ماجرا بسرو و لب جویبار بخش

[1] ~ Gönlince ol kişi ki yol iletdüñ merāma ey H, N, B

Gül mevsiminde ḳul günehin it ʿafıv[1] Ḫudā
Bu mācerāyı serv ile hem ʿārī suya vir[2]

[B 147b]

ساقی چو شاه نوش کند بادهٔ صبوح
گو جام زر بحافظ شب زنده دار بخش

Çün nūş ide be sāḳī mey-i ṣubḥ pādişāh
Di gice ẕevḳi cām-ı zeri Ḥāfıẓuña vir[3]

330
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

کنار آب و پای بید و طبع شعر و یاری خوش
معاشر دلبری شیرین و ساقی گلعذاری خوش

Sögüt altı vü ṣu semti vü şiʿrī ṭabʿ u hem ḫoş yār
Muṣāḥib dilberā şīrīn güzel sāḳī-yi gül-ruḫsār[4]

الا ای دولتی طالع که قدر وقت میدانی
گوارا بادت این عشرت که داری روزگاری خوش

Ol āgāh baḫt-ı devlet kim zamānuñ ḳadrini añla
Ḥażımlu bu ṣafā olsun saña kim ḫoşça vaḳtüñ var

هر آنکس را که در خاطر ز عشق دلبری باریست
سپندی گو بر آتش نه که دارد کار و باری خوش

Her ol ādem ki göñlüñde anuñ var ʿışḳ-ı yārdan bār
Di ḳo nāra yüzerlik kim senüñ ḫoş kār u bāruñ var

---

[1] ʿafıv: [ʿafv. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ [metin] Bu mācerāyı serv ile aḳarsuya ki vir H, N, B
[3] ~ Di cām-ı zer ṣafā-yı gice Ḥāfıẓıña vir H, N, B
[4] ~ Muṣāḥib ḫoşça yār ile güzelce sāḳī gül-ruḫsār H, N, B

شب صحبت غنیمت دان و داد خوشدلی بستان
که مهتابی دل افروزست و طرف جویباری خوش

Ġanīmet bil muṣāḥib gicesin dil dādını hem al
Göñül rūşenligi ay şavḳı ḫoşdur cānib-i bıñar

عروس طبع را زیور ز فکر بکر می‌بندم
مگر کز نقش ایّامم بدست افتد نگاری خوش

Gelin-i ṭabʿ ıma fikr-i bikirden baġlarım ḫoş zeyn
Ola kim naḳş-ı eyyāmdan düşe destime bir ḫoş yār

[H 167b] [N 177b]

میی در کاسهٔ چشمست ساقی را بنامیزد
که مستی میکند با عقل و می آرد خماری خوش

Gözinüñ sāġarında mey ṭolu bir sāḳiye meyl it
Ki ʿışḳla mestlik eyler hem getürür ḫoş ḫumār ey yār

بغفلت عمر شد حافظ بیا با ما بمیخانه
که شنگولان خوش باشد بیاموزند کاری خوش

Bizümle gel ḫarābāta Ḫᵛāce ġaflete gitdi ʿömr
Ki ḫoş cünbüşlü dilberler saña ögredeler ḫoş kār

331
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

مجمع خوبی و لطفست عذار چو مهش
لیکنش مهر و وفا نیست خدایا بدهش

Luṭf u ḫūbluḳ yeridür ay gibi ruḫsār kim aña[1]
Yoḳ velī mihr ü vefā ḳıl kerem Allāhım aña

[1] ~ nüsḫa: Mecmaʿ-ı luṭf u güzellik ü yañaḳ mehce H, N, B

دلبرم شاهد و طفلست و ببازی روزی
بکشد زارم و در شرع نباشد گنهش

Sevdigim ṭıfl [u] güzel birgün oyunbāzlıġıla
Öldürür ḫod beni hem şerʿde ṣuç olmaz aña[1]

[B 148a] من همان بِه که ازو نیک نگه دارم دل
که بد و نیک ندیده‌ست و ندارد نگهش

Ben hemān yeg ki göñül ṣaḳluca andan ṭutayım[2]
Kim o görmez eyü bed hem ṭutamaz sırrı ḫafā

چارده ساله بتی چاپک شیرین دارم
که بجان حلقه بگوشست مه چاردهش

Yaşı on dört ṭutarım çāpük ü şīrīn bir yār
Ayuñ on dördi ḳulaḳ ḥalḳasıdur cānla aña

بوی شیر از لب همچون شکرش می‌آید
گرچه خون میچکد از شیوهٔ چشم سیهش

Sükker-āsā dudaġından geliyor süd ḳoḳısı
Gerçi ḳara gözi nāzından aḳar ḳanlar aña[3]

در پی آن گل نورسته دل ما یا رب
خود کجا شد که ندیدیم در این چند گهش

Göñlümüz ol yeñi yetme gülüñ ardınca ʿaceb
Ḳande gitdi ki nice dem ki görüşmedük aña[4]

---

[1] ṭıfl N: luṭf B, H; ṣuç ~ cürm H, N, B
[2] ~ Ben hemān yeg ki H, N, B ~ [metin] Ben o ḫoşdur ki H, N, B [Anlam için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ Nāz-ı çeşm-i siyehinden ḳan aḳar gerçi aña H, N, B
[4] ~ Görmedik bunca dem anı ki yeri ḳande ola H, N, B

[H 168a] [N 178a]

یار دلدار من ار قلب بدین سان شکند
ببرد زود بجانداری خود پادشهش

Yār-ı dildārım eger ḳalb çerisin böyle bozar[1]
Pādişāh tīz iledür kendü silaḥdārlıġ aña[2]

جان بشکرانه کنم صرف گر آن دانهٔ در
صدف دیدهٔ حافظ شود آرامگهش

Ṣarf idem cānumı şükrāne o dürdāne eger
Ḥāfıẓuñ göz ṣadefi mesken olur ise aña

332
mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilāt

ما آزموده‌ایم درین شهر بخت خویش
بیرون کشید باید ازین ورطه رخت خویش

Biz bu şehirde ṣınamışız kendü baḫtımuz
Bu beldeden gerek çekevüz ṭaşra ṣevbimüz[3]

از بس که آه میزنم و دست میگزم
آتش زدم چو گل بتن لخت لخت خویش

Çekmekden āhı çoḳ u eli çoḳ ışırmadan
Öz pāre pāre cisme ateş gülce urmuşuz[4]

دوشم ز بلبلی چه خوش آمد که میسرود
گل گوش پهن کرده ز شاخ درخت خویش

Ḫoş geldi baña dün gice bir bülbül ırladı
Gül aġacı dalından idüp yaṣṣı gūş u tīz[5]

---

[1] bozar H, N, B ~ [metin] şır H, N, B
[2] [Vezin için mısra altı tercih edildi.]; ~ Öz silaḥdārını ilter tizerek ḫusrev aña H, N, B
[3] ~ Bu beldeden gerek ki ṣiyāb ṭaşra iltevüz H, N, B
[4] ~ Urdum gül-āsā cisme ki od pāre pāre öz H, N, B
[5] ~ gūş u göz H, N, B

کای دل تو شاد باش که آن یار تندخو
بسیار تندروی نشیند ز بخت خویش

Ey dil sen ol sevinçlü ki ol yār-ı bed-ṭabʿ
Öz ṭāliʿinden oturıyor ḫūy-ı çoḳ yavuz

[B 148b] خواهی که سخت و سست جهان بر تو بگذرد
بگذر ز عهد سست و سخنهای سخت خویش

İster misüñ ki uġramaya saña şerr-i çarḫ
Geç ʿahd-i kötiden ü sözüñden ki öz yavuz[1]

[H 168b] [N 178b] گر موج خیز حادثه سر بر فلك زند
عارف بآب تر نکند رخت و بخت خویش

Fitne ṭalazlıġı başını göge ger ire
ʿĀrif yaş eylemez ṣu ile ṣevb ü baḫt-ı öz

ای حافظ ار وصال میسر شدی مدام
جمشید نیز دور نماندی ز تخت خویش

Vuṣlat eger olaydı naṣīb dāʾimā Ḫᵛāce
Taḫtından ayru ḳalmaz idi Şāh Hūrmüz

333
müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün

هاتفی از گوشهٔ میخانه دوش
گفت ببخشند گنه می بنوش

Rükn-i ḫarābātda ġayb dün gice
Söyledi iç bāde cürüm ʿafv ile

[1] ~ [metin] İt keff-i yed ʿuhūd-i bedüñden ü söz ki mezz H, N, B [Anlam için derkenar tercih edildi.]

لطف الهی بکند کار خویش
مژدهٔ رحمت برساند سروش

Tanrınuñ elṭāfı ider öz işin
Müjde-i elṭāfı melek irgüre

لطف خدا بیشتر از جرم ماست
نکتهٔ سربسته چه دانی خموش

Ḥaḳ keremidür ṣuçumuzdan ziyād
Sırr-ı ḫafīdür ne diyeñ ṭınma

این خرد خام بمیخانه بر
تا می لعل آوردش خون بجوش

Meykedeye bu uṣ-ı çigi ilet
Tā ki mey-i al getüre ḳan cūşa

گر چه وصالش نه بکوشش دهند
آن قدر ای دل که توانی بکوش

Vuṣlat-ı yār gerçi virilmez be-saʿy
Ol ḳadar it saʿy ki dil güç yete

گوش من و حلقهٔ گیسوی یار
روی من و خاک در می فروش

Ḳulaġımuñ ḥalḳasıdur zülf-i yār
Bāde-fürūş ḫāk-i deri yüzümle[1]

رندئ حافظ نه گناهیست صعب
با کرم پادشه عیب پوش

[1] İkinci mısrada vezin hatalı.

Mestligi güç ṣuç Ḫ^{v}ācenüñ olmaya
Örtici ʿayb şāh-ı kerem-baḫş ile[1]

[H 169a] [N 179a] [B 149a]

داور دین شاه شجاع آن که کرد
روح قدس حلقهٔ امرش بگوش

Ḥākim-i dīn Şāh-ı Şücāʿ ol ki_idüp
Emrine Cibrīl ḳulaġın dāʾire[2]

ای ملک العرش مرادش بده
وز خطر چشم بدش دار گوش

Maḳṣadını vir anuñ ey şāh-ı ʿarş
Ḫavf-ı naẓar bedden anı ṣaḳla

334
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

یا رب این نوگل خندان که سپردی بمنش
می‌سپارم بتو از چشم حسود چمنش

Tāze ḫandān güli kim virdüñ anı baña Ḫudā
Güni-i ʿayn-ı çemenden sipārişim o saña[3]

گر چه از کوی وفا گشت بصد مرحله دور
دور باد آفت دور فلک از جان و تنش

Yüz ḳonaḳ ayru olup semt-i vefādan gerçi_o
Āfet-i devr-i ḳamerden ten u cān dūr ola

[1] ~ Mestligi Ḥāfıẓ degül ā ṣuç u güç / Şāh-ı ʿayıb örtici raḥmi ile H, N, B
[2] ~ Ḥākim-i dīn Şāh-ı Ṣucāʿ ol ki var / Emrine Cibrīl ḳulaġı dāire H, N, B
[3] ~ ʿAyn-ı gülşen günüsinden sipārişim o saña H, N, B

گر بسرمنزل سلمی رسی ای باد صبا
چشم دارم که سلامی برسانی ز منش

Ger ireñ bād-ı seḥer cānib-i Selmā başına
Var ümīdüm ki selām irgüresin benden aña

بأدب نافه گشایی کن از آن زلف سیاه
جای دل‌های عزیزست بهم برمزنش

Ḫoşça it nāfe-güşālıḳ ḳara zülfinden anuñ
Ḫoş göñüller yeridür birbirine urıma hā

گو دلم حق وفا با خط و خالت دارد
محترم دار در آن طرّهٔ عنبرشکنش

Göñlümüñ var ḫaṭ u ḫālüñde di dostluḳ ḥaḳḳı
Ḫoşça ṭut anı o ʿanber ṣaçıcı gīsūda hā[1]

در مقامی که بیاد لب او می نوشند
سفله آن مست که باشد خبر از خویشتنش

Bir maḥalde kim anuñ ismine içerler mey
Alçaḳ ol mest ki özinden anuñ āgāhī ola

عرض و مال از در میخانه نشاید اندوخت
هر که این آب خورد رخت بدریا فکنش

Bāb-ı meyḫānede olmaz ḳazanış māl ü menāl
Kim ki bu ṣuyı içer ṣevbini deryāya ṣala

[H 169b] [N 179b]

هر که ترسد ز ملال انده عشقش نه حلال
سر ما و قدمش یا لب ما و دهنش

[1] o: H ve B'de yok.

Kim melālden çekine ʿışḳ ġamı olmaz aña ḫoş
Başımuzla ayaġı aġzı lebimüzle ola[1]

[B 149b] شعر حافظ همه بیت الغزل معرفتست
آفرین بر نفس دلکش و لطف سخنش

Ḫʿāce şiʿri ḳamu beytü'l-ġazel olmaġa sezā
Ḫoş sözine nefes-i dil-keşine āferīn ā

335
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

چو برشکست صبا زلف عنبرافشانش
بهر شکسته که پیوست تازه شد جانش

Çü misk ṣaçıcı ṣaçını ṣaba büküp egdi
Ḳamu żaʿīf ü marīżler yeñiyle cān buldı

کجاست همنفسی تا که شرح غصّه دهم
که دل چه میکشد از روزگار هجرانش

Ḳanı refīḳ-i muvāfıḳ idem ʿayān ġuṣṣam[2]
Göñül zamān-ı firāḳında kim neler çekdi

برید صبح وفانامهٔ که برد بدوست
ز خون دیدهٔ ما بود مهر عنوانش

İletdi dosta vefā-nāmesin ki ṣubḥ-ı berīd[3]
Ki üsti şevḳı anuñ ḫūn-ı çeşmimüzdendi

---

[1] ola ~ sivā H, N, B
[2] ~ Ḳanı refīḳ-i muvāfıḳ virem elemlere şerḥ H, N, B
[3] berīd ~ şafaḳ H, N, B

زمانه از ورق گل مثال روی تو ساخت
ولی ز شرم تو در غنچه کرد پنهانش

Yüzüñ miṣālini gül yapraġından itdi zamān[1]
Ḥicābdan anı velī ġonçada nihān itdi

تو خفته‌ای و نشد عشقرا کرانه بدید
تبارک الله ازین ره که نیست پایانش

Sen isin uyḫuda[2] ḥāl bu ki ʿışḳa yoḳ ġāyet
Ḫudā berī bu ṭarīḳdan ki yoḳ anuñ ṣoñı

جمال کعبه مگر عذر رهروان خواهد
که جان زنده دلان سوخت در بیابانش

Meger ki ʿāşıḳa ʿözr eyleye cemāli küpi[3]
Ki cān-ı ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ çölinde_anuñ yandı

بدین شکستهٔ بیت الحزن که می‌آرد
نشان یوسف دل از چه زنخدانش

Bu ḫaste-ḫāne-i maġmūme kim getürir kim
Çenesinüñ ḳuyusından o dil nişānını

[H 170a] [N 180a]

بگیرم آن سر زلف و بدست خواجه دهم
که داد من بستاند ز مکر و رستانش

Ṭutam o zülfin ucın hem virem vezīr eline
Cefā vü cevri kim itdi ala benüm öcümi

---

1 zamān ~ felek H, N
2 Sen isin uyḫuda: [“Sen uykudasın” anlamında.]
3 cemāli küpi: [“cemâlinin Ka’besi” anlamında.]

سحر بطرف چمن می شنیدم از بلبل
نوای حافظ خواجهٔ خوش الحانش

Çemen yaña işidirdüm seḥerce bülbülden
Güzel şekil Ḫʷāce Hāfıẓ nevā vü naġmesini

336
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

[B 150a]

من خرابم ز غم یار خراباتی خویش
میزند غمزهٔ او ناوک غم بر دل ریش

Ben ḫarābem ġam-ı yārdan ki özi meykedelü
Ġam oḳın ġamzesi urur göñüle kim yaralu[1]

گر چلیپای سر زلف زهم بگشاید
بس مسلمان که شود فتنهٔ آن کافر کیش

Birbirinden ayırup ger aça haç zülfüñ ucı
Çoḳ kişi olur o kāfir töreye ġam-zedelü

با تو پیوستم و از غیر تو ببریدم دل
آشنای تو ندارد سر بیگانه و خویش

Ḳavuşalı saña kesdüm göñülüm ġayruñdan
Aḳrab u yāda ki olmaz bilişüñ āşinālu

باعنایت نظری کن که من دلشده را
نرود بی مدد لطف تو کاری از پیش

İt ʿināyetle naẓar ʿāşıḳ-ı dil-ḫasteñe sen[2]
Luṭfuñ itmezse meded gitmez işi hiç ilerü[3]

---

[1] ~ Ġamzesi ġam oḳın urur göñüle kim yaralu H, N
[2] sen ~ kim H, N, B
[3] ~ Gitmez öñe meded-i luṭfuñsuz işi gücü H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]

آخر ای پادشه ملک ملاحت چه شود
گر لب لعل تو ریزد نمکی بر دل ریش

Ey şeh-i mülk-i ḥüsün[1] ġāyeti ne olsa gerek
Ger ṭuz ekse leb-i laʿlüñ göñüle kim yaralu

خرمن صبر من سوخته دل داد بباد
چشم مست تو چو بگشاد کمین از پس و پیش

Ḫırmen-i ṣabrını ben suḫte-dilin virdi yele
Çünki mestāne gözüñ ḳurdı öñ ü ardca pusu

مرهمی بر دل حافظ نه از آن حقّهٔ نوش
که جگر خون شد از آن غمزهٔ چون نشتر و نیش

Ḥāfıẓuñ baġrına ḳo merhem o bal dürcinden
Nīş ü neşterce baḳışdan ki ḳan olmuş baġru

[H 170b] [N 180b]

337*

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

چو جام لعل تو نوشم کجا بماند هوش
چو چشم مست تو گردم مرا که دارد گوش

Çü kāse-i lebüñ içem ʿaḳıl nerede ḳalur
Çü çeşm-i mestüñi görem beni ṭutar kim olur

منم غلام تو ور زانکه از من آزادی
مرا بکوزه فروشی شرابخانه فروش

Ġulāmuñum ger iseñ şöyle kim bīzār benden
Beni ṣat ol mey evine ki kāseler ṣatılur

---

[1] ḥüsün: [ḥüsn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

* [Bu gazel Hacû-yı Kirmânî'nin divanında (Hacû, G.565) yer almaktadır.]

[B 150b]

ببوی آنکه بمیخانه کوزه‌ای یابم
روم سبوی خراباتیان کشم بر دوش

O um ile ki ḫarābātda bir çanaḳ bulayım
Varup çekem omuzumda surāḫ-ı sarḫoş olur[1]

ز شوق لعل تو سقّای کوی میخواران
بدیده آب زند آستان باده فروش

Saḳā-yı semt-i mey içen lebüñ havāsından
Şarāb ṣatan işigine seper ṣu gözle olur[2]

مرا مگوی که خاموش باش و دم درکش
که در چمن نتوان گفت مرغ را که خموش

Baña dime ki ol ebsem ü hem de çek nefesüñ
Çemende bülbüle olmaz dimek ki ebsem dur[3]

اگر نشان تو جویم کجاست صبر و قرار
وگر حدیث تو گویم کراست طاقت و هوش

Nişānuñ istesem eger ṣabır ḳarār ḳande
Eger sözüñ dirisem kimüñ ʿaḳl u güci ḳalur[4]

شراب پخته بجانهای دل فسرده دهند
که باده آتش تیزست و پختگان در جوش

Düşük göñül kişilere virile puḫte şarāb[5]
Ki bāde keskin āteş puḫteler de cūşda olur

---

[1] ~ Varam omuzda çekem mestīler sebūsı olur H, N, B
[2] mey içün: ~ mey içen H, N; ~ Ṣatıcı mey işigine seper ṣu gözle urur H, N, B
[3] bülbüle: bülbül H, B
[4] ~ Ger istesem keremüñ ḳande ṣabr u ārāmım / Sözüñ dir isem eger ʿaḳl u ṭāḳa kime ḳalur H, N, B
[5] ~ Göñül ṣıḳıntılu eşḫāṣa puḫte mey virilür H, N, B

مرا چو خلعت سلطان عشق میدادند
ندا زدند که حافظ بپوش و باش خموش

Baña ki ʿışḳ şehinüñ ḫilʿatın virürlerdi
Ki Ḥāfıẓ ört ü ḫamūş ol āvāzeler urılur

338
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

[H 171a] [N 181a]

نیست کس را ز کمند سر زلف تو خلاص
میکُشی عاشق مسکین و نترسی ز قصاص

Zülfüñüñ ucı aġından olımaz kimse ḫalāṣ
Öldürürsin ġārīb ʿāṣıḳ saña yoḳ ḫavf-ı ḳıṣāṣ[1]

عاشق سوخته دل تا ببیابان فنا
نرود در حرم جان نشود خاص الخاص

ʿĀṣıḳın suḫte-dili varmaya tā fānī yaña
Varmaz ol cān ḥaremine olımaz ol ḫāṣu'l-ḫāṣ

ناوک غمزۀ تو دست ببرد از رستم
حاجب ابروی تو برده گرو از وقّاص

Ġamzeñüñ oḳı senüñ el iledür Rüstemden
Yā ḳaşuñ aṭmada oḳ öñdül alup ez-Vaḳḳāṣ[2]

جان نهادم بمیان شمع صفت از سر صدق
کردم ایثار تن خویش ز روی اخلاص

Ḳoydum ortaya ṣadāḳatle mūm-āsā cānum
Eyledim öz tenim īṯār aña ben ez-iḫlāṣ

[1] ~ Öldüreñ ʿāṣıḳ-ı miskīni vü ḳorḳmañ ze-ḳıṣāṣ H, N, B
[2] ~ Ḳaşıñuñ yāsı senüñ öñdül alup ez-Vaḳḳāṣ H, N, B

[B 151a]

بهواداری و اخلاص چو پروانه ز شوق
تا نسوزی تو نیابی زغم عشق خلاص

Ḥubb u iḫlāṣ ile pervāne gibi ʿışḳından[1]
Yanmayañ tā bulamañ ʿışḳ eleminden ki ḫalāṣ

آتشی در دل پروانهٔ ما افکندی
گر چه بودیم همیشه بهوایت رقّاص

Sen bıraḳduñ bir ateş göñlüme pervāne gibi
Biz idük ʿışḳuñ ile gerçi ki dāʾim raḳḳāṣ

کیمیای غم عشق تو تن خاکئ ما
زر خالص کند ار چند بود همچو رصاص

Ḫāke mensūb tenimüz ḳasvet-i ʿışḳ kīmyāsı[2]
Ḫālīṣ altun ider anı ne ḳadar ise raṣāṣ[3]

قیمت دُر گرانمایه چه دانند عوام
حافظا گوهر یکدانه مده جز بخواص

Her kişi ẕātı güzel incü bahāsın ne bilür
Virme yek dāne düri ey Ḫᵛāce sen ġayr-ı ḫavāṣ[4]

339
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

از رقیب دلم نیافت خلاص
مثل القاص لایحبّ القاص

Dil ʿadūñdan bulımadı ki ḫalāṣ
Beñzer ol fıḳra-ḫᵛāna sevmeye ḳāṣ[5]

---

[1] ʿışḳından: ʿışḳdan H, B; ~ nüsḫa: Şemʿa ṣūret anuñ ʿışḳıyla ṣafā ẕevḳi içün / Yanmadıḳça ġam-ı ʿışḳdan bulamañ tā ki ḫalāṣ H, N, B

[2] ~ Cism-i ḫākimüzi ʿışḳuñ āteşi kīmyāsı H, N, B

[3] [raṣāṣ] ḳalay ve baḳır ise de dimekdür. H, N, B

[4] ẕātı: ẕāt H, B

[5] ~ Dil ʿadūñdan ki bulmadı be ḫalāṣ / Ṣan maṣālcıdur ol ki sevmez ḳāṣ H, N, B

[H 171b] [N 181b]

محتسب خُم شکست و بنده سرش
سنّ بالسّن و الجروح قصاص

Muḥtesib ḳırdı küpi bende başın
Diş dişe yara hem yaraya ḳıṣāṣ

همچو عیسیت جام می که مدام
مرده را زنده میکند بخواص

Cām-ı bāde Mesīḥ gibi ki hemīn
Ṣaġ ider ölmüş olanı be ḫavāṣ

مطرب من رهی بزن که بچرخ
مشتری زهره وش شود رقّاص

Çalġıcım ur ki bir ṭarīḳ gökde
Müşterī Zühre-veş ola raḳḳāṣ

حافظ از دل ز مصحف رخ دوست
خواند الحمد و سورهٔ اخلاص

Muṣḥaf-i vech-i yārdan ü cāndan[1]
Oḳur el-ḥamd ü sūre-i İḫlāṣ

340
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

[B 151b]

حسن و جمال تو جهان جمله گرفت طول وعرض
شمس و فلک خجیل شده از رخ خوب ماه ارض

Ḫūb u leṭāfetüñ ḳamu ṭutdı cihānı ṭūl ü ʿarż
Gök güneşi olup ḫacīl ḫūb yañaġında māh-ı arż[2]

[1] ~ Ḫᵛāce cāndan u ṣuḥuf-i yār yüzden H, N, B

[2] B'de yok.; ~ [metin] Gök güni oldı şerm ḫūb yañaġıdan ki māh-ı arż H, N, B [Vezin ve anlam için derkenar tercih edildi.] → yañaġıdan N: yañaġından H, B

دیدن حسن و خوبیت بر همه خلق واجب است
رؤیت روت بلکه بر جمله ملائکست فرض

Ḥüsn ü cemālüñi görüm vācibedür hep ʿāleme
Cümle melekler üstine belki yüzüñde görme farż

از رخ تست مقتبس خور ز چهارم آسمان
همچو زمین هفتمین مانده بزیر بار قرض

Nūr alıcı yüzüñden ol şems-i semā-yı rābiʿa
Dīn yüki altına ḳalup hem yedi ḳatça ḫāk ü arż[1]

جان که فدای او نشد مردهٔ جاودان بماند
تن که اسیر او نشد لایق اوست قطع و برض

Olmadı cān ki_aña fedā ḳaldı o cān ebed ölü
Olmadı bir vücūd esīr lāyıḳ aña ki ḳaṭʿ u barż

بوسه بخاک پای او دست کجا دهد ترا
قصّهٔ شوق حافظا باد رساندت بعرض

Ayaġı ḫākin öpme_anuñ ḳande saña viriser el
Fıḳra-i şavḳı ey Ḫᵛāce irgüre yel saña be-ʿarż

[H 172a] [N 182a]

341
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بیا که میشنوم بوی جان از آن عارض
که یافتم دل خود را نشان از آن عارض

Ḳoḳu-yı cān işidirim be gel ki_o ʿārıżdan
Ki öz göñül nişānın bulmışam o ʿārıżdan[2]

---

[1] yüki ~ borcı H, N

[2] o ʿārıżdan: o ruḫsārdan [her üç nüshanın derkenarında her beytin yanına alternatif bir redif olarak “o ruḫsārdan” kelimesi bulunmaktadır.]

معانئی که ز حوری بشرح میگویند
ز حسن و لطف بپرسی بیان از آن عارض

Şu şekli kim ḫūrīlerden beyān ile dirler
Beyān-ı ḥüsn ü cemālini ṣor o ʿārıżdan

بِگِل بمانده قد سرو ناز از آن قامت
خجل بمانده گل گلستان از آن عارض

Çamurda ḳalmış o ḳadden laṭīf boyı servüñ[1]
Ḳalup ḫacīlde gülistān güli o ʿārıżdan

بشرم مانده تن یاسمین از آن اندام
بخون تشنهٔ دل ارغوان از آن عارض

Vücūd-ı yāsemen ol cismden ḳalup maḥcūb
Hem erġuvān yüregi teşnedür o ʿārıżdan

گرفته نافهٔ چین بوی مشک از آن گیسو
گلاب یافته بوی جنان از آن عارض

O gīsūdan ṭutup ol Çīnī nāfe ḳoḳusın
Gülāb da ḳoḳu-yı uçmaḳ bulup o ʿārıżdan[2]

[B 152a]

ز مهر روی تو خورشید گشته غَرقِ عرق
نزار مانده مه آسمان از آن عارض

Senüñ yüzüñ sevisinden olup güneş dere ġarḳ
Arıḳca ḳaldı semānuñ mehi o ʿārıżdan

---

[1] ḳalmış: ḳalmışım H, B
[2] gīsūdan ~ zülfden H, N

ز نظم دلکش حافظ چکیده آب حیات
چنانکه خوی شده جانها چکان از آن عارض

Ṭamar göñül çekici şiʿr-i Ḫᵛāceden kevs̱er
Ter olmuş öyle ki cān ṭamlıyor o ʿārıżdan

342
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

گرد عذار یار من تا نبشتست گرد خط
ماه فلک ز روی او راست فتاد در غلط

Ṭarf-ı yañaġ-ı yārime çevre ki yazılalı ḫaṭ
Māh-ı felek yüzinden anuñ doġrısı düşdi der-ġalaṭ[1]

[H 172b] [N 182b]

از هوس لبش که آن از آب حیات خوشترست
گشته روان ز دیدهٔ چشمهٔ آب همچو شط

Dudaġı ārzūsından anuñ k'āb-ı ḥayātça ol güzel[2]
Göz pınarımdan oldı_aḳar çeşme-i āb ṣanki şaṭ

گه بهواش میدهم گرد مثال جان و دل
گاه بآب میکشم آتش عشق او چو بط

Ki virürem hevāsına cān u göñül ki toz gibi
ʿIşḳı odın ki öldirem āb-ı gözümle ṣanki baṭ

گر بغلامئ خودم شاه قبول میکند
تا بمبارکی دهد بنده ببندگیش خط

Ṣāha di kendüye beni ḳulluġa eylesün ḳabūl
Tā ki mübārekī vire ben ḳulı ḳulluġına ḫaṭ

---

1 İkinci mısraın vezni hatalı.

2 ḥayatça: ḥayatdan H, N; Vezin hatalı.

آب حیات حافظا گشته خجل ز نظم تو
کس بهوای عشق او شعر نگفت ازین نمط

Güftelerüñden ey Ḫʿāce āb-ı ḥayāt olup ḫacīl
ʿIşḳı hevāsla şiʿr kes dimedi bu güne nemaṭ[1]

343
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

ز چشم بد رخ خوب ترا خدا حافظ
که کرد جمله نِکویی بجای ما حافظ

Senüñ güzel ruḫa bed gözden ol Ḫudā ḥāfıẓ
Hep eylügi ḥaḳımuzda ki itdi ol Ḥāfıẓ[2]

[B 152b] بیا که نوبت صلحست و دوستی و وفا
که با تو نیست مرا جنگ و ماجرا حافظ

Be gel ki vaḳt-i vefā hem de ṣulḥ ü dostluḳdur
Ki yoḳ senüñle baña ceng ü mācerā Ḥāfıẓ

اگرچه خون دلت خورد لعل او بستان
بجای او ز لبم بوسه خونبها حافظ

Eger yürek ḳanuñ içdi lebi anuñ al sen
Lebimden ol yerine būse ḫūn-behā Ḥāfıẓ

تو از کجا و امید وصال او ز کجا
بدامنش نرسد دست هر گدا حافظ

Ümīd-i vaṣlı anuñ ḳande sende ḳandensin
Ki dāmenine el irmez zi-her gedā Ḥāfıẓ[3]

---

[1] ʿışḳı N: ʿışḳ H, B, ~ ʿışḳı H
[2] ~ Ki andan eylügi çoḳ ḥaḳḳımuzda hā Ḥāfıẓ H, N, B
[3] ~ Ümīd-i vaṣlı ne yerden ü sen de ḳandensin / [metin] İrişmez etegine her faḳīr eli Ḥāfıẓ H, N, B
[Kafiye için derkenar tercih edildi.]

بزلف و خال بتان دل مبند دیگربار
اگر بجستی ازین بند و این بلا حافظ

Dil itme bir daḫı bend ḫāl ü zülf-i ḫūbāna
Eger bu bend ü belādan ḫalāṣ olañ Ḥāfıẓ

[H 173a] [N 183a]

بیا بخوان غزلی خوب و تازه و تر و نو
که شعر تُست فرح بخش و غم زدا حافظ

Be gel oḳı yeñi bir tāze ter güzelce ġazel
Ki şiʿrüñ açıcı ġam virici feraḥ Ḥāfıẓ[1]

تو دلق شعبده پوشیده‌ای برو زاهد
تو درد درد بنوشیدهٔ بیا حافظ

Libās-ı ḫīleyi giymişsin ey ṣūfī yüri var
Sen içmişüñ mey-i ʿışḳı be gel biyā Ḥāfıẓ[2]

بوقت صبح چو رندان بنال از دل و جان
بکار من بکن آندم یکی دعا حافظ

Seḥerce cān u göñülden sen iñle mestānca
Benüm içün o zamān eyle bir duʿā Ḥāfıẓ

چه ذوق یافت دل من که گفته از لطف
مراست تحفهٔ جانبخش و دلربا حافظ

Benüm göñül ki ne ẕevḳ buldı diye elṭāfdan
Baña hediyye-i cān-baḫş-ı dil-rübā Ḥāfıẓ[3]

---

[1] ~ Ki şiʿrüñ açıcı ġam baḫş-ı sūr da Ḥāfıẓ H, N, B sūr → süvār H
[2] ~ [metin] Be gel berü mey-i ʿışḳı sen içmişiñ Ḥāfıẓ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ benüm göñül ne ṣafā buldı luṭfdan diye kim / [metin] Baña o dilber-i cān-baḫş tuḥfesi Ḥāfıẓ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

344
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

قسم بحشمت و جاه و جلال شاه شجاع
که نیست با کسم از بهر مال و جاه نزاع

Şeh-i Şücāʿ ın ulu ḳadr u şānına ḳasem
Ki māl ü manṣıb içün bir kişiyle yoḳ nizāʿ ım

بعاشقان نظری کن به شکر این نعمت
که من غلام مطیعم تو پادشاه مطاع

Bu niʿme şükri içün ʿāşıḳāna eyle naẓar
Ki ben muṭīʿ ḳuluñum sen uyuḳça pādişāhım[1]

[B 153a]

بفیض جرعهٔ جام تو تشنه‌ایم ولی
نمیکنیم دلیری نمیدهیم صداع

Piyāleñ artığı feyżine teşneyüz ammā
Yavuzluḳ idemeziz başa aġrı viremezim[2]

شراب خانگیم بس می مغانه میار
حریف باده رسید ای رفیق توبه وداع

Getürme bāde-i meyḫāne baña ev meyi pes
Mey ehli irdi be tevbe refīḳi it bıraġam

خدای را بمَیم شست و شوی خرقه کنید
که من نمیشنوم بوی خیر ازین اوضاع

Ḫudā içün pāk idüñ ḫırḳamı yuyup meyle
Ki ben ḫayır ḳoḳusın bu ṭavırdan añlamadım[3]

---

[1] ~ Ki ben ġulām-ı muṭīʿim sen uyulan melikim H, N, B
[2] ~ hem baş aġrı viremezim H, N, B
[3] ~ bu aradan añlamadım H, N, B

[H 173b] [N 183b]

ببین که رقص کنان می‌رود به نالهٔ چنگ
کسی که رخصه نفرمودی استماع سماع

Ṣadā-yı sāz-ile raḳṣ iderek gider gör kim
Semāʿ işitmege virmezdi üẕni ol kişi kim

جبین و چهرهٔ حافظ خدا جدا مکناد
ز خاک بارگه کبریای شاه شجاع

Ḥaḳ itmesün Ḫᵛācenüñ ayru aln[1] u çehresini
Türāb-ı dergeh-i Şāh-ı Şücāʿ dan başım

345
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بعزّ دولت گیتی فروز شاه شجاع
که با کسم نبود بهر مال و جاه نزاع

Be Ḥaḳḳ-ı devlet-i Şāh-ı Şücāʿ ki nūr-ı ʿālem
Ki māl ü manṣıb içün bir kişiyle yoḳ fezāʿam

بیارمی که چو خورشید مشعل افروزد
رسد بکلبهٔ درویش نیز فیض شعاع

Getür şarāb ki güneş meşʿale yalıñlada çün[2]
Faḳīr oṭasına irişe nūr-ı şaʿşaʿa hem

صراخ یك و حریفی خوشم ز دنیا بس
که غیر ازین همه اسباب تفرقست وصداع

Yeter muṣāḥib-i ḫoş bir ḳadeḥ cihānda baña[3]
Bunuñ hep āḫarı bādī baş aġru fürḳate hem

---

[1] aln: [alın (cebīn'in karşılığı olarak.) Vezin gereği aln okundu.]
[2] ~ Getür meyi ki güneş meşʿale yalıñlada çün H, N, B
[3] ~ Güzelce yār ile bir cām yeter cihānda baña H, N, B

برو ادیب بجامی بدل کن این شفقت
که من غلام مطیعم نه پادشاه مطاع

Var it bu raḥme bedel bir ḳadeḥ behey uṣlu
Ki ben ġulām-ı muṭīʿim muṭāʿ şāh degülem[1]

ز مسجدم بخرابات میفرستد عشق
حریف باده رسید ای رفیق توبه وداع

Giderdi meykedeye ʿışḳ özümi mescidden
Mey ehli irdi be tevbe refīḳi it bıraġam[2]

[B 153b]

هنر نمی خرد ایّام غیر ازینم نیست
کجا روم بتجارت بدین کساد متاع

Bunuñ yoḳ āḫarı bende zamān hüner almaz
Bu gūne māl-ı kesādla ḳazanca ḳande gidem[3]

ز زهد حافظ و طامات او ملول شدم
بساز رود و غزل خوان که میروم بسماع

Uṣanmışım Ḫʷāce anuñ edā-yı zühdinden
Oḳı ġazel ü düzen vir ki sāz u sözle gidem

[H 174a] [N 184a]

346
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

بامدادان که ز خلوتگه کاخ ابداع
شمع خاور فکند بر همه اطراف شعاع

Çin seḥer vaḳti ki ḫalvet-geh-i gökden ki_ibdāʿ [4]
Şems-i maşrıḳ ki ṣala ʿāleme hep nūr-ı şuʿāʿ

---

[1] muṭāʿ: muṭīʿ H, N, B [Üç nüshada *muṭīʿ* olarak yazılmıştır. Ancak mısraın Farsçasında *pādişāh-ı muṭāʿ* yani "itaat edilen" olarak geçmektedir. Keza anlam gereği muṭāʿ olması gerektiği için metinde düzeltildi.]

[2] ~ Nidāma irdi mey ehli refīḳi ben bıraġam H, N, B

[3] ~ Bu-veş kesād-ı metāʿla ḳazanca ḳande gidem H, N, B

[4] ~ [metin] Ḳaşr-ı ḫalvetgeh-i eflākden irte vaḳti H, N, B

برکشد آینه از جیب افق چرخ و در آن
روی گیتی بنماید بهزاران انواع

Ol zamān ayna çeker semt-i ufḳdan gerdūn[1]
Gösterür vech-i cihāna nice biñ yüz envāʿ

در زوایای طربخانهٔ جمشید فلک
ارغنون ساز کند زهره بآهنگ سماع

Gūşe-i ḫāne-i ẕevḳinde şeh-i gerdūnuñ
Erġanūn sāzına Zühre düzen eyler be-semāʿ

چنگ در غلغله آید که کجا شد منکر
جام در قهقهه آید که کجا شد مناع

Sāz gelür dāda ki ol münkir-i ʿışḳ ḳande gidüp
Cām gelür ḳahḳahaya gitdi ne semte mennāʿ

وضع دوران بنگر ساغر عشرت بر گیر
که بهر حالتی اینست بهین اوضاع

Ṭavr-ı gerdūnı görüp al ele ʿişret ḳadeḥin
Kim be-her ḥālde budur ṭavr-ı güzel ḫoş evżāʿ

طرّهٔ شاهد دنیبا همه بندست و فریب
عارفان بر سر این رشته نجویند نزاع

Bu cihān dilberinüñ kāküli hep ḳayd u mekir[2]
ʿĀḳilān itmeye bu ḥīle ipi üzre fizāʿ

---

1 ayna: [Vezin gereği ayna okunmuştur.]; ~ Gök o dem kim çeker āyine ufuḳ semtinden H, N, B

2 mekir: [mekr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

عمر خسرو طلب ار نفع جهان میطلبی
که وجودیست عطابخش کریمی نفّاع

Ger dileñ fāʾide-i ʿālemi şāh ʿömr dile
Kim kerem-baḫş vücūddur u kerīmī neffāʿ[1]

مظهر لطف ازل روشنئ چشم امل
جامع علم و عمل جان جهان شاه شجاع

Luṭf-ı Ḥaḳ maẓharı hem ʿayn-ı ümīd pertevidür
Cāmiʿ-i ʿilm ü ʿamel rūḥ-ı cihān Şāh Şücāʿ

[B 154a]

حافظا بنده صفت بر در او باش مقیم
که جهاندار مطیعست و شهنشاه شجاع

Ḳul gibi ol ḳapusında anuñ ey Ḥᵛāce muḳīm
Kim ṭutar emr-i Ḫudā şāh-ı cihān şāh-ı muṭāʿ

[H 174b] [N 184b]

347
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

در وفای مهر تو مشهور خوبانم چو شمع
شب نشین کوی سربازان و رندانم چو شمع

Dil-rübā meşhūdıyam ʿışḳuñ vefāsında çü mūm
Şeb muḳīmim bezm-i serbāzān u rindānda çü mūm

روز و شب خوابم نمی‌آید بچشم غم پرست
بس که در بیماری هجر تو گریانم چو شمع

Gice gündüz uyḳu gelmez ʿayn-ı ġam-perverdeme
Ḳatı çoḳ aġladıġım çün żaʿf-ı hecrüñde çü mūm

[1] ~ Zinde-i şāhı dile ger dileñ aṣṣı-yı cihān H, N, B

رشتهٔ صبرم بمقراض غمت ببریده شد
همچنان در آتش مهر تو سوزانم چو شمع

Ṣabrımuñ ḳatʿ oldı miḳrāż-ı ġamuñla ipligi
Hem o deñlü gülerim kim ʿışḳuñ oduñda çü mūm

در شب هجران مرا پروانهٔ وصلی فرست
ور نه از دستت جهانی را بسوزانم چو شمع

Baña hicrān gicesi gönder viṣāl pervānesin
Yandırırım yoḳsa kim dünyāyı ʿışḳuñla çü mūm

گر کمیت اشک گلگونم نبودی گرم رو
کی شدی روشن بگیتی راز پنهانم چو شمع

Eşk-i gülgūnum revīşi olmasa muḥkem revīş[1]
Gizlü rāzım nice_olurdı āşikār ḥalḳa çü mūm

در میان آب و آتش همچنان سرگرم تُست
این دل زار نزار اشک بارانم چو شمع

Āb u āteş ortasında öyle baş ḳızġın saña
Bu żaʿīf u ḫor u yaş yaġdırcı göñlüm ki çü mūm

کوه صبرم نرم شد چون موم در دست غمت
تا در آب و آتش عشقت گدازانم چو شمع

Nerm olup dest-i ġamuñda ṭaġ-ı ṣabrım mūm gibi
Maḥv olurum tā ki āb u nār-ı ʿışḳuñda çü mūm

[1] revīşi ~ aḳışı H, N, B; revīş ~ aḳış H, N, B

بی جمال عالم آرای تو روزمن شبست
با کمال عشق تو در عین نقصانم چو شمع

ʿĀlem-i rūşende yüzüñsüz benüm günüm gice
ʿAyn-ı noḳṣān içreyim ʿışḳuñ kemāliyle çü mūm

سرفرازم کن شبی از وصل خود گردان کشا
تا منوّر گردد از دیدارت ایوانم چو شمع

Bir gice şād it beni vaṣluñdan ey gerdān çeken
Tā cemālüñden benüm ḳaṣrım münīr ola çü mūm

[B 154b] همچو صبحم یکنفس باقیست بی دیدار تو
چهره بنما دلبرا تا جان برافشانم چو شمع

Bir nefes ḳaldı seḥer-āsā cemālüñsüz baña
Ey güzel göster yüzüñ cān baḫş idem aña çü mūm

[H 175a] [N 185a] آتش مهر تو را حافظ عجب در سر گرفت
آتش دل کی بآب دیده بنشانم چو شمع

Āteş-i ʿışḳuñ ki Ḥāfıẓ ṭutdı başında ʿaceb
Bağrımın nārın nice söndirem eşkimle çü mūm

348
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

سحر ببوی گلستان دمی شدم در باغ
که تا چو بلبل بیدل کنم علاج دماغ

Ümīd-i gül ile oldum bir ān seḥer der-bāġ[1]
Ki tā idem deli bülbül gibi devā-yı demāġ

[1] ~ [metin] Ümīd-i gülşenle bir dem irte bāġda oldum H, N, B → gülşenle ~ gül ile H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

بجلوهٔ گل سوری نگاه میکردم
که بود در شب تاری بروشنی چو چراغ

Çün eyledim naẓar ol ḳırmızıca gül yüzine
Ḳarañu gicede pertev ururdı ṣanki çerāġ

چنان بحسن و جوانئ خویشتن مغرور
که داشت از دل بلبل هزار گونه فراغ

O dek yigitligine kendü ḥüsnine maġrūr[1]
Ṭutar ki bülbülī dilden hezār dürlü ferāġ[2]

گشاده نرگس رعنا زحسرت آب در چشم
نهاده لاله زسودا بجان و دل صد داغ

Gözinde nergis-i raʿnā firāḳdan açmış göz
Ve lāle cān ü dile arzūdan ḳomuş yüz dāġ

زبان کشیده چو تیغی بسرزنش سوسن
دهان گشاده شقایق چو مردم اَیْغاغْ

Nedāmet ile çeküp dil ḳılıc gibi sūsen
Ṣaḳāyıḳ açmış aġız ṣanki ġamz eri eyġāġ[3]

گهی چو باده پرستان صراخی اندر دست
گهی چو ساقئ مستان بکف گرفته ایاغ

Gehīce bāde içenler gibi elinde ḳadeḥ
Gehīce sāḳi-yi mestānca_alup ele cām ayāġ

---

[1] ~ O deñlü özi yigitlügi ḥüsnüne maġrūr H, N, B
[2] ~ hezār bār ferāġ ~ hezār kerre ferāġ H, N, B
[3] eyfāġ ġammāz ādem. H, N, B

نشاط و عیش و جوانی چو گل غنیمت دان
که حافظا نبود بر رسول غیر بلاغ

Ṣafā vü ẕevḳi çü gül gençligi ġanīmet bil
Degül ki içliye lāzım be Ḫ^{v}āce ġayr-ı belāġ

[H 175b] [N 185b] [B 155a]

349

müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

طالع اگر مدد دهد دامنش آورم بکف
گر بکشم زهی طرب ور بکُشد زهی شرف

Ṭāliʿ eger meded vire dāmenini alam be-kef
Ger çekerim güzel ṣafā öldire ger güzel şeref[1]

طرف کرم ز کس نبست این دل پر امید من
گر چه سخن همی‌برد قصّهٔ من بهر طرف

İylik ucın kimesneden ṭutmadı bu çoḳ umlu dil
Gerçi sözüm ḥikāyemi iledi̇ser be-her ṭaraf[2]

چند بناز پرورم مهر بتان سنگدل
یاد پدر نمیکنند این پسران ناخلف

Niceye ṭaş yüreklü yār ʿışḳını besleyem be-nāz
Ataların yād eylemez bu piserān-ı nā-ḫilāf

از خم ابروی توام هیچ گشایشی نشد
وه که درین خیال کج عمر عزیز شد تلف

Egriliginden ebruñuñ hiç baña olmadı fütūḥ
Vāh ki bu egri fikrde oldı ʿazīz ʿömür telef

[1] ~ Kesden ümīdi çoḳ dilim baġlamadı ʿaṭā bābın H, N, B
[2] ~ Gerçi sözüm ḥikāyesin iltti benüm be-her ṭaraf H, N, B

ابروی دوست کی شود دستکش من ضعیف
کس نزده‌ست ازین کمان تیر مراد بر هدف

Yār ḳaşı ben żaʿīfçenüñ el yedegi olur ḳaçan
Ḳaṣd oḳını bu yāydan urmadı kes ʿale'l-hedef

من بخیال زاهدی گوشه‌نشین و طرفه آنک
مغبچه‌ای ز هر طرف میزندم بچنگ و دف

Fikr-i ṣūfīliġ ileyim gūşe-nişīn ʿaceb o kim
Rūm güzeli urur beni sāz u def ile her ṭaraf

بیخبرند زاهدان نقش بخوان ولاتقل
مست ریاست محتسب باده بده ولاتخف

Türki dime vü naʿt oḳı ṣūfiler añа bī-ḫaber
Mest-i riyā ṣubaşı vir sāḳi ḫamır[1] u lā-teḫaff

صوفئ شهر بین که چون لقمهٔ شبهه میخورد
پاردمش دراز باد آن حیوان خوش علف

Gör ṣūfisini beldenüñ şübhelü yer ṭaʿāmları[2]
Olsun uzunca ḳusḳunı ḥayvāna bu yarar ʿalaf

حافظ اگر قدم زنی در ره خاندان بصدق
بدرقهٔ رهت شود همّت شحنهٔ نجف

Ḥāfıẓ eger ḳadem urañ ʿışḳ erinüñ yolına sen
Yoluñuñ ola rehberi himmet-i ṣāḥib-i Necef[3]

---

[1] ḫam[ı]r: [ḫamr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] ~ Gör ṣūfisini beldenüñ şübhelü ekl ider ṭaʿām H, N, B ~ şübhelüce ṭaʿāmı yer H, N, B; ṣūfisini: ṣūfisi H, B

[3] rehberi ~ yoldaşı H, N

[H 176a] [N 186a]

350

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

[B 155b]

مقام امن و می بیغش و رفیق شفیق
گرت مدام میسّر شود زهی توفیق

Ṣarāb-ı ṣāf u emīn yer ü merḥametlü refīḳ
Ger olsa saña müyesser hemīn güzel tevfīḳ[1]

جهان و کار جهان جمله هیچ در هیچ است
هزار بار من این نکته کرده‌ام تحقیق

Cihān işi vü cihān cümle yoġ ile yoḳdur
Hezār kerre bu remzi ben itmişim taḥḳīḳ

بمأمنی رو و فرصت شمر غنیمت وقت
که در کمینگَهِ عمرند قاطعان طریق

Yüri emīn yere var vaḳt-i ḫoşı ṣay ruḫṣat
ʿÖmür yolı pusugāhında var kesici ṭārīḳ

دریغ و درد که تا این زمان ندانستم
که کیمیای سعادت رفیق بود رفیق

Yazıḳ u ḫavf ki baña bilmedüm bu āna degin
Ki kīmiyā-yı saʿādet imiş refīḳ u refīḳ

بیا که توبه ز لعل نگار و خندهٔ جام
تصوّریست که عقلش نمیکند تصدیق

Be gel geçiş leb-i yārdan u ḫande-i cāmdan
O bir fikir ki anı eylemez ʿaḳıl taṣdīḳ

[1] ~ Hemīşe saña müyesser olursa ḫoş tevfīḳ H, N, B

فدای خندهٔ ساقی هزار جان آندم
که تر کند لب لعل از شراب همچو عقیق

Hezār cān fedā sāḳī tebessümine o dem
Ki bādeden ter ider al dudaġı ṣanki ʿaḳīḳ

ملاحتی که تو را در چه زنخدانست
بکنه آن نرسد صد هزار فکر عمیق

Leṭāʾifāt ki senüñ var çeñeñ çuḳurında
Netīcesine irişmez hezār fikr-i ʿamīḳ

کجاست اهل دلی تا کند دلالت خیر
که ما بدوست نبردیم ره بهیچ طریق

Bir ehl-i dil ḳanı ide ki tā delālet-i ḫayr
Ki bir ṭarīḳ ile biz iltmedük ḥabībe ṭarīḳ

اگرچه موی میانت بچون منی نرسد
خوشست خاطرم از فکر این خیال دقیق

Egerçi ḳılca belüñ irmeye benüm gibiye
Bu fikrden göñülüm ḫoş ki ol ḫayāle refīḳ

[H 176b] [N 186b]

اگر برنگ عقیقی شد اشک من چه عجب
که مهر خاتم چشم منست همچو عقیق

ʿAceb degül ger ise göz yaşım ʿaḳīḳ levin[1]
Ki dīde ḫāteminüñ mühri şekli ṣanki ʿaḳīḳ

[1] levin: [levn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[B 156a]

بخنده گفت که حافظ غلام طبع توام
ببین که تا بچه حدّم همی‌کند تحمیق

Gülüşle yār didi ey Ḫᵛāce ṭabʿ uñuñ ḳuluyam
Gör ol ki tā ne ḳıyāsla beni ider taḥmīḳ

351
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

زبان خامه ندارد سر بیان فراق
چه گونه شرح دهم با تو داستان فراق

Lisān-ı ḫāme be ṭutmaz ser-i beyān-ı firāḳ
Ne gūne saña virem şerḥ-i dāstān-ı firāḳ[1]

رفیق خیل خیالیم و هم رکیب شکیب
قرین آتش هجران و هم قران فراق

Ḫayālī ceyşe refīḳiz rikāb-ı ṣabra yaḳīn[2]
Hecir[3] odına yaḳīniz ü hem ḳarīn-ı firāḳ

دریغ مدّت عمرم که بر امید وصال
بسر رسید و نیامد بسر زمان فراق

Yazıḳ ki müddet-i ʿömrüm ki_ümīd-i vuṣlat ile
İrüp ṣoña vü ṣoña gelmedi zamān-ı firāḳ[4]

سری که بر سر گردون بفخر میسودم
براستان که نهادم بر آستان فراق

---

1 İlk mısra B'de yok.; firāḳ: firāḳa H; ~ [metin] Ḳalem lisānı ṭutamaz hevā-yı şerḥ-i firāḳ H, N, B; ~ Nüsḫa: veger ne şerḥ dehem bā to dāstān-ı firāḳ: Ve yoḫsa saña virürdüm beyān-ı ḥāl-i firāḳ H, N [İlk mısrada kafiye için derkenar tercih edildi.]

2 rikāb ~ üzengi H, N

3 hecir: [hecr. Mütercimin vezin zaruretiyle benzer tasarruflarına riayet edildi.]

4 ṣoña … ṣoña ~ başa … başa H, N, B; gelmedi: çıḳmadı H, N, B

Feraḥla gök yaña bir baş ki sürter-idüm ben
Ḳodum be ḥaḳḳ-ı ṣadīḳler ber āsitān-ı firāḳ

چه گونه باز کنم بال در هوای وصال
که ریخت مرغ دلم پر در آشیان فراق

Ḳanat ne gūne hevā-yı viṣālde açıḳ idem
Ki gönlümüñ ḳuşı per dökdi der-mekān-ı firāḳ

چگونه دعوئ وصلت کنم بجان که شده‌ست
دلم وکیل قضا و ضمان تنم فراق

Ne gūne vaṣluñı daʿvā idem ki cānla olup
Ḳażā vekīli göñül hem tenim ödeyci firāḳ

ز سوز شوق دلم شد کباب دور از یار
مدام خون جگر میخورم ز خوان فراق

Göñül kebāb olup ʿışḳ āteşiyle yārdan dūr
Heme ciger ḳanı yirim ki ben zi-ḫ̬ʷān-ı firāḳ[1]

[H 177a] [N 187a]

کنون چه چاره که در بحر غم بگردابی
فتاد زورق صبرم ز بادبان فراق

Ne çāre şimdi ki deryā-yı ġamda girdāba
Düşüp sefīne-i ṣabrım zi-bādbān-ı[2] firāḳ

بسی نماند که کشتئ عمر غرقه شود
ز بحر شوق تو در موج بیکران فراق

ʿÖmür sefīnesi çoḳ ḳalmadı ki ġarḳ olısar
Telāṭum-i seviden bī-kenār baḥr-ı firāḳ[3]

---

[1] B'de yok.; heme: hemīşe H; ~ [metin] Yirim hemīşe ciger ḳanı der simāṭ-ı firāḳ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] bādbān yelken H, N, B

[3] ~ Telāṭum-i yem-i ʿışḳuñdan ey ʿuمmān-ı firāḳ H, N, B [Vezin hatalı.]

[B 156b]

فلک چو دید سرم را اسیر چنبر عشق
ببست گردن صبرم بریسمان فراق

Felek çü gördi başımı esīr-i çenber-i ʿışḳ
Boyun-ı ṣabrımı ʿaḳd itdi ber rüsūm-ı firāḳ[1]

فراق و هجر که آورد در جهان یارب
که روز هجر سیه باد خانمان فراق

Cihāna fürḳat ü hicrānı kim getürdi ʿaceb
Hecir[2] güni ḳara olsun u ḫānümān-ı firāḳ[3]

بپای شوق گر این ره بسر شدی حافظ
بدست هجر ندادی کسی عنان فراق

Bu yol sevi ayaġıyla netīce bulsa Ḫᵛāce
Kimesne virmeye hecr eline ʿinān-ı[4] firāḳ[5]

352
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

کسی مباد چو منِ خسته مبتلای فراق
که عمر من همه بگذشت در بلای فراق

Kes olmaya ben arıḳ-veş ki mübtelā-yı firāḳ[6]
Ki geçdi hep ʿömürüm varı der-belā-yı firāḳ

غریب و عاشق و بیدل فقیر و سرگردان
کشیده محنت ایّام و داغهای فراق

---

[1] ~ Ṣabır boyunumı dügdi be ʿādetān-ı firāḳ H, N

[2] hecir: [hecr. Mütercimin benzer tasarruflarına riayetle vezin için hec[i]r okundu.]

[3] ḳara ~ siyeh N

[4] [ʿināñ] yular ve gem maʿnāsına. H, N, B

[5] ~ (جوسه)? ʿışḳ ayaġıyla be Ḫᵛāce başa bu yol / [metin] Kimesne virmez idi hecr eline gem-i firāḳ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[6] ~ [metin] Kimesne olmaya ben ḫaste-veş girift-i firāḳ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

Ġarīb u ʿāşıḳ u bī-kes ü baş dönük yoḫsul
Çekici miḥnet-i devrān ü dāġhā-yı[1] firāḳ[2]

اگر بدست من افتد فراق را بکُشم
بآب دیده دهم باز خون بهای فراق

Eger elime düşerse firāḳı öldirirem[3]
Gözüm yaşıyla virem yine ḳan bahā-yı firāḳ

کجا روم چه کنم حال دل کرا گویم
که داد من بستاند دهد سزای فراق

Nere gidem ne idem ḥāl-i göñli kime diyem
Ki öcimi kim ala kim vire sezā-yı firāḳ

[H 177b] [N 187b]

فراقرا بفراق تو مبتلا سازم
چنانکه خون بچکانم ز دیده های فراق

İdem firāḳuña ben mübtelā firāḳı begim
Ki öyle ḳan aḳıdayım zi-çeşmhā-yı firāḳ[4]

من از کجا و فراق از کجا و غم ز کجا
مگر بزاد مرا مادر از برای فراق

Ne yerdenim ü firāḳ ḳande elem ḳanden
Meger anam beni doġurdı ez-berā-yı firāḳ[5]

---

[1] [dāġhā] dāġlar yaʿnī firāḳ dāġıyla dāġınmış. H, N, B

[2] ~ [metin] Felek belāsını çekmiş ü nice derd-i firāḳ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.] ~ [Çekici miḥnet-i devrān] ü hem belā-yı firāḳ H, N

[3] öldirirem ~ öldireyim H, N

[4] zi-çeşmhā-yı ~ zi-ʿaynhā-yı H, N

[5] ~ [metin] Ne semtde ben ve firāḳ ḳande ġam daḫı ḳande / Meger anam beni doġurdı li-ecl-i firāḳ H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

بداغ عشق چوحافظ ازین جهت شب و روز
به بلبلان سحر میزنم نوای فراق

Bunuñ içün sevi zaḥmıyla rūz u şeb Ḫᵛāce-veş
Seḥer ḳuşıyla urıram ki ben ṣadā-yı firāḳ[1]

[B 157a]

353
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ای دل ریش مرا با لب تو حقّ نمک
حق نگه دار که من می‌روم الله معک

Ey ki derdlü dilimüñ var lebüñe ḥaḳḳ-ı nemek
K’anı ḫoş ṣaḳlıca ṭut ben giderim Ḥaḳ bilecek

تویی آن گوهر پاکیزه که در عالم قدس
ذکر خیر تو بود حاصل تسبیح ملک

Sensin ol cevher-i pāk ʿālem-i ervāḥda kim
Ẕikr-i ḫayruñ oluyor ḥāṣıl-ı tesbīḥ-i melek

در خلوص منت ار هست شکی تجربه کن
کس عیار زر خالص نشناسد چو محک

Ger ḫulūṣumda şeküñ var ise sen tecrübe it[2]
Kimse bilmez zer-i ḫāliṣ degerin miṣl-i miḥek

گفته بودی که شوم مست و دو بوست بدهم
وعده از حد بشد و ما نه دو دیدیم و نه یک

Sen dimişdüñ ki virem iki öpüş mest olayım
Görmedük vaʿde aşup ḥaddi ne dü var u ne yek

---

[1] rūz u şeb: rūz şeb H, B; İkinci mısrada vezin hatalı.

[2] ~ Ger ḫulūṣumda saña var ise şek tecrübe it H, N, B

بگشا پستهٔ خندان و شکرریزی کن
خلق را از دهن خویش مینداز بشک

Aç güler fısdıġuñı dök kelimāt sükkerini[1]
Şübheye aġzuñ içün ḫalḳı düşürme vü be-şek

چرخ برهم زنم ار غیر مرادم گردد
من نه آنم که زبونی کشم از چرخ و فلک

Kāmımuñ ʿaksi felek ger döne birbirine_uram
Ol degülven ki zebūnluḳ çekem ez-çarḫ u felek

[H 178a] [N 188a]

چون بر حافظ خویشش نگذاری باری
ای رقیب از بر او یک دو قدم دورترک

Öz Ḫᵛāce yanına çün varmaġa ḳoymañ yāri
Sen de bir iki ayaḳ düşmen özüñ ayruġa çek

354
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

اگر شراب خوری جرعه‌ای فشان بر خاک
از آن گناه که نفعی رسد بغیر چه باک

Şarāb içerseñ eger saç cām artıġın ber-ḫāk
O cürm ü ṣuçda ki nefʿī irişe ġayra ne bāk

برو بهر چه تو داری بخور دریغ مخور
که بی‌دریغ زند روزگار تیغ هلاک

Yüri vü her ne ki ṭutañ yi anı yime ḥüzün
Ki bī-dirīġ saña urur felek ḳılıç-ı helāk

[1] ~ Aç güler yumucuġuñ eyle saçım sükkerī söz H, N, B

[B 157b]

بخاک پای تو ای سرو نازپرور من
که روز واقعه پا وا مگیرم از سر خاک

Türāb-ı maḳdemüñ içün be serv-i nāzendem[1]
Ki mevtimüñ güni ṭutma ayaġuñı_ez-sū-yı ḫāk

چه دوزخی چه بهشتی چه آدمی چه ملك
بمذهب همه کفر طریقتست امساک

Ne ṭamu ehli ne uçmaḳ ne ins ile ne melek
Küfür ḳamusı yolında ṭarīḳçe ol imsāk

مهندس فلکی راه دیر شش جهتی
چنان ببست که ره نیست زیر دام مغاک

Felek mühendisi ḥaḳ şeş cihetlü_evin yolını
O resme baġladı yol yoḳ zi-taḥt-ı çarḫ-ı meġāk[*2]

فریب دختر رز طرفه میزند ره عقل
مباد تا بقیامت خراب طارم تاک

ʿAḳıl yolın ʿaceb urur üzüm ḳızı nāzı
Ḳıyāma dek ḫarāb olmaya aşmadan çardak

براه میکده حافظ خوش از جهان رفتی
دعای اهل دلت باد مونس دل پاک

Ḫarābī yola cihāndan be Ḫʸāce ḫoş gitdüñ
Duʿā-yı ehl-i dil olsun enīsüñ ey dil-i pāk

---

[1] [mısra üstü] be serv N ~ [metin] be serv be dost H, B; be dost N [H ve B'de "be dost" ve "be serv" birlikte kullanılmış, ancak N'de be-serv mısra üstünde alternatif bir kelime olarak yazılmıştır. Vezin gereği N'ye uyuldu.]

[*] dām-ı maġāk çuḳur H, N, B çarḫ-ı maġāk: [(چرخی چغاك) yazılmış. Ancak kaynak metne göre terkip olarak okundu.]

[2] ~ cihet cihān yolını H, N, B

355
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

هزار دشمنم ار میکنند قصد هلاک
گرم تو دوستی از دشمنان ندارم باک

Hezār ʿadūm ger iderlerse baña ḳaṣd-ı helāk
Eger baña yār iseñ sen ʿadūdan itmem bāk[1]

[H 178b] [N 188b]

مرا امید وصال تو زنده میدارد
و گر نه هر دمم از هجر توست بیم هلاک

Beni viṣālüñ ümīdi ṭutar diri yoḫsa
Hezār kez baña hecrüñden ola ḫavf-ı helāk

نفس نفس اگر از باد نشنوم بویت
زمان زمان کنم از غم چو گل گریبان چاک

Eger ḳokuñ duyamazsam ṣoluḳ ṣoluḳ yelden
Vaḳit vaḳit iderim gülce yaḳa ġamdan çāk

رود بخواب دو چشم از خیال تو هیهات
بود صبور دل اندر فراق تو حاشاک

Varur mı ḫ[v]āba ḫayālüñden iki göz heyhāt
Olur mı fürḳatüñ içre ṣabūr göñül ḫāṣāk

اگر تو زخم زنی بِه که دیگری مرهم
و گر تو زهر دهی بِه که دیگری تریاک

Eger ki sen yara urañ ki ḫoş dīger merhem[2]
Eger zehir viresüñ sen ki ḫoş dīger tiryāk

---

[1] ~ Hezār ʿadū ger iderlerse baña ḳaṣd-ı helāk / Eger baña yār iseñ ṭutmazam ʿadūdan bāk H, N, B
[2] ~ Ki urasın yara sen ḫoş ki ġayrılar merhem H, N, B

[B 158a]

بضرب سیفک قتلی حیاتنا ابدا
بأن روحی قد طاب ان یکون فداک

Tīġuñla żarb beni ḳatlüñ ḥayātımuz idi
Ḥaḳīḳaten ki güzel saña cānum ola fedāk

عنان مپیچ که گر میزنی بشمشیرم
سپر کنم سر و دستت ندارم از فتراک

Çevirme dizgini kim ger urañ ḳılıçla beni
Başım siper idem el çekmeyem ki ez-fitrāk

ترا چنانکه تویی هر نظر کجا بیند
بقدر بینش خود هر کسی کند ادراک

Sen öylesin ki seni her gören görür ḳande
Özi görişi ḳadar her kişi ider idrāk

بچشم خلق عزیز جهان شود حافظ
که بر در تو نهَد روی مسکنت بر خاک

O dem olur Ḫʿāce Ḥāfıẓ cihān gözine ʿazīz
Ki ḳapuñ üzre ḳoya meskenet yüzin ber-ḫāk

356
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

اگر بکوی تو باشد مرا مجال وصول
رسد بدولت وصل تو کار من بأصول

Eger ki semtüñe ola baña mecāl-i vuṣūl
İrişe devlet-i vaṣluñda işlerim be-uṣūl

[H 179a] [N 189a]

قرار برده ز من آن دو سنبل رعنا
فراغ برده ز من آن دو نرگس مکحول

Ṭuraġı benden iletdi o iki ḫoş kākül
Ferāġı benden iletdi o iki göz mekḫūl[1]

چو دل ز جوهر مهر تو چو صیقلی دارد
شود ز ژنگ حوادث هر آینه مصقول

Göñül cevāhir-i ʿışḳuñla çün ṭutar ṣayḳal
Olur cihān ġam u pasından elbet ol maṣḳūl

من شکستهٔ بدحال زندگی یابم
در آن زمان که به تیغ غمت شوم مقتول

Diriligi bulurum ben şikeste ḥāli köti
O demde kim ġam-ı tīġuñla ben olam maḳtūl

چه جرم کرده‌ام ای جان و دل بحضرت تو
که طاعت من بیدل نمی شود مقبول

Ḥużūruña ne günāh itmişim be cān u göñül
Bu ben yüreksizin olmaz ki ṭāʿati maḳbūl

چو بر در تو من بینوای بی زر و زور
بهیچ باب ندارم ره خروج و دخول

Ḳapuñda ben zer ü zūrsuz u bī-nevāyım çün
Ṭarīḳ be hiç yaña ṭutmam idem ḫurūc u duḫūl[2]

[B 158b] کجا روم چه کنم چون کنم چه چاره کنم
که گشته‌ام ز غم و جور روزگار ملول

Nere gidem ü nidem neyleyem ne çāre idem
Felek cefāsı ġamından ben olmuşum ki melūl

---

[1] [mekḫul] sürmelü dimekdür. H, N

[2] ~ Ki hiç yaña ṭutımam yol ki_ider ḫurūc u duḫūl H, N, B

خرابتر ز دل من غم تو جای نیافت
که ساخت در دل تنگم قرارگاه نزول

Ġamuñ ḫarābe maḥal bulmadı benüm dilden
Ki düzdi ṭar göñülümde ṭuraḳ yeri vü nüzūl

بدرد عشق بساز و خموش شو حافظ
رموز عشق مکن فاش پیش اهل عقول

Marāż-ı ʿışḳa Ḫ[v]āce ḳāniʿ ol daḫı ebsem
Fāş itme nükte-i ʿışḳı öñinde ehl-i ʿuḳūl[1]

357
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بعهد گل شدم از توبهٔ شراب خجل
که کس مباد ز کردار ناصواب خجل

Şarāba tevbeden oldum zamān-ı gülde ḫacīl[2]
Ki kimse olmaya şāyestesiz ʿamelde ḫacīl

[H 179a] [N 189a]

صلاح ما همه دام رهست و من زین بحث
نیم ز شاهد و ساقی بهیچ باب خجل

Ḳamuca yol aġı taḳvām u ben bu daʿvādan
Degülceyim yār u ḫūbdan ki bir vecihle ḫacīl

ز خون که رفت شب دوش از سراچهٔ چشم
شدیم در نظر رهروان خواب خجل

Gözüm evinden aḳan dün gicedeki ḳandan
Biz olmuşuz gice giden nevim[3] gözinde ḫacīl[4]

---

[1] ~ Nikāt-ı ʿışḳı fāş itme öñüne ehl-i ʿuḳūl H, N, B ~ be-nezd-i ehl-i ʿuḳūl H, N, B

[2] ḫacīl: [Bu kelime üç nüshada da ḥacīl (حجیل) şeklinde yazılmıştır. Lugatlardaki yazımına uygun olarak düzeltildi.]

[3] nevim: [nevm. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[4] ~ Biz olmuşuz gice giden gözinde nevme ḫacīl H, N, B → nevme: yüce H, B

تو خوب روی تویی ز آفتاب شکر خدا
که نیستم ز تو در روی آفتاب خجل

Yüzüñ güzelligi günden ziyāde Ḥaḳḳa şükür
Degülceyim ben özüñden ki gün yüzinde ḫacīl

بود که یار نپرسد گنه بخُلق کریم
که از سؤال ملولیم و از جواب خجل

Ola ki yār ṣuçumuz ṣormaya güzel ḫūyla
Ki maḥzūnuz ṣorışından cevābdan da ḫacīl

رخ از جناب تو عمریست تا نتافته‌ام
نیم بیارئ توفیق ازین جناب خجل

Nice zamān işigüñden çevirmedüm yüzimi
Degülceyim bu cenābdan ki ʿavn-i Ḥaḳla ḫacīl

چرا بزیر لبی جام ز هر خنده زند
اگر نه از لب لعل تو شد شراب خجل

Niçün ḳadeḥ lebüñ altında ḫışm-ı ḫande urur
Eger ki mey leb-i laʿlüñden olmadıysa hacīl

[B 159a] رواست نرگس مست ار فکند سر در پیش
که شد ز شیوهٔ آن چشم پر عتاب خجل

Düşürse nergis-i mest öñe başı lāyıḳdur
Ki ol ʿitāb ṭolı göz cilvesinden ola ḫacīl

حجاب ظلمت ازان بست خضر آب که گشت
ز طبع حافظ وین شعر همچو آب خجل

Siyāhī perde ḥayāt ṣuyı baġladı_anuñ çün
Ki ṭabʿ-ı Ḫᵛāce vü bu naẓm-ı ṣucadan da ḫacīl

ازآن نهفت رخ خویش در نقاب صدف
که شد ز لؤلوی نظمم دُری خوشاب خجل

Anuñ çün öz yüzin iḫfā ṣadef niḳāba idüp
Ki naẓmım incülerinden ḫōşāb dür ola ḫacīl[1]

358
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

[H 180a] [N 190a]

ای رخت چون خلد [و] لعلت سلسبیل
سلسبیلت کرده جان و دل سبیل

Ey ruḫuñ cennet dudaġuñ selsebīl
Selsebīl itdi saña cān dil sebīl

سبزپوشان خطت بر گرد لب
همچو مورانند گرد سلسبیل

Dudaġuñ ṭarfında ḫaṭṭ-ı sebze-pūş
Ṣan ḳarıncalar be ṭarf-ı selsebīl[2]

یا رب این آتش که در جان منست
سرد کن زان سان که کردی بر خلیل

Bu ateş kim var benüm cānumda Ḥaḳ
Ṣöylece serd it kim itdüñ ber-Ḫalīl[3]

---

[1] ~ Yüzini gizledi ol çün ṣadef niḳābında / Ki olup dürr-i naẓımdan ḫōşāb lüʾlüʾ ḫacīl H, N
[2] ~ Ṣan ḳarınca ṭutmuş eṭrāf selsebīl H, N, B
[3] ~ Ṣöyle ṣovuḳ it kim itdüñ ber Ḫalīl H, N, B

من نمی‌یابم مجال ای دوستان
زانکه او دارد جمال بس جمیل

Ben bulamam hīç mecāl ey dostān
Zīrā ol ḥüsni ṭutar ġāyet cemīl

پای ما لنگست و منزل چون بهشت
دست ما کوتاه و خُرما بر نخیل

Pāyimüz aḳsaḳ u yer uçmaḳça dūr
Destimüz ḳıṣa vü ḫurmā ber-naḫīl

حافظ از سرپنجهٔ عشق نگار
همچو مور افتاده شد در پای پیل

ʿIşḳ-ı cānān pençesinden bu Ḥ̱ʷāce
Düşmüş oldı mūr gibi der-pā-yı pīl

شاه عالم را بقا و عزّ و ناز
باد هر چیزی که خواهد زین قبیل

ʿİzz ü nāz ü ṣaġlıġı şāhın ola
Her ne nesne kim diler bundan ḳabīl[1]

[B 159b]

359
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

رهروان را عشق بس باشد دلیل
آب چشم اندر رهش کردم سبیل

Yol erine ʿışḳ olur kāfi delīl
Eyledim yolında göz yaşım sebīl[2]

[1] ~ Pādişāha ʿizz ü nāz olsun beḳā / Her ne şeyʾ isterse it andan ḳabīl H, N, B
[2] ~ mıṣraʿ-ı şānī: Olısar göz yaşı yolonda sebīl H, N, B

موج اشک ما کی آرد در حساب
آن که کشتی راند بر خون قتیل

Ḳande taʿdād ide eşkim mevcini
Ol ki zevraḳ ṣaldı der-ḫūn-ı ḳatīl[1]

[H 180b] [N 190b]

اختیاری نیست بدنامئ من
ضلّنی فی العشق من یهدی السّبیل

İḫtiyārımla degül bed-nāmlıġım
Yol azıtdı ʿışḳda yolıma delīl

آتش روی بتان در خود مزن
یا بر آتش خوش گذر همچون خلیل

Vech-i ḫūbān odın urma özüñe
Yā ki ḫoş geç ʿışḳ odından ṣan Ḫalīl

یا بنه بر خود که مقصد گُم کنی
یا منه پای اندرین ره بی‌دلیل

Yā özüñe ḳo ki żāyiʿ_itdüñ merām
Yā ayaḳ ḳoma bu yola bī-delīl

سالها در فکر آن بیتم که بیت
پیلبانی بر لب دریای نیل

Nice demdür ki_ol beyit fikrindeyim
Kim leb-i Nīlde didi bir filci bil

[1] ~ Ḳande ide yaşımın mevcini ʿadd / Ol ki ṣaldı ḫūn-ı maḳtūle göñül H, N, B → * Keştī, gerçi gemidür lākin bunda murād göñüldür. H, N, B

با رسوم پیلبانانی یاد گیر
یا مرو هندوستان با یاد پیل

Yā ki ṭut ḫāṭırda filci ʿādetin
Yā behā-yı fille gitme Hinde bil[1]

بی می و مطرب بفردوسم مخوان
راحتی فی الرّاح لا فی السّلسبیل

Muṭrib u meysiz oḳuma cennete
Meydedür ẕevḳim degül der-selsebīl[2]

حافظا گر معنیئ داری بیار
ورنه دعوی نیست غیر از قال و قیل

Ger ṭutarsañ Ḫ^{v}āce bir maʿnā getür
Yoḫsa daʿvā ḳīl u ḳāl ġayrı degül[3]

360
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

[B 160a]

خوش خبر بادی ای نسیم شمال
که بما میرسد زمان وصال

Ḫoş ḫaber olduñ ey nesīm-i şimāl[4]
Kim bize irişür zamān-ı viṣāl

یا برید الحِمی حَماکَ الله
مرحبا مرحبا تعال تعال

Saḳlasun Ḥaḳ seni ḥamī peyki
Merḥabā vü merḥabā vü gel teʿāl

---

[1] ~ Yā işitmek eyle Hinde gitme fīl H, N, B
[2] ~ Sāz u meysiz ʿadne oḳuma beni / Meyde ẕevḳim selsebīlde bil degül H, N, B
[3] ~ Yoḫsa daʿvāñ ḳīl u ḳāl āḫar degül H, N, B
[4] ḫaber: ḫaberli H, N

[H 181a] [N 191a]

ما لِسَلمی و من بذی سَلَمٍ
أینَ جیراننا و کیف الحال

Ḥāl-i Selmā vü Ẕī-Selemde_olanuñ
Ḳoñşumuz ḳande nice hem aña ḥāl

عرصهٔ بزمگاه خالی ماند
از حریفان و رطل مالامال

Ḫālī meydān-ı bezmimüz ḳaldı
Bāde-nūşdan ḳadeḥ de māl-ā-māl

عفّت الدار بعد عافیة
فاسألوا حالها عن الاطلال

Ḫāne vīrān eyüliginden ṣon
Yurt yerinden suʾāl idüñ aḥvāl

سایه افکند حالیا شب هجر
تا چه بازند شب روان خیال

Sāye ṣaldı hecir[1] şebi şimdi
Tā ne iş ide şeb gidici ḫayāl

قصّة العشق لا انفصام لها
قُصِّمَتْ ها هنا لسان مقال

Fıḳra-i ʿışḳa infiṣāl yoḳdur
Bunda maḳtūʿ u lāl zebān-ı meḳāl

تُرک ما سوی کس نمی‌نگرد
آه ازین کبریا و جاه و جلال

[1] hecir: [hecr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

Bir kişi yaña yārimüz baḳmaz
Āh bu ʿunvān u kibirden ü celāl

فی کمال الجمال نلت مُنی
صرّف اللهُ عنک عین کمال

Ḥüsn-i kāmilde ārżū ki irdüñ
Ḥaḳ ide refʿ özüñden ʿayn-ı kemāl[1]

حافظا عشق و صابری تا چند
نالهٔ عاشقان خوش است بنال

Nice dek Ḫᵛāce ʿışḳ u ṣābirliḳ
ʿĀşıḳīn ḫoş iñisi sen de be-nāl[2]

361
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

[B 160b]

ای برده دلم را تو بدین شکل وشمائل
پروای کَسَت نیست جهانی بتو مائل

Bu şekl ü ṭabīʿatle alan göñlümi ey dil
Yoḳ saña naẓar kimseye ʿālem saña māʾil

[H 181b] [N 181b]

گه آه کشم از دل و گه تیر تو ای جان
پیش تو چه گویم که چها میکشم از دل

Geh āh çekerüm içerüden gāhi oḳuñ cān
Ḳatunda ne diyem ki neler çekmişim ez-dil[3]

---

[1] ~ Senden Īzed gidere çeşm-i kemāl H, N
[2] iñisi ~ fiġān H, N, B
[3] ~ neler çekerim ez-dil H, N

وصف لب لعل تو چه گویم برقیبان
نیکو نبود معنئ رنگین بر جاهل

Laʿlīn lebüñüñ vaṣfını aʿdāya ne diyem
Olmaz dime ḫoş renklüce maʿnāyı be-cāhil

هر روز چو حسنت ز دیگر روز فزونست
مه را نتوان کرد بروی تو مقابل

Günden güne ḥüsnüñ oluyor çünki ziyāde
Olmaz yüzüñe eyleme mehtābı muḳābil

دل بُردی و جان میدهمت غم چه فرستی
چون نیک غمینیم چه حاجت بمحصّل

Alduñ dili virdüm saña cān ġam ne ṣalarsın
Berk ġamlucayuz çün ne gerek ḥüzne muḥaṣṣıl

حافظ چو تو پا در حرم عشق نهادی
در دامن او دست زن و از همه بُگسل

Ḳoyduñ be Ḫᵛāce çünki ayaḳ ʿışḳ ḥaremine
Ur sen anuñ etegine el cümleden üzil[1]

362
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بسحر چشم تو ای لعبت خُجسته خصال
برمز خطّ تو ای آیت همایون فال

Senüñ gözüñ siḥiri_içün be yār-ı ḳutlu ḫiṣāl[2]
Nikāt-ı ḫattuñ içün ey nişānı ḳutluca fāl

[1] ~ Ẕeyline anuñ ur eliñi cümleden üzil H, N, B
[2] ~ Behey gözüñ siḥiri_içün ne ḫoşça ḳutlu ḫiṣāl H, N, B

بنوش لعل تو ای آب زندگانئ من
برنگ و بوی تو ای نو بهار حسن و جمال

Senüñ leẕīẕ lebüñiçün behey ḥayātıma ṣu
Ḳoḳun u rengüñ içün ey bahār-ı ḥüsn ü cemāl

بگرد راه تو یعنی که سایبان امید
بخاک پای تو یعنی که رشک آب زلال

Senüñ yoluñ tozı Ḥaḳḳı ki sāyebān-ı emel
Türāb-ı maḳdemüñ içün günüler[1] āb-ı zülāl

بجلوه های تو چون شیوه های رفتن کبک
بغمزه های تو چون عشوه های چشم غزال

Yürişi şīve-i keklikçe cünbüşüñ Ḥaḳḳı
Edā-yı çeşmüñ içün ṣan edā-yı ʿayn-ı ġazāl

[H 182a] [N 192a] [B 161a]

بطیب خلق تو و نفخهٔ شمامهٔ صبح
ببوی زلف تو و نُکهت نسیم شمال

Güzel ḫūyuñ u seḥer ḫōş ḳoḳulu nefḫañ içüñ[2]
Ve kākülüñ ḳoḳusı_içün ü ʿıṭr-ı rīḥ-i şimāl

بآن عقیق که ما راست مُهر خاتم چشم
بآن گهر که شماراست درّ درج مقال

Bizüm o al yaşımuz çün ki göz yüzigine mühr[3]
Sizüñ o gevher içün kim leāl-i dürc-i maḳāl

---

1 günülemek: [haset çekmek, kıskanmak.]
2 ḳoḳulu: ḳoḳu H, B
3 yaşımuz: başımuz B

بآن صحیفهٔ عارض که گشت گلشن عقل
بآن حدیقهٔ بینش که شد مقال خیال

O ruḫ ṣaḥīfesi ḥaḳḳı ki oldı gülşen-i uṣ
O gülsitān gözüñ içün ki oldı cāy-ı ḫayāl

که در رضای تو حافظ گر التفات کنی
بعمر باز نماند چه جای مال و منال

O dek ki Ḫᵛāce rıżāñda eger ideñ raġbet
Ḥayāt içün gerü ḳalmaz ne nesne māl ü menāl[1]

363
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

دارای جهان نصرت دین خسرو کامل
یحیی بن مظفّر ملک و عالم و عادل

Sulṭān-ı cihān nāṣır-ı dīn hem şeh-i kāmil
Yaḥyā bin Muẓaffer ki melik[2] ʿālim ü ʿādil[3]

ای درگه اسلام پناه تو گشاده
بر روی جهان روزنهٔ جان و در دل

Ey dergeh-i İslāma penāh ẕāt da açmış[4]
ʿĀlem yüzine cān peçesin hem ḳapu der-dil

تعظیم تو بر جان و خرد واجب و لازم
انعام تو بر کون و مکان فائض و شامل

---

[1] ~ O cānla başa ḳalmaz degül ki māl ü menāl H, N, B

[2] melik ~ şeh ü H, N

[3] melik ʿālim ü ʿādil: melik ü ʿālim ü ʿādil B

[4] dergeh-i İslāma: [(درگهی اسلامه) şeklinde yazılmış, ancak KM'ye göre terkip olarak okundu.]

Cān ile uṣa vācib ü elzem saña taʿẓīm
Hem kevn ü mekāna keremüñ kāfī vü şāmil

روز ازل از کلک تو یک قطره سیاهی
بر روی مه افتاد که شد حلّ مسائل

Ḫāmeñden ezel güni senüñ bir ḳara damla
Ay yüzine düşdi kim ola ḥall-i mesāʾil

خورشید چو آن خال سیه دید بدل گفت
ای کاج که من بودمی آن هندوی مقبل

Çün gün o siyeh ḫāli görüp göñline didi
Keşke ben olaydum o siyeh çerde-i muḳbil

[H 182b] [N 192b]

شاها فلک از بزم تو در رقص و سماعست
دست طرب از دامن این زمزمه مگسل

Gök raḳṣ u semāʿda senüñ ey şeh ḳurımuñdan
Bu ṭavr eteginden şen eli kesme ki mügsil[1]

[B 161b]

می نوش و جهان [ببخش[2]] که از زلف کمندت
شد گردن بدخواه گرفتار سلاسل

İç mey kerem it ḫalḳa ki zülfüñ ṭuzağından
Düşmen boyunı oldı giriftār-ı selāsil

دور فلکی یک سره بر منهج عدلست
خوش باش که ظالم نبرد راه بمنزل

Eflākī dönüş doġrı ʿadālet yoladur hep
Ẓālim kişi iltmez yolı ḫoş ol ki be-menzil

---

[1] mügsil (me-gosil): [Farsça "koparma, çözme" anlamlarında nehiy sigasında bir fiil.]

[2] [Vezne göre eksik olduğu anlaşılan kelime (ببخش) Sûdî şerhine göre ilave edilmiştir. (Sûdî, II/413).]

حافظ قلم شاه جهان مقسم رزقست
از بهر معیشت مکن اندیشهٔ باطل

Çün şāh-ı cihān bābı Ḫʷāce maḳsem-i rızḳdur
Sen itme geçinmeñ içün endīşe-i bāṭıl

364
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

شَمَمتُ روحَ وِدادٍ و شِمتُ برقَ وصال
بیا که بوی ترا میرم ای نسیم شمال

Ḳoḳuladım sevi ʿıṭrın viṣāl nişānını gördüm[1]
Be gel ki ḳurbān olayım ḳoḳuña rīḥ-i şimāl[2]

اَحادیاً بجمالِ الحبیبِ قِفّ وانزِل
که نیست صبر جمیلم ز اشتیاق جمال

Behey nigār devesin[3] ırlayu süren in ü dur[4]
Ki ḫoş degül baña ṣabr eyleme ze-şevḳ-ı cemāl

شکایت شب هجران فروگذار ای دل
بشکر آن که برافکند پرده روز وصال

Behey göñül şeb-i hicrān şikāyetin terk it
O şükr içün ki bıraḳdı ḥicābı rūz-i viṣāl

چو یار بر سر صلحست و عذر میخواهد
توان گذشت ز جور رقیب در همه حال

---

[1] vezin hatalı.
[2] ~ Be gel ki ḳurbān olam ḳoḳuña be-rīḥ-i şimāl H, N, B
[3] cimālü'l-ḥabīb yār develeri. H, N, B
[4] ~ Çeken be yār devesin ırlayu biraz in dur ~ Be ırlayu süren ey yār develerin ıḫ dur H, N, B

Bizümle yār çü barışmaḳ u dilemekde ʿöẕür[1]
Ḳamu cefā-yı ʿadūdan geçiş gerek her ḥāl

بیا که پردهٔ گلریز هفتگانهٔ چشم
کشیده‌ایم بتحریر کارگاه خیال

Be gel ki gül dökici göze yedi ḳat perde
Çeküpleriz ki donatmaġa kārgāh-ı ḫayāl[2]

[H 183a] [N 193a]

بجز خیال دهان تو نیست در دل تنگ
که کس مباد چو من در پی خیال محال

Femüñ ḫayāl[i] dīger nesne yoḳ ḥazīn dilde
Benümce olmaya kimse ki der-ḫayāl-i muḥāl[3]

ملال مصلحتی می نمایم از جانان
که کس بجد ننماید ز جان خویش ملال

ʿAyān-ı ḥüzn ideriz bir ḫuṣūṣ içün yārdan
Kimesne ḳaṣdī yārinden belürtmeye ki melāl[4]

[B 162a]

قتیل عشق تو شد حافظ غریب ولی
بخاک ما گذری کن که خون مات حلال

Seviñüñ ölmüşi oldı ġarīb Ḫᵛāce ammā[5]
Gel uġra ḳabrimüze ḳanımuz saña_ola ḥelāl

[1] ~ Çü yār barışma hevāda vü eylemekde ʿöẕür H, N, B
[2] ~ Be gel yedi ṭabaḳ-ı gül dökici göze ḥicāb / Be çekmişiz bezemek çün ki kārgāh-ı ḫayāl H, N, B
[3] ~ Ḥazīnce dilde dehānuñ ḫayāli āḫar yoḳ / Ki bence olmaya kimse pey-i ḫayāl-i muḥāl H, N, B
[4] ~ Melīllik eyler[im] iẓhār bir iş içün yārdan / Belürtmeye yüreginden kimesne ḳaṣdı melāl H, N, B
[5] ~ [metin] Seviñüñ oldı ġarīb Ḫᵛāce ölmüşi līkin H, N, B [Sözdizimi bakımından derkenar terrcih edildi.]

365
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

هر نکته‌ای که گفتم در وصف آن شمائل
هر کو شنید گفتا للهِ دَرُّ قائل

Her söz ki ol ḫūyı ḫoş ḥaḳḳındayım ki ḳāʾil
Her kim ki_işitdi didi Ḥaḳḳā ki ḥaḳḳı ḳāʾil[1]

گفتم که کی ببخشی بر جان ناتوانم
گفت آن زمان که نبود جان در میانه حائل

Didüm ḳaçan acırsuñ bir ḫaste cānı üzre
Didi o dem ki olmaz cān orta ferde ḥāʾil

تحصیل عشق و رندی آسان نمود اوّل
آخر بسوخت جانم در کسب این فضائل

Taḥsīl-i ʿışḳ u mestlik āsān göründi evvel
Tā kesb idince yandı cānum bu-veş feżāʾil

حلّاج بر سر دار این نکته خوش سراید
از شافعی نپرسند امثال این مسائل

Dārın başında Ḥallāc ırlar bu remzi ḫoşça[2]
Ṣormañ o şāfiʿīden bunuñ gibi mesāʾil

دل داده‌ام بیاری شوخ و کش و نگاری
مرضیّةُ السّجایا محمودةُ الخصائل

Bir yār u şūḫ u nāzik cānāna virmişim dil
Eṭvār-ı ḫulḳı maḳbūl memdūḥ hem ḫaṣāʾil

---

[1] ~ [metin] Her bir rumūz ki didüm ol ḫūy-ı ḫoş ḥaḳında / ~ Her ki_ol işitdi didi ḥaḳ[ḳā] ki Ḥaḳḳı ḳāil H, N, B

[2] ~ ḫoş ırları bu remzi H, N

[H 183b] [N 193b]

از آب دیده صد ره طوفان نوح دیدم
از لوح سینه نقشت هرگز نگشت زائل

Yüz kez gözüm yaşından ṭūfān-ı Nūḥı gördüm
Dil levḥasından olmaz şeklüñ müdāme zāʾil[1]

دردا که در بر خود یارم نداد دلبر
چندانکه از جوانب انگیختم و سائل

Kendü ḳatına ruḫṣat ḥayfā ki virmedi yār
Her yañadan belürtdüm ol deñlü kim ü sāʾil[2]

ای دوست دست حافظ تعویذ چشم زخمست
یا رب ببینم آنرا در گردنت حمائل

Ey yār eli Ḫᵛācenüñ göz zaḥmına ḥamāʾil
Görem olur mı yā Rab boynuñda_anı ḥamāʾil[3]

366
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[B 162b]

اگر برخیزد از دستم که با دلدار بنشینم
ز جام وصل می‌نوشم ز باغ عیش گل چینم

Gelürse ger elimden şāh-ı ḫūbān ile oturam
İçem mey kāse-i baḫtdan viṣāl bāġında gül direm

شراب تلخ صوفی سوز بنیادم بخواهد برد
لبم بر لب نه ای ساقی و بستان جان شیرینم

Ṣūfī yaḳıcı acı mey diler iletme bünyādım
Lebim üzre lebüñ ḳo sāḳiyā al cān-ı şīrīnim

---

1 müdāme ~ birazca H, N, B
2 belürtdüm ~ ḳopardum H, N, B
3 yā Rab ~ āyā H, N

مگر دیوانه خواهم شد که از عشق تو شب تا روز
سخن با ماه می‌گویم پری در خواب می‌بینم

Meger mecnūn dilerün[1] olma ʿışḳuñdan ki şeb-tā-rūz[2]
Ḳamerle söyleşürem söz düşümde cinnī görürem

لبت سکّر بمستان داد و چشمت می بمیخواران
منم کز غایت حرمان نه با آنم نه با اینم

Şeker virdi lebüñ sarḫōşa gözüñ bāde mey-nūşa
Benüm maḥrūm be-ġāyet kim ne andanam ne bundanam

شب رحلت هم از بستر روم بر قصر حورالعین
اگر در وقت جان دادن تو با شمع بالینم

Döşekden giderim göç gicesi tā köşk-i ġılmāna
Eger cān virdigim demde olursañ şemʿ-i bālīnim

چو هر خاکی که باد آورد فیضی بود از انعامت
ز حال بنده یاد آور که خذمتگار دیرینم

Beher ṭopraḳ ki luṭfuñdan getürdi yel çü feyż ola
Ḳuluñ ḥālinden it añmaḳ ki ḫiẕmetkār-ı esküñim

[H 184a] [N 194a]

نه هر کو نقش و نظمی زد کلامش دلپذیر آمد
تذروی طرفه میگیرم که چالاکست شاهینم

Degül herkes ki naḳş-ı naẓm urur sözi gele maḳbūl
Ġarīb ü süglünī[3] söz ṭutarım ki ṭabʿ-ı çālākım[4]

---

[1] dilerün: diler B

[2] ~ Meger olısarım dīvāne ʿışḳuñdan ki şeb tā rūz H, N, B → olısarım: olısar H, B

[3] süglünī: [Üç nüshada "sevgili" (سوگلی) okunacak şekilde yazılmış. Ancak gerek Farsça mısra ve gerek Sûdî şerhine göre (II/420) süglün yani sülün olması gerektiğini düşünüyoruz.]

[4] ~ Ġarīb söz şaydı ṭutarım ki tīzerv-i ṭabʿ-ı şāhīnem H, N, B

وگر باور نمی‌داری رو از صورتگر چین پرس
که مانی نسخه میخواهد ز نوک کلک مشکینم

Ger inan virmez iseñ var yüri naḳḳāş-ı Çīne ṣor
Ki miskīn ḫāmemüñ ucından ister nusḫa mānī hem

صباح الخیر زد بلبل کجایی ساقیا بر خیز
که غوغا میکند در سرخوش چنگ دوشینم

Ṣabāḥa'l-ḫayr urdı ʿandelīb ḳalḳ ḳandesin sāḳī
Ki cünbüş ideyor başımda dün giceki sāz nālem[1]

رموز عشق و سرمستی ز من بشنو نه از حافظ
که با جام و قدح هرشب ندیم ماه و پروینم

İşitme Ḫᵛāceden benden işit sarḫoşluġı[2] ʿışḳı
Ki her şeb cām u kāseyle meh ü pervīne yoldaşım[3]

وفاداری و حق گویی نه کار هر کسی باشد
غلام آصف دوران جلال الحقّ و الدّینم

Degüldür herkesüñ kārı vefādārlıḳ dimek ḥaḳ söz[4]
Celāleddīn ü ḥaḳ nām Āṣaf-ı devrān ġulāmıyım

[B 163a]

367
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

بگذار تا ز شارع میخانه بگذریم
کز بهر جرعه‌ای همه محتاج این دریم

Ḳo tā ki rāh-ı meykededen biz de giçevüz
Kim bu ḳapuya curʿa içün cümle muḥtācız

---

[1] ~ Ki dün giceki sāz ṣavtı ider başımda cünbüş dem H, N, B
[2] sarḫoşluġı ~ mestāne-i H, N, B
[3] ~ Ki her şeb cām u kāseyle refīḳ-i māh ü pervīnem H, N
[4] dimek ḥaḳ söz ~ u ḥaḳ söz dimek H, N, B

روز نخست چون دم رندی زدیم و عشق
شرط آن بود که جز ره آن شیوه نسپریم

Urduḳ ezelde çünki dem-i ʿışḳ u mestlik
Şarṭ ol ola ki gitmeyelim ġayrı yola biz

جایی که تخت و مسند جم میرود بباد
گر غم خوریم خوش نبود به که می‌خوریم

Bir yer ki taḫt u tāc-ı Süleymān gider yele[1]
Ger ġam yisek ḫoş olmaya kim bāde içevüz

تا بو که دست در کمر او توان زدن
در خون دل نشسته چو یاقوت احمریم

Tā ola kim ḳuşaġına imkān el urıma
Baġır ḳanında ḳırmızı yāḳūtça durırız[2]

[H 184b] [N 194b]

واعظ مکن نصیحت شوریدگان که ما
با خاک کوی دوست بفردوس ننگریم

Şūrīdegāna itme ögüt vāʿiẓā ki biz
Yārüñ türāb-ı kūyı ile ʿadne baḳmazız

چون صوفیان بحالت رقصند مقتدا
ما نیز هم بشعبده دستی برآوریم

Ḥālāt-ı raḳṣa çün ṣūfīler oldılar imām[3]
Biz daḫı ḫīle yaña gerek el ki ṭutavuz

[1] ~ yile vara H, N, B
[2] ~ oturız H, N, B
[3] ~ muḳtedā olup H, N, B

از جرعهٔ تو خاک زمین قدر لعل یافت
بیچاره ما که پیش تو از خاک کمتریم

Curʿañdan iʿtibār-ı laʿl buldı ḫāk-i yer[1]
Biz dertlüyüz yanuñda ki ṭopraḳdan alçaġız

زان پیشتر که عمر گرانمایه بگذرد
بگذار تا مقابل روی تو بگذریم

Andan öñürdi kim geçer aġır bahālu ʿömr[2]
Terk it bizi yüzüñe muḳābil ki giçevüz

حافظ چو ره بکنگرهٔ کاخ وصل نیست
با خاک آستانهٔ این در بسر بریم

Vuṣlat sarāy şerefesine yoḳ ṭarīḳ Ḫᵛāce
Bu ḳapunuñ eşigi türābıyla giçevüz

[B 163b]

368

feʿūlün mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün*

الم یأن للاحباب ان یترحّموا
وللناقصین العهد ان یتندّموا

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün**

Teraḥḥüm vaḳti dosta gelmedi mi
Nedāmet naḳṣ-ı ʿahde gelmedi mi

---

[1] vezin hatalı.

[2] ~ [metin] Andan öñürdi kim bahāsı aġır ʿömrimüz geçer H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]

* [Hâfız'ın Arapça gazelinin vezni.]

** [Gazelin tercümesinin vezni.]

الم يأتهم ابناء من بات بعدهم
وفى صدره نارالاسى يتضرم

Gice girü ḳalandan yoḳ mı aḫbār
Ki gögsinde ʿalevlü ġam odı var

فيا ليت قومى يعلمون بماجرا
على مرتج منهم فيحفوا و يرحم

N’olaydı yār bileydi ḫalḳ ne cārī
Olardan baña ʿışḳ raḥm ola cārī

اتى موسم النيروز و اخضرت الرّبى
فما للغوانى الغيد لا يترنّم

[H 185a] [N 195a] Bahār vaḳti gelüp daġlar çemenzār
Niçün ḫoş ten nisālar ırlamazlar

حكى الدّمع منى ما الجوانح اضمرت
فيا عجبا من صامت يتكلّم

O sırrı fiḳra itdi eşk-i gözüm
ʿAceb kim geldi dilsizden tekellüm

شهور بها الاوطار تقضى مناصّبا
وفى شأننا عيش ارّبيع محرّم

Gerek faṣl-ı bahārda meyl-i ʿişret
Ḥarām bize bahārda neyl-i ʿişret

بنى عمّنا جود و اعلينا بجرعة
و للفضل اسباب بها يتوسّم

Virin bir curʿa bize ibn-i ʿammlar
Ki ḫāl-i fażla bāʿiṣdür bu işler

ایا من علا کلّ السّلاطین سطوة
ترحّم جزاك الله فالخیر مغنم

Eyā ḥaşmetle cümle şāha ġālib
Acı ḥaḳ vire saña ḫoş meṭālib

لکلّ من الخلان ذخرومنیة
وللحافظ المسکین فقر و مغرم

Ḳamu aḥbāb içün içim yeyim var
Ġarīb Ḥāfıẓ içün faḳr u virim var

369
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بعزم توبه سحر گفتم استخاره کنم
بهار توبه شکن میرسد چه چاره کنم

Didüm ki ḳaṣd-ı rucūʿ la ṭañ istiḫāre idem
İrişdi tevbe bozan nev-bahār ne çāre idem

[B 164a] سخن درست بگویم نمی‌توانم دید
که می خورند حریفان و من نظّاره کنم

Kelāmı doġrı direm olmaya gücüm ki görem
Ki ʿāşıḳān içeler mey ü ben neẓāre idem

بدور لاله دماغ مرا علاج کنید
گر از میانهٔ بزم طرب کناره کنم

ʿİlāc idüñ geñizime ki lāle faṣlında
Miyān-ı bezm-i ṣafādan eger kenāre gidem[1]

[1] ~ Devā idüñ ki demāġıma lāle faṣlında H, N, B; kenāre gidem ~ [metin] ki ṭaşra olam H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 185b] [N 195b]

بتخت گل بنشانم بتی چو سلطانی
ز سنبل و سمنش ساز طوق و یاره کنم

Çü pādişāh dikerim taḫt-ı gülşene bir şāh
Aña semen ü çiçekden bezek ü zīver idem[1]

ز روی دوست مرا چون گل مراد شکفت
حوالهٔ سر دشمن بسنگ خاره کنم

Çü yārimüñ yañaġından açıldı ġonce-i kām
ʿAdū başını ḳatı ṭaş yaña ḥavāle idem

گدای میکده‌ام لیک وقت مستی بین
که ناز بر فلک و حکم بر ستاره کنم

Faḳīr-i meykedeyim līk ān-ı mestligi gör
Ki göge nāz iderim ḥükmi ber-sitāre idem[2]

مرا که نیست ره و رسم لقمه پرهیزی
چرا ملامت رند شرابخواره کنم

Baña ki loḳmaya yoḳ rāh u resm-i perhīzlik
Niçün şarāb içegen sarḫoşa meẕemmet idem

چو غنچه با لب خندان بیاد مجلس شاه
پیاله گیرم و از شوق جامه پاره کنم

Güleç lebiyle gül-āsā be-şevḳ-i meclis-i şāh
Ḳadeḥ ṭutam u libās şevḳle pāre pāre idem[3]

[1] ~ Semenle gülden anı zīver ü bezekle idem H, N, B
[2] ~ Faḳīr-i meykedeyim gör zamān-ı mestligi līk / Ki nāzı çarḫa idüp ḥükmi ber-sitāre idem H, N, B
[3] ~ Ḳadeḥ ṭutam u hevesden libās pāre pāre idem H, N, B

اگر ز لعل لب یار بوسه‌ای رسدم
جوان شوم زسر و زنده‌گی دوباره کنم

İrerse al dudaġından yārin baña bir öpüş
Yigit olam u baş u ṣaġlıḳ iki kerre idem[1]

ز باده خوردن پنهان ملول شد حافظ
ببانگ بربط و نی رازش آشکاره کنم

Şarābı gizlüce içmekden oldı Ḫ^{v}āce ḥazīn
Ṣadā-yı nāy u ḳopuzla sır āşikāre idem

370
mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم
فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم

Be gel tā kim ṣaçalım gül ü bāde cāma ḳoyalım
Felek ṭamuñ yaralım hem temel aña yeni_uralım[2]

[B 164b] اگر غم لشکر انگیزد که خون عاشقان ریزد
من و ساقی بهم تازیم و بنیادش براندازیم

Eger ṣalarsa ġam 'asker ki döke 'āşıḳān ḳanın
Segirdüp ben ile sāḳī temelden anı yıḳalım

[H 186a] [N 196a] شراب ارغوانی را گلاب اندر قدح ریزیم
نسیم عطرگردان را شکر در مجمر اندازیم

Ḳızıl renk bāde cāmı içre gül ṣuyı dökelim biz
Dağıdan ḫoş ḳoḳı yel micmerine[3] sükker aṭalım

---

[1] ~ [metin] Yigit başımdan olam u iki kerre dirlik idem H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ Be gel tā ṣaçalım gel hem mey-i 'ışḳ cāma ḳoyalım / Felek ṭamın yaralım nev temel biz aña uralım H, N, B
[3] micmer buḫurdān dimekdür H, N, B

چو در دستست رودی خوش بگو مطرب سرودی خوش
که دست افشان غزل خوانیم و پاکوبان سر اندازیم

Elüñde çünki var ḫoş sāz be muṭrib ḫoş maḳām ırla
Ki el ṣarṣup feraḥlu baş ṣalalım naʿt oḳuyalım

صبا خاک وجود ما بدان عالیجناب انداز
بود کان شاه خوبانرا نظر بر منظر اندازیم

Türāb-ı cismimüz ṣal ol cenāb-ı ʿāliye ey rīḥ
Ola kim şāh-ı ḫūbān manẓarına görme ṣalalım

یکی از عقل میلافد یکی طامات میبافد
بیا کاین داوریها را بپیش داور اندازیم

Biri uṣdan urur lāf biri ṭoḳur söz-i ṣūfiyye
Bu iki fırḳa faṣlın gel ʿadl-i şeh yaña aṭalım[1]

بهشت عدن اگر خواهی بیا با ما بمیخانه
که از پای خمت روزی بحوض کوثر اندازیم

ʿAdin[2] uçmaġın isterseñ bizümle gel ḫarābāta
Ki birgün küp dibinden tā seni kevṯer yaña_aṭalım

سخندانی و خوشخوانی نمی‌ورزند در شیراز
بیا حافظ که تا خود را بملک دیگر اندازیم

Suḫan-dānlıġa ḫoş-ḫᵛānlıġa Şīrāzda çalışmazlar
Özimüz gel be Ḥāfiẓ tā ki āḫar mülke aṭalım

---

1 faṣlın ~ ʿḥükmin H, N. [Vezin hatalı.]

2 ʿadin: [ʿadn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

371
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

بارها گفته‌ام و بار دگر میگویم
که من گُمشده این ره نه بخود میپویم

Nice kerre dimişim hem daḫı bir kerre dirim
Kim ben üftāde özüm ile bu yolı yürimem[1]

در پس آینه طوطی صفتم داشته‌اند
آن چه استاد ازل گفت بگو میگویم

Ṭūti-veş āyine ardında beni ṭutmuşlar
Ol şeyi kim didi üstād-ı ezel di dirim[2]

من اگر خارم و گر گل چمن آرایی هست
که از آن دست که او می‌پروردم میرویم

Ger gülüm ger dikenim ʿālemi var zeyn idici
Ol yed-i ḳudret ile kim beni besler biterim

[H 186b] [N 196b] [B 165a]

دوستان عیب من بیدل حیران مکنید
گوهری دارم و صاحب نظری میجویم

İtmeñiz ben dili yoḳ ḥayreti taʿyīb dostlar
Bir cevāhir ṭutarım bir naẓar ehli dilerim

گر چه با دلق ملمّع می گلگون عیبست
مکنم عیب کزو رنگ ریا میشویم

Gerçi gül reng mey ʿayb çoḳ yamalu ḫırḳa ile[3]
Baña ʿayb itme riyā rengini andan ki yurım

---

[1] ~ Ben güm olmuş bu yola özle degül ki yürirem H, N, B
[2] ~ Anı kim söyle didi baña ezel pīri dirim H, N, B
[3] ~ Çün yamalu ṭon ile gerçi mey-i gül-reng ʿayb H, N, B

گریه و خندهٔ عشّاق ز جایی دگرست
میسرایم بشب و وقت سحر میمویم

ʿĀşıḳın aġlaması gülmesi başḳa yerden
Irlarım giceleyin vaḳt-i seḥer aġlarım[1]

حافظم گفت که خاک در میخانه مبوی
گو مکن عیب که من مسک ختن میبویم

Baña Ḥāfıẓ didi meyḫāne ḳapusın ḳoḳma
Di sen ʿayb itme ki ben misk-i Ḫoten ḳoḳlarım

372
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

بمژگان سیه کردی هزاران رخنه در دینم
بیا کز چشم بیمارت هزاران درد برچینم

Siyeh kirpikle yolumda hezār itdüñ gedik peydā
Be gel kim ḫaste çeşmüñden ger idem biñ maraż peydā

بیا ای همنشین دل که یارانت برفت از یاد
مرا روزی مباد آن دم که بی یاد تو بنشینم

Be gel eglence-i göñlüm ki gitdi ḫāṭıruñdan dost
Baña ol gün müyesser olmasun ẕikrüñsüz ol peydā

جهان پیرست و بی‌بنیاد ازین فرهادکش فریاد
که کرد افسون و نیرنگش ملول از جان شیرینم

Temelsiz eskidür dünyā bu Ferhād öldirenden dād
Kim itdi mekr ü siḥri ṭatlu cānumdan beni ībā

[1] ~ ırlarım giceleri vaḳt-i H, N, B

جهان فانی و گر باقی فدای شاهد و ساقی
که سلطانئ عالم را طفیل عشق می‌بینم

Fenā vü ger beḳā ʿālem fedā-yı yār u sāḳīdür
Ki ʿışḳ yolına tābiʿ hep görirem devlet-i dünyā

اگر بر جای من غیری گزیند دوست حاکم اوست
حرامم باد اگر من جان بجای دوست بگزینم

Yerime başḳasın yār ger pesend itse odur ḥākim
Eger ben yār yerine cān pesend idem ḥarām ola[1]

[H 187a] [N 197a]

ز تاب آتش دوری شدم غرق عرق چون گل
بیار ای باد شبگیری نسیمی زان عرق چینم

Ḥarīḳ-i nār-ı fürḳatden gül-āsā ġarḳ-ı der oldum
Getür ey şeb esen yel ol ʿaraḳçıdan ʿıṭır baña

[B 165b]

حدیث آرزومندی که در این نامه ثبت افتاد
همانا بی‌غلط باشد که حافظ داد تلقینم

Kelām-ı derdmendlik kim bu dīvānde olup ṣābit
Hemīn gerçek ġalaṭ ṣanma ki Ḥāfıẓ ögredüp baña

373
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بغیر از آن که بشد دین و دانش از دستم
بیا بگو که ز عشقت چه طرف بربستم

Oḳuma dīn gidüp elden ne andan özge baña
Be gel ü söyle ki ʿışḳuñdan aṣṣı ne_oldı baña

[1] ~ Ger idersem pesend yārla yerine cān ḥarām ola H, N, B

اگر چه خرمن عمرم غم تو داد بباد
بخاک پای عزیزت که عهد نشکستم

Eger ki ḫırmen-i ʿömrümi virdi yile ġamuñ
Be-ḫāk-i pā-yi ḫoşuñçün şımaḳ yoḳ ʿahdi bañа

چو ذرّه گر چه حقیرم ببین بدولت عشق
که در هوای رخت چون بمهر پیوستم

Çü ẕerre ḫorum eger gör ki sāye-i ʿışḳda
Ruḫuñ hevāsı'la oldı ki gün viṣāli bañа

بیار باده که عمریست تا من از سر امن
بکنج عافیت از بهر عیش ننشستم

Getür şarāb ki[1] nice dem emīn yañа ben
Bucaġ-ı ṣaġlıġa[2] oturmadım li-ecl-i ṣafā

اگر ز مردم هشیاری ای نصیحتگو
سخن بخاک میفکن چرا که من مستم

Eger ki uşlu kişidensüñ ey ögüt virici
Bıraḳma ṭopraġa sözüñ ki sarḫoşum zīrā

چگونه سر ز خجالت برآورم بر دوست
که خذمتی بسزا برنیامد از دستم

Utanmadan nice baş yār yanında ḳaldırayım
Ki çıḳmadı bir iş elden ki aña lāyıḳ ola

بسوخت حافظ و آن یار دلنواز نگفت
که مرهمی بفرستم که خاطرش خستم

---

[1] şarāb ki N ~ meyi ki N: şarāb mey ki H, B [Vezin için N tercih edildi.]
[2] saġlıġa ~ rāḥata H, N

Ṭutuşdı Ḫᵛāce vü ol yār-ı dil-nevāz dimedi
Çü ḫaste itdüm anı gönderem ki merhem aña

[H 187b] [N 187b]

374

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

بازآی ساقیا که هواخواه خذمتم
مشتاق بندگی و دعاگوی دولتم

Gel gel be sāḳī ḫiẕmetüñi sevgilü_istegim
Ḳulluḳ sever ü devletüñe bir duʿācıyam

[B 166a]

زان جا که فیض جام سعادت فروغ توست
بیرون شدن نمای ز ظلمات حیرتم

Bir şevḳ-ı ḫoş ki sāġar-ı feyżüñden ol maḥal
Göster ki ṭaşra ḥayret-i ġamdan ḫurūc idem

هر چند غرق بحر گناهم ز صد جهت
تا آشنای عشق شدم ز اهل رحمتم

Yüz yañadan ne deñlü isek baḥr-ı cürme ġarḳ
Tā āşinā-yı ʿışḳ olubem raḥmet ehliyem

عیبم مکن برندی و بدنامی ای فقیه
کاین بود سرنوشت ز دیوان قسمتم

Bed-nām ü mestlik ile baña itme ʿayb faḳīh
Ḳısmet yerinden ola bu kim yazılu serim

می خور که عاشقی نه بکسبست و اختیار
این موهبت رسید ز میراث فطرتم

Mey iç ki kesb ü kārī degül germ-dārlıḳ[1]
Mīrāṯdan irdi baña bu baḫşīş-i ḫilḳatim

من کز وطن سفر نگزیدم بعمر خویش
در عشق دیدن تو هواخواه غربتم

Ben kim vaṭandan itmedüm ʿömrümde hīç sefer
Görmek taʿaşşuḳında seni ġurbet isterim

دورم بصورت از در دولت پناه تو
لیکن بجان و دل ز مقیمان حضرتم

Devlet-medār ḳapuñdan ıraḳ ṣūretā iyim[2]
Cān u göñülle līk yanuñda ṭurandanım

دریا و کوه در ره و من خسته و ضعیف
ای خضر پی خجسته مدد کن بهمّتم

Deryā vü ṭaġ yolumda vü ben ḫaste vü arıḳ
Ey ḳutlu izli Ḫıżr meded eyle himmetim

گر دم زنی ز طرّهٔ مشکین آن نگار
فکری آی ای صبا ز مکافات غیرتم

Misklü ṣaçından ol güzelüñ ger urañ nefes
Ḥayret ġamından eyle fikir yel ki çıḳayım[3]

---

1 germ-dārlıḳ: [“âşıklık” anlamında.]
2 ıraḳ ṣūretā iyim: [“sûretâ ırağım” anlamında.]
3 yel: yele H, B

[H 188a] [N 198a]

در ابروی تو تیر نظر تا بگوش هوش
آورده و کشیده و موقوف فرصتم

Ḳaşuña baḳma oḳını tā uş ḳulaġına
Çekmiş getürmişem daḫı furṣat gözedirem

حافظ بپیش چشم تو خواهد سپرد جان
در این خیالم ار بدهد عمر مهلتم

Ḥāfıẓ gözün öñinde diler vire cān senüñ
Mühlet virürse ger ʿömürüm bu fikirdeyim

375
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[B 166b]

بُشری اِذِ السّلامة حَلَّت بِذی سَلَم
للهِ حمدُ مُعتَرِفٍ غایةَ النِّعَم

Ḫoş geldi müjde ṣaġ u esen şehrimüze ṣā
Elṭāf-ı tāmı añlayuben Ḥaḳḳa çoḳ ṣenā

آن خوش خبر کجاست که این فتح مژده داد
تا جان فشانمش چو زر و سیم در قدم

Ḳande_ol bu feṯḥ-i ḫoş ḫaberi virdi muştuluḳ
Cān ṣaçam ayaġına anuñ sīm ü zerce tā

پیمان شکن هرآینه گردد شکسته حال
انَّ العُهودَ عِندَ مَلیکِ النُّهی ذِمَم

Elbet olur ki ʿahdi bozan pāymāl ḥāl
Erbāb-ı uş yanında ʿuhūd ṣaḳlıdur zīrā

از بازگشت شاه چه خوش طرفه نقش بست
آهنگ خصم او بسراپردهٔ عدم

Aḳın-ı şāhdan ne güzel baġladı şekil[1]
Anuñ ʿadūsı ḳasdı ʿadem-ḫāneden yaña

می‌جست از سحاب امل رحمتی ولیك
جز دیده‌اش معاینه بیرون نداد نم

Raḥmet dilerdi ebr-i ümīdden ʿadū velī
Gözinden özge virmedi nem ṭaşra ẓāhirā

در نیل غم فتاد سپهرش بطنز گفت
الآنَ قَد نَدِمتَ و ما ینفَعُ النَّدَم

Ġam Nīline düşüp aña gök ṭaʿn ile didi
Pişmānsın el-yev[i]m ned[i]m[2] aṣṣı_itmedi saña

ساقی بیا که دور گلست و زمان عیش
پیش آر جام و هیچ مخمور غم ز بیش و کم

Gel kim be sāḳi mevsim-i gül hem zamān-ı ẕevḳ
Artıḳ u naḳṣa ġam yime hīç cām getür öñe

[H 188b] [N 198b]

بشنو ز جام باده که این زال نوعروس
بسیار کشت شوهر چون کیقباد و جم

Bu nev gelin ḳarıyı işit cām-ı bādeden
Öldirdi Keyḳūbād u Cem-āsā o çoḳ ḳoca

---

1 aḳın-ı şāh (آقینی شاهدن) H, N, B: [Anlam gereği terkip yapıldı. Beytin Farsçası: Ez-bāzgeşt-i şeh çi ḫoş ṭurfe naḳş best = Pādişāhuñ rücūʿ ından yaʿnī hücümından ne ḫoş ṣuret baġladı (Sûdî, II/438)]

2 yev[i]m, ned[i]m: [yevm, nedm. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

ای دل تو ملك جم مطلب و جام می بخواه
کین بود قول بلبل بستان سرای جم

Sen iste cām-ı mey dileme mülk-i Cem göñül
Kim köşk-i bāġ-ı Cemde budur ḳavl bülbülā

حافظ بکنج میکده داد قرارگاه
کاطّیر فی الحدیقة واللّیث فی الاَجَم

Meyḫāne güşesin Ḥᵛāce ārām-gāh ṭutar
Ṣan bāgda ʿandelīb ü esed şekli ḳurıda

376
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

[B 167a]

بی تو ای سرو روان با گل و گلشن چه کنم
زلف سنبل چه کشم عارض سوسن چه کنم

Sensiz ey serv-i revān gülşen ü gül neyleyeyim
Zülf ü sünbül ne çekem ʿārıż u sūsen n'ideyim

آه کز طعنهٔ بدخواه ندیدم رویت
نیست چون آینه‌ام روی ز آهن چه کنم

Āh kim ṭaʿn-ı ʿadūdan yüzüñi göremedim
Çün demürden yüzüm āyīne degül neyleyeyim

برو ای ناصح و بر دردکشان خرده مگیر
کارفرمای قدر میکند این من چه کنم

Bāde-nūşāna be vāʿiẓ yüri var ṭutma ṭaʿn
Bunı eyler ḳaderin iş göreni ben n'ideyim

برق غیرت چو چنین میجهد از مکمن غیب
تو بفرما که من سوخته خرمن چه کنم

Berḳ-ı ʿışḳ böyle kemīngāh-ı ġayıbdan[1] aṭılur
Sen buyur ḫırmeni ben yanmışa kim neyleyeyim

شاه ترکان چو پسندید و بچاهم انداخت
دستگیر ار نشود لطف تهمتن چه کنم

Şāh-ı Türkān çü beni gördi sezā biʾre aṭa
Rüstemüñ luṭfı muʿīn olmaya ger neyleyeyim

مددی گر بچراغی نکند آتش طور
چارهٔ تیره شب وادئ ایمن چه کنم

Nār-ı Ṭūr itmeye bir şavḳ ile ger baña meded
Kūh-ı Eymen ü ḳara gice devā neyleyeyim[2]

[H 189a] [N 199a]

حافظا خلد برین خانهٔ موروث من است
اندرین منزل ویرانه نشیمن چه کنم

Cennet-i aʿlā beḳā mevrūṯ peder-ḫāne Ḫᵛāce
Bu ḫarāb-ḫāne içinde oturaḳ neyleyeyim[3]

377
mefāʿilün mefāʿilün feʿūlün

بتیغم گر کشد دستش نگیرم
وگر تیرم زند منّت پذیرم

Ger öldürse ḳılıçla_elini ṭutmam[4]
Ve ger oḳ ursa ben minnet-peẕīrem

---

[1] ġayıb: [ġayb. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ Kūh-ı Eymen ü ḳara gice devāsın n'ideyim H, N, B ~ ne yapam H, N, B
[3] ~ oturaḳlıḳ n'ideyim H, N, B
[4] ~ Elin ṭutmam ger öldürse be-seyfem H, N, B

کمان ابروی ما را گو بزن تیر
که پیش دست و بازویش بمیرم

Bizüm yā ḳaşlu yāre söyle oḳ ur
Ki desti ḳolı öñinde ölürem

غم گیتی گر از پایم درآرد
بجز ساغر نه باشد دستگیرم

Beni ʿālem ġamı yıḳarsa_ayaḳdan
Cāmuñ ġayrı olımaz el ṭutarım

[B 167b] برآی ای آفتاب صبح امید
که در دست شب هجران اسیرم

Be ṭoġ ümmīd-i ṣubḥuñ āfitābı
K'elinde leyl-i hicrānuñ esīrem

بفریادم رس ای پیر خرابات
بیک جرعه جوانم کن که پیرم

İriş imdādıma meyḫāne şeyḫi
Yigit it bir ḳadeḫle ben ki pīrem

بگیسوی تو خوردم دوش سوگند
که من از پای تو سر بر نگیرم

Senüñ gīsūna içdüm dün gice and
K'ayaġuñdan başım kaldırmayayım

بسوز این خرقهٔ تقوا تو حافظ
که گر آتش شوم در وی نگیرم

Bu yüñ ḫırḳayı yaḳ oda be Ḥāfıẓ[1]
K'alışmayım aña ger od olursam

[1] ~ Bu taḳvā ḫırḳasın yaḳ oda Ḥāfıẓ H, N, B

378
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

[H 189b] [N 199b]

تو همچو صبحی و من شمع خلوت سحرم
تبسّمی کن و جان بین که چون همی‌سپرم

Seḥerce sen ṣabāha vü yalınca şemʿa benüm
Tebessüm eyle vü cān gör ki ben nice virürem

چنین که در دل من داغ زلف سرکش تُست
بنفشه زار شود تربتم چو درگذرم

Dilimde var bu ḳadar zülf-i serkeşüñ yarası
Kim ola ḫāk-i mezārım benefşelik çü ölem

بر آستان امیدت گشاده‌ام در چشم
که یک نظر فکنی خود فکندی از نظرم

Ümīd eşigüñe dīdem ḳapusın açmışam
Ki bir naẓar ṣalasın ḫod naẓardan aṭġınam

چه شکر گویمت ای خیل غم عفاک الله
که روز بیکسی آخر نمیروی ز سرم

Ne şükr idem saña Ḥaḳ ʿafv ide be ġam çerisi
Ki tenhālıḳ güni gitmeñ yanımdan āḫar-i dem[1]

غلام مردم چشمم که با سیاه دلی
هزار قطره ببارد چو درد دل شمرم

Gözüm bebegi ḳuluyam ki böyle ẓālim iken
Hezār damla aḳıdur çü derd-i dil ṣayaram

---

[1] yanımdan ~ başımdan H, N, B

بهر نظر بت ما جلوه میکند لیکن
کس این کرشمه نه بیند که من همی‌نگرم

Be-her baḳışla ider şīve yārimüz ammā
Bu nāzı kimse görimez ki ben müdām görirem

[B 168a] بخاک حافظ اگر یار بگذرد چون باد
ز شوق در دل آن تنگنا کفن بدرم

Ger uġraya Ḫ[v]āce ḳabrine yel gibi cānān
O ṭarlıḳ içre kefen çāk sevinçden iderem

379
mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilāt

تا سایهٔ مبارکت افتاد بر سرم
دولت غلام من شد و اقبال چاکرم

Tā sāye-i ḫoşuñ ki düşüp başıma benüm
Devlet ḳul oldı baña vü iḳbāl de çākerim

شد سالها که از سر من رفته بود بخت
در دولت وصال تو باز آمد از درم

Yıllar olup ki gitmiş idi ṭāli‘ im zi-ser
Vaṣluñ sa‘ ādetinde gerü geldi ṭāli‘ im[1]

[H 190a] [N 200a] بیدار در زمانه ندیدی کسی مرا
در خواب اگر خیال تو گشتی مصوّرم

Dünyāda kimse görmez idi uyanıḳ beni
Düşde ḫayālüñ olsa idi ger müşekkelim

[1] ṭāli‘ im: ḫoşluġum H, N, B ~ servetim H, N

من عمرم در غم تو بپایان برم ولی
باور مکن که بی تو زمانی بسر برم

İltem ġamuñda ʿömrimi ben ġāyete velī
Sensiz inanma ġāyete bir dem ki ilteyim

درد مرا طبیب نداند دوا که من
بی دوست خسته خاطر و با دوست خوشترم

Bilmez ṭabīb ʿilācı benüm derdime ki ben
Yārsız şikeste-ḫāṭır u yār ile yegregem

گفتی میار رَخت اقامت بکوی ما
من خود بجان تو که ازین کوی نگذرم

Didüñ getürme semtime esbāb-ı dölegi[1]
Ben ḫod bu yañadan ki rūhuñ ḥaḳḳı geçmeyem

هر کس غلام شاهی و مملوک آصفی است
حافظ کمینه بندهٔ سلطان کشورم

Her kimse bir şehüñ ḳulı hem bir vezīr ḳulı
İḳlīm şehinüñ ey Ḫ^{v}āce ednāca ḳulıyam

380
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

جوزا سحر نهاد حمائل برابرم
یعنی غلام شاهم و سوگند میخورم

Cevzā seḥerde ḳoydı ḥamāʾil berāberim
Yaʿnī ki ben şehüñ ḳulıyam and da içerim

---

[1] dölek: [iḳāmet kelimesinin karşılığı olarak kullanılmış. 1. Sabit, berkarar, baki. 2. Mutemet, dürüst. 3. Sükûn ve asayiş içinde. 4. Temkinli. 5.Sakin ve itaatli. 6. Elverişli, uygun.]
~ Didüñ getürme semtime ṣevb-i iḳāmetüñ H, N, B

ساقی بیا که از مدد بخت کارساز
کامی که خواستم ز خدا شد میسّرم

Gel kim be sāḳi iş görici ʿavn-i baḫtdan
Bir kām ki Ḥaḳdan ister idüm oldı ḳısmetim

[B 168b] جامی بده که باز بشادئ روی شاه
پیرانه سر هوای جوانیست در سرم

Vir bir ḳadeḥ ki şeh yüzinüñ şādlıġı içün[1]
Pīrlikde var başımda yigitlik hevā benüm

راهم مزن بوصف زلال خضر که من
از جام شاه جرعه کش آب کوثرم

Añmaḳla yolum urma ḥayāt ṣuyını ki ben
Şāhuñ cāmından artma ḥayāt ṣuyı içerim

[H 190b] [N 200b] شاها اگر بعرش رسانم سریر فضل
مملوک این جنابم و مسکین این درم

Ben taḫt-ı fażlı ʿarşa iletdimse pādişāh
Bu ḥażretüñ ḳulı vü bu bābuñ faḳīriyem

من جرعه نوش بزم تو بودم هزار سال
کی ترک آبخورد کند طبع خوگرم

Ben meclisüñde nice sene bāde nūş idem
Eylik yañayı terk nice_ider ṭabʿ-ı mükrimim

[1] ~ Şāhuñ feraḥlu yüzi içün vir ki bir ḳadeḥ H, N, B

گر باورت نمی‌کند از بنده این سخن
از گفتهٔ کمال دلیلی بیاورم

Ger iʿtimāduñ olmaz ise bendeden bu söz
Şāhid saña Kemāl sözinden getüreyim

گر برکنم دل از تو و بردارم از تو مهر
آن مهر بر که افکنم آن دل کجا برم

Senden alam göñül ḳoparam senden ʿışḳı ger
Kime ḳoyam bu ʿışḳı nere göñlüm ilteyem

عهد الست من همه با عشق شاه بود
وز شاهراه عمر بدین عهد بگذرم

Olmuşdı ʿışḳ-ı şāh ile ʿahdüm ezel ḳamu
Ol ʿahdum ile rāh-ı ḥayātdan geçiserem

منصور بن مظفّر غازیست حرز من
کز این خُجسته نام بر اعدا مظفّرم

Nusḫam Muḥammed oġlı ki Manṣūr-ı Ġāzīdür[1]
Bu ism-i pākdan ki ʿadū üzre ġālibem

گردون چو کرد نظم ثریّا بنام شاه
من نظم دُر چرا نکنم از که کمترم

Çün ism-i şehle itdi felek naẓm-ı Ülkeri
Ben niçün itmem incü dizim kimden eksigim

شاهین صفت چو طعمه چشیدم ز دست شاه
کی باشد التفات بصید کبوترم

[1] Muḥammed ~ Muẓaffer H, N, B

Şāhince loḳma şāhın elinden çü ṭaṭarım
Nice olur ki ṣayd-ı gügercine istegim

[B 169a] ای شاه شیرگیر چه کم گردد ار شود
در سایهٔ تو ملک فراغت میسّرم

Arslan ṭutıcı şeh ne naḳış[1] ola ger olur
Sāyende kesb ü kāra ferāġat müyesserim

بال و پری ندارم و این طرفه‌تر که نیست
غیر از هوای منزل سیمرغ در سرم

[H 191a] [N 201a] Yoḳdur ḳanad u ḳuyrıġım ammā ʿaceb bu kim
Başımda yoḳ sīmurġ yerinüñ ġayrı istegim[2]

شعرم بیمن مدح تو صد ملک دل گشاد
گویی که تیغ تُست زبان سخنورم

Ḫoş midḥatüñle açtı sözüm nice şehr-i dil
Gūyā ki ḳılıcuñ gibidür söz diyen dilim

بر گلشنی اگر بگذشتم چو باد صبح
نه عشق سرو بود و نه شوق صنوبرم

Ger uġradımsa bād-ı seḥer gibi bir bāġa
Ne serv ʿışḳı başda ne ʿarʿar idi sevem[3]

بوی تو می‌شنیدم و بر یاد روی تو
دادند ساقیان طرب یک دو ساغرم

Ṭuydum ḳoḳuñı hem yüzüñüñ şevḳine senüñ
ʿİşret saḳāsı virdi baña bir iki içim[4]

---

[1] naḳış: [naḳş. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ ʿAnḳā yerinüñ āḫarı yoḳ başda istegim H, N, B
[3] ~ Bir bāġa uġrasam seḥerī yel gibi eger / Ne serv ʿışḳı idi ne ʿarʿar sevim benüm H, N, B
[4] saḳāsı: saḳāmı; H, B ~ Virdi baña saḳā-yı ṣafā bir iki içim H, N, B

مستی بآب یک دو عنب وضع بنده نیست
من سالخورده پیر خرابات پرورم

Birḳaç üzüm ṣuyıyla degül mestlik işim
Ben yaş yimiş ü perver-i meyḫāne pīriyim

با سیر اختر و فلکم داوری بسیست
انصاف شاه باد درین قصّه یاورم

Devr-i felek ü yıldız ile çoḳ ḫuṣūmetim
Olsun bu işde pādişehüñ ʿadli yardımım

شکر خدا که باز درین اوج بارگاه
طاووس عرش می‌شنود صیت شهپرم

Ḥaḳḳa şükür bu bārgeh üstinde kim bugün
Cibrīl-i_emīn yelem sesini işidür benüm

شبل الاسد بصید دلم حمله کرد و من
گر لاغرم وگرنه شکار غضنفرم

Ḥaml itdi göñlüm almaġa arslan enigi ben
Ger arıġım u ger degülem arslan avıyım

نامم ز کارخانهٔ عشّاق محو باد
گر جز محبّت تو بود شغل دیگرم

Maḥv ola kārḫāne-i ʿuşşāḳdan adım
ʿIşḳuñdan özge şuġlüm eger var ise benüm

ای عاشقان روی تو از ذرّه بیشتر
من کی رسم بوصل تو کز ذرّه کمترم

Ey şeh yüzüñe ẕerreden artıḳdur ʿāşıḳān
Ben nice vaṣluña irişem ẕerreden kemim

[H 191b] [N 201b] [B 169b]

بنما بمن که منکر حسن رخ تو کیست
تا دیده‌اش بگِزْلِکْ غیرت برآورم

Göster baña ki münkiri kim ḥüsn-i vechüñüñ
Ġayret bıçaġı ile gözin tā çıḳarayım

بر من فتاد سایهٔ خورشید سلطنت
اکنون فراغتست ز خورشید خاورم

Üstime salṭanat güninüñ düşdi gölgesi
Şimdi āfitāb-ı maşrıḳıdan[1] var ferāġatim

مقصود ازین معامله بازارتیز نیست
نه جلوه می‌فروشم و نه عشوه میخرم

Bu ṭavrıdan degül ki murād ḳızdıram pazār
Ne ṣatarım edā vü ne de ʿişve aluram

حافظ ز جان محبّ رسولست و آل
حقّا برین گواست خداوند عادلم

Cāndan rasūli hem anuñ ālin sever Ḫᵛāce
Ḥaḳḳā ki buña beyyinedür şāh-ı ʿādilüm

381
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

چرا نه در پی عزم دیار خود باشم
چرا نه خاک سر کوی یار خود باشم

Niçün hevā-yı diyārım izinde olmayayım
Niçün maḥalle-i yārim türābı olmayayım[2]

[1] maşrıḳıdan: [Mütercim tarafından vezne göre harekelendirilmiştir.]
[2] ~ Niçün ki öz yārimüñ semti ḫāki olmayayım H, N, B

غم غریبی و غربت چو بر نمی‌تابم
بشهر خود روم و شهریار خود باشم

Ġarībligin ġam u rencine ṭāḳātim çün yoḳ
Varam diyārıma öz başıma şeh olayım

ز محرمان سراپردهٔ وصال شوم
ز بندگان خداوندگار خود باشم

Viṣālüñ iç yaña maḥremlerinden olam
Efendilik idenüñ ḳullarından olayım

چو کار عمر نه پیداست باری آن اولی
که روز واقعه پیش نگار خود باشم

Degül çü vaḳt-i ʿömür bellü bārī ol yegdür
Ecel güni ki ḥabībim öñinde olayım

همیشه پیشهٔ من عاشقی و رندی بود
دگر بکوشم و مشغول کار خود باشم

Müdām işim idi mestānelik ü ʿāşıḳlıḳ
Öz işime çalışayım u meşġūl olayım

[H 192a] [N 202a] ز دست بخت گران خواب و کار بی‌سامان
گرم بود گله‌ای رازدار خود باشم

Düzensiz iş ü aġır ḫᵛāblu baḫtuñ elinden
Şikāye ger ider olsam özime olayım

[B 170a] مگر که لطف ازل رهنمون شود حافظ
وگرنه تا بأبد شرمسار خود باشم

Meger Ḥaḳın keremi reh-nümūn ola Ḥāfıẓ
Eger ki olmaya olınca maḥbūb olayım

382
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

صلاح از ما چه می‌جویی که مستان را صلا گفتیم
بدور نرگس مستت سلامت را دعا گفتیم

Ne isteñ ṣūfiliḳ bizden ki mestāna gelüñ didük[1]
Ki sarḫoş gözüñüñ devrinde ṣaġlıġa duʿā didük

در میخانه‌ام بگشا که هیچ از خانقه نگشود
گرت باور بود ور نی سخن این بود و ما گفتیم

Der-i meyḫāne aç k'açılmadı şey' baña mescidden
Saña inan ger ola olmaya söz bu ki biz didük

من از چشم تو ای ساقی خراب افتاده‌ام لیکن
بلایی کز حبیب آید هزارش مرحبا گفتیم

Gözüñden ben ḫarābe düşmüşüm ammā behey sāḳī
Gele bir derd ki yārdan biz aña biñ merḥabā didük

قدت گفتیم که شمشادست بس خجلت ببار آورد
که این نسبت چرا کردیم و این بهتان چرا گفتیم

Didük ḳaddüñ ki servīdür getürdi çoḳ ḥicāb ḥāṣıl
Ki bu teşbīhi ne_itdük hem bu bühtānı niçün didük[2]

---

1 gelüñ ~ ṣalā H, N
2 niçün ~ çirā H, N

اگر بر من نبخشایی پشیمانی خوری آخر
بخاطر دار این معنی که در خذمت کجا گفتیم

Baña raḥm eylemezseñ ger nedāmet yersüñ elbetde
Bu sözi eyle der-ḫāṭır ki ḫizmetde ne yer didük[1]

جگر چون نافه‌ام خون گشت کم زینم نمی‌باید
جزای آن که با زلفت سخن از چین خطا گفتیم

Olup ḳan nāfe-veş baġrım ki bundan kem gerekmezdi
Anuñ ecri ki çīnden zülfine sözi ḫaṭā didük

تو آتش گشتی ای حافظ ولی با یار درنگرفت
ز بدعهدئ گل گویی حکایت با صبا گفتیم

Sen āteş olduñ ey Ḥāfıẓ u līkin ṣarmadı yāre
Nesīme gūyiyā bed-ʿahd-i gülden fıḳralar didük

[H 192b] [N 202b]

383

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

چل سال بیش رفت که من لاف میزنم
کز چاکران پیر مغان کمترین منم

Ḳırḳ yıl ziyāde gitdi ki ben lāf urıram
Kim pīr-i meykede ḳulınuñ kemteri benüm

[B 170b]

هرگز بیمن عاطفت پیر می فروش
ساغر تهی نشد ز می صاف روشنم

Elṭāf-ı pīr-i meykede yümniyle her zamān
Rūşen ṣarāb-ı nābdan olmadı boş cāmım[2]

[1] ~ Bu sözi it ki der ḫāṭır ne ḳulluḳ çün saña didük H, N
[2] ~ Ṣāfī ṣarābdan olmadı boş ḳalb-i rūşenim H, N, B

در جاه عشق و دولت رندان پاکباز
پیوسته صدر مصطبه‌ها بود مسکنم

ʿIşḳ manşıbında devlet-i mestān-ı pāk ile
Meyḫāne ṣadrı idi müdām meskenim benüm[1]

در شان من بدردکشی ظنّ بد مبر
کآلوده گشت خرقه ولی پاکدامنم

Ḥaḳḳımda derd-keşligi bed-ẓan iletme kim
Ḫırḳam mey-ālūd oldı velī pāk-dāmenim

شهباز دست پادشهم یارب از چه روی
کز یاد برده‌اند هوای نشیمنم

Şāhīn-i dest-i şāh iken āyā ne semtden[2]
Fikrimden aldılar heves-i meskenim benüm

حیفست بلبلی چو من اندر چنین چمن
با این لسان عذب که خامش چو سوسنم

Böyle çemende ben gibi bir bülbüle yazıḳ
Sūsen gibi bu ṭatlu dil ile ses itmeyem

آب و هوای فارس عجب سفله پرورست
کو همرهی که خیمه ازین خاک برکنم

Şīrāzın āb u bādı ʿaceb besler alçaġı
Ḳanı rafīḳ ki oba bu yerden ḳoparayım

[1] ~ Her demde ṣadr-ı meykedeler idi meskenim H, N, B
[2] semtden ~ vechden H, N

حافظ بزیر خرقه قدح تا بکی کشی
در بزم خواجه پرده ز کارت برافکنم

Ḫırḳa_altına ḳadeḥ be Ḫᵛāce nice dek çekeñ
Āṣaf ḳatında perde-i kāruñdan aṭayım

384
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[H 193a] [N 203a]

حاشا که من بموسم گل ترک می کنم
من لاف عقل میزنم این کار کی کنم

Ben devr-i gülde olmaya kim terk-i mey idem
Ben lāf-ı ʿaḳl uram daḫı bu işi key idem

مطرب کجاست تا همه محصول علم و زهد
در کار بانگ بربط و آواز نی کنم

Sāzende ḳande zühd ü ʿilim ḥāṣılın ḳamu
Tā ṣarf-ı ẕevḳ-i ṣavt-ı ḳopuz sāz u ney idem

از قال و قیل مدرسه حالی دلم گرفت
یکچند نیز خذمت محبوب و می کنم

Dil ḳīl ü ḳāl-i medreseden şimdi añranup[1]
Bir nice dem de ḫiẕmet-i maḥbūb u mey idem

[B 171a]

کی بود در زمانه وفا جام می بیار
تا من حکایت جم و کاووس و کی کنم

Dostluḳ cihānda ola ḳaçan cām-ı mey getür
Tā ben ḥikāye Kāvus u Cem hem de Key idem

[1] añranmak: [(ıñramak, añramak, ıñranmak) Homurtulu ses çıkarmak, haykırmak, kükremek.]

از نامهٔ سیاه نترسم که روز حشر
با فیض لطف او صد ازین نامه طی کنم

Ḳorḳmam ki rūz-i maḥşer ola defterim siyāh
Yüz böyle nāme Ḥaḳ kerem ü ʿafvla ṭay idem

کو پیک[1] صبح تا گله‌های شب فراق
با آن خجسته طالع فرخنده پی کنم

Ṭañ peyki ḳande kim şeb-i fürḳatden iştikā
Ol ḳutlu baḫtlu izi feraḥ-nāke pey idem[2]

خاك مرا چو در ازل از می سرشته‌اند
با مدّعی بگو که چرا ترك وی کنم

Ḳarmışlar āb-ı meyden ezel çünki ḫākimi
Aʿdāya söyle kim ne içün terk-i mey idem

این جان عاریت که بحافظ سپرد دوست
روزی رخش ببینم و تسلیم وی کنم

Bu ʿāriyetçe rūḥ ki yār virdi Ḥāfıẓa
Birgün görüp yüzini virim cānı vey idem[3]

385
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

حجاب چهرهٔ جان میشود غبار تنم
خوشا دمی که ازین چهره پرده برفکنم

Ḥicāb u perde olur vech-i cāna ṭoz-ı tenim
Ne ḫoş bir ān ki bu yüzden ḥicābı ḳaldırayım

---

[1] پیك: باد ح، ن، ب [Sûdî şerhinde "peyk" (III/3). Tercümeyle daha uyumla olduğu için tercih edildi.]

[2] ~ Ol baḫtı ḳutlu izi feraḥnākle pey idem H, N, B

[3] cānı aña virim idem dimekdür. H, N, B; vey: [Farsça 3. tekil şahıs zamiri, o]

[H 193b] [N 203b]

چنین قفس نه سزای چو من خوش الحانیست
روم بگلشن رضوان که مرغ آن چمنم

Bu-veş ḳafes ne revā ben gibi ḫoş āvāza
İrem bāġına giderim ki ol çemen ḳuşıyam

عیان نشد که چرا آمدم کجا بودم
دریغ و درد که غافل ز کار[1] خویشتنم

Ne geldüm olmadı ẓāhir ü ḳande ben idim
Yazıḳ ki kendü işimden ḥayıf ki ġāfilem

چگونه طوف کنم در فضای عالم قدس
که در سراچهٔ ترکیب تخته بند تنم

Ne gūne gülşen-i ʿālem-i ḳudsde seyr idem
ʿAnāṣır evcegizinde çü baġlu taḫt-ı tenem

مرا منظر حورست مسکن و مأوا
چرا بکوی خراباتیان بود وطنم

Baña ki yer ü ṭuraḳ ḳaṣr-ı ḥūr u ġılmāndur
Niçün maḥalle-i sarḫoşīler ola vaṭanım

[B 171b]

اگر ز خون دلم بوی مشك می‌آید
عجب مدار که همدرد نافهٔ ختنم

Gelürse misk ḳoḳusı baġrımuñ ḳanından eger
Taʿaccüb itme Ḫoten nāfesiyle hem-derdim

طراز پیرهن زرکشم مبین چون شمع
که سوزهاست نهانی درون پیرهنم

[1] کار: حال ح، ن، ب [Sûdî şerhinde “kār” (III/4). Tercümeyle daha uyumlu olduğu için tercih edildi.]

Zer ile naḳş örilü görme gömlegim mūmca
Ki gömlegim içerüsinde vār nihān āteşim

بیا و هستئ حافظ ز پیش او بردار
که با وجود تو کس نشنود ز من که منم

Be gel ü varlığı ḳaldur Ḫᵛācenüñ öñinden
Bir er işitmeye benden ki varlığuñla benüm

386
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

گر دست دهد خاک کف پای نگارم
بر لوح بصر خط غباری بنگارم

El virse baña ḫāk-i kef-i pāy-ı nigārım
Göz levḥasına ḫaṭṭ-ı tozın naḳş urısarım[1]

پروانهٔ او گر رسدم در طلب جان
چون شمع همان دم بدمی جان بسپارم

Pervānesi irerse eger cān dileginde
Şemʿa gibi ol demde hemān cān viriserim

[H 194a] [N 204a]

گر قلب دلم را ننهد دوست غباری
من نقد روان در رهش از دیده شمارم

Ḳalb göñlüme bir ḳıymet eger ḳoymaz ise yār
Gözden geçer anuñ yolına aḳçe ṣayarım

[1] ~ Ger el vire ḫāk-i ṭaban-ı pāy-ı nigārem H, N, B

دامن مفشان پس من خاکی که پس از من
زین در نتواند که برد باد غبارم

Ben ḫākden öldükden öte silkme etegim
Güçlenmeye yel bu ḳapudan ilte ġubārım

بر بوی کنار تو شدم غرق و امیدست
از موج سرشکم که رساند بکنارم

Meʾmūl-i viṣālüñle ġarīḳ oldum ümīdvār
İrgüre kenāra beni göz mevci ṣanarım

زلفین سیاه تو بدلدارئ عشّاق
دادند قراری و ببردند قرارم

ʿĀşıḳ dilin almaġa iki zülf-i siyāhuñ
Söz virdiler iletdiler ammā ki ḳarārım

امروز مکش سر ز وفای من و اندیش
زان شب که من از غم بدعا دست برآرم

Baş çekme vefāmdan ki bugün daḫı fikr it
Ol gice ki ġamdan be-duʿā el yücelerim[1]

[B 172a] ای باد ازآن باده نسیمی بمن آور
کان بوی شفا میدهد از رنج خمارم

Bir rāyiḥā al gel be ṣabā baña o meyden[2]
Kim renc-i ḫumārdan o ḳoḳu vire medārım

چون وصف سر زلف تو باشد سخن من
پیوسته ازان همنفس مشك تتارم

[1] ~ Ol şeb ki ġamuñdan be-duʿā el yücelerim H, N, B
[2] ~ Bir rāyiḥā al gel baña ol bādeden ey yel H, N, B

Sözüm çün olup vaṣf-ı ser-i zülfüñ ile hep
Her dem o içün hem-nefes-i müşk-i Tatārım

حافظ لب لعلش چو مرا جان عزیزاست
عمری بود آن لحظه که جان را بلب آرم

Ḥāfıẓ çü leb-i laʿli baña cān-ı ʿazīzdür
Bir ʿömr olur ol dem ki lebe cān getüserem[1]

387
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

حالیا مصلحت وقت در آن می‌بینم
که کشم رخت بمیخانه و خوش بنشینم

Şimdi vaḳtüñ işini öyle şekil getürirem
Kim ḫarābāta çekem ṣevbi vü ḫoş oturam

[H 194b] [N 204b]

جز صراخی و کبابم نبود یار و ندیم
تا حریفان دغا از بجهان کم بینم

Olmaya yār u nedīm baña kebāb āḫarı mey
Tā cihāndan ki mekir[2] ehlini ben az görem

جام می گیرم و از اهل ریا دور شوم
یعنی از اهل جهان پاکدلی بگزینم

Cām-ı mey ṭutup olam ehl-i riyādan hem dūr
Yaʿni mevcūd-ı cihāndan içi pāk elde idem

---

[1] * Ārem, getürem dimekdür ammā bunda ḳıyarım maʿnāsınadur. Cānı ḳıyarım. H, N, B; getüserem: [getüriserem anlamında, vezin gereği getüserem yazılmış.]

[2] mek[i]r: [mekr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

بس که در خرقهٔ آلوده زدم لاف صلاح
شرمسار [از] رخ ساقی و می رنگینم

Çoḳ mey-ālūde libāsda ṣūfiliḳ dem uram
Reng-i meyden ü ruḫ-ı sāḳīden utanıġam

سر بآزادگی از خلق برآرم چون سرو
گر دهد دست که دامن ز جهان درچینم

Serv-veş ḳaldıram āzāde başımı ḫalḳdan
El virürse ki cihāndan etegim divşirem

بر دلم گرد ستمهاست خدایا مپسند
که مکدّر شود آیینهٔ مهرآیینم

Dilde var toz-ı ġamūm baña Ḫudā görme sezā
Kim mükedder ola mirʾāt-ı maḥabbet-ālūdem

سینهٔ تنگ من و بار غم او هیهات
مرد این بار گران نیست دل غمگینم

Ṭarca sīnemle anuñ bār-ı ġamı imkānsız
Ġamlu gönlüm bu aġır yüke degüldür ādem

[B 172b] من اگر رند خراباتم و گر حافظ شهر
این متاعم که همی‌بینی و کمتر زینم

Ben şehir ṣāliḥi ger meykede rindiysem ger
Bu ḳumaşım ki görürsin ben ez-īn eksigem

بندهٔ آصف عهدم دلم آزرده مدار
که اگر دم زنم از چرخ بخواهد کینم

Āṣaf-ı ʿaṣra ḳulum gönlümi maḥzūn ṭutma
Gökden öcüm alur eger ki şikāyet itsem

388
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

خیز تا خرقهٔ صوفی بخرابات بریم
دلق طامات ببازار خرافات بریم

Ḳalḳ ki tā meykedeye zühd ṭonını iledelim
Bit pazārına faḳīr ḫırḳasını iledelim

[H 195a] [N 205a]

گوش بستیم و زافسانهٔ واعظ رستیم
چند چو بیخبران ننگ خرافات بریم

Baġladuḳ gūş u miṣāl-i ṣūfīden ḳurtulduḳ
Bī-ḫaberlerce nice ʿār-ı ḥamāḳat çekelim

تا همه خلوتیان جام صبوحی گیرند
چنگ صبحی بدر پیر خرابات بریم

Tā ḳamu ḥalvetīler ṭutmaġ içün cām-ı ṣabūḥ
Sāz-ı ṭañ pīr-i ḫarābāt derine iledelim

سوی رندان قلندر بره آورد سفر
دلق پشمینه و سجّادهٔ طامات بریم

Cānib-i rind-i ḳalenderlere yol tuḥfesini
Eski yüñ ḫırḳa vü seccāde-i ṣūfī virelim

ور نهد در ره ما خار ملامت زاهد
از گلستانش بزندان مکافات بریم

Ḫār-ı ẕem ḳorsa eger ṣūfī bizüm yolumuza
Anı gülzārdan alup sicn-i cezāya virelim

شرممان باد ز پشمینهٔ آلودهٔ خویش
گر بدین فضل و هنر نام کرامات بریم

Olsun öz ḫırḳa-i ālūde-i meyden bize şerm
Bu hüner ʿilm ile ilterseñ eger faẕla isim

قدر وقت ار نشناسد دل و کاری نکند
بس خجالت که ازین حاصل اوقات بریم

Dil vaḳit ḳadrini bilmezse vü itmezse ʿamel
Çoḳ bu evḳāt-ı ʿamelden çekeriz nedm ü şerm

فتنه میبارد ازین سقف مُقرنس برخیز
تا بمیخانه پناه از همه آفات بریم

Ḳalḳ yaġar ḥādise bārānı bu köhne gökden
Tā ḫarābāta ḳamu ġamdan emān iledelim

[B 173a]

در بیابان هوا گُم شدن آخر تا چند
ره بپرسیم مگر پی بمهمّات بریم

Żāyiʿ olmaḳ nice dek nefs ü hevā çölinde
Ṣoralım yol ola kim doġrı yola iz bulalım

با تو آن عهد که در وادئ ایمن بستیم
همچو موسی ارنی گوی بمیقات بریم

Senle olʿahdi ki Eymen deresinde dügdüm
Ṣanki Mūsā *erinī* dirce aña iledelim

کوس ناموس تو بر کنگرهٔ عرش زنیم
علم عشق تو بر بام سماوات بریم

[H 195b] [N 205b]

Burc-ı ʿarşdan çalalım şevketüñüñ kūsını biz[1]
ʿIşḳuñuñ sancaġını gök ṭamına iledelim

خاک کوی تو بصحرای قیامت فردا
همه بر فرق سر از بهر مباهات بریم

Semtüñüñ ḫākini ṣaḥrā-yı ḳıyāmetde yarın
Faḫr içün hep depemiz üzre ḳorız pādişehim

حافظ آب رخ خود بر در هر سفله مریز
حاجت آن بِه که بر قاضئ حاجات بریم

Ḥʸāce öz yüz ṣuyuñı dökme her ednā derine
İstek ol yeg ki dilek viriciye iledelim[2]

389
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

خیز تا از در میخانه گشادی طلبیم
بر ره دوست نشینیم و مرادی طلبیم

Ḳalḳ ki tā fetḥi der-i meykededen isteyelim
Yār yolında duralım maḳṣadımuz isteyelim[3]

زاد راه حرم وصل نداریم مگر
بگدایی ز در میکده زادی طلبیم

Yoḳ viṣāli ḥaremi yolına hīç azıġımuz
Faḳr ile zādı der-i meykededen isteyelim

[1] ~ ṭabl-nümāyız H, N, B
[2] ~ ʿarż idelim H, N, B
[3] duralım ~ oturup H, N

اشک آلودهٔ ما گر چه روانست ولی
برسالت سوی او پاک نهادی طلبیم

Ḳanluca göz yaşımuz gerçi revāndur ammā
İlçilige o yaña ṭabʿ-ı selīm isteyelim

لذّت داغ غمت بر دل ما باد حرام
اگر از جور غم عشق تو دادی طلبیم

Leẕẕet-i dāġ-ı ġamuñ ola ḥarām göñlümüze[1]
ʿIşḳuñuñ cevr-i ġamından ger emān isteyelim[2]

نقطهٔ خال تو بر لوح بصر نتوان زد
مگر از مردمک دیده مدادی طلبیم

Noḳṭa-i ḫālüñi göz levḥine urmaḳ olmaz
Ola ki göz bebeginden ki medād isteyelim

[B 173b] عشوه‌ای از لب شیرین تو دل خواست بجان
بشکرخندهٔ لبت گفت مزادی طلبیم

Şīve tatluca dilüñden diledi cāna göñül[3]
Ḫoş gülüşle dudaġuñ didi ziyād isteyelim

تا بود نسخهٔ عطری دل سودازده را
از خط غالیه سای تو سوادی طلبیم

[H 196a] [N 206a] Sevdālu göñlümüze ḫoş ḳoḳu bir nusḫa ola[4]
Ḫoş ezik ḳoḳu ḫaṭuñdan ki hevā isteyelim

---

[1] ~ [metin] Şerḥa-i ḳayġuñ ola dadı ḥarām göñlümüze H, N, B [Anlam bakımından derkenar tercih edildi.]

[2] ʿIşḳuñuñ: ʿışḳuñ H, B

[3] ~ Şīve ṭatlu dudaġuñdan diledi cānla göñül H, N, B

[4] sevdālu: ~ sevdevī H, N, B

چو غمت را نتوان یافت مگر در دل شاد
ما بأمّید غمت خاطر شادی طلبیم

Bulmaḳ olmaz çü ġamuñ bir dil-i rūşende meger
Biz ġamuñ umnı ile rūşen dil isteyelim[1]

بر در مدرسه تا چند نشینی حافظ
خیز تا از در میخانه گشادی طلبیم

Oturursın nice dek medrese bābında Ḫᵛāce
Ḳalḳ ki tā fetḥi der-i meykededen isteyelim

390
mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilāt

خیال روی تو چون بگذرد بگلشن چشم
دل از پی نظر آید بسوی روزن چشم

Yüzüñ ḫayāli senüñ uġraya çü göz bāġına
Naẓar içün gele dil pencere-i göz yanına

بیا که لعل و گهر در نثار مقدم تو
ز گنج خانهٔ دل میکشم بمخزن چشم

Be gel ki laʿ l ü cevāhir ṣaçıma maḳdemüñe[2]
Çekem ḫazīne-i dilden be-dīde maḫzenine

سزای تکیه گهت منظری نمی‌بینم
منم ز عالم و این گوشهٔ معیّن چشم

Saña oturma vü seyrān yeri revā görmem
Benüm ḳamudan ʿ ayān gel bu dīde bucaġına

---

[1] Vezin hatalı.

[2] ~ Be gel ki maḳdemüñe laʿ l ü incüler ṣaçayım / Ḫazīne-i dil evinden çekem gözüm evine H, N, B

نخست روز که دیدم رخ تو دل می‌گفت
اگر رسد خللی خون من بگردن چشم

Ezel güni ki yüzüñ gördi göñülüm didi
Baña żarar ire ger göz ḳanım senüñ boyna[*1]

سحر سرشک روانم سر خرابی داشت
گرم نه خون جگر میگرفت دامن چشم

Seḥer ṭutardı aḳan göz yaşım ḫarāblıḳ ucın
Yürek ḳanı dök eger ṭutmasa göz etegine[2]

ببوی مژدهٔ وصل تو تا سحر شب دوش
براه باد نهادم چراغ روشن چشم

Ümīd-i müjde-i vaṣluñla dün gice be-ṣabāḥ
Çerāġ-ı rūşen-i gözüm ḳodum yelin yolına

بر انتظار کسی رحم کن که شب همه شب
برخ روانه کند خون دل ز روزن چشم

[H 196b] [N 206b] [B 174a] Bir er żarūretine it raḥim ki şeb be-seḥer
Aḳıda göz deliginden yürek ḳanın yüzine[3]

بمردمی که دل دردمند حافظ را
مزن بناوک دلدوز مردم افکن چشم

Be-Ḥaḳḳ-ı erligi-çün dertlü göñlüni Ḫ^{v}āce'nüñ
Be urma er düşüren dil diken gözüñ oḳına[4]

---

[*] Gözüñ boynına dimekdür. H, N, B

[1] ~ Görince rūz-ı ezel didi yüziñi göñlüm / Baña żarar ger irerse kanım boyına ire H, N, B

[2] ~ Eger ki ṭutmasa dāmen gözüm yürek ḳanına H, N, B → yürek ~ ciger H, N, B

[3] göz deliginden ~ göz oluġından H, N, B

[4] dil diken gözüñ oḳına ~ dil diken göz oḳına H, N, B

391
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

خرّم آن روز کزین منزل ویران بروم
راحت جان طلبم و از پی جانان بروم

Ḳutlu ol gün ki bu vīrānece evden giderim
İsteyem rāḥat-ı cān hem güzel ardınca gidem

گر چه دانم که بجایی نبرد راه غریب
من ببوی خوش آن زلف پریشان بروم

Bilürem gerçi iletmez ġurebā bir yere yol
Ben o daġıḳ zülüfüñ ḫoşça ḳoḳusıyla gidem

چون صبا با دل بیمار و تن بی‌طاقت
به هوادارئ آن سرو خرامان بروم

Yel gibi ḫaste göñül hem ten-i bī-ṭāḳatla
Ol boyı serv-i ḫırām ʿışḳı ile ben giderim

دلم از وحشت زندان سکندر بگرفت
رخت بربندم و تا ملک سلیمان بروم

Vaḥşet-i sicn-i Sikenderden uṣandı göñlüm
Bağlayam yüki vü tā mülk-i Süleymāna gidem

تازیان را چو غم حال گران باران نیست
پارسایان مددی تا خوش و آسان بروم

Çün aġır yüklülerin ḥāl-i ġamı aṭluya yoḳ
ʿĀbidān baña meded tā ki ḳolay ḫoşça gidem

در ره او چو قلم گرچه بسر باید رفت
با دل زخم کش و دیدهٔ گریان بروم

Ger yolında çü ḳalem başla gerekse yürimek
Yaralu baġrım ile aġlayıcı gözle gidem

نذر کردم گر ازین غم بدرآیم روزی
تا در میکده شادان و غزل خوان بروم

Ger biraz ṭaşra bu ġamdan ki çıḳam neẕr itdüm
Meykede bābına dek şiʿr oḳuyup şādca gidem

بهوادارئ او ذرّه صفت رقص کنان
تا لب چشمهٔ خورشید درخشان بروم

[H 197a] [N 207a] Ol nigār ʿışḳı ile ẕerre-şekil raḳṣ iderek[1]
Tā dıraḫşān güneşin ʿayn-ı kenārına gidem

[B 174b] ور چو حافظ نبرم ره ز بیابان بیرون
همره کوکبهٔ آصف دوران بروم

Ḫʿāce-veş ġamdan eger yol ṭışa çıḳarmaz isem
ʿAsker-i Āṣaf-ı devrān ile yoldaş giderim

392
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

در خرابات مغان نور خدا می‌بینم
این عجب بین که چه نورست و کجا می‌بینم

ʿIşḳ-ı Ḥaḳ meykede-i rāhibiyānda görirem
Bu ʿaceb gör ki ne nūrdur u ne yerde görirem[2]

---

[1] raḳṣ iderek ~ oyna[ya]rak H, N

[2] ~ ʿIşḳ-ı Ḥaḳḳı ki ḫarābātī pīrinde görirem H, N, B

کیست دردکش این میکده یا رب که درش
قبلهٔ حاجت و محراب دعا می‌بینم

Ey ʿaceb dürd-keşi kim ki bu meyḫāne deri
Ḳıble-i maḳṣad u miḥrāb-ı duʿālar görirem[1]

منصب عاشقی و رندی و شاهدبازی
همه از تربیت لطف شما می‌بینم

Manṣıb-ı tāze seviş mestlik u ʿāşıḳlıġı hem
Hep sizüñ luṭfuñuzın terbiyesinden görirem[2]

جلوه بر من مفروش ای ملک الحاج که تو
خانه می‌بینی و من خانهٔ خدا می‌بینم

Nāz u şīve baña gel ṣatma Emīr Ḥācı ki sen
Sen görürsin evi ben ṣāḥib-i ḫāne görirem

کس ندیده‌ست ز مشک ختن و نافهٔ چین
آن چه من هر سحر از باد صبا می‌بینم

Görmemiş kimse Ḫoten miski vü Çīn nāfesini
Her seher ol şeyʾi ben bād-ı ṣabādan görirem[3]

نیست در دائرهٔ جز نقطهٔ وحدت کم وبیش
که من این مسئله بی چون و چرا می‌بینم

Yoḳ vücūdda kem ü bīş noḳṭa-i vaḥdetden ġayr
Zīrā bu mesʾeleyi ben niteliksiz görirem[4]

---

[1] duālar görirem ~ niyāzda görirem H, N
[2] ~ Luṭufuñuz terbiyesinden o ki cümle görirem H, N, B
[3] ~ Ben anı bād-ı ṣabādan seḥerānda görirem H, N, B
[4] ~ Ben bu cānı niteliksiz ki hemīşe görirem H, N, B

خواهم از زلف بتان نافه گشایی کردن
فکر دورست همانا که خطا می‌بینم

Eylemek açma göbek zülf-i ḫūbāndan dilerem
Öyle kim fikr-i baʿīd sehv ü ḫaṭālar görirem[1]

سوز دل اشک روان آه سحر نالهٔ شب
این همه از نظر لطف شما می‌بینم

[H 197b] [N 207b] Sūz-ı dil eşk-i revān āh-ı seḥer gice fiġān
Hep buları nigeh-i himmetüñüzden görirem[2]

هر دم از روی تو نقشی زندم راه خیال
با که گویم که درین پرده چه‌ها می‌بینم

Urıram rāh-ı ḫayāl naḳş-ı yüzüñden her dem
Kime diyebilürem perdede niler görirem[3]

دوستان عیب نظربازئ حافظ مکنید
که من او را ز محبّان شما می‌بینم

[B 175a] Dostlar itmeñ Ḫᵛācenüñ tāzeyi sevdigin ʿayb
Zīrā ben anı sizüñ sevdiġüñüzden görirem[4]

---

[1] ḫaṭālar ~ ḫaṭāyī N: ḫaṭāyīler H, B; ~ Eylmek göbek açış zülf-i ḫūbāndan dilerim / Öyle kim fikr-i baʿīd sehv ü ḫaṭāda görirem H, N, B

[2] ~ Ḫoş naẓardan ki sizüñ bunları cümle görirem H, N ~ nüsḫa: Zīrā ḫaḳḳānī sevenlerden anı ben görirem H, N, B → naẓardan ki sizüñ: naẓar ola ki şirket H

[3] ~ Kime diyem bu ḥicābda nice şeyler görirem H, N, B

[4] ~ Kim sizüñ sevdigiñüzden anı zīra görirem H, N, B

393
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

دوستان وقت گل آمد که بعشرت کوشیم
سخن پیر مغانست بجان بنیوشیم

Vaḳt-i gül geldi be dostlar ki ṣafāya düşelim
Cān ile şeyḫ-i muġān sözini biz diñleyelim[1]

خوش هواییست فرح بخش خدایا بفرست
نازنینی که برویش می گلگون نوشیم

Ḫoş hevā ẕevḳ virici Tañrı bize sen gönder
Bir güzel kim yüzi şevḳine ḳızıl mey içelim

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصّه ننالیم و چرا نخروشیم

Erġanūn sāzı gögin ehl-i hüner rehzenidür
Bu kederden niçün āh nice ḫurūşlanmayalım[2]

گل بجوش آمد و از می نزدیمش آبی
لاجرم ز آتش حرمان و هوس می‌جوشیم

Geldi gül cūşa vü ṣu urmaduḳ aña meyden
Şübhe yoḳ āteş-i ḥirmān u hevesden coşalım

میکشیم از قدح لاله شرابی موهوم
چشم بد دور که بی مطرب و می مدهوشیم

Ṣanki ālūde-i mey lāle ḳadehden çekevüz
Bed-naẓar ola ıraḳ bī-mey [ü] sāz hūşlanalım

---

[1] şeyḫ-i muġān ~ ehl-i dilin H, N

[2] ~ Bu kederden nice āh cūş niçün itmeyelim H, N, B

نیست در کس کرم و وقت طرب میگذرد
چاره آنست که سجّاده بمی بفروشیم

Vaḳt-i ʿişret geçiyor kimsede yoḳ luṭf u kerem
Ol durur çāre ki seccāde meye biz ṣatalım

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم گل خاموشیم

[H 198a] [N 208a] Kime mümkin dime bu ḥāl-i ġarībi ki biz
Bülbülānız ki sükūt mevsim-i gülde idelim[1]

394
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

دی شب بسیل اشک ره خواب میزدم
نقشی بیاد روی تو بر آب میزدم

Dün gice seyl-i yaşla reh-i ḫᵛāb urırdum
Yüzüñ añışla ṣuya daḫı naḳş urırdum[2]

ابروی یار در نظر و خرقه سوخته
جامی بیاد گوشهٔ محراب میزدم

Dilber ḳaşı öñümde vü ḥāl ḫırḳa yanmış
Miḥrāb bucaġı fikri ile cām urırdum[3]

[B 175b] روی نگار در نظرم جلوه می‌نمود
وز دور بوسه بر رخ مهتاب میزدم

Ḳarşımda yār cemāli baña gösterürdi nāz
Iraḳdan öpme meh ruḫına ben urırdum[4]

---

[1] ~ Bülbülüz ki nice gül vaḳti sükūt biz idelim H, N, B
[2] ~ Dün gice seyl-i gözi reh-i ḫᵛāba urıram / Vechüñ añış ile daḫı naḳş āba urıram H, N, B
[3] ~ Añmaġla cāmı gūşe-i miḥrāba urıram H, N, B
[4] ~ Ben öpme ḳarşudan ruḫ-ı mehtāba urıram H, N, B

چشمم بروی ساقی و گوشم بقول چنگ
فالی بچشم و گوش درین باب میزدم

Yārin yüziyle göz ḳulaġım ṣavt-ı sāz ile
Çeşm ü ḳulaḳla bu şekile fāl urırdum[1]

نقش خیال روی تو تا وقت صبحدم
بر کارگاه دیدهٔ بی‌خواب میزدم

Yüzüñ ẖayāl-i ṣūretini vaḳt-i ṣubḥa dek
Bīdār kārgāh-ı gözümde urırdum[2]

ساقی بقول این غزلم کاسه میگرفت
میگفتم این سرود و می ناب میزدم

Bu beste teklifiyle baña yār ṭutardı cām
Bu ırlayışı ben de duyup mey urırdum[3]

هر مرغ فکر کز بسر شاه طرب پرید
بازش ز طرّهٔ تو بمضراب میزدم

Her fikrimüñ ḳuşı ki uçup şād şāh-içün
Mıżrāb-ı kākülüñle anı bāz urırdum [4]

خوش بود وقت حافظ و فال مراد و کام
بر نام عمر و دولت احباب میزدم

H̱oş idi vaḳt-ı Ḫᵛāce vü istekli fālını
Devletle ʿömri adına yārānuñ urırdum[5]

---

[1] ~ Göz yār yüziyle hem ḳulaġım ṣavt-ı sāz ile / Çeşm ü ḳulaġla fālı ki bu bāba urıram H, N, B
[2] ~ Kim kārgāh-ı dīde-i bī-ẖᵛāba urıram H, N, B
[3] ~ Bu ırıyı diyem ü mey-i nābe urıram H, N, B
[4] ~ Her fikrimüñ ḳuşı ki şehin şādlıġına_uçup / Zülfüñle anı bāz yine mıżrāba urıram H, N, B
[5] yārānuñ ~ aḥbāba H, N

[H 198b] [N 208b]

395
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

دوش سودای رخش گفتم ز سر بیرون کنم
گفت کو زنجیر تا تدبیر این مجنون کنم

Dün gice sevdā-yı ruḫsāruñ didüm bīrūn idem[1]
Didi zencīr ḳanı tā tedbīr-i bu mecnūn idem

قامتش را سرو گفتم سر کشید از من بخشم
دوستان از راست میرنجد نگارم چون کنم

Ḳaddine servi didüm baş çekdi benden ḫışm ile
Doġrıdan dostlar gücenür sevdigim ne gūn idem[2]

نکتهٔ ناسنجیده گفتم دلبرا معذور دار
عشوه‌ای فرمای تا من طبع را موزون کنم

Ṭarṭısız söz söyledim ey dil-rübā maʿẕūr ṭut
Bir edācıḳ it ki tā ben ṭabʿımı mevzūn idem

زردرویی می‌کشم زان طبع نازک بی‌گناه
ساقیا جامی بده تا چهره را گلگون کنم

Ṭabʿ-ı nāzikden günāhsız ṣarı yüzlük çekerim
Bir ḳadeḥ vir sāḳiyā tā çehremi gülgūn idem

[B 176a]

ای نسیم منزل سلمی خدا را تا بکی
ربع را برهم زنم اطلال را جیحون کنم

Ey ṣabā-yı ḫāne-i Leylā Ḥaḳ-içün nice dek
Birbirine semti uram yurt yerin Ceyḥūn idem[3]

---

[1] ~ [metin] ʿIşḳ-ı ruḫsārın didüm dün gice başdan ṭaşra_idem H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] ~ [metin] Sevdigim doġrıdan incinür be dostlar nice_idem H, N, B[Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] ~ Dört yaña birbirine_uram yurt yerin Ceyḥūn idem H, N, B

من که ره بردم بگنج حسن بی‌پایان دوست
صد گدای همچو خود را بعد ازین قارون کنم

Yol iletdüm ben ki yārin ḥüsn-i bī-ḥad gencine
Yüz gedā ben gibi bundan ṣoñra ben Ḳārūn idem[1]

ای مه صاحب قران از بنده حافظ یاد کن
تا دعای دولت آن حسن روزافزون کنم

Eyle yād Ḥāfıẓ ḳuluñdan ey meh-i ṣāḥib-ḳırān
Tā duʿā kim devlet ü ḥüsnüñ ziyād olsun idem[2]

396
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

دیده دریا کنم و صبر بصحرا فکنم
و اندر این کار دل خویش بدریا فکنم

Eyleyem çeşmi deñiz ṣabrı da ṣaḥrāya ṣalam
Kendi gönlümi bu iş içre de deryāya ṣalam

از دل تنگ گنهکار برآرم آهی
کآتش اندر گنه آدم و حوّا فکنم

[H 199a] [N 209a] Çıḳaram ṭar u günehkār gönülden bir āh
Kim anı cürm-i Ādem Ḥavvā āteşine ṣalam[3]

خورده‌ام تیر فلک باده بده تا سرمست
عقده دربند کمر ترکش جوزا فکنم

Yimişim tīr-i felek vir baña mey tā sarḫoş
Kevkebüñ oḳluġı bel bāġına ben dügme ṣalam

[1] ~ Yüz gedā özüm gibi bundan ṣoñı Ḳārūn idem H, N, B
[2] ~ Ol duʿā kim devlet ü ḥüsnüñ ziyād olsun idem H, N, B
[3] ~ Anı Ādem ü Ḥavā āteş-i cürmine ṣalam H, N, B

جرعهٔ جام برین تخت روان افشانم
غلغل چنگ درین گنبد مینا فکنم

Fażla-i bādeyi bu taḫt-ı revān üzre ṣaçam
Naġme-i sāzı da bu ḳubbe-i mīnāya ṣalam

مایهٔ خوشدلی آن جاست که دلدار[1] آن جاست
می‌کنم جهد که خود را مگر آن جا فکنم

Andadur aṣl-ı göñül ḫoşluġı kim dost anda
Özimi saʿy iderim ola kim ol semte ṣalam

بگشا بند قبا ای مه خورشیدکلاه
تا چو زلفت سر سودازده در پا فکنم

Aç ṭonuñ bağını ey yüzi meh börki güneş
Sevdāvī başımı tā ṣan zülüfüñ pāya ṣalam

حافظا تکیه بر ایّام چو سهوست و خطا
من چرا عشرت امروز بفردا فکنم

Çünki eyyāma ṭayanmaḳ be Ḫᵛāce sehv ü ḫaṭā
Bugünüñ ẕevḳini pes yarına ben nice ṣalam

[B 176b]

397
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

دوش بیمارئ چشم تو ببرد از دستم
لیکن از لطف لبت صورت جان می‌بستم

Güçsüz eylerdi beni gice gözüñ ḫasteligi
Līk cān şekli yine luṭf-ı lebüñden bağlardım[2]

---

[1] دلدار: یار ح، ن، ب [Sûdî şerhinde “dildār” (Sûdî III/27). Tercümeyle uyum ve vezin için “dildār” tercih edildi.]

[2] [İkinci mısraın vezni hatalı.]; ~ Elden aldı beni dün gice gözüñ ḫasteligi / Līk cān ṣūretini luṭf-ı lebüñden dügdüm H, N, B; * Aṣl-ı ṣūret maʿnā böyle amma Sūdī merḥūm görünüşde olan gibidür. H, N, B

عشق من با خط مشکین تو امروزی نیست
دیرگاهست کزین جام هلالی مستم

Zülf-i müşkīnüñe ʿışḳım degül ā bu günlük
Giç zamāndur ki bu ay ḳaşlu ḳadeḥden mestim[1]

از ثبات خودم این نکته خوش آمد که بجور
بر سر کوی تو از پای طلب ننشستم

Geldi cevrüñle ṣabırdan baña bu ḥāl ḫoş kim
Semtüñi aramadan ben ayaḳ oturtmadım[2]

عافیت چشم مدار از من میخانه نشین
که دم از خذمت رندان زده‌ام تا هستم

[H 199b] [N 209b]

Ben ḫarābātda ṭurandan ṣūfīliḳ sen oḳıma
Kim nefes ḫiẕmet-i mestden urıram tā varım[3]

در ره عشق از آن سوی فنا صد خطرست
تا نگویی که چو عمرم بسر آمد رستم

Var reh-i ʿışḳda o ölmekden öte yüz ḫavf
Çün ʿömür irdi başa tā dime kim ḳurtuldum

بعد ازینم چه غم از ناوك آزار حسود
چون بمحبوب کمان ابروی خود پیوستم

Baʿd-ez-īn baña ne ġam ṭaʿn-ı ʿadū oḳından
Kim kemān ḳaşlu özüm yārine ben ulaşdım

[1] ~ Bu daḫı keẕālik: Nice demdür ki bu ay ḳaşlu ḳadeḥden mestim H, N, B
[2] ~ Semtüñi aramadan ayaġım oturtmadım H, N, B
[3] ~ Kim nefes ḫiẕmet-i mestāndan uram tā varım H, N

بوسه بر درج عقیق تو حلالست مرا
که بأفسوس و جفا مهر وفا نشکستم

Baña öpmek yaraşur ḥoḳḳa-i yāḳūtuñ[ı]
Kim cefā ẓulm ile ʿahd ile vefā ṣımadım[1]

صنمی لشکریم غارت دل کرد و برفت
آه اگر عاطفت شاه نگیرد دستم

İtdi yaġma dili bir ʿaskerī tāze gitdi
Āh eger tutmaz ise raḥm-i şehen-şeh destim

رتبت دانش حافظ بفلک بر شده بود
کرد غمخوارئ شمشاد بلندت پستم

Ḥāfıẓuñ pāye-i ʿilmi felege çıḳmışdı
Yüce ḳaddüñ beni pest itdi ḥaḳīr u ḫār-ı ġam

398
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

[B 177a] دردم از یارست و درمان نیز هم
دل فدای او شد و جان نیز هم

Derd baña yārdan u dermān daḫı hem
Dil fedā oldı aña cān daḫı hem

این که میگویند آن بهتر ز حسن
یار ما این دارد و آن نیز هم

Bu ki ḫūbluḳdan güzel dirlerdi ān
Yārimüz ṭutar bunı hem anı hem

[1] ~ Ẓulm ü cevr ile ki ʿahd ile vefā ṣımadım H, N, B

هر دو عالم یک فروغ روی اوست
گفتمت پیدا و پنهان نیز هم

Vechinüñ bir şuʿlesi her dü[1] cihān
Saña dirdüm gizlü ẓāhir daḫı hem

دوستان در پرده میگویم سخن
گفته خواهد شد بدستان نیز هم

[H 200a] [N 210a] ʿIşḳı ey dostlar nihānī söylerim
Ẓāhiren söylense gerek daḫı hem[2]

خون ما آن نرگس مستانه ریخت
وان سر زلف پریشان نیز هم

Ol gözi mestāne dökdi ḳanımuz
Daḫı ol zülf-i perīşān ucı hem

اعتمادی نیست بر کار جهان
بلکه بر گردون گردان نیز هم

İʿtimād yoḳdur cihānuñ işine
Belki dönegen semāya daḫı hem[3]

یاد باد آن کو بقصد خون ما
عهد را بشکست و پیمان نیز هم

Yād ola ol ḳanımuzın ḳaṣdına
Kim ṣıdı ʿahdi vü peymān daḫı hem

---

1 her dü: [Bu ifade her üç nüshada "derd ü cihān" okunacak biçimde yazılmıştır. Fakat metnin Farsçasında "her dü ʿālem" ifadesinin karşılığı olarak kullanılan bu kelime mütercimin esas aldığı Hâfız şerhlerinde de "her dü" şeklinde geçmektedir (Sûdî III/31; Şemʿî 322a; Sürûrî II/259b). Anlam gereği de "her dü" olması gereken bu kelime sehven "der dü" biçiminde yazıldığı anlaşılmaktadır.]

2 ẓāhiren ~ nüsḫa: lābüd[en] H, N

3 dönegen ~ devr iden H, N, B

چون سر آمد دولت شبهای وصل
بگذرد ایّام هَجران نیز هم

Devlet-i vuṣlat leyāli çün tamām
Giçiser eyyām-ı hicrān daḫı hem

نقش خالش خون چشمم بارها
آشکاره ریخت پنهان نیز هم

Naḳṣ-ı ḫāli nice kez gözüm ḳanın
Āşikāre dökdi gizlü daḫı hem

عاشق از قاضی نترسد می بیار
بلکه از یرغوی سلطان نیز هم

Ḳāḍıdan ḳorḳmaz getür mey ʿāşıḳān
Şeh yasaġından da belki daḫı hem

محتسب داند که حافظ عاشقست
و آصف ملک سلیمان نیز هم

Ṣubaşı bilür ki ʿāşıḳdur Ḫᵛāce
Fārs iḳlīmi vezīri daḫı hem

[B 177b]

399
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

در نهانخانهٔ عشرت صنمی خوش دارم
کز سر زلف و رخش نعل در آتش دارم

Gizlü bir ṣūret-i ḫoş ḫāne-i ẕevḳde ṭutarım[1]
Kim ruḫ u zülfi içün naʿli āteşde ṭutarım

[1] ~ [metin] Maḫfī ẕevḳ-ḫānede bir ṣūret-i zībā ṭutarım H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 200b] [N 210b]

عاشق و رندم و میخواره بآواز بلند
وین همه منصب از آن حور پریوش دارم

Mest ü ʿāşıḳ benüm āvāz-ı bülendle mey-nūş
Ol perī ḥūriceden bu sözi cümle ṭutarım[1]

گر تو زین دست مرا بی سر و سامان داری
من بآه سحرت زلف مشوّش دارم

Ger ṭutarsañ beni bī-ṣabr u ḳarār böylece sen
Dağınıḳ zülfüñi ben āh-ı seḥerle ṭutarım[2]

ور بکاشانهٔ رندان قدمی خواهی زد
نُقل شعر شکرین و می بی‌غش دارم

Ḫāne-i mestlere ger urmaḳ ayaḳ isterseñ
Ṭatlu eşʿārı meze hem mey-i ṣāfı ṭutarım[3]

ور چنین چهره گشاید خط ژنگاریٔ دوست
من رخ زرد بخونابه منقّش دارم

Böyle çengārī ḫaṭı yār yüzin açarsa eger
Ben ṣarı beñzimi renglüce ḳan ile ṭutarım[4]

ناوک غمزه بیار و گره زلف که من
جنگها با دل مجروح بلاکش دارم

Ġamze oḳın u zülüf zırhını al gel ben kim
Çoḳ ṣavaş derd çeken yārelü dille ṭutarım[5]

---

[1] mey-nūş ~ mey içen H, N; ~ [metin] Hep bu cāhı o peri ḥūriceden ben ṭutarım H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] ~ [metin] Āh-ı ṣubḥ ile perīşān zülüfüñ ben ṭutarım H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] mey-i ṣāfī ~ nāb da H, N

[4] ~ [metin] Ben ṣarı beñzimi al ḳan ile renglü ṭutarım H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[5] ~ [metin] Derd çeken yārelü gönlümle ṣavaşlar ṭutarım H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

حافظا چون غم و شادئ جهان در گذرست
بهتر آنست که من خاطر خود خوش دارم

Çünki geçmekde cihān ḳayġusı hem şādı Ḫᵛāce
Ol içün öz göñülüm ben de güzelce ṭutarım[1]

400
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

دیدار شد میسّر و بوس و کنار هم
از بخت شکر دارم و از روزگار هم

Vuṣlat müyesser oldı vü öpmek kenār daḫı
Ḥamd eylerim sitāre vü ez-rūzigār daḫı[2]

زاهد برو که طالع اگر طالع منست
جامم بدست باشد و زلف[3] نگار هم

Var git be ṣūfī ṭāliʿ eger ṭāliʿ im benüm[4]
Destimde cām u sāġar olur zülf-i yār daḫı

[B 178a]

ما عیب کس برندی و مستی نمی‌کنیم
لعل بتان خوشست و می خوشگوار هم

Biz şaḫṣa rind ü mestlik ile itmeyüz ʿayıb
Ḫoşdur güzel dudaġı mey-i ḫoş-güvār daḫı[5]

---

[1] ~ [metin] Ben de öz ḫātırımı anuñ içün ḫoş ṭutarım H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.] ~ ṣatırda olan metne göre: Yeg? (یکت) o kim öz göñülüm ben ki güzelce ṭutarım H, N, B → ben ki ~ ben de; ṭutarım ~ ṭutayım H, N, B

[2] kenār ~ [metin] ḳucaḳ H, N, B; ~ [metin] Baḫtımdan eylerim şükri çarḫdan daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] زلف: لعل ح، ن، ب [Sûdî şerhinde "zülf" (Sûdî III/33). Tercümeyle daha uyumlu olduğu için tercih edildi.]

[4] ~ Ki_aḫter benüm sitārem ise ṣūfī var yüri H, N, B

[5] ~ Ḫoşdur leb güzel ve mey-i ḫoş-güvār daḫı H, N, B

[H 201a] [N 211a]

ای دل بشارتی دهمت محتسب نماند
وز می جهان پرست و بت میگسار هم

Virem göñül ki müjde saña ḳalmadı raḳīb
Pür mey-perest cihānda güzel mey içer daḫı[1]

آن شد که چشم بد نگران بودی از کمین
خصم از میان برفت و سرشک از کنار هم

O çeşm-i bed ki nāẓır idi gitdi pusıdan
Yaş aḳmadan ḳalup aradan aġyār daḫı[2]

خاطر بدست تفرقه دادن نه زیرکیست
مجموعه‌ای بخواه و صراخی بیار هم

Ḫāṭır ġumūm eline degül virmek uṣluluḳ
Mecmūʿa iste al ele cām bāde var daḫı[3]

بر خاکیان عشق فشان جرعهٔ لبش
تا خاک لعل گون شود و مشکبار هم

ʿIşḳ ḫākiyānı üzre lebüñ artıġını ṣaç
Tā laʿl-reng toprak ola müşk-bār daḫı[4]

چون کائنات جمله ببوی تو زنده‌اند
ای آفتاب سایه ز ما برمدار هم

Çün kim senüñ ümīdüñ ile cümle ḫalḳ diri
Żıll bizden itme yüce yüzi gün ḳamer daḫı[5]

---

[1] ~ [metin] Pür mey-perest cihānda güzel bāde-nūş daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ḳalup ~gidüp H, N ~ [metin] Ḫaşm ortadan revān u yaşım aḳmadan daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] var ~ yar H, N, B; ~ [metin] Mecmūʿa istegil ü getür deste cām daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ [metin] Tā ḫāk laʿl-reng ola ʿanber-feşān daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[5] ~ [metin] Ḳaldırma bizden ey yüzi gün sāyeñi daḫı H, N, B sāyeñi ~ sāyedār H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

چون آب روی لاله و گل فیض لطف تُست
ای ابر لطف بر من خاکی ببار هم

Çün ḥüsnüñüñ füyūżı gül ü lāle yüz şuyı
Yaġdur ben üzre ebr-i ʿaṭā ḫākī var daḫı[1]

اهل نظر اسیر تو شد از خدا بترس
وز انتصاف آصف جم اقتدار هم

Ḳorḳ Tañrıdan ki ehl-i naẓar oldı ḳul saña
Cem güçlü şeh vezīr-i ʿadilden be yār daḫı[2]

برهان ملک و دین که ز دست وزارتش
ایّام کان یمین شد و دریا یسار هم

Burhān-ı dīn ü devle ki_elinden vezāretüñ
Rızḳ maʿdeni çoḳ oldı vü ḥāl ṣan biḥār daḫı[3]

بر یاد رای انور او آسمان بصبح
جان میکند فدا و کواکب نثار هم

Nūrānī fikri ʿışḳına ṣubḥı felek anuñ
Eyler fedā özini kevākib niṯār daḫı[4]

عزم سبک عنان تو در جنبش آورد
این پایدار مرکز عالی مدار هم

Dizgin çāpüglüġüñ getürür raḳṣ u cünbüşe
Bu āsumān-ı ṯābit ü aʿlā medār daḫı[5]

---

[1] ~ [metin] Yaġdur kerem buluṭı kerem üstüme daḫı H, N, B üstüme ~ baña yār H, N [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] be yār ~ ki var H, N; ~ [metin] Ḳudretde Cem vezīrinüñ ʿadlinden ey daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] ~ [metin] Erzāḳ maʿdeni çoḳ olup māl-i yemm daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ Nūrānī fikri ʿışḳına her gök seḥer anuñ / Cānuñ ider fedā vü kevākib niṯār daḫı H, N, B

[5] ~ [metin] Bu yüce çarḫı ṯābit olan merkezi daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 201b] [N 211b] [B 178b]

گوی زمین ربودهٔ چوگان عدل اوست
وین برکشیده قبّهٔ عالی حصار هم

Çevgān-ı ʿadlüñüñ ḳapılmışdur yeryüzi ṭopı
Bu gök levinlü[1] yüce kemerlü ḥiṣār daḫı[2]

تا از نتیجهٔ فلک و طور دور اوست
تبدیل ماه و سال و خزان و بهار هم

Tā ola resm-i seyr-i ḳarār-gāh-ı çarḫdan
Tebdīl-i ay u yıl u ḫazān hem bahār daḫı[3]

خالی مباد کاخ جلالش ز سروران
وز ساقیان سروقد و گلعذار هم

Boş olmasın celālüñ evi şaḫṣ-ı ʿālīden
Uzunca boylu sāḳiden ey gül-ʿiẕār daḫı[4]

حافظ که در ثنای تو چندین گهر فشاند
پیش کفت بود حجیل و شرمسار هم

Ḥāfıẓ ki midḥatüñde bu dek ṣaçdı cevheri
Destüñ ḳatında oldı ḫacīl şerm-sār daḫı

[1] levin: [levn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] [İlk mısrada vezin hatalı.]; ~ [metin] Bu gök lev[i]nlü yüce ḥiṣār ḳubbesi daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.] lev[i]n: [levn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[3] ~ [metin] Tebdīl-i māh u sāl-i bahār hem ḫazan daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ [metin] Ruḫsār-ı gül ü ḳaddi uzun sāḳīden daḫı H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

401
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

روزگاری شد که در میخانه خدمت میکنم
در لباس فقر کار اهل دولت میکنم

Oldı bir dem kim ḫarābāt içre ḫizmet eylerim
Ṣevb-i yoḫsulluḳda kār-ı ehl-i devlet eylerim[1]

واعظ ما بوی حق نشنید بشنو کاین سخن
در حضورش نیز می‌گویم نه غیبت میکنم

Vāʿiẓimüz duymadı Ḥaḳ ḳoḳusın duy bu sözi
Hem ḥużūrında direm ṣanma ki ġıybet eylerim

تا که اندر دام وصل آرم تذروی خوش خرام
در کمینم و انتظار وقت فرصت میکنم

Ḫoş-ḫırām bir yāri dām-ı vaṣla tā almaġ-içün
Ben pusıda intiẓār-ı vaḳt-i furṣat eylerim[2]

چون صبا افتان و خیزان میروم[3] تا کوی دوست
و از رفیقان ره استمداد همت میکنم

Giderim tā semt-i yāre düşe ḳalḳa yel gibi
Ḫoş ḳoḳan reyḥān ü gülden ārzū himmet eylerim

زلف دلبر دام راه و غمزه‌اش تیر بلاست
یاد دار ای دل که چندینت نصیحت میکنم

Zülf-i dilber yol ṭuzaġı ġamzesi tīr-i belā
Ṭut göñül ḫāṭırda bunca saña ögüt eylerim[4]

---

[1] ~ [metin] Yoḫsul esbābında ehl-i devlet işin eylerim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] furṣat ~ ruḫṣat H, N, B; ~ [metin] Ben pusıda vaḳt-i furṣat intiẓārın eylerim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] میروم: میزدم ح، ن، ب [Tercümeyle daha uyumlu olduğu için Sûdî şerhi (III/26) dikkate alındı.]

[4] eylerim ~ eyledim H, NB; ~ [metin] Ṭut göñül ḫāṭırda kim bu dek saña pend eylerim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 202a] [N 212a]

خاک کویت برنتابد زحمت ما بیش ازین
لطفها کردی بتا تخفیف زحمت میکنم

Semtüñüñ ḫāki çekemez bundan artıḳ rencimüz
Çoḳ kerem ḳılduñ be dildār yeñlü zaḥmet eylerim[1]

[B 179a]

دیدهٔ بدبین بپوشان ای کریم عیب پوش
زین دلیریها که من در کنج خلوت میکنم

Ört gözin bed görenüñ ey pādişāh-ı ʿayb-pūş
Bu bahādırlıḳ ki ben bucaḳda ḫalvet eylerim[2]

حاش لله کز حساب روز حشرم بیم نیست
فال فردا میزنم امروز عشرت میکنم

Ḥāşa lillāh ki ḥisāb-ı ḥaşrden ben ḳorḳmayam
Fāl urıram yarına bugünce ʿişret eylerim[3]

از یمین عرش امین میکند روح الامین
چون دیای پادشاه ملك و دولت میکنم

ʿArşın eyler cānib-i ṣaġından emīn rūḥ-ı Ḳuds
Çün duʿā-yı pādişāh-ı dīn ü devlet eylerim[4]

خسروا امّید اوج جاه دارم زین قِبَلْ
التماس آستان بوسی حضرت میکنم

Yüce manṣıb ṭutarım ümmīd şehā bu yañadan
Öpmek içün iltimās-ı_eşig-i ḥażret eylerim[5]

---

[1] ~ Çün kerem ḳılduñ güzel ḫiffetlü zaḥmet eylerim H, N, B
[2] ~ [metin] Bu bahādırlıḳ ki ḫalvet bucaġında eylerim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ [metin] Yarına fāl urıram bugün ṣafālar eylerim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Cānib-i ṣaġdan ider ʿarşın emīn rūḥ-ı Ḳuds H, N, B
[5] öpmek içün ~ k'öpmege ben H, N; ~ [metin] Ki_eşigini ḥażretüñ öpmek niyāzın eylerim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

حافظم در محفلی دردی کشم در مجلسی
بنگر این شوخی که چون با خلق صنعت میکنم

Bir maḥalde Ḥāfıẓım bir yerde ʿāşıḳ dürd-keş
Gör ki bu güstāḫı ḫalḳa nice ṣanʿat eylerim

402
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ز دست کوته خود زیر بارم
که از بالابلندان شرمسارم

Öz el ḳıṣalığından taḥt-ı bārım
Ki ḳadd-i yücelerden şerm-sārım[1]

مگر زنجیر مویی گیردم دست
وگر نه سر بشیدایی برآرم

Meger bir ḳılı zencīr ṭuta destim
Delülige vü yoḫsa baş çekerim

ز چشم من بپرس اوضاع گردون
که شب تا روز اختر می‌شمارم

Gözümden ṭavr-ı eflākı suāl it
Ki gice tā seḥer yıldız ṣayarım[2]

[H 202b] [N 212b]

بدین شکرانه می‌بوسم لب جام
که کرد آگه ز راز روزگارم

Bunuñ şükri leb-i cām eylerim būs
Felek sırrından āgāh itdi varım

[1] ~ Elim ḳıṣalığından taḥt-ı ḥamlim / Kim uzun boylulardan utanuram H, N, B
[2] ~ Ki gice ṣubḥa dek yıldız şayarım H, N, B

من از بازوی خود دارم بسی شکر
که زور مردم آزاری ندارم

Ṭutarım çoḳ şenā kendü ḳolumdan
Ki ḫalḳ incitmege ḳuvvet ne-dārem[1]

[B 179b]

اگر گفتم دعای میفروشان
چه باشد حق نعمت میگزارم

Eger dirsem duʿā bāde-fürūşa
N'olur niʿmet ḥaḳın virmiş olurum

تو از خاکم نخواهی بر گرفتن
بجای اشك اگر گوهر نثارم

Beni ḳaldırmaz iseñ sen türābdan
Cevāhir yaş yerine ben dökerim[2]

مکن عیبم بخون خوردم درین درین دشت
که کاراموز آهوی تتارم

Bu ḳırda ḳan yidigim itme taʿyīb
Ki iş ögreden āhū-yı Tatārım

سری دارم چو حافظ مست لیکن
بلطف آن سری امّیدوارم

Ṭutarım Ḫᵛāce-veş baş sarḫoş ammā
Ol ulu luṭfına ümmīd-vārım

---

1 ḳuvvet ne-dārem: [= gücüm yok.]

2 Dökerim ~ Saçarım H, N, B

403
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

در خرابات مغان گر گذر افتد بازم
حاصل خرقه و سجّاده روان دربازم

Ger muġān meykedeye düşse yine geçme baña[1]
Ḫırḳa seccāde virem geçdigi ḳıymetle aña

حلقهٔ توبه چو زهّاد گر امروز زنم
خازن میکده فردا نکند در بازم

Ger ṣūfīlerce bugün ḥalḳa-i tevbe urıram
Yarın açmaz ḳapusın ḫāzin-i meyḫāne baña

ور چو پروانه دهد دست فراغ بالی
جز بران عارض شمعی نبود پروازم

Baña pervānece ger vire ferāġ ḫāṭır-ı el
Olmaz ol şemʿ-i ruḫuñ ġayr üzere uçma baña[2]

[H 203a] [N 213a]

همچو چنگ ار بگشادی ندهی کام دلم
چون نی آخر ز لبانت بدمی بنوازم

Sāz gibi ṣarmaġ ile virmez iseñ kām-ı dilim
Ney gibi bārī lebüñden beni bir dem oḫşa

صحبت حور نخواهم که بود عین قصور
با خیال تو اگر با دگری پردازم

İstemem soḥbet-i ḥūr ola kim ol maḥż-ı ḳuṣūr
Ger ḫayālüñle dīger olsa da baġlanmam aña[3]

---

[1] ~ Meykede şeyḫi yaña düşse yine geçme baña H, N, B
[2] ~ Uçmaġ olmaz o ruḫuñ şemʿi diger üzre baña H, N, B → Uçmaġ: Uçmaġa H, N, B
[Vezin ve anlam gereği "uçmaġ" okundu.]
[3] ~ Ġayrı ger olsa ḫayālüñle ki baġlanmam aña H, N, B

ماجرای دل خون گشته نگویم با کس
زان که جز تیغ غمت نیست کسی دمسازم

Ḳan olan baġrımuñ aḥvālini bir şaḫṣa dimem
Ġayra hemdem degülem tīġ-ı ġamuñdan zīrā[1]

[B 180a] سرّ سودای تو در سینه بماندی پنهان
چشم تردامن اگر فاش نکردی رازم

ʿIşḳuñuñ sırrı nihān ḳalur idi sīnemde
Yaş etek çeşmim eger eylemese rāz ifşā[2]

مرغ سان از قفس خاک هوایی گشتم
بهوایی که[3] مگر صید کند شهبازم

Ḳuş gibi ḫāk ḳafesden çıḳup oldum ʿulvī
Bir maḥabbetle beni ṣayd ide bir tāze ki tā

گر بهر موی سری بر تن حافظ باشد
همچو زلفت همه را در قدمت اندازم

Cism-i Ḥāfıẓda olan her ḳıla bir baş olsa
Zülfüñ-āsā ḳamusın aṭar idüm pāyüñe tā

404
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

زلف بر باد مده تا ندهی بر بادم
ناز بنیاد منه تا نبری بنیادم

Virme zülfüñ yele tā bāda beni virmeyesin
Şīveye urma temel tā temelim yıḳmayasın

---

[1] ~ Kes degül seyf-i ġamuñ ġayrı nedīm zīrā baña H, N, B

[2] ~ ʿIşḳuñuñ ḳalur idi sīnemde esrārı nihān / Çeşm-i ter-dāmen eger eylemese rāz işfā H, N, B

[3] بهوایی که: بهوای تو ح، ن، ب [Tercümeyle daha uyumlu olduğu için Sûdî şerhi (III/41) dikkate alındı.]

رخ برافروز که فارغ کنی از برگ گلم
قد برافراز که از سرو کنی آزادم

Berg-i gülden beni fāriġ idesin yüz parlat
Ḳad bülend eyle ki tā serviden āzād idesin

شهرهٔ شهر مشو تا ننهم سر در کوه
شور شیرین منما تا نکنی فرهادم

Olma meşhūr-ı şehir tā ḳomayam daġa başım
Nāz-ı Şīrīni ḳo Ferhād beni tā itmeyesin

[H 203b] [N 213b]

می مخور با دگران تا نخورم خون جگر
یاد هر قوم مکن تا نروی از یادم

İçme mey ġayr ile tā içmemeyin ḫūn-ı ciger
Ḫāṭırımdan ḳamuyı añma ki tā gitmeyesin

زلف را حلقه مکن تا نکنی در بندم
چهره را آب مده تا ندهی بر بادم

Atma zülfüñ ḫalḳa tā beni bend itmeyesin
Çehre derletme ki tā bāda beni virmeyesin[1]

یاد بیگانه مشو تا نبری از خویشم
غم اغیار مخور تا نکنی ناشادم

Ẕikr-i yād olma beni kesmeyesin kendüñden[2]
Tā yime ġayr elemin ġamlu beni itmeyesin

---

[1] virmeyesin ~ [metin] itmeyesin H, N, B [Kafiye için mısra altı tercih edildi.] [İlk mısraın vezni hatalı.]

[2] ~ Yād añar olma beni kesmeyesin kendüñden H, N, B

شمع هر جمع مشو ور نه بسوزی ما را
سر مکش تا نکشد سر بفلک فریادم

Olma her cemʿa şemʿ yoḫsa bizi yaḳarsın
Çekme baş çekmeye tā baş göge dek āh u enīn[1]

[B 180b]

رحم کن بر من مسکین و بفریادم رس
تا بخاک در آصف نرسد فریادم

Eyle ben yoḫsula şefḳat vü iriş dādıma
İrmeye ḫāk-i der-i Āṣafa dek āh u enīn[2]

چون فلك جور مکن تا نکشی[3] حافظ را
رام شو تا بدهد طالع فرّخ دادم

Gökçe cevr itme ki tā Ḥāfıẓımı öldürmeyesin
Baña rām ol ki güzel baḫtım ʿadālet virsin[4]

405
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

صنما با غم عشق تو چه تدبیر کنم
تا بکی در غم تو نالهٔ شبگیر کنم

Ey güzel ben ġam-ı ʿışḳuñla ne tedbīr ideyim
Tā ġamuñda nice dek gice fiġān eyleyeyim

---

[1] [İlk mısrada vezin hatalı.]; ~ Çekme baş çekmeye tā bağırışım göge degin H, N, B

[2] Āṣafa: Āṣaf H, B

[3] نکشی: نکنی ح، ن، ب [Sûdî şerhine göre düzeltildi (III/43).]

[4] ~ Ṣan felek itme cevir tā Ḫʸāce öldürme[yesi]ñ / Ol muṭīʿ baña ki yār baḫtım ʿadālet virsin H, N, B

دل دیوانه از آن شد که پذیرد درمان
مگرش هم ز سر زلف تو زنجیر کنم

Gitdi andan dil-i dīvāne ḳabūl ide devā[1]
Ola kim zülfüñ ucından aña zencīr ideyim

با سر زلف تو مجموع پریشانئ خود
کو مجالی که یکایك همه تقریر کنم

Hep perīşānlıġım ol zülfüñ ucından idügin
Ḳande ḳudret ki yek-ā-yek ḳamu taḳrīr ideyim

[H 204a] [N 214a]

آن چه در مدّت هجر تو کشیدم هیهات
در یکی نامه محالست که تحریر کنم

Devr-i hecrüñde senüñ ol ne ki çekdüm heyhāt
Bir biti[2] içre muḥāl anı ki taḥrīr ideyim

آن زمان کآرزوی دیدن جانم باشد
در نظر نقش رخ خوب تو تصویر کنم

Ol zamān kim baña ārzū ola görmek cānum
Ḫūb yüzüñ şeklini ben dīdede taṣvīr iderim[3]

گر بدانم که وصال تو بدین دست دهد
دین و دل را همه دربازم و توفیر کنم

Ger bileydüm ki bunuñla baña vaṣluñ vire el
Oynadurdum dil ü dīn fāʾiżi tevfīr[4] ideyim

---

[1] ~ Gitdi andan ki ḳabūl ide devā şeydā dil H, N, B
[2] biti mektūb dimekdür. H, N
[3] ~ Cānımı görmek o dem kim ola baña ārzū / Ḫūb yüzüñ şūretini dīdede taṣvīr iderim H, N, B
[4] tevfīr, vāfir maʿnāsına. H, N, B

دور شو از برم ای واعظ و بیهوده مگوی
من نه آنم که دگر گوش بتزویر کنم

Ol yanımdan ıra söz dime aṣılsız vāʿiẓ
Ben degülven o ki teẕvīre ḳulaġım ṭutayım[1]

نیست امید صلاحی ز فساد ای حافظ
چون که تقدیر چنینست چه تدبیر کنم

Yoḳdur ümmīd-i ḫalāṣ fısḳ u fesāddan be Ḫᵛāce
Çünki taḳdīr-i ezel böyle ne tedbīr ideyim

[B 181a]

406
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

گر دست رسد در سر زلفین تو بازم
چون گوی چه سرها که بچوگان تو بازم

Ger ire iki zülfüñ ucına yine elim
Çevgānuñ ile ṭopça ne başlar yuvalarım[2]

زلف تو مرا عمر درازست ولی نیست
در دست سر مویی ازین عمر درازم

Bir ʿömr-i ṭavīl kākülüñ ammā baña yoḳdur
Bu ʿömr-i dırāzdan ḳıl ucı elde ṭutaġım

پروانهٔ راحت بده ای شمع که امشب
از آتش دل پیش تو چون شمع گدازم

Pervāne-i ḫaṭ vir baña bu şeb ki behey yār
Dil nāruñ ile mūmca öñüñde eriyeyim[3]

---

[1] ~ Ben degülven o kişi vaʿẓa ḳulaġı ṭutayım H, N, B
[2] ~ Zülfeyn ucına ger irişe āh yine elim / Çevgānuñ ile ṭopça ne başlar çalarım H, N, B
[3] ~ Nār-ı dil ile mūmca öñüñde eriyeyim H, N, B

آن دم که بیک خنده دهم جان چو صراخی
مستان تو خواهم که گزارند نمازم

Bir gülmek ile cān virem ol dem ḳadeḥ-āsā
İstek baña mestāne edā ide namāzım[1]

[H 204b] [N 214b]

چون نیست نماز من آلوده نمازی
در میکده زان کم نشود سوز و نیازم

Ben pislicenüñ pāklu degül çünki namāzı
Andan ki kem olmaz orada āh u niyāzım[2]

در مسجد و میخانه خیالت اگر آید
محراب و کمانچه ز دو ابروی تو سازم

Ger mescid ü meyḫānede kim gelse ḫayālüñ[3]
Miḥrāb u kemānçe iki ḳaşuñdan iderim

گر خلوت ما را شبی از رخ بفروزی
چون صبح در آفاق جهان سر بفرازم

Ger ḫānemizi bir gice vechüñle şen itseñ[4]
Āfāḳ-ı cihānda yüce idem ṣubḥça başım

محمود بود عاقبت کار درین راه
گر سر برود در سر سودای ایازم

Memdūḥ olur işüñ ṣoñı bu rāh-ı sevide
Āyāzuñ eger ʿışḳı ucında gide başım

---

[1] ~ Mestānuñ edā kim dilerim ḳıla namāzım H, N, B
[2] ~ Meyḫānede kem olmaz o çün āh u niyāzım H, N, B
[3] ~ [metin] Mescid ü meyḫānede ger gelse ḫayālüñ H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]
[4] şen: sen H, B; ~ [metin] Pertevleñ eger ḫānemizi vechüñle bir şeb H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]

حافظ غم دل با که بگویم که درین دور
جز جام نشاید که بود محرم رازم

Bu demde kime dil ġamın ola dime Ḫᵛāce
Cāmdan dīger olmaya sezā maḥrem-i rāzım

407
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlun

[B 181b]

سال‌ها پیروئ مذهب رندان کردم
تا بفتوای خرد حرص بزندان کردم

İḳtidā nice sene meẕheb-i rindān itdüm[1]
Ḥırṣı tā mesʾele-i ʿaḳl ile zindān itdüm

من بسرمنزل عنقا نه بخود بُردم راه
قطع این مرحله با مرغ سلیمان کردم

Semt-i ʿanḳāya özümle ben iletmedüm yol
İrme bu menzile bā tayr-ı Süleymān itdüm[2]

نقش مستوری و مستی نه بدست من و توست
آن چه سلطان ازل گفت بکن آن کردم

Ḥāl-i ʿiṣyān u ṣalāḥ ne benüm elde ne senüñ
Ol ne kim şāh-ı ezel söyledi it ben itdüm[3]

دارم از لطف ازل جنّت فردوس طمع
گر چه دربانئ میخانه فراوان کردم

Luṭf-ı taḳdīrden ümīd cennet-i meʾvā ṭutarım
Gerçi bevvāblıġ-ı meyḫāne ferāvān[4] itdüm[5]

---

[1] ~ [metin] Nice yıl meẕheb-i rindāna uyumluḳ itdüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ İltmedüm özüm ile semt-i simurġa ben yol / [metin] Bu ḳonaḳ ḳaṭʿ ını ṭayr-ı Süleymāna itdüm H, N, B [Kafiye ve vezin için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ Anı kim şā h-ı ezel it dedi ben an itdüm H, N, B
[4] [ferāvān] çoḳ dimekdür. H, N
[5] meʾvā ~ aʿlā H, N, B; ~ [metin] Gerçi kim meykede bevvāblıġını çoḳ itdüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 205a] [N 215a]

این که پیرانه سرم صحبت یوسف بنواخت
اجر صبریست که در کلبهٔ احزان کردم

Bu ki pīrlikde beni oḫṣadı Yūsuf miṣli
Bir ṣabır ecri ki der-ḫāne-i aḥzān[1] itdüm[2]

سایه‌ای بر دل ریشم فکن ای گَنج مرام
که من این خانه بسودای تو ویران کردم

Yārelü göñlüme bir sāye ṣal ey kenz-i merām
Kim ben ārzūñ ile bu menzili vīrān itdüm

توبه کردم که نبوسم لب ساقی و کنون
میگزم لب که چرا گوش به نادان کردم

Öpmeyem yār dudaġın tevbe kim itdüm şimdi
Çiynerim leb ki niçün gūşı be-nādān itdüm[3]

از خلاف آمد عادت بطلب کام که من
کسب جمعیّت از آن زلف پریشان کردم

ʿĀdetüñ ʿaksi gelişinde murād iste ki ben
Kesb-i cemʿiyyeti ol zülf-i daġıḳdan itdüm

گر بدیوان غزل صدرنشینم چه عجب
سال‌ها بندگیٔ صاحب دیوان کردم

Ger ki dīvān-ı ġazelde oturam ṣadra ne ṭañ
Bendelik nice sene ṣāḥib-i dīvān itdüm[4]

---

[1] [aḥzān] cemʿ-i ḥüzn H, N
[2] ~ [metin] Bir ṣabır ecrini kim beyt-i ḥüzünde itdüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ [metin] Çiynerim leb ki niçün cāhile ḳulaḳ ṭutdum H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ [metin] Nice yıl ṣāḥib-i dīvānlara ḳulluḳ itdüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

صبح خیزی و سلامت طلبی چون حافظ
هر چه کردم همه از دولت قرآن کردم

İrte ḳalḳmaḳ u selāmet dilemek Ḥāfıẓ çi[1]
Her ne itdüm ḳamu Ḳurʾān şerefinden itdüm

هیچ حافظ نکند در خم ابروی فلك
آن تنعّم که من از دولت قرآن کردم

Eylemez hiç biri miḥrāb-ı kej-i gerdūnda[2]
Ol ṣafālar ki ben iʿzāza-i Ḳurʾān itdüm[3]

[B 182a]

408

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

سرم خوشست و ببانگ بلند میگویم
که من نسیم حیات از پیاله می‌جویم

Başım ṣafālu vü ṣavt-ı bülend ile direm
Ki ben nesīm-i ḥayātı piyāleden cūyem[4]

عبوس زهد به وجه خمار ننشیند
مرید خرقهٔ دردی کشان خوش خویم

Ṣūfiliḳ ekşiligi bāde-nūş yüzin örtmez[5]
Marīż-i ʿışḳ u güzel ḫuylu şevbine ḳulam

[H 205b] [N 215b]

گرم نه پیر مغان در بروی بگشاید
کدام در بزنم چاره از کجا جویم

Eger yüzime ḳapu açmaz ise pīr-i muġān
Kimüñ ḳapusın uram ḳanġıdan devā cūyem

---

[1] ~ İrte ḳalḳmaḳ u selāmet dilemek Ḫᵛāce niçün H, N, B
[2] gerdūnda ~ eflākde H, N, B
[3] ~ [metin] Anı kim ben Ḫᵛāce Ḳurʾān şerefinden itdüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Ki baḫş cān yeli ben cām-ı meyden isterim H, N, B
[5] bāde-nūş ~ mey içen H, N; yüzin örtmez ~ yüzin (بودتمز)? H, N

مکن درین چمنم سرزنش بخودرویی
چنان که پرورشم میدهند می‌رویم

Cihān bāġında baña öz bitigle ṭaʿn itme
O gūne kim baña beslenti vireler bitem[1]

تو خانقاه و خرابات در میانه مبین
خدا گواست که هر جا که هست با اویم

Arada mescid ü meyḫāneyi begim görme
Ḫudā şehīd ki be her yerde var ki bileyem[2]

غبار راه طلب کیمیای بهروزیست
غلام دولت آن خاک عنبرین بویم

Hemīşe eylige kīmyā arama yol tozı[3]
O misk ḳoḳulı türābuñ ġulām-ı luṭfıyam

ز شوق نرگس مست بلندبالایی
چو لاله با قدح افتاده بر لب جویم

Boyı uzun güzelüñ çeşm-i mesti ʿışḳından
Kenār-ı ırmaġa lāle gibice üftādem

شدم فسانه بسرگشتگی و ابروی دوست
کشید در خم چوگان خویش چون گویم

Cihāna fıḳra ben oldum u ḥāl ki yār ḳaşı
Bükük çügānına çekdi özümi ṣan ṭopam[4]

---

[1] öz: o H, B; ~ Ben öz bitige cihān gülşeninde ṭaʿn itme / O gūne ben biterim virdiler ki perverdem H, N, B

[2] ~ Ḫudā şehīd ki be her yer ki var anuñlayam H, N, B

[3] arama yol ~ ṭaleb yolı H, N, B

[4] ~ [metin] Bükük çügānına çekdi miṣāl-i ṭop özüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercim edildi.]

بیار می که بفتوای حافظ از دل پاک
غبار زرق بفیض قدح فروشویم

Getür mey ki Ḫᵛāce fetvāsı ile pāk dilden
Ḳadeḥ ṣuyıyla riyā vü kibir tozın yuyam

409
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[B 182b] صوفی بیا که خرقهٔ سالوس برکشیم
وین نقش زرق را خط بطلان بسر کشیم

Gel üstümüzden ey ki riyā ṭonın aṭalım
Buṭlān-ı ḫaṭ bu naḳş-ı riyā üzre çekelim[1]

نذر و فتوح صومعه در وجه می‌نهیم
دلق ریا بآب خرابات برکشیم

Neẕr ü ʿaṭā-yı tekye-i mey ecri ḳoyalım
Ṣevb-i riyāyı meykede ābına çekelim[2]

[H 206a] [N 216a] بیرون جهیم سرخوش و از بزم مدّعی
غارت کنیم باده و شاهد بدر کشیم

Mestāne ṭaşra ṣıçrayalım bezm-i ḫaşımdan
Mey yaġma idelim güzeli ṭaşra çekelim

سرّ قضا که در تُتُق غیب منزویست
مستانه‌اش نقاب ز رخسار برکشیم

Sırr-ı ḳader ki perde-i ġāʾibde gizlüdür
Mestāne çehresinden anuñ perde çekelim

---

[1] aṭalım ~ aṭavuz; çekelim ~ çekevüz, çizelim H, N, B; ~ Gel ṣūfi kim riyā ṭonını üstden aṭalım H, N, B * cümlesi çekevüz yaḳışırsa taḥrīr olına H, N, B

[2] ~ Ṣevb-i riyāyı āb-ı ḫarābāta çekelim H, N, B

کار کنیم ور نه خجالت بر آورد
روزی که رخت جان بجهان دگر کشیم

Ḫayr idelim ü yoḫsa ḫacālet virür bize
Bir gün ki ṣevb-i yāri dīger semte çekelim[1]

فردا اگر نه روضهٔ رضوان بما دهند
غلمان ز غرفه حور ز جنّت بدرکشیم

Virmezler ise bāġ-ı İrem ger bize yarın
Köşkden ġulāmı ḫūrı İremden de çekelim[2]

کو عشوه‌ای ز ابروی او تا چو ماه نو
گوی سپهر در خم چوگان زر کشیم

Yār ḳaşı ʿişvesi ḳanı kim māh-ı nev gibi
Çengel-i zer çügāne felek ṭopı çekelim[3]

حافظ نه حدّ ماست چنین لافها زدن
پای از گلیم خویش چرا بیشتر کشیم

Urmaḳ degül bu gūne güẕāf ḥaddimüz Ḫʷāce
Niçün bizüm kilimden ayaḳ artıḳ iltelim[4]

410
müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

عمریست تا من در طلب هر روز گامی میزنم
دست شفاعت هر زمان در نیک نامی میزنم

Bir dem ki tā aramada her gün adım ben urıram
Dest-i niyāz ḫoş adlu şaḫṣa her zamān ben urıram

---

[1] dīger semte çekelim ~ dīger yaña çekevüz H, N,
[2] çekelim ~ çekevüz H, N
[3] çekelim ~ [çeke]vüz H, N
[4] ~ Niçün ki biz kilimden ayaḳ artıḳ iltelim H, N, B

بی ماه مهرافروز خود تا بگذرانم روز خود
دامی براهی می‌نهم مرغی بدامی میزنم

ʿIşḳ āteşimi ḳızdıran yārsız günüm tā geçmeye
Bir yola bir ṭuzaḳ ḳorum bir ḳuş aġa ben urıram[1]

[B 183a] تا بو که یابم آگهی از سایهٔ سرو سهی
گلبانگ عشق از هر طرف بر خوش خرامی میزنم

Tā kim o servi sāyesinden ola āgāhlıḳ bulam
Her yañadan bir ḫoş ḫırāma ṣavt-ı ʿışḳ ben urıram

[H 206b] [N 216b] دانم سر آرد غصّه را رنگین برآرد قصّه را
این آه خون افشان که من هر صبح و شامی میزنم

Ben bilürem ġam dükedür peydā ider ḫoş fıḳralar
Bu ḳan ṣaçan āhum ki her şām u seḥer ben urıram

اورنگ کو گلچهره کو نقش وفا و مهر کو
حالی من اندر عاشقی داد و تمامی میزنم

Evreng ü Gül-çehre ḳanı naḳş-ı vefā hem mihr ḳanı[2]
ʿĀşıḳlıḳ içre şimdicek daʿvā-yı tām ben urıram

هر چند کان آرام دل دانم نبخشد کام دل
نقش خیالی میکشم فال دوامی میزنم

Her ne dek ol ārām-ı dil virmez bilürem kām-ı dil
Vaṣl-ı ḫayāl naḳş iderem fāl-i viṣāli urıram[3]

---

[1] ʿışḳ āteşimi ḳızdıran ~ ʿışḳ āteşimi germ iden H, N, B; korum ~ [ḳo]yam H, N; bir yola bir ṭuzaḳ ḳorum ~ bir yola ḳorum bir ṭuzaḳ H, N, B

[2] mihr ~ ʿışḳ H, N, B

[3] ~ Naḳş-ı ḫayālin iderem fāl-i viṣālin urıram H, N, B

با آن که از خود غائبم وز می چو حافظ تائبم
در مجلس روحانیان گه گاه جامی میزنم

Geçdüm özümden bā-ḫuṣūṣ ṣan Ḫʿāce meyden tevbelü
Bezm-i güzellerde gehī ki bir ḳadeḥ ben urıram

411
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

روز عیدست و من امروز در آن تدبیرم
که دهم حاصل سی‌روزه و ساغر گیرم

Yevm-i ʿīddür ü bugün böyle ki ben reʾy itdüm
Kim otuz günlük orucı virüben cām ṭutayım

دو سه روزست که دورم ز رخ ساقی و جام
بس خجالت که بدید آید ازین تقصیرم

İki üç gün ki mey ü ṣāġar u cāmdan dūrum
Bu ḳuṣūrdan özime peydā olur çoḳ utanam

من بخلوت ننشینم پس ازین ور بمثل
زاهد صومعه بر پای نهد زنجیرم

Baʿd-ez-īn ḫalvete oturmam eger kim meṣelā
Tekyenüñ şeyḫi ḳosa silsile ayaġa benüm

پند پیرانه دهد واعظ شهرم لیکن
من نه آنم که دگر پند کسی بپذیرم

Nuṣḥ-ı pīrāne virür vāʿiẓ-i beldem ammā
Ġayr-ı kes nuṣḥı ḳabūl ider o kes ben degülem

آن که بر خاک در میکده جان داد کجاست
تا نهم در قدمش سر و پیشش میرم

Ol ki cān virdi der-i meykede ḫākinde ḳanı
Tā ḳoyam baş ayaġına vü öñinde öleyim

[H 207a] [N 217a] [B 183b]

میکشم باده و سجادهٔ تقوی بر دوش
آه اگر خلق شوند آگه ازین تزویرم

İçerim bāde vü seccāde-i taḳvā om'zumda
Vāy eger ḫalḳ olalar añlayıcı tezvīrim

خلق گویند که حافظ سخن پیر بنیوش
سالخورده مئ امروز بِه از صد پیرم

Ḫalḳ dirler ki Ḫᵛāce sözini diñle pīrüñ
Baña yüz pīrden eyü eskice mey işbu günüm

412 *

fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

عشقبازی و جوانی و شراب لعل فام
مجلس انس و حریف همدم و می شرب مدام

Tāzeyi sevmek ü gençlik daḫı laʿlīn reng cām
Meclis-i ḫāṣ hem-dem-i yārān ü mey içmekde tām[1]

ساقئ شکّردهان و مطرب شیرین سخن
همنشینی نیک کردار و ندیمی نیک نام

Sāḳi bir sükker-aġız sāzende hem şīrīn-kelām
Ḫoş ʿamel hem meclis olan hem muṣāḥib ḫoşça nām

---

* işbu ġazel veznine diḳḳat olına H, N, B

[1] ~ Mey-i ḫāṣ u nedīm şaḥṣ mey-pūşān müdām H, N, B [Derkenardaki *mey* ve *pūşān* kelimeleri anlam ve vezin gereği *meclis* ve *nūşān* olması gerekir.]

شاهدی از لطف و پاکی رشک آب زندگی
دلبری در حسن و خوبی غیرت ماه تمام

Tāzesi pākī vü nāzik güniler āb-ı ḥayāt
Ḥüsn ü ḫūbluḳ ġayretinde ṣan o yār bedr-i tamām[1]

بزمگاهی دلستان چون قصر فردوس برین
گلشنی پیرامنش چون روضهٔ دارالسّلام

Bir maḥal kim dil alur firdevs-i aʿlā köşki var
Çevresinde baġçesi ṣan gülşen-i dārü’s-selām

صف نشینان نیکخواه و پیشکاران با ادب
دوستداران صاحب‌اسرار و حریفان دوستکام

Güşe-nişīnler müeddeb ṣaf-nişīnler ḫoş göñül
Dostdārlar ehl-i esrār rindlerde dost-merām[2]

بادهٔ گلرنگ تیز تلخ خوشخوار سبک
نُقلش از لعل نگار و نقلش از یاقوت خام

Bādesi gül-reng ü keskin acı yeñlü ḫoş içim
Yār dudaġından meze hem bādesi yāḳūt cām

غمزهٔ ساقی بیغمای خرد آهخته[3] تیغ
زلف جانان از برای صید دل گسترده دام

Ġamze-i sāḳī aḳıl yaġmasına aşmış ḳılıç
Dilberinüñ zülfi dil ṣaydına ḳurmuş aġ u dām[4]

---

[1] ~ Pāk ü nāzik tāzesinden āb-ı ḥayvān güniler / Ḥüsn ü ḫūbluḳda güzel kim ġıbta-i māh-ı tamām H, N, B

[2] ~ Ṣaf-nişīnler ḫoş göñül ṣadra nişīnler uşluca / ʿĀşıḳānı ehl-i esrār rindlerinde dost-merām H, N, B

[3] آهخته: آمیخته ح، ن، ب [Tercümeye göre Sûdî şerhi (III/53) esas alındı.]

[4] zülfi: zülf H, B

[H 207b] [N 217b]

نکته‌دانی بذله‌گو چون حافظ شیرین سخن
بخشش‌آموزی جهان‌افروز چون حاجی قوام

Nükte añlar ḫoşça söyler tatlu dillü Ḫᵛāce-vār
Şevḳ ṣalar ḫalḳa kerem taʿlīmci ṣan Ḥācı Ḳıvām[1]

[B 184a]

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بر وی تباه
وان که این عشرت نجوید زندگی بر وی حرام

Dilemez her kim bu bezmi ola_añа ḫoş-dil sönük
İstemez ol kim bu ẕevḳi dirlik ola_añа ḥarām[2]

413
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ما پیش خاك پای تو صد رو نهاده‌ایم
روی ریای خلق بیک سو نهاده‌ایم

Biz ayaġuñ türābına yüz çehre ḳoymuşuz
Ḫalḳuñ riyālu yüzini bir rence ḳoymuşuz[3]

ناموس چند سالهٔ اجداد نیك نام
در راه جام و ساقیٔ مهرو نهاده‌ایم

Ḫoş adlu ceddimüz nice yıl nām u şānını
Meh yüzlü sāḳī yolına hem cāma ḳoymuşuz

---

[1] ~ Nükte añlar ḫoşça söyler ṭatlu sözlü Ḫᵛāce-ver / ʿĀleme taʿlīm-i baḫşāyişde ṣan Ḥācı Ḳıvām H, N, B

[2] ~ Dilemez her kim bu bezmi añadur ḫoş-dil sönük / İstemez ol kim bu ẕevḳi hem aña dirlik ḥarām H, N, B

[3] ~ Biz ḫāk-i pāyüñ öñine yüz çehre ḳoymışız / [metin] Ḫalḳuñ riyā yüzin bir uġurdan bıraḳmışız H, N, B → öñine ~ altına H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

طاق و رواق مدرسه و قال و قیل فضل
در راه عیش و شاهد مهرو نهادەایم

Ders-ḫāne çardaḳ u kemerin baḥṣ-i ʿilmī hem[1]
Gül yüzlü yār yolına daḫı ẕevḳe ḳoymuşuz

نهادەایم بار گران بر دل ضعیف
وین کار و بار و بسته بیك مو نهادەایم

Aġırca yük żaʿīfce göñül üzre ḳomadıḳ
Bu kār u bārı baġluca bir ḳılla ḳoymuşuz[2]

ما ملک عافیت نه بلشکر گرفتەایم
ما تخت سلطنت نه ببازو نهادەایم

Biz mā-melek ṣafāmızı ʿaskerle ṭutmadıḳ
Biz taḫt-ı ʿışḳı hem degülüz zūrla ḳoymuşuz[3]

هم جان بدان دو نرگس جادو سپردەایم
هم دل بدان دو سنبل هندو نهادەایم

Biz virmişiz ol iki cādū çeşme cānumuz
Ol iki hindū zülfine göñül de ḳoymuşuz[4]

تا سحر چشم یار چه بازی کند که باز
بنیاد بر کرشمهٔ جادو نهادەایم

Yār çeşmi siḥri tā ne oyun ide kim yine
Bünyādı biz o şīve-i cādūya ḳoymuşuz[5]

---

[1] ~ Dersḫāne ḳubbesin ü ʿilim baḥṣi çardaġın H, N, B
[2] ~ [metin] Bu kār u bārı bir ḳıl ile baġlu ḳoymuşuz H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ḳoymuşuz ~ ḳurmışız H, N; ~ [metin] Zūr ile taḫt-ı ʿışḳı degül biz ki ḳoymuşuz H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ [metin] Ol iki hindū zülfine de göñül ḳoymuşuz H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[5] ~ [metin] Biz cādū gözi ʿışḳına bünyādı ḳoymuşuz H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[H 208a] [N 218a]

در گوشهٔ امید چو نظارگان ماه
چشم طلب بر آن خم ابرو نهادهایم

Biz gūşe-i ümīdde hilāl gözeden gibi
İstek gözin o egri ḳaşı üzre ḳoymuşuz

بی ناز نرگسش سر سودایی از خمار
هم چون بنفشه بر سر زانو نهادهایم

Sevdālu başımuz seviden çeşm-i nāzısız
Diz üzre baş benefşe gibi biz de ḳoymuşuz

[B 184b]

حافظ بعیش کوش که ما نقد عقل و هوش
از بهر یار سلسلهٔ گیسو نهادهایم

Saʿy it ṣafāya Ḫ̲ᵛāce ki uṣ ʿaḳl varını
Zencīr-i zülfe dilber içün biz ki ḳoymuşuz[1]

گفتی که حافظا دل سرگشتهات کجاست
در حلقههای آن خم گیسو نهادهایم

Didüñ ki ḳandedür dil-i ḫ̲ayrānuñ ey Ḫ̲ᵛāce
Biz ol bükükçe ḥalḳa-i gīsūya ḳoymuşuz

414
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

عاشق روی جوانی خوش نوخاستهام
وز خدا شادئ این غم بدعا خواستهام

Tāze yetmiş yigidüñ ḫ̲oş yüzine müştāḳım
Bu ġamuñ şādını Ḥaḳdan be duʿā istemişim

[1] cümle ~ biz ki H, N, B; ~ Ẕevḳe çalış be Ḫ̲ᵛāce ki biz var-ı ʿaḳl u uş H, N, B

عاشق و رند و نظربازم و میگویم فاش
تا بدانی که بچندین هنر آراسته‌ام

ʿĀşıḳam tāze sever sarḫoşam ifşā direm
Bilesin tā ki bu dek şanʿat ile mevṣūfum

شرمم از خرقهٔ آلودهٔ خود می‌آید
که بر او باده بصد شعبده پیراسته‌ام

Bulaşıḳ öz yamalu ḫırḳadan utanma gelür[1]
Zīrā yüz mekr ile mey üstine ben yamamışam

خوش بسوز از غمش ای شمع که اینک من نیز
هم بدین کار کمربسته و برخاسته‌ام

Ḫoşça yan mūm ki ġamından anuñ işte daḫı ben
Bu işe ṣad ḳıla bel baġlayuben durmışam

با چنین حیرتم از دست بشد صرفه کار
در غم افزوده‌ام آنچ از دل و جان کاسته‌ام

Bu ḳadar ʿışḳ ile iş feyżi elimden gitdi
Artmışam ġamda o dek cān u göñülden ki kemem

[H 208b] [N 218b]

همچو حافظ بخرابات روم جامه قبا
بو که[2] در بر کشد آن دلبر نوخاسته‌ام

Ḥāfıẓ-āsā giderim meykedeye ten ṭonı çāk
Ola kim sīne çeke ol yeñi yetmiş tāzem

---

[1] öz (اوز) N: ez (از) H, B

[2] Boved ki (بود که) diyecek yerde bō ki (بو که) dimek ḳāidelerindendür H, N, B

415
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

غم زمانه که هیچش کران نمی‌بینم
دواش جز می چون ارغوان نمی‌بینم

Zamāne ḳayġusı kim hiç kenārını görmem
Ṣan erġuvān meyin āḫar devāsını görmem

بترک صحبت پیر مغان نخواهم گفت
چرا که مصلحت خود در آن نمی‌بینم

Dimem ki ṣoḥbet-i pīr-i muġānı terk idem
Niçün ki anı ḳomaḳda öz işimi görmem

[B 185a]

درین خمار کسم جرعه‌ای نمی‌بخشد
ببین که اهل دلی در جهان نمی‌بینم

Baña kimesne bu ʿışḳda baġışlamaz bir cām
Cihānda it ki naẓar bir dil ehlini görmem

ز آفتاب قدح ارتفاع عیش بگیر
چرا که طالع وقت آنچنان نمی‌بینم

Ṭut āfitāb-ı ḳadeḥden sen irtifāʿ-ı ṣafā
Niçün ki ṭāliʿ-i vaḳti o dek iyi görmem

نشان اهل خدا عاشقیست با خود دار
که در مشایخ شهر این نشان نمی‌بینم

Özüñle ṭut ki dil ehli nişānı ʿāşıḳlıḳ
Ki belde ṣūfīlerinde bu neşʾeyi görmem

نشان موی میانش که دل در او بستم
ز من مپرس که خود در میان نمی‌بینم

Ḳıl-āsā yār beli kim baġladım dil aña nişān
Ki benden itme suāl anda kendümi görmem

بدین دو دیدهٔ گریان من هزار افسوس
که با دو آینه رویش عیان نمی‌بینم

Hezār yazıḳ bu iki aġlaġan gözime benüm
Ki iki āyine ile yüzin iyi görmem

قد تو تا بشد از جویبار دیدهٔ من
بجای سرو جز آب روان نمی‌بینم

Benüm gözüm bıñarından senüñ boyuñ gideli
Yerinde servüñ aḳarṣudan āḫarı görmem

[H 209a] [N 219a]

من و سفینهٔ حافظ که جز درین دریا
بضاعت سخن درفشان نمی‌بینم

Dīvān-ı Ḥʿāce baña bes ki başḳa bu yemmden
Göñülde yerleşecek söz ḳumaşını görmem[1]

416
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

فاش میگویم و از گفتهٔ خود دلشادم
بندهٔ عشقم و از هر دو جهان آزادم

Söylerim fāş ile hem söyledigimden şādem
Çāker-i ʿışḳam iki kevnden āzādem[2]

[1] ḳumaşını: ḳumaşı H, B
[2] ~ ʿIşḳa ḳulum u iki kevnden āzādem H, N, B

طائر گلشن قدسم چه دهم شرح فراق
که درین دامگه حادثه چون افتادم

Bāġ-ı ḳudsī ḳuşıyam nice virem fürḳate şerḥ
Kim bu dünyā aġına niceleyin üftādem[1]

[B 185b]

من ملک بودم و فردوس برین جایم بود
آدم آورد درین دیر خراب آبادم

Ben melekdüm ü yerim cennet-i aʿlā idi
Bu ḫarāb beyte getürdi ki atam ābādem[2]

سایهٔ طوبی و دلجویئ حور و لب حوض
بهوای سر کوی تو برفت از یادم

Żıll-i Ṭūbā vü göñül alıcı Ḥūr hem leb-i ḥavż[3]
Fikrden gitdi hevā-yı ser-i kūyuñla benem

کوکب بخت مرا هیچ منجّم نشناخت
یا رب از مادر گیتی بچه طالع زادم

Bir müneccim benüm añlamadı baḫtım necmin
Nice kevkeble ʿaceb ümm-i cihāndan zādem[4]

تا شدم حلقه بگوش در میخانهٔ عشق
هر دم آید غمی از نو[5] بمبارک بادم

Tā der-i meykede-i ʿışḳa olaldan ben ḳul
Tāze ġam baña müdām gelmede hem *ḫoş-bādem*[6]

---

[1] nice virem fürḳate şerḥ ~ nice idem şerḥ-i firāḳ H, N, B; üftādem H, N ~ düşmişem H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] ~ [metin] Ādem atam bu ḫarāb yire getürdi özüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] alıcı Ḥūr hem leb-i ḥavż ~ alıcı Ḥūr ḥavżı kenār H, N, B [Anlam için derkenar tercih edildi.]

[4] zādem H, N ~ ṭoġdum H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[5] غمی از نو: همی از تو ح، ن، ب [Tercümeyle daha uyumlu olduğundan Sûdî şerhi (III/64) esas alındı.]

[6] ḫoş bādem: [bana "mübarek olsun" demeye]; ~ [metin] Nev-be-nev baña gelür saʿd ola her dem bir ġam H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

می‌خورد خون دلم مردمک دیده رواست
که چرا دل بجگرگوشهٔ مردم دادم

Ḫūn-ı baġrım içer ammā ki sezā göz bebegim
Ḫalḳ ciger pāresine kim ne içün *dil dādem*[1]

نیست بر لوح دلم جز الف قامت دوست
چه کنم حرف دگر یاد نداد استادم

Levḥ-i gönlümde elif boy-ı güzel yoḳ ġayrı[2]
Neyleyim ḥarf-i dīger virmedi yād üstādem

[H 209b] [N 219b]

پاک کن چهرهٔ حافظ بسر زلف ز اشک
ور نه این سیل دمادم ببرد بنیادم

Eyle pāk Ḫ^{v}āce yüzin zülfüñ ucıyla eşkden
Yoḫsa bu dā'im aḳan seyl iledür bünyādem

417
fā'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

فتوای پیر مغان دارم و قولیست قدیم
که حرامست می آن جا که نه یار است ندیم

Ṭutarım pīr-i muġān sözüni ki ḳavl-i ḳadīm
Kim mey ol yerde ḥarām ki_olmaya bir yār-ı nedīm

چاک خواهم زدن این دلق ریایی چه کنم
روحرا صحبت ناجنس عذابیست الیم

---

[1] dil dādem: [gönül verdim]; ~ [metin] Pāre-i baġrına ḫalḳın ki niçün dil virdüm H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[2] ~ Levḥ-i gönlümde elif ḳad güzelin ġayrı yoḳ H, N, B

Bu riyālu ṭonı_urup yırtacaġım nice_ideyim[1]
Olma nā-cinse yaḳīn rūḥ u tene zaḥm-ı elīm

تا مگر جرعه فشاند لب جانان بر من
سالها تا شده‌ام بر در میخانه مقیم

Tā ola kim leb-i yār üstüme bir curʿa ṣaça[2]
Olmuşum tā der-i meyḫānede yellerce muḳīm

[B 186a] مگرش خذمت دیرین من از یاد برفت
ای نسیم سحری یاد دهش عهد قدیم

Ḫāṭırından ṣanasın gitdi ḳadīm ḳullucaġım
Vir seḥer bādı aña ḫāṭır ideʿahd-i ḳadīm

بعد صد سال اگر بوی تو بر خاک وزد
سر برآرد ز گلم رقص کنان عظم رمیم

Ḫākim üzre ese ger yüz seneden ṣoñra ḳoḳuñ
Balçıġımdan başını ḳaldıra çürük kemigim

دلبر از ما بصد امّید ستد دل اوّل
ظاهرا عهد فرامش نکند خلق کریم

Yüz ümīdle güzelim göñlümi aldı evvel
Bu ki ẓāhir unudum eylemeye ṭabʿ-ı selīm[3]

غنچه گو تنگ دل از کار فروبسته مباش
کز دم صبح مدد یابی و انفاس نسیم

Baġlu işden gücenüp olma di ġonce dil-teng
Kim bulursın dem-i ṭañdan meded enfās-ı nesīm

---

[1] ~ Bu riyā ṭonla urup yırtacaġım nice_ideyim H, N, B
[2] ~ Ola kim tā leb-i yār üstüme bir curʿa ṣaçar H, N, B
[3] unudum eylemeye: [“Beni unutmaya” anlamında.]

فکر بهبود خود ای دل ز دری دیگر کن
درد عاشق نشود بِه بمداوای حکیم

Fikr-i beyhūdeyi ḳo dil dile ġayrı bābdan
Derd-i ʿāşıḳ olamaz ḫoşça be maʿcūn-ı ḥekīm

[H 210a] [N 220a]

گوهر معرفت آموز که با خود ببری
که نصیب دگرانست نصاب زر و سیم

İt ḳazanç cevher-i ʿirfān ki özüñle ilteñ
Ġayrılar ḳısmeti zīrā ki nişāb-ı zer ü sīm

دام سختست مگر یار شود لطف خدا
ور نه آدم نبرد صرفه ز شیطان رجیم

Ḳayd-ı dīv berkçe meger yār ola elṭāf-ı Ḫudā
Yoḫsa ādem bulamaz ruḫṣat-ı şeyṭān-ı racīm[1]

حافظ ار سیم و زرت نیست چه شد شاکر باش
چه بِه از دولت لطف سخن و طبع سلیم

N'ola ger yoġsa Ḫʿāce sīm ü zerüñ şākir ol
Ḫoş kelām söylemeden yeg n'ola vü ṭabʿ-ı selīm

418
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

گر چه ما بندگان پادشهیم
پادشاهان ملک صبح گهیم

Pādişāhuñ egerçi biz ḳuluyuz
Ṣubḥ-dem mülkinüñ biz ulusuyuz[2]

[1] ~ Yoḫsa ādem bulamaz ruḫṣatı ez-dīv-i racīm H, N, B
[2] ~ Çiñ seḥer mülkinüñ biz ulusuyuz H, N, B

[B 186b]

گنج در آستین و کیسه تهی
جام گیتی نما و خاک رهیم

Yeñ ḫazīne ṭolı vü boş kīsemiz
Cām-ı ʿālem-nümā vü yol tozıyuz

هوشیار حضور و مست غرور
بحر توحید و غرقهٔ گنهیم

Żevḳde uṣluyuz ġurūr ile mest
Baḥr-ı tevḥīd iyüz ġarīḳ-i ṣuçuz[1]

شاهد بخت چون کرشمه کند
ماش آیینهٔ رخ چو مهیم

Dil-rübā baḫtı çünki şīve ider
Biz anuñ mehce ḥaddi āynasıyuz[2]

شاه بیدار بخت را هر شب
ما نگهبان افسر و کلهیم

Baḫtı bīdār şehin beher gice biz
Tācınuñ hem külāhı ḥāfıẓıyuz

گو غنیمت شمار همّت ما
که تو در خواب و ما بدیده گهیم

Şāha di ṣay ġanīme himmetimüz
Sen nevimde[3] vü gözci cāyı bir yerüz[4]

---

[1] tevḥīd iyüz (توحید ایوز): [“tevhîdiz” anlamında. Vezin gereği (توحید ایوز) yazılmış.]

[2] ~ Biz anuñ mehce yüzi āynasıyuz H, N, B

[3] nevim: [nevm. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[4] gözci cāyı bir yerüz? (بریزوز): [be-dîdegehîm (gözcü yerindeyiz)’in karşılığı olarak kullanılmış.]

[H 210b] [N 220b]

شاه منصور واقفست که ما
روی همّت بهر کجا که نهیم

Ṣāh Manṣūr bilür ki biz heme ān
Her yaña kim himem yüzini ḳoruz

دشمنانرا ز خون کفن سازیم
دوستانرا قبای فتح دهیم

Düşmenāna zi-ḫūn kefen düzeriz
Dūstāna ẓafer ḳabā virürüz

رنگ تزویر پیش ما نبود
شیر سرخیم و افعئ سیهیم

Ḳatımuzda yalan u ḥīle olmaz
Ḳırmızı_arslan u hem siyāh ilanuz

وام حافظ بگو که بازدهند
کرده‌ای اعتراف و ما گوهیم

Ḥāfiẓuñ vireler di bāz borcın[1]
İʿtirāf itdüñ aña biz danıġuz

419
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

آن که پامال جفا کرد چو خاک راهم
خاک می‌بوسم و عذر قدمش میخواهم

Ol ki yol ḫāki gibi eyledi pāmāl özüm
Ḫākin öpüp ayaġı zaḥmeti ʿöẕrin dilerim

[1] ~ Ḥāfiẓuñ di ki vireler borcın H, N, B

[B 187a]

من نه آنم که بجور تو بنالم حاشا
چاکر معتقد و بندهٔ دولتخواهم

Ben degül o ki_iñileriz ḥamlesinden ḥāşā
İlligüñ isteyici ḳul seviñüñ çākeriyim

بسته‌ام در خَم گیسوی تو امید دراز
آن مبادا که کند دست طلب کوتاهم

Egri zülfüñe senüñ ṭūl-i emel baġlamışım
Olmaya ol ki kütāh eyleye istek destim

ذرّهٔ خاکم و در کوی توام وقت خوشست
ترسم ای دوست که بادی ببرد ناگاهم

Ẕerre ṭopraġım ilüñde daḫı vaḳtim ḫoşdur
Nāgehānī yel esüp ilte beni yār ḳorḳum[1]

صوفیِ صومعهٔ عالم قدسم لیکن
حالیا دیر مغانست حوالتگاهم

Maʿbed-i ʿālem-i ḳudsī ṣūfisiyem ammā
Şimdi yer meykededür baña ḥavāle şāhım[2]

[H 211a] [N 221a]

پیر میخانه سحر جام جهان بینم داد
و اندر آن آینه از حسن تو کرد آگاهم

Ḫāne issi baña ṭañ cām-ı cihān-bīn virdi[3]
İtdi ḥüsnüñden o cāmda daḫı āgāh özüm

[1] ~ Ẕerre-i ḫākim ü maḥlende zamānım ḫoşdur / Nāgehān bir yel esüp ilte beni yār ḳorḳum H, N, B
[2] ~ Baña yer şimdi ḫarābāta iḥāle şāhım H, N, B
[3] ~ Pīr-i meyḫāne seḥer cām-ı cihān-bīn virdi H, N, B

با من راه نشین خیز و سوی میکده آی
تا ببینی که در آن حلقه چه صاحب جاهم

Ben dilenci ile ḳalḳ cānib-i meyḫāneye gel
Göresin tā ki o meclisde ne ṣāḥib-ṣānım[1]

مست بگذشتی و از حافظت اندیشه نبود
آه اگر دامن حسن تو بگیرد آهم

Mest geçdüñ Ḫᵛāceden olmadı fikrüñ ey yār[2]
Ḥüsnüñüñ dāmenin āh ger ṭutar ise āhım

خوشم آمد که سحر خسرو خاور می‌گفت
با همه پادشهی بندهٔ تورانشاهم

Baña ḫoş geldi seḥer ḫusrev-i ḫāver dir idi
Pādişāhlıḳla ḳamu bende-i Tūrān-şāhım

420
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

گرچه از آتش دل چون خم می در جوشم
مُهر بر لب زده خون میخورم و خاموشم

Gerçi mey küpi gibi nār-ı yürekden cūşam
Urmuşam aġza mühür ḳan da içersem susam

[B 187b]

قصد جانست طمع در لب جانان کردن
تو مرا بین که درین کار بجان میکوشم

Ḳaṣd-ı cāndur leb-i cānāna ṭamaʿ itmeklik
Sen beni gör ki bu kār-ı dil ile ḫᵛāhīşem

[1] ~ o meclisde ne ehl-i ḳadrim H, N, B
[2] ~ Geçdüñ ey mest olaraḳ olmadı fikrüñ Ḫᵛāceden H, N, B → olaraḳ: oraḳ H, B

من کی آزاده شوم از غم دل چون هر دم
هندوی زلف بتی حلقه کند در گوشم

Dil ġamından nice ben olurum āzād her dem
Çün siyāh zülfin ider ḥalḳa güzel der-gūşem[1]

خرقه پوشئ من از غایت دین داری نیست
پرده‌ای بر سر صد عیب نهان می‌پوشم

Giydigim ḫırḳa degül ġāyet-i dīndārlıḳdan
Gizlü yüz ʿaybıma ben perde idüp der-pūşem[2]

من که خواهم که ننوشم بجز از راوق خُم
چه کنم گر سخن پیر مغان ننیوشم

Ben dilerün ki mey-i nāb dīgerin k'içmeyem
Nice idem pīr-i muġān ger sözini diñlemesem[3]

[H 211b] [N 221b]

حاش لله که نیم معتقد طاعت خویش
این قدر هست که گه گه قدحی می نوشم

Ḥāşa lillāh ki degülven öz işime baġlu
Bu ḳadar var ki gehī bir şīşe bāde nūşem[4]

هست امیدمکه علی رغم عدو روز جزا
فیض عفوش ننهد بار گنه بر دوشم

Var ümīdüm ki ʿadū körlügine maḥşerde
ʿAfvınuñ luṭfı ḳomaz ṣuç yükini ber-dūşem

[1] ~ Çün siyāh zülfin ider yār ḫalḳa der-gūşem H, N, B
[2] ~ Gizlü yüz ʿaybıma ben perde idüp örtmişem H, N, B
[3] ~ Küpde ṣāf bādeden āḫar dilemem ben ġayrı / Ne'yleyem pīr-i muġān sözin eger ṭutmayam H, N, B
[4] ~ Kendü öz işime baġlu degülem ḥāşā kim / Bu ḳadar var ki gehī bir şīşe mey ben nūşem H, N, B

پدرم روضهٔ رضوان بدو گندم بفروخت
ناخلف باشم اگر من بجَوی نفروشم

Bāġ-ı uçmaġı babam ṣatdı iki buġdaya
Nā-ḫalef ben olayım bir ceve[1] ger ṣatmaz isem[2]

گر ازین دست زند مطرب مجلس ره عشق
شعر حافظ ببرد وقت سماع از هوشم

Böyle mıżrab ura ger muṭrib-i bezm ʿışḳ naġamın[3]
Şiʿr-i Ḥāfıẓ beni_alur[4] vaḳt-i semāʿ ez-hūşem

421
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

گر من از سرزنش مدّعیان اندیشم
شیوهٔ رندی و مستی نرود از پیشم

Ger benüm ṭaʿn-ı ʿadūlardan ola endīşem
Rind ü mestlik işi gitmez mi-y-idi ez-pīşem

زهد رندان نوآموخته راهی بدهیست
من که بدنام جهانم چه صلاح اندیشم

Tāze rindler ṣūfiliḳ yolı ḳor iken nā-ḫoş[5]
Ben ki bed-nām-ı cihānım ne ṣalāḥ fikr idem

[B 188a] شاه شوریده سران خوان من بی‌سامانرا
زانکه در کم خردی از همه عالم بیشم

---

[1] [cev] arpa. H, N, B

[2] ~ Ben niçün gülşen-i dünyāyı ceve ṣatmayam H, N, B

[3] ~ Böyle mıżrab ura ger ʿışḳ naġamın muṭrib-i bezm H, N, B

[4] [beni_alur (بنی آلور)] veznde yā maḥẕūf ola. H, N, B

[5] ~ Tāze mestler ṣūfiliḳ yolı ḳorken nā-ḫoş H, N, B

Ben niẓāmsızı oḳı sen büdelālar şāhı[1]
Zīra noḳṣān-ı ʿaḳılda ḳamu ḫalḳdan çoġam

بر جبین نقش کن از خون دل من خالی
تا بدانند که قربان تو کافرکیشم

Alnuña eyle naḳış ḫūn-ı dilimden bir beñ
Tā ki sen kāfir-i dīne bileler ḳurbānam

اعتقادی بنما و بگذر بهر خدا
تا ندانی که درین خرقه چه نادرویشم

Bir ʿaḳīde baña göster daḫı geç Ḥaḳḳ içün
Tā ki bu ḫırḳada sen bilmeyesin ne kīşem

[H 212a] [N 222a]

شعر خونبار من ای باد بر یار بخوان
که ز مژگان سیه بر رگ جان زد نیشم

Naẓm-ı ḫūnbārım ilet dōsta oḳı ey yel
Kim ḳara kirpigi cān ʿırḳıma urdı nīşem[*2]

دامن از رشحهٔ خون دل من در هم چین
که اثر در تو رسد بخراشی ریشم[3]

Ḫūn-ı baġrım eṣerinden etegüñ der divşür
Kim irer saña eṣer ṭırmalasañ ger yaram[4]

---

[1] niẓāmsızı ~ niẓāmsıza H, N; oḳı ~ çağır H, N

[*] nīşem: Neşter dimekdür. Mim, teʾkīd içündür. H, N, B

[2] ~ Cān ṭamarıma siyeh kirpigi urdı nīşem H, N, B

[3] yaram dimekdür. H, N, B

[4] ~ ger rīşem H, N, B

من اگر رندم و گر شیخ چه کارم با کس
حافظ راز خود و عارف وقت خویشم

Ben eger ṣūfi vü mestim ne işim var kesle
Kendü sırrım Ḫᵛācesi kendü zamān ʿārifiyem[1]

422
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

گر ازین منزل غربت بسوی خانه روم
دیگر آنجا که روم عاقل و فرزانه روم

Ger bu ġurbet yañadan ḫāne yaña gidersem
Ol yire daḫı gidem ʿāḳil ü ferzāne gidem

زین سفر گر بسلامت بوطن بازرسم
نذر کردم که هم از راه بمیخانه روم

Ger bu yoldan irişem yine selāmet evime[2]
Yoldan itdüm ki neẕir meykedeye öñce gidem

تا بگویم که چه کشفم شد ازین سیر و سلوک
بر در میکده با بربط و پیمانه روم

Tā diyem kim ne olup bu gidişimden ẓāhir
Bāb-ı meyḫāneye ben sāġar u sāz ile gidem[3]

[B 188b]

آشنایان ره عشق گرم خون بخورند
ناکسم گر بشکایت بر بیگانه روم

ʿIşḳ ṭarīḳini bilenler içe ḳanımı eger
Ger şikāyetle varam ecnebīye nā-merdem[4]

---

[1] ~ Ben eger sarḫoş u ayḫam ne işim var kesle / Kendü sırrıma Ḫᵛāce öz demimin ʿārifiyem H, N, B
[2] evime ~ yerime H, N
[3] ~ [metin] Sāz u cām ile der-i meykedeye ben giderim H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ Ger şikāyet varam nākes ü bīgāne gidem H, N, B [Derkenardaki çeviri kafiyeye uymakla birlikte anlamca isabetli değildir.]

بعد ازین دست من و زلف چو زنجیر نگار
چند و چند از پی کام دل دیوانه روم

Baʿd-ez-īn silsile-veş zülf-i nigārla benüm el
Nice bir kām-ı göñül ardına dīvāne gidem

گر ببینم خم ابروی چو محرابش باز
سجدهٔ شکر کنم وز پی شکرانه روم

Ger görirsem yine miḥrāb gibi egrice ḳaşın
Secde-i şükr idem ardınca da şükrāne gidem

[H 212b] [N 222b]

خرّم آن دم که چو حافظ بتولّای وزیر
سرخوش از میکده با دوست بکاشانه روم

Ḳutlu ol dem ki Ḥᵛāce gibi vezīr-i ʿışḳ ile
Mest olup meykededen ḫāneye dost ile gidem

423
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

گر چه افتاد ز زلفش گرهی در کارم
همچنان چشم گشاد از کرمش میخواهم

Gerçi zülfinden işim bir dügime düşdi benüm
Fetḥi ümmīdin anuñ'çün kereminden dilerim

بطرب حمل مکن سرخیٔ رویم که چو جام
خون دل عکس برون میدهد از رخسارم

Cām gibi şenlige ḫaml itme yüzüm ḳırmızısın
Virür ʿaksini yüzümden benüm ol ḫūn-ı dilim

پردهٔ مطربم از دست برون خواهد برد
آه اگر زان که درین پرده نباشد بارم

İltiser perde-i sāzında beni destimden
Āh eger şöyle ki bu perdeye olmazsa elim[1]

پاسبان حرم دل شده‌ام شب همه شب
تا درین پرده جز اندیشهٔ او نگذارم

Olubem bekçi şeb-i dil ḥaremine her şeb
Fikrinüñ ġayrıyı tā kim bu arada ḳomayam[2]

دیدهٔ بخت بأفسانهٔ او شد در خواب
کو نسیمی ز عنایت که کند بیدارم

Fıḳra-i yār ile baḫt gözi gidüp uyḳuya
Luṭf-i Ḥaḳdan ḳanı bir yel ki ide īḳāžım

منم آن شاعر ساحر که بأفسون سخن
از نی کلک همه قند و شکر میبارم

Ben o sāḥir şuʿarāyım ki sözüm siḥri ile
Ney ḳalemden heme ān ṭatlu şeker yaġdırırım

[B 189a] بصد امّید نهادم درین بادیه پای
ای دلیل دل گم گشته فرد مگذارم

Yüz ümīd ile bu ṣaḥrāya ayaḳ ben ḳoydum
Żāyiʿ olmuş göñülüñ rehberi terk itme özüm[3]

چون منش در گذر باد نمی‌یارم دید
با که گویم که بگوید سخنی با یارم

---

[1] iẕnim ~ elim H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ Tā bu araya anuñ fikrinüñ āḫar ḳomayam H, N, B
[3] ~ Ey güm olmuş dile rehber beni ḳoyma_eyle kerem H, N, B

Çün gücüm görmege yoḳ yel geçidinde yārı
Kime diyem ki diye dilbere bir söz ben kim[1]

[H 213a] [N 223a]

دوش می‌گفت که حافظ همه رویست و ریا
بجز از خاک درت با که بود بازارم

Dün gice yār der idi kim Ḥʿāce hep vech-i riyā
Kime di ḫāk-i derüñden dīgere merbūṭem

424
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

من دوستدار روی خوش و موی دلکشم
مدهوش چشم مست و می صاف بیغشم

Ben vech-i ḫoş u dil çekici ḳıl muḥibbiyem[2]
Ḥayrān-ı çeşm-i mest ü mey-i ṣāf u ḫoşluyam

گفتی ز سرّ عهد ازل یک سخن بگو
آن گه بگویمت که دو پیمانه درکشم

Didüñ ki sırr-ı ʿahd-i ezelden di bir kelām
Ol dem dirim saña ki iki bāde içerim

در عاشقی گزیر نباشد ز ساز و سوز
استاده‌ام چو شمع مترسان ز آتشم

ʿĀşıḳlıḳ içre yoḳ götürük[3] sāz u sūzdan
Ḳorḳutma ʿışḳ odıyla özüm mūmca durmışam

---

[1] ~ Kime diyem ki diye bir sözimi yāre bu dem H, N, B

[2] ~ Ben ḫoş-liḳā vü dil çekici ḳıl muḥibbiyem H, N, B

[3] götürük? yoḳ (يوق كوتيرك): [Metne göre gorīz (kaçma) Sûdî'ye göre gozīr (lābüd= ayrılması mümkün olmayan) kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Tarama sözlüğünde "götürmek" fiilinin "ayırmak, uzaklaşmak" anlamları mevcuttur. Buna göre "götürük? yoḳ" ifade "ayrılmak, uzaklaşmak mümkün değildir" mealinde bir anlama sahip olmalıdır.]

من آدم بهشتم امّا درین سفر
حالی اسیر عشق جوانان مهْوَشم

Ben cennet ehliyim velī bu rāh-ı dīnde
Şimdi esīr-i ʿışḳ-ı cevānān-ı mehceyim

بخت ار مدد دهد که کشم رخت سوی دوست
گیسوی حور گرد فشاند ز مفرشم

Ger baḫt meded virürse çekem dost yaña şiyāb
Gīsū-yı ḥūri silke benüm toz-ı döşemem

شیراز معدن لب لعلست و کان حسن
من جوهرئ مفلسم ازان رو مشوّشم

Laʿlīn dudaḳlular yeri ḫūbluḳ yeri Şīrāz
Ben zer zügürdiyem o içün turşı yüzlüyem

[B 189b] از بس که چشم مست درین شهر دیده‌ام
حقّا که می نمیخورم اکنون و سرخوشم

Bu şehr içinde çoḳ gözi mest gördigim içün
İçmem şarāb şimdi vü ḥaḳ bu ki sarḫoşum

شهریست پر کرشمهٔ حوران ز شش جهت
چیزیم نیست ور نه خریدار هر ششم

Bir beldedür ki şeş yañadan ḫūb edālı çoḳ
Yoḳ baña nesne yoḳsa ḳamuyı alur idim[1]

[H 213b] [N 223b] حافظ عروس طبع مرا جلوه آرزوست
آیینه‌ای ندارم از آن آه میکشم

[1] ~ Yoḳ nesne baña alur idüm yoḫsa her şeyim ~ Yoḳ baña nesne yoḫsa alur herşeyi benüm H, N, B

Ṭabʿım gelini Ḫᵛāce benüm cilve ārzūlar
Ṭutmam bir ayna kim o içün āhı çekerim[1]

حافظ ز تاب فکره بی حاصلات بسوخت
ساقی کجاست تا زند آبی بر آتشم

Beyhūde fikr ıssılıgından Ḫᵛāce yanup
Tā ḳande sāḳi āteşime ṣu ura benüm[2]

425
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ما برآریم شبی دست و دعایی بکنیم
غم هجران ترا چاره ز جایی بکنیم

Bir gice ḳaldıralım el ü duʿā eyleyelim
Bir yañadan ġam-ı hicrānuña çāre idelim[3]

دل بیمار شد از دست رفیقان مددی
تا طبیبش بسر آریم و دوایی بکنیم

Gitdi elden dil-i bīmār idüñ imdād dostlar
Bir ḥekīm tā getürüp başına çāre idelim[4]

آن که بی جرم برنجید و بتیغم زد و رفت
بازش آرید خدا را که صفایی بکنیم

Ol ki ṣuçsuz gücenüp seyf ile urdı gitdi
Ḥaḳ-çün anı getürüñ ẕevḳi yine eyleyelim

---

[1] ~ Ṭutmam anuñçün āyine ben āhı kim çekem H, N, B
[2] ~ Sāḳi ne yerde ura bir āb tā ber āteşem H, N, B
[3] ~ Bir gice ḳaldıralım el ü duʿā da idevüz / Hicriñüñ ḳayġusına bir yañadan çāre_idevüz H, N, B
[4] bīmār N: bīmārım H, B; götürüp ~ getürüp H, N; çāre H, N, B ~ bir çāre H, N

مدد از خاطر رندان طلب ای دل ور نه
کار صعبست مبادا که خطایی بکنیم

İste mestāne göñülden meded ey dil yoḫsa
Olmaya ʿışḳ işi tā güç ü ḫatā da idelim[1]

در ره نفس کزو سینهٔ ما تبکده بود
تیر آهی بگشاییم و غزایی بکنیم

Nefs yolında ki bizüm sīne ḥarāret yeridür
Bir āh oḳın açalım ceng ü ġazā da idelim

خشک شد بیخ طرب راه خرابات کجاست
تا در آن آب و هوا نشو و نمایی بکنیم

Ẕevḳ köki oldı ḳurı ḳande reh-i meykede kim[2]
Tā kim ol āb u hevāda ter ü tāze idelim

[B 190a] سایهٔ طائر کم حوصله کاری نکند
طلب از سایهٔ میمون همایی بکنیم

Murġ-ı bī-ḥavṣalanuñ[3] gölgesi bir iş itmez[4]
Bir hümā-sāye bülend-himmet eri isteyelim

[H 214a] [N 224a] دلم از پرده بشد حافظ [خوش]لهجه کجاست
تا بقول و غزلش ساز نوایی بکنیم

Perdeden çıḳdı göñül ḳande dili ṭatlu Ḫ^{v}āce
Tā ṣafāyı ġazel ü ḳavl ile eyleyelim[5]

---

[1] ~ ʿIşḳ işi olmaya tā güç ü ḫaṭādan idelim H, N, B
[2] ~ ḳande ki meyḫāne yolı H, N, B
[3] [bī-havṣala] ḳursaḳsız dimekdür H, N, B
[4] ~ Köti ḳursaḳlu ḳuşın sāyesi bir iş itmez H, N, B
[5] ~ Tā ṣafā ḳavl ü ġazel naʿtı ile eyleyelim H, N, B

426
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

ما ز یاران چشم یاری داشتیم
خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم

Biz ümīd ṭutduḳ ḥabīblerden vefā
Ol ki biz ẓann itdük imiş hep ḫaṭā

تا درخت دوستی کی بر دهد
حالیا رفتیم و تخمی کاشتیم

Tā ḳaçan dostluḳ aġacı ber[1] virür
Toḫmı biz ekdük ü gitdük ḥāliyā

نکته‌ها رفت و شکایت کس نکرد
جانب حرمت فرونگذاشتیم

Geçdi çoḳ iş itmedüm şekvā kese
İtmedük iʿzāz yañasın terk yaña

گفت و گو آیین درویشی نبود
ور [نه] با تو ماجراها داشتیم

Söz ü ṣav āyīn-i dervişlik degül
Yoḳsa senle var idi çoḳ mācerā

شیوهٔ چشمت فریب جنگ داشت
ما ندانستیم و صلح انگاشتیم

Göziñüñ ṭavrı ṭutarmış mekr ü ceng
Bilmedük ẓann eyledük k'eyler vefā

[1] [ber] yemiş H, N

گلبن حسنت نه خود شد دلفروز
ما دم همّت بر او بگماشتیم

Dil-firīb[1] ḥüsnüñ degüldür kendüden
Biz dem-i himmet ḥavāle_itdük aña

گفت خود دادی بما دل حافظا
ما محصّل بر کسی نگماشتیم

Didi sen virdüñ göñül baña Ḫ^{v}āce
Ḳomaduḳ taḥṣīle biz kimse buña

[B 190b]

427

fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

[H 214b] [N 224b]

مرحبا طائر فرّخ پی فرخنده پیام
خیر مقدم چه خبر یار کجا راه کدام

Merḥabā ey ḫaberi ḳutlu kişi rūşen-pā
Ḳutlu gelmeñ ne ḫaber ḳande güzel yol ne yaña

یا رب این قافله را لطف ازل بدرقه باد
که از او خصم بدام آمد و معشوقه بکام

Ol[a] bu ḳāfilenüñ luṭf-i ezel rehberi Ḥaḳ
Geldi düşmen aġa andan u güzel kāma zīrā[2]

ماجرای من و معشوق مرا پایان نیست
هر چه آغاز ندارد نپذیرد انجام

Ben ile yārimüñ işine nihāyet yoḳdur
Her ne kim ṭutmaya öñ ṣoñ da ḳabūl olmaz aña

---

[1] gülbün [tercümede dil-firīb], gül ocaġı H, N

[2] ~ Rehberi feyż-i ezel ola bu kārbāna Ḫudā ki / Geldi andan güzel kāma ki düşmān da aġa H, N, B [Derkenardaki ilk mısrada vezin hatalı.]

زلف دلدار چو زنّار همی‌فرماید
برو ای خواجه که شد بر تن ما خرقه حرام

Çünki yār zülfi bizi daʿvet ider zünnāra[1]
Var yüri k'oldı ḥarām cismimüze ḫırḳa ḫoca[2]

مرغ روحم که همی‌زد ز سر سدره صفیر
عاقبت دانهٔ خال تو فکندش در دام

Murġ-ı rūḥum ki müdām sidreden ururdı ṣadā[3]
Dāne-i ḫālüñ anı ṣoñ bıraġupdur ki aġa

گل ز حد برد تنعّم نفسی رخ بنما
سرو می‌نازد و خوش نیست خدا را بخرام

Kibri gül ḥadden aşırdı ruḫ[ı] göster luṭfen
Nāzlanur servi degül ḫoşça ṣalın luṭf-i Ḫudā[4]

چشم خونبار مرا خواب نه در خور باشد
من لَهُ یَقْتُلُ دَاءٌ دَنَفٌ کَیْفَ یَنَامْ

Ne sezā yaġdırıcı ḳan gözime uyḳu benüm
Ḳorḳulu derdi uzun kimse nice uyuya tā[5]

تو ترحّم نکنی بر من بی دل گفتم
ذاکَ دعوای و ها انتَ و تلکَ الایّام

Ben sen ʿāşıḳ üzerine didüm itmezsin raḥm
İddiʿām bu vü sen işte vü bu günler işte

---

1 ider zünnāra ~ ider küfre şehā H, N, B

2 ḫoca (خواجا) H, N, B: [Ḫᵛāce (خواجه) kelimesinden farklı olarak elifle yazıldığı için ve bunun elif kafiyesine uygunluğu sağlamak maksadıyla yapıldığı düşünüldüğünden burada ḫoca okundu.]

3 ururdı ṣadā ~ ururd' ışlıḳ H, N, B

4 [İkinci mısraın vezni bozuk.] / ~ Ḫoş degül nāzlanıyor servi ṣalın Ḥaḳ'çün eyā H, N, B

5 ~ Derdi uzun u maḫūf kimse nice uyuya tā H, N, B

حافظ ار میل بأبروی تو دارد شاید
جای در گوشهٔ محراب کنند اهل کلام

Ḥᵛāce gül ḳaşına meyl eyler ise şāyeste
Ehl-i söz eyleyeler gūşe-i miḥrābda cā

428
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[H 215a] [N 225a] [B 191a]

ما بی غمان مست دل از دست دادهایم
همراز عشق و همنفس جام بادهایم

Biz mest-i bī-ġamız ü zi-dest göñli virmişiz[1]
Hem-rāz-ı ʿışḳ u hem meye dem-sāz da olmuşuz

بر ما بسی کمان ملامت کشیدهاند
تا کار خود ز ابروی جانان گشادهایم

Çoḳ yay-ı ṭaʿnı üstümüze çekdi ḫalḳ bizüm
Tā yār ḳaşından öz işimüz biz ki açmışız[2]

ای گل تو دوش داغ صبوحی کشیدهای
ما آن شقایقیم که با داغ زادهایم

Dün gice gül ṣabūḥi ḳadeḥ dāġı çekmişüñ
Bizler o lāleyüz ki o dāġ ıla ṭoġmışız

پیر مغان ز توبهٔ ما گر ملول شد
گو باده صاف کن که بعذر ایستادهایم

Oldıysa tevbemizden o pīr-i muġān melūl
Di ṣāf eyle sen meyi biz ʿöẕre ṭurmışız[3]

---

[1] ~ Biz mest-i bī-ġamız u göñül deste virmişiz / ʻAşḳ sırdaşı vu bādeye hem hemdem olmışız H, N, B
[2] ~ Biz yār ḳaşından öz işimüz tā ki açmışız H, N, B
[3] ~ İt söyle ṣāfī bāde ki biz ʿöẕre ṭurmışız H, N, B

کار از تو می‌رود مددی ای دلیل راه
انصاف میدهیم ز کار[1] اوفتاده‌ایم

Senden biter iş it meded ey yol ḳılaġuzı
İnṣāfı virürüz ki bir işden ki düşmişiz[2]

چون لاله می مبین و قدح در میان کار
این داغ بین که بر دل خونین نهاده‌ایم

İş ortasında lālece sen görme mey ü cām
Bu dāġı gör ki ṭopṭolu ḳan baġra ḳomışız

گفتی که حافظ این همه رنگ خیال چیست
نقش غلط مبین که همان لوح ساده‌ایم

Didüñ bu deñlü reng-i ḫayāl Ḫ^{v}āce kim nedür[3]
Ḫaṭ yañlış oḳuma ki hemīn levḥ[i] yunmışız[4]

429
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

مزن بر دل ز نوک غمزه تیرم
که پیش چشم بیمارت بمیرم

Göz ucın baġra urma oḳdur ey Cem[5]
Ki tā ḫaste gözüñ öñinde ölem

---

[1] کار: راه ح، ن، ب [Tercümeyle daha uyumlu olan Sûdî şerhi (III/84) tercih edildi.]

[2] ~ Ḥaḳ virürüz ki rāh-ı ʿamelden de düşmişiz H, N, B

[3] ~ [metin] Didüñ ki sen be Ḫ^{v}āce bu dek reng-i ḫayāl nedür H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]

[4] ~ Yañlış oḳuma ḫaṭṭı hemān levḥ-i yunmışız H, N, B

[5] ~ [metin] Oḳ ucından benüm baġrıma urma H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

نصاب حسن در حدّ کمالست
زکاتم ده که مسکین و فقیرم

Kemāl ḥaddedür ġūbluḳ niṣābı
Baña vir kim zekāt miskīn faḳīrem[1]

[H 215b] [N 225b]
من آن مرغم که هر شام و سحرگاه
ز بام عرش می‌آید صفیرم

[B 191b]
Ben ol ḳuşum ki her ṣubḥ u mesāda
Gelür ʿarşın ṭamından ṣavt ü ṣıytem

قدح پر کن که من در دولت عشق
جوان بخت جهانم گر چه پیرم

Ḳadeḥ ṭoldur ki ben ʿışḳ devletinde
Güzel baḫtlu yigidüm gerçi pīrem

چنان پر شد فضای سینه از دوست
که فکر خویش کم شد از ضمیرم

O dek ṣaḥrā-yı sīne ṭopṭolu yār
Żamīrimden ki öz fikrim olup kem[2]

مبادا جز حساب مطرب و می
اگر حرفی کشد کلک دبیرم

Ḥesāb-ı sāz u meyden olmasun ġayr
Eger bir ḥarf yazar kilk-i kirāmem

در آن غوغا که کس کس را نپرسد
من از پیر مغان منّت پذیرم

[1] ~ Zekāt vir baña miskīn ü faḳīrem H, N, B
[2] ~ O dek ṣaḥrā-yı sīne ṭolı yārdan / Ki kendüm fikr-i ḫāṭırdan olup kem H, N, B

O maḥşer güni kim ṣormaz kese kes
Teşekkür pīr-i meyden ben iderem[1]

چو طفلان تا کی ای زاهد فریبی
بسیب بوستان و شهد و شیرم

Beni ṣūfī uşaḳça_aldañ neye dek
Süd ü elma-y-ü bal-ı bāġ-ı Īrem

قراری کرده‌ام با می فروشان
که روز غم به جز ساغر نگیرم

Taʿahhüd mey-fürūşānlarla itdüm
Ki cāmın ġayrı ġam güninde ṭutmam

خوشا آن دم کز استغنای مستی
فراغت باشد از شاه و وزیرم

Ne ẖoş ol dem ki sarẖoşluḳ ġınāsı
Vezīr ü şāhdan el çekme idem

فراوان گنجها در سینه دارم
اگرچه مدّعی بیند حقیرم

Ṭutarım sīnem içre çoḳ ẖazīne
Görürse ger ʿadū ṣūretde ẖōram

من آنکه بر گرفتم دل ز حافظ
که ساقی گشت یار ناگزیرم

[H 216a] [N 226a]

Ben ol dem Ḫᵛāceden kesdüm ümīdi
K'aña yār oldı sāḳī bi'ż-żarūrem[*2]

[1] ~ Ṣenā pīr-i muġāndan ben iderem H, N, B

[*] Bi'ż-żarūrī yār sāḳī oldı aña dimekdür. H, N, B

[2] ~ Ben ol dem Ḫᵛāceden ḳaldırdum ümmīd / K'aña yār oldı nā-ẖᵛāh sāḳī-i Cem H, N, B

[B 192a]

430
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

من ترک عشق شاهد و ساغر نمیکنم
صد بار توبه کردم و دیگر نمیکنم

Ben ʿışḳ-ı dilber ile ḳadeḥ terkin eylemem
Yüz kerre eyledim de rücūʿ daḫı itmezem[1]

باغ بهشت و سایهٔ طوبی و قصر حور
با خاک کوی دوست برابر نمیکنم

Bāġ-ı İremle sāye-i Ṭūbā vü ḥūr yerin
Ṭopraḳ-ı semt-i yār ile ben denkdeş eylemem[2]

تلقین و درس اهل نظر یک اشارتست
گفتم کنایتی و مکرّر نمیکنم

ʿIşḳ ehlinüñ oḳutması ders bir numūnedür
Bir nükte söyledim saña tekrāren itmezem

شیخم بطیره گفت برو ترك عشق کن
محتاج جنگ نیست برادر نمیکنم

Terk eyle ʿışḳı didi baña ʿunf ile Ḫʷāce
Ḥācet degül nizāʿa ḳarındaşım itmezem

این تقویم تمام که با شاهدان شهر
ناز و کرشمه بر سر منبر نمیکنم

Bu ṣūfiliḳ yeter ki baña şehri yār ile
Kürsi başında şīve vü nāzın ki itmezem[3]

---

[1] ~ Ben terk-i ʿışḳ-ı dilber ile sāġar eylemem / İtdüm hezār kerre rucūʿ daḫı eylemem H, N, B
[2] ~ Dilber maḥalli ḫāki ile denkdeş eylemem H, N, B
[3] kürsī ~ minber H, N

هرگز نمیشود ز سر خود خبر مرا
تا در میان میکده سر بر نمیکنم

Olmaz hemīşe kendü başımdan ḫaber bana
Meyḫāne içre tā ki başı yüce itmeyem

ناصح بطنز گفت حرامست می مخور
گفتم بچشم گوش بهر خر نمیکنم

Ṭaʿn ile didi bana Ḫʷāce içme mey ḥarām
Didüm baş üzre her eşege ḳulaḳ itmezem

پیر مغان نصیحت معقول میکند
معذورم از محال تو باور نمیکنم

Pīr-i muġān naṣīḥat ider ʿāḳılānece
ʿÖẕrüm ḳabūl muḥālüñe ger inan itmesem[1]

[H 216b] [N 226b]

حافظ جناب پیر مغان جای دولتست
من ترک خاک بوسۀ این در نمیکنم

Pīr-i muġān eşigi Ḫʷāce iʿtibār yeri
Bu ḳapu ḫāk-būsını ben ḳomaḳ itmezem

431
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

[B 192b]

ما درس سحر در سر میخانه نهادیم
محصول دعا در ره جانانه نهادیم

Biz ders-i ṭañı meykede sevdāsına ḳoyduḳ
Maḥṣūl-i niyāzı da güzel yolına ḳoyduḳ

[1] ~ Nüsḫa: nāṣiḥ-i merḳūme cevāb: Uṣluca pīr-i meykede eyler ḥikāyeti / ʿÖẕrüm ḳabūl ḫilāf söziñe ger inanmasam H, N, B

در خرمن صد عالم و عاقل زند آتش
این داغ که ما بر دل دیوانه نهادیم

Yüz āteş urur ʿālim ü ʿāḳil çeçine
Bu dāġı ki dīvāne göñül üstine ḳoyduḳ[1]

سلطان ازل گنج غم عشق بما داد
تا روی بدین منزل ویرانه نهادیم

Virdi bize sulṭān-ı ezel kenz-i ġam-ı ʿışḳ
Andan berü kim yüz bu ḫarāb-ḫāneye ḳoyduḳ

در خرقه ازین بیش منافق نتوان بود
بنیادش ازین شیوهٔ رندانه نهادیم

Bundan olamaz olma ziyād ḫırḳadan ṣūfi
Anuñ temelin bunuñ içün mestlige ḳoyduḳ[2]

در دل ندهم ره پس ازین مهر بتانرا
مهر لب او بر در این خانه نهادیم

Virmem dile bundan öte yol sevmege dilber
Anuñ leb[i] mührin bu göñül bābına ḳoyduḳ[3]

آن بوسه که زاهد ز پَیَشْ دست بما داد
از روی صفا بر لب پیمانه نهاد

Ol būse ki zāhid bize el öpmege virdi
ʿİşret yañadan anı leb-i sāġara ḳoyduḳ

---

[1] ~ Yüz ʿāḳil ü ʿālim çeçine od urısardur H, N / Bu dāġ ki deli göñülümüz üstine urduḳ H, N, B

[2] ~ Bünyādını bu şīve içün mestlige ḳoyduḳ H, N, B

[3] anuñ lebi mührin (آنکْ لب مهرين): [KM'de "mühr-i leb-i ü" (onun dudağı(nın) mührü) ifadesinin karşılığıdır. Vezin ve anlam gereği "lebi mühr" şeklinde okundu. mihr de okunabilir]

المنّة لله که چو ما بی‌دل و دین بود
آنرا که خرد پرور و فرزانه نهادیم

Minnet Ḥaḳa kim biz gibi bī-dīn ü dil imiş
Ol kes ki ʿaḳıl-perver ü ferzānece ḳoyduḳ

چون میرود این کشتئ سرگشته که آخر
جان در سر آن گوهر یک دانه نهادیم

Bu köhne gemi niceleyin gidebilür ṣoñ
Kim cānı o dürdāne güzel ʿışḳına ḳoyduḳ

قانع بخیالی ز تو بودیم چو حافظ
یا رب چه گدا همّت و بیگانه نهادیم

[H 217a] [N 227a] Senden Ḫ^{v}āce-veş rāżı idük bāri ḫayāle
Bīgāne ṭamaʿ himmeti yoḳluġuna ḳoyduḳ[1]

432
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

خیال روی تو بر کارگاه دیده کشیدم
بصورت تو نگاری ندیدم و نشنیدم

Ḫayāl-i yüzüñi ben kārgāh-ı dīdeye çekdim
Senüñ şekil güzeli ben ne görübem ne işitdüm [2]

[B 193a] امید خواجگیم بود بندگی تو خواستم
هوای سلطنتم بود خذمت تو گزیدم

Ümīd-i ḫ^{v}āceligim vardı istedüm ḳuluñ olam[3]
Var idi salṭanat ārzūsı ḫiẕmetüñ ki diledim[4]

---

[1] ~ Āyā ne gedā himmet ü bīgāneye ḳoyduḳ H, N, B

[2] ~ Ḫayāl-i yüziñi dükkān-ı dīdeye çekdüm / Ne görmüşüm senüñ-āsā güzel ne işitdüm H, N

[3] ḫ^{v}āceligim: (خواجكلك) H, N, B. [KM'de (خوجگیم) (hâceliğim) kelimesinin karşılığıdır. Anlam ve vezin gereği "h^{v}āceligim" okundu.]

[4] ~ Hevā-yı salṭanatım vardı ḫiẕmetüñ ki diledim H, N, B

اگر چه در طلبت همعنان باد شمالم
بگرد سرو خرامان قامتت نرسیدم

Aramada seni dizgindaşım şimāl yele gerçi
Tozına serv-i ḫırāmān boyıñuñ irişmedim

امید در شب زلفت بروز عمر نبستم
طمع بدور دهانت ز کام دل ببریدم

Ṣaçuñ şebinde ḥayāta gün umı bağlamadım ben
Femüñ deminde merām-ı göñülden ārzūmı kesdim

گناه چشم سیاه تو بود و گردن دلخواه
که من چو آهوی وحشی ز آدمی برمیدم

Ḳara gözüñ ü dil alıcı gerdānuñ ṣuçıdur kim
Beşerden āhu-yı vaḥşī gibice ki ürkdüm

زشوق چشمهٔ نوشت چه قطره‌ها که فشاندم
ز لعل باده فروشت چه عشوه‌ها که خریدم

ʿAsel bıñar sevüñden ne ḳaṭreler yire ṣaçdım
Ḫamır[1] ṣatan dudağuñdan ne ʿişveler dile aldım[2]

ز غمزه بر دل ریشم چه تیرها که گشادی
ز غصّه بر سر کویت چه بارها که کشیدم

Yaralu bağrıma oḳlar ki ġamzeden urıduñ sen[3]
Ser-i kūyuñda elemden ne bār u yük de ki çekdim

---

[1] ḫamır: [ḫamr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] ne ʿişveler ~ ne cilveler H, N

[3] urıduñ: urduñ B (H ve N nüshasında *urıduñ* hareke ile belirtilmiş. Vezin gereği *urıduñ* tercih edildi.)

ز کوی یار بیار ای نسیم صبح غباری
که بوی خون دل ریش از آن تراب شنیدم

Seḥer nesīmi getür bir ġubār güzel yañadan sen
Yaralu dil ḳanı ʿıṭrın ki ol ġubārdan işitdüm

[H 217b] [N 227b]

چو غنچه بر سرم از کوی او گذشت نسیمی
که پردهٔ دل مسکین ببوی او بدریدم

Baş üzre ġoncece bir yel geçüp güzel yañadan kim
Ġarīb göñül üzerinde o būyla perdeyi yırtdım[1]

بخاک پای تو سوگند و نور دیدهٔ حافظ
که بی رخ تو فروغ از چراغ دیده ندیدم

Türāb-ı pāyüñe andum ü Ḫʷāce gözi nūrına[2]
Żiyā gözi çerāġından ki bī-ruḫuñ görmedim

433
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ما بدین در نه پی حشمت و جاه آمده‌ایم
از بد حادثه این جا بپناه آمده‌ایم[3]

Biz bu bāba ululuḳ manṣıba gelmiş degülüz
Bunda bed ḥādiṣeden biz ṣıġına gelmiş-iyüz[4]

---

[1] ~ Ki perde-i dil-i miskīnüñ ol ʿıṭır ile yırtdum H, N, B

[2] ~ Türāb-ı pāyüñe andum u nūr-ı dīde-i Ḥāfıẓ H, N, B

[3] حشمت: خشمت ح، ن، ب

[4] gelmiş-iyüz (گلمش ایوز): [KM'deki *āmedeīm* (gelmişiz) fiilinin karşılığı olarak vezin zaruretiyle "gelmişiz" anlamında kullanılmaktadır.]

[B 193b]

ره رو منزل عشقیم و ز سرحدّ عدم
تا بإقلیم وجود این همه راه آمده‌ایم

Menzil-i ʿışḳa biziz yolcı ʿadem serḥadden
Tā bu dek yol ki vücūd iḳlīmine gelmiş-iyüz[1]

سبزهٔ خط تو دیدیم و ز بستان بهشت
به طلبکارئ این مهرگیاه آمده‌ایم

Sebze-i ḫaṭṭuñı biz bāġ-ı İremden gördük
Bu maḥabbet otunı istek ile gelmiş-iyüz[2]

با چنین گنج که شد خازن او روح امین
بگدایی بدر خانهٔ شاه آمده‌ایم

Böyle kenz ile ki Cibrīl aña oldı ḫāzin[3]
Faḳr ile ḫāne-i şāh ḳapusına gelmiş-iyüz

لنگر حلم تو ای کشتئ[4] توفیق کجاست
که درین بحر کرم غرق گناه آمده‌ایم

Feyż-i Ḥaḳ ḳande ki rāḥat olasın ey zevraḳ
Bu kerem baḥrine kim ġarḳ-ı ṣuça[5] gelmiş-iyüz[6]

آبرو میرود ای ابر خطاشوی ببار
که بدیوان عمل نامه سیاه آمده‌ایم

---

[1] ~ Bunca yol tā ki vücūd iḳlīmine gelmiş-iyüz H, N, B

[2] ~ Bu maḥabbet otınuñ istegine gelmiş-iyüz H, N, B

[3] B'de yok. ~ [metin] Buncalık kenz ile biz ḫāzini k'oldı Cibrīl H, N, B [Anlaşılır olduğu için derkenar tercih edildi.]

[4] [nevā-yı keşti] Her ne maḥalde ki berg ü nevā yazılmış olsa niʿmetüñ kemāli murād ve berg ü sāz daḫı keẕālik ḳonaġa iḫżār olan ṭaʿām murād olunur. H, N, B

[5] ġarḳ-ı ṣuça ~ cürme ġarīḳ H, N

[6] ~ Bu yem-i luṭfa ki biz ġarḳ-ı günāh gelmiş-iyüz H, N

Ṣuç yuyan ebr be yaġdır gideyor yüz ṣuyımuz[1]
Kim ʿamel ʿarṣasına nāme-siyāh gelmiş-iyüz

حافظ این خرقهٔ پشمینه بینداز که ما
از پی قافله با آتش آه آمده‌ایم

Ḫᵛāce terk it bu riyā ḫırḳasını zīrā ki biz
Ardlarından buların āh odı-la gelmiş-iyüz [2]

434
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

[H 218a] [N 228a]

ما نگوییم بد و میل بناحق نکنیم
روی کس را سیه و دلق خود ازرق نکنیم

Nā-sezā itmeyelim hem köti söz dimeyelim [3]
Kes yüzin ḳara vü gök ḫırḳamızı itmeyelim[4]

عیب درویش و توانگر بکم و بیش بدست
کار بد مصلحت آنست که مطلق نکنیم

Faḳr u bayı kem ü artıḳla ʿayıb itme köti
İş odur kim bed işi muṭlaḳā biz itmeyelim[5]

---

[1] ~ Ey yuyan cürmi buluṭ yaġ gideyor yüz ṣuyımuz H, N

[2] ~ nüsḫa: At Ḫᵛāce bu yapaġı ṭon-ı riyā zīrā ki biz H, N / Ḫalf-i kārbāndan od-ı āh ile gelmiş-iyüz H, N, B

[3] -lim ~ -vüz H, N [Kafiyeli mısra sonlarındaki "-lim" ekine alternatif olarak her mısra üstünde "-vüz" (*dimeyevüz* gibi) eki yazılıdır.]

[4] -lim ~ -vüz H, N; ~ nüsḫa: Nā-sezā eylemeziz hem köti söz biz dimeyüz / Kes yüzin ḳara vü gök ḫırḳamızı eylemezüz ~ nüsḫa: Kes evin ḳara vü gök ḫırḳamızı eylemeyüz ~ nüsḫa: Ṣevb-i kes ḳara vü gök ḫırḳamızı eylemeyüz H, N, B

[5] -lim ~ -vüz H, N; ~ Beddür ʿayb itme kem ü artıḳ ile faḳr u ġınā / Maṣlaḥat ol ki bed iş muṭlaḳā biz itmeyelim H, N, B

خوش برانیم جهان در نظر راهروان
فکر اسب سیه و زین مغرّق نکنیم

Sürelim yolcılar öñinde güzel ḳalḳıyaraḳ[1]
Yaġız aṭ ile ṭonanıḳ fikir ırı_itmeyelim[2]

رقم مُغلِطه بر دفتر دانش نکشیم
سرّ حق بر ورق شَعبده ملحق نکنیم

Çekmeziz ḫaṭṭ-ı ġalāṭ ʿilmimüzin defterine
Ḥoḳḳa-bāz ṣuḥfına mülḥaḳ sır-ı Ḥaḳ itmeyelim[3]

[B 194a] زاهد ار منع من از باده کند آن بهتر
کالتفاتش بمی صافی مروّت نکنیم

Meyden eyler ise menʿ ṣūfī bizi ol yegdür
K’iltifāt aña mey-i ṣāfī revāḳla_itmeyelim[4]

شاه اگر جرعهٔ رندان نه بحرمت نوشد
هیچ کارش ز سر صدق برونق نکنیم

Curʿa-i rindleri şāh ḥürmet ile içmez ise[5]
Doġrılıḳdan yaña revnaḳla işin itmeyelim[6]

آسمان کشتیٔ ارباب هنر می‌شکند
تکیه آن بِه که برین بحر معلّق نکنیم

Uġradır ṣarpa felek ehl-i maʿārif gemisin
Bu muʿallaḳ yeme ol yeg ki ṭayan itmeyelim[7]

---

[1] ~ Sürelim sālikān öñince güzel oynadaraḳ H, N; * İşbu mışrāʿ taḥrīr olına H, N, B
[2] -lim ~ -vüz H, N; * Irı, türki çaġırmaġa dirler. H, N, B
[3] -lim ~ -vüz H, N
[4] -lim ~ -vüz H, N
[5] rindleri ~ mestleri; içmez ise ~ ger içmez H, N
[6] -lim ~ -vüz H, N; ~ Ṣıdḳdan yaña işin revnaḳ ile itmeyelim H, N, B
[7] -lim ~ -vüz H, N

گر بدی گفت حسودی و رفیقی رنجید
گو تو خوش باش که ما گوش بأحمق نکنیم

Bir ḥasūd bir köti söz dise gücense bir dost
Sen di aña ki ḫoş ol ḥumḳa ḳulaḳ itmeyelim[1]

حافظ ار خصم خطا گفت نگیریم بر او
ور بحق گفت جدل با سخن حق نکنیم

Ger ḫaşım dise ḫaṭā ṭutmayuz anı Ḫᵛāce biz
Didigi ger ḥaḳsa Ḥaḳ söze lecc itmeyelim[2]

435
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[H 218b] [N 228b]

مرا عهدیست با جانان که تا جان در بدن دارم
هواداران کویش را چو جان خویشتن دارم

Benüm var yār ile ʿahdüm müdām kim cān ü ten ṭutam
Maḥallesinüñ aḥbābını öz cānum gibi ṭutam[3]

صفای خلوة خاطر از آن شمع چَگِل بینم
فروغ چشم و نور دل از آن ماه ختن دارم

Yalıncaḳ göñlümüñ ẕevḳin görirem ol Çigil[4] mūmdan
O mehtāb-ı Ḫotenden nūr-ı dil şavḳı başar ṭutam[5]

---

[1] -lim ~ -vüz H, N; ~ Sen ḫoş ol di aña biz k'aḥmaḳa gūş eylemeyüz H, N, B → eylemezüz ~ itmeyüz H, N

[2] -lim ~ -vüz H, N

[3] ~ Ki öz cānum gibi semti aḥibbāsını ben ṭutam H, N, B

[4] Çigil, Ḫıṭā ve Ḫoten cānibinde güzeli çoḳ bir maḥaldür ki ʿan aṣl kelīsāsı ismidür. Ḫᵛāce maḥbūbını anlardan ʿadd iderek buyurmışdur. H, N, B

[5] ~ Göñül nūr göz şuʿāʿı ol Ḫoten meh çehreden ṭutar H, N

بکام و آرزوی دل چو دارم خلوتی حاصل
چه فکر از خبث بدگویان میان انجمن دارم

Dil ārzūsı merāmca baña ḥāṣıl çün yalıncaḳ yer
Köti söz söyleyen cemʿi miyānından ne ḫavf ṭutam [1]

گرم صد لشکر از خوبان بقصد دل کمین سازند
بحمد الله و المنّه بتی لشکرشکن دارم

Göñül ṣaydına yüz ʿasker ḳurarsa pusı ḫūblardan
Ṣenā vü ḥamdülillāh bir ṣanem ʿasker-ṣıyar ṭutam[2]

خدا را ای رقیب امشب زمانی دیده بر هم نه
که من با لعل خاموشش نهانی صد سخن دارم

Bu şeb yum gözüñi bir dem Ḫudā içün behey düşmen
K'anuñ ḫāmūş lebiyle ben ḫafī yüz deñlü söz ṭutam

[B 194b]

چو در گلزار اقبالش خرامانم بحمدالله
نه میل لاله و نسرین نه برگ نسترن دارم

Çü yārüñ ʿizzi bāġında ḫırāmānım bi-ḥamdillāh
Ne aḳ gül lāleye meyl ü ne ārzū ala ben ṭutam[3]

الا ای پیر فرزانه مکن منعم ز میخانه
که من در ترک پیمانه دلی پیمان شکن دارم

Beni menʿ itme gel meyḫāneden ey pīr-i ʿāḳıllu
Ki terk itmekde cāmı tevbe ṣıyar bir göñül ṭutam[4]

---

[1] ~ Köti söz söyleyen dernek arasında ne ẓann ṭutam H, N, B
[2] ~ Benüm dil ṣaydına yüz kes ḳurarsa pusı ḫūblardan / Ḥaḳa ḥamd ü ṣenām leşker-ṣıyar bir yārı ben ṭutam H, N
[3] ~ Ne aḳ gül lāle meyli ne hevā-yı nesterīn ṭutam H, N
[4] ~ Ki ben ḳomaḳda cāmı bir göñül tevbe-şiken ṭutam H, N

شرابی خوشگوارم هست و یاری چون نگارم هست
ندارد باغ کس یاری چنین یاری که من دارم

Siñici ḫoş şarābım var ü yārim gibi yārim var
Kimesne böyle yār ṭutmaz ki ol yārı ki ben ṭutam

مرا در خانه سروی هست کاندر سایهٔ قدش
فراغ از سرو بستانی و شمشاد چمن دارم

Benüm bir serv var ḫānemde kim sāye-i ḳaddinde
Ferāġat serv-i bāġdan ʿarʿar-ı gülzārdan ṭutam

سزد کز خاتم لعلش زنم لاف سلیمانی
چو اسم اعظمم باشد چه باک از اهرمن دارم

Sezādur mühr-i feminden Süleymānlıḳ lāfın ursam
Çün ola ism-i aʿẓam baña cinnīden ne ḫavf ṭutam[1]

[H 219a] [N 229a]

برندی شهره شد حافظ میان همدمان لیکن
چه غم دارم که در عالم قوام الدّین حسن دارم

Bu dek zühdden ṣoñ oldı Ḫʷāce mestlikle şehīr ammā
Ne ġam ṭutam cihānda çün Emīnü'd-dīn Ḥasan ṭutam[2]

436
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

من که باشم که بر آن خاطر عاطر گذرم
لطفها میکنی ای خاک درت تاج سرم

Ben kim olam ki o ḫoş ṭabʿı yaña [gidiserim][3]
Çoḳ kerem eyledüñ ey ḫāk-ı derüñ tāc-ı serim

[1] ~ Baña çün ola ism-i_aʿẓam ne ḳorḳu cinniden ṭutam H, N
[2] ~ Ne ġam ṭutam ki dünyāda Emīnü'd-dīn Ḥasan ṭutam H, N, B
[3] [Bu mısra her üç nüshada eksiktir.]

دلبرا بنده نوازیت که آموخت بگو
که من این ظن برقیبان تو هرگز نبرم

Söyle yār bende-nüvāzlıġı kim ögretdi saña
Ben bu ẓannı ḫuşemāña ki hemīn eylemezim

همّتم بدرقهٔ راه کن ای طائر قدس
که درازست ره مقصد و من نوسفرم

Ey ḳudüs murġı baña himmetüñ it yola refīḳ
Zīra kim yol ıra hem istek ü hem nev-seferim[1]

ای نسیم سحری بندگئ من برسان
که فراموش مکن وقت دعای سحرم

Ey seḥer bādı irişdür aña sen ḳulluġımı
İtme nisyān ki ṣabāḥ vaḳti duʿāmı da benüm

[B 195a] خرّم آن روز کز این مرحله بربندم رَخت
وز سر کوی تو پرسند رفیقان خبرم

Ḳutlu ol gün ki libās baġlıyayım bu yoldan
Ṣoralar semtüñ ucından ki eḥibbā ḫaberim[2]

راه خلوتگه خاصم بنما تا پس ازین
می خورم با تو و دیگر غم دنیا نخورم

Göster ey ḫāṣ kūyuña yol baña bundan ṣoñ
Mey senüñle içeyim daḫı fenā ġam yimeyim[3]

پایهٔ نظم بلندست و جهانگیر بگو
تا کند پادشه بحر دهان پرگهرم

[1] ~ Zīrā kim yol ıra hem nev dilegim ilk seferim H, N, B
[2] baġlıyayım ~ ḳaldırayım H, N; ~ Aṣdiḳā semtüñ ucından ideler baña ṣorum H, N, B
[3] ~ Mey senüñle içeyim dünyā ġamın hem yimeyim H, N, B

Yücedür naẓm-ı kelām ḳadri cihān-gīr daḫı di
Tā ki pür-cevher ide pādişeh yemm-i[1] dehenim

حافظا شاید اگر در طلب گوهر وصل
دیده دریا کنم از اشک و درو غوطه خورم

Ḫ'āce şāyeste eger cevher-i vaṣl aramada
Göz yaşından yem idüp ṭalġa daḫı anda yeyem

[H 219b] [N 229b]

437

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

مرا میبینی و دردم زیادت میکنی دردم
ترا میبینم و میلم زیادت میشود هر دم

Beni görürsin ol anda füzūn eylersin ey derdim
Görirem ben seni olur saña her dem füzūn meylim

بسامانم نمی‌پرسی نمیدانم چه سِر داری
بدرمانم نمی‌کوشی نمیدانی مگر دردم

Düzenligimi ṣormazsın ne sevdā bilmezim ṭutañ[2]
ʿİlācıma çalışmazsın ya bilmezsin meger derdim

نه راهست این که اندازی مرا بر خاک و بگریزی
گذاری آر و بازم پرس تا خاک رهت گردم

Ne yoldur bu ki ḫāk üzre beni ḳoyup u gidersin
Getür bir uġrama ṣor ḥāli ḫāk-i rāhüñ olayım

---

[1] Yemm, be-maʿnā deryā, lafẓ-ı ʿarabīdür. H, N, B

[2] ~ Ne şır bilmem ṭutarsın sen ki şormazsın benüm ḫālim ~ Ne sevdāñ bilmezem vardur ki şormazsuñ düzenligim H, N

ندارم دستت از دامن مگر در خاک و آن دم هم
چو بر خاکم روان گردی بگیرد دامنت گردم

Ḳomam dāmenüñi elden meger ḳabrimde hem ol dem
Çün olasuñ revān ḳabrime ṭutar dāmenüñ ṭozum

فرو رفت از غم عشقت دمم دم میدهی تا کی
دمار از من برآوردی نمیگویی برآوردم

Demim ʿışḳuñ ġamından baṭdı niceye dek aldarsın
Dimezsin bir dem al ṣoluḳ alupsın sen bunuñla_öcüm[*1]

شبی دلرا بتاریکی ز زلفت باز میجستم
رخت میدیدم و جامی ز لعلت باز میخوردم

Ḳarañulıġ zülüfüñde arardum göñlümi bir şeb
Ruḫuñ görür idüm cām-ı lebüñden hem mey içerdim

[B 195b]

کشیدم در برت ناگاه و شد در تاب گیسویت
نهادم بر لبت لبرا و جان و دل فدا کردم

Seni gögsüme nāgāh çekdüm oldı pīç ü tāb zülfüñ
Lebim ḳodum lebüñ üzre vü cān ü dil fedā itdüm

بعزم سبزه و صحرا چو میگردی روان بی ما
سرشك سرخ میگردد روان بر چهرهٔ زردم[2]

Ḳırag u sebze ḳaṣdıyla revān çün olasın bizsiz
Ṣararmış yüzüm üstine revān olur ḳızıl yaşım

---

[*] Demār, be-maʿnā-i intiḳām ki Türkīde öc dirler. Nitekim öcüm aldum yaʿni ödüç virdigimi aldum dimekdür. H, N, B

[1] ~ Demim baṭdı ġam-ı ʿışḳuñdan aldañ nice dek virmek / Bunuñla intiḳām alduñ dimezsin al bir ān dem kim H, N, B

[2] سرشك: سراشك ح، ن، ب [Yazım yanlışı Sûdî şerhine göre düzeltildi (Sûdî, III/112).]

تو خوش میباش با حافظ برو گو خصم جان میده
چو گرمی از تو میبینم چه باك[1] از خصم دم سردم

Ḫoş ol sen Ḥāfıẓ ile var ʿadūya söyle cān virsin
Çü senden görem elṭāf ḫaşm-ı bed sözden nedür ḫavfim

[H 220a] [N 230a]

438

fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

من نه آن رندم که ترک شاهد و ساغر کنم
محتسب داند که من کار چنین کمتر کنم

Ben ne ol mestim ki terk-i tāze vü sāġar idem
Muḥtesib bilür ki böyle işi ben kemter idem

من که عیب توبه کاران کرده باشم سالها
توبه از می وقت گل دیوانه باشم گر کنم

Tevbe-kārāna nice yıl ben ki ʿayb itmiş olam
Ger idem gül devri meyden tevbe dīvāne olam[2]

عشق دُردانه‌ست و من غوّاص و دریا میکده
سر فروبردم در آن جا تا کجا سر برکنم

Dāne-i incüdür ʿışḳ ben ṭalġıcım yemm meykede
Başı ṭaldırdum aña āyā ne dem baş çıḳaram[3]

---

[1] باك: غم ح، ن، ب [Tercümeye uygun olarak Şem‘î şerhindeki varyant (346b) tercih edildi.]

[2] ~ Tevbe ger meyden idem gül devri dīvāne olam H, N, B

[3] ~ İncüdür ʿışḳ meykede deryā vü ṭalġıç ben aña / Aña daldırdum başım āyā ne dem baş ḳaldıram H, N, B → ne dem: ne dem tā H

من که از یاقوت و لعل اشک دارم گنج‌ها
کی طمع در فیض خورشید بلنداختر کنم

Ben ki yaşımdan dür ü yāḳūt ḫazīne ṭutarım
Kevkebī ʿālī güneş feyżine arzū nice_idem

من که دارم در گدایی گنج سلطانی بدست
کی طمع در گردش گردون دون پرور کنم

Ben ki yoḫsulluḳda kenz-i şāhı elde ṭutarım
Nice dūn-perver felek devrine ārzū eyleyem[1]

لاله ساغرگیر و نرگس مست و بر من نام فسق
داوری دارم بسی یا رب کرا داور کنم

Bāde-gīr lāle vü nergis mest ü ber-men nām-ı fısḳ[2]
Çoḳ daʿāvī ṭutarım āyā kimi ḥākim idem

وقت گل گویی که زاهد شو بچشم و سر ولی
میروم تا مشورت با شاهد و ساغر کنم[3]

Vaḳt-i gül dersüñ baña k'ol ṣūfi göz baş üstine[4]
Līk varam meşveret maḥbūb u cām ile idem

[B 196a] عاشقانرا گر در آتش میپسندد لطف دوست
تنگ چشمم گر نظر در چشمهٔ کوثر کنم

Ger görürse luṭf-ı yār ʿuşşāḳı lāyıḳ āteşe
Kez naẓar olam naẓar ger kevşerī ʿayne idem[5]

---

[1] ~ minnet eyleyem H, N, B

[2] ~ Mey ṭutar lāle vü nergis mest ü isnād bāña fısḳ H, N, B

[3] میروم: مسرورم ب

[4] vaḳt ~ devr H, N

[5] kez (کز) naẓar: ker? (کر) naẓar H [Teng-çeşm'in (aç göz, haris) karşılığı olarak kullanılmıştır.]

گر چو بید بی ثمر ناگه چنین صافی شوم
بعد ازین از شرم روی گل کجا سر بر کنم

Meyvesiz sögütçe nā-gāh böyle sāde ger olam
Baʿd-ez-īn gül yüzi şerminden ḳaçan baş ḳaldıram [1]

[H 220b] [N 230b][2]

چون صبا مجموعهٔ گل را بآب لطف شُست
کج دلم[3] خوان گر نظر بر صفحهٔ دفتر کنم

Çünki gül cönkin ṣabā āb-ı leṭāfetle yudı
Kej-dil oḳu ger naẓar ṣuḥ'f-i kitāba ben idem [4]

گر چه گردآلود فقرم شرم باد از همّتم
گر بآب چشمهٔ خورشید دامن تر کنم

Gerçi ġarḳam toz-ı faḳra himmetimden şerm olam
Gün bıñarınuñ ṣuyıyla ger etek ben yaş idem[5]

عهد و پیمان فلک را نیست چندان اعتبار
عهد با پیمانه بندم شرط با ساغر کنم

Yoḳ semānuñ ʿahd ü ḳavline o deñlü iʿtibār
Baġluyam ʿahdi ḳadeḥle şarṭı sāġarla idem

بازکش یکدم عنان ای ترک شهرآشوب من
تا ز اشک و چهره راهت پر زر و گوهر[6] کنم

Çek girü dizgin bir az ey yār-ı şehr-āşūb-ı men
Tā yoluñ eşk ü yüzümden pür zer ü cevher idem[7]

---

[1] ḳaçan baş ḳaldıram ~ nice baş yüce idem H, N, B

[2] Bu sahife N nüshasında eksiktir.

[3] کج دل: کج دهان ح، ن، ب Tercümeyle uyumlu olduğu için ["kec dil" (Sûdî III/104) tercih edildi]

[4] ger … ben ~ ben … ger H, N

[5] ~ Gerçi toz-ı faḳra ġarḳam himmetimden ola şerm / Gün bıñarınuñ ṣuyıyla dāmenim ger yaş idem H, N, B → yaş ~ ter H, N

[6] گوهر: زیور ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "gevher" (Şem'î 347b) tercih edildi.]

[7] ~ Çek biraz dizgin gerü ey şehr-i yār-āşūb-ı men / Tā zer ü cevherle ālūd eşk ü yüzümden idem H, N, B

شیوهٔ رندی نه لایق بود وضعم را کنون
چون در افتادم چرا اندیشهٔ دیگر کنم

Ṭavr-ı sarḫoşluḳ degül ḥālime lāyıḳ şimdicek
Çünki ben düşdüm niçün bir ġayr-ı efkār eyleyem

دوش میگفتند لعلت قند میبخشد ولی
تا نبینم در دهان خود کجا باور کنم

Didiler dün gice laʿlüñ baḫş iderdi ḳand velī
Görmeyince tā öz aġzımda inan ḳande idem [1]

گوشهٔ محراب ابروی تو میخواهم ز بخت
تا در آنجا صبح و شامی درس عشق از بر کنم

Ṭāliʿ imden gūşe-i miḥrāb-ı ḳaşuñ isterim
Tā ki ṣubḥ u şām o yerde ders-i ʿışḳ ezber idem

من که امروزم بهشت نقد حاصل میشود
وعدهٔ فردای واعظ تا کجا باور کنم

Ben ki bugün baña cennet ḥāṣılātı var ola
Vāʿiẓüñ yarın ki vaʿdine inan ḳande idem

من غلام شاه منصورم نباشد دور اگر
از سرتمکین تفاخر بر شه خاور کنم

Ben ḳuluyam Şāh Manṣūruñ baʿīd olmaz eger[2]
Şāh-ı maşrıḳ üzre ḳudretden yaña faḫr eylesem

---

[1] ḳande ~ nice H, N; ~ Dün gice laʿlüñ virürdi didiler şeker velī / Görmedikçe kendü aġzımda inan ḳande idem H, N, B

[2] ~ Ben Şeh-i Manṣūr ḳuluyam ʿaḳla dūr olmaz eger H, N, B

[B 196b]

دوش لعلش عشوه‌ای می‌داد حافظ را ولی
من نه آنم کز وی این افسانه‌ها باور کنم

[H 221a] [N 231a][1]

Ḥāfıẓa işve virürdi dün gice laʿlüñ velī
Ben degülven o ki bu miṣle inan andan idem[2]

زهد وقت گل چه سودائیست حافظ هوش دار
تا اعوذی خوانم و اندیشهٔ دیگر کنم

Ṣūfiliḳ ne ārzūdur gül devri ṭut uṣ ey Ḫᵛāce
Tā eʿūẕī oḳuyam saña vü āḫar fikr idem[3]

439
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

مژدهٔ وصل تو کو کز سر جان برخیزم
طائر قدسم و از دام جهان برخیزم

Müjde-i vaṣlı ḳanı cān sevisinden ḳalḳam
Bezm-i ḳudsī ḳuşıyam dām-ı cihāndan ḳalḳam[* 4]

بولای تو که گر بندهٔ خویشم خوانی
از سر خواجگئ کون و مکان برخیزم

Öz ḳulum ger oḳusañ baña sevüñ Ḥaḳḳı-y-içün
Ser-te-ser ʿāleme şāh olma hevādan ḳalḳam

---

[1] [Bu sahife N nüshasında eksiktir.]

[2] ~ Dün gice laʿlüñ virürdi Ḥāfıẓa işve velīk / Ben bu emṣāle degülven kʾiʿtimād andan idem H, N, B

[3] ~ Ṣūfiliḳ sevdāsı ne gül devri ṭut uṣ ey Ḫᵛāce / İstiʿāẕe oḳuyam tā fikir āḫar saña_idem H, N, B

[*] [ḳalḳam] yaʿni geçem. H, N

[4] ~ Ḳanı vuṣlat ḫaberi cān sevisinden ḳalḳam H, N, B

یا رب از ابر هدایت برسان بارانی
پیشتر زان که چو گردی ز میان برخیزم

Ḥaḳ hidāyet buluṭından baña irgür yaġmur
Andan öñdin ki toz-āsā aralıḳdan ḳalḳam[1]

بر سر تربت من بی می و مطرب ننشین
تا ببویت ز لحد رقص کنان برخیزم

Ḳabrim ucında oturma mey ü muṭribsiz sen
Tā ḳoḳuñla iderek raḳṣ ḳabirden ḳalḳam

گر چه پیرم تو شبی تنگ در آغوشم گیر
تا سحرگه ز کنار تو جوان برخیزم

Gerçi pīrim beni berk[2] ṭut ḳucaġuñda bir şeb
Tā seḥer vaḳti yanuñdan ki cevān ben ḳalḳam[3]

گر نهان خاك شوم بر سر خاکم بگذر
تا بپابوس تو از شوق عیان برخیزم

[4]…

خیز و بالا بنما ای بت شیرین حرکات
تا چو حافظ ز سر جان و جهان برخیزم

Ḳalḳ u göster boyuñ ey ḫoşça revīşlü dilber
Ḫ^{v}āce-veş tā heves-i cān u cihāndan ḳalḳam

[1] ~ Ebr-i raḥmetden irirşdür yiñe yaġmur ey Ḥaḳ / Andan öñdin ki ġubār gibi aradan ḳalḳam H, N, B
[2] [teng = berk]: baʿżı nüsḫada teng yirine berk yazılmışdur. İkisi daḫı bir maʿnādur. H, N, B
[3] ~ Ḳucaġından seḥerī tā ki cevān ben ḳalḳam H, N, B
[4] B nüshasındaki bu beyit tercüme edilmemiştir. (H'de ve Sûdî şerhinde yok, N'de ise bu sayfa eksik.)

440
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[B 197a]

نماز شام غریبان چو گِریه آغازم
بمویه‌های غریبانه قصّه پردازم

Namāz-ı şām-ı ġarībde çün āha başlayam
Ḥazīnce naʿt ile nev fıḳra peydā eyleyem [1]

[H 221b] [N 231b]

بیاد یار و دیار آنچنان بگِریم زار
که از جهان ره و رسم سفر براندازم

Añışla yār u diyār öyle aġlayam zārī
Ki yola gitme rüsūmın ḳamudan aṭayım

من از دیار حبیبم نه از بلاد غریب
مهیمنا برفیقان خود رسان بازم

Şehīr-i yārdan-iyim köyce beldeden degülem
Beni refīḳlerime yine irgür ey Tañrım [2]

خدایرا مددی ای دلیل ره تا من
بکوی میکده دیگر علم برافرازم

Ḥaḳ-içün it meded ey yol ḳılaġuzı tā ben
Ki ḳaldıram yine meyḫāne yaña sancaġım

خرد ز پیرئ من کی حساب برگیرد
که باز با صنمی طفل عشق میبازم

Ḳaçan benüm ḳocalıḳdan ḥesāb ṭutar ʿaḳlım
Ki yine bir ḫoş uşaḳla maḥabbet oynarım [3]

---

[1] ~ Güzelce naʿt ile nev fıḳra inşā eyleyem H, N, B
[2] ~ Refīḳlerime irişdür beni yine yārim H, N, B
[3] ~ Güzelce bir uşaġ ile ki ʿışḳı oynayam H, N, B

بجز صبا و شمالم نمی‌شناسد کس
عزیز من که بجز باد نیست دمسازم

Beni ṣabā vü şimālden diger kişi bilmez
ʿAzīzim ey ki yelüñ ġayrı yoḳ ayaḳdaşım [1]

هوای منزل یار آب زندگانئ ماست
صبا بیار نسیمی ز خاک شیرازم

Bizüm ḥayāt ṣuyımuzdur hevā-yı ḫāne-i dost
Getür ṣabā baña ḫāk-i Şīrāzdan ḳoḳum[2]

سرشکم آمد و عیبم بگفت رو بروی
شکایت از که کنم خانگیست غمّازم

Gözüm yaşı gelüp ʿaybımı yüz be-yüz didi
Evimde ḳovcı şikāyet ki kimden ideyim[3]

ز چنگ زهره شنیدم که صبحدم میگفت
مرید حافظ خوش لهجهٔ خوش آوازم

Seḥerde Zühre sāzından k'işitmişim derdi
Ṣadāsı ḫoş dili ḫoş Ḥāfıẓuñ mürīdiyim[4]

441
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

هر چند پیر و خسته دل و ناتوان شدم
هر گه که یاد روی تو کردم جوان شدم

Oldum ne deñlü ḫaste-dil ü pīr ü nā-tüvān
Her ne zamān ki yüzüñ idem yād olam cevān

[1] ~ Kes añlamaz beni başḳa ṣabā vü poyrazdan / Sevdigim yelin āḫar ki yoḳ ayaḳdaşım H, N, B
[2] ~ Bizüm maḥalle-i yār bādı āb-ı dirligimüz / Getür türāb-ı Şīrāzdan baña ʿıṭır yārim H, N, B
[3] ~ Yüzime ḳarşu gelüp göz yaşım didi ʿaybım / Şikāye kimden [idem] āh evimde ġammāzım H, N, B
[4] ~ İşitmişim seḥerī sāz-ı Zühreden der idi / Muḥibb-i Ḥʸāce-i ḫoş yüz ü ḫoşça āvāzım H, N, B

[H 222a] [N 232a]

شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا[1]
بر منتهای همّت خود کامران شدم

[B 197b]

Ḥamd ola Ḥaḳḳa her ne dilek Ḥakdan eyledim
Oldum ṣoñında himmetim üzre ki kāmrān

در شاهراه دولت سرمد بتخت بخت
با جام می بکام دل دوستان شدم

Devlet-medīdüñ ulu yolında be-taḫt-ı baḫt
Oldum mey ü ḳadeḥle dil-i kām-ı dostān

ای گلبن جوان بر دولت بخور که من
در سایهٔ تو بلبل باغ جهان شدم

Nev gül ocaġı yi yimiş-i devleti ki ben[2]
Sāyeñde murġ-ı bāġ-ı cihān oldum ey cevān

اوّل ز حرف و صوت جهانم خبر نبود
در مکتب غم تو چنین نکته دان شدم

Öñ yoḳdı ḥarf ü ṣavt-ı cihāndan ḫaber baña
Oldum bu deñlü mekteb-i ḳayġuñda nükte-dān[3]

از آن زمان که فتنهٔ چشمت بمن رسید
ایمن ز شر فتنهٔ آخرزمان شدم

Andan berü ki fitne-i çeşmüñ baña irüp
Oldum ki şerr-i fitne-i ṣoñ devrden emān[4]

---

[1] هر چه طلب کردم از خدا: از مدد بخت کارساز ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için Sûdî şerhindeki varyant (III/109) esas alındı.]

[2] ~ Yi meyve-i düvel yeñi gül ocaġı ki ben H, N

[3] ~ Dünyādan öñ ki yoġ idi ḥarf ü ṣadā ḫaber / Oldum ben öyle mekteb-i ḳayġuñda nükte-dān H, N

[4] devrden: devrinden H, N, B [vezin ve anlam gereği "devrden" okundu.]; ki şerr-i ~ şürūr-ı H, N; ~ Oldum şürūr-ı fitne-i ṣoñ vaḳtden emān H, N

آن روز بر دلم در معنی گشوده شد
کز ساکنان درگه پیر مغان شدم

Maʿnā ḳapusı oldı o gün göñlüme küşād
K’oldum mekīn-i dergeh-i pīr-i muġāndan

قسمت حوالتم بخرابات میکند
چندان که این چنین زدم و آن چنان شدم

Eyler beni ḥavāle ḫarābāta emr-i Ḥaḳ
Çalışdum ol ḳadar ki bu-veş çıḳdı fāl hemān[1]

من پیر سال و ماه نیم یار بّی‌وفاست
بر من چو عمر میگذرد پیر از آن شدم

Ben pīr-i māh u sāl degülem yār-ı bī-vefā
Uġrar geçer ʿömürce baña pīr olam ez-ān[2]

دوشم نوید داد عنایت که حافظا
بازآ که من بعفو گناهت ضمان شدم

Dün gice virdi müjde baña luṭf-ı Ḥaḳ Ḫʷāce
Sen it rucūʿ ki ʿafv-ı ṣuça ben olam żımān[*3]

---

[1] ~ Urdum vücūd o deñlü bu dek oldum ey kesān ~ Saʿy urdum öyle böyle bu-veş çıḳdı fāl hemān; * Bu ḫoş olsa gerekdür. İşbu tercemenüñ Fārisī mışrāʿına şerḥ-i Ṣūdīye naẓar olına. Gine içerü terceme ṭaşra nüsḫa yazıla H, N

[2] ~ Çoḳ yaşlu iḫtiyār degülem bī-vefā güzel ey H, N; * nüsḫa taḥrīr oluna H, N; ~ Uġrar ʿömürce baña pīr oldum hemān ez-ān; * içerüsi mışrāʿ-ı evvelin ḫoşdur H, N

[*] żımān, be-maʿnā-yı kefīl H, N

[3] ~ Ḥaḳ luṭfı virdi müjde baña dün gice Ḫʷāce / Gel sen ki ricʿa ʿafv-ı ṣuça olayım żımān ~ Gel sen rücūʿa baḫş-ı ṣuça olayım żımān H, N

442
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[H 222b] [N 232b] این چه شورست که در دور قمر میبینم
همه آفاق پر از فتنه و شر میبینم

Bu ne ġavġā ki cidāl-i devr-i ḳamerde görirem
Cümle āfāḳı ṭolu fitne vü şerden görirem

[B 198a] دخترانرا همه جنگست و جدل با مادر
پسرانرا همه بدخواه پدر میبینم

Ceng ü ġavġāda ḳamu analar ile ḳızlar
Cümle oġlanları düşmen pederinüñ görirem [1]

ابلهانرا همه شربت زگلابست و شکر
قوتِ دانا همه از خون جگر میبینم

Cümle aḥmaḳların içdigi gülāb ile şeker
Cümle ʿālim azıġın ḫūn-ı cigerden görirem

اسب تازی شده مجروح بزیر پالان
طوق زرّین همه در گردن خَر میبینم

Mecrūḥ olmuş ʿarabī aṭ ki semer altında
Gerden-i ḫārda ḳamu ḥalḳa-i altun görirem [2]

پند حافظ بشنو خواجه برو نیکی کن
که من این پند بِه از گنج گهر میبینم

Ey ʿazīz diñle Ḫᵛāce pendini var eylik it
Zīrā bu nuṣḥı eyü kenz-i güherden görirem[3]

---

[1] ~ Her oġul atasına düşmen ü ʿudvān görirem H, N

[2] B'de yok; ~ [metin] Ḫalḳa-i zerlüyi hep gerden-i ḫarda görirem H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

[3] B'de yok; ~ [metin] Kenz-i cevherden eyü zīrā bu nuṣḥı görirem H, N, B[Kafiye için derkenar tercih edildi.]

443
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

افسر سلطان گل پیدا شد از طرف چمن
مقدمش یا رب مبارک باد بر سرو و سمن

Ẓāhir oldı gül şehinüñ tācı gülşenden yaña
Ḳutlu olsun serv ü gülzāra ḳudūmı ey Ḫᵛāce

خوش بجای خویشتن بود این نشست خسروی
تا نشیند هر کسی اکنون بجای[1] خویشتن

Ḫoş yerinde bu şehüñ ẕātına şāyeste cülūs
Her şaḫış şimdi otura öz yerinde tā şehā

خاتم جم را بشارت ده بحسن خاتمت
کاسم اعظم کرد ازو کوتاه دست اهرمن

Ṣoñ ḫayırlıḳ müjdesini vir Süleymān mührine
İsm-i aʿẓamdur ki itdi dīv elin andan ḳıṣa

تا ابد معمور باد این خانه کز خاک درش
هر نفس با بوی رحمان میوزد باد یمن

Tā ebed bu ev ola ṣaġ ḫāk-i bābından anuñ
Būy-ı raḥmānla eser bād-ı yemānī dāʾimā

[H 223a] [N 233a]

شوکت پور پشنگ و تیغ عالمگیر او
در همه شهنامه‌ها شد داستان انجمن

Şevket-i İbn-i Peşeng ü seyf-i ʿālem-gīr anuñ
Her kitābda yazılu her bezmde dāstān ola[2]

---

[1] بجای: بهای ح، ن، ب [Tercümeyle daha uyumlu olan “becāy” (Sûdî III/111) tercih edildi.]

[2] ~ Her bezimde söylenür her bir tevārīḫde ola H, N

خنگ چوگانئ چرخت رام شد در زیر زین
شهسوارا چون بمیدان آمدی گویی بزن

Boz göküñ çevgān aṭı rām oldı taḫt-ı zīnde
Ur ṭopa çevgen çü sen meydāna geldüñ ey şehā [1]

[B 198b]

جویبار ملک را آب روان[2] شمشیر تُست
تو درخت عدل بنشان بیخ بدخواهان بکن

Memleket ırmaġınuñ māü'l-ḥayātı ḳılıcuñ
Sen ʿadālet şāḫı dik aʿdā kökini ḳaz şehā

گوشه گیران انتظار جلوهٔ[3] خوش می‌کنند
برشکن طرف کلاه و برقع از رخ برفکن

Evliyālar ḫoş edā ki ideyorlar intiẓār
Ṭarf-ı tācuñı ḳopar burḳaʿ yüzüñden ḳo şehā[4]

مشورت با عقل کردم گفت حافظ باده نوش
ساقیا می ده بقول مستشار مؤتمن

Meşveret ʿaḳl ile itdüm didi Ḥāfıẓ bāde iç
Meşveret ehli emīn ḳavlince vir mey sāḳiyā [5]

ای صبا بر ساقئ بزم اتابک عرضه دار
تا از آن جام زرافشان جرعه‌ای بخشد بمن

Sāḳi-yi bezm-i şehenşāha sen it ʿarż ey ṣabā
Tā o altun serpmelü cām curʿadan virsün baña[6]

---

[1] ~ nüsḫa: Çünki sen meydāne geldiñ ur ṭopı ey pādişāh H, N, B

[2] آب روان: آب از سر ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "āb-ı revān" (Sûdî III/113) tercih edildi.]

[3] جلوه: خلوت ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "cilve" (Sûdî III/114) tercih edildi.]

[4] ~ İdiyor vaḥdet-nişînler ḫalvetinde intiẓār / Tācuñuñ baġını çöz örtüyi çek yüzden şehā H, N, B

[5] ~ nüsḫa: Müsteşārım muʿtemed ḳavlince vir mey sāḳiyā H, N

[6] ~ Ol zer-efşān kāse faẓlından baña baḫş ide tā H, N

444
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای نور چشم من سخنی هست گوش کن
چون ساغرت پُرست بنوشان و نوش کن

Ey gözimüñ żiyāsı işit var ki bir suḫan
Çün ṣāġaruñ ṭolıcadur iç hem içür de sen[1]

پیران سخن ز تجربه گویند گفتمت
هان ای پسر که پیر شوی پند گوش کن

Pīrler ṣınanla dir sözi ben saña söyledim
Ṣaḳın oġul ki pīr olasın pendi diñle sen[2]

بر هوشمند سلسله ننهاد دست عشق
خواهی که زلف یار کشی ترک هوش کن

ʿIşḳın eli ʿaḳıllu kese zencīr urmadı
Yār zülfi çekme ister iseñ ʿaḳlı ḳo ki sen[3]

[H 223b] [N 233b]

تسبیح و خرقه لذّت مستی نبخشدت
همّت درین عمل طلب از می فروش کن

Virmez ṣafā-yı mestligi tesbīḥ ü ḫırḳa hem
Himmet bu işde eyle ṭaleb mey-furūşdan[4]

با دوستان مضایقه در عمر و مال نیست
صد جان فدای یار نصیحت نیوش کن

Virmekde güçlük olmaya dostāna māl ü cān
Yüz cān fedā ögüt ṭutıcı yāre eyle sen

---

[1] ~ Çün ṭolıdur elüñde ḳadeḥ iç içür de sen H, N
[2] ~ Pīrler ṣınanla söz didiler saña ben didüm / Elbet işit oġul olasın ögüt ki sen H, N
[3] ~ Ḳo zülf-i yārı çekme dilerseñ ki uṣı sen H, N, B
[4] ~ Eyle ṭaleb bu işde himem mey-fürūşdan H, N, B

در راه عشق وسوسهٔ اهرمن بسیست
هوش دار و گوش دل به پیام سروش کن

Çoḳdur ṭarīḳ-i ʿışḳda şeyāṭīnī vesvese
Uş ṭut melek peyāmına dil gūşın ile sen[1]

[B 199a] برگ و نوا تبه شد و ساز طرب نماند
ای چنگ ناله برکش و ای دف خروش کن

Oldı fütāde nān ü niʿam şāda yoḳ niẓām
Çek sāz fiġān ü āhı vü def it ḫurūş da sen [2]

ساقی که جامت از می صافی تهی مباد
چشم عنایتی بمن دردنوش کن

Cāmuñ be sāḳī olmaya boş ṣāfī bādeden
Ben dürd-nūşa ʿayn-ı ʿināyet bir eyle sen[3]

سرمست در قبای زرافشان چو بگذری
یک بوسه نذر حافظ پشمینه پوش کن

Eṣvāb-ı zer-feşānda çü sarḫoşça giçesin
Neẕr it ʿabāsı yüñ Ḫᵛāceye bir öpülme sen

445
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

بالابلند عشوه گر نقش باز من
کوتاه کرد قصّهٔ زهد دراز من

Ḳaddi uzunca aldayıcı ḥīle-bāz yārim
İtdi uzunca fıḳra-i zühdüm ḳışa benüm[4]

---

[1] melek N, B: - H
[2] ~ Cūş it be def ü āh ü fiġān çek be sāz sen H, N
[3] ~ Ben derd-mende ʿayn-ı ʿināyet gel eyle sen H, N, B
[4] ittiḳāmı: ittifāḳı H; ~ Boyı uzunca cilveci bir ḥīle yārcıġım / [metin] Uzunca ittiḳāmı kütāh eyledi benüm H, N, B [Anlam açısından derkenar tercih edildi.]

دیدی دلا که آخر پیری و زهد و علم
با من چه کرد دیدهٔ معشوقه باز من

Gördüñ mi dil ki zühd ü ṣalāḥ pīrligi ṣoñın
N’itdi bana ki gördigine ʿışḳ iden gözüm

از آب دیده بر سر آتش نشسته‌ام
که او فاش کرد در همه آفاق را ز من

Oturmuşum ki eşk-i gözümden od üstine
Kim cümle ḫalḳa itdi o fāş sırrımı benüm

[H 224a] [N 234a]

گفتم بدلق زرق بپوشم نشان عشق
غمّاز بود اشک و عیان کرد راز من

Örtem nişān-ı ʿışḳı didüm köhne ṣevb ile
Ġammāzlıḳ itdi göz yaşım itdi ʿayān sırım

مستست یار و یاد حریفان نمی‌کند
ذکرش بخیر ساقئ مسکین نواز من

Sarḫoş güzel ü itmez añış bāde-nūşları
Ḫayr ola ẕikri sāḳī-i miskīn-nüvāz[1] benüm

ترسم که از خرابئ ایمان که می‌برد
محراب ابروی تو حضور نماز من

Ben ḳorḳarım ḫarābe-i dīnden ki ilder
Egri ḳaşuñ ḫużūr-ı namāzımı āh benüm

[1] nevāz oḫşayıcı H, N, B

بر خود چو شمع خنده زنان گریه میکنم
تا با تو سنگ دل چه کند سوز و ساز من

Kendime mūmca gülme urup eyledim bükā[1]
Sen göñli ṭaşa tā ne ide āh ü yanışım

[B 199b]

نقشی بر آب میزنم از گریه حالیا
تا کی شود قرین حقیقت مجاز من

Naḳş urıram ṣu üzre bükādan ki şimdicek
Olur ne dem ḳarīn-i ḥaḳīḳat mecāz benüm

یا رب کی آن صبا بوَزَد کز نسیم او
گردد شمامهٔ کرمش کارساز من

Āyā ḳaçan ese o ṣabā k'anuñ ʿıṭrdan
Anuñ laṭīf ḳoḳusı ola iş niẓāmlıġım [2]

زاهد چو از نماز تو کاری نمیرود
هم مستئ شبانه و سوز و نیاز من

Ey ṣūfi yürimez çü namāzuñdan iş senüñ
Her şeb niyāz u mest yanışmaḳ güzel bizüm [3]

حافظ ز غصّه سوخت بگو حالش ای صبا
با شاه دوست پرور دشمن گداز من

Di ḥālin ey ṣabā ki Ḫʸāce yandı ġuṣṣadan
Şāhıma kim ʿadūyı ḳahır dost sever benüm[4]

---

[1] ~ Kendime şemʿa-veş gülerek girye eylerim H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ol yel ḳaçan eser ki ḳoḳusından āyā_anuñ / Ḫoşça ḳoḳusı ola anuñ iş niẓāmlıġım H, N
[3] ~ Her gice yalvarış u yanış mestligim benüm H, N
[4] ḳahır: ḳahra H, B; ~ Sulṭāna kim ʿadūyı ḳahır dost sever benüm H, N

446
müstefʿ ilātün müstefʿ ilātün

چندان که گفتم غم با طبیبان
درمان نکردند مسکین غریبان

Ol deñlü didüm ġam bā-ṭabībān
Aṣṣı_itmedi hīç miskīn ġarībān[1]

[H 224b] [N 234b]

درج محبّت بر مهر خود نیست
یا رب مبادا کام رقیبان

ʿIşḳ ḥoḳḳası öz mihrince degül
Olmaya ey Ḥaḳ maḳṣūd-ı düşmān[2]

آن گل که هر دم در دست خاریست
گو شرم بادت از عندلیبان

Ol gül ki her dem dest-i dikende
Utan di aña bülbüllerüñden [3]

یا رب امان ده تا بازبیند
چشم محبّان روی حبیبان

Yā Rab emān vir tā yine göre[4]
Kim ʿayn-ı ʿāşıḳ ruḫsār-ı cānān

ما درد پنهان با یار گفتم
نتوان نهفتن درد از طبیبان

Biz gizli derdi ol yāre didik[5]
Ṣaḳlamaḳ olmaz derd ez-ṭabībān[6]

---

[1] ~ nüsḫa: Ol dek didüm kim ġam bā-ṭabībān / Feyż itmediler miskīn ġarībān H, N, B
[2] degül ~ yoḳdur; düşmān ~ ʿudvān H, N
[3] ~ Di aña utan ʿāşıḳlarıñdan H, N, B
[4] ~ Yā Rab emān vir tā göre tekrār H, N, B
[5] ~ maʿşūḳa didik H, N
[6] ~ (كركنمك)? olmaz derd ez-ṭabībān H, N

ای منعِم آخر بر خوان وصلت
تا چند باشیم از بی نصیبان

Ṣofra-yı vaṣluñ āḫar civān-merd[1]
Tā nice_olavuz ez-bī-naṣībān[2]

[B 200a]

حافظ نگشتی شیدای گیتی
گر می‌شنیدی پند ادیبان

Dünyā delüsi olmazdı Ḥāfıẓ[3]
Ger diñleyeydi nuṣḥı edībān

447
mef ʿūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilāt

ای روی ماه منظر تو نوبهار حسن
خال و خط تو مرکز لطف و مدار حسن

Ey yüzi görinişde ḳamer nevbahār-ı ḥüsn[4]
Ḫālüñ maḥall-i luṭf u ḫaṭuñ hem medār-ı ḥüsn

در چشم پرخمار تو پنهان فسون سحر
در زلف بی‌قرار تو پیدا قرار حسن

Maḫmūr gözüñde gizlü senüñ nusḫa-i seḥer
Ārāmsız ṣaçuñda nümāyān ḳarār-ı ḥüsn[5]

---

[1] münʿim kesr-i mīmle cömerd kişi dimekdür. H, N
[2] ~ Tā nice_olavuz biz maḥrūmāndan H, N
[3] ~ Mecnūn-ı ʿālem olmazdı Ḥāfıẓ H, N
[4] ~ Ey lehçesi ḳamer göriniş nevbahār-ı ḥüsn H, N
[5] ~ Hem bī-sükūn ṣaçıñda hüveydā ḳarār-ı ḥüsn H, N, B

ماهی نتافت همچو تو از برج نیکویی
سروی نخاست چون قدت از جویبار حسن

Bir meh sen-āsā parlamadı burc-ı ḥüsnden
Bir servi bitmedi çü boyuñ ez−pınār-ı ḥüsn

[H 225a] [N 235a]

خرّم شد از ملاحت تو عهد دلبری
فرّخ شد از لطافت تو روزگار حسن

Ḥesnālıġuñdan oldı laṭīf ḫūblıġın demi[1]
Ḫūbluḳlıġuñdan oldı laṭīf rūzigār-ı ḥüsn

از دام زلف و دانهٔ خال تو در جهان
یک مرغ دل نماند نگشته شکار حسن

ʿĀlemde zülfüñ aġ u beñüñ dānesinden ey[2]
Ḳalmadı bir göñül ḳuşı k’olmaya ṣayd-ı ḥüsn

گرد لبت بنفشه از آن تازه و ترست
کآب حیات میخورد از چشمه‌سار حسن

Tāze vü ter benefşe lebüñ çevresinde_ez-ān
K’āb-ı ḥayātı içmede ez-çeşme-sār-ı[3] ḥüsn[4]

دائم بلطف دایهٔ طبع از میان جان
می‌پرورد تو را بناز در کنار حسن

Her dem cān içre nāz ile kim dāye-i ṭabʿ[5]
Besler seni ki ḫoşluġ ile der kenār-ı[6] ḥüsn

---

[1] ~ nüsḫa: Ḳutluluġuñdan oldı güzel ḫūblıġın demi H, N, B
[2] ~ ʿĀlemde zülfüñ aġ u beñüñ dānesinden āh H, N, B
[3] [çeşm-sār] çeşme başında dimekdür, yaʿni bıñar başında. H, N
[4] ~ Ṭarf-ı lebüñde tāze vü ter ol içün benefş / Kim (اچغدی)? içmede ez-çeşm-sār-ı ḥüsn H, N
[5] ~ Nāz ile cān içinde ṭabʿ dāyesi hemīn H, N, B
[6] Kenār, ḳucaḳ dimekdür. H, N

حافظ طمع برید که بیند نظیر تو
دیّار نیست جز رخت اندر دیار حسن

Görmekde Ḫ^{v}āce kesdi ümīd miṣlüñi senüñ
Bir nesne ḫaddüñ āḫarı yoḳ der-diyār-ı ḥüsn [1]

448
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بهار و گل طرب انگیز گشت و توبه شکن
بشادئ رخ گل بیخ غم ز دل برکن

Bahār ile feraḥ-engīz gül oldı tevbe bozan
Sürūr-ı gül-ruḫ ile ġam kökin ḳopar dilden

[B 200b] رسید باد صبا غنچه از هواداری
ز خود بُرون شد و بر خود درید پیراهن

İrişdi bād-ı ṣabā ġonça ʿışḳ u şevḳinden
Ṭışara gitdi zi-ḫod yırtdı gömleg üstinden[2]

طریق صدق بیاموز از آب صافئ دل
براستی طلب آزادگی ز سرو چمن

Ṭarīḳ-i ṣıdḳı dili ṣāf olan ṣudan ögren
Ve doġrılıḳla dile sādelik zi-serv-i çemen

عروس غنچه بدین زیور و تبسّم خوش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

Gülüñ gelini bu zīnetle ḫoşça gülmekle
Güzelce yüzle alur dīn ü dil bi-ʿayni hemen

[1] ~ nüsḫa: Hīç yoḳ yañaġuñuñ digeri der diyār-ı ḥüsn H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ḳamīṣi yırtdı üzerden ü ṭaşra gitdi özden H, N

[H 225b] [N 235b]

صفیر بلبل شوریده و نفیر هزار
برای وصل گل آمد برون ز بیت حزن

Delice bülbülüñ ışlıġı nicenüñ dādı
Ẓuḥūra vaṣl-ı gül içün gelüp ġam evinden

ز دستبُرد صبا گِرد گل کلاله نِگر
شکنج گیسوی سنبل ببین بروی سمن

Yel el uzatmadan eṭrāf-ı gülde ḳıvrımı gör[1]
Beyāż yüzinde ki sünbül büküm ṣaçın gör sen

حدیث قصّهٔ دوران ز جام جو حافظ
بقول مطرب و فتوی پیر صاحب فن

Peyām-ı fiḳra-i devrānı cāmdan iste Ḥ[v]āce
Be söz-i muṭrib u fetvā-yı ehl-i fen pīr ilen[2]

449
mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

چو گل هر دم ببویت جامه در تن
کنم چاک از گریبان تا بدامن

Gül-āsā tende ṭon ḳoḳuñla her ān[3]
Yaḳa çāk iderim tā kim be dāmān

تنت را دید گل گویی که در باغ
چو مستان جامه را بدرید بر تن

Tenüñ gülşende gül gördi ki gūyā
Ten üzre yırtdı câme ṣan ki mestān [4]

---

[1] ~ El iltmeden be ṣabā ṭarf-ı gülde ḳıvrımı gör H, N, B
[2] ~ Ḥadīṣ-i fiḳra-i çarḫı dile Ḫ[v]āce cāmdan / Kelām-ı muṭrib ü fetvā-yı pīrle k'ehl-i suḫan H, N
[3] ~ Ḳoḳuñla tende ṭonum gülce her ān H, N, B
[4] ~ Tenüñ gülşende gördi gül ki gūyā H, N, B ~ Libāsın yırtdı tende ṣanki mestān H, N

من از دست غمت مشکل برم جان
ولی دلرا تو آسان بُردی از من

Gücin dest-i ġamuñdan ḳurtaram cān
Sen alduñ benden ammā göñli āsān

بقول دشمنان برگشتی از دوست
نگردد هیچ کس با دوست دشمن

ʿAdū söziyle yārdan itdüñ iʿrāż
Hīç olmaz kişi dostı ile düşmān[1]

[B 201a] مکن کز سینه‌ام آه جگرسوز
برآید همچو دود از راه روزن

İş itme sīneden k'āhı ciger-sūz[2]
Gelür baca yolından ṣan ki duḫān

تنت در جامه چون در جام باده
دلت در سینه چون در سیم آهن

Libāsuñda tenüñ ṣan cāmda bāde
Gögüsde yüregüñ sīmde demür ṣan

[H 226a] [N 236] ببار ای شمع اشک از دیده چون میغ
که شد سوز دلت بر خلق روشن

Be mūm yaġdur gözüñden yaş bulutça[3]
Ki göñlüñ yanışı ḫalḳa_oldı rūşen

[1] ~ Kimesne eylemez dosta bu ʿudvān H, N ~ Kimesne olmasun hīç dosta düşmān H, N, B * nüsḫa kenāre taḥrīr olına H, N

[2] ~ Sīnemden itme kim āhı ciger-sūz H, N

[3] ~ Be yaġdur yaş gözüñden mūm bulutça H, N, B

دلم را مَشکن و در پا مینداز
که دارد در سر زلف تو مسکن

Ṣıma gönlümi ayaġa bıraḳma[1]
Ki ṭutar zülfüñ ucında o mesken

چو دل در زلف تو بستهست حافظ
بدین سان کار را در پا میفکن

Çü dil zülfüñe Ḫᵛāce baġlamışdur
Bu-veş işlüyi ṣalma ayaġa sen[2]

450
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

چون شوم خاک رهش دامن بیفشاند ز من
ور بگویم دل بگردان رو بگرداند ز من

Silker ol benden etek ḫāk-i rehi çünkim olam
Döndürür benden yüzin gönlüñi ger döndür disem

عارض رنگین بهرکس مینماید همچو گل
ور بگویم بازپوشان بازپوشاند ز من

Gül gibi rengīn yañaġın gösterür ol herkese
Benden örter yüzini ol yüzüñi ger ört disem

گر چو شمعش پیش میرم بر غمم خندد چو صبح
ور برنجم خاطر نازک برنجاند ز من

Ger ölem mūmca öñinde ṣan seḥer ḳayġuma ṣād[3]
Nāzikāne ṭabʿı benden incinür ger incinem

---

[1] ~ Bıraḳma pāymāl gönlümi ṣıma H, N, B
[2] ~ Bu gūne işi ṣalma ayaġa sen H, N, B → gūne: gün H
[3] ~ Mūmca ger öñinde ölem ḳayġuma ṣād ṣan seḥer H, N, B

دیده را گفتم آخر یک نظر سیرش ببین
گفت میخواهی مگر تا جوی خون راند ز من

Gözime didüm ki bir baḳ it ṭoyınca anı seyr
Didi isteñ kim meger benden aḳa tā ʿayn-ı dem

او بخونم تشنه و من بر لبش تا چون شود
کام بستانم ازو یا داد بستاند ز من

Ḳanıma ol teşne ben dudaġına tā nic'olur
Benden ol ala mı kāmı yoḫsa ben andan alam

[B 201b]

دوستان جان دادهام بهر دهانش بنگرید
کو بچیزی مختصر چون باز میماند ز من

Görüñ ey dostlar virürem cānı bir būse içün
Muḫtaṣar bir şey içün benden ḳalur ʿāciz o Cem

[H 226b] [N 236b]

گر چو فرهادم بتلخی جان برآید باک نیست
بس حکایتهای شیرین باز میماند ز من

Ḳahr ile Ferhādca ger cānum çıḳarsa ġam degül
Çoḳ ḳalur ṭatlu ḥikāyetler ki benden ṣoñram

ختم کن حافظ که گر زین گونه خوانی درس عشق
عشق در هر گوشهای افسانهای خواند ز من

Ger oḳursañ ders-i ʿışḳı sen bu yüzden ey Ḫᵛāce
Benden oḳur her bucaḳda fıḳra-i ʿışḳı ümem

451
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

خدا را کم نشین با خرقه پوشان
رخ از رندان بی‌سامان مپوشان

Oturma Ḥaḳ içün bā ḫırḳa-pūşān
Yüz örtme bī-niẓām mestāndan ey cān [1]

درین خرقه بسی آلودگی هست
خوشا وقت قبای می فروشان

Bu ḫırḳa-pūşda var çoḳ bulaşıḳlıḳ
Ne pākdür vaḳt-i ṣevb-i bāde-nūşān[2]

تو نازک طبعی و طاقت نداری
گرانیهای مشتی دلق پوشان

Sen-isiñ ṭabʿ-ı ḫoş güç ṭutamazsuñ[3]
Bir avuç aġrılıḳdur köhne-pūşān[4]

درین صوفی وشان دردی ندیدم
که صافی باد عیش دُردنوشان

Bu ṣūfi gibilerde görmedüm derd[5]
Ki ṣāfī ola ẕevḳ-i dürd-nūşān

بیا وز غبن این سالوسیان بین
صراخی خون دل و بربط خروشان

---

[1] ~ nüsḫa: ʿAbā-pūşānla Ḥaḳ çün az otur cān / Yüzüñ örtme niẓāmsız sarḫoşāndan H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Bu ḫırḳa-pūşda çoḳ ālūdelik var / Ne ḫoş ān bāde-nūşān ḫırḳa-pūşān H, N, B
[3] isiñ: işiñ B; ~ nüsḫa: Taḥammül idemezsiñ ṭabʿ-ı ḫoşsuñ H, N, B ~ nüsḫa: Sen-isiñ ṭabʿ-ı ḫoş ṭutmañ liyāḳat H, N, B * Kenāre nüsḫa taḥrīr olına. H, N
[4] ~ nüsḫa: Bir avuç ṣıḳleti var köhne-pūşān H, N, B
[5] ~ Bu ṣūfī-veşde bir derd görmedüm ben H, N, B

Be gel gör bu mürāī ṣūfī ḥayrān
Ṣurāḫī baġrı ḳan ḳopuz da nālān

چو مستم کرده‌ای مستور منشین
چو نوشم داده‌ای زهرم منوشان

Çü sarḫoş eyledüñ oturma mestūr
Çü bal virdüñ baña zehr itme iḥsān[1]

لب میگون و چشم مست بگشای
که از شوقت می لعلت جوشان

Leb-i mey-reng ü mestāne gözüñ aç[2]
Ki şevḳüñden senüñ al bāde cūşān

[H 227a] [N 237a] [B 202a]

ز دلگرمئ حافظ بر حذر باش
که دارد سینه‌ای چون دیگ جوشان

Ḫ^{v}ācenüñ ıssı baġrından ḥaẕerde_ol
Ki anuñ gögsidür çölmekçe[3] cūşān

452
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

خوشتر از فکر می و جام چه خواهد بودن
تا ببینم که سرانجام چه خواهد بودن

Fikr-i meyden ü ḳadeḥden eyürek n'olsa gerek
Tā görem ʿāḳıbetü'l-emr ki hāl n'olsa gerek[4]

---

[1] ~ Çü mest itdüñ beni oturma mestūr / Çü virdüñ baña bal zehr itme iḥsān H, N, B
[2] ~ Şarāb renginde leb mestāne göz aç H, N, B
[3] çölmek H, N, B: [çömlek.]
[4] ~ [metin] Cām u mey fikr ü ḫayālinden eyürek n'olısar / Tā görem ʿāḳıbetü'l-emr ki aḥvāl n'olısar [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

غم دل چند توان خورد که ایّام نماند
گو نه دل باش و نه ایّام چه خواهد بودن

Dil ġamın nice yimek ola ki ẕevḳ günleri yoḳ
Di ne dil ola ne günler ola tā ne_olsa gerek

باده خور غم مخور و پند مقلّد منیوش
اعتبار سخن عام چه خواهد بودن

Sen mey iç ḳayġu yime diñleme cāhil ögüdin
Ṣaḫṣ-ı cāhil sözinüñ feyżi ne olsa gerek

مرغ کم حوصله را گو غم خود خور که بر او
رحم آن کس که نهد دام چه خواهد بودن

Öz ġamını yiye di ḥavṣalasız ḳuş ki aña
Ḳor o kes ki ṭuzaġı merḥameti ne_olsa gerek

دست رنج تو همان بِه که شود صرف بکام
دانی آخر که بناکام چه خواهد بودن

Yeg hemīn maṣlaḥata ḫarc ola kim el emegüñ[1]
Sen bilürsün ki żarūrī ṣoñına n_olsa gerek

بُردم از ره دل حافظ بدف و چنگ و غزل
تا جزای من بدنام چه خواهد بودن

Yoldan aldum Ḫ^{v}ācenüñ şiʿr u def ü sāzla dilüñ
Ben köti adluya tā ecr ü cezā n'olsa gerek

[1] maṣlaḥata B: (مصحنه) H, N

453
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün
mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün [1]

دانی که چیست دولت دیدار یار دیدن
در کوی او گدایی بر خسروی گزیدن

Bilür misin ki devlet dīdār-ı yārı görmek
Sulṭānlıḳ üzre kūyı yoḫsulluġın begenmek

[H 227b] [N 237b]

از جان طمع بریدن آسان بود ولیکن
از دوستان جانی مشکل توان بریدن

Cāndan ümīdi kesmek āsān ola velākin
Cān sevdi dōstāndan müşkil ola kesilmek

[B 202b]

خواهم شدن ببستان چون غنچه با دل تنگ
وان جا بنیک نامی پیراهنی دریدن

Ṣan ġonce ister idüm gülzāra gitme dil-teng
Hem anda uṣluluḳ çün yırtam direm ki gömlek

گه چون نسیم با گل راز نهفته گفتن
گه سرّ عشقبازی از بلبلان شنیدن

Gül ile geh yel-āsā söyleşme maḫfī esrār
Geh tāze sevme sırrın murġāndan işitmek

بوسیدن لب یار اوّل ز دست مگذار
کآخر ملول گردی از دست و لب گزیدن

Öñ öpmegi ḳoma_elden dilber dudaġını kim
Işırma ṣoñ leb ü dest ġamla gerek saña_itmek[2]

---

[1] [Bu iki aruz kalıbı hece değeri açısından denk olduğu için metinde ikisi de yazılmıştır.]

[2] ~ Ṣoñ dest ü leb ışırmañdan ola ġam yimeklik H, N, B

فرصت شمار صحبت کز این دو راهه منزل
چون بگذریم دیگر نتوان بهم رسیدن

Dost ṣoḥbetin ṣay eylik bu iki yollu yerden
Çün gidevüz olımaz birbirine daḫı_ermek

گویی برفت حافظ از یاد شاه منصور
یا رب بیادش آور درویش پروریدن

Şeh Manṣūr añışından dirseñ ki gitdi Ḫ[v]āce[1]
Ḥaḳ ḳalbine getür kim yoḫsul kişi gözetmek

454
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

ز در درآ و شبستان ما منوّر کن
هوای مجلس روحانیان معطّر کن

Ḳapudan içerü gel ḫānemiz münevver it
Hevā-yı bezm-i rūḥānīleri muʿaṭṭar it [2]

بچشم و ابروی جانان سپرده‌ام دل و جان
بیا بیا و تماشای طاق منظر کن

Gözine ḳaşına ben virmişim ki cān u gönül
Kemer ḳaşında gözini be gel be gel seyr it

ز خاك مجلس ما ای نسیم باغ بهشت
ببر شمامه بفردوس و عود مجمر کن

Türāb-ı bezmimüzi ey ṣabā-yı bāġ-ı İrem
İlet şemāme cināne vü ʿūd-u micmer it[3]

---

[1] ki: H'de yok.
[2] ~ Hevā-yı meclis-i rūḥānīyi muʿaṭṭar it H, N, B → hevā: Ḫudā B
[3] cināne: cinā H

[H 228a] [N 238a]

بگو بخازن جنّت که خاک این مجلس
بتحفه بر سوی فردوس و عود مجمر کن

Di ḫāzin-i İreme kim bu meclisüñ ḫākin
İlet İrem yaña ihdā vü ʿūd-ı micmer it[1]

حجاب دیدهٔ ادراک شد شعاع جمال
بیا و خرگه خورشید را منوّر کن

Olup fehim gözine perde pertev-i dīdār
Be gel ü ḫargeh-i şemsi ki sen münevver it

[B 203a]

ستارهٔ شب هجران نمی‌فشاند نور
ببام قصر برآ و چراغ مه برکن

Firāḳ gicesinüñ aḫter ü necmi nūr ṣaçmaz
Sarāy ṭamına çıḳ ay çerāġını nūr it[2]

چو شاهدان چمن زیردست حسن تواند
کرشمه بر سمن و ناز بر صنوبر کن

Çemen güzelleri çün ḥüsnüñüñ eli_altında
Kirişme yāsemene nāz da serve dilber it

فضول نفس حکایت بسی کند ساقی
تو کار خود بده از دست و می بساغر کن

Nefis fużūlī ider çoḳ ḥikāye ey sāḳī
Vir elden öz işüñi sen ü bāde sāġar it

[1] ~ İrem yañaya hedāye vü ʿūd-ı micmer it H, N, B * Buḫūrdāna ʿūd aġacı eyle H, N, B

[2] ~ Be çıḳ sarāy ṭamına ay çerāġını nūr it H, N, B; * "Ber ā" "ber āy" taḳdīrindedür, yüceye gel dimekdür. H, N, B

طمع بنقد وصال تو حدّ ما نبود
حوالتیم بدان لعل همچو شکّر کن

Degül ki ḥaddimüz itmek viṣāl-i naḳde ṭamaʿ
Bizi ḥavāle o al dudaġuña ṣan şekker it [1]

لب پیاله ببوس آنگهی بمستان ده
بدین دقیقه دماغ خرد معنبر کن

Ḳadeḥ dudaġını öñ öp ṣoñıca sarḫoşa vir[2]
Demāġ-ı ʿaḳlı bu remz ile ṭolu ʿanber it

اگر فقیه نصیحت کند که عشق مباز
پیاله‌ای بدهش گو دماغ را تر کن

Eger ki ṣūfi saña itse pend[3] ki sevme güzel
Vir aña bir ṭolu cām hem di geñzüñi ter it

ازان شمائل الطاف خلق خوشکه توراست
میان بزم حریفان چو شمع سر بر کن

O ḫulḳ-i ḫoş ki vü ḫoş ṭabʿ kim saña vardur
Miyān-ı meclis-i ʿuşşāḳı mūmca pür-nūr it[4]

ازین مزوّجه و خرقه نیک در تنگم
بیک کرشمهٔ صوفی کُشم قلندر کن

[H 228b] [N 238b]

Bu tāc u ḫırḳadan ey ıżṭırābdayım muḥkem
Bir aḥmaḳ öldirici ṭavrla ḳalender it

---

[1] ~ O al dudaġına bizi ḥavāle ṣan şeker it H, N, B
[2] ~ Öñ öp ḳadeḥ dudaġın ṣonra mestlere vir H, N, B
[3] [pend] ögüt H, N, B
[4] ḥarīfān, bāde-nūşān olup ʿuşşāḳ daḫı ʿışḳ meyiyle mestān olmaġla terceme īrād olındı. H, N, B

پس از ملازمت عیش و عشق مهرویان
ز کارها که کنی شعر حافظ از بر کن

Ṣafā vü ẕevḳe meyil tāze sevmeden ṣoñra
Ki şiʿr-i Ḫᵛāceyi itdigüñ işden ezber it[1]

455
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

شراب لعل کش و روی مه جبینان بین
خلاف مذهب آنان جمال اینان بین

Ḳızıl şarābı çek alnı ḳamer yüzine baḳ
Mürāī yolı ḫilāfınca böyle yüze baḳ

[B 203b] بزیر دلق ملمّع کمندها دارند
درازدستئ این کوته آستینان بین

Yamalu ḫırḳası altında_olar kemend ṭutar
Bu ḳışa yeñlülerin el uzunluġına baḳ

بخرمن دو جهان سر فرو نمی‌آرند
دماغ و کبر گدایان و خوشه چینان بین

İki cihān çeç ü ḫarmānına baş egmezler
Azıḳ diren fuḳarāda ġınā vü geñze baḳ

گره ز ابروی پر چین نمی گشاید یار
نیاز اهل دل و ناز نازنینان بین

Güzel ḳaşını çatup burmadan düğüm açmaz
Niyāz-ı ehl-i dile nāz-ı nāzenīne baḳ[2]

---

[1] Ḫᵛāce şiʿriniñ ezberlemesini ḳadīmī olan işleriñden it dimekdür. H, N

[2] ~ Niyāz-ı ʿāşıḳa baḳ nāz-ı nāzenīne baḳ H, N, B

حدیث عهد محبّت ز کس نمی شنوم
وفای صحبت یاران و همنشینان بین

İşitmedüm bir aḥadden seviye ʿahd ü vefā
Vefā-yı ʿahd-i celīsān-ı dōstāna baḳ[1]

اسیر عشق شدن چارهٔ خلاص منست
ضمیر عاقبت اندیش پیش بینان بین

Benüm ḫalāṣıma çāre esīr-i ʿışḳ olmaḳ
Öñin görüp ü selāmet fikir idene baḳ[2]

غبار خاطر حافظ ببرد صیقل عشق
صفای آیینهٔ پاکان و پاکدینان بین

İletdi miṣḳal-i ʿışḳ Ḫᵛācenüñ ṭabīʿī tozın[3]
Arıca dīnlülerin ẕevḳ-i pāk-i ḳalbine baḳ

456
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün feʿilāt

[H 229a] [N 239a]

نکته‌ای دلکش بگویم خال آن مهرو ببین
عقل و جانرا بستهٔ زنجیر آن گیسو ببین

Dil çeken remzi diyem ol ḫāl-i ay yüzlüyi gör
Ol ṣaçı zencīrinüñ baġlusı ʿaḳl u cānı gör

عیب دل کردم که وحشی وضع و صحرایی مباش
گفت چشم نیم مست و تُرك آن آهو ببین

[1] ~ nüsḫa: Vefā-yı ṣoḥbet-i cülesā-yı dōstāna baḳ H, N
[2] ~ nüsḫa: Öñin müşāhede idüp ṣoñını fikre baḳ H, N, B
[3] ṭabīʿī tozın ~ ġubār-ı dilin H, N

Gönli ʿayb itdüm ki olma vaḥşī-dil ṣaḥrā-nişīn[1]
Didi kim ol nīm-mest yār çeşm-i āhūyı gör

حلقهٔ زلفش تماشاخانهٔ باد صباست
جان صد صاحب دل آن جا بستهٔ هر مو ببین

Ḥalḳa-i zülfi temāşā-gāhıdur ṣubḥī yelin
Bağludur her bir ḳılına yüz dil ehli cānı gör

عابدان آفتاب از دلبر ما غافلند
ای ملامتگو خدا را رو مبین آن رو ببین

Gün-perestlerdür bizüm cānānımuzdan ġāfilūn
Ṭaʿn iden ey kimse Ḥak çün şekle baḳma yüzi gör[2]

[B 204a]

زلف دل دزدش صبا را بند بر گردن نهاد
با هواداران ره رو حیلهٔ هندو ببین

Dil uġurlıcı ṣaçı urdı ṣabā boynına bend
ʿIşḳ-dār-ı yolcıya ol ḥīle-i Hindūyı gör

این که من در جستجوی او ز خود فارغ شدم
کس ندیده‌ست و نبیند مثلش از هر سو ببین

Ol ki ben anı ṭalebde bir yaña gitdüm zi-ḫod[3]
Miṣlini kes görmemiş görmez beher semt anı gör [4]

[1] ~ Gönli taʿyīb eyledim k'olma ḳırañī vaḥşī ṭavr H, N, B
[2] Gün perestlerdür bizüm ~ Şemse ṭapanlar bizüm H, N, B; şekle baḳma yüzi gör ~ yüze baḳma cānı gör H, N, B
[3] zi-ḫod yeksū ṣodem: kendimden geçüp bī-ḫod oldum H, N, B
[4] ~ nüsḫa: Görmedi kes miṣlini görmez beher semt anı gör H, N, B

حافظ ار در گوشهٔ محراب برو مالد رواست
ای ملامتگو خدا را آن خم ابرو ببین

Gūşe-i miḥrābda Ḥ^{v}āce ḫāke yüz sürmek sezā
Ey melāmet söyleyen Ḥaḳ çün o ḫam ebrūyı gör [1]

از مراد شاه منصور ای فلک سر برمتاب
تیزئ شمشیر بنگر قوّت بازو ببین

Şāh Manṣūrın murādından felek döndürme baş
Tīġınuñ keskinligin gör ḳuvvet-i bāzūyı gör[2]

457
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

شاه شمشادقدان خسرو شیرین دهنان
که بمژگان شکند قلب همه صف شکنان

Ṭatluca femlü şehi pādişeh-i serv-ḳadān
Ṣaf bozanlar yüregin kirpigile hep bozaġan[3]

مست بگذشت و نظر بر من مسکین انداخت
گفت ای چشم و چراغ همه شیرین سخنان

Geçdi mestāne vü ben dervişe ṣaldı naẓarı
Didi ey gözi vü hem nūrı ḳamu ḫoş süḫanān [4]

تا کی از سیم و زرت کیسه تهی خواهد بود
بندهٔ من شو و برخور ز همه سیمتنان

[1] ~ Ey beni ṭaʿ n eyleyen Ḥaḳ'çün o ḫam ebrūyı gör H, N, B
[2] ~ Kām-ı Manṣūr şāhdan döndürme baş ey āsumān H, N, B
[3] ~ Serv ḳadler şehi sulṭān-ı şirînce dehenān H, N, B
[4] ~ Didi kim ey göz ü nūrı ḳamu şīrīn suḫanān H, N, B * nüsḫa kenāre taḥrīr olına H, N

Sīm ü zerden nice dek boş olısar kīse saña
Ol ḳulum hem yi yemiş sīm bedenden heme ān

کمتر از ذرّه نه‌ای پست مشو مهر بورز
تا بخلوتگه خورشید رسی چرخ زنان

Olma pest ʿışḳa özen ẕerreden eksigüñ yoḳ[1]
Tā ki ḫalvetgeh-i ḫurşīde ireñ raḳṣ uraġan

بر جهان تکیه مکن ور قدحی می داری
شادئ زُهره جبینان خور و نازک بدنان

İtme dünyāya meyil var ise bir kāse meyüñ
Alnı Zühre teni ḫoş ʿışḳına iç ṭurma be cān

پیر پیمانه کش ما که روانش خوش باد
گفت پرهیز کن از صحبت پیمان شکنان

Bāde-nūş şeyḫimüzin rūḥ u revānı_ola şād
Didi kim ṣoḥbet-i cām ḳırıcıdan ol ṣaḳınan

[B 204b]

با صبا در چمن لاله سحر میگفتم
که شهیدان که‌اند این همه خونین کفنان

Gülşen-i lālede didüm ki seḥer vaḳti yele
Kim kimüñ meşhedidür cümle bu ḳanlu kefenān

گفت حافظ من و تو محرم این راز نه‌ایم
از می لعل حکایت کن و سیمین ذقنان

Didi ben sen degülüz Ḫ^{v}āce bu esrārı bilür
Aḳ çeñeden ü ḳızıl bādeden it fıḳra hemān

[1] ʿışḳa özen ~ ʿışḳa çalış H, N, B

دامن دوست بدست آر و ز دشمن بگسل
مرد یزدان شو و ایمن گذر از اهرمنان

Dāmen-i dostı getür deste ʿadūdan da kesil
Ḥaḳ eri ol ü emīn dīv ü perīden be cevān

458
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

گلبرگ را ز سنبل مشکین نقاب کن
یعنی که رخ بپوش و جهانی خراب کن

Gül yapraġına ʿanberī sünbülden it niḳāb[1]
Yaʿnī ki ört yañaġı cihānı sen it ḫarāb

[H 230a] [N 240a]

بفشان عرق ز چهره و اطراف باغ را
چون شیشه‌های دیدهٔ ما پرگلاب کن

Ṣaç çehreden ʿaraḳ u baġın dört yañasını
Mānend-i gözimüz şīşesi ṭolı it gülāb

بگشا بشیوهٔ نرگس پرخواب مست را
وز رشک چشم نرگس رعنا بخواب کن

Mestāne uyḫulı gözüñi cilvelerle aç
Raʿnāca çeşm-i nergisi it güniden be-ḫᵛāb [2]

ایّام گل چو عمر برفتن شتاب کرد
ساقی بدور بادهٔ گلگون شتاب کن

[1] ~ Gül renk yañaġa zülf-i muʿanberden it niḳāb H, N, B
[2] ~ Raʿnā gözini nergisin it güniden be-ḫᵛāb H, N, B

Gül devri itdi ṣanki ʿömür gitmege ivi[1]
Gül-renk şarābı devre getür sāḳi it şitāb

بوی بنفشه بشنو و زلف نگار گیر
بنگر برنگ لاله و عزم شراب کن

Ḳoḳla benefşe ḳoḳısnı zülf-i yāri ṭut
Bu lāle rengine daḫı it niyyet-i şarāb[2]

همچون حباب دیده بروی قدح گشای
وین خانه را قیاس اساس از حباب کن

Ṣan mey ḳabarcıġı gözüñi vech-i cāma aç[3]
Bu ev beḳāsın eyle ḳıyās cānum ez-ḥabāb[4]

زان جا که رسم و عادت عاشق‌کشئ تُست
با دشمنان قدح کش و با ما عتاب کن

Andan yaña ki ʿāşıḳı öldürme ʿādetüñ
İç mey ʿadūlar ile bize eyle sen ʿitāb

[B 205a] حافظ وصال میطلبد از ره دعا
یا رب دعای خسته دلان مستجاب کن

İster viṣāli Ḫ^{v}āce duʿā vü niyāz ile
İt ḫaste dil duʿāsını yā Rabbi müstecāb [5]

---

[1] ~ nüsḫa: Gül vaḳti gitmege ʿacele itdi ṣanki ʿömr H, N, B

[2] Derkenardaki bu beyit N ve B'de yok.; ḳoḳla: ḳoḳısını H [Anlam ve vezin gereği düzeltildi.]; ~ [metin] İşit benefşe ḳoḳusını zülf-i yāri ṭut / Baḳ lāle rengine vü daḫı niyyet it şarāb H, N, B [Anlam bakımından derkenar tercih edildi.]

[3] ~ nüsḫa: Aç mey ḳabarcıġı gibi göz vech-i ṣāġara H, N, B

[4] Ḥabāb, ṣu ve mey üzerinde olan ḳabarcıġa dirler. H, N, B

[5] ~ Yā Rab duʿā-yı ḫaste-dili eyle müstecāb H, N, B

459
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

صبح است ساقیا قدحی پرشراب کن
دور فلک درنگ ندارد شتاب کن

Sāḳī ṣabāḥ piyāleyi sen pür ṣarāb it
Ṭutmaz mekiṣ ki devr-i felek gel ṣitāb it

زان پیشتر که عالم فانی شود خراب
ما را ز جام بادهٔ گلگون خراب کن

Andan öñürdi kim ola fānī cihān ḫarāb
Gülgūn ḳadeḥ meyiyle bizi sen ḫarāb it[1]

[H 230b] [N 240b]

خورشید می ز مشرق ساغر طلوع کرد
گر برگ عیش میطلبی ترک خواب کن

Mey āfitābı maşrıḳ-ı cāmdan ẓuhūr idüp
Esbāb-ı ẕevḳi ister iseñ terk-i ḫᵛāb it

روزی که چرخ از گل ما کوزه‌ها کند
زنهار کاسهٔ سر ما پرشراب کن

Bir gün ki ide çamurımuzdan felek ḳadeḥ[2]
Luṭf eyle başımuz ḳadeḥin pür ṣarāb it

ما مرد زهد و توبه و طامات نیستیم
با ما بجام بادهٔ صافی خطاب کن

Biz zühd ü tevbe merdi vü ṭāmāt degüllerüz[3]
Ṣāfīce bāde cāmı ile bize ḫiṭāb it

---

[1] ~ nüsḫa: Gül-reng ḳadeḥ meyiyle bizi sen ḫarāb it H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Şol gün ki H, N, B
[3] ~ şaḥṣ ü ṣūfī degülleriz H, N, B

کار صواب باده پرستیست حافظا
برخیز و روی عزم بکار صواب کن

Bāde-perestlik ey Ḫᵛāce Ḥāfıẓ eyüce kār
Ḳalḳ sen ü rūy-ı niyyeti emr-i ṣevāb it

460
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

فاتحه‌ای چو آمدی بر سر خسته‌ای بخوان
لب بگشا که میدهد لعل لبت بکُشته جان

Çün başına bu ḫastenüñ fātiḥa geldüñ oḳı cān
Aç dudaġuñı mürdeye laʿl-i lebüñ ki vire cān[1]

آن که بپرسش آمد و فاتحه خواند و میرود
گو نفسی که روح را می‌کنم از پَیَشْ روان

Ṣormaġa geldi oḳudı fātiḥa ol ki hem gidüp [2]
Bir dem aña di dura kim ardına cān idem revān

[B 205b]

ای که طبیب خسته‌ای روی زبان من ببین
کاین دم و دود سینه‌ام بار دلست بر زبان

Gör dilimüñ yüzini ey ḫaste dilüñ ṭabībi sen
Dem tütüni bu sīnemüñ ḳalb yükidür ʿale'l-lisān

گرچه تب استخوان من کرد ز مهر گرم و رفت
همچو تبم نمیرود آتش مهر از استخوان

Günden ısıtma germ idüp gerçi kemigimi gidüp
Gitmez ısıtmamız gibi ʿışḳ āteşi zi-üstüḫᵛān

[1] ~ Aç lebüñi bu ölmişe laʿl-i lebüñ ki vire cān H, N, B
[2] fātiḥa: - H

حال دلم چو خال تو هست در آتشش وطن
چشمم از آن دو چشم تو خسته شده‌ست و ناتوان

Meskeni āteş üstine ḥāl-i dilim beñüñ gibi
Oldı tenim gözüñ gibi ḫaste o çün ü nā-tüvān

[H 231a] [N 241a]

بازنشان حرارتم ز آب دو دیده و ببین
نبض مرا که میدهد هیچ ز زندگی نشان

İki gözüm ṣuyıyla gel söndür odımı daḫı gör
Nabżımı kim ḥayātdan hīç virür mi ol nişān

آن که مدام از پی عیش صراخی داده بود
شیشه‌ام از چه میبرد پیش طبیب هر زمان[1]

Ol ki hemīn ṣafā içün virmiş idi baña ḳadeḥ
Şīşemi iledür neden pīş-i ṭabībe her zamān

حافظ از آب زندگی شعر تو داد شربتم
ترک طبیب کن[2] بیا نسخهٔ شربتم بخوان

Āb-ı ḥayātdan ey Ḫʸāce virdi şurūb baña sözüñ
Eyle ṭabībi terk ü gel nüsḫa-i şürbüm oḳı cān

461
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

منم که شهرهٔ شهرم بعشق ورزیدن
منم که دیده نیالوده‌ام ببد دیدن

Benüm ki saʿy-ı maḥabbetle şöhre-i şehrim
Benüm ki baḳma ḥarāma gözüm bulaşdırmam[3]

---

[1] پیش طبیب هر زمان: [Mısraın bu kısmı H'de yok.]

[2] کن: من: ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "کن" (Sûdî III/144) tercih edildi.]

[3] ~ nüsḫa: Benüm ki ʿışḳa çalışmaḳla şöhre-i şehrim / Ḥarāma baḳmaġ ile ben ki göz bulaşdırmam H, N, B

وفا کنیم و ملامت کشیم و خوش باشیم
که در شریعت ما کافریست رنجیدن

Cefā-keşiz ü vefā ideriz ü ḫoş oluruz
Ki yolumuzda küfür incidiş gücenmek hem

به پیر میکده گفتم که چیست راه نجات
بخواست جام می و گفت عیب پوشیدن

Didüm ki pīr-i ḫarābāta ne ṭarīḳ-i felāḥ
Ḳadeḥle mey diledi didi gizlemek sır hem

مراد دل ز تماشای باغ عالم چیست
بدست مردم چشم از رخ تو گل چیدن

Murādımuz bizüm ey görmeden cihāñ bāġın
Eliyle göz bebeginüñ ruḫuñ gülin direm[1]

[B 206a] بمی پرستی از آن نقش خود بر آب زدم
که تا خراب کنم نقش خود پرستیدن

Şarāba meyl ile öz naḳşım urdum āb üzere
Ki öz nuḳūşuma ṭapmaġı tā ḫarāb idem

برحمت سر زلف تو واثقم ور نی
کُشش چو نبود از آن سو چه سود کوشیدن

Dayanurum ṣaçuñuñ ucı raḥmine yoḳsa
Çü yoḳ çekiş o yañadan ne aṣṣı çalışam[2]

[1] ~ Eliyle göz bebegimüñ ruḫuñ gülin direm H, N, B
[2] ~ Çekiş çün olmaya andan ne aṣṣı saʿy idem H, N, B

[H 231b] [N 241b]

ز خط یار بیاموز مهر با رخ خوب
که گِرد عارض خوبان خوشست گردیدن

Güzel yañaġa maḥabbet oḳı ḫaṭ-ı yārdan
Ki ṭarf-ı ḥadd-i güzellerde ḫoşça durġunum

عنان بمیکده خواهیم تافت زین مجلس
که وعظ بی عملان واجبست نشنیدن

Bu bezmden dileriz yön çevirme meykedeye[1]
Gerek ki bī-ʿamelān pendini işitmeyem

مبوس جز لب ساقی و جام می حافظ
که دست زهدفروشان خطاست بوسیدن

Kenār-ı cām u leb-i yārdan āḫar öpme Ḫᵛāce
Ki ṣūfiliḳ ṣatanuñ öpme_elin ḫaṭā didüm

462
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

میفکن بر صف رندان نظری بهتر ازین
بر در میکده میکن گذری بهتر ازین

Sarḫoşān dernegine ṣal ki naẓar bundan yeg
Bāb-ı meyḫāneye sen eyle güẕer bundan yeg

در حق من لبت این لطف که میفرماید
سخت خوبست ولیکن قدری بهتر ازین

Ḥaḳḳıma bu keremi kim buyurup dudaġuñ
Pek güzel līk ola cüzʾi ḳadar bundan yeg

[1] ~ Yular çevirme ḫarābāta isteriz bundan H, N

آن که فکرش گره از کار جهان بگشاید
گو درین نکته بفرما نظری بهتر ازین

Ol kişi kim dügümi kār-ı cihāndan açar
Di ki bu nüktede bir baḳma buyur bundan yeg[1]

دل بدان رود گرامی چه کنم گر ندهم
مادر دهر ندارد پسری بهتر ازین

Virmeyem dil nice_idem ger o ʿazīz oġlana
Māder-i dünyā ṭoġurmaz ki püser bundan yeg

ناصحم گفت که جز غم چه هنر دارد عشق
گفتم ای خواجهٔ عاقل هنری بهتر ازین

Ġamdan āḫar ne hüner ʿışḳ didi ṭutar şeyḫim[2]
Didüm ey uṣlu ḫ[v]āce var mı hüner bundan yeg

من که گویم که قدح نوش و لب ساقی بوس
بشنو از من که نگوید دگری بهتر ازین

Ben ki diyem ki ḳadeḥ ṭut u leb-i sāḳī öp[3]
Diñle cān kim diye bir söz ki dīger bundan yeg

[H 232a] [N 242a] [B 206b] کلک حافظ شکرین میوه نباتیست بچین
که درین باغ نبینی ثمری بهتر ازین

Ḥāfıẓuñ ḫāmesi sükkerlü yemiş ḳand devşür
Görmedüñ kim bu fenā bāġda şemer bundan yeg

---

1 [B'de bu beyit 6. sıradadır.]
2 şeyḫim ~ vāʿ iẓim H, N [Vezin için mısra altındaki kelime tercih edildi.]
3 Ben ki diyem ki ~ nüsḫa: çün diyem ben ki H, N, B

463
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

میسوزم از فراقت روی از جفا بگردان
هجران بلای ما شد[1] یا رب بلا بگردان

Yanayorum firāḳdan rencden yüzüñi döndür
Fürḳat belāmız oldı yā Rab belāyı döndür

مه جلوه مینماید بر سبز خنگ گردون
تا او بسر درآید بر رخش پا بگردان

Gök aṭı üzre çarḫın meh gösterür edālar
K'ol başı üzre gelsün boz aṭa pāyı döndür

یغمای عقل و دین را بیرون خرام سرمست
در سر کلاه بشکن در بر قبا بگردان

Yaġmā-yı ʿaḳl u dīn-çün mestāne ṭaşra ṣalın
Ḳıvır külāhı başdan üstüñe ṣevbi döndür

مر غول را برافشان یعنی برغم سنبل
گِرد چمن بخوری همچون صبا بگردان

Sünbüle nisbet içün gīsūñı it perīşān
Ḳoḳlat ṣabā gibice eṭrāf-ı bāġı döndür [2]

ای نور چشم مستان در عین انتظارم
چنگ حزین و جامی بنواز یا بگردان

---

[1] ما شد: باشد ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "ما شد" (Sûdî III/) tercih edildi.]

[2] ~ Gīsūñı it perīşān sünbüle yaʿni körlük / Bād-ı ṣabāca ḳoḳlat eṭrāf-ı bāġı döndür H, N, B; mışrāʿ-ı ṣānī nüsḫası: Eṭrāf-ı bāġda ʿanber ḳoḳulı tozı döndür H, N, B

Ey nūr-ı ʿayn-ı ʿuşşāḳ maḥżāyım intiẓārda[1]
Ya çal yavaşça sāzı ya ḫoşça cāmı döndür

دوران چو مینویسد بر عارضش خطی خوش
یا رب نوشتهٔ بد از یار ما بگردان

Ruḫsāruñ üzre devrān yazar çü bir güzel ḫaṭ
Yārim yüzinden ey Ḥaḳ köti yazuyı döndür

حافظ ز خوبرویان بختت جز این قدر نیست
گر نیستت رضایی حکم قضا بگردان

Baḫtuñ bu dekden āḫar yoḳ Ḥᵛāce yüzi ḫoşdan
Ger ḫoşnuduñ yoġ ise ḥükm-i ḳażāyı döndür[2]

464
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

کرشمه‌ای کن و بازار ساحری بشکن
بغمزه رونق و ناموس سامری بشکن

[H 232b] [N 242b] Kirişme eyle siḥirbāzlıġuñ pazarın ṣı[3]
Naẓarla Sāmirīnüñ nāmı iʿtibārın ṣı

[B 207a] بباد ده سر و دستار عالمی یعنی
کلاه گوشه بآیین دلبری بشکن

Ṣabāya vir ḳamunuñ baş u ṣarıġın yaʿni
Güzelligin külehi gūşesi töresin ṣı

[1] ~ Pek intiẓārlıġım var H, N, B
[2] ~ Ḫoşnudluġuñ yoġ ise ḥükm-i ḳażāyı döndür H, N, B
[3] Ṣīve ve kirişme nāz maʿnāsınadur. Ṣı Türkîdür. Ḳır ve boz dimekdür. H, N

بزلف گوی که آیین سرکشی بگذار
بغمزه گو که سپاه ستمگری بشکن

Di sen ki zülfüñe āyīn-i serkeşīyi ḳo
Ve di ki ġamzeñe ẓālimlerin cüyūşın ṣı

برون خرام و ببر گوی خوبی از همه کس
سزای حور بده رونق پری بشکن

Ṣalın çıḳ al ḳıra ḫūbluḳ ṭopını herkesden
Sezāsını ḥūra vir perri iʿtibārın ṣı

بآهوان نظر شیر آفتاب بگیر
بأبروان دوتا قوس مشتری بشکن

Cirān-ı göz ile arslan-ı āfitābı ṭut
Ve Müşterī necimüñ yā ḳaşuñla ḳavsin ṣı

چو عطرسای شود زلف سنبل از دم باد
تو قیمتش بسر زلف عنبری بشکن

Yelin deminden olur ʿıṭr-ezer çü sünbül zülf
ʿAbīr ṣaçuñ ucı ile anuñ behāsın ṣı

چو عندلیب فصاحت فروشد ای حافظ
تو قدر او بسخن گفتن دری بشکن

Ṣatar be hey Ḥʸāce çün kim belāġati bülbül
Dimekle dürrice söz sen anuñ behāsın ṣı

465
müfteʿilün fāʿilün müfteʿilün fāʿilün

مرغ دلم طائریست قدسی عرش آشیان
از قفس تن ملول سیر شده از جهان

ʿArş-ı ʿulā yuvalu ḳudsī ḳuşı murġ-i cān
Ten ḳafesinden melūl ṭoymuş olup ez-cihāñ

چون بپرد مرغ دل سدره بود جای او
تکیه گه باز ما کنگرهٔ عرش دان

Murġ-ı dilim çün uça Sidre maḳāmı ola
Göñlümüzüñ bāzına ʿarş-ı ʿalā bil mekān[1]

سایهٔ دولت فتد بر سر عالم همه
گر بکشد مرغ ما بال و پری بر جهان

[H 233a] [N 243a] Sāye-i devlet düşer hep başına ʿālemüñ[2]
Çekse ḳamu üstine bāl ü peri murġ-i cān

در دو جهانش مکان نیست بجز فوق چرخ
جسم وی از معدنست جان وی از لامکان

Gök üzerinden dīger yoḳ aña kevneynde yer
ʿUnṣurdan cism anuñ rūḥı yeri lā-mekān[3]

[B207b] عالم علوی بود جلوه گه مرغ ما
آبخور او بود گلشن باغ جنان

Ḳuşımuzın duraġı ʿālem-i ʿulvī ola
Ṣulanacaġı[4] ola gülşen-i bāġ-ı cinān[5]

---

[1] Küngüre; ḥişār bedeni ve mināre şerefesi ve köpriler ḳorḳulıġı ve bunlar mişillü nesnedür. H, N
[2] ~ Sāye-i devlet düşer hep başına ʿālemin H ~ Her kişiniñ başına sāye-i devlet düşer H, N, B
[3] Vezin hatalı.
[4] Āb-ḫōr ṣuvāt yaʿnī ṣulanacaḳ yer. H, N
[5] ~ Anuñ ola ṣulaġı gülşen-i bāġ-ı cinān H, N

تا دم وحدت زدی حافظ شوریده حال
خامۀ توحید کش بر ورق انس و جان

Ḥāl bozıḳ Ḫʿāce tā vaḥdete dem urasın
Çek ḳalem-i tevḥīdi ber varaḳ-ı ins ü cān

466
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

یا رب آن آهوی مشکین بختن بازرسان
وان سهی سرو خرامان بچمن بازرسان

Yā Rab ol misk geyigin yine Ḫoten yaña ilet
Hem o düz serv-i revānı yine sen baġa ilet

بخت پژمردۀ ما را بنسیمی بنواز
یعنی آن جان ز تن رفته بتن بازرسان

Baḫt-ı pejmürdemizi oḫşa bizüm bir yel ile
Yaʿni tenden o giden cānı yine cisme ilet

ماه و خورشید بمنزل چو بأمر تو رسند
یار مه روی مرا نیز بمن بازرسان

Çün irer emrüñ ile ay u güneş menziline
Sen benüm yüzi ḳamer yārı baña yine ilet

دیده‌ها در طلب لعل یمانی خون شد
یا رب آن کوکب رخشان بیمن بازرسان

Oldı ḳan gözlerimüz aramada laʿl-i Yemen
Yā Rab ol necm-i dıraḫşānı yine şehre ilet

سخن اینست که ما بی تو نخواهیم حیات
بشنو ای پیک خبرگیر و سخن بازرسان

Söz budur istemeziz ṣaġlıġı biz kim sensiz[1]
Diñle ey söz ṭutucı sāʿī ḫaber yine ilet

برو ای طائر میمون همایون و آثار
پیش عنقا سخن زاغ و زغن بازرسان

[H 233b] [N 243b] Git behey ṭāliʿi ḫoş ḳuş u mübārek āṯār
Çaylaḳ u ḳarġa sözin ʿanḳa yaña yine[2] ilet

آن که بودی وطنش دیدهٔ حافظ یا رب
بمرادش ز غریبی بوطن بازرسان

Ol kim idi vaṭanı dīde-i Ḥāfıẓ yā Rab
Maḳṣadı üzre anı sen yine Şīrāza ilet

467
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

[B 208a] در بدخشان لعل اگر از سنگ می آید برون
آب رکنی چون شکر از منگ می آید برون

Ḳırmızı laʿl ṭaşra sengden ger Bedeḫşānda çıḳar[3]
Rükn-ābādda şekerce ṭaşra tengden mā çıḳar

در درون شهر شیراز از در هر خانه‌ای
دلبری رعنای شوخ شنگ می آید برون

Şehr-i Şīrāz içre her bir bāb-ı ḫān ü ḫāneden[4]
Ṭaşraya bir ḫūb u zībā dilber-i raʿnā çıḳar

---

[1] ~ Sensizin dilemeziz ṣaġlıġı biz söz ki budur H, N, B
[2] yaña yine: yañaġına H
[3] sengden ~ ṭaşdan H, N
[4] ~ her bāb-ı menzilden müdām H, N, B

از سرای قاضی و مفتی و شیخ و محتسب
باده های بی غش و گلرنگ می آید برون

Ḫāne-i ḳāḍı vü müftī żābıṭ u şeyḫden daḫı
Ṭorṭusuz gül renklü bāde sāġar u ṣahbā çıḳar

بر سر منبر بوقت وجد زرّاقی حال
از سر دستار واعظ بَنگ می آید برون

Ṣūfılıḳ ḥālinde vicdān vaḳti minberde iken[1]
Vāʿ iẕüñ ṣarıḳ ucından āfyonı ṭaşra çıḳar[2]

در درون باغها ز آواز مطرب صبح و شام
وای بلبل با نوای چنگ می آید برون

Gülşen içre ṣubḥ u şām āvāz-ı muṭribden daḫı
Ṭaşra ṣavt-ı sāz ile bülbülden āh ü vā çıḳar[3]

در چنین شهری بهجر یار و اندوه فراق
حافظ از خانه چنین دلتنگ می آید برون

Böyle şehr içre ġam-ı hecr ü firāḳ-ı yār ile
Ḫānesinden böyle ġamnāk Ḫᵛāce-i dānā çıḳar

468
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

ای قبای پادشاهی راست بر بالای تو
زینت تاج و نگین از گوهر والای تو

Salṭanat esbābı şāhā ḳaddine uyġun senüñ
Tāc ü ḫātem zīneti ẕāt-ı şerīfüñden senüñ

---

[1] vaḳti ~ vaḳt B
[2] ~ beñglik ṭaşra çıḳar H, N, B
[3] sāz ile ~ sāzla H, N

[H 234a] [N 244a]

آفتاب فتح را هر دم طلوعی میدهد
از کلاه خسروی رخسار مه سیمای تو

Feṯḥ ü nuṣret āfitābına virür her dem ṭoġuş
Pādişāhāne külāhdan meh şekil yüzüñ senüñ

گر چه خورشید فلک چشم و چراغ عالمست
روشنایی بخش چشم اوست خاک پای تو

ʿĀlemüñ çeşm ü çerāġı gerçi şems-i āsumān
Baḫş-ı nūr iden anuñ gözine ḫāk-pāyüñ senüñ[1]

جلوه گاه طائر إقبال باشد هر کجا
سایه‌اندازد همای چتر گردون سای تو

Her maḥal devlet ḳuşınuñ olısar seyrāngehi
Gölge şalsa gök gibi çetr-i hümāyūnuñ senüñ

[B 208b]

در رسوم شرع و حکمت با هزاران اختلاف
نکته‌ای هرگز نشد فوت از دل دانای تو

İḫtilāfāt-ı hezārla resm-i ḥükm ü şerʿde
Olmadı bir nükte fevt dānā-yı fikrüñden senüñ

آب حیوانش ز منقار بلاغت میچکد
طوطئ خوش لهجه یعنی کلک شکرخای تو

Muṣṭalaḥ burnından āb-ı zindegānī damladur
Ḫoş şekil ṭūṭī ki yaʿni ḳand yiyen ḫāmeñ senüñ[2]

---

[1] ḫākpāyüñ seniñ B: ḫāk H, N; ~ maḳdemüñ H, N

[2] Ḫoş şekil ~ ḫoş lisān N, H

آنچه اسکندر طلب کرد و ندادش روزگار
جرعه‌ای بود از زلال جام جان افزای تو

Anı kim itdi Sikender ārzū devrān virmedi
İdi kim bir curʿa cān-efzā zülālüñden senüñ

عرض حاجت در حریم حضرتت محتاج نیست
راز کس مخفی نماند با فروغ رای تو

Nezd-i şāhāneñde ʿarż-ı ḥācete yoḳ iḫtiyāc
Kimse sırrı maḫfī ḳalmaz şevḳ-i reʾyüñle senüñ

خسروا پیرانه سر حافظ جوانی میکند
بر امید عفو جان بخش گنه بخشای تو

İḫtiyārlıḳ demde yigitlik ider Ḥāfıẓ şehā
Ṣuç baġışlar baḫş-ı cān ʿafvuñ ümīdiyle senüñ

469
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای خونبهای نافهٔ چین خاک راه تو
خورشید سایه پرور طرف کلاه تو

Ey yār yoluñ türābı Ḫoten miske ḳan bahā
Gün börkiñüñ ucı ẓılınuñ perveri şehā[1]

[H 234b] [N 244b]

نرگس کرشمه می‌برد از حد برون خرام
ای جان فدای شیوهٔ چشم سیاه تو

Ḥadden ziyāde nergis edā iltiyor ṣalın
Ḳara gözüñ edāsına ey cān ü ten fedā

[1] ~ Gün börküñ ucı sāyesi feyżidür ey şehā H, N

خونم بخور که هیچ مَلَک با چنان جمال
از دل نیایدش که نویسد گناه تو

İç ḳanımı ki bir peri hiç böyle ḥüsn ile[1]
Gelmez dilüñden aña yaza bir günāh saña

آرام خلق و خواب جهان را سبب تویی
زان شد کنار دیده و دل تکیه گاه تو

Sensin ḳarār-ı ḫalḳa cihān ḫ^{v}ābına sebeb
Andan olup kenār-ı dil ü göz maḥal saña[2]

با هر ستاره‌ای سر و کاریست هر شبم
از حسرت فروغ رخ همچو ماه تو

Her yıldız ile her gice var bir işim gücüm
Ayca münīr firāḳ-ı yüzüñden senüñ şeḥā

[B 209a] یاران همنشین همه از هم جدا شدند
ماییم و آستانهٔ دولت پناه تو

Ayruca birbiriyle olup cümle dōstān
Devlet-me^{ʾ}āb eşigüñ ile biz-iyüz şehā

حافظ طمع مبر ز عنایت که عاقبت
آتش زند بخرمن غم دود آه تو

Ey Ḫ^{v}āce luṭf-i Ḥaḳdan ümīd kesme ^{ʿ}āḳıbet
K'āhuñ duḫānı ḫırmen-i ḳayġuya od ura[3]

[1] ~ İç ḳanım ey ki böyle güzellikle hiç melek H, N, B
[2] ~ Ḥalḳ u cihān sükūnet ü ḫ^{v}ābına sen sebeb / Göz ucı andan oldı göñül tekye-gāh saña H, N, B
[3] kesme ^{ʿ}āḳıbet ~ kesme kim şoñı; k'āhuñ duḫānı ~ āhuñ duḫānı H, N, B

470
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای آفتاب آینه دار جمال تو
مشک سیاه مجمره گردان خال تو

Ey yār senüñ ṭutucı güneş āyna vechüñe[1]
Misk-i siyāhda micmere gerdān ki ḫālüñe

صحن سرای دیده بشستم ولی چه سود
کاین گوشه نیست درخور خیل خیال تو

Meydān-ı ḫān-ı dīde yudum ne aṣṣı līk
Lāyıḳ degül bu gūşe cuyūş-i ḫayālüñe[*2]

این نقطهٔ سیاه که آمد مدار نور
عکسیست در حدیقهٔ بینش[3] ز خال تو

Bu noḳṭa-i siyāh ki göze geldi şevḳ ṭutar
Gülşen-serāy-ı gözde olup ʿaks-i ḫālüñe

[H 235a] [H 245a]

تا پیش بخت بازروم تهنیت کنان
کو مژده‌ای ز مقدم عید وصال تو

Tā baḫtımuñ öñine gidem tebrīk iderek
Bir müjde ḳanı maḳdem-i ʿīd-i viṣālüñe

تا آسمان ز حلقه بگوشان ما شود
کو عشوه‌ای ز ابروی همچون هلال تو

Tā kim ḳulaġı küpelü ḳul bize gök ola[4]
Bir nāz ḳanı hilālce ḳaşuñdan görüşlüñe

---

[1] ~ Ey āyine ṭutucı Güneş yār vechüñe H, N, B
[*] ḫayl ve ceyş ʿArabīdür. ʿasker ve leşker maʿnāsınadur. H, N, B
[2] ~ Meydān-ı ḫāk-i gözi yudum līk aṣṣı ne H, N, B
[3] *bīniş* ism-i maṣdar, görüş maʿnāsınadur. H, N, B
[4] ~ Ḳul ola ḳulaġı küpelü tā felek bize H, N, B

در اوج ناز و نعمتی ای آفتاب حسن
یا رب مباد تا بقیامت زوال تو

Nāz u niʿam ucındasın ey ḫūbluġuñ güni[1]
Tā ḥaşre Ḥaḳdan olmaya noḳṣān ḥālüñe[2]

در چین زلفش ای دل مسکین چه گونه‌ای
کآشفته گفت باد صبا شرح حال تو

Ey derdmend göñül ṣaç-ı çīninde nicesin
Kim didi bellü bād-ı ṣabā köti ḥālüñe[3]

مطبوعتر ز نقش تو صورت نبست باز
طغرانویس ابروی مشکین مثال تو

Naḳşuñdan özge baġlamadı şekl ü ṣūrı hiç
ʿAnber miṣillü ḳaşuñı ṭuġra çeken saña

[B 209b]

برخاست بوی گل ز در آشتی درآی
ای نوبهار ما رخ فرخنده فال تو

Gül ʿıṭrı ḳalḳdı gir içerü bāb-ı ṣulḥden
Ḫoş fālımuz u ilkyazımuz ruḫ ki yār saña[4]

در پیش خواجه عرض کدامین جفا کنم
شرح نیازمندئ خود یا ملال تو

Cevrin vezīr öñinde idem ʿarż ḳanġısın
Öz derdligim diyimi vü yā küstügüñ baña

[1] ~ ey pādiṣāh-ı ḥüsn H, N, B
[2] ~ Olmaya Ḥaḳdan āḫire dek naḳṣ ḥālüñe H, N, B
[3] ~ K'āṣüfte didi bād-ı ṣabā ṣerḥ-i ḥālüñe H, N, B * [āṣüfte] perākende ve kötü H, N
[4] ~ Ey nevbahār yañaġı bize fālı ḫoş baña H, N, B

حافظ درین کمند سر سرکشان بسیست
سودای کج مپز که نباشد مجال تو

Çoḳdur bu bāġ-ı ʿışḳda Ḫᵛāce ser-keşān başı
Egri heves bişürme degül ḥadd ü güç saña

471
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

بجان پیر خرابات و حق نعمت او
که نیست در سر من جز هوای خذمت او

Ḫarābe pīri cānı'çün vü ḥaḳḳ-ı niʿmet-i o[1]
Ki yoḳ başımda benüm başḳa ʿışḳ-ı ḫiẕmet-i o

[H 235b] [N 245b]

بهشت اگر چه نه جای گناهکارانست
بیار باده که مستظهرم برحمت او

Degül egerçi günāhkārlara maḥal uçmaḳ
Getür şarāb ki dayaġım ümīd-i raḥmet-i o

چراغ صاعقهٔ آن سحاب روشن باد
که زد بخرمن ما آتش محبّت او

O yıldırım buludınuñ çerāġı rūşen ola
Ki urdı ḫırmenimüze āteş maḥabbet-i o[2]

بیار باده که دوشم سروش عالم غیب
نوید داد که عامست فیض رحمت او

Perī-i ʿālem-i ġayb dün gice baña mey vir
Ki virdi müjde ḥaḳın ʿām-ı feyż-i raḥmet-i o[3]

---

[1] cānı'çün ~ rūḥı'çün H, N
[2] ~ O zülf-i şimşek-i ruḫsār ḳandili ola şen / Ki ten çeçimüze urdı ateş maḥabbet-i o H, N, B
[3] ~ K virdi müjde ʿumūmdur füyūż-ı raḥmet-i o H, N, B

بر آستانهٔ میخانه گر سری بینی
مزن بپای که معلوم نیست نیّت او

Eşig-i meykedede ger görür iseñ bir baş
Ayaḳla urma degül bellü kim ne niyyet-i o[1]

مکن بچشم حقارت نگاه بر من مست
که نیست معصیت و زهد بی مشیّت او

Gel itme baḳma ḥaḳāret göziyle ben sekre[2]
Degül günāh ile taḳvā ki bī-irādet-i o

نمیکند دل ما میل زهد و توبه ولی
بنام خواجه بکوشیم و فرّ و دولت او

Dilimüz itmeye meyli ṣalāḥ u tevbeye līk[3]
Vezīr adıyla çalışam vü ʿavn ü devlet-i o

[B 210a] دل طمع مبُر از لطف بی نهایت دوست
که میرسد همه را لطف بی نهایت او

Gönül nihāyeti yoḳ luṭf-ı yārdan um kesme
Ki cümleye irişür luṭf-ı bī-nihāyet-i o

مدام خرقهٔ حافظ بباده در گروست
مگر ز خاک خرابات بود فطرت او

Hemīşe ḫırḳa-i Ḥāfıẓ rehinde bāde içün
Meger ki ḫāk-ı ḫarābātdan idi ḫilḳat-i o

[1] ~ Ayaḳla urma ki bellü degül ne niyyet-i o H, N, B
[2] ~ Gel itme ʿayn-ı ḥaḳāretle baḳma ben meste H, N, B
[3] ~ [metin] Ṣalāḥ u tevbeye itmez bizüm göñül ammā H, N, B [Anlam bakımından derkenar tercih edildi]

472
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

تاب بنفشه میدهد طرّهٔ مشک سای تو
پردهٔ غنچه میدرد خندهٔ دلگشای تو

Ḳıvrımı ol benefşeye misk ezici virür ṣaçuñ
Yırtar o ġonce perdesin dil açıcı tebessümüñ

[H 236a] [N 246a]

ای گل خوش نسیم من بلبل خویش را مسوز
کز سَر صدق میکند شب همه شب دعای تو

Ey ḳoḳusı güzel gülüm ʿandelībüñi yaḳma sen
Kim ider ol ṣadāḳaten her gice hep duʿāñ senüñ[1]

من که ملول گشتمی از نفس فرشتگان
قال و مقال عالمی میکشم از برای تو

Ben nefes-i feriştelerden olurum ḥazīn melīl
Hem çekerim senüñ içün söz ü ṣavısın ʿālemüñ

عشق تو سرنُوشت من خاك درت بهشت من
مهر رخت سرشت من راحت من رضای تو

Başımadur sevüñ yazı ḫāk-i derüñ baña İrem
ʿIşḳ-ı ruḫun yaradışım ḫoşlucaġım rıżāñ senüñ[2]

خرقهٔ زهد و جام می گر چه نه درخور همند
این همه نقش میزنم از جهت رضای تو

Ṣevb-i ṣalāḥ u cām-ı mey birbirine degül sezā
Ben urıram bu dek nuḳūş ḫoşlucaġuñ içün senüñ

---

[1] ṣadāḳaten H, N: ṣadāḳati B

[2] rıżāñ N, B: rıżā-yı (رضای) H

دلق گدای عشق را گنج بود در آستین
زود بسلطنت رسد هر که بود گدای تو

ʿIşḳ fuḳarāsı ṣevbinüñ yeñleri içre kenz olur
Salṭanata tiz irer ol her kim olur gedāñ senüñ

شاهنشین چشم من تکیه گه خیال توست
جای دعاست شاه من بی تو مباد جای تو

Eglenecek ḫayālüñüñ şeh-nişīni gözüm benüm
Cāy-ı duʿādur ey şehim olmaya ansızın yerüñ

شور شراب سرّ عشق آن نفسم رود ز سر
کاین سر پرهوس شود خاک در سرای تو

Sırr-ı sevi vü mey şeri başdan o dem gider benüm
Kim ola bu hevā-yı ser ḫāk-i der-i evüñ senüñ

[B 210b] خوش چمنیست عارضت خاصّه که در بهار حسن
حافظ خوش کلام شد مرغ سخنسرای تو

Tāze ḫaṭuñ güzel çemen ḫāṣṣa ki nev-bahār-ı ḥüsn
Sözi güzel Ḫᵛāce olup söz diyici ḳuşuñ senüñ

473
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

خطّ عذار یار که بگرفت ماه ازو
خوش حلقه‌ایست لیک بدر نیست راه ازو

Yārin ṣaḳal maḥalli ki ṭutuldı māh ez-ū
Ḫoş ḥalḳa līk çıḳmaġa yoḳ ṭaşra rāh ez-ū[1]

[1] nüsḫa: yoḳdur ki rāh ez-ū H, N, B

[H 236b] [N 246b]

ابروی دوست گوشهٔ محراب دولتست
آنجا بمال چهره و حاجت بخواه ازو

Miḥrāb-ı devletüñ bucaġı dostān ḳaşı
Sen sür yüz aña ḥācetüñi daḫı ḫ̬ᵛāh ez-ū

ای جرعه نوش مجلس جم سینه پاک دار
کآیینه‌ایست جام جهان بین که آه ازو

Ey bezm-i Cemde curʿa içen arı ṭut gögüs
Cām-ı cihān-nümā bir āyīnedür āh ez-ū[1]

کردار اهل صومعه‌ام کرد می پرست
این دود بین که نامهٔ من شد سیاه ازو

Aʿmāl-i ehl-i tekye beni itdi mey-perest
Gör bu duḫānı defterim oldı siyāh ez-ū

شیطان غم هر آنچه تواند بگو بکن
من برده‌ام بباده فروشان پناه ازو

Ġam İblisi ne nesneye ḳādirse söyle it
İletmişim ki bāde-fürūşa penāh ez-ū

ساقی چراغ می بره آفتاب دار
گو برفروز مشعلهٔ صبحگاه ازو

Ṭut sāḳi bāde ḳandilini gün ṭarīḳine
Di rūşen eyle meşʿale-i ṣubḥ-gāh ez-ū

آبی بروزنامهٔ اعمال ما فشان
بتوان مگر سترد حروف گناه ازو

[1] āh ez-ū: āh vāh ez-ū H, N, B [Sehven yazıldığı düşünülen ve vezni bozan *vāh* kelimesi metinden çıkarılmıştır.]

Sāḳī bir āb ʿamellerimüz defterine ṣaç
Yumaḳ meger kim ola ḥurūf-ı günāh ez-ū

آیا درین خیال که دارد گدای شهر
روزی بود که یاد کند پادشاه ازو

Ṭutar faḳīr-i belde ʿaceb bu ḫayālde kim
Bir gün olur mı k'eyleye yād pādişāh ez-ū

حافظ که ساز مجلس عشّاق راست کرد
خالی مباد عرصهٔ این بزمگاه ازو

Esbāb-ı bezm-i ʿāşıḳı tekmīl idüp Ḫᵛāce
Boş olmasun bu dāire-i bezmgāh ez-ū

474
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

[B 211a]

گلبن عیش میدهد ساقی گلعذار کو
باد بهار میوزد بادهٔ خوشگوار کو

Ẕevḳ vireyor gül ocaġı sāḳi-i gül-ʿiẕār ḳanı
Hem eseyor bahār yeli bāde-i ḫoş-güvār ḳanı

[H 237a] [N 247a]

هر گل نو ز گلرخی یاد دهد ولی
گوش سخن شنو کجا دیدهٔ اعتبار کو

Her gül-i tāze bir gül ruḫdan añış virür velī[1]
Ḳande söz işiden ḳulaḳ dīde-i iʿtibār ḳanı[2]

[1] vezin bozuk.
[2] ~ ʿibret alur göz ḳande H, N

مجلس بزم عیش را غالیه مراد نیست
ای دم صبح خوش نفس نافهٔ زلف یار کو

Meclis-i bezm-i ẕevḳ degül kāmice misk ü ʿanberīn[1]
Ey dem-i ḫoş seḥer yeli nāfe-i zülf-i yār ḳanı

حسن فروشئ گلم نیست تحمّل ای صبا
دست زدم بخون دل بهر خدا نگار کو

Ḫūbluġı gül ṣatışına yoḳ be ṣabā taḥammülüm
Ḫūn-ı dile el urmuşam Tañrı içün nigār ḳanı

شمع سحر ز خیرگی لاف ز عارض تو زد
خصم زبان دراز شد خنجر آبدار کو

Ḳarañudan seḥer mūmı urdı ruḫuñdan eyce lāf
Oldı lisān-ı ḫaşm uzun miḳraṣ-ı ābdār ḳanı

گفت مگر ز لعل من بوسه نداری آرزو
مردم ازین هوس ولی قدرت و اختیار کو

Didi meger ki yoḳ saña būse lebimden ārzū
Ben ölübem bu ārzūdan līk güç iḳtidār ḳanı[2]

حافظ اگر چه در سخن خازن گنج حکمتست
از غم روزگار دون طبع سخن گزار کو

Sözde ḥikem ḥazīnesi ḫāzini gerçi kim Ḫᵛāce[3]
Bed felegüñ ġamından āh ṭabʿ-ı kelām-güẕār ḳanı

---

[1] ẕevḳ u ṣafā cemʿiyyeti merāmca mümessek ve muntaẓam meclis degül dimekdür. H, N
[2] ~ Ben bu hevādan ölmüşem līk güç iḳtidār ḳanı H, N
[3] ~ Gerçi kelām-ı ḥikmetüñ kenzine Ḫᵛāce ḫāzini H, N

475
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

مرا چشمیست خون افشان ز دست آن کمان ابرو
جهان پر فتنه خواهد شد از آن چشم و از آن ابرو

Benüm gözüm saçaġan ḳan k'elinden ol kemān ebrū
O gözden olısar pür fitne ʿālem hem ez-ān ebrū

غلام چشم آن ترکم که در خواب خوش مستی
نگارین گلشنش رویست و مشکین سایبان ابرو

O yārin çeşmi ḳuluyam ki ḫoş uyḳulu mestlikde
Nigāristānca yüz gülzār ü müşkīn ḫayme ān ebrū

هلالی شد تنم زین غم که با طغرای مشکینش
که باشد مه که بنماید ز طاق آسمان ابرو

Hilāl oldı tenim bu ḳayġudan misk renk nişānıyla
Kim ola ṭāḳ-ı gökden göstere meh kim hemān ebrū

[H 237b] [N 247b] [B 211b]

تو کافردل نمی‌بندی نقاب زلف و می‌ترسم
که محرابم بگرداند خَم آن دلستان ابرو

Niḳāb-ı zülfüñ örtmezsin dili bī-merḥamet ḳorḳum
Beni döndire miḥrābdan o egri dil alan ebrū

روان گوشه گیران را جبینش طرفه گلزاریست
که بر طرف چمن زارش همی‌گردد چمان ابرو

Anuñ alnı ʿaceb ʿuzlet-nişīnāna gülistāndur[1]
Ki gülzār yaña çigzinür hem olur ṣalınan ebrū

[1] ʿuzlet ~ vaḥdet H, N

همیشه چشم مستت را کمان حسن در زه باد
که از شست تو تیر او کشد بر مه کمان ابرو

Müdām olsun kirişde yay-ı ḥüsni çeşm-i mestüñüñ
Ki şestüñden çeker ol oḳ hilāl üzre kemān ebrū[1]

رقیبان غافل و ما را از آن چشم و جبین هر دم
هزاران گونه پیغامست و حاجب در میان ابرو

ʿAdūlar bilmez ol çeşm ü alından bize her ān var
Ḫaberler nice biñ dürlü arada tercemān ebrū

دگر حور و پری را کس نگوید با چنین حسنی
که این را این چنین چشمست و آنرا آنچنان ابرو

Daḫı kimse dimez ḥūrī perīye böyle ḫūbluḳla
Ki buña bun'celik göz var aña hem ān-çünān ebrū[2]

اگرچه مرغ زیرک بود حافظ در هواداری
بتیر غمزه صیدش کرد چشم آن کمان ابرو

Egerçi Ḫʿāce çāpük ḳuş idi ʿışḳ u maḥabbetde
Anı ṣayd eyledi ġamze oḳıyla ol kemān ebrū

476
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای پیک راستان خبر یار ما بگو
احوال گل به بلبل دستان سرا بگو

Gerçekler elçisi ḫaber-i yārı bize di
Gül ḥālini de fıḳra diyen ʿandelībe di

---

[1] ebru B: - H, N

[2] Ki buña bun'celik göz var ~ Ki buña böyle göz vardur H, N

ما محرمان خلوت انسیم غم مخور
با یار آشنا سخن آشنا بگو

Ülfet-serāy maḥremiyüz biz keder yime
Dostuñ sözin ṣaḳınma ki yār-ı_āşināya di

بر این فقیر نامهٔ آن محتشم بخوان
با این گدا حکایت آن پادشا بگو

Ol ehl-i ḥaşmet emrin oḳı bu faḳīre sen
Ol pādişeh ḥikāyesini bu gedāya di

[H 238a] [N 248a] دلها ز دام طرّه چو بر خاک میفشاند
بر آن غریب ما چه گذشت از هوا بگو

Çün ḫāke silkdi dām-ı ṣaçından göñülleri
ʿIşḳdan ne geçdi ol fuḳarā göñlümize di

[B 212a] گر دیگرت بر آن در دولت گذر بود
بعد از ادای خذمت و عرض دعا بگو

Geçmeñ olursa bir daḫı ol bāb-ı devlete
Baʿde'l-edâ-yı ḫiẕmet ü ʿarż-ı duʿā da di[1]

در راه عشق فرق غنی و فقیر نیست
ای پادشاه حسن سخن با گدا بگو[2]

Yoḳdur ṭarīḳ-i ʿışḳda faḳīr u ġanīye farḳ[3]
Ey ḫūbluġın şehenşehi söz yoḫsuluña di

[1] ~ Ḫiẕmet edā vü ʿarż-ı duʿādan ṣoñıca di H, N

[2] سخن: B'de yok.

[3] ~ ʿIşḳın yolında zengin ü yoḫsula yoḳ seci (سجی)? H, N

هر کس که گفت خاک در دوست توتیاست
گو این سخن معیّنه در چشم ما بگو

Her kim dediyse yār ḳapusı ḫāki kīmiyā
Bu sözi di ʿayānca bizüm gözümüzde di[1]

صوفی که منع ما ز خرابات میکند
گو در حضور پیر من این ماجرا بگو

Meyḫāneden ṣūfī ki bizi menʿ ü defʿ ider
Di sen aña ki bunı bizüm pīr öñinde di

آن می که در سبو دل صوفی بعشوه برد
کی در قدح کرشمه کند ساقیا بگو

Ol mey ki aldı ṣūfī dilin destide be-nāz
Ey sāḳi nāzı nice ider ol ḳadeḥde di

برهم چو میزد آن سر زلفین مشکبار
با ما سر چه داشت بیا ای صبا بگو

Ol müşk-bār ṣaçı ucı çün birbirine_urur
Gel ey ṣabā ṭutardı ne sevdā bizümle di

مرغ چمن ز نالهٔ من دوش میگریست
آخر تو واقفی که چه رفت[2] ای صبا بگو

Dün gice bülbül aġlar idi nāleden benüm
Vāḳıfsın ey ṣabā ki ṣoñı n'oldı baña di

جان پرورست قصّهٔ ارباب معرفت
رمزی برو بپرس حدیثی بیا بگو

---

[1] ~ Bu sözi di ʿayān gözimüz ḳarşusında di H, N

[2] چه رفت: رحت ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "چه رفت" (Sûdî III/170) tercih edildi.]

Cān besleyici fıḳrası ehl-i maʿrifetüñ
Bir nükte var u ṣor bize gel bir ḫaber de di

هر چند ما بدیم تو ما را بدان مگیر
شاهانه ماجرای گناه گدا بگو

[H 238b] [N 248b] Biz her ne dek bediz bizi ol bedle ṭutma sen
Sen mācerā-yı cürm-i faḳīri şāhāne di

حافظ گرت بمجلس او راه میدهند
می نوش و ترک زرق ز بهر خدا بگو

Şāh bezmine eger virilür saña yol Ḫᵛāce
Mey iç ü ḳoydum Allāh içün ben riyā da di

477
fâʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[B 212b] مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو
یادم از کشتهٔ خویش آمد و هنگام درو

Gök gögün tarlasını gördüm oraġı meh-i nev
Yādıma geldi benüm vaḳt-i ekin biçimi direv[1]

گفتم ای بخت بخسبیدی و خورشید دمید
گفت با این همه از سابقه نومید مشو

Didüm ey baḫt uyuduñ ḥālbuki Güneş doġdı
Didi bunlarla geçeñ raḥm umısız olma me-şev[2]

---

1 vezin hatalı.

2 me-şev: [Farsça"olma" anlamında.]

گر رَوی پاک و مجرّد چو مسیحا بفلک
از چراغ تو بخورشید رسد صد پرتو

Ger göge pāk ü mücerred gidesüñ ṣan ʿĪsā
Şemse ʿışḳuñdan irer yüzce żiyā hem pertev

تکیه بر اختر شب دزد مکن کاین عیّار
تاج کاوس ببرد و کمر کیخسرو

Necm-i şeb düzde ṭayan itme ki bu dek-bāz
Tāc-ı Kāvusı ḳapup hem kemer-i Keyḫusrev

آسمان گو مفروش این عظمت کاندر عشق
خرمن مه بجوی خوشهٔ پروین بدو جو

Ṣatma bu dek ululuḳ göge di kim ʿışḳ içre
Meh çeçi bir şaʿire ṣalḳım-ı Ülker iki cev[1]

گوشوار زر و لعل ار چه گران دارد گوش
دَور خوبی گذرانست نصیحت بشنو

Gerçi altunlu laʿl küpe ṭutar ḳulaḳ aġır[2]
Çaġ-ı ḫūbluḳ geçegen nuṣḥı işit hem bişnev

چشم بد دور ز خال تو که در عرصهٔ حسن
بیدقی راند که برد از مه و خورشید گرو

ʿArṣa-i ḫūbda ola ayru beñüñden bed göz[3]
Sürdi bir beydaḳ ay u günden alup ecr ü girev[4]

---

[1] ~ Bir ceve ḫırmen-i meh ṣalḳım-ı Ülker iki cev H, N, B
[2] vezin hatalı.
[3] ʿarṣa-i ḫūbda ola ~ Ḫūbluḳ ʿarżında ola H, N, B
[4] ~ Bir piyāde sürüp ay günden alup ecr ü girev H, N, B

آتش زرق و ریا خرمن دین خواهد سوخت
حافظ این خرقهٔ پشمینه بینداز و برو

[H 239a] [N 249a] Yaḳısar dīn çeçini zerḳ u riyānuñ ateşi
İşbu yüñ ḫırḳayı ey Ḫ^{v}āce bıraḳ git ü be-rev

478
mef^{ʿ}ūlü fā^{ʿ}ilātü mefā^{ʿ}īlü fā^{ʿ}ilāt

گفتا برون شدی بتماشای ماه نو
از ماه ابروان منت شرم باد رَو

Gitdüñ ḳıraña didi yeñi ayı görmege
Ḳaşım ayından ola yüri utanış saña[1]

عمریست تا دلت ز اسیران زلف ماست
غافل ز حفظ جانب یاران خود مشو

Tā nice dem ki göñli bizüm zülf esīrimüz[2]
Olma berī ṣaḳınmadan öz yārüñüñ yaña

[B 213a] مفروش عطر عقل بهندوی زلف یار
کان جا هزار نافهٔ مشکین بنیم جو

Zülf-i siyāh-ı yāre ^{ʿ}aḳıl ^{ʿ}ıṭrın ögme sen
K’anca hezār misk göbegi yarım arpaya

تخم وفا و مهر درین کهنه کِشت زار
آن گه عیان شود که بود موسم درو

Bu sebze-zār-ı köhnede toḫm-ı vefā vü ^{ʿ}ışḳ
Ol dem ^{ʿ}ayān olur ki biçim mevsimi ire

[1] ~ Var git saña hilālce ḳaşımdan ḥicāb ola H, N, B
[2] ~ Tā nice dem ki göñlüm esīr-i zülüf bizüm H, N, B

ساقی بیار باده که رمزی بگویمت
از سیر اختران کهن و سر ماه نو

Sāḳī şarāb getür ki saña bir rumūz diyem
Reftār-ı eski ayla yeñi ay sırın saña

شکل هلال هر سر مه میدهد نشان
از افسر سیامک و تَرک کلاه ژَو

Her ay başında şekl-i hilāl viriser nişān
Jev pehlevān küleh ḳodıġın tācı pādişeh[1]

حافظ جناب پیر مغان مأمن وفاست
درس حدیث عشق برو خوان و زو شنو

Pīr-i muġān cenābı vefā maʿdeni Ḫᵛāce
ʿIşḳ dersi sözin andan işit söyle hem aña

479
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

ای که با سلسله زلف دراز آمده‌ای
فرصتت باد که دیوانه نواز آمده‌ای

Ey ki zencīr-i uzun zülfüñ ile gelmişsin
Ola furṣat ki deli oḫşamaġa gelmişsin[2]

[H 239b] [N 249b]

ساعتی ناز مفرما و بگردان عادت
چون بپرسیدن ارباب نیاز آمده‌ای

Nāza emr itme bir ān ʿādetüñi hem döndür
Çünki erbāb-ı niyāz ṣorışına gelmişsin

[1] ~ Terk-i külāḥ-ı jevden ü şeh tācdan saña H, N
[2] ~ K'ey uzun kākül-i zencīrüñ ile gelmişsin / Ruḫṣatıñ k'ola deli oḫşamaġa gelmişsin H, N

پیش بالای تو نازم چه بصلح و چه بجنگ
که بهر حال برازندهٔ ناز آمده‌ای

Ṣulḥ u bozuşda olam ḳaddüñ öñinde ḳurbān
Zīrā her ḥālde ki sen nāza sezā gelmişsin

آب و آتش بهم آمیخته‌ای زان لب لعل
چشم بد دور که بس شعبده بازآمده‌ای

Āb u od birbirine ḳarışıḳ ol laʿl lebe[1]
Bed göz olsun ıracaḳ ḫoş oyuna gelmişsin[2]

آفرین بر دل نرم تو که از بهر ثواب
کُشتهٔ غمزهٔ خود را بنماز آمده‌ای

Yumşaraḳ göñlüñe taḥsīn ki ṣevāb ḳaṣd içün
Sen namāzına gözüñ ölmişüne gelmişsin[3]

[B 213b] زهد من با تو چه سنجد که بیغمای دلم
مست و آشفته بخلوتگه راز آمده‌ای

Saña zühdüm ne çeker kim göñülüm yaġmaya
Mest ü medhūş olaraḳ sır evine gelmişsin

گفت حافظ دگرت خرقه شراب آلوده‌ست
مگر از مذهب این طائفه بازآمده‌ای

Ḫırḳañ ālūde-i mey yine senüñ Ḫᵛāce didi
Yoḫsa bu zümre yolından gerüye gelmişsin

---

[1] ḳarışıḳ ~ muḫteliṭ H, N

[2] ~ Āb ü od birbirne muḫteliṭ ol al lebden / Bed göz olsun ıra kim ḫoş oyuna gelmişsin H, N, B

[3] ~ Rām olan göñlüñe taḥsīn ki ecir bulmaġ içün / Sen namāzına gözüñ mürdesine gelmişsin H, N, B

480
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

از خون دل نوشتم نزدیک دوست نامه
انّی رأیت دهراً من هجرک القیامه

Yazdum yürek ḳanından yār cānibine nāme
Taḥḳīḳ cihānı gördüm hecrüñden ey ḳıyāme

دارم من از فراقش در دیده صد علامت
لیست دموع عینی هذا لنا العلامه

Yüz dek nişān ṭutarım ben gözde fürḳatüñden
Gözüm yaşı degüldür ancaḳ bize ʿalāme

هر چند کآزمودم از وی نبود سودم
من جرّب المجرّب حلت به الندامه

Her ne ḳadar ṣınadım aṣṣı_olmadı bana hīç
Kim ki ṣınar ṣınanmış ḳonar aña nedāme

[H 240a] [N 250a]

پرسیدم از طبیبی احوال دوست گفتا
فی قربها عذابٌ فی بعدها السلامه

Ṣordum ki bir ṭabībden cānān mizācı didi
Ḳurbünde var meşaḳḳat baʿdinde var selāme

باد صبا ز ماهم تا که نقاب برداشت
کالشّمس فی الضّحی تطلع من الغمامه

Bād-ı ṣabā mehimden ḳaldırdı perde tā kim
Ṣan gün ṭoġa ḍuḥāda bulutdan ez-ġamāme

گفتم ملامت آید گر گِرد دوست گردم
و الله ما رأینا حبّا بلا ملامه

Semtüñ didüm ṭolansam āzār baña getürür
Vallāhi görmedüm bir yār sevme bī-melāme

حافظ چو طالب آمد جامی بجان شیرین
حتّی یذوق منه کاساً من الکرامه

Çün geldi Ḫ^{v}āce ṭālib vir ḫoş cānuñ-çün aña
Tā kim ki ṭada andan bir cām mine'l-kirāme

481
mef^{ʿ}ūlü fā^{ʿ}ilātü mefā^{ʿ}īlü fā^{ʿ}ilāt

[B 214a]

از من جدا مشو که توام نور دیده‌ای
آرام جان و مونس قلب رمیده‌ای

Benden yār olma ayru ki sen nūr-ı dīdesin
Cānım ḥużūrı vaḥşī[1] göñül mūnisi de sin[2]

از چشم زخم خلق مبادت گزند از آنک
در دلبری بغایت خوبی رسیده‌ای

Bed çeşm-i ḫalḳdan olmaya żarr saña k'ol içün
Ḫūbluḳda dil-rübālıġa ġāyet resīdesin

از دامن تو دست ندارند عاشقان
پیراهن صبورئ ایشان دریده‌ای

Çekmez senüñ etekden elin ^{ʿ}āşıḳān ḳamu
Ṣabr itme gömlegin olaruñ çāk idüp de sin[3]

---

[1] remīde ürkmüş ya^{ʿ}ni vaḥşī olmuş dimekdür. H, N, B
[2] ~ Yār olma benden ayru ki sen nūr-ı dīdesin H, N, B
[3] ^{ʿ}āşıḳān: ^{ʿ}āşıḳāne H; ~ Ṣabr eylemek ḳamīşin olarıñ be yırtasın H, N, B

دل بد مدار هان که رسی هم بروز واصل
شبها چو زهر فرقت جانان چشیده‌ای

Aç göz ki rūz-ı vaṣl[a] ireñ ṭutma bed göñül
Zehr-i firāḳ-ı yārı gice çün çeşīdesin[*1]

منعم مکن ز عشق وی ای مفتیٔ زمان
معذور دارمت که تو او را ندیده‌ای

ʿIşḳından anuñ eyleme menʿim ḫ̲ᵛāce-i ān[2]
Maʿẕ̲ūr seni ṭutarım anı görmemişsin[3]

[H 240b] [N 250b]

آن سرزنش که کرد ترا دوست حافظا
بیش از گلیم خویش مگر پا کشیده‌ای

Bu başa ḳaḳmaġı ki Ḫ̲ᵛāce itdi saña dost
Ḫ̲ırḳañdan ayaḳ artma meger sen keşīdesin[4]

482
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

ای از فروغ رویت روشن چراغ دیده
مانند چشم مستت چشم جهان ندیده

Yüzüñ nūrından aydın ḳandīl-i dīde cānā[5]
Ḫ̲alḳ gözi görmemişdür mestāne gözüñ-āsā[6]

---

[*] Çeşīde ṭatmış dimekdür H, N, B
[1] ~ Göz aç ki yevm-i vaṣla ireñ ṭutma bed göñül H, N, B
[2] Yukarıdaki beyit B'de yok. ~ [metin] ʿIşḳından anuñ itme menʿ müftī-i_ān beni H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ görmemiş isin H, N
[4] ~ Öz yorġanuñdan artma meger pā-keşīdesin H, N
[5] ~ Ey pertev-i gözüñden şen göz çerāġı cānā H, N, B
[6] gözüñ ~ çeşmiñ H, N

همچون تو نازنینی سر تا قدم لطافت
گیتی نشان ندیده ایزد نیافریده

Başdan ayaġa nāzik sen gibi bir laṭīf yār
Ḫalḳ görmemiş menendin ḫalḳ itmemiş de Mevlā

بر قصد خون عشاق ابرو و چشم مستت
گاه این کمین گشاده گاه آن کمان کشیده

Ḳaşuñla çeşm-i mestüñ ʿāşıḳ ḳanına ḳaṣden
Gāhī bu pusı açmış ki çekmiş ol kemān yā

تا کی کبوتر دل چون مرغ نیم بسمل
از زخم تیر جرخت در خاک و خون تپیده

Ẕebḥi yarım ḳuş-āsā ev ḳuşı[1] dil nice dek
Serd yay oḳı yaradan ḫāk ile ḳanda yaṭa[2]

[B 214b]

از سوز سینه هر دم دودم بسر درآید
چون عود چند باشم در آتش آرمیده[3]

Her dem yanış-ı berden tütün çıḳar başıma
Tā nice dek ateşde ṣābit olam ʿūd-āsā

گر زآنک رام گردد بخت رمیده با من
هم زان دهن برآرم کام دل رمیده

Ger şöyle kim olursa rām baña vaḥşī ṭāliʿ
Vaḥşī göñül murādın idem o femden icrā

---

[1] ev ḳuşı, gügercin dimekdür. nīm-bismil yarım boġazlanmış yaʿni oḳ ile urulmuş ḳuş H, N, B

[2] ~ Yarım ẕebeḥlü ḳuşca göñlüm ḳuşı nice dek / Mecrūḥ yayuñ oḳından ḫākle ḳanda yaṭa H, N, B

[3] ārāmīden (آرمیده) dölenmek ve ṣābit olmaḳ H, N

میلی اگر ندارد با عارض تو ابرو
پیوسته از چه باشد چون قدّ من خمیده

Ger ʿārıżuña meyli ḳaşuñ ki ṭutmayaydı[1]
Her dem neden egilmiş olur benüm bel-āsā

گر بر لبم نهی لب یابم حیات باقی
آن دم که جان شیرین باشد بلب رسیده

Ger ḳoñ lebüñ lebime bulam ḥayāt-ı bāḳī
Ol dem ki ṭatlu cānum aġzıma irmiş ola

[H 241a] [N 251a]

تا کی فرو گذاری چون زلف خود دلم را
سرگشته و پریشان ای نور هر دو دیده

Zülfüñ gibi aşaġa ḳorsın dilim nice dek
Başı ezik ü daġıḳ ey iki göze nūrā[2]

در پای خار هجران افتاده در کشاکش
وز گلشن وصالت هرگز گلی نچیده

Ḫār-ı firāḳ ayaḳda teşvīşe düşdi gönlüm[3]
Bir gül viṣāl baġuñdan dirmiş degül müdāmā

ما را بضاعت اینست گر در مذاقت افتد
درهای شعر حافظ بنویس بر جریده

Sermāyemiz bizüm bu ger ḫaṭṭuña düşerse
Yaz cönki ki Ḫᵛācenüñ incü-yi şiʿrin ey şā

گر دست من نگیری با خواجه بازگویم
کز عاشقان مسکین دل بُرده‌ای بدیده

[1] ~ Ruḥsārıña ḳaşuñ ger ṭutmaydı meyli cānā H, N
[2] ~ O zülfüñ-āsā ḳorsın gönlümi tā nice dek / Sergeşte vü perīşān ey iki göze nūrā H, N, B
[3] ~ nüsḫa-i Sūdī: Ḫār-ı firāḳ pāyinden teşvīşe dil düşüpdür H, N, B

Ṭutmañ eger ki_elimi elbet vezīre direm
Alduñ gözüñle miskīn ʿuşşāḳ dilini cānā

483
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

خنک نسیم معنبر شمامه‌ای دلخواه
که در هوای تو برخاست بامداد پگاه

ʿAbīr ḳoḳulı vü ḳutlu göñül dileyici ṣabā
Senüñ sevüñde ki[1] irken[2] seḥerde ol peydā[3]

دلیل راه شو ای طائر خجسته لقا
که دیده آب شد از شوق خاک آن درگاه

Be yüri ḳutlu ḳuş ol yol ḳulavuzı bize sen
O yer türābı sevisinden oldı dīde ki mā

[B 215a] بیاد شخص نزارم که غرق خون دلست
هلال را ز کنار افق کنید نگاه

Añışla ẕāt-ı arıġım ki ḫūn-ı baġra ġarīḳ[4]
Şafaḳ kenārına itsün naẓar hilālce baña

بعشق روی تو روزی که از جهان بروم
ز تربتم بدمد سرخ گل بجای گیاه

Yüzüñ sevisiyle birgün gidem ki dünyādan
Ḳızıl gül ot yerine maḳberimden ola nümā

---

[1] sevüñde ki: sevüñde H

[2] Pegāh [erken], ʿAcem, bā-yı ʿacem ile oḳur. İrken dimekdür. H, N, B

[3] [Vezin hatalı.]; ~ Göñül dileyici muʿanber ḳoḳulı ḳutlu ṣabā / K'olup hevāñda senüñ çiñ seḥerde oldı peydā H, N, B

[4] ~ nüsḫa: Arıḳ tenim ki añışla ġarīḳ-i ḫūn-ı dilem H, N, B

ز دوستان تو آموخت در طریقت مهر
سپیده دم که صبا چاک زد شعار سیاه

Ṭarīḳ-i ʿışḳda senüñ dostlaruñdan ögrendi
Seḥer deminde siyāh ṣevbin[1] itdi çāk hevā[2]

[H 241b] [N 251b]

مده بخاطر نازک ملالت از من زود
که حافظ تو خود این لحظه گفت بسم الله

Güzelce ḫāṭıruña benden ivme taʿcīzlik
Ki öz Ḫᵛāceñ dedi bu demde bedʾen ism-i Ḫudā[3]

484
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

در سرای مغان رفته بود و آب زده
نشسته پیر و صلایی بشیخ و شاب زده

Sebūlı bāb-ı ḫarābāt idi vü ṣu urılup
Ṣalā-yı şeyḫi oturmuş cevān u pīre urup

سبوکشان همه در بندگیش بسته کمر
ولی ز ترک کُلَهْ چتر بر سحاب زده

Ḳadeḥ çeken ḳamu bel baġlu ḫizmetine anuñ[4]
Velī külāh ḳomasından buluṭa çādır urup

فروغ جام و قدح نور ماه پوشیده
عذار مُغبچگان راه آفتاب زده

---

[1] şiʿār, gevdeye yaḳın libās. diṣār, üst libāsı dimekdür. H, N, B

[2] ~ Seḥer demi ki siyāh ṭonun itdi çāk hevā H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Ki Ḥāfıẓıñ didi bu dem *bedeʾtü bismi Ḫudā* H, N, B ~ Ḫᵛāceñ didi bu demde H, N

[4] ~ Çekici desti ḳamu ḳulluġına baġlu kemer H, N, B

Ḳadeḥle cāmı żiyāsı ḳamer nūrın örtmiş
Yañaġ-ı muġ-beçegānı güneş yolını urup

ز ناز و عربدهٔ ساقیان شیرین کار
شکر شکسته سمن ریخته رباب زده

Edāsı ṭatlu güzeller nizāʿ u nāzından [1]
Şeker ḳırıḳ u dökük desti sāzı muṭrib urup[2]

عروس بخت در آن حجله با هزاران ناز
شکسته وسمه و بر زلف مشکناب زده

Sitāremiz gelini ol mekānda biñ nāzla
Ḳaşına rastıġı ḳırmış u miski zülfe urup

گرفته ساغر عشرت فرشتهٔ رحمت
ز جرعه بر رخ حور و پری گلاب زده

Ṭutup ṣafā ḳadeḥin merḥametlü şekli melek
Perī vü ḥūr ruḫına curʿadan gülābı urup[3]

[B 215b] سلام کردم و با من بروی خندان گفت
که ای خُمارکش مفلس شراب زده

Selām virince pīre yüz güleçle baña didi
Ki ey ḫumār çekegen derdmend ü bāde urup

که این کند که تو کردی بضعف همّت و رای
ز گنج خانه شده خیمه بر خراب زده

Sen itdigüñ kim ider żaʿf-ı rāy u himmet ile
Gidüp ḫazīne evinden ḫarāba çādır urup

[1] ~ Nizāʿ u nāz edāsı güzelce sāḳīler H, N, B
[2] ʿarbede sarḫoş ġavġası, şīrīn-kār ṭarz u ṭavrı ḫoş, sebū destidür ki anıñla şarāb ṭaşınur. H, N, B
[3] ruḫına ~ yüzine H, N

[H 242a] [N 252a]

وصال دولت بیدار ترسمت ندهند
که خفته‌ای تو در آغوش بخت خواب زده

Viṣāli virmeye ḳorḳum saña uyanıḳ baḫt
Ki sen ḳucaġ-ı uyur baḫtda uyuya varup[1]

فلک جنیبه کش شاه نصرة الدّین است
بیا ببین ملکش دست در رکاب زده

Felek yedek çekicisi muʿīn-i dīn şāhuñ
Üzengisine melek gel ü gör anuñ el urup[2]

خرد که مُلهم غیبست بهر کسب شرف
ز بام عرش صدش بوسه بر جناب زده

ʿAḳıl ki bildirici ġaybı kesb-i ʿizzet içün
Anuñ ḥużūrına yüz būse ʿarş ṭamından urup

بیا بمیکده حافظ که بر تو عرضه کنم
هزار صف ز دعاهای مستجاب زده

Be Ḫʷāce meykedeye gel ki ʿarż idem özüñe
Ḫulūṣlu edʿiyelerden hezār biñ ṣaf urup[3]

485
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

دوش رفتم بدر میکده خواب آلوده
خرقه تردامن و سجّاده شراب آلوده

Dün gice gitdüm o meykedeye ḫʷāb-ālūde
Ḫırḳa mindār daḫı seccāde şerāb-ālūde

---

[1] ~ Ki sen sitāre ḳucaġında_uyuñ u baḫt da uyup H, N, B
[2] ~ Üzengisine anuñ gel ü gör melek el urup H, N, B
[3] biñ ~ maṭar H, N

آمد افسوس کنان مغبچه باده فروش
گفت بیدار شو ای ره رو خواب آلوده

Mey-fürūş muġbeçesi[1] geldi bize ṭaʿn iderek
Didi kim ol uyanıḳ sālik-i ḫᵛāb-ālūde[2]

شست و شویی کن و آن گه بخرابات خرام
تا نگردد ز تو این دیر خراب آلوده

Yunma_arınma_eyle o dem meykedeye gel ṣalın[3]
Senden olmaya ki bu beyt ḫarāb-ālūde

با طهارت گذران منزل پیری و مکن
خلعت شیب چو تشریف شباب آلوده

Menzil-i pīrligi pāklıḳla geçür hem itme
Ḫırḳa-i pīrligi sen ḫilʿat-ı şebāb-ālūde[4]

[B 216a] با هوای لب شیرین دهنان چند کنی
جوهر روح بیاقوت مذاب آلوده

Nice dek ḫoşca femüñ aşḳ-ı lebiyle idesüñ[5]
Cevher-i rūḥı ḳızıl bāde müẕāb-ālūde

[H 242b][N 252b] آشنایان ره عشق درین بحر عمیق
غرقه گشتند و نگشتند بآب آلوده

Bu deriñ yemmde maḥabbet yolını bilişler
Oldılar cümle ġarīḳ olmadılar āb-ālūde[6]

---

[1] Muġbeçe Rum ve Ermeni tāzesidür. Bunda meyḫāneci ḳadeḥ-kārı murāddur. H, N, B
[2] ~ Ol uyanıḳ didi k'ey sālik-i ḫᵛāb-ālūde H, N, B
[3] ~ Yun arın eyle o dem meykedeye gel ṣalın H, N, B
[4] Şāb u şebāb yigit dimekdür. Cevān maʿnāsına. H, N, B
[5] ~ nüsḫa: ʿIşḳ-ı leble nice dek ṭatlu dehānıñ idesin H, N
[6] ~ Ġarḳ olup olmadılar cümlesi āb-ālūde H, N, B

پاک و صافی شو و از چاه طبیعت بدرآی
که صفایی ندهد آب و تراب آلوده

Pāk ü ṣāf ol u ṭabīʿat ḳuyısından çıḳ sen
Zīra virmez ṣu ṣafā kʾola türāb-ālūde

گفتم ای جان جهان دفتر گل عیبی نیست
که شود فصل بهار از می ناب آلوده

Didüm ey cān-ı cihān defter-i gül ʿayb degül
Nev-bahār vaḳti ola kim mey-i nāb-ālūde

گفت حافظ لغز و نکته بیاران مفروش
آه ازین لطف بأنواع عتاب آلوده

Didi yārāna muʿammā vü rumūz ṣatma Ḫᵛāce
Āh bu luṭfından anuñ dürlü ḫiṭāb-ālūde

486
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

دامن کشان همی رفت در شَرْب زرکشیده[1]
صد ماه رو ز رشکش جیب قصب دریده

Zer çekme ince cāme dāmen giderdi çekmiş
Yüz mehce yüzlü reşkden bezden libāsı yırtmış

از تاب آتش می بر گِرد[2] عارضش خوی
چون قطره‌های شبنم بر برگ گل چکیده

---

[1] şerb-i zer, bir dürlü ince keten bezinden olan libāse ve zer-keşīde yaḳası şırma ve gülāb-dūnla [gülābetūn] işlenmiş veya şerid çekilmiş libāsa derler. Ḳaṣab sāde bezden olan libāsdur. H, N, B

[2] بر گرد: میگرد ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "بر گرد" (Sûdî III/189) tercih edildi.]

Mey odı ḳızġınından ruḫsārı ṭarfı derlü
Gül yapraġına ṣan kim çiy ṭamlası ṭamarmış

لفظی فصیح و شیرین قدی بلند و چابک
رویی لطیف زیبا چشمئ خوش کشیده

Sözü faṣīḥ u şīrīn ḳaddi bülend ü çāpük
Yüzi laṭīf ü dilkeş gözi de ḫoş süzülmüş

یاقوت جان فزایش از آب لطف زاده
شمشاد خوش خرامش در ناز پروریده

Yāḳūt lebi fezā-cān ṭoġmuş Ḫıżır ṣuyından
Çimşirce ḫoş ḫırāmı nāzende beslenilmiş

آن لعل دلکشش بین وان خندۀ دل آشوب
وان رفتن خوشش بین وان گام آرمیده

Ol dil çeken lebin gör v'ol gülme ṭolu fitne
Ol ḫoş revīşi gör hem ol yapça[1] adım aṭmış

[H 243a] [N 253a] آن آهوی سیه چشم از دام ما برون شد
یاران چه چاره سازم با این دل رمیده

[B 216b] Ol ḳara gözlü āhū ṭaşra_oldı aġımuzdan
Dostlar ne çāre idem bu dil remīde ürkmiş

زنهار تا توانی اهل نظر میازار
دنیا وفا ندارد ای نور هر دو دیده

Tā ḳudretüñce ṣaḳın incitme ehl-i ʿışḳı
Ṭutmaz cihān vefā ey iki göze nūr olmış

[1] Bunda gām adım, ārāmīde [yapça] eglenerek dimekdür. H, N, B

تا کی کشم عتابت از چشم دلفریبت
روزی کرشمه‌ای کن ای یار برگزیده

Tā key çekem azāruñ ol dil-firīb gözüñden
Bir cilve eyle bir gün ey yār-ı pür-cefā iş[1]

گر خاطر شریفت رنجیده شد ز حافظ
بازآ که توبه کردیم از گفته و شنیده

Ger ḫāṭır-ı şerīfüñ Ḥāfıẓdan oldı ġamnāk[2]
İtdük rücūʿ geç andan denmiş hem işidilmiş[3]

بس شکر بازگویم در بندگی خواجه
گر اوفتد به دستم آن میوه رسیده

Çoḳ ögmeler diyeyim ol Ḫᵛāce ḳulluġından
Ger destime düşerse ol meyve ki irişmiş

487
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

سحرگاهان که مخمور شبانه
گرفتم باده با چنگ و چغانه

Seḥer vaḳti ki maḫmūrken şebāne
Mey aldum deste bā sāz u kemāne

نهادم عقل را ره توشه از می
بشهر مستیش کردم روانه

Ḳodum aḳlıma yol azıġı meyden
Anı mestlik yaña itdüm revāne[4]

---

[1] ey yār ürüldilenmiş H, N [ürüldü = üründü (seçilmiş, güzide)]
[2] Ḥāfıẓdan oldı ġamnāk ~ Ḥāfıẓdan incik ola H, N, B
[3] ~ Geç tevbe itdük andan kim dinüp işidilmiş H, N, B
[4] ~ Diyār-ı mestlige itdüm revāne H, N, B

نگار می فروشم عشوه‌ای داد
که ایمن گشتم از مکر زمانه

Baña bir ʿişve virdi mey-fürūş yār
Ki mekr-i āndan oldum emn emāne[1]

ز ساقیٔ کمان ابرو شنیدم
که ای تیر ملامت را نشانه

İşitdüm sāḳī-yi ḳaşı kemāndan
Ki ey levm oḳına olan nişāne

[H 243b] [N 253b]

نبندی زان میان طرفی کمروار
اگر خود را ببینی در میانه

Ḳuşaḳça yār belinde aşşı dügmeñ
Özüñ sen ger göreñ ender miyāne[2]

برو این دام بر مرغ[3] دگر نه
که عنقا را بلندست آشیانه

[B 217a]

Yüri bu aġı ḳur bir ġayrı ḳuşa
Ki ʿanḳāya yüsekde yuva lāne

ندیم و مطرب و ساقی همه اوست
خیال آب و گِل در ره بهانه

Odur hep muṭrib ü sāḳī muṣāḥib
Ḫayāl-i ṣu çamur ʿışḳda bahāne[4]

---

[1] ~ Ki oldum mekr-i devrāndan emāne H, N, B

[2] ~ Ḳuşaḳça yār belinden aşşı dügeñ / Özüñ ger görmez iseñ der miyāne H, N, B ~ O belden aşşı dügmeñ sen kemerce / Eger kendüñ göreñ ender miyāne H, N, B miyāne: miyān H

[3] مرغ ح، ن:مرغی ب

[4] ~ Ḫayāl ʿunṣurı ʿışḳda bahāne ~ ʿAnāṣır ḫayli ʿışḳda bir bahāne H, N, B * İkisi daḫı kenāre nüsḫa taḥrīr olına H, N, B

بده کشتئ می تا خوش برانیم
ازین دریای ناپیداکرانه

Çıḳalım tā ki ḫoş vir cām-ı bāde[*1]
Bu görinmez ucı ġamdan limāne

که بندد[2] طرف وصل از حسن شاهی
که با خود عشق بازد جاودانه

Kim eyler feyż-i ḫūbluḳ vaṣl-ı şāhdan
Ki ʿışḳ-bāzlıġı kendüye hemāne[3]

وجود ما معمّاییست حافظ
که تحقیقش فسونست و فسانه

Muʿammādur bizüm varlıḳ be Ḥāfıẓ
K'anuñ taḥḳīḳi emṣāl ü fesāne

488
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

چراغ روی ترا گشته شمع پروانه
مرا ز حال تو با حال خویش پروا نه

Yüzüñ żiyāsına olmuş ki şemʿa pervāne[4]
Ḥālüñden öz benüm aḥvālime ḳayırma ne

---

[*] Keşti-i mey bāde gemisi dimekdür. murād ḳadeḥdür. Deryādan murād ġam deryāsıdur. H, N, B

[1] ~ Gemi-yi bāde vir tā ḫoş çıḳalım / Bu baḫr-ı bī-kenār ġamdan limāne H, N, B; * ṣaṭıra yazılup kenāre ṣaṭırdaki mışrāʿ nüsḫa taḫrīr olına H, N, B

[2] بندد: نبود ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "بندد" (Sûdî III/192) tercih edildi.]

[3] ~ Ki ʿışḳbāzlıḳ özine cāvidāne H, N, B; * cāvidāne, ebedi dimekdür. hemāne ve dāimā gibi. H, N, B

[4] ~ İşüñlesin benüm aḥvālime ḳayırma ne H, N, B

خرد که قید مجانین عشق میفرمود
ببوی حلقهٔ زلف تو گشت دیوانه

ʿAḳıl ki ʿışḳ delüsine buyurdı ḥabs ü ḳuyūd
Ümīd-i ḥalḳa-i zülfüñle oldı dīvāne

بمژده جان بصبا داد شمع در نفسی
ز شمع روی تواش چون رسید پروانه

Ṣabāya müjde içün virdi şemʿa cān fi'l-ḥāl
Çü yüz nūruñdan irişdirdi mūma ḫaṭ[1] yana[2]

[H 244a] [N 254a]

ببوی زلف تو گر جان بباد رفت چه شد
هزار جان گرامی فدای جانانه

Ṣaçuñ umıyla n'ola cān hevāya gitdi ise
Hezār cān-ı ʿazīzler fedā ki cānāne

بر آتش رخ زیبای او بجای سپند
بغیر خال سیاهش که دید بدانه

Yüzerligin yerine yār ruḫı odı üzre
Siyāh beñi dīgerini ki gördi ḫoş dāne[*3]

[B 217b]

من رمیده ز غیرت فتادم ز پا دوش
نگار خویش چو دیدم بدست بیگانه

Ben ürkme düşdüm ayaḳdan geceyle ġayretden
Çü gördüm öz güzelim ben be dest-i bīgāne

---

[1] bunda pervāne ḫaṭṭ-ı hümāyūn maʿnāsına H, N

[2] ~ Yüzüñ nūrundan irişdi çü mūma ḫaṭ yana H, N, B

[*] bih, ayva ve eyü maʿnāsınadur. bih-dāne, ayva çekirdegi dimek gibi. meşelā yārin al yanaġı üzre siyāh beñi yüzerlik toḫumı yerine ḳoyup yaḳdıġını kim gördi dimekdür. H, N, B

[3] ~ Siyeh beñi digerin gördi kim ki ḫoş dāne H, N, B

چه نقشها که برانگیختیم و سود نداشت
فسون ما بر او گشته است افسانه

Ne ḥīleler ki belürtdük ü ṭutmadı[1] aṣṣı
Bizüm mekir[2] olup aña miṣāl ü efsāne

مرا بدور لب دوست هست پیمانی
که بر زبان نبرم جز حدیث پیمانه

Güzel lebi devirinde benüm sözüm vardur[3]
Ki virmeyem dile āḫar kelām-ı peymāne[*4]

حدیث مدرسه و خانقه مگوی که باز
فتاد در سر حافظ هوای میخانه

Kelām-ı medrese hem tekye dime baña kim
Başına düşdi Ḫ[v]ācenüñ hevā-yı meyḫāne

489
müstefᶜ ilātün müstefᶜ ilātün

عیشم مدامست زان لعل دلخواه
کارم بکامست الحمدلله

Ẕevḳim devām ol lebden ki dil-ḫ[v]āh
İşim murādca elḥamdülillāh

ای بخت سرکش تنگش ببَرْ کش
گه جام زر کش گه لعل دلخواه

---

1 bunda *nedāṣt* virmedi maᶜnāsına olmaḳ münāsib olup lākin luġat maᶜnāsı ṭutmadı olmaġla taḥrīr olındı. H, N, B

2 mekir: [mekr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

3 peymāne-i evvel, ḳavl ü ḳarār u ᶜahd maᶜnāsınadur. H, N, B

* ḳadeḥ maᶜnāsınadur. H, N, B

4 ~ K'iletmeyem dile āḫar kelām-ı peymāne H, N, B

Çekse_anı gögse berk baḫt-ı serkeş
Geh zer ḳadeḥ çek geh leb ki dil-ḫ^{v}āh[1]

ما را بمستی افسانه کردند
پیران جاهل شیخان گمراه

Mestlikle bizi destān idüpdür[2]
Pīrān-ı nādān şeyḫān-ı gümrāh[3]

[H 244b] [N 254b]

از دست زاهد کردیم توبه
و از فعل عابد استغفرالله

Zāhid sözinden itdük rücūʿ biz
ʿĀbid işinden estaġfirullāh

جانا چه گویم شرح فراقت
چشمی و صد نم جانی و صد آه

Ey yār firāḳuñ nice idem şerḥ
Göz bir ü yüz yaş cān bir ü yüz āh

کافر مبیناد این غم که دیده‌ست
از قامتت سرو از عارضت ماه

Görmeye düşmān bu ġam ki görmiş[4]
Servi boyuñdan ḥaddinden[5] ey māh

---

[1] tengeş, anı muḥkem çekse dimekdür. H, N; dilḫ^{v}āh göñül istegi H, N, B
[2] ~ İtdiler ifşā mestlikle bizi H, N
[3] Gümrāh, yol azıtmış yaʿni ʿilmiyle ʿāmil degül. H, N, B
[4] görmüş ~ gördüm H, N, B ~ Bu ġam ki gördi dil görmeye ḫaşm H, N, B
[5] ḥadd ü ʿārıż yanaḳ dimekdür. H, N, B

[B 218a]

از صبر عاشق خوشتر نباشد
صبر از خدا خواه صبر از خدا خواه

Olmaz eyürek ṣabr-ı_ʿāşıḳāndan
Ṣabr iste Ḫaḳdan ṣabr ez-Ḫudā ḫᵛāh[1]

دلق ملمّع زنّار راهست
صوفی بینداز این رسم و این راه

Rengīn yamalu ṭon[2] yol ḳuşaġı
Ṣūfī bıraḳ sen bu resmi bu rāh[3]

وقتی برویش خوش بود وقتم
از وصل جانان صد لوحش الله

Bir dem yüziyle ḫoş idi vaḳtim
Hīç vaṣl-ı yārdan ayurmasun lāh[*4]

رخ بر نتابم از راه خذمت
سر برندارم از خاک درگاه

Ḫiẕmet yolından döndürmezem yüz
Ḳaldırmazam baş ez-ḫāk-i dergāh[5]

شوق رخت برد از یاد حافظ
ورد شبانه درس سحرگاه

Yüz şevḳüñ aldı fikr-i Ḫᵛāceden
Evrād-ı şeble ders-i seḥergāh[6]

---

[1] ~ Ḫaḳdan dile_ārām Ḫaḳdan ṣabır ḫᵛāh H, N, B
[2] Delḳ-ı mülemmaʿ dürlü dürlü yamalu eski ḫırḳa H, N, B
[3] ~ nüsḫa-i Sūdī: Yamalu ḫırḳa zünnār-ı Ḫaḳ yol / Ṣūfī bıraḳ bu resmi bu yolı rāh
[*] Aṣlı lâevḥaṣa'llâh olup keṣret-i istiʿmāl ile levḥaṣallāh olmuṣdur. H, N, B
[4] ~ Ayırmasun yār vaṣlından Allāh H, N, B
[5] Ḫāk-i dergāh cānānuñ oldıġı maḥal, ḳapusınuñ turābından. H, N, B
[6] ~ nüsḫa: Yüzüñ nūrı aldı fikr Ḫᵛāceden / Vird-i şebin hem ders-i seḥer-gāh H, N, B

490
müstefʿilātün müstefʿilātün

گر تیغ بارد در کوی آن ماه
گردن نهادیم الحکم لله

Ol māh yañada tīġ yaġsa ger şāh[1]
Boyun ḳomuşuz el-ḥükmi lillāh

[H 245a] [N 255a]

آیین تقوا ما نیز دانیم
لیکن چه چاره با بخت گمراه

Taḳvā sebāḳın biz de bilürüz
Ammā ne çāre kʼol baḫt-ı gümrāh

با شیخ و واعظ کمتر شناسیم
یا جام باده یا قصّه کوتاه

Az añlarız biz vāʿizle şeyḫi[2]
Vir cām-ı mey yā it fiḳra kūtāh

من رند و عاشق آن گاه توبه
استغفرالله استغفرالله

Ben rind ü ʿāşıḳ olam u dönem[3]
Estaġfirullāh estāġfirullāh

عکسی ز مهرت بر ما نیفتاد
آیینه رویا آه از دلت آه

Günüñ muḳābil düşmedi bize[4]
Ey yüzi mirʾat ḳalbinden āh vāh

---

[1] ~ nüsḫa: Ger yaġsa seyf ol meh yañadan şāh H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Hiç añlamazız vāʿizle şeyḫi H, N, B
[3] ~ Ben ʿāşıḳ u mestem dönem ol dem H, N, B
[4] ~ Şavḳuñ muḳābil düşmān bize H, N, B

[B 218b]

الصّبر مرّ و العمر فان
یا لیت شعری حتام القاه

Ṣabr itmek acı ʿömrüm de fānī
ʿİlmim olaydı tā görem ol şāh

حافظ چه نالی گر وصل خواهی
خون بایدت خورد در گاه و بیگاه

Ḥāfıẓ ne iñleñ ger vaṣlı isteñ
Lāzım ḳan içmeñ her ān u her gāh[1]

491
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

عیدست و موسم گل ساقی بیار باده
هنگام گل که دیده [است] بی می قدح نهاده

Gül mevsimi vü bayram sāḳī getür piyāle
Gül vaḳti kim görüpdür meysiz ḳonur piyāle

زین رهرو پارسایی بگرفت خاطر من
ساقی بده شرابی تا دل شود گشاده

Bu yolcı ḳulluġından igrendi ḫāṭırımuz[2]
Ey sāḳi vir şarābı tā dil açılmış ola

صوفی که دَی نصیحت میکرد عاشقانرا
امروز دیدمش مست تقوی بباد داده

Ṣūfī ki dün naṣīḥat eylerdi ʿāşıḳāna
Gördüm bugün anı mest virmiş ṣalāḥı yele

[1] ~ Lāzım ḳan içmeñ bī-vaḳt u her gāh H, N, B
[2] ~ Bu zühd-i sālikāndan igrendi ḫāṭırımuz H, N, B ~ ṭutıldı yüregim āh H, N, B

[H 245b] [N 255b]

این یک دو روز دیگر گل را غنیمتی دان
گر عاشقی طرب جوی با ساقیان ساده

Bil bu bir iki gün gül devrini daḫı furṣat[1]
Ẕevḳ iste ger muḥibseñ ḫoş yüzli sāḳilerle

گل رفت ای حریفان غافل چرا نشینید
بی بانگ رود [و] چنگ و بی یار و جام باده

Gül gitdi ey muḥibler ġāfil ne otursuz
Bī-sāz u söz ü ṣavtsız bī-yār u mey piyāle[2]

در مجلس صبوحی دانی چه خوش نماید
عکس عذار ساقی در جام می فتاده

Ṭan bezmini bilürmüñ görüniser ne ḫoşça
Sāḳī yañaġı düşmüş cām-ı meye ḫayālle

مطرب چو پرده سازد شاید اگر بخواند
از طرز شعر حافظ در بزم شاهزاده

Sāzende çün düze sāz lāyıḳ eger oḳursa
Şehzāde meclisinde eşʿār-ı Ḥᵛāce ṭarzla

492
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

نصیب من چو خرابات کرده‌است آله
درین میانه بگو زاهدا مرا چه گناه

Benüm naṣībimi meyḫāne eylemiş çün ilāh[3]
Be ṣūfi söyle benüm çün bu arada ne günāh

[1] ~ Bil bu bir iki güni hem devr-i gül ġanīmet H, N, B ~ gül devri daḫı ruḫṣat H, N, B
[2] ṣavtsız ~ sessiz H, N
[3] ~ nüsḫa: Benüm çü meykede itmiş naṣībimi Allāh H, N, B

[B 219a]

کسی که در ازلش جام می نصیب افتاد
چرا بحشر کنند این گناه ازو درخواه

Ezelde bir kese kim cām-ı mey naṣīb düşdi
Niçün cezāda iderler bu cürmi andan ḫᵛāh

بگو بصوفئ سالوس خرقه پوش دورو
که کرده دست درازی و آستین کوتاه

Di iki yüzlü ʿabā-pūş mürāʾī ṣūfiye
Ki el uzunluġı itmiş ü āstīn kūtāh

تو خرقه را ز برای ریا همی پوشی
که تا بزرق بری بندگان حق از راه

Riyāyı işlemek içün ʿabā giyersin sen
Ki Ḥaḳ ḳulın iledesin riyā-y-ile ez-rāh[1]

غلام همّت رندان بی سر و پایم
که هر دو کون نیرزد به پیش او یک کاه

O mest-i bī-ser ü pānuñ[2] ġulām-ı himmetiyem[3]
Anuñ öñinde dü-ʿālem ki degmeye bir kāh

[H 246a] [N 256a]

مراد من ز خرابات چونکه شد حاصل
دلم ز مدرسه و خانقاه گشت سیاه

Çün oldı meykededen kām-ı men ḥuṣūle ḳarīn
Göñül medāris ü mescidden oldı özge siyāh

---

[1] ~ nüsḫa: Ki tā riyā-y-ile yoldan çıḳaruñ ʿabdullāh H, N, B
[2] Bī-ser ü pā, başsız ayaḳsız dimek olup lāübāli ve bī-pervā olan mestāna dirler. H, N, B
[3] ~ nüsḫa. O sarḫoşān himemi ḳuluyam ki bī-pervā / O baş ayaḳ bilemez sarḫoşın himem ḳuluyam H, N, B * nüsḫa taḥrīr olına H, N, B

برو گدای در هر گدا مشو حافظ
مراد خویش نیابی مگر بشئ لله

Be her gedā ḳapusınuñ faḳīri olma Ḫᵛāce
Murāduñı bulamazsın meger bi-şey’ullāh

493
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

ناگهان پرده برانداخته‌ای یعنی چه
مست از خانه برون تاخته‌ای یعنی چه

Nāgehān perdeyi terk eylemişüñ yaʿni n’ola
Ḫāneden mest ṭışarı sıçramışuñ yaʿni n’ola

زلف در دست صبا گوش بفرمان رقیب
این چنین با همه درساخته‌ای یعنی چه

Yel elinde zülüfüñ emr-i raḳīble ḳulaġuñ
Buncalık cümle ile ḳarışıġuñ yaʿni n’ola

شاه خوبانی و منظور گدایان شده‌ای
قدر این مرتبه نشناخته‌ای یعنی چه

Dil-rübā şāhı vü maḳbūl-i faḳīr olmuşsın
Bu merātib ḳadirin bilmedigüñ yaʿni n’ola

نه سر زلف خود اوّل تو بدستم دادی
بازم از پای درانداخته‌ای یعنی چه

Virmedüñ mi elime sen ṣaçınuñ ucını öñ
Ayaġımdan beni ṣon aṭdıcaġuñ yaʿni n’ola

[B 219b]

سخنت سرّ دهان گفت و کمر سرّ میان
وز میان تیغ بمن آخته‌ای یعنی چه

Sözüñ aġız sırını didi kemer bel sırını
Ortadan baña ḳılıç çekmecigüñ yaʿni n'ola[1]

هر کس از مهرهٔ مهر تو بنقشی مشغول
عاقبت با همه کج باخته‌ای یعنی چه

Ṭablasından seviñüñ bir işe meşġūl herkes
Egri ṣoñ cümle ile oynayışuñ yaʿni n'ola[2]

حافظا در دل تنگت چو فرود آمد یار
خانه از غیر نپرداخته‌ای یعنی چه

Çünki ṭār göñlüñe yār itdi nüzūl ey Ḥāfiẓ
Ġayrıdan ḫāneyi boş eylemedüñ yaʿni n'ola

[H 246b] [N 256b]

494
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

وصال او ز عمر جاودان به
خداوندا مرا آن ده که آن به

Uzun ṣaġlıḳdan anuñ vuṣlatı yeg
Ḫudā vir baña anı kim o şey yeg

بشمشیرم زد و با کس نگفتم
که راز دوست از دشمان نهان به

[1] ~ Baña yelden ḳılıcı çekmecigüñ yaʿni n'ola H, N, B
[2] ~ Ṭablasından seviñüñ her kişi meşġūl bir işe / Egri herkesle ṣoñı oynayışuñ yaʿni n'ola H, N, B

Beni tīġla urup şaḫṣa dimedim[1]
Ki yārin sırrı aʿdādan ḫafī yeg

دلا دائم گدای کوی او باش
بحکم آن که دولت جاودان به

Anuñ semti faḳīri ol hemīn dil
O yüzden ki ṣafā-yı sermedī yeg[2]

بخُلدم دعوت ای زاهد مفرما
که این سیب ذقن زان بوستان به

Beni ḫulde buyurma ṣūfi daʿvet[3]
Ki ol bāġdan bu eñek elması yeg

بداغ بندگی مردن درین در
بجان او که از مُلک جهان به

Bu bābda dāġ-ı ḳulluḳ ile ölmek
K'anuñ mülk-i fenādan cān ḫaḳı yeg

خدا را از طبیب من بپرسید
که آخر کی شود این ناتوان به

Ṭabībimden benüm ṣoruñ Ḫaḳ içün
Ḳaçan olur ki bu derdlü kişi yeg

جوانا سر متاب از پند پیران
که رای پیر از بخت جوان به

Yigit döndürme baş pīr ögüdinden
Ki baḫt tāzeliginden pīr reyi yeg[4]

---

[1] ~ Birine dimedüm urdı ḳılıçla / Beni ur tīġ ile şaḫṣa dimeyem H, N, B * nüsḫa taḥrīr olına H, N, B
[2] ~ O ḥükm ile ki ẕevḳ-i sermedī yeg H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Beni uçmaġa zāhid daʿvet itme H, N, B
[4] ~ pīr işi yeg ~ pīr uşı yeg H, N

[B 220a]

شبی میگفت چشم کس ندیدست
که مروارید گوشم در جهان به

Der idi görmedi kes gözi bir şeb
Cihānda ḳulaġım dürri gibi yeg

سخن اندر دهان دوست گوهر
ولیکن گفتهٔ حافظ از آن به

Güherdür yārin aġzında kelāmı
Ḫᵛāce şiʿri velī andan daḫı yeg

[H 247a] [N 257a]

495
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای دل بکوی دوست گذاری نمیکنی
اسباب جمع داری و کاری نمیکنی

Dil yār maḥlesine güẕār eylemez misüñ
Cemʿa sebeb ṭutañ u bir iş eylemez-isüñ[1]

چوگان کام در کف و گویی نمیزنی
بازی چنین بدست و شکاری نمیکنی

Maḳṣad çügānı elde vü urmaz mısuñ ṭopı[2]
Böyle doġan elüñde vü ṣayd eylemez-isüñ

این خون که موج میزند اندر جگر ترا
در کار رنگ و بوی نگاری نمیکنی

---

[1] cemʿa ~ vāsla H, N; ~ Vardur müsāʿidüñ ü bir iş eylemez isüñ / Vüsʿüñ viṣāle var ü bir iş eylemez isüñ H, N, B; maḥle: [maḥalle, vezin sebebiyle maḥle okundu.]; eylemez isüñ: [“eylemezsin” anlamında. Vezin zarureti ile bu şekilde kullanılmış.]

[2] ~ Çevgān-ı maḳṣad elde vü urmaz mısuñ ṭopı H, N, B

Bu ḳan ki mevc urur cigerüñ içre ey senüñ
Bir yār yañaġı rengine ṣarf eylemez-isüñ

مشکین از آن نشد دم خلقت که چون صبا
بر خاک کوی دوست گذاری نمیکنی

Ḫulḳuñ ṣoluġı yelce ez-ān misklü olmadı
Kim ḫāk-i kūy-ı yāre güẕār itmemiş-isüñ

ترسم کزین چمن نبری آستین گل
کز گلشنش تحمّل خاری نمیکنی

Ben ḳorḳarım ki gül yeñini bundan iltmeñ
Bir ḫāre baġçesinde ṣabır k'eylemez-isüñ[1]

ساغر لطیف و پر می و می افکنی بخاک
و اندیشه از بلای خماری نمیکنی

Ḫoş cām ü meyle ṭolu vü sen ḫāke bıraġañ
Maḫmūrluġuñ belāsını fikr eylemez-isüñ

در آستین جان تو صد نافه مندرج
وان را فدای طرّهٔ یاری نمیکنی

Cānuñ yeñinde yüzce senüñ nāfe münderic
Bir yār ṣaçına sen anı ṣarf eylemez-isüñ

آری غرور مستیست از راه بُرده‌است
وآیینه دار ترك غباری نمیکنی

Ġaflet ġurūrı yoldan alup özüñi belī[2]
Mir'at ṭutañ u terk-i ġubār eylemez-isüñ

[1] ~ Bāġunda bir dikene ṣabır k'eylemez isüñ H, N, B
[2] ~ Ġaflet ġurūrı özüñ alup rāhdan belī H, N

[B 220b]

حافظ برو که بندگئ بارگاه دوست
گر جمله میکنند تو باری نمیکنی

Dost bārgāhınuñ be Ḫ^{v}āce git ki ḳulluġın
ʿĀṣıḳlar itse hep hele sen eylemez-isüñ

[H 247b] [N 257b]

496
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

ای دل آن دم که خراب از می گلگون باشی
بی زر و گنج بصد حشمت قارون باشی

Ol dem ey dil ki ḫarāb bāde-i gül-gūnla_olasın
Yüz Ḳārūn ḫaşmeti-āsā zer ü kenzsiz olasın[1]

در مقامی که صدارت بفقیران بخشند
چشم دارم که بجاه از همه افزون باشی

Bir maḥalde ki virürler fuḳarāya ḥürmet
Var umum k'anda ziyāde ḳamudan sen olasın[2]

در ره منزل لیلی که خطرهاست در آن[3]
شرط اوّل قدم آنست که مجنون باشی

Leylā'nuñ menzili yolında ḫaṭar var k'anda
Oldur evvel ḳademi şarṭı ki Mecnūn olasın

نقطهٔ عشق نمودم بتو هان سهو مکن
ور نه چون بنگری از دائره بیرون باشی

---

[1] ~ Ol dem ey dil ki ḫarāb ḳırmızı meyden olasın / Yüz Ḳārūnca ḫaşemüñ bī-zer ü kenzsiz olasın H, N, B

[2] ~ Var ümīdüm ki füzūn anda ḳamudan olasın H, N, B

[3] خطرهاست در آن: خطر وار کانده ح [H nüshasında sehven Türkçesi yazılmış.]

Bil saña merkez-i ʿışḳı itme ḫaṭā gösterdim
Yoḫsa çünki baḳasın ṭaşra ḥaremden olasın[1]

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش
کی روی ره ز که پرسی چه کنی چون باشی

Kārbān gitdi vü sen ḫᵛābda vü çöl öñüñde
Key gideñ kime ṣorañ hem ne ideñ nice_olasın[*2]

ساغری نوش کن و جرعه بر افلاک فشان
چند و چند از غم ایّام جگرخون باشی

Bir ḳadeḥ bāde nūş it hem göge saç bir curʿa
Nice bir ḳahr-ı felekden ki ciger-ḫūn olasın

تاج شاهی طلبی جوهر ذاتی بنمای
ور خود از جوهر جمشید و فریدون باشی

Ger dileñ tāc-ı şehī cevher-i ẕātuñ göster
Yoḫsa Cemşīd ü Ferīdūn ṣoyuñ olsa n'olasın[3]

حافظ از فقر مکن ناله که گر شعر اینست
هیچ خوشدل نپسندد که تو محزون باشی

Fāḳeden itme Ḫᵛāce nāle bu naẓm ise senüñ
Ḫoş ṭabıʿ kimse revā görmeye ġamlu k'olasın[4]

---

[1] ~ Yoḫsa nite baḳasın ṭaşra ḥaremden olasın H, N
[*] nice vaḳt olasın dimekdür. H, N
[2] ~ Ḳande gideñ ne ideñ kime ṣorañ çün olasın H, N, B
[3] ~ Yoḫsa ne nesl-i Ferīdūn ile Cemden olasın H, N, B
[4] ġamlu ~ maḥzūn H, N; ~ Ṣaḫṣ-ı ḫoş ṭabʿa pesend gelmeye maḥzūn olasın H, N, B

497
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

احمد الله علی معدلة السلطان
احمد شیخ اویس حسن ایلخانی

[H 248a] [N 258a] [B 221a] ʿAdl-i şāh üzre ṣenā iderim Allāha kʾeḥad
Şāh-ı İlḫānī Ḥasan bin Üveyis Şeyḫ Aḥmed

خان بن خان و شهنشاه شهنشاه نژاد
آن که میزیبد اگر جان جهانش خوانی

Ḫān bin Ḫān ü şehenşeh temeli şāhenşeh
Cān-ı ʿālem aña diseñ yaraşur mī-zībed[1]

دیده نادیده بإقبال تو ایمان آورد
مرحبا ای بچنین لطف خدا ارزانی

Görmeden göz senüñ iḳbālüñe iḳrār virdi[2]
Merḥabā ey kerem-i Ḥaḳḳa sezā Ḫān Aḥmed

ماه اگر بی تو برآید بدو نیمش بزنند
دولت احمدی و معجزهٔ سبحانی

Bedr eger doġsa iki pāre iderler sensiz
Devlet-i Aḥmedī hem muʿcize-i Ḥaḳ Īzed

جلوهٔ بخت تو دل میبرد از شاه و گدا
چشم بد دور که هم جانی و هم جانانی

Baḫtuñuñ cilvesi dil şāh u gedādan ilter
Yāri hem cān-ı cihān dūr ola senden gözi bed[3]

---

[1] ~ nüsḫa: Ol ki ḫalḳ cānı diseñ ger yaraşur mī-zībed H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Görmeyen hem gören iḳbāline iḳrār virdi H, N, B
[3] ~ Cān ü yāri ḳamusın dūr ola senden göz-i bed H, N, B

برشکن کاکل ترکانه که در طالع تُست
بخشش و کوشش خاقانی و چنگزخانی

Pür-çīn it zülfüñi ḫūblar gibi kim baḫtuñdan
Saʿy-i Cengīz şeh ile baḫşiş-i Ḫāḳān Aḥmed[1]

گر چه دوریم بیاد تو قدح می نوشیم
بُعد منزل نبود در سفر روحانی

Gerçi senden ıraġuz ʿışḳuña mey nūş iderüz[2]
Olamaz menzil ıraḳ rūḥ gidişine Aḥmed

از گل پارسیم غنچهٔ عیشی نشکفت
حبّذا دجلهٔ بغداد و می ریحانی

Fārisi gülden açılmadı baña ġonce-i ẕevḳ
Baġdād ırmaġı ne ḫoş bāde-i reyḥān Aḥmed[3]

سر عاشق که نه خاک در معشوق بود
کی خلاصش بود از محنت سرگردانی

ʿĀşıḳuñ baş[ı] ki yār bābınuñ olmaz ḫāki
Key ḫalāṣı ola ḥayret miḥeninden Aḥmed[4]

[B 221b]

ای نسیم سحری خاک در یار بیار
تا کند حافظ از او دیدهٔ دل نورانی

Ey ṣabāḥ bādı getür yār ḳapusınuñ ḫākin
Tā Ḫᵛāce dil gözin aydın ide andan Aḥmed

[1] ~ Ḫublar-āsā zülüfüñ pekçe ḳıvır baḫtuñdan / Baḫş u saʿy-i Şeh-i Cengiz ile Ḫāḳan Aḥmed H, N, B
[2] ~ Gerçi senden ırayuz ʿışḳuñ ile mey-nūşuz H, N, B
[3] ~ Meskenī meyle ne ḫoş Dicle-i Baġdād Aḥmed H, N, B
[4] ~ Nice ḥayret miḥeninden ḫalāṣ ola Aḥmed H, N, B

[H 248b] [N 258b]

498

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

ای پادشه خوبان داد از غم تنهایی
دل بی تو بجان آمد وقتست که بازآیی

Ey ḫūblara şāhenşāh tenhāyī ġamından āh
Dil cāna gelüp sensiz vaḳti ki be gel ey şāh[1]

مشتاقی و مهجوری دور از تو چنانم کرد
کز دست بخواهد شد پایاب شکیبایی

Senden ıra öyle_itdi fürḳatle beni ʿışḳuñ
Elden gidiser ṣabr itmek ṭāḳati kim ey şāh[2]

ای درد توأم درمان در بستر ناکامی
و ای یاد توأم مونس در گوشهٔ تنهایی

Derdüñ baña dermāndur nā-kām döşeginde_ey yār
Eglence baña ẕikrüñ yalıñ bucaġında_ey şāh

در دائرهٔ قسمت ما نقطهٔ پرگاریم
لطف آن چه تو اندیشی حکم آن چه تو فرمایی

Ḳısmet ḥareminde biz pergār ezele noḳṭa[3]
Elṭāf o ki fikr itmeñ ḥükm ol ki buyurañ şāh

یا رب بکه شاید گفت این نکته که در عالم
رخساره بکس ننمود آن شاهد هرجایی

Bu remzi ʿaceb kime dimek ola ʿālemde
Göstermedi yüz şaḫṣa hercāyī o dilber āh

---

[1] ~ Dil cāna gelüp sensiz gel vaḳt durur k'ey şāh H, N, B vaḳt durur N: vaḳtdür H, vaḳtidür B
[2] ~ Kim ṭāḳat ü ārāmlıḳ elden gidiser ey şāh H, N, B
[3] ezele ~ eleste H, N

دیشب گِلهٔ زلفش با باد صبا گفتم
گفتا غلطی بگذر زین فکرت سودایی

Dün gice ṣaçından şekvā ṭañ yele didüm ben[1]
Didi ki ġalaṭdur geç bu fikr-i hevādan āh

صد باد صبا این جا با سلسله میرقصند
اینست حریف ای دل تا باد نپیمایی

Yüz bād-ı ṣabā bunda zencīr ile raḳṣ eyler
Budur güzel ey dil tā ölçeñ ne yeli eyvāh[2]

ساقی چمن و گل را بی روی تو رنگی نیست
شمشاد خرامان کن تا باغ بیارایی

Gülzār u gülüñ sāḳī yoḳ revnaḳı yüzüñsüz
Ḳaddüñi ḫırāmān it gülzārı bezet ey şāh[3]

دائم گل این بستان شاداب نمی‌ماند
دریاب ضعیفانرا در وقت توانایی

Ḳalmaz bu yüzüñ gülzārı tāze müdām ey yār
Derdlüleri gözlet sen ḫüsnüñ demi şāhenşāh

[H 249a] [N 259a]

زین دائرهٔ مینا خونین جگرم می ده
تا حل کنم این مشکل در ساغر مینایی

Bu dāʾire-i gökden baġrım ḫūn olup mey vir
Bu müşkili tā şīşe cāmdan ideyim ḥal şāh[4]

---

[1] ~ Şekvā-yı ṣaçın dün ben didüm seḥerī bāda H, N, B
[2] ~ Budur güzel ey dil tā bādı niçün ölçeñ āh H, N, B
[3] ~ it tabaġı bezet ey şāh H, N
[4] ~ nüsḫa: Tā ḥal ideyim bunı billūrī ḳadeḥd' ey şāh H, N, B

حافظ شب هجران شد بوی خوش صبح آمد
شادیت مبارک باد ای عاشق شیدایی

Ḫoş-būy-ı seḥer geldi Ḥāfıẓ şeb-i fürḳat reft
Olsun saña ḫoş şādlıḳ dīvāne göñül her gāh

[B 222a]

499
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün

اتت روائح رند الحمی و زاد غرامی
من المبلغ عَنی الی سُعادِ سلامی

Ḳorulu ʿūd[1] ḳoḳusı geldi oldı ʿışḳ da ziyāde
Kim īṣāl ide ki benden selām u ʿışḳı süʿāda[2]

پیام دوست شنیدن سعادتست و سلامت
فدای خاک در دوست باد جان گرامی

Peyām-ı yārı işitmek selāmet ü ḫoşluḳ
ʿAzīzce cānum ola ḫāk-i bāb-ı yāre fedā da

بیا بشام غریبان و آب دیدهٔ من بین
بسان بادهٔ صافی در آبگینهٔ شامی

Ġarībler aḫşamı gel sen ü āb-ı dīdemizi gör
Ṣarāb-ı ṣāfice şāmī ḳadeḥ ki şīşe-i sāde

وَ اِنْ رَغَبْتُ بخلد و صرت ناقض عهد
فما تطیب نومی و ما استطاب منامی

Eger ḳapuñ ḳoyup uçmaġa raġbet eyler isem ben
Ḫoş olmasun hemīn uyḳularım kim fenāda[3]

---

[1] rend; ʿūda ve defneye vesāir ḳoḳulu aġaca dirler. ḥamā; ḳorulu, yaʿni maḥmī, çayır ve çimen ḳoruduḳları gibi. H, N, B

[2] süʿāde ~ maḥbūb H, N

[3] ~ Naʿīme raġbet idersem sözümde nāḳış olam ben / Eyüce olmaya uyḫum yaṭaġım ola fenāda H, N, B

اذا تغرد عن ذی الاراک طائر خیر
فلا تفرّد عن روضها انین حمامی

Ḳaçan ḫayırlu ḳuş öterse Ẕi'l-erākī[1] maḥalden
Fiġān ü nāleler itmez ṭuyūr-ı bāġ-ı süʿāda

بسی نماند که روز فراق یار سر آید
رأیت عن هضبات الحمی قبام خیامی

Yārin firāḳ güni çoḳ ḳalmadı ki ġāyete irsün
Ḥimā-yı[2] yār depesinden obayı gördüm imāde[3]

خوشا دمی که درآیی و گویمت بسلامت
قدمت خیر قدوم نزلت خیر مقامی

Ne ḫoş o dem ki gelesin güzelce saña diyem ben
Güzel gelişle gelüpsin ü ḳonma ḫoşça çi cāda

[H 249b] [N 259b]

امید هست که زودت ببخت نیک ببینم
تو شاد گشته بفرماندهی و من بغلامی

Güzelce ṭāliʿ ile var umum ki tiz seni görem
Ben olma ḳul u sen emri virimle irile şāda

من ارچه هیچ ندارم سزای صحبت شاهان
ز بهر کار ثوابم قبول کن بغلامی

Egerçi ṣoḥbet-i şāha sezā kelām baña yoḳdur
Ṣevāblu bir iş içün it ḳabūl ġulāmlıġa sāde

---

[1] Ẕi'l-erāk; misvāk çıḳan maḥal. Ḫayırlu ḳuş, taṭayyürde olur ki ṣaġa uçan ḳuş ḫayır ʿadd olunup ṣola uçan ḫayırsız ʿadd olunurdı. H, N, B

[2] Bālāda maḥmī ḳoru olan maḥal depelerinden ḳorılu gördüm ve imāde meʾmūldür ki yār gelecekdür. H, N, B

[3] ḥimā-yı N, B: ḥimāmī H

بعدت منک و قد صرت ذائبا کهلالی
اگر چه روی چو ماهت ندیده‌ام بتمامی

Ben olmuşum ıra senden eriy'ci[1] ṣanki hilāl-vār
Egerçi māhçe yüzüñ görmedüm tamāmca burada

[B 222b]

چو سلک دُرّ خوشابست نظم پاك تو حافظ
که گاه لطف سبق میبرد ز نظم نظامی

Be Ḫ^{v}āce arıca naẓmuñ dizilü ṣan dür-i ḫoş-āb
Ki ders-i naẓm-ı Niẓāmīden ilte vaḳt-i ḫoşa da [2]

500
mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fe‘ūlün

ای دل گر از آن چاه زنخدان بدرآیی
هر جا که روی زود پشیمان بدرآیی

Ol bi'r-i zenaḫdāndan eger dil ki çıḳasın[3]
Her ḳande ki varsañ tizerek ṭaşra çıḳasın

شاید که بآبی فلکت دست نگیرد
گر تشنه لب از چشمهٔ حیوان بدرآیی

Bir ṣu ile ṭutmazsa elüñ gök saña lāyıḳ
Sen çeşme-i ḥayvāndan eger teşne çıḳasın

هُش دار که گر وسوسهٔ نفس کنی گوش
آدم صفت از روضهٔ رضوان بدرآیی

---

[1] eriy'ci: [eriyici. Vezin için eriy'ci okundu.]
[2] ilte vaḳt H, N, B ~ ilter ān H, N; ~ Dizilü arıca naẓmuñ leāl-i ṣāfice Ḫ^{v}āce H, N, B
[3] ~ Ey dil eger ol bi'r-i çeñeden ki çıḳasın H, N, B

Uṣlan ki eger vesvese-i nefse uyarsañ
Ādem gibi gülzār-ı İremden ki çıḳasın

جان میدهم از حسرت دیدار تو چون صبح
باشد که چو خورشید درخشان بدرآیی

Hicrān-ı yüzüñden virürem ṣanki seḥer cān
Pertevlü gün-āsā ola evden ki çıḳasın[1]

چندان چو صبا بر تو گمارم دم همّت
کز غنچه چو گل خرّم و شادان بدرآیی

Ol dek saña ṣaldum dem-i himmet ki yel-āsā
Ṣan gül gülerek şād ile evden ki çıḳasın

[H 250a] [N 260a]

در تیره شب هجر تو جانم بلب آمد
وقتست که همچون مه تابان بدرآیی

Hicrüñ şeb-i ẓulmünde gelüp aġzıma cānum
Parlaḳ ḳamer-āsā demidiür ṭaşra çıḳasın

بر خاك درت بسته‌ام از دیده دو صد جوی
تا بو که تو چون سرو خرامان بدرآیی

Gözden iki yüz ḫāk-i derüñde bükidüm çāy[2]
Ṣan serv-i ḫırām tā ola evden ki çıḳasın

در خانهٔ غم چند نشینی و ملامت
وقتست که از دولت سلطان بدرآیی

Beytü'l-ḥazan ü ġamda nice bir oturañ dil
Vaḳti ki evüñden dem-i sulṭānda çıḳasın

---

[1] evden ki ~ kim ṭaşra H, N

[2] ~ Gözden ḳapuñuñ ḫākine bükdüm ikiyüz çay H, N, B

حافظ مکن اندیشه که آن یوسف مه رو
بازآید و از کلبهٔ احزان بدرآیی

Fikr itme Ḫᵛāce ol yüzi māh Yūsuf-ı s̱ānī
Girü gele kim beyt-i ḥazandan da çıḳasın

[B 223a]

501
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

آن غالیه خط گر سوی ما نامه نوشتی
گردون ورق هستئ ما درننوشتی

Ol zülf-i ʿabīr biz yaña ger nāme yazaydı
Bizüm varaḳ-ı varlıġımuz gök düremezdi

هر چند که هجران ثمر وصل برآرد
دهقان جهان کاج که این تخم نکشتی

Hicrān ne ḳadar meyve-i vaṣl eylese peydā
Bu toḫmı cihān köylüsü keşke_ekmeye idi

کلکت که مریزاد زبان شکرینش
مهر از تو ندید ار نه جوابی بنوشتی

Dökülmeye ḫāmeñ ki şeker dillü müdāmā
Senden bize ʿışḳ görmedi kim nāme yazaydı[1]

معمار وجود اَر نزدی نقش تو بر عشق
ذرّات محبّت گِلِ آدم نسرشتی[2]

---

1 görmedi B: görmidi (گورمیدی) H, N

2 ذرّات: دراست ح، ن، ب [Yazım yanlışı olduğunu düşündüğümüz kelimeyi mütercimin istifade ettiği Sûdî şerhine müraatla "ẕerrāt" okumayı uygun gördük (Sûdî, III/219)]

ʿIşḳ üzre vücūd miʿmārı ger urmasa naḳşuñ[1]
Ādem çamurın ʿışḳ deresi[2] yoġıramazdı

زاهد مکن از نسیه حکایت که بنقدم
یاریست چو حوری و سرایی چو بهشتی

Zāhid viresi cenneti fıḳra_itme bizüm var[3]
Ḥūrī gibi yārim ü evim ravża menendi[4]

[H 250b] [N 260b]

مفروش بباغ ارم و نخوت شدّاد
یک شیشه می و نوش لبی و لب کشتی

Şeddādī ġurūra vü İrem bāġına ṣatma
Bir şīşe meyi ṭatlu lebi sebze kenārı

جهل من و علم تو فلک را چه تفاوت
آنجا که بصر نیست چه خوبی و چه زشتی

ʿİlmüñle benüm cehlimüñ eflāke ne farḳ var
Ol yer ki görüm yoḳ aña ne çirkin ü ḫūbī

تنها نه منم کعبهٔ دل بُتکده کرده
در هر قدمی صومعهٔ هست و کِنِشتی

Ben anca degül Kaʿbe-i dil büt evi itmiş
Her bir ḳademi yer yüzinüñ mescid ü deyrī

---

[1] ~ Miʿmār-ı vücūd urmasa ger naḳşuñı ʿışḳa H, N, B

[2] ʿışḳ deresi: [Farsça metindeki "ẕerrāt-ı ʿışḳ" (aşk zerreleri) terkibinin karşılığı olarak kullanılmış.]

[3] cenneti H, N, B ~ uçmaġı H, N; ~ nüsḫa-i mışraʿ-i evvel: آمرزش نقد است کسی را که در این جا: Ġufrān ola var şol kese kim bunda aña var H, N, B

[4] ~ Ḥūrī gibi yār ḫāne de var ravża menendi H, N, B

در مصطبهٔ عشق تنعّم نتوان کرد
چون بالش زر نیست بسازیم بخشتی

Olmaz çü ḫużūr eyleme meyḫāne-i ʿışḳda[1]
Kerpiçle_olalım çün bize yoḳ yaṣdıḳ-ı zerli

تا کی غم دنیای دنی ای دل دانا
حیفست ز خوبی که شود مائل زشتی

Ḫoş dil nice dek çekme denī dünyā ġamın sen[2]
Ḫoşdan ola yazıḳ ki sever şeyʾ-i ḳabīḥi

[B 223b]

آلودگئ خرقه خرابئ جهانست
کو راهروی اهل دلی پاک سرشتی

Eṣvāb-ı riyā sumʿa sebeb bozmaġa ḫalḳı
Bir sālik-i ʿışḳ ḫilḳat-i pāk ḳanı dil ehli

از دست چرا هِشت سر زلف تو حافظ
تقدیر چنین بود چه کردی که نهشتی

Ḥāfiẓ ne içün zülfüñ ucın ḳodı elinden
Taḳdīr bu idi neyleye kim ṣalmaya idi[3]

ترسا بچهای دوش همی گفت که حافظ
حیفست که هردم کند آهنگ کنشتی

Her dem der idi dün gice bir muġbeçe Ḥāfiẓ
Yazıḳ ki ider her dem ü ān ḳaṣd-ı kinişti

---

[1] ~ ʿIşḳ-ḫānede ẕevḳ ile ḫużūr eylemek olmaz H, N, B
[2] ~ Ḫoş kes ola yazıḳ ki seve şaḫṣ-ı ḳabīḥi H, N, B
[3] işbu maḫlaṣ beyti Surūrī şerḥinde mesṭūr olmaġla naẓar olına H, N, B

502
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[H 251a] [N 261a]

ای که مهجورئ عشّاق روا میداری
عاشقانرا ز بر خویش جدا میداری

Ey ki hicrān-ı dil-i ʿāşıḳı lāyıḳ ṭutañ
Ey ki ʿuşşāḳ yanuñdan ki firāḳda ṭutañ[1]

تشنهٔ بادیه را هم بزلالی دریاب
بأمیدی که درین ره به خدا میداری

ʿIşḳ ovası ṣusuzın āb-ı viṣāle ḳandur
Bir ümīdle ki bu ʿışḳ içre ki Ḫudāya ṭutañ

دل ربودی و بحل کردمت ای جان لیکن
بِه ازین دار نگاهش که مرا میداری

[2] …

ساغر ما که حریفان دگر می‌نوشند
ما تحمل بکنیم ار تو روا میداری

İçiyor ġayrı kişiler ki bizüm ṣaḥbāmız
Biz taḥammül ideriz ger bize lāyıḳ ṭutañ[3]

ای مگس حضرت سیمرغ نه جولانگه تُست
عرض خود میبری و زحمت ما میداری

Ey sinek uçacaġuñ yer degül ʿanḳā semti
Öz vaḳāruñ iledüp bize de zaḥmet ṭutañ[4]

---

[1] ~ Ey ki ʿāşıḳ göñülüñ lāyıḳ-ı hicre ṭutañ / Ey ki ʿāşıḳları nezdüñden ırakça ṭutañ H, N, B

[2] [Bu beyit tercüme edilmemiştir. Anlamı: Gönlümü kaptın ve ben de sana helâl eyledim. Ama ey can, benüm gönlümü bana riayetinden yeğ riayet eyle. Yani bana olan iltifatından ona artuk iltifat eyle (Sûdî, III/222).]

[3] ~ nüsḫa: Biz taḥammül ideriz lāyıḳ eger ki ṭutañ H, N, B

[4] ~ Kendü ʿırżuñ giderüp zaḥmet bize ṭutañ H, N, B

تو بتقصیر خود افتادی ازین در محروم
از که می‌نالی و فریاد چرا میداری

Öz ḳuṣūruñla bu bābdan ıracaḳ düşdüñ sen
Kimden iñleñ ü niçün āh u fiġānı ṭutañ[1]

حافظ از پادشهان پایه بخذمت طلبند
کار ناکرده چه امّید عطا میداری

Cāhı ḫiẕmetle dilerler be Ḫᵛāce şehlerden
İtmedüñ iş ki ne baḫşāyiş ümīdin ṭutañ[2]

حافظا عادت خوبان همه جورست و جفا
پس چرا این همه ناله ز جفا میداری

Ḫūbların ʿādeti hep cevr ü cefā ey Ḥāfıẓ
Pes niçün buncalayın āhı cefādan ṭutañ*[3]

[B 224a]

503
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

ای که دائم بخویش مغروری
گر تو را عشق نیست معذوری

Ey ki dāʾim özüñlesin maġrūr
Yoḳsa ger ʿışḳ saña isiñ-maʿẕūr[4]

---

[1] ~ Kendü taḳṣīrüñle düşdüñ ıra[ca]ḳ bu bābdan H, N, B / Kimden iñleñ ve niçün āh ile nāle ṭutañ H, N

[2] cāhı ~ pāye H, N; ~ Bir ʿamel eylemedüñ baḫşiş ümīdin ne ṭutañ H, N, B

[*] İşbu beyt Surūrī merḥūmuñ şerḥinde mesṭūr olmaġla naẓar oluna. H, N, B

[3] ~ Cevrden buncalayın pes ne içün āh ṭutañ H, N, B

[4] ~ Ger saña ʿışḳ yoġısa sın maʿẕūr H, N, B sın/isiñ maʿẕūr: [maʿẕūrsuñ anlamında. Vezin zaruretiyle.]

گرد دیوانگان عشق مگرد
که بعقل عقیله مشهوری

ʿIşḳ delüsi yanına yaḳlaşma
Kim ʿazīz ʿaḳlıla isiñ-meşhūr[1]

[H 251b] [N 261b]

مستئ عشق نیست در سر تو
رو که تو مست آب انگوری

Mestiligi ʿışḳ yoḳ senüñ başda[2]
Yüri sensin ki mest-i āb-ı engūr

روی زردست و آه دردآلود
عاشقان را دوای رنجوری

Beñzi ṣarı vü āh-ı dertlü olmaḳ
ʿĀşıḳāna nişān bu kim rencūr[3]

نبود باغ خلد را رونق
بی می راوق و لب جوری

Bāġ-ı uçmaġa olmaya şenlik
Ṣāfi meysiz ü bī-leb-i yār ḥūr[4]

مهر آن ماه بایدت ورزید
ور چه چون آفتاب مشهوری

Ol mehüñ ʿışḳına gerek kūşiş
Gerçi sen gün gibi isiñ-meşhūr[5]

---

[1] ~ Sensin ʿāḳıl ki ʿaḳlıla sın meşhūr H, N, B; isiñ-meşhūr: [“Meşhursun” anlamında. Vezin zaruretiyle.]
[2] ~ nüsḫa: Yoḳ durur sekr-i ʿışḳ başuñda senüñ H, N, B
[3] rencūrī, ʿışḳ ḫasteligidür. H, N, B
[4] ~ nüsḫa: Ṣāfice bādesiz daḫı leb-i ḫūr H, N, B
[5] isiñ-meşhūr: [meşhūrsuñ anlamında. Vezin zaruretiyle.]

بگذر از ننگ و نام خود حافظ
ساغر می‌طلب که مخموری

Ḫʸāce geç öz nişān u nāmuñdan
Cām-ı mey iste kim isiñ-maḫmūr[1]

504
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

ای که در کوی خرابات مقامی داری
جم وقت خودی ار دست بجامی داری

Ey şu kim meykede semtinde ki bir cāyuñ var
Vaḳtüñüñ şāhısın öz elde eger cāmuñ var [2]

ای که با زلف و رخ یار گذاری شب و روز
فرصتت باد که خوش صبحی و شامی داری

Ey ki zülf ü ruḫ-ı yār ile geçer rūz ü şebüñ[3]
Furṣatuñ ola hemīn ḫoş seḥer ü şāmuñ var

[B 224b] وی که با وصل دلارام گزیدی خلوت
بغنیمت شمر این لحظه که کامی داری

Ey şu kim vaṣl-ı nigārı ile ḫalvet ideñ
Ṣay ġanīmet bu demi sen ki ḥuṣūl kāmuñ var[4]

ای صبا سوختگان بر سر ره منتظرند
گر از آن یار سفرکرده پیامی داری

---

[1] isiñ-maḫmūr: [maḫmūrsuñ anlamında. Vezin zaruretiyle.]
[2] ~ nüsḫa: Ey senüñ semt-i ḫarābātda ki duraġuñ var / Vaḳtiñüñ ḫusrevisin elde eger cāmuñ var H, N, B
[3] ~ Ey kim zülf ü ruḫ-ı yār ile geçer rūz u şebüñ N, B
[4] ~ Ṣay kerem bu demi kim elde bu dek kāmuñ var H, N, B

Dil yanıḳlar gözedürler yol ucında ey yel
Ger sefer itmiş o yārdan ki di pāyāmuñ var [1]

[H 252a] [N 262a]

گو بهنگام وفا گرچه ثباتیت نبود
میکنم شکر که بر جور دوامی داری

Söyle kim yoḳ dem-i dostluḳda ṣebātuñ gerçi
Eylerim şükri ki cevr itmede iḳdāmuñ var[*2]

خال سرسبز تو خوش دانهٔ عیشیست ولی
بر کنار چمنش وه که چه دامی داری

Ḫoş ṣafā dānesidür sebzece ḫālüñ ammā
Vāh ki gülzāruñ ucında ne ʿaceb aġuñ var

بوی جان از لب خندان قدح میشنوم
بشنو ای خواجه اگر زان که مشامی داری

ʿIṭr-ı cān işidirim ḫande leb-i sāġardan
İşit andan be Ḫᵛāce gerçi saña geñzüñ var[3]

نامی ار میطلبد از تو غریبی چه شود
تویی امروز درین شهر که نامی داری

İsmüñi senden eger istese bir kes ne olur
Kim bu şehr içre ki sensin ki bugün nāmuñ var[4]

---

[1] ~ [metin] Ger sefer itmiş o yārdan var ise di aḫbār H, N, B [kafiye için derkenar tercih edildi.]

[*] işbu nüsḫa Surūrī şerḥinde mestūr olmaġla naẓar ve taṣḥīḥ oluna. H, N, B

[2] Ger bir ān terk idesin resm-i cefāyı ey yār / Sensin ey cān ki bu ʿişretde ki iḳdāmuñ var H, N, B

[3] ~ be Ḫᵛāce eger saña geñzüñ var H, N, B

[4] ~ Sensin el-yevm ki bu şehrin içinde nāmuñ var H, N, B

بس دعای سحرت مونس جان خواهد بود
تو که چون حافظ شبخیز غلامی داری

Çoḳ seḥer edʿiyesi mūnis-i cānuñ olısar[1]
Sen ki Ḥāfıẓ gibi bir şeb uyanıḳ ḳuluñ var

505
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

ای که بر ماه از خط مشکین نقاب انداختی
لطف کردی سایه‌ای بر آفتاب انداختی

Ey ki ḫaṭṭ-ı ʿanberīnden yüzüñe çekdüñ niḳāb
Eyledüñ iḥsān ki ṣalduñ sāye sen ber āfitāb

تا چه خواهد کرد با ما آب و رنگ عارضت
حالیا نیرنگ نقشی خوش بر آب انداختی

Āb u reng-i ʿārıżuñ āyā bize n'itmek gerek
Şimdi kendi naḳşuñuñ resmin ṣuya ṣalduñ ber-āb

گوی خوبی بردی از خوبان عالم شاد باش
جام کیخسرو طلب کاَفْراسیاب انداختی

Ḫūbluġın ṭopın ḳamu ḫūbāndan alduñ mesrūr ol
Ḫusrevī cām iste kim yıḳduñ şeh-i Āfrāsyāb

گنج عشق[2] خود نهادی در دل ویران ما
سایهٔ رحمت برین کُنج خراب انداختی

---

[1] seḥer H, N, B ~ ṣabaḥ H, N

[2] عشق: حسن ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "عشق" (Sûdî III/227) tercih edildi.]

[B 225a]

Kendü ʿışḳuñ kenzini ḳoyduñ bizüm vīrān dile
Ẕıll-i raḥmet ṣalduñ ey bu gūşeye kʾender ḫarāb

[H 252b] [N 262b]

هر کسی با شمع رخسارت بوجهی عشق باخت
زان میان پروانه را در اضطراب انداختی

Şemʿ-i ruḫsāruña bir yüzle ḳamu ʿışḳ oynadup
Ol aradan ṣalduñ ey pervāneyi der-ıżṭırāb

طاعت گرچه سرمست و خرابم رد مکن
کاندرین شغلم بأمّید ثواب انداختی

Gerçi mestlikden ḫarābım ṭāʿatim redd eyleme
Kim beni bu şuġl-i ʿışḳa ḳoyduñ ümīd-i ṣevāb[1]

پرده از رخ برفکندی یکنظر در جلوه گاه
وز حیا حور و پری را در حجاب انداختی

Perdeyi aṭduñ yüzüñden cilve-gāhda bir naẓar
Şermden perrī vü ḥūrīyi ḳoduñ ender ḥicāb

خواب بیداران ببستی وان گه از نقش خیال
تهمتی بر شب روان خیل خواب انداختی

Nevm-i bīdārānı bügdüñ ṣoñ ḫayāl-i naḳşdan
Ceyş-i nevmi şeb-revāna eyledüñ cürm intiḫāb[2]

از فریب نرگس مخمور و لعل می پرست
حافظ خلوت نشین را در شراب انداختی

Aldamasından ḫumār gözüñ ü mey-reng dudaġuñ[3]
Ḫᵛāce-i ḫalvet-nişīni eyledüñ ehl-i şarāb

---

[1] ~ Kim beni ḳoyduñ bu şuġl-i ʿışḳa meʾmūl-i ṣevāb H, N, B
[2] ~ Şīrvāna nevm gürūhuñ eyledüñ cürm intiḫāb H, N, B
[3] ~ Aldamından bāde-reng aġzuñ u maḫmūrı gözüñ H, N, B

وز برای صید دل در گردنم زنجیر زلف
چون کمند خسرو مالک رقاب انداختی

Gönlüni ṣayd itmek içün boynına zencīr-i zülf
Ṣalduñ aġ-ı luṭfı-veş şāhān kim ṣāḥib-riḳāb[1]

نصرة الدین شاه یحیی آن که خصم ملک را
از تف شمشیر چون آتش در آب انداختی

Nuṣretiddīn Şāh Yaḥyā ol ki ḫaṣmı ülkesin
Ṣan ateş tīġuñ şuʿāʿıyla ṣuya ṣalduñ ber-āb[2]

داور دارا شکوه ای آن که تاج آفتاب
از سر تعظیم بر خاک جناب انداختی

Şevket-i Dārā'da hākim ey o kim gün tācını [3]
Ḫāke ṣalduñ ululuḳdan yaña ey ʿālī-cenāb

باده نوش از جام عالم بین چو بر اورنگ جم
شاهد مقصود را از رخ نقاب انداختی

Bāde iç cām-ı cihān-bīnden çü taḫt-ı Cemdesin
Dilber-i maḳṣūd ruḫundan ḳaldırup aṭduñ niḳāb[4]

زینهار از آب شمشیرت که شیران را از آن
تشنه لب کردی و گُردانرا در آب انداختی

[H 253a] [N 263a]

Āb-ı tīġuñdan emān kim nice arslanlar ez-ān
Teşne-leb itdüñ nice hem pehlevān aṭduñ der-āb[5]

---

[1] ~ Ṣalduñ iḥsān-ı kemendi-veş şeh-i ṣāḥib-riḳāb H, N, B
[2] ~ Pertev-i seyfüñden aṭduñ ṣuya ṣan āteş ber-āb H, N, B ~ öyle kim gün tācını H, N, B
[3] ~ Ey şeh-i Dārā ḥükūmet ol ki şemsin tācını H, N, B
[4] ~ Maḳṣaduñ ṣūḫı yüzinden ḳaldırup aṭduñ niḳāb H, N
[5] ~ Āb-ı seyfüñden emān k'andan nice arslanları / Eyledüñ ṣusuz nice merdānı sen aṭduñ der-āb H, N; nüsḫa: Ṣusuz öldürdüñ nice ḳaplanları aṭduñ der āb H, N, B

[B 225b]

506
mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

ای در رخ تو پیدا انوار پادشاهی
در فکرت تو پنهان صد حکمت الهی

Ey kim yüzüñde ẓāhir envār-ı pādişāhī
Fikrüñde hem nihāndur yüz ḥikmet-i ilāhī

کلک تو بارک الله بر ملک و دین گشاده
صد چشمه آب حیوان از قطرهٔ سیاهی

Ḫāmeñ ki bārekallāh dīn mülkini açupdur
Yüz ʿayn-ı āb-ı ḥayvān ez-ḳaṭre-i siyāhī

بر اهرمن نتابد انوار اسم اعظم
ملک آن تُست و خاتم فرمای هر چه خواهی

Envār-ı ism-i aʿẓam dīv üzre şuʿlelenmez[1]
Ol mühr ü mülk senüñdür emr eyle her ne ḫᵛāhī

در حشمت سلیمان هر کس که شک نماید
بر عقل و دانش او خندند مرغ و ماهی

Her kim ki gösterirse Cem şāhlıġında şübhe
ʿİlmiyle ʿaḳlına_anuñ güler ṭuyūr u māhī[2]

باز ار چه گاه و گاهی بر سر نهد کلاهی
مرغان قاف دانند آیین پادشاهی

Ḳor gāh u gāhi ṭoġan başına gerçi üsküf
Ḳāf ṭaġı ḳuşı bilür āyīn ü resm-i şāhī

---

1 şuʿlelenmez H, N, B ~ şuʿle şalmaz H, N, B

2 ṭuyūr ḳuşlar māhī balıḳ H, N, B

تیغی که آسمانش از فیض خود دهد آب
تنها جهان بگیرد بی منّت سپاهی

Gök bir ḳılıç ki vire feyżi ṣuyından añа
Yalın ṭutar cihāñı bī-minnet-i sipāhī[1]

کلک تو خوش نویسد در شان یار و اغیار
تعویذ جان فزایی افسون عمر کاهی

Düşmān ü dost ḥaḳında yazar ne ḫoş ki ḫāmeñ
Cān artma vefḳi ʿömri ḳıṣaltma nüsḫa-gāhı

ای عنصر تو مخلوق از کیمیای عزّت
و ای دولت تو ایمن از وصمت تباهی

Kīmyā-yı iḥtirāmdan maḫlūḳ vücūduñ ey şāh
Taḫtuñ şedīd belādan meʾmūn be şāh şāhī

گر پرتوی ز تیغت بر کان و معدن افتد
یاقوت سرخ رو را بخشند رنگ کاهی

[H 253b] [N 263b] Düşerse ḳılıcuñdan maʿdenle kāna şuʿle
Al renk ṭaşa virürler reng-i ṣaman ki kāhī

عمریست پادشاها کز می تهیست جامم
اینک ز بنده دعوی وز محتسب گواهی

Bir nice demdür ey şāh cāmım ki ḫālī meyden
Ḳuldan bu iddiʿā żābıṭdan durur güvāhī*[2]

---

[1] ʿaskere minnetsiz dimekdür, iḥtiyācsız H, N, B minnetsiz: minnet H; iḥtiyācsız: B'de yok.

* Güvāhī danıḳ yaʿni şāhid dimekdür. H, N, B

[2] ~ Ḳuldan durur bu daʿvā hem şaḥneden güvāhī H, N, B

[B 226a]

دانم دلت ببخشد بر عجز شب نشینان
گر حال من بپرسی از باد صبحگاهی

Gönlüñ acır bilürem şeb oturan faḳīre
Ger ḥālimi ṣorarsañ rīḥden ki ṣubḥgāhī[*1]

ساقی بیار آبی از چشمهٔ خرابات
تا خرقه‌ها بشوییم از عجب خانقاهی

Bir ṣu getür be sāḳī meyḫāne çeşmesinden
Tekye tekebbürinden tā ṣevb yuyalım ṣāhī[2]

در دودمان آدم تا وضع سلطنت هست
مثل تو کس ندانست این علم را کماهی

Ādem oġullarında sulṭānlıḳ olalı vaż‘
Kes bilmedi sen-āsā bu ‘ilmi ḥaḳ kemāhī[3]

جور از فلک نیاید با تو مَلک صفاتی
ظلم از جهان بر من شد تو جهان پناهی

Gelmez cefā felekden sence melek-ṣıfātla
Ẓulm oldı baña ḫalḳdan sen’ken cihān penāhı

جایی که برق عصیان بر آدم صفی زد
ما را چگونه زیبد دعویٔ بی‌گناهی

Bir yer ki şimşek-i cürm Ādem ṣafīye urdı
Bize nice yaraşur da‘vā-yı bī-günāhī

---

[*] Bād-ı ṣubḥgāhī seḥer vaḳtinde ẓuhūr iden bād-ı ṣabādur H, N, B

[1] ~ Ḥālim ṣorañ eger ṣor ez-rīḥ-i ṣubḥ-gāhī H, N, B

[2] ṣevb ~ ṭon H, N

[3] kemāhī, taḥḳīkle bilmedi H, N, B

حافظ چو پادشاهت گه گاه میبرد نام
رنجش ز بخت منما بازآ بعذرخواهی

Çünkim añar aduñı geh geh be Ḫᵛāce şāhuñ
Gösterme_elem necimden gel ʿözr iste ḫᵛāhī

یا مَلْجَاءَ الْبَرآیا یا واهِبَ العَطَایَا
عطفاً علی مُقِلٍّ حَلَّتْ بِهِ الدَّوَاهی

Yā ḫalḳ ṣıġıncaġı baḫşiş virici ey şāh
Acı faḳīri ḳondı bir derd ki_aña devāhī[1]

507
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای قصّهٔ بهشت ز کویت حکایتی
شرح جمال حور ز رویت روایتی

[H 254a] [N 264a] Ey yār İrem añışı maḥalleñ ḥikāyeti
Ḥūr ḫubluġuñ beyānı da yüzüñ rivāyeti[2]

انفاس عیسی از لب لعلت لطیفه‌ای
آب خضر ز نوش دهانت کنایتی

ʿĪsā demī ki laʿl-i lebüñden laṭīfedür
Māʾü'l-ḥayāt da ṭatluca femmüñ kināyeti[3]

هر پاره از دل من و از غصّه قصّه‌ای
هر سطری از خصال تو وز رحمت آیتی

---

[1] ~ Acı faḳīri k'aña ḳondı belā vü āhı H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ḥüsnüñ beyānı ḥūrī yüzüñden rivāyeti H, N, B
[3] ~ Enfās-ı ʿĪsā laʿl-i lebüñden laṭīfedür H, N / Şīrīn femüñden āb-ı ḥayāt da kināyeti H, N, B

Her pāresi benüm göñülüñ fıḳra ġuṣṣadan
Ḫoşça ḫışālüñüñ saṭırı raḥmet āyeti

[B 226b] کی عطرسای مجلس روحانیان شدی
گل را اگر نه بوی تو کردی رعایتی

Rūḥānī bezme ʿıṭr ezici ḳande_olur idi
Ger olmayaydı kim güle ʿıṭruñ riʿāyeti

در آرزوی خاک در یار سوختیم
یاد آور ای صبا که نکردی حمایتی

Yārüñ ayaġı ḫāki hevāsında yanmışuz
Der-ḫāṭır it ki eylemedüñ yel ḥimāyeti

در آتش ار خیال رخش دست میدهد
ساقی بیا که نیست ز دوزخ شکایتی

El virse ger ḫayāl-i ruḫuñ nār-ı ṭamuda
Gel sāḳi yoḳ baña cehennem şikāyeti

بوی دل کباب من آفاق را گرفت
این سوز اندرون بکُنَد هم سرایتی

Büryān olan dilim ḳoḳusı ṭutdı ʿālemi
Bu iç yanışı yaḳar ider hem sirāyeti

ای دل بهرزه دانش و عمرت ز دست شد
صد مایه داشتی و نکردی کفایتی

Yoḳ yire gitdi ʿömr ü ʿilim elden ey göñül
Yüz māye vardı itmedüñ aña kifāyeti[1]

[1] kifāyeti H, N, B ~ ḳanāʿati H, N, B

دانی مراد حافظ ازین درد و غصّه چیست
از تو کرشمه‌ای وز خسرو عنایتی

Bilür müsüñ ġam oḳumadan ḳaṣd-ı Ḫᵛāce ne
Senden ümīd-i şīve emīrden ʿ ināyeti

508
mefʿ ūlü mefāʿ īlün mefʿ ūlü mefāʿ īlün

[H 254b] [N 264b]

این خرقه که دارم در رهن شراب اولی
وین دفتر بیمعنی غرق می ناب اولی

Bu ṣevbi ki tutarım rehn olma ṣarāba yeg
Bu fāʾidesiz defter ġarḳ olma mey-i nābe yeg[1]

چون عمر تبه کردم چندان که نگه کردم
در کنج خراباتی افتاده خراب اولی

Çün ʿ ömri hebā itdüm ol deñlü naẓar itdüm
Meyḫāne bucaġında düşüp ḫarāb olmaḳ yeg

چون مصلحت اندیشی دورست ز درویشی
هم سینه پر آتش بِه هم دیده پرآب اولی

Çün kim işe fikr itme dervīşī ṭabīʿ den dūr
Pür nār gögüs itmek ḫoş göz ṭolı ṣu olmaḳ yeg[2]

من حال دل زاهد با خلق نخواهم گفت
این قصّه اگر گویم با چنگ و رباب اولی

Ṣūfīnüñ içi ḥālin ḫalḳa dimek istemem
Bu fıḳrayı ger dirsem sāz u söz ile_olmaḳ yeg

---

[1] [İkinci mısrada vezin hatalı.]; ~ Bu ṣevb ki ṭutarım ben rehn-i mey olmaḳ yeg / Bu defter-i bī-aṣṣı mey-i nābe ola ġarḳ yeg H, N, B

[2] ~ Pür od gögüs olmaḳ yeg pür āb da göz olmaḳ yeg H, N, B

تا بی سر و پا باشد اوضاع فلک زین دست
در سر هوس ساقی در دست شراب اولی

Tā ola felek ṭavrı bu vechile bī-pā ser
Sāḳī hevesi başda hem mey ile olmaḳ yeg

از همچو تو دلداری دل برنکُنَمْ آری
چون تاب کشم باری زان زلف بتاب اولی

Ben sencileyin yārdan bil göñlümi ḳaldırmam
Ger ḳahr çekem bārī büklümlü o ṣaçdan yeg[1]

[B 227a]

چون پیر شدی حافظ از میکده بیرون آی
رندی و هوسناکی در عهد شباب اولی

Çünkim Ḥ^{v}āce pīr olduñ gel ṭaşra ḫarābātdan
Kim rindlik ü ārzūluḳ gençlik demi olmaḳ yeg

509
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

ای که در کشتن ما هیچ مدارا نکنی
سود و سرمایه بسوزی و محابا نکنی

Ey ki öldürmege bizi hiç müdāra itmeñ
Yaḳduñ aṣṣı vü ʿömr māyemizi ḳayırmañ

دردمندان بلا زهر هلاهل دارند
قصد این قوم خطر باشد هان تا نکنی

Derd-i ʿışḳīyle marīż zehr-i helāhil ṭutar
Eylemek bunlara ḳaṣd ola ḫaṭā hā itmeñ[2]

[1] ~ Ben sen gibi yārdan itmem yüce dil evvet / Cevr ol bükümi ṣaçdan ger bārī çekem ḳaḳ yeg H, N, B
[2] ~ Bunlaruñ ḳaṣdı ḫaṭar ola ḫaẕer tā itmeñ H, N, B bunlaruñ: bunlar ile H

[H 255a] [N 265a]

رنج ما را که توان برد بیک گوشهٔ چشم
شرط انصاف نباشد که مداوا نکنی

Bir göz ucıyla iletmek bizüm imkān derdi[1]
Olmaya şarṭ-ı teraḥḥum ki devā sen itmeñ

دیدهٔ ما چو بأمّید تو دریاست چرا
بتفرّج گذری بر لب دریا نکنی

Çün gözimüz seni ümmīd ile baḥr oldı niçün[2]
Sen teferrücle leb-i baḥre güẕer ne itmeñ

نقل هر جور که از خُلق کریمت کردند
قول صاحب غرضانست تو آنها نکنی

Her cefā k'eylediler naḳl kerīm ṭabʿuñdan[3]
Ehl-i nefsānī sözidür ki sen anı itmeñ

بر تو گر جلوه کند شاهد ما ای زاهد
از خدا جز می و معشوق تمنّا نکنی

Ger saña sevdigimüz cilve iderse zāhid
Yār u meyden dīgerin Tañrıdan istek itmeñ

حافظا سجدهٔ ابروی چو محرابش[4] کن
که دعایی ز سر صدق جز آنجا نکنی

Ḥʸāce miḥrāb gibi ḳaşına sen eyle secde
Bir duʿā kim bu yerin ġayrıda doġrı itmeñ[5]

---

1 iletmek ~ gidermek H, N

2 ~ Gözimüz çünki ümīdüñle yem oldı niçün H, N, B

3 ~ Her cefā k'eylediler ṭabʿ-ı kerīmüñden naḳl H, N, B

4 ابروی چو محرابش: محراب چو ابرویش ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "ابروی چو محرابش" (Sûdî III/240) tercih edildi.]

5 doġrı ~ iḫlāṣ H, N

[B 227b]

510
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ای بیخبر بکوش که صاحب خبر شوی
تا راهرو نباشی و کی راهبر شوی

Ey bī-ḫaber çalış ki ḫaber ehli olasın
Tā olmadıḳça yolcı ḳılavuz nice_olasın[1]

در مکتب حقایق پیش ادیب عشق
هان ای پسر بکوش که روزی پدر شوی

ʿIşḳ ḫᵛācesi öñinde ḥaḳāyıḳ yerinde sen
Saʿy it oġul u bir gün ata sen ki olasın[2]

خواب و خورت ز مرتبهٔ عشق دور کرد
آنگه رسی بعشق که بی خواب و خور شوی

ʿIşḳ rütbesinden itdi ırak ḫᵛāb u yem seni
ʿIşḳa ireñ o dem ki yem ü ḫᵛābsız olasın [3]

گر نور عشق حق بدل و جانت اوفتد
بالله کز آفتاب فلک خوبتر شوی

Düşerse cān ü göñlüñe ger nūr-ı ʿışḳ-ı Ḥaḳ
Billāh ki gök güninden özi nūrlu olasın

[H 255b] [N 265b]

دست از مس وجود چو مردان ره بشوی
تا کیمیای عشق بیابی و زر شوی

Ehl-i ṭarīḳde baḳır-ı varlıḳdan el yu sen
İksīr-i ʿışḳı tā ki bulup altun olasın[4]

---

[1] ~ Ey bī-ḫaber ḫaber eri çalış ki olasın / Tā sālik olmayıñca ḳılavuz nice_olasın H, N, B
[2] ~ Çalış ki sen de bir gün oġul ata olasın H, N, B
[3] ~ ʿIşḳa o dem ireñ yem ü ḫᵛābsız ki olasın H, N, B
[4] ~ Kīmyā-yı ʿışḳı tā bulup altun da olasın H, N, B

از پای تا سرت همه نور خدا شود
در راه ذوالجلال چو بی پا و سر شوی

Başdan ayaġa dek olasın nūr-ı Ḥaḳ ḳamu
Ḥaḳḳın yolında elsiz ayaḳsız çün olasın[1]

یک دم غریق بحر خدا شو گمان مبر
کز آب هفت بحر بیک موی تر شوی

Deryā-yı Ḥaḳḳa bir nefes ol ġarḳ u itme ẓan
Kim ḳılca baḥr-i sebʿa ṣuyından yaş olasın[2]

وجه خدا اگر شودت منظر نظر
زین پس شکی نماند که صاحب نظر شوی

Ḥaḳ vechi ger olursa saña baḳacaḳ maḥal
Şek ḳalmadı ki ehl-i naẓar ṣoñra olasın

بنیاد هستئ تو چو زیر و زبر شود
در دل گمان مدار که زیر و زبر شوی

Çün varlıġuñ esāsı ola altı üst senüñ
Ẓann itme dilde bir daḫı alt üstçe olasın[3]

گر در سرت هوای وصالست حافظا
باید که خاک درگه اهل بصر شوی

Başuñda ārzū-yı viṣāl varsa ger Ḫ̱ʷāce
Lāyıḳ naẓar eri yerinüñ ḫāki olasın[4]

---

[1] ~ Ḥaḳḳın yolında bī-ser ü pā çünki olasın H, N, B
[2] ~ Bir dem ġarīḳ-i ʿışḳ-ı Ḥudā ol u itme ẓan / Kim sebʿa yem ṣudan ışılaḳ ḳılca olasın H, N, B
[3] ~ Alt üst göñülde ṭutma gümān sen ki olasın H, N, B
[4] ~ Lāyıḳ dil ehli dergehi ḫāki ki olasın H, N, B

[B 228a]

511

müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

با مدّعی مگویید اسرار عشق و مستی
تا بیخبر بمیرد در درد خودپرستی

Esrār-ı ʿışḳı dimeñ ṣūfīye rāz-ı mestlik
Tā kim ḫabersiz ölsün bā derd-i ten-perestlik

با ضعف و ناتوانی همچون نسیم خوش باش
بیماری اندرین ره بهتر ز تندرستی

Żaʿf u arıḳlıġıla bād-ı ṣabāca ḫoş ol
Kim ten-dürüstlüginden bu yolda ḫoş żaʿīflik

در گوشهٔ سلامت مستور چون توان بود
تا نرگس تو با ما گوید رموز مستی

Taḳvā nice selāmet rükninde ola imkān
Mādām gözüñ ki bize söyler rumūz-ı mestlik

[H 256a] [N 266a]

عاشق شو ار نه روزی کار جهان سر آید
ناخوانده نقش مقصود از کارگاه هستی

ʿĀşıḳ ol illā biter dünyānuñ işi bir gün
Varlıḳdan oḳumadan göñlince kām-ı şenlik

در آستان جانان از آسمان میندیش
کز اوج سربلندی افتی بخاک پستی

Cānānuñ eşiginde fikr itme ḳahr-ı gökden
Kim pāye-i refīʿden düşeñ yire ki pestlik

خار ار چه جان بکاهد گل عذر آن بخواهد
سهلست تلخئ می در جنب ذوق مستی

Gerçi_acıdur diken cān ister gül anuñ ʿöẕrin
Āsān mey acılıġı vaḳt-i ṣafā-yı mestlik[1]

صوفی پیاله پیما حافظ قَرابه پرهیز
ای کوته آستینان تا کی درازدستی

Ṣūfī ḳadeḥle mey nūş ḳırbayla Ḫʷāce döker
Yeñ ḳışa ṣūfiler tā nice bu el uzunluḳ[2]

512
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

ای دل مباش یک دم خالی ز عشق و مستی
وان گه برو که رستی از نیستی و هستی

Ey dil bir ān boş olma ʿışḳ ile mestlikden
Var git ki ṣoñ ḫalāṣuñ var yoḳluġ ile vardan[3]

گر خرقه پوش ببینی مشغول کار خویش باش
هر قبله‌ای که باشد بهتر ز خودپرستی

Ger ḫırḳa-pūş görürseñ ol öz işüñe meşġūl
Her ehl-i dīn yeg ola özine ṭapuluḳdan

[B 228b]

در مذهب طریقت خامی نشان کفرست
آری طریق رندی چالاکیست و چستی

Ehl-i ṭarīḳ yolında çiglik nişān-ı şirkdür
Çāpüklıġ ile tīzlik evvet ṭarīḳ-ı sekrān

---

[1] ~ nüsḫa: Mestlik ṣafā deminde mey acılıġı sehllik H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ṣahbāyı ṣūfi ölçer ḳırbayla Ḫʷāce döker / Ey ḳışa yeñ ṣūfiler tā nice el uzunluk H, N, B
[3] ~ Var ṣoñ ḫalāṣuñ andan git yoḳluġıla vardan H, N, B

تا فضل و عقل بینی بیمعرفت نشینی
یک نکته‌ات بگویم خود را مبین که رستی[1]

Mādām göreñ uṣ ʿilmüñ bī-maʿrifet ḳalursın[2]
Bir nükte saña diyem öz görme ḳurtulañ sen

آن روز دیده بودم این فتنه‌ها که برخاست
کز سرکشی زمانی با ما نمی‌نشستی

Görmüş idüm o gün ben bu fitneler ki ḳalḳdı
Bir dem çamışlıġuñdan oturmaduñ ki bizlen

[H 256b] [N 266b]

سلطان من خدا را زلفت شکست ما را
تا کی کند سیاهی چندین درازدستی

Ey şāhım Allāḥ içün zülfüñ beni_itti pāmāl[3]
Tā bunca el uzunluḳ nice_ola bir siyāhdan

دوش آن صنم چه خوش گفت در مجلس مغانم
با کافران چه کارت گر بت نمی‌پرستی

Bezm-i muġānda ol büt ḫoş didi baña dün şeb
Küffārla ne işüñ var ger pūta ṭapmaz isen

از راه دیده حافظ تا دید زلف پستت
با جمله سربلندی شد پایمال پستی

Ḥāfıẓ ṭarīḳ-ı gözden pest zülfüñi görelden
Oldı ayaḳlar altı bu deñlü maʿrifetlen[4]

---

[1] فضل: علم ب

[2] ~ Tā göreñ ʿilm ü ʿaḳluñ bī-maʿrifet ḳalursın H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Ey şāh Ḥaḳiçün zülfüñ beni itti pāmāl H, N, B

[4] ~ [metin] Oldı bu dek hünerle ayaḳlar altlarından H, N, B [Anlam için derkenar tercih edildi.]

513
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

بشنو این نکته که خود را ز غم آزاده کنی
خون خوری که طلب روزی ننهاده کنی

Diñle bu remzi ki_özüñ sāde kederden idesin[1]
Ḳonmaduḳ rızḳı ṭalep kim idesin ḳan yiyesin

آخرالامر گِل کوزه گران خواهی شد
حالیا فکر سبو کن که پر از باده کنی

Olısarsın ṣoñ ucı balçıġ-ı bardaḳçılar
Şimdilik fikr idegör destī ṭolı mey k'idesin[2]

گر از آن آدمیانی که بهشتت هوسست
عیش با آدمئ چند پری زاده کنی

Ger o keslerden iseñ kim hevesi bāġ-ı İrem
Bir nice ibn-i meleklerle ṣafā eyleyesin

تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف
مگر اسباب بزرگی همه آماده کنی

Lāf uruşla ulular kānına varmaḳ olmaz
Cümle esbāb-ı ricāli meger āmāde_idesin

[B 229a]

خاطرت کی رقم فیض پذیرد هیهات
مگر از نقش پراگنده ورق ساده کنی

Ḫāṭıruñ nice ḳabūl feyż-i ḫaṭ eyler olmaz
Naḳş-ı keṣretten arı ṣafḥa meger eyleyesin

---

[1] ~ Diñle bu remzleri özüñ ġamdan āzād idesin H, N, B
[2] ~ [metin] Şimdilik it ki fikr-i destī ṭolı mey idesin H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]

اجرها باشدت ای خسرو شیرین دهنان
گر نگاهی سوی فرهاد دل افتاده کنی

Ey femi ṭatluların şāhı saña ola ṣevāb
Dil-figār Ferhādüñüñ yaña naẓar ger idesin

[H 257a] [N 267a]

کار خود گر بکرم بازگذاری حافظ
ای بسا عیش که با بخت خداداده کنی

Öz işüñ Ḥaḳḳa eger teslīm iderseñ Ḥāfıẓ
Dād-ı Ḥaḳ baḫtuñ ile çoḳça ki ey ẕevḳ idesin[1]

ای صبا بندگئ خواجه جلال الدّین کن
که جهان پرسمن و سوسن آزاده کنی

Ey ṣabā Ḫᵛāce Celāleddīne eyle ḳulluḳ
Tā gül ü lāle ile ṭolı cihānı idesin[2]

514
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بصوت بلبل و قمری اگر ننوشی می
علاج کی کنمت آخرالدّواءَ الْکَیْ

Ṣadā-yı bülbül ü ḳumrıyla içmeyeñ ger mey
Devā-yı dāġ saña idem ki ṣoñ ʿilāc[3] dāġ u key[4]

---

[1] ki: - B

[2] ~ nüsḫa: Ḥiẓmet it Ḫᵛāce Celāleddīne ey bād-ı ṣābā / Tā gül ü lāle ile ṭoptolu dünyāyı_idesin H, N, B

[3] ~ nüsḫa: devā H, N, B

[4] iki key daḫı daġlamaḳ maʿnāsınadur. H, N, B

چو گل نقاب برافکند و مرغ زد هوهو
منه ز دست پیاله چه میکنی هی هی

Bıraḳdı gül çü niḳābı vü ḳuş fiġānlar urup
Bıraḳma ṣāġarı elden ne iş ideñ hey hey

چو هست آب حیاتت بدست تشنه ممیر
فلا تمت و من الماء کلّ شیءٍ حی

Elüñde āb-ı ḥayātuñ çü var ṣusuz ölme
Ki ölme ol diri ṣudan ki dir diri her şey ʾ

ذخیره‌ای بنه از رنگ و بوی فصل بهار
که میرسند ز پی رهزنان بَهْمَن و دَیْ

Ḳo nev-bahār deminüñ reng ü ḳokusından azıḳ
Ki irişür yazın ardınca yol uran ḳış u dey

زمانه هیچ نبخشد که بازنستاند
مجو ز سفله مروّت که شیئه لا شی

Zemāne virmeye hiç şey ʾ ki almaya yine
Denīden isteme elṭāf ki şey ʾidür lā-şey ʾ[1]

شکوه سلطنت و حکم کی ثباتی داشت
ز تخت جم سخنی مانده است و افسر کی

Ḳaçan ṣebāt ṭutup aḥkām u salṭanat şevket
Ki söz ḳalup Cemī taḥtdan u tāc-ı Keyden key[2]

[B 229b] خزینه دارئ میراث خوارگان کفرست
بقول مطرب و ساقی بفتوئ دف و نی

[1] şey ʾidür N, B: sey ʾidür? H

[2] ~ vü tāc-ı Keyden vey: vāydan muḫaffefdür. yazıḳlıḳ dimekdür. H, N, B

Ḫazīnedārlıġı mīrāṣ yiyenlerin şirkdür
Kelām-ı muṭrib ü sāḳiyle fetvā-yı def ü ney

[H 257b] [N 267b]

نوشته‌اند بر ایوان جنّت المأوی
که هر که عشوهٔ دنیی خرید وای بوَیْ

Ki ḳaṣr-ı bāġ-ı behişt üzre bunı yazmışlar
Ki dünyā ẕevḳini her kim alursa veyl aña vey

سخا نماند سخن طی کنم شراب کجاست
بده بشادئ روح و روان حاتم طی

Ḳanı şarāb dürelim söz ki ḳalmadı ikrām
Vir ey ki Ḫātem-i Ṭayy cānı şādlıġ içün mey

بخیل بوی خدا نشنود بیا حافظ
پیاله گیر و کرم ورز و الضّمان عَلی

Baḫīl Ḥaḳın ḳoḳusın gel işitmez ey Ḥāfıẓ
Kerīmlik it ü ḳadeḥ ṭut kefālet üstüme ey

515
mütefāʿilün feʿūlün mütefāʿilün feʿūlün

بفراغ دل زمانی نظری بماه رویی
بِه ازانکه پادشاهی همه عمر و های هویی

Naẓar itme yüzi aya birazın ṣafā-yı ḳalble
Yeg o salṭanatdan ʿömri geçe hep ki hāy hūy ile

بخدا که رشکم آید برخت ز چشم خوشم
که نظر دریغ باشد بچنان لطیف رویی

Gele güni öz gözümden yañaġuña Tañrı Ḥaḳḳı[1]
Ki naẓar ḥayıf olısar o gibi yüzi cemīle

دل من شد و ندانم که چه شد غریب ما را
که گذشت عمر و نآمد خبری ز هیچ سویی

Gidüp ol ġarībce gönlüm ü ne oldı bilmezim kim[2]
Ki geçüp bir ān ḫaber gelmedi bir ṭarafdan ile

نفسم بآخر آمد نظرم ندید سیرت
بجز این نماند ما را هوسی و آرزویی

Demim irdi ṣoña gözüm seni görmedi ṭoyınca
Bunuñ āḫarı bir ārzū baña ḳalmadı hevesle

مکن ای صبا مشوّش سر زلف آن پری وش
که هزار جان حافظ بفدای تار مویی

O perīçe yār ṣaçınuñ ucın itme yel perīṣān
Ki hezār cān-ı Ḫ^{v}āce ḳılı tārına fedā_ola

516
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

بگرفت کار حسنت چون عشق من کمالی
خوش باش زانکه نبود این هر دو را زوالی

[H 258a] [N 268a] ʿIşḳım gibi ṭutupdur ḥüsnüñ işi kemāllik
Ḫoş ol k'anuñçün olmaz bu ḥüsn[e] ki zevāllik

[1] ~ nüsḫa-i Sūdī: Ruḫuñı günilerim ben Ḥaḳiçün ki öz gözümden H, N, B
[2] ~ Benüm ol ġarībce gönlüm gidüp oldı nice bilmem H, N, B

[B 230a]

در وهم من نگنجد کاندر تصوّر عقل
آید بهیچ معنی زین خوبتر جمالی

Gelmez ki ẕihnime hīç ʿaḳluñ taṣavvurına
Bir vech ile gele ḫoş bundan ziyād güzellik

آن دم که با تو باشم یک ساله هست روزی
وان دم که بی تو باشم یک لحظه هست سالی

Ol dem ki_olam senüñle bir gün ḳadar gelür yıl
Ol dem ki sensiz olam bir demce bir senelik[1]

شد حظّ عمر حاصل گر زان که با تو ما را
هرگز بعمر روزی روزی شود وصالی

Ẕevḳ ʿömr olur nümāyān ger şöyle baña senle
Birgün olursa ḳısmet ʿömrümde görüşmelik[2]

چون من خیال رویت جانا بخواب بینم
کز خواب می‌نبیند چشمم بجز خیالی

Yüzüñ ḫayālin ey yār düşde nice görem ben
Görmez ki düşden āḫar gözüm ḫayāli şeycik

رحم آر بر دل من کز مهر روی خوبت
شد شخص ناتوانم باریک چون هلالی

Ey yār getür teraḥḥum göñlüme ḫūb yüzüñ-çün
Cism-i żaʿīfim oldı ince hilālce çöpçük

[1] ~ bir dem olur senelik H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Ẕevḳ-i ʿömür ola cemʿ ger şöyle senle baña / ʿÖmrüm içinde_olursa birgün naṣīb görüşmek H, N, B İçerüsi nüsḫa taḥrīr olına H, N, B

حافظ مکن شکایت گر وصل دوست خواهی
زین بیشتر بباید بر هجرت احتمالی

Ḥāfiẓ şikāyet itme ger vaṣl-ı yār dilerseñ
Bundan ziyād gerekdür hecre saña ḥamūllük

517
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

بلبل ز شاخ سرو بگلبانگ پهلوی
میخواند دوش درس مقامات معنوی

Bülbül budaġ-ı gülde ki pehlevce dir idi[1]
Dün gice ʿışḳ maḳāmı olan ders oḳur idi[2]

یعنی بیا که آتش موسی نمود گل
تا از درخت نکتهٔ توحید بشنوی

Gösterdi yaʿni āteş Mūsāyı gel ki gül
Tā kim aġaçdan işidesin remz-i tevḥīdi

[H 258b] [N 268b]

مرغان باغ قافیه سنجند و بذله گوی
تا خواجه می خورد بغزلهای پهلوی

Bāġın ṭuyūrı ḫoş diyici naġme ḳāfiye
Tā pehlevī ġazelle mey içe vezīr idi

خوش وقت بوریای گدایی و خواب امن
کاین عیش نیست درخور اورنگ خسروی

---

[1] ~ [metin] Servi dalında pehlevī şavtıyla ʿandelīb H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi. Derkenardaki mısra vezne göre düzeltildi. Düzeltilen beyit şöyledir: Bülbül budaġ-ı gülden kim pehlevce der idi H, N, B]

[2] oḳur idi ~ öter idi H, N; ~ Ders-i maḳām-ı ʿışḳı [ki] dün gice_okur idi H, N, B

Rāḥatça uyḳu vaḳti vü yoḫsul ḥaṣīr ḫoş
Sulṭānī taḥta olmaya lāyıḳ bu ẕevḳi di[1]

[B 230b]

جمشید جز حکایت جام از جهان نبرد
زنهار دل مبند بر اسباب دنیوی

Cāmdan ziyāde iltmedi Cem fiḳra dünyādan
Ẕevḳ-i cihāna bağlama dil ṣaḳın ey didi

دهقان سالخورده چه خوش گفت با پسر
کای نور چشم من بجز از کشته ندروی

Çoḳ yaşlu köyli söyledi öz oğlına ne ḫoş
Kes ekdigin dīger gözimüñ nūrı biçmedi[2]

چشمت بغمزه خانهٔ مردم خراب کرد
مخموریت مباد که خوش مست میروی

Ġamzeyle itdi ḳara gözüñ ʿālemin evin
Berk mest yürürsin olmaya maḫmūrlıġuñ adı[3]

این قصّهٔ عجب شنو از بخت واژگون
ما را بکشت یار بأنفاس عیسوی

Diñle bu ṭurfe fiḳrayı baḫt-ı nuḫūsdan
ʿĪsā nefesle bizi güzel mürde eyledi

ساقی مگر وظیفهٔ حافظ زیاده داد
کاشفته گشت طرّهٔ دستار مولوی

Sāḳī keenne virdi ziyād bāde Ḫ^{v}āceye
Mollānuñ oldı ṣarıḳ ucı daġınaḳça di[4]

---

[1] ~ Kim şāh taḥta olmaya lāyıḳ bu ẕevḳi di H, N, B
[2] ~ nüsḫa-i ʿibāre: Biçmezsin ey gözüm nūrı ekdigüñ āḫarı H, N, B
[3] ~ Ḫoş mest yürürsüñ olmaya maḫmūruñ āmedi H, N, B
[4] ~ Kim ṣarıḳ ucı Mollanuñ āşüfte oldı H, N, B * [āşüfte] ḳarış ḳuruş dağınak oldı dimekdür. H, N, B

518
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

بیا با ما مَوَرز این کینه داری
که حق صحبت دیرینه داری

Özenme bizle gel bu kīn ṭutarsuñ[1]
Ki eski dostluġın ḥaḳkın ṭutarsuñ

نصیحت گوش کن کاین در بسی به
ازآن گوهر که در گنجینه داری

Naṣīḥat diñle kim bu incü çoḳ yeg
O cevherden ki maḥzende ṭutarsuñ

[H 259a] [N 269a]

بفریاد خمار مفلسان رس
خدا را گر می‌دوشینه داری

İriş imdādına maḫmūr gedānuñ
Ḥaḳ içün mey eger dünden ṭutarsuñ

ولیکن کی نُمایی رخ برندان
تو کز خورشید و مه آیینه داری

Ḳaçan yüz gösterirsin meste ammā[2]
Ki āyīne meh ü günden ṭutarsuñ

بد رندان مگو ای شیخ و هش دار
که با مهر خدایی کینه داری

---

[1] cümle ḳāfiye kāf ḥaṭā bile olsa ḫoş olur. H, N, B [518 numaralı gazeldeki –sın (سین) redifi daha sonra mısra altlarına –sñ (سڭ) yazılarak değiştirilmiştir.]

[2] ~ Ḳaçan mestāna yüzüñ gösterirsin H, N, B

Dime mestāna bed vāʿiẓ ü uş ṭut
Ki ʿuşşāḳı Ḫudāya kīn ṭutarsuñ[1]

[B 231a]

نمی‌ترسی ز آه آتشینم
تو دانی خرقهٔ پشمینه داری

Benüm āteşlü āhımdan ne ḳorḳmañ
Bilürsin sen ki yüñden ṭon ṭutarsuñ[2]

ندیدم خوشتر از شعر تو حافظ
بقرآنی که اندر سینه داری

Be Ḥāfıẓ görmedüm naẓmuñdan özge
Ki Ḳurʾān ḥaḳḳı ḥıfẓuñda ṭutarsuñ[3]

519
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بچشم کرده‌ام ابروی ماه سیمایی
خیال سبزخطی نقش بسته‌ام جایی

Bir ay şekillü güzel ḳaşını nişān itdüm [4]
Ḫayāl-i naḳş-ı ḫaṭ-ı sebzi bir yere çekdim

امید هست که منشور عشقبازئ من
از آن کمانچهٔ ابرو رسد بطُغرایی

Berāt-ı tāze-perestligime ümīd-vārım
O yā ḳaşından irişse nişān k'ümīd itdüm

---

[1] ~ Ki Ḥaḳḳın dostlarına kīn ṭutarsın H, N, B
[2] ṭon H, N, B ~ ḫırḳa H, N, B [derkenar tercih edildi.]
[3] özge H, N, B ~ aʿlā H, N; ~ nüsḫa: O Ḳurʾān ḥaḳḳı kim ḥıfẓa ṭutarsın H, N
[4] ~ Bir ay şekil güzelin ḳaşını nişān itdüm H, N, B

سرم ز دست بشد چشم از انتظار بسوخت
در آرزوی سر و چشم مجلس آرایی

Gözetmeden gözimüz yandı gitdi elden baş
Ki ẕevḳ-i bezm olanuñ baş u gözin ārzū_ittim

مکدّرست دل آتش بخرقه خواهم زد
بیا ببین که کرا میکند تماشایی

Riyālu ḫırḳadan ālāmlu dil uram āteş[1]
Be gel be gel ki deger[2] seyre bunı kim itdüm

[H 259b] [N 269b]

در آن مقام که خوبان ز غمزه تیغ زنند
عجب مدار سری اوفتاده در پایی

O yerde kim göz ucıyla ḳılıç urur ḫūbān
Ayaġa baş düşüp itme ʿaceb ki ben itdüm

مرا که از رخ او ماه در شبستانست
کجا بود بفروغ ستاره پروایی

Benüm o yār yañaġından k'evimde var māhım
Żiyā-yı necme olur ḳande iḫtiyāclıḳ kim

زمام دل بکسی داده‌ام من درویش
که نیستش بکس از تاج و تخت پروایی

Göñül licāmını bir şaḫṣa ben faḳīr virdim
Ki şaḫṣa raġbeti yoḳ tāc u taḫt içün bil kim

فراق و وصل چه باشد رضای دوست طلب
که حیف باشد از او غیر او تمنّایی

[1] ~ Elemlü dil dilerim od riyālu ṭona uram H, N, B
[2] ~ sezā H, N

Firāḳ u vaṣlı n'ola sen rıżā-yı dost iste
Ḥayıf olur aña anuñ digerden ārzū kim

[B 231b] بروز واقعه تابوت من ز سرو کنید
که میرویم بداغ بلندبالایی

Vefātımuñ güni idin tābūtum ʿarʿardan
Gideyorum yüce boylu dāġ ile bugün kim

دُرر ز شوق برآرند ماهیان بنثار
اگر سفینهٔ حافظ رسد بدریایی

Balıḳlar incü çıḳarur niṣāra şevḳinden
Varursa baḥre Ḥᵛācenüñ dīvānı eger kim

520
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بجان او که گرم دسترس بجان بودی
کمینه پیشکش بندگانش آن بودی

El irme cānuma cānı içün eger olaydı
Ki ḳulluġına anuñ az tuḥfem ol cān olurdı

اگر دلم نشدی پایبند طرّهٔ او
کیم قرار درین تیره خاکدان بودی

Ger olmayaydı göñül zülfüñe ayaḳ baġlu
Ḳaçan bu çölmek-i ḫākde ḳarār baña olurdı

درآمدی ز درم کاشکی چو لمعهٔ نور
که بر دو دیدهٔ ما حکم او روان بودی

Żiyā-yı nūrca ḳapumdan gireydi keşke_içerü
Ki tā iki gözüme ḥükmi cārī olaydı

[H 260a] [N 270a]

برخ چو مهر فلک بی‌نظیر آفاقست
بدل دریغ که یک ذرّه مهربان بودی

Güzel yañaġ ile şan gök güni ʿadīm-i cihān
Birazca raḥmi dilüñde yazıḳ kim olaydı[1]

بخواب نیز نمی‌بینمش چه جای وصال
چو این نبود و ندیدم باری آن بودی

Anı düşümde de görmem ne yerde ḳaldı viṣāl
Çün olmadı bunı görmek o bārī olaydı

به بندگیٔ قدش سرو معترف گشتی
اگر چو سوسن آزاده‌اش ده زبان بودی

Olurdı ḳāmetinüñ ḳulluġına servi muḳarr
Egerçi sūsen-i āzāde-veş dili_olaydı

ز پرده نالهٔ حافظ برون کی افتادی
اگر نه همدم مرغان صبح خوان بودی

Ḳaçan düşerdi Ḫ^{v}āce āhı perdeden ṭaşra
Ṭuyūr-ı ṭañ oḳuyanla hem-āvāz olaydı

521
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[B 232a]

چه بودی ار دل آن ماه مهربان بودی
که حال ما نه چنین بودی ار چنان بودی

Ne_olaydı ḳalb-i o yār ger raḥīme olaydı
Ki böyle ḥālimüz olmazdı öyle olaydı

[1] ~ Yazıḳ ki raḥmi göñülde birazca olaydı H, N, B

گرم زمانه سرافراز داشتی و عزیز
سریر عزّتم آن خاک آستان بودی

Ṭutaydı ger beni devrān ʿazīz ü ḥürmetlü
Maḥall-i ḥürmetim ol ḫāk eşigi olurdı

عیان شدی که بها چیست خاك پایش را
اگر حیات گِرانمایه جاودان بودی

ʿAyān olurdı ki ḫāk-i ayaġı ḳıymeti ne
Eger ki ʿömr-i ʿazīze ebedlik olaydı

بگفتمی که چه ارزد نسیم طرّهٔ دوست
گرم بهَر سر مویی هزار جان بودی

Ki zülf-i yār ḳoḳusı ne deger dir idüm ben
Eger be-her ḳalem ucında biñ cān olaydı

برات خوشدلئ ما چه کم شدی یا رب
گرش نشان امان از بد زمان بودی

Ne naḳṣ olurdı ʿaceb ḫoş göñül berātımuza
Emān nişānı[1] cihān bedliginden olaydı

[H 260b] [N 270b]

ز پرده کاش برون آمدی چو قطرهٔ اشک
که بر دو دیدهٔ ما حکم او روان بودی

Yaşım ṭamarca geleydi ṭışa ḥicābdan kāş[2]
İki gözimüze tā ḥükmi cāri olaydı

[1] nişān, ṭuġra dimekdür H, N, B

[2] ~ Geleydi keşke ḥicābdan çü ṭamla ṭaşra yaşım H, N, B

اگر نه دائرهٔ عشق راه بَرْبَستی
چو نقطه حافظ سرگشته در میان بودی

Eger ki baġlamayaydı ḥarīm-i ʿışḳ yolın
O ortada Ḫᵛāce Ḥāfiẓ çü noḳṭa olaydı

522
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

تو مگر بر لب آبی بهوس بنشینی
ور نه هر فتنه که بینی همه از خود بینی

Sen kenār-ı ṣuda ġafletle meger oturasın[1]
Yoḫsa her fitne ki göreñ hep özüñden göresin

بخدایی که تویی بندهٔ بگزیدهٔ او
که برین چاکر دیرینه کسی نُگْزینی

Tañrı ḥaḳḳıçün anuñ sen ki güzīde ḳulusın
Kim bu eski ḳuluñ üzre kesi ḫoşlanmayasın

بعد ازین ما و گدایی که سر منزل عشق
ره روانرا نبود چاره بجز مسکینی

Baʿd-ez-īn faḳr ile yüz menzil-i ʿışḳında kim
Sālike meskenetüñ ġayrı devā yoḳ bilesin[2]

[B 232b] ادب و شرم ترا خسرو مه رویان کرد
آفرین بر تو که شایستهٔ صد چندینی

[1] ~ Sen ṣu yanında meger istek ile oturasın H, N istek ile ~ ġaflet ile H,N; → oturasın ~ durmayasın H, N

[2] ~ Meskenetden digeri olmaya key ehl-i yaḳīn H, N * Key, aḫarü'd-devā olan ʿilāc-ı dāġdur H, N

Şerm ü ādāb ile itdi seni ḫūblar şāhı
Āferin saña ki yüz bu ḳadara lāyıḳsın

گر امانت بسلامت ببرم باکی نیست
بی دلی سهل بود گر نبود بی‌دینی

Ger selāmetle īmān ilter isem yoḳdur ḫavf
ʿĀşıḳ olmaḳ ola sehl olmaz isem ger bī-dīn

صبر بر جور رقیبت چه کنم گر نکنم
عاشقانرا نبود چاره بجز مسکینی

Ṣabr idem nice ʿadūñ cevrine ger itmez isem
Olmaya meskenetüñ ġayr-ı devā ehl-i yaḳīn

سخنی بی‌غرض از بندهٔ مخلص بشنو
ای که منظور بزرگان حقیقت بینی

Bī-ġaraż bir söz işit bu dil-i pāk ḳuluñdan
Ey ḥaḳāyıḳ-bīn olan yār ki ulı manẓarısın[1]

[H 261a] [N 271a]

نازنینی چو تو پاکیزه دل و پاک نهاد
بهتر آنست که با مردم بد ننشینی

Sen gibi ḫilḳati pāk ṭabʿı selīm nāzik yār
Yeg odur kim yaramaz şaḫṣ ile oturmayasın

حیفم آید که خرامی بتماشای چمن
که تو خوشتر ز گل و تازه‌تر از نسرینی

Ḥayf gelür baña ki bāġ seyrine ṣalınmazsın
Sen ki gülden ḫoşıraḳ aḳçe semenden ḫoşsın

[1] ~ Ey ḥaḳīḳat görici yār ki ʿazīz manẓarısın H, N, B

عجب از لطف تو ای گل که نشستی با خار
ظاهرا مصلحت وقت درین میبینی

Ey gül oturdıġuña ḫār ile luṭfuñdan ʿaceb
Göriniş vaḳt işini anda ki sen görürsin

شیشه بازئ سرشکم نگری از چپ و راست
گر برین منظر بینش نفسی بنشینی

Ṣaġ u ṣoldan göreñ eşkim şīşe-bāzlıġın sen
Ger bu göz manẓar[ı] üstüne bir ān oturasın

سیل این اشک روان صبر و دل حافظ بُرد
بلّغ الطّاقه یا مُقلة عَیْنی بَیْنی[1]

Ḥāfıẓuñ ṣabr-ı dilin aldı bu eşk seyl-i revān[2]
Ayrıl ey muḳle-i[3] göz irdi ṣoña tāb u gücin

تو بدین نازکی و سرکشی ای شمع چگل
لایق بزمگه خواجه جلال الدّینی

Sen bu ḫoş ṭabʿ u güzellikle Çigillü dilber
Meclis-i Ḫᵛāce Celāleddīne kim lāyıḳsın

523
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[B 233a]

خوش کرد یاوری فلکت روز داوری
تا شکر چون کنی و چه شکرانه آوری

İtdi felek cedel güni yardım saña yegin
Tā nice şükr ideñ ü ne şükrāne idesin

---

[1] beynī; ayrıl, yaʿni ırāḳ ol H, N, B

[2] ~ Aldı bu seyl-i revān eşki Ḫᵛāce ṣabr-ı dilin H, N, B

[3] muḳle; gözüñ aġla ḳarasına ıṭlāḳ olunup bi'l-cümle göze taʿbīr olunur. H, N, B

در کوی عشق شوکت شاهی نمی‌خرند
اقرار بندگی کن و اظهار چاکری

Şāh şevketini almayalar ʿışḳ kūyında bil
Daʿvā-yı ḳulluġ ile ḳul iḳrārın idesin

آنکس که اوفتاد خدایش گرفت دست
گو بر تو باد تا غم افتادگان خوری

Ol kes ki düşkin oldı elin ṭutdı Ḥaḳ daḫı
Di aña k'ola saña ġam-ı derdlü yiyesin[1]

[H 261b] [N 271b]

ساقی بمژدگانئ عیش از درم درآی
تا یک دم از دلم غم دنیی بدربری

Ẕevḳ müjdesiyle sāḳi ḳapumdan gir içreyin
Dilden cihān ġamını bir ān tā çıḳarasın[2]

در شاهراه جاه و بزرگی خطر بسیست
آن بِه کزین گریوه سبکبار بگذری

Çoḳdur ṭarīḳ-i manṣıb u beglikde ḫavf u bīm
Sen bu beleñden ol eyü kim yeñlü geçesin

سلطان و فکر لشکر و سودای گنج و تاج
درویش و امن خاطر و کنج قلندری

Sevdā-yı şeh ḫazīne vü tāc fikri ʿaskeri[3]
Ḫāṭır ṣafāyla meykede bucaġ-ı dervīşin

---

[1] ~ Di saña ola tā ki ġam-ı dertlü yiyesin H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Gir yār ḳapumdan içre ṣafā müjdesiyle sin / Tā bir naḳış cihān ġamını ṭaşra iltesin H, N, B
iltesin: eyleyesin H

[3] ~ Sevdā-yı şāh ḫazīne vü tāc hem cüyūş-ı fikr H, N, B

نیل مراد بر حسب فکر و همّتست
از شاه نذر خیر و ز توفیق یاوری

Maḳṣūda irme ḳaṣd u çalışmaḳ ḳadarcadur[1]
Şeh ḫayrı nezr idüp ü ʿav[i]n[2] Ḥaḳdan istesin

یک حرف صوفیانه بگویم اجازتست
ای نور دیده صلح بِه از جنگ و داوری

Bir ḥarf diyem ṣūfīce saña var ise iẕin
Ḫaşmāne cengden eyce gözüm nūrı barışın

حافظ غبار فقر و قناعت ز رخ مشوی
کاین خاک بهتر از عمل کیمیاگری

Yüzden ġubār-ı faḳr u ḳanāʿat yuma Ḫᵛāce
K’iksīrciler işinden eyā bu türāb yegin

524
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

دو یار زیرک و از بادهٔ کهن دُومَنی
فراغتی و کتابی و گوشهٔ چمنی

İki rıṭ[ı]l[3] mey-i köhne vü iki ḫoş yārāñ
Ṣafā-yı dil ü ġazel çünki gūşe-i bostān

[B 233b] من این مقام بدنیی و آخرت ندهم
اگر چه در پَیَم افتند هر دم انجمنی

[1] ~ Saʿy u himem ne deñlü ise vaṣl-ı kām o dek H, N, B
[2] ʿav[i]n: [ʿavn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[3] rıṭ[ı]l: [rıṭl. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

Cihān ü āḫirete virmezem bu meskeni ben
Ger ardıma düşeler ṭaʿnıla kesān her ān

هر آن که کُنج قناعت بگَنج دنیی داد
فروخت یوسف مصری بکمترین ثمنی

Her ol ki künc-i[1] ḳanāʿati kenz-i dehre virür
Behā-yı aza ṣatupdur ki Mıṣrī Yūsufı ṣan

[H 262a] [N 272a]

بیا که رونق این کارخانه کم نشود
بزهد همچو تویی یا بفسق همچو منی

Gel olmaz eksigi bu kār-ḫāne vüsʿatinüñ
Senüñcenüñ zühüdi bencenüñ ṣuçıyla be cān[2]

بگوشهٔ بنشین خوش دل و تماشا کن
که کس بیاد ندارد چنین عجب زمنی

Otur bucaḳda göñül ḫoşluġıyla eyle seyir
Ki kimse ḫāṭıra ṭutmaz bu-veş ʿaceb dem ü ān

بروز واقعه غم با شراب باید گفت
که اعتماد بکس نیست در چنین زمنی

Keder güni ġamı dimek gerek mey ü cāma
Ki iʿtimād kese yoḳdur bu gūne demde vü ān

نگار خویش بدست کسان همی بینم
چنین شناخت فلک حق خذمت چو منی

Özüm nigārını dest-i kesānda görirem
Benümcenüñ ḳadirin gök bu-veş mi bildi hemān

---

[1] Künc bucaḳ dimekdür H, N, B

[2] ~ Sen-āsā zühd ile bence günāh ile ey cān H, N, B

بصبر کوش تو ای دل که حق رها نکند
چنان عزیز نگینی بدست اهرمنی

Bıraḳmaḳ eylemez Allāh göñül çalış ṣabra
O gūne mühr-i Süleymānī dest-i dīvde hemān

ز تندباد حوادث نمی‌توان دیدن
درین چمن که گلی بوده است یا سمنی

Ẓuhūr iden köti yelden degül görem mümkin
Bu bāġda yāsemin ü gül olurdı her dem ü ān

ازین سموم که بر طرف بوستان بگذشت
عجب که رنگ گلی مانده‌است یاسمنی

Bu bād-ı ṣarṣarı kim geçdi ṭarf-ı gülşenden
ʿAceb ki gül ḳoḳısı reng-i gülde ḳala hemān

مزاج دهر تبه شد درین بلا حافظ
کجاست فکر حکیمی و رأی بَرْهَمَنی

Felek mizācı Ḫʸāce bu belāda oldı fenā
Ḥakīmi fikri ḳanı rāy-ı Berhemān-ı[1] zamān

525
fāʿilātün feʿilātün feʿlātün feʿilün

[B 234a]

در همه دیر مغان نیست چو من شیدایی
خرقه جایی گِرَو باده و دفتر جایی

Bir dili ben gibi yoḳ cümle muġān deyrinde[2]
Ḫırḳa bir yerde ṣarāb rehni kitāb bir yerde

[1] Brehmen; bir meşhūr felesof-ı ḥükemānuñ ismidür. H, N

[2] muġān; pīr ve iḫtiyār dimekdür. deyr; kelīsaya ve maʿbed-ḫāneye taʿbīr olınur H, N, B

[H 262b] [N 272b]

دل که آیینهٔ شاهیست غباری دارد
از خدا میطلبم صحبت روشن رایی

Dil ki sulṭāna sezā āyinedür toz ṭutar[1]
Reʾy-i ḫoş ṣoḥbetini isterim Allāhdan da

جویها بستهام از دیده بدامان که مگر
در کنارم بنشانند سهی بالایی

Dügmüşüm tā be etek kʾeşk-i gözümden çaylar[2]
Bir boyı serv fidan tā dikeler yanımda

کشتئ باده بیاور که مرا بی رخ دوست
گشت هر گوشه چشم از غم دل دریایی

Al getür mey gemisin kim ruḫ-ı yārsız baña
Dil ġamından gözimüñ her yanı oldı yemm de

کردهام توبه بدست صنم باده فروش
که دگر می نخورم بی رخ بزم آرایی

İtmişim tevbe ki bir bāde-fürūş destinde
İçmeyem mey ki ruḫ-ı bezm-ārāsız bir demde[3]

سرّ این نکته مگر شمع برآرد بزبان
ور نه پروانه ندارد بسخن پروایی

Şemʿa bu nükte-i ʿışḳ rāzın ala dile meger
Yoḫsa pervāne söze ṭutmaya raġbet şevḳde

[1] ~ nüsḫa: ṭutar toz H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Eşk-i gözden be etek baġlamışım ki çaylar H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Bī-ruḫ-ı meclis-ārā mey yemeyem bir demde H, N, B

سخن غیر مگو با من معشوقه پرست
کز وی و جام میَم نیست بکس پروایی

Ben cevān-pervere yār sözinüñ āḫar dime
Zīrā andan mey ü cāmdan kese yoḳ meylim de[1]

نرگس ار لاف زد از شیوهٔ چشم تو مرنج
نروند اهل نظر از پی نابینایی

Ger gücenme ura lāf ṭavr-ı gözüñden nergis
Gitmez ardınca körüñ ehl-i naẓar zīrā da[2]

این حدیثم چه خوش آمد که سحرگه می‌گفت
بر در میکده‌ای با دف و نی ترسایی

Vaḳt-i ṭañ baña ne ḫoş geldi bu söz kim dir idi
Nāy u defle bir Urum bāb-ı ḫarābātīde

گر مسلمانی ازانست که حافظ دارد
آه اگر از پی امروز بود فردایی

Müslümānlıḳ bu ise kim Ḥʿāce Ḥāfıẓ ṭutar
Vāh eger bugünüñ ardınca ola yarın da

[H 263a] [N 273a]

526
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

[B 234b]

دیدم بخواب دوش که ماهی برآمدی
کز عکس روی او شب هجران سر آمدی

Gördüm düşümde dün gice bir meh doġar idi
ʿAks-i yüzinden aẓlem-i şeb k’eksilür idi

[1] zīrā andan ~ zīrā yārdān H, N, B; ~ nüsḫa: cāmdan meylim yoḳ kesde H, N, B
[2] ~ ehl-i naẓar her ānda H, N, B

تعبیر چیست یار سفرکرده می‌رسد
ای کاج[1] هر چه زودتر از در درآمدی

Taʿbīr nedür ki yār-ı sefer itmiş irişür
Ey yār n'olaydı tīzce ḳapudan gire idi

ذکرش بخیر ساقئ فرخنده فال من
کز در مدام با قدح و ساغر آمدی

Ḫayr ola ẕikri fālı güzel sākīmüñ benüm
Kim cām ü meyle bābdan o dāʾim gelür idi[2]

خوش بودی ار بخواب بدیدی دیار خویش
تا یاد صحبتش سوی ما رهبر آمدی

Düşde ne ḫoş olurdı göreydi_öz diyārını
Tā ṣoḥbet añma biz yaña rehber gele idi[3]

آنکو ترا بَسَنْگ دلی گشت رهنمون
ای کاشکی که پاش بسنگی برآمدی

Ol kim ḥacer yüreklü ki oldı delīl saña[4]
Keşke ayaġı ṭaşa güzel ṭoḳına idi[5]

فیض ازل بزور و زر ار آمدی بدست
آب خضر نصیبهٔ اسکندر آمدی

Ger feyż-i Ḥaḳ geleydi ele zūr u zer ile
Āb-ı ḥayāt naṣīb-i Sikender olur idi

---

[1] kāc; kāş, keşke maʿnāsına olup temennī ifāde itmegin āhdan temennī ẓuhūr ider olmaġla bu maḥalde āh maʿnāsı żarūret-i vezn içün virilür. H, N, B

[2] ~ ol ḳapudan hep gelür idi H, N, B

[3] ~ Tā biz yaña sözin añışa kes gele idi H, N, B

[4] ~ Ol kim saña delīlüñ olup ṭaş yüreklüdür H, N

[5] güzel ~ eyü H, N

جانش نثار کردمی آن دلنواز گر
چون روح محض جلوه کنان در بر آمدی

Ol dil-nevāza eyler idüm cān niṣār eger
Ṣan rūḥ-ı maḥż edā iderek kim gele idi

آن عهد یاد باد که از بام و در مرا
دائم پیام یار و خط دلبر آمدی

Yād ola ol vaḳit ki baña ṭam u ḳapudan
Her dem peyām-ı dost u ḫaṭ-ı yār gelür idi

کی یافتی رقیب تو چندین مجال ظلم
مظلومی ار شبی بدر داور آمدی

Ḳande bulurdı ẓulme raḳībüñ bu dek mecāl
Ḥākim derine bir gice maẓlūm gele idi

[H 263b] [N 273b]

خامان ره نرفته چه دانند ذوق عشق
دریادلی بجوی دلیری سرآمدی

Çiyler ki gitmemiş yola ne ẕevḳ-i ʿışḳ bilür
Deryā-dil usta iste başa ʿışḳ iletdi

گر بر و بحر را بمیان فرق نبستی
گاو یهوده را ز جبین عنبر آمدی

Farḳ yoḳ olaydı baḥr u ber aralıġında ger[1]
Aln-ı buzaġ-ı Yahūdiden misk gele idi[2]

[B 235a]

گر دیگری بشیوهٔ حافظ زدی رقم
مقبول طبع شاه هنرپرور آمدی

[1] ~ Baḥr ile ber arasına yoḳ farḳ olaydı ger H, N, B

[2] Bu beyt Sūdī şerḥinde olmamaġla āḫar şerḥlere naẓar olına. H, N, B

Ger ġayrı kes uraydı Ḫᵛāce ṭarzına ġazel
Ol ṭabʿ-ı şāh-ı ehl-i fene ḫoş gelür idi[1]

527
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

روزگاریست که ما را نگران میداری
مخلصان را نه بوضع دگران میداری

Muntaẓır bir nice demdür ki bizi ṭutarsın
Ġayrılar ṭavrıca ne ḳullaruñı ṭutarsın [2]

گوشهٔ چشم رضایی بمنت باز نشد
این چنین عزّت صاحب نظران میداری

Gūşe-i ʿayn-ı rıżāñ olmadı baña mekşūf
Ehl-i dil hürmetini böylece mi ṭutarsın

نه گل از دست غمت رست و نه بلبل در باغ
همه را نعره زنان جامه دران میداری

Bulmadı bāġda ḫalāṣ dāġ-ı ġamuñdan gül ü murġ
Cümlesin yırtıcı ṭon ṣavt urıcı ṭutarsın[3]

ساعد آن بِه که بپوشی تو چو از بهر نگار
دست در خون دل پرهنران میداری

Örtesin bāzūñı ol yeg ki çü sen reng içün
Ehl-i ʿirfān yüregi ḳanına eli ṭutarsın

---

[1] ~ Ḫoş ṭabʿ-ı şāh-ı perver-i faẓla gelür idi H, N, B
[2] ~ Ġayrılar ṭarzına ne de ḳullarıñı ṭutarsın H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Ün uran yırtıcı ṭavḳ cümlesini ṭutarsın H, N, B

پدر تجربه ای دل تویی آخر ز چه روی
طمع مهر و وفا زین پسران میداری

Senken ey dil pederüñ tecrübe pes ne yüzden
Mihr ü iylik bu oġullardan umı ṭutarsın [1]

کیسهٔ سیم و زرت پاک بباید پرداخت
این طمع‌ها که تو از سیمبران میداری

Aḳçe vü zer kiseñi pākçe boşaltmaḳ lāyıḳ[2]
Gögsi sīmlerden içün sen ki ümīd ṭutarsın[3]

[H 264a] [N 274a]

دل و دین رفت ولی راست نمی یارم گفت
که من سوخته دل را تو بران میداری

Dīn ü dil gitdi velī rāst dimege yoḳ gücüm
Sen o minvālce ki ben dil yanıġı ṭutarsın [4]

گر چه رندی و خرابی گنه ماست همه
عاشقی گفت که تو بنده بر آن میداری

Gerçi kim mest ü ḫarāblıḳ bize ṣuçdur cümle
Didi bir ʿāşıḳı sen böyle ḳulı ṭutarsın [5]

ای که در دلق مرقّع طلبی ذوق حضور
چشم سرّی عجب از بیخبران میداری

Köhne renk ṭonludan ey ki_isteyici rāḥat-i ḳalb[6]
Bī-ḫaberlerden ʿaceb sır ümīdin ṭutarsın

---

[1] ~ nüsḫa: Senken ey dil pederüñ şınamı pes ne yüzden / [metin] Bu uşaḳlardan ümīd mihr ü vefā ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ Kīse-i sīm ü zerüñ H, N, B
[3] ~ sīmberlerden içün ~ sīm-tenlerden [içün] H, N, B; ümīd H, N, B ~ umı H, N
[4] ~ [metin] Ben dili yanıġı kim o siyāḳ ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[5] ~ [metin] Didi kim ʿāşıḳī sen ḳul bu siyāḳ ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[6] ~ Ey ki ṭālib yamalu ḫırḳaludan ẕevḳ-i ḥużūr H, N, B

[B 235b]

نرگس باغ نظر چون تویی ای چشم و چراغ
سر چرا بر من دلخسته گران میداری

Ey gözüm nūrı naẓar bāġ-ı güli çün sensin
Ben żaʿīfe ne içün baş şaḳili ṭutarsın [1]

تا صبا بر گل و بلبل ورق حسن تو خواند
همه را شیفته حال و نگران میداری

Tā gül ü bülbüle yel oḳıdı ḥüsnüñ ṣuḥufın
Cümleyi hāl-i perīşān baḳıcı ṭutarsın [2]

گوهر جام جم از کان جهانی دگرست
تو تمنّا زِ گِلِ کوزه گران میداری

Cām-ı Cem cevherinüñ aṣlı diger ʿālemden
Sen ṭamaʿ ṭīn-i çanaḳçıdan anı ṭutarsın [3]

مگذران روز سلامت بملامت حافظ
چه توقّع ز جهان گذران میداری

Gel selāmet günüñ ey Ḫᵛāce geçürme ġamla
Devr iden fāniden ey sen ne umı ṭutarsın [4]

[1] ~ Ben dil arıġa niçün baş elemi ṭutarsın / [metin] Baş aġırlığı niçün ben żaʿīfe ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[2] ~ [metin] Muntaẓır cümle perākende-i ḥāl ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ [metin] Sen çanaḳçı çamurundan anı um ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]
[4] ~ [metin] Devr iden fāni cihāndan ne ümīd ṭutarsın H, N, B [Kafiye için derkenar tercih edildi.]

528
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

رفتم بباغ صبحدمی تا چینم گلی
آمد بگوش ناگهم آواز بلبلی

Bir ṣubḥ-gāhda baġçeye vardum ki gül direm
Geldi_añsızın ḳulaġıma bülbül sesi o dem[1]

مسکین چو من بعشق گلی گشته مبتلا
و اندر چمن فکنده ز فریاد غلغلی

Olmuş faḳīr hevā-yı güle bence mübtelā
Ṣalmış o bāġ içine fiġāndan āvāze hem [2]

[H 264b] [N 274b]

میگشتم اندر آن چمن و باغ دمبدم
می‌کردم اندرآن گل و بلبل تأمّلی

Gezdüm ṭolandum ol çemen-i bāġda bir zamān
İtdüm fikir o demde gül ü ʿandelībi hem

گل یار خار گشته و بلبل قرین عشق
این را تغیّری نه و آن را تبدّلی

Bülbül ḳarīn-i ʿışḳ u gül olmuş enīs-i ḫār
Taġyīr ne buña var ne aña var ḫalel ü kem[3]

چون کرد در دلم اثر آواز عندلیب
گشتم چنانکه هیچ نماندم تحمّلی

Çün ʿandelīb ṣadāsı idüp baġrıma eṣer
Oldum o deñlü ḳalmadı hiç ṭāḳa kim çekem

---

[1] añsızın N, B: añsız H; bülbül H, N, B ~ bir ḳuş N
[2] ~ ʿIşḳ-ı gül ile bence olup mübtelā faḳīr H, N, B
[3] ~ Taġyīr ne bülbüle ne güle var ḫalel ü kem H, N, B

بس گل شکفته میشود این باغ را ولی
کس بی بلای خار نچیده‌ست از او گلی

Bu bāġ güli güşāde olur pes hemīn velī
Andan kimesne dirmedi bir gül bī-ḫār u ġam

[B 236a]

حافظ مدار امید فرح زین مدار چرخ
دارد هزار عیب و ندارد تفضّلی

Bu kāʾinātdan ey Ḫʷāce ṭutma sürūr ümīd
Biñ ʿaybı var u ṭutmaz o bir iylik ü kerem[1]

529
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

زین خوش رقم که بر گل رخسار میکشی
خط بر صحیفهٔ گل و گلزار میکشی

Bu ḫaṭṭ-ı ḫoşçadan ki gül ḫaḍḍüñe çekeñ
Gülzār u gül ṣaḥīfine buṭlān ḫaṭ çekeñ[2]

اشک حرم نشین نهانخانهٔ مرا
زان سوی هفت پرده ببازار میکشی

Gizlü evim celīsi gözüm yaşı maḥremim[3]
Ol sebʿ perdenüñ öteden seyle sen çekeñ[4]

---

[1] ~ nüsḫa: Ṭutar hezār ʿayb u ṭutmaz o bir kerem H, N, B
[2] ~ Buṭlān-ı ḫaṭ ṣaḥīfe-i gül gülşene çekeñ H, N, B
[3] ~ Gizlü evim celīsi yaşım maḥremi benüm H, N, B gizlü B: giz H, N
[4] seyle sen H, N: ṭaşraya B, [mısra üstü] ṭaşraya H, N; müfred mışrāʿ: Ṣabā cān-baḫş olup eser āheste āheste H, N, B [Bu müfred Hâfız'dan tercüme değildir.]

کاهل روی چو باد صبا را ببوی زلف
هر دم بقید سلسله در کار میکشی

Yelce aġır revişlüyi sen būy-ı zülf ile
Her demde ḳayd-ı zencīr ile sen işe çekeñ

هر دم بیاد آن لب میگون و چشم مست
از خلوتم بخانهٔ خمّار میکشی

Her dem o çeşm-i mest ü leb-i laʿli yād ile
Tenhā yerimden özümü meyḫāneye çekeñ

[H 265a] [N 275a]

گفتی سر تو بستهٔ فتراک ما شود[1]
سهلست اگر تو زحمت این بار میکشی

Didüñ gerek ki terkimüze baġlu_ola başuñ
Āsān eger ki sen bu elem yükini çekeñ [2]

با چشم و ابروی تو چه تدبیر دل کنم
وه زین کمان که بر دل بیمار میکشی

Çeşm ü ḳaşuñla göñlüme ne fikr ü reʾy idem
Bu bābdan fiġān ki dil-i ḫasteye çekeñ

بازآ که چشم بد ز رخت دفع میکند
ای تازه گل که دامن ازین خار میکشی

Gel yine kim yüzüñden idem bed gözi menʿ
Ey tāze ġonce kim bu dikenden etek çekeñ[3]

حافظ دگر چه میطلبی از نعیم دهر
می میچشی و طرّهٔ دلدار میکشی

---

[1] شود: سزد ح، ن

[2] ~ Didüñ lebiñ ki terkimüze baġlu ola gerek / Āsān bu bār-ı zaḥmeti ger luṭf ile çeken H, N, B

[3] ~ Ey tāze gül bu ḫārdan etek sen ki ola çekeñ H, N, B

İnʿām-ı çarḫdan ne dileñ daḫı Ḫᵛāce
Bāde içeñ ü kākül-i bānūy sen çekeñ[1]

530
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

[B 236b]

ز دلبرم که رساند نوازش قلمی
کجاست پیک صبا گر همی‌کند کرمی

Kim irgüre baña yārdan bir oḫṣayışı ḳalem
Ḳanı ki peyk-i ṣabā ger iderse_ider o kerem

نمی‌کنم گله‌ای لیک ابر رحمت دوست
بکِشت زار جگرتشنگان نداد نمی

Şikāyet itmezem ancaḳ seḥāb-ı şefḳat-i yār
Yüregi teşnelerüñ çayırına virmedi nem[2]

قیاس کردم و تدبیر عقل در ره عشق
چو شبنمیست که بر بحر میکشد رقمی

Ṭarīḳ-i ʿışḳda reʾy-i uṣı ḳıyās itdüm
Deñizin üstine ṣan-kim çekerce ḳaṭre raḳam

بیا که خرقهٔ من گر چه رهن میکده‌هاست
ز مال وقف نبینی بنام من درمی

Be gel ki meykedeler vaḳfı gerçi kim ḫırḳam
Adıma māl-i vaḳıfdan ki görmeyeñ dirhem[3]

---

[1] ~ Ne isteñ tenaʿʿumāt-ı cihāndan daḫı Ḫᵛāce / Bāde içen ve kākül-i bānūy gāh çekeñ H, N, B
[2] ~ Ciger ḳurutmışın ekinlügine virmedi nem H, N, B * nüsḫa taḫrīr olına H, N, B
[3] ~ Adıma görmeyesin māl-i vaḳfdan dirhem H, N, B

چرا بیک نی قندش نمیخرند آن کس
که کرد صد شکرافشانی از نی قلمی

Ne almaz ol kişi kim bir şeker ḳamışına āh
Benüm ki yüz şeker-efşānlıḳ itdi nāyca ḳalem

[H 265b] [N 275b]

دلم گرفت ز سالوس و طبل زیر گلیم
بیا که بر در میخانه برکنم علمی

Uṣandı dil ḫafī işden mürāī mestlikden
Be bāb-ı meykedeye gel ki ḳaldıralım ʿalem* [1]

طبیب راه نشین درد عشق نشناسد
برو بدست کن ای مرده دل مسیحی دمی

Yola celīs ḥükemā sırr-ı ʿışḳı bilmezler
Yüri getür ele ey mürde-dil Mesīḥī-himem

حدیث چون و چرا درد سر دهد ای دل
پیاله گیر و بیاسا ز عمر خویش دمی

Kelām-ı çūn ü çerā[2] derd-i ser virür ey dil
Ṭut elde cām ü ḥayātuñdan it ḥużūr bir dem

بیا که وقت شناسان دو کون بفروشند
بیک پیاله می صاف و صحبت صنمی

İki cihānı ṣatarlar vaḳit bilenler gel
Ki bir ḳadeḥ mey-i ṣāfa vü yār-ı hemdeme hem

---

* ʿalem; bayraḳ ve sancaḳ maʿnāsınadur. H, N, B

[1] ~ Ḳapu-yı meykedeye gel ki ḳaldıralım ʿalem H, N, B

[2] Ḥadīṯ-i çūn ü çerā; niye böyle oldı ve niçün böyle deyü deyü söz dimekdür. H, N, B

دوام عَیش و تنعّم نه شیوهٔ عشقست
اگر معاشر مایی بنوش نیش غمی

Degüldür olma müdām ẕevḳ u demde ʿışḳ ṭavrı
Yi nīş-i ġam eger iseñ bizümle sen hem-dem

سزای قدر تو شاها بدست حافظ نیست
جز از دعای شبی و نیاز صبحدمی

Elinde yoḳ Ḫ͡vācenüñ şānuña sezā şāhım
Gice niyāzınuñ āḫar duʿā-yı ṣubḥīce hem

[B 237a]

531

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی
ازین باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی

Geliyor semt-i dilberden ki ʿıṭr-ı bād-ı nevrūzī
Bu yoldan ger meded itseñ göñül şemʿin ber-efrūzī

چو گل گر خرده‌ای داری خدا را صرف عشرت کن
که قارون را غلطها داد سودای زراندوزی

Ṭutarsañ külçe zer gülce Ḫaḳ içün ẕevḳe ṣarf eyle
Cefālar virdi kim aña hevā-yı cemʿ-i zer-dūzī

میی دارم چو جان صافی و صوفی میکند عیبش
خدایا هیچ عاقل را مبادا بخت بد روزی

Cān-āsā ṣāfi bādem var u ṣūfī aña ṭaʿn eyler[1]
Köti baḫt olmasın uṣluya yā Rab ḳısmet ü rūzī

[1] ~ Ṭutarım ṣāfi mey cānca vü ṣūfī aña ʿayb eyler H, N, B ʿayb ~ ṭaʿne H, N

[H 266a] [N 276a]

طریق کام جستن چیست ترک کام خود کردن
کلاه سروری آنست کز این ترک بردوزی

Murād istemenüñ yolı nedür öz kāmı terk itmek
Odur şāhī küleh k'anı bu terkden dikeñ endūzī[1]

ندانم نوحهٔ قمری بطرف جویبار از چیست
مگر او نیز همچون من غمی دارد شبانروزی

Nedendür bilmezim ḳumrı fiġānı çay kenārında
Meger ol daḫı ben-āsā ṭutar ġam gice gündüzi

جدا شد یار شیرینت کنون تنها نشین ای شمع
که حکم آسمان آنست اگر سازی و گر سوزی

Olup senden cüdā ḫoş yārüñ otur şimdi mūm tenhā
Ki gök ḥükmi budur ger uy gerekse yan yaḳıl sūzī

سخن در پرده میگویم ز خود چون غنچه بیرون آی
که بیش از پنج روزی نیست حکم میر نوروزی

Direm söz perdeden çıḳ ṭaşra ġonce gibi özüñden[2]
Ki beş günden degül artıḳ ki ḥükm-i şāh-ı nevrūzī

بعُجب علم نتوان شد ز اسباب طرب محروم
بیا ساقی که جاهل را ببین تر میرسد روزی

Ṣafā nevʿinden olmaḳ dūr degül ḫoş kibr-i ʿilm ile
Be sāḳī gel k'irer gör cāhile çoḳ rızḳ u çoḳ rūzī

برو می نوش رندی ورز و ترك زرق کن ای دل
کزین بهتر عجب دارم طریق گر بیاموزی

[1] ~ Odur şāhlıḳ külāhı kim bu terkden dikeñ endūzī H, N, B
[2] ~ Özüñden ġonce-veş çıḳ ṭaşra sözi perden direm H, N, B

Yüri var mestlik it iç mey riyā vü zerḳi[1] terk it dil
ʿAceb ṭutam ki bundan yeg yol ögrenürseñ āmūzī

ببستان رو که از بلبل رموز عشق گیری یاد
بمجلس آ که از حافظ غزل گفتن بیاموزی

Yüri var bāġa bülbülden nikāt-ı ʿışḳı ṭut ezber
Ve gel kim bezme Ḥāfıẓdan dimek naẓm ögren āmūzī[2]

[B 237b]

532
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

زان می عشق کز او پخته شود هر خامی
گر چه ماه رمضانست بیاور جامی

Ol mey-i ʿışḳ ki pişik andan olur her bir ḫām
Gerçi kim māh-i ṣıyām baña getür sen bir cām

روزها رفت که دست من مسکین نگرفت
زلف شمشادقدی ساعد سیم اندامی

Nice gün gitdi ki ben yoḫsul eli ṭutmadı āh
Servi boy baldırını bāzu-yı hem sīm-endām

[H 266b] [N 276b]

روزه هر چند که مهمان عزیزست ای دل
صحبتش موهبتی دان و شدن انعامی

Ey göñül her ne ḳadar ṣavm ise mihmān-ı ʿazīz
Ṣoḥbetin luṭf-i Ḫudā[3] bil gidişin hem inʿām

---

[1] zerḳ; riyā ve sumʿa maʿnāsına ola H, N, B

[2] nüsḫa-i ebyāt-ı maḥlaṣ: Be gel bülbül ki muṭribden rumūz-ı ʿışḳı ezber it ~ Be gel sāzende bülbülden kitāb-ı ʿışḳı ṭut ezber H, N, B / Be muṭrib gel ki Ḥāfıẓdan ġazel dimegi āmūzī ~ Ve bezme gel ki Ḥāfıẓdan dimek naẓm ögren āmūzī H, N, B

[3] ~ Dostluġı luṭf-ı Ḫudā H, N

مرغ زیرک بدر خانقه اکنون نپرد
که نهادەست بهَر مجلس وعظی دامی

Şimdi uçmaz der-i mescidde çāpük uş ḳuşı
Zīra her bezm-i nuṣuḥda ḳonulupdur bir dām

گِلَّه از زاهد بدخو نکنم رسم اینست
که چو صبحی بدمد در پیَش افتد شامی

Bed ṭabıʿ ṣūfiden itmem budur ʿādet şekvā
Çün seḥer doġa düşer ardına_anuñ k'iḥtişām

یار من چون بخرامد بتماشای چمن
بِرَسانش ز من ای پیک صبا پیغامی

Sevdigim çün ṣalına bāġ u çemen seyrine
Benden irgür aña ey peyk-i ṣabā bir peyġām[1]

گو حریفی که شب و روز مَیِ صاف کشد
بُوَد آیا که کند یاد ز دُردآشامی

Söyle bir kes ki çeker leyl ü nehār ṣāfī ṣarāb
Hiç olur mı ʿacebā yād ide bir dürd-āşām

حافظا گر ندهد داد دلت آصف عهد
کام دشوار بدست آوری از خودکامی

Lāyıḳuñ virmez ise Ḫ^{v}āce eger Āṣaf-ı dehr
Reʾy-i ḫodluġdan ele güç getireñ kām u merām[2]

---

[1] peyġām ve peyām ḫaber dimekdür. H,N, B

[2] ~ nüsḫa: Lāyıḳuñ virmez ise ṣadr-nişīn Ḫ^{v}āce eger / Fikr özüñden ele güç getüreñ kām u merām
H, N, B → ele N, B: H'de yok.

533
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

سحرگه ره روی در سرزمینی
همی‌گفت این معمّا با قرینی

Seḥer vaḳtinde bir yolcı ḥiṣārda
Bu remzi dirdi dostına luġazda

[B 238a] که ای صوفی شراب آن گه شود صاف
که در شیشه برآرد اربعینی

O dem ṣāfī olur ey ṣūfi mey kim
Çıḳara erbaʿīn şīşe vü küpde

گر انگشت سلیمانی نباشد
چه خاصیّت دهد نقش نگینی

Süleymān parmaġı ger olmasaydı
Ne ḫāṣiyyet virürdi naḳş yüzükde

[H 267a] [N 277a] خدا زان خرقه بیزارست صد بار
که صد بت باشدش در آستینی

Ḫudā ol ḫırḳadan yüz kez bīzārdur
Ki yüz put ola ol ḫırḳa yeñinde

درونها تیره شد باشد که از غیب
چراغی برکند خلوت نشینی

Göñüller oldı pus ola ki ġaybdan
O yāre bir çerāḳ ḫalvet-nişīnde

مروّت گر چه نامی بی‌نشانست
نیازی عرضه کن بر نازنینی

Mürüvvet bī-nişān bir ad egerçi[1]
Anı ʿarż eyle bir nāzik vücūda

ثوابت باشد ای دارای خرمن
اگر رحمی کنی بر خوشه چینی[2]

Be ḫırmen ṣāḥibi ecr ola saña
Teraḥḥum ger ideñ bir derdmende

نمی‌بینم نشاط و عَیش در کس
نه درمان دلی نه درد دینی

Bir ādemde ṣafā vü ẕevḳ görmem
Ne dil dermān var ne derd-i dīnde[3]

نه همّت را امید سر بلندی
نه نقش عشق بر لوح جبینی

Ne var ümmīd-i ʿālī himmet ü ḳaṣd
Ne var ʿışḳa nişān levḥ-i cebīnde[4]

نه حافظ را حضور درس و خلوت
نه دانشمند را علم الیقینی

Ne var Ḥāfıẓda ẕevḳ-i ders ü ḫalvet
Ne var ʿilme'l-yaḳīnliḳ ʿālimānda

ره میخانه بنما تا بپرسم
مآل خویش را از پیش بینی

---

[1] ~ Mürüvvet gerçi bir ad yoḳ nişānī H, N, B
[2] ḫūşe-çīn; başaḳ divşirici maʿnāsına faḳīr dimekdür. H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Ne var dermān-ı dil ne derd-i dīnde H, N, B
[4] ~ levḥ-i alında H, N, B

Der-i meyḫāneyi göster ṣorayım
K’öñin görenden öz aḥvālimi de

اگر چه رسم خوبان تندخوییست
چه باشد گر بسازد با غمینی

Egerçi tünd-ḫūyluḳ[1] resm-i ḫūbān
N’olur uysañ keder-nāk ile sen de

[B 238b]

534
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[H 267b] [N 277b]

سلیمی منذ حلّت بالعراقی
اُلاقی من نواها ما اُلاقی

Süleymā olalı nāzil ʿIrāḳa
Hevāsından ola şu dem ḥirāḳa[2]

الا ای ساربان محمل دوست
الی رُکبانکم طال اشتیاقی

Behey yār maḥmilinüñ sārbānı
Sizüñ rükbāne artdı iştiyāḳa

درونم خون شد از نادیدن دوست
الا تعسا لایّام الفراقی

İçim ḳan oldı yāri görmemekden
Bil olam yoḳ taḥammül ān firāḳa

---

1 tünd-ḫūyī serkeşlik H, N, B

2 ʿIşḳdan ḳavuşacaġıma ḳavışurum ki ḥarāret-i ʿışḳdur. Süleymā; ism-i taṣġīr bir maḥbūbenüñ adıdur. H, N, B

خرد در زنده رود انداز و می نوش
بگُلبانگ جوانان عراقی

At uşşı Zinderūd çayına iç mey
Be uydur ses cevānān-ı ʿIrāḳa

بساز ای مطرب خوشخوان خوشگوی
بشعر فارسی صوت عراقی

Oḳı ḫoş söyle ḫoş düz sāz-ı muṭrib
Be Fāris naẓma āvāz-ı ʿIrāḳa

جوانی باز می‌آرد بیادم
سماع چنگ و دست افشان ساقی

Getürür gençligimi ḫāṭırıma
Uṣūl-i sāza el ṣalış-ı sāḳa[1]

می باقی بده تا مست و خوشدل
بیاران برفشانم عمر باقی

Mey-i bāḳīyi vir kim mest ü ḫoş-dil
Virem yārāna ʿömr-i bāḳī bāḳa

بیا ساقی بده رطل گرانم
سقاک الله من کاس الدِّهاقی

Baña aġır ḳadeḥ vir gel be sāḳī
Ṣuvarsın Ḥaḳ ṭolı cāmla dihāḳa

دمی با نیکخواهان متّفق باش
غنیمت دان امور اتّفاقی

[1] ~ Eli ṣalma uṣūl-i sāza sāḳa H, N

Bir ān ol ḫoşça dostlarla_ittifāḳda
Ġanīmet bil çalış emr-i_ittifāḳa

ربیع العمر فی مرعی حماکم
حماک الله یا عهد التّلاقی

[H 268a] [N 278a] Ḳoruñuz otlaġında ʿömre ḫoşluḳ
Seni Ḥaḳ saḳlasın vaḳt-i mülāḳa

[B 239a] مضت فرص الوصال و ما شعرنا
وآنی الآن فی عین الفراقی

Geçüp fırṣand-ı vuṣlat bilmedük biz
Ben elʾān düşmüşüm ʿayn-i firāḳa

عروسی بس خوشی ای دختر رز
ولی گه گه سزاوار طلاقی

Behey aşma ḳızı çoḳ ḫoş gelinsin
Sezāsın gāh u geh ammā ṭalāḳa

مسیحای مجرّد را برازد
که با خورشید سازد هم وثاقی

Yaraşur yaluñuz ʿĪsāya ancaḳ
K’odaşıḳlıḳ ide günle refāḳa

نهانی الشّیب من وصل العذارا
سوی تقبیل وجه و اعتناقی

Beni nehy itdi pīrlik vaṣl-ı yārdan
Yüz öpmekden dīger ṣarma ʿināḳa

دموعی بعدکم لا تحقروها
فکم بحر عمیق من سواقی

Yaşımdur arduñızca ṭutmañız ḫor
Sevāḳdan niceyim cemʿ ola aḳa

وصال دوستان روزئ ما نیست
بگو حافظ غزلهای فراقی

Bize ḳısmet degül dostlar viṣāli
Oḳı Ḥāfıẓ ġazelhā-yı firāḳa

535
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

سحر با باد میگفتم حدیث آرزومندی
خطاب آمد که واثق شو بألطاف خداوندی

Seḥerde rīḥa söylerdüm kelām-ı şevḳ ü ārzūmda
Nidā geldi ki elṭāf-ı Ḫudāya ol tevekkülde

قلم را آن زبان نبود که سرّ عشق میگوید
ورای حد تقریرست شرح آرزومندی

O dil olmaya kim esrār-ı ʿışḳı söyleye ḫāme
Teşevvuḳ şerḥi taḳrīr u ḥudūddandur añarı da

دل اندر زلف لیلی بند و کار از عقل مجنون کن
که عاشق را زیان دارد مقالات خردمندی

Ṣaç-ı Leylāya dil-bend it ü iş it ʿaḳl-ı Mecnūndan
Ki ṭutar uṣluluḳ sözi żarar eşḫāṣ-ı ʿuṣṣāḳda

[H 268b] [N 278b]

الا ای یوسف مصری که کردت سلطنت مشغول
پدر را بازپرس آخر کجا شد مهر فرزندی

Ol āgāh Yūsuf-ı Mıṣrī k'ider devlet seni meşġūl
Babaña ṣor ki oġulluḳ sevisi vardı ne ḥadde

[B 239b] بسحر غمزهٔ فتّان دوابخشی و درد انگیز
بچین زلف مشک افشان دل آرامی و دلبندی

Virür fettān gözüñ siḥriyle dermān derd ider peydā
Ḳıvırcıḳ ʿıṭr-nāk zülfüñ dil-ārāmī vü dil-bendī

جهان پیر رعنا را ترحّم در جبلّت نیست
ز مهر او چه میجویی درو همّت چه میبندی

İki yüzlü fenā pīrin yaradışında yoḳ şefḳat
Anuñ n'isteñ sevisinden ne baġlañ aña himmetde

درین بازار اگر سودیست با درویش خرسندست
خدایا منعمم گردان بدرویشی و خُرسندی

Ger aşşı varsa bu dernekde ḳāniʿ derviş ile var
Beni ḳāniʿ faḳīrliḳle Ḫudā it niʿmet issi de

دعای صبح و آه شب کلید گنج مقصودست
بدین راه و روش میرو که با دلدار پیوندی

Şeb āhı ṭañ duʿāsı ḫazne-i kāmuña miftāḥdur[1]
Bu yola bu yürüyüşle yüri var yāre ir sen de

همای چون تو عالی قدر حرص استخوان تا کی
دریغ آن سایهٔ دولت که بر نااهل افکندی

Sen-āsā ḳadr-i ʿālī ḳuş ki tā nice kemik meyli
O devlet gölgesin yazıḳ ki nā-ehle ṣalañ sen de

[1] ~ nüsḫa: Şeb āhı ṭañ duʿāsı maḫzen-i maḳṣūda miftāḥdur H, N, B

بخوبان دل مده حافظ ببین آن بی وفاییها
که با خوارزمیان کردند ترکان سمرقندی

Be Ḫᵛāce virme dil maḥbūblara gör ol vefāsızlıḳ
Ki itdiler Semerḳandī güzeller Ḫᵛārzemīler de

بشعر حافظ شیراز میرقصند و می‌غلطند
سیه چشمان کشمیری و ترکان سمرقندی

Ḫᵛāce Şīrāzi şiʿrine yuvalanup iderler raḳṣ
Ḳara gözlü Semerḳandī vü Keşmīrī güzellller de

536
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ساقیا سایه ابرست و بهار و لب جوی
من نگویم چه کن ار اهل دلی خود تو بگوی

Yaz güni sāḳi bıñar başı bulut sāye ile
Ehl-i dilseñ dimezem ger ne ideñ sen söyle

[H 269a] [N 279a]

بوی یکرنگی از این نقش نمی‌آید خیز
دلق آلودهٔ صوفی بمَیِ ناب بشوی

Bu şekilden bir edā ṭavr u ḳoḳı gelmez ḳalḳ
Zāhidin pis ṭonunı yıḳa mey-i ḫāliṣ ile

سِفله طبعست جهان بر کرمش تکیه مکن
ای جهان دیده ثبات قدم از سِفله مجوی

İʿtimād itme ḫūyı köti cihān luṭfına sen[1]
İsteme ṣebt-i ḳadem seyyāḥ olan ez-sifle

[1] ~ nüsḫa: Ḫūy-ı dūn fānī cihān luṭfına sen itme güven H, N, B

[B 240a]

گوش بگشای که بلبل بفغان میگوید
خواجه تقصیر مفرما گل توفیق ببوی

Aç ḳulaġuñ ki bülend ṣavt ile bülbül söyler
İtme taḳṣīr be Ḫ^{v}āce sen gül-i tevfīḳ ḳoḳla[1]

دو نصیحت کنمت بشنو و صد گنج ببر
از در عیش درآ و بره عیب مپوی

Eyleyem iki ögüt diñle vü yüz ḫazne ilet
Bāb-ı ẕevḳden gir içe yelme ʿayıblama yola

روی جانان طلبی آینه را قابل ساز
ور نه هرگز گل و نسرین ندمد ز آهن و روی

Vech-i yār ister iseñ aña sezā āyine bul
Yoḫsa bitmez demür ü tuçda gül ü nesrīnle

پیشتر زانکه شوی خاك در میکدهها
یکدو روزی بسراپردهٔ میخانه بپوی[2]

Olmadan ḫāk-i der-i meykedeler sen öñdin
Bir iki gün ḥarem-i meykedede yel gicele

شکر آنرا که دگربار رسیدی ببهار
بیخ نیکی بنشان و گل توفیق ببوی

Aña şükrāne içün kim daḫı irdüñ yaza
Eyligin kökini dik sen gül-i tevfīḳ ḳokla

[1] ~ nüsḫa: Ḫ^{v}āce buyurma ḳuṣur kim gül-i tevfīḳ ḳoḳla H, N, B

[2] روزی: زوری ح

گفتی از حافظ ما بوی ریا می‌آید
آفرین بر نفست باد که خوش بردی بوی

Ḫᵛācemizden didüñ ey sumʿa ḳoḳusı geliyor
Ḫoş iletdüñ ḳoḳuyı kim demüñe taḥsīn ola[1]

537
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

سلام الله ما کرّ اللّیالی
و جاوبت المثانی و المثالی

Ṣebāñ mādem ḳaṭārda Ḥaḳ selāmı
İki üç telli sāz söyleşmede hem[2]

[H 269b] [N 279b]

علی وادی الاراک و من علیها
و دارٍ باللّوی فوق الرّمال

Erāk vādisine anda olana
Rimālden yüce beyt-i sancaġa hem[3]

دعاگوی غریبان جهانم
و ادعو بالتواتر و التّوالی

Duʿācıyım duʿā seyyāḥlarına
Duʿāyı birbir ardı eylerim hem

بهر منزل که رو آرد خدا را
نگه دارش بلطف لایزالی

---

[1] ~ nüsḫa: Ḫoşça alduñ ḳoḳuyı kim demüñe taḥsīn ola H, N, B

[2] meṣānī ikişer ve el-meṣālī meṣāliş üçerlü dimekdür. Ve cāvebet; cevāblaşmada yaʿni söyleşmede ve (اوارنشمده)? ola H, N, B

[3] ~ nüsḫa: sancaḳ beytine hem H, N, B

Be her ḳonaġa ki Ḥaḳ yüz getüre[1]
Ebed luṭfuñla anı saḳla sen hem

[B 240b]

منال ای دل که در زنجیر زلفش
همه جمعیّتست آشفته حالی

Göñül zencīr-i zülfüñde_inleme kim
Dağıḳ ḥāl anda cemʿ olmaḳdadur hem

اَموتُ صَبابةً یا لیت شعری
متی نطق البشیر عن الوصالیی

Ölürüm şevḳden n'olaydı bilmem
Diyeydi müjdeci vaṣlın ḳaçan dem

فحبّک راحتی فی کلّ حین
و ذکرک مونسی فی کلّ حالی

Ḳamu evḳātda ʿışḳuñ rāḥatımdur
Be her ḥālde sevincim aduñ añmam

سویدای دل من تا قیامت
مباد از سرّ سودای تو خالی

Benüm göñlümüñ içi tā be-maḥşer
Boş olmasun sevüñ özinden ey Cem

کجا یابم وصال چون تو شاهی
من بدنام و رند لاأُبالی

Sen-āsā şeh viṣālin ḳande bulam
Ki ben bed-nām[2] u mest ü bī-ḥicābem

[1] ~ nüsḫa: Be-her yaña ki Ḥaḳ yāre yüz getüre H, N, B
[2] ~ benüm bed-nām H, N, B

ز خطّت صد جمال دیگر افزود
که عمرت باد صد سال جلالی

Ḫaṭuñdan daḫı yüz ḳat artdı ḥüsnüñ
Celālī yılca ʿömrüñ ola yüz dem

بدان نقّاش قدرت آفرین باد
که گردِ مَهْ کشد خط هلالی

[H 270a] [N 280a] O ḳudret ṣāniʿa yüz āferīn bād
Hilālce ḫaṭ çeker meh yüzüñe hem

تو می‌باید که باشی ور نه سهلست
زیان مایهٔ جاهی و مالی

Gereksin sen olasın yoḫsa az şey
Uṣūl-i māl ü manṣıb naḳṣı her dem[1]

خدا داند که حافظ را غرض چیست
و علم الله حسبی من سؤالی

Bilür Ḥaḳ kim nedür ḳaṣdı Ḫʸācenüñ
Suʾālimden de kāfī ʿilm-i Ḥak hem

538
feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūlün

سلامی چو بوی خوش آشنایی
بدان مردم دیدهٔ روشنایی

Selām ola ḫoş dostlıġın ḳoḳusunda[2]
O göz aydını merdümine risālde

[1] ~ Gerek kim sen olasın yoḫsa āsān / Ziyāndur mālın aṣlı manṣıbın hem H, N
[2] ḳoḳusınca H, N.

[B 241a]

درودی چو نور دل پارسایان
بدان شمع خلوتگه پارسایی

Ṣūfîler içi şavḳı gibi taḥiyyāt
O ḳulluḳ yerinde ki tenhā mūma da[1]

نمی‌بینم از همدمان هیچ بر جای
دلم خون شد از غصّه ساقی کجایی

Birin hiç yerinde ḥabībānı görmem
İçim ġamdan oldı ḳan ey sāḳī ḳande[2]

می صوفی افکن کجا میفروشند
که در تابم از دست زهد ریایی

Ṣūfī yıḳıcı ḫamrı nerde ṣatarlar
Ki ṣūrī ṣūfîliḳden iyim uṣanda[*3]

رفیقان چنان عهد صحبت شکستند
که گویی نبوده‌ست خود آشنایی

Ṣıdılar o dek ʿahd-i dostlıġı yārān
Diyeydüñ ki hiç dostluḳ olmamış özde[4]

ز کوی مغان رخ مگردان که آن جا
فروشند مفتاح مشکل گشایی

Ḫarābāt yañadan çevirme yüz ol yer[5]
Ṣatarlar ki miftāḥ-ı müşkil-güşāde

---

[1] taḥiyyāt ~ ṣenālar H, N, B; tenhā mūma da ~ tenhaca mūmca H, N
[2] ~ İçim oldı ḳan sāḳī ḳandeñ zi-ġuṣṣa H, N, B
[*] [iyim uṣanda] uṣandum dimekdür. H, N, B
[3] ~ Ṣūfī ḳoydıġı ḫamrı ḳande ṣatalar / Riyālu ṣūfîliḳden iyim k'uṣanda ~ Ki bī-tābım ol ṣūfîliḳden ki sumʿa H, N, B
[4] ~ özce H, N, B
[5] ~ nüsḫa: Muġān yañadan yüz çevirme k'u yerde H, N, B

[H 270b] [N 280b]

عروس جهان گر چه در حدّ حسنست
ز حد میبرد شیوهٔ بی‌وفایی

Eger ḥadd-i ḫūbluḳda dünyā gelini
Aşurur sınurdan vefāsızlıġı da

دل خستهٔ من گرش همّتی هست
نخواهد ز سنگین دلان مومیایی

Ger olaydı var ḫaste göñlüme ġayret
Devā ṭaş yürekden dilemez ʿilāc da

بیاموزمت کیمیای سعادت
ز همصحبت بد جدایی جدایی

Saña eylik iksīrin ögredeyin mi
Oturmaḳdan it bedle buʿdet ıraḳ da[1]

مرا گر تو بگذاری ای نفس طامع
بسی پادشاهی کنم در گدایی

Beni ḳorsañ öz ḥālime ey köti nefs
Ḳatı çoḳ ululuḳ idem yoḫsuluḳda[2]

مکن حافظ از جور دوران شکایت
چه دانی تو ای بنده کار خدایی

Ḫʸāce itme şekvā cefā-yı zamāndan
Ne bileñ Ḫudālıḳ işini be bende

[1] ~ nüsḫa: Köti ṣoḥbetinden ol ırag̈ u dūr da H, N, B → ṣoḥbetinden N: ṣoḥbetden H, B
[2] ~ nüsḫa: Faḳīrliḳde idem ululıġı çoḳça H, N, B

539
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[B 241b] سحرم هاتف میخانه بدولتخواهی
گفت بازآی که دیرینهٔ این درگاهی

Ṣavt-ı meyḫāne seḥer eyligim istekle baña[1]
Gel berü didi bu yer eskisisin ḳalma ṭaña

همچو جم جرعهٔ می کش که ز سرّ ملکوت
پرتو جام جهان بین دهدت آگاهی

Cem gibi curʿa-i mey iç ki melek sırrından
Ṣan cihān-bīn ḳadeḥi añlamasın vire saña[2]

بر در میکده رندان قلندر باشند
که ستانند و دهند افسر شاهنشاهی

Bir nice mest-i ḳalender der-i meyḫānede olur
Kim virürler şehe tācı vü alurlar cānā

خِشت زیر سر و بر تارک هفت اختر پای
دست قدرت نگر و منصب صاحب جاهی

Başınuñ altı ḥacer sebʿa-i seyyārede_ayaḳ
Ehl-i cāh manṣıbını gör yed-i ḳudret nede hā

[H 271a] [N 281a] سر ما و در میخانه که طرف بامش
بفلک بر شده دیوار بدین کوتاهی

Bāb-ı meyḫāne başımuzla ki ṭamı gūşesi
Āsumān üzre olup ḥāl ki bu veş saṭḥı ḳışa

[1] ~ İrte meyḫāne sesi iyligim istekle baña H, N, B
[2] ~ nüsḫa-i curʿa-i mā tercümesi, nüsḫa: Çek bizüm curʿamızı tā melekūt sırrından / nüsḫa: Añlayış cām-ı cihān-bīn gibi vireydi saña H, N, B

با گدایان در میکده ای سالك راه
با ادب باشی اگر از سرّ خدا آگاهی

Bāb-ı meyḫāne gedāsıyla behey ʿışḳa revān
Ol edeble ger iseñ āgeh-i esrār-ı Ḫudā

اگرت سلطنت فقر ببخشند ای دل
کمترین مِلکِ تو از ماه بُود تا ماهی

Ger saña salṭanat-ı faḳrı virürlerse göñül
Milküñüñ eñ azaġı mehden ola balıġa tā[1]

قطع این مرحله بی همرهیٔ خضر مکن
ظلماتست بترس از خطر گُمراهی

Gitmek itme bu reh-i ʿışḳa Ḫıżır yoldaşsız
Ḳarañudur ḫaṭar-ı güm-rehīden ḳorḳ ki şehā

حافظ خام طمع شرمی ازین قصّه بدار
عملت چیست که مزدَش دو جهان میخواهی

Ṭut bu emṣālden utan ey ṭamaʿı ḫām Ḥāfıẓ
Kim nedür kāruñ iki kevni dileñ ücret aña

تو در فقر ندانی زدن از دست مده
مسند خواجگی و مجلس توران شاهی

Virme elden ki faḳ[ı]r[2] bābını ḳaḳmaḳ bilmeñ
Āṣafiyyet yeri hem bezm-i Tūrān şāhı dilā

[B 242a] گذرت بر ظلماتست بجو حضروشی
که درین مرحله بسیار بُود بود گُمراهی

---

1 eñ: [Üç nüshada in (این) olarak yazılmış.]

2 faḳ[ı]r: [faḳr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

Ḫıżr-veş yoldaş ara ger ẓulümāta gidesin[1]
Zīra bu yolda ḳatı çoḳ tarīḳ azġunı ola[2]

بکر اندیشه جمیلست و کنون می باید
گوش دارش ز دُر و دانهٔ توران شاهی

Bikr-i fikrüñ ḳatı ḫoş aña gerekdür şimdi
İncüden bir küpe kim ḥabbe-i Tūrān-şeh ola

540
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

سینه مالامال درد است ای دریغا مرهمی
دل ز تنهایی بجان آمد خدایا همدمی

Sīne derd ile ṭolı ḥayfā ki ḳande bir devā[3]
Tenhalıḳdan geldi dil cāna ḳanı yārān Ḫudā

[H 271b] [N 281b]

چشم آسایش که دارد از سپهر تیزرو
ساقیا جامی بیاور تا بیاسایم دمی

Çerḫ-i tīz-revden ümīd-i istirāḥat kim ṭutar
Bir ḳadeḥ sāḳī getür rāḥat idem bir demce tā

خیز تا خاطر بدان تُرک سمرقندی دهیم
کز نسیمش بوی جوی مولیان آید همی

Ol Semerḳandī civāna virelim ḳalḳ göñlümüz
Kim nesīminden gelür Mūlyān çayı ʿıṭrı hemā[4]

---

[1] Ara, tecessüs eyle, eger ẓulümāta giderseñ dimekdür. H, N, B
[2] İşbu iki beyt-i ātiye Sūdī şerḥinde olmayup belki Surūrī ve Şemʿī şerḥinde ola. Naẓar oluna. H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Ṭopṭolu ʿışḳ ile sīnem ḳande ḥayfā bir deva H, N, B
[4] hemā: [aynı şeklide, sürekli, aynı tarzda anlamında]

زیرکی را گفتم این احوال بین خندید و گفت
صعب کاری بوالعجب کاری پریشان عالمی

Bir kese bu ḥāl-i ʿışḳı gör didüm güldi didi
Bu’l-ʿaceb ḥāldür ü güç iş ʿālem-i teşvīş dilā

سوختم در چاه صبر از بهر آن شمع چگل
شاه تُرکان فارغست از حال ما کو رستمی

Yandum ol biʾr-i ṣabırda ol Çigil maḥbūb içün
Ḥālimüzden Türk şehi ġāfil ḳanı Rüstem şehā

در طریق عشقبازی امن و آسایش بلاست
ریش باد آن دل که با درد تو خواهد مرهمی

Nev cevān sevmek yolında emn ü rāḥatlıḳ belā
Ola ol dil yārelü derdüñle kim ister devā

اهل کام و ناز را در کوی رندی راه نیست
رهروی باید جهانسوزی نه خامی بی‌غمی

Yoḳdur ehl-i nāz u kāma semt-i mestāne ṭarīḳ
ʿĀşıḳ-ı bī-ġam gerek pişkin ḫul[u]ḳ[1] ḫām olmaya[2]

آدمی در عالم خاکی نمی‌آید بدست
عالمی دیگر بباید ساخت وز نو آدمی

Ḫoş kişi bu ʿālem-i ṭopraḳda gelmez hiç ele
Başḳa bir ʿālem gerek düzmek yeñi ḫalḳdan da hā

[B 242b] گریهٔ حافظ چه سنجد پیش استغنای عشق
کاندرین طوفان نماید هفت دریا شبنمی

[1] ḫul[u]ḳ: [ḫulḳ. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ nüsḫa: Baġrı pişkin ʿāşıḳ-ı bī-ġam gerek ḫām olmaya H, N, B

Nezd-i istiġnā-yı ʿışḳda girye-i Ḥāfız ne dek
Kim bu ṭūfānda görinür heft deryā çiy dilā

541
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

ساقی بیا که شد قدح لاله پر ز می
طامات تا بچند و خرافات تا بکی

Gel kim be sāḳi oldı ṭolı lāle cāmı mey[1]
Uzun gice miṣāli nice töre tā be key[2]

[H 272a] [N 282a]

بگذر ز کبر و ناز که دیده‌ست روزگار
چین قبای قیصر و طرف کلاه کی

Geç kibr ü nāzdan ki felek gördi Ḳayserüñ
Ḳaftānı dürdigin ü külāh ḳodıġını Key[3]

هشیار شو که مرغ چمن[4] مست گشت هان
بیدار شو که خواب عدم در پی است هی

Mest oldı ʿandelīb-i çemen k'ayıḳ ol göz aç
Uyanıḳ ol ki nevm-i ʿadem ardçadur behey

خوش نازکانه میچمی ای شاخ نوبهار
کآشفتگی مبادت از آشوب باد دَیْ

Ey ilkbahār fidanı güzel ḫoş ḫırāmdasın
Kim ḳış yelinden olmaya saña żarar behey

---

[1] ~ nüsḫa: cām-ı lāle mey H, N
[2] ~ Uzunca gice tā nice āyīn ü tā be key H, N, B
[3] dürdigin B: dürigin H, N
[4] چمن ح، ن ~ سحر ح، ن، ب

بر مهر چرخ و شیوهٔ او اعتماد نیست
ای وای بر کسی که شد ایمن ز مکر وی

Eṭvār-ı çarḫa mihrine hem yoḳdur iʿtimād
Eyvāh o şaḫṣa kʾoldı eymen ez-cefā-yı vey

فردا شراب کوثر و حور از برای ماست
و امروز نیز ساقیٔ مه روی و جام می

Yarın şarāb-ı Kevṯer ü ḥūri bizüm içün
Bugün daḫı bizüm yüzi meh sāḳi cām-ı mey

باد صبا ز عهد صبا یاد میدهد
جان دارویی که غم ببرد درده ای صُبَیْ[1]

Virür añış zamān-ı bahārdan ṣabā yeli
Cān otı vir ki ġam giderir ey uşacıḳ ey

حشمت مبین و سلطنت گل که می برد
فراش باد هر ورقش را بزیر پی

ʿUnvān ü iḫtişām-ı güle baḳma irgürir
Her yapraġın farāş-ı ṣabā taḥt-ı pāye pey

درده بیاد حاتم [طی] جام یک منی
تا نامهٔ سیاه بخیلان کنیم طی

Vir Ḥātem-i Ṭay adına bir men alur ḳadeḥ
Tā ḳara nāmesin kötinüñ idelim ki ṭay

[B 243a] آن می که داد حسن و لطافت بأرغوان
بیرون فکند لطف مزاج از رخش بخوی

[1] ṣubey [uşacıḳ], ṣabīniñ ism-i taṣġīridür. H, N, B

Ol mey ki erġuvāna virüp ḥüsn ü reng-i ḫoş
Ḫoş ṭabʿı derle ṭaşra bıraḳdı yüzinden ey[1]

[H 272b] [N 282b]

مسند بباغ بر که بخذمت چو بندگان
استاده است سرو و کمر بسته است نی

Yaṣduḳ ilet ki gülşene ḳullarca ḫizmete
Ṭurmuş ayaḳda servi kemer baġlamış da ney[2]

بشنو که مطربان چمن راست کرده‌اند
آواز چنگ و بربط و طنبور و نای و نی

Sāzendegān-ı bāġı işit k'itdi uydırış
Ṣavt-ı kemānca ṭanbura hem sāz u nāy ü ney

حافظ حدیث سحرفریب خوشت رسید
تا حدّ مصر و چین و بأطراف روم و ری

Siḥr aldayıcı ḫoşça sözüñ irdi ey Ḫᵛāce
Mışr ile Çīn sınurına dek ṭarf-ı Rūm u Rey

542
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

شهریست پرظریفان وز هر طرف نگاری
یاران صلای عشقست گر میکنید کاری

Ṭolı ẓarīf bu Şīrāz her yañadan ola yār[3]
ʿIşḳa ṣalā be dostlar ger siz iderseñiz kār

---

[1] Laṭīf mizāclığından rengini ṭaşra için yüzine bıraḳdı H, N, B

[2] ~ ḳuşaḳ baġlamış da ney H, N, B

[3] ~ kenāre nüsḫa: İzmīr ṭolı ẓarīfān her yāneden ola yār ~ ṭolı ẓarif Sitanbūl [her yañeden ola yār] H, N, B [Bu mısralar nüsha veya alternatif bir çeviri değil nazire niteliğindedir.]

چشم جهان نبیند زین طازه‌تر جوانی
در دست کس نیفتد زین خوبتر نگاری

Bundan güzelce tāze görmez gözi bu ḫalḳuñ
Bir şaḫṣ eline düşmez bundan güzelce bir yār

جسمی که دیده باشد از روح آفریده
زین خاکیان مبادا بر دامنش غباری

Kim görmüş ola cāndan bir ten ki yaradılmış
Olmaya dāmeninde bu ḫākīden toz āṣār

ای روی خوبت از گل صد بار نازنینتر
زین رهگذر مبادا بر دامن تو خاری

Ey yüzi ḫoşça gülden nāzikligi de yüz kez
Olmaya dāmenüñde bu reh-güẕerde bir ḫār[1]

چون من شکسته‌ای را از پیش خود چه رانی
کم غایت توقع بوسیست یا کناری

Bencileyin faḳīri sen ne süreñ ṭapuñdan[2]
Pek umdığım ki senden bir būse yā ḳucaḳ yār

می بیغش است بشتاب وقتی خوش است دریاب
سالی دگر که دارد امید نوبهاری

Tiz ol u ṣāfī mey iç ḫoş dem de it tedārik[3]
Bir ġayrı yıl ümīdin kim ilkbahārda ṭutar

[H 273a] [N 281a]

در بوستان حریفان مانند لاله و گل
هر یک گرفته جامی بر یاد روی یاری

---

[1] derkenar] nüsḫa: Olmaya bu geçidden dāmānuñ üzre bir ḫār H, N, B

[2] ~ nüsḫa: yanuñdan H, N, B

[3] ~ Mey ṭortusuz u dem ḫoş irmeklik it tedārik / Kim ṭutar um diger yıl yaz ile göre gülzār H, N, B
yaz ile göre ~ yazı ki göre H, N

[B 243b]

Gülşende bāde-nūşlar ṣan lāle hem gül-āsā
Her biri bir güzel yüz ʿışḳına kāse ṭutar

چون این گره گشایم وین راز چون نمایم
دردی و سخت دردی کاری و صعب کاری

Nice açam bu dügmi hem gösterem bu sırrı
Bir derd ki ḳatı derd hem bir iş ki müşkil iş yār

هر تار موی حافظ در دست زلف شوخی
مشکل بود نشستن در اینچنین دیاری

Her ḳıl ucı Ḫᵛācenüñ bir zülf-i yār elinde
Buncalayın şehirde oturmaḳ ola düşvār

543 *
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

صبا تو نکهت آن زلف مشک بو داری
بیادگار بمانی که بوی او داری

O misklü ṣaç ḳoḳısın ey ṣabā ki sen ṭutañ
Añılnaç? ile ḳalursın k'anuñ būyın ṭutañ[1]

دلم که گوهر اسرار عشق و حسن در اوست
توان بدست تو دادن گرش نکو داری

Göñül ki cevher-i esrār-ı ʿışḳ u ḥüsn anda
Eliñe virmek olurdı eger ḫoş ān ṭutañ[2]

---

* İşbu nüsḫa taḥrīr olındıḳda kenārda olan terceme satıra taḥrīr olunup satırda taḥrīr olınan maḥv olına H, B [Bu açıklamaya uyularak kenardaki tercüme tercih edilip satırdaki tercüme dipnotta verildi.]

[1] - B; añılnaç (اکلنج)?: ["tuḥfe" (hediye) kelimesinin karşılığı]; [metin] Ṣabā o müşklü ṣaçuñ ḳoḳusı ki sende var / Cihānda tuḥfe ḳalasın ki sende ʿıṭrı var H, N, B

[2] ~ [metin] Eliñe virmek olur ger ḫoş anı ṭutañ yār H, N, B

قبای حسن فروشی ترا برازد و بس
که همچو گل همه آیین رنگ و بو داری

Libās-ı ḫūbluġı ṣatmaḳ yaraşur anca saña
Ki gülce resm ü ḳoḳu rengi cümleten ṭutañ[1]

دم از ممالک خوبی چو آفتاب زدن
ترا سزا که غلامان ماه رو داری

Gün-āsā ḫubluḳ ilinden bu güne dem urmaḳ
Yaraşa saña ki meh yüzlü Ḥaḳ ḳulın ṭutañ [2]

دران شمائل مطبوع هیچ نتوان گفت
جز این قدر که رقیبان تندخو داری

O ḫoşça ḫūylu ḥaḳında kelām dimek olmaz
Bu deñlüden dīgeri kim ʿadū-yı dūn ṭutañ[3]

نوای بلبلت ای گل کجا پسند افتد
که گوش [و] هوش بمرغان هرزه گو داری

Ḳaçan saña düşer ey gül ṣadā-yı bülbül-i ḫoş
Ki gūş u hūşuñı bed-gū ṭuyūra sen ṭutañ[4]

[H 273b] [N 283b]

بجرعهٔ تو سرم مست گشت نوشت باد
خود از کدام خُمست این که در سبو داری

Ḫoş oldı curʿañ ile başım ola nūşuñ ḫoş
Bu mey ki destidedür ḳanḳı küpden ṭutañ [5]

---

[1] - B / [metin] Ki gülce sende ḳamu reng ü resm-i ḳoḳı var H, N, B
[2] ~ [metin] Saña sezā ki nice yüzi meh ḳaravaş var H, N, B
[3] ~ [metin] Bu dek dīgerce ki ḫūyı köti raḳīb ṭutar H, N, B
[4] sen ṭutañ H, N ~ [metin] ṭutmañ var H, N, B
[5] ~ [metin] Ḫoş ola içdigüñ artıḳla oldı başım mest / Ki ḳanġı küpden ola bu sebūda mey kim var H, N, B

[B 244a]

بسرکشئ خود ای سرو جویبار مناز
که گر باو رسی از شرم سر فروداری

Bıñar ḳavaġı seviñme özüñ uzadıġına
Eger ki_ireñ aña pest başı şermden ṭutañ [1]

دعاش کردم و خندان بزیر لب میگفت
که کیستی تو و با من چه گفت و گو داری

Ben itdüm aña duʿā zīr-i leb gülümle[2] o güft
Ne kimsesin ü ne söz ṣavı benle sen ṭutañ [3]

ز کنج[4] صومعه حافظ مجوی گوهر عشق
قدم برون نه اگر میل جست و جو داری

Bucaġ-ı tekyeden ʿışḳ laʿlin isteme Ḥāfıẓ
Ḳo ṭaşra pā arayup irme meyl sen ṭutañ [5]

544
mefāʿilün feʿīlātün mefāʿilün feʿilāt

طفیل هستئ عشقست آدمی و پری
إرادتی بنما تا سعادتی ببری

Vücūd-ı ʿışḳuñ uyuġı[6] periyle ādem ola
Ki eyligi iledirsin irāde göster aña

---

[1] ~ [metin] Ki ger irişeñ aña şermden baş egmek var H, N, B

[2] gülüm: [Farsça metindeki *ḫandān* (gülerek) kelimesinin karşılığıdır.]

[3] ~ [metin] Ne kimsesin ve benümle ne söz ve şav ṭutañ H, N, B → ve ne söz B: ve söz H, N

[4] ز کنج: بکنج ح، ن، ب [Tercümeyle uyumlu olduğu için "ز کنج" (Sûdî III/322) tercih edildi.]

[5] ~ [metin] Ayaḳ ḳo ṭaşra arayup ger irme meylüñ var H, N, B

[6] uyuḳ?: [Farsça metindeki ṭufeyl (asalak, dalkavuk, bağlı, hemrâh) kelimesinin karşılığı olarak kullanılmış. Tarama özlüğünde rastlanmadı.]

چو مستعد نظر نیستی وصال مجوی
که جام جم نکند سود وقت بی‌بصری

Çü görmege saña yoḳ ḳābiliyyet isteme vaṣl
Ki cām-ı Cem dem-i körlükde aṣṣı itmeye hā

می صبوح و شکرخواب صبحدم تا چند
بعذر نیم شبی کوش و گریهٔ سحری

Seḥer meyi vü leẕīẕ irte uyḫusı nice dek
Ki ʿöẕr-i dün yarusına çalış u irte bükā[1]

بیا و سلطنت از ما بخر بمایهٔ حسن
وزین معامله غافل مشو که حیف خوری

Gel al ululıġı bizden nuḳūd-ı ḫūblıġıla
Bu işden olma ki ġāfil ḥayıf yiyeñ ṣoñra

بکوش خواجه و از عشق بی‌نصیب مباش
که بنده را نخرد کس بعیب بی‌هنری

Çalış be Ḫʷāce maḥabbetden olma bī-behre
Hünersiz almaz ʿayıblu kimesne ḳulı zīrā[2]

[H 274a] [N 284a]

چو هر هنر که شنیدم در بحیرت داشت
ازین پسش من و مستی و وضع بی خبری

Ḳamu ḫaber ki işitdüm ṭutar çü ḥayrete bāb
Benem ki bī-ḫaber ü mest-edā bunuñ ṣoñra[3]

[1] ~ vü ṭañ aġla H, N, B
[2] ~ Ki kimse ʿaybla bī-maʿrifet ḳul olmaz ola H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Bunuñ ṣoñı ki benem bī-ḫaber ü müskir edā H, N, B

تو خود چه لعبتی ای نازنین شعبده‌باز
نه در برابر چشمی نه غائب از نظری

Be nāzenīn ü oyunbāz ki sen ne luʿbetsin[1]
Ne göze ḳarşu görineñ ne gizlü gözden hā[2]

[B 244b]

هزار جان مقدّس بسوخت زین غیرت
که هر صباح و مسا شمع خلوت دگری

Hezār cān-ı ʿazīz yandı bu ġayūrluḳdan
Ki nūr-ı bezm-i dīgersin beher ṣabāḥ u mesā

دعای گوشه نشینان بلا بگرداند
چرا بگوشهٔ چشمی بما نمی‌نگری

Ḳażāyı döndiricidür duʿā-yı gūşe-nişīn
Niçün bize naẓaruñ göz ucıyla yoḳ cānā

ز من بحضرت آصف که میبرد پیغام
که یاد گیر دو مصرع ز من بنظم دری[3]

Cenāb-ı Āṣafa benden kim ilte bu ḫaberi
Ki Fārisi iki mıṣrāʿı benden ezber ola

بیا که وضع جهانرا چنان که من بینم
گر امتحان بکنی مَی خوری و غم نخوری

Be gel ki ṭavr-ı cihānı görirem öyle ki ben
Ger imtiḥān ideñ iç mey ü ġam yimezsin hā

[1] ~ nüsḫa: Be nāzenīn ü oyunbāz ne ẕāt-ı luʿbetsin / Taḥayyürüm ne devā vaṣl u hicrīden idem H, N, B
[2] ~ ne gözimden ıra H, N
[3] Derī; Fārisī lisānınıñ bir nevʿi H, N

کلاه سروریت کج مباد بر سر حسن
که زیب بخت و سزاوار تخت و تاج زری

Ululuġuñ külehi ḫūb başında olmaya kec
Ki ṭāliʿin bezegi tāca zer ü taḫta revā

طریق عشق طریقی عجب خطرناکاست
نعوذبالله اگر ره بمأمنی نبری

Maḥabbetüñ yolı ḳorḳunçlu bir ʿaceb yoldur
Bir eyce semte yol iltmez iseñ ṣıġın be-Ḫudā

ببوی زلف و رخت میروند و می‌آیند
صبا بغالیه سایی و گل بجلوه گری

Ümīd-i zülf ü ruḫuñla gelür giderler hep
Ṣalınmaġ ile gül ezmekle nāfe bād-ı ṣabā

[H 274b] [N 284b]

بیمن همّت حافظ امید هست که باز
اری اسامر لیلای لیلة القمر

Güzelce himmet-i Ḥāfıẓla var ümīd ki yine
Görem muṣāḥib ola yār şeb-i bedirde baña

545
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

ای باغم تو مارا پیوند لایزالی
قد ضاع فی هوا کـ عمری ولاابالی

Baġlanmamız ġamuñla öñden ṣoña be cānā
Taḥḳīḳ hevāñda gitdi ʿömrüm ḳayırmam aṣlā

عیش سگان کویت هر بی خبر چه داند
یا لیت لی مجالا فی ذلک الحوالی

Semtüñ kilābı ẕevḳin her bī-ḫaber ne bilür
Ne_olaydı_olaydı anda yer olma güci baña

[B 245a]

خوبان وفا ندارند ای جمع پاکبازان
لاترقبوا وفاءً عن صاحب الجمالی

Ḫublar vefāsı olmaz ey bezm-i ṣaḫṣ-ı pākān
Siz itmeñiz vefā um ṣāḥib-cemālden aṣlā

از آب دیده یارا شد رازم آشکارا
ارحم علی دموعی یا من علمت حالی

Ey yār gözüm ṣuyından sırrım ʿayān olupdur
Raḥm it gözüm yaşına ḥālimi bildüñ ey ṣā

ماتشنه لب گذشتیم برآب زندگانی
یا ساقیا اغثنی من شربة الزّلالی

Geçdük ḥayāt ṣuyından biz teşne-leb ṣusuzca
Eyle zülāl ṣuyından imdād baña be saḳḳā

من ترک دین و دنیا کردم ز آرزویت
جاوَزتُ فی هوا کُم عن حُبّ جاه و مالی

Dünyā vü dīni ben terk itdüm senüñ hevāñdan
Sevdā-yı māl ü cāhdan geçdüm hevāñda cānā

حافظ اگر بمیرد برخاک آستانت
قدصار ذاحیات کانت بلا زوالی

Ṭoprag̈-ı işigüñde Ḥāfıẓ eger ölürse
Taḥḳīḳ olur zevālsiz ṣāḥib-ḥayāt o ṣāhā

546
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

ای ز شرم عارضت گل غرق خَوی
پر عرق پیش عقیقت جام می

[H 275a] [N 285a] Ġarḳ-ı terdür gül ruḫuñ şerminden ey
Pür-ʿaraḳ nezd-i lebüñde cām-ı mey [1]

ژاله بر لاله‌است یا بر گل گلاب
یا بر آتش آب یا بر روت خَوی

Yā gülāb mı gülde yā çiy lālede
Odda ṣu mı yā yüzüñde ter mi ey

میشد از چشم آن کمان ابرو و دل
از پیش میرفت و گم میکرد پی

Ol kemān ebrū gidüp gözden ü dil
Gider ardınca yoḳ eyler iz ü pey

امشب از زلفش نخواهم داشت دست
رو مؤذّن بانگ میزن گوی حی

İstemem ṭutmaḳ bu şeb zülfinden el[2]
Var müeẕẕin oḳı ṣavt-ı ḥay ʿaley

چنگ را در دست مطرب نه دمی
گو رَگَشْ بخراش و بخروشش ز پی

Bir nefes muṭrib eline sāzı ḳo
Ṭırmala ʿırḳın di ırla ṣoñ zi-pey

---

[1] ~ nüsḫa: Dudaġuñ yanında pür-ter cām-ı mey H, N, B
[2] ~ Çekmezem zülfinden anuñ el bu şeb H, N, B

[B 2245b]

عود بر آتش نه و منقل را بسوز
غم مدار از شدّت سرمای دَی

Manḳalı yaḳ āteş üzre ʿūd da ḳo
Ṭutma ḳış ṣovuġı serdinden ġam ey

با تو زین پس گر فلك خواری کند
باز گو در حضرت دارای ری

Ṣaña bundan ṣoñ felek cevr ide ger
Ḥaẓret-i Rey şāhına var söyle ey

خسرو آفاق بخش آن کز سخا
نامهٔ خاتم و نامش کرد طی

Baḫş-ı ʿālem şeh ki cūdından anuñ
Nāme-i Ḫātem ü nāmı oldı ṭay[1]

آنکه بهر جرعه‌ای جان میدهد
جان او بستان و جامی ده بوی

Saña ol kim cān virür bir curʿa çün
Cāndan it anı ḳabūl vir aña mey

جام می پیش آر و چون حافظ مخور
غم که کی کی بوده و کاوس کی

Öñ getür ṣan Ḫʿāce cām-ı mey yime
Ġam ki Cem n'oldı ḳanı Kāvus u Key

[1] ṭay; dürmek, dürüldi dimekdür. H, N, B

[H 275b] [N 285b]

547
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بیار باده و بازم رهان ز مخموری
که هم بباده توان کرد دفع رنجوری

Ṣarāb getür ü ḫumārdan ḫalāṣ it ü rehā
Ki defʿ i eyleme meyle olur u derde devā

بهیچ وجه نتابد فروغ مجلس انس
مگر بروی نگار وشراب انگوری

Ḳonuşma bezmi mūmı bir yañadan olmaz şen
Güzel yüziyle meger bāde-i üzüm ile yā

بسحر غمزهٔ فتّان هیچ غرّه مباش
که آزمودم سودی نداشت مغروری

Sen olma fitne gözüñ siḥri ile hiç maġrūr
Ṣınama eyledim aṣṣı_itmedi ġurūr aṣlā

ادیب چند نصیحت کنی که عشق مباز
که هیچ نیست ادیب این سخن بدستوری

Nice bir ögüt ideñ k'itme vāʿiẓ ʿāṣıḳlıḳ[1]
Bu söz kitāb-ı rüsūmda yazılu yoḳ zīrā

بعشق زنده بود جان صاحبدل
اگر تو عشق نداری برو که معذوری

Olur göñül erinüñ diri cānı ʿışḳ ile
Yoġısa ʿışḳuñ eger var ʿöẕürlüsin zīrā[2]

---

[1] ~ nüsḫa: Edīb nice bir ideñ ögüt itme ʿāṣıḳlıḳ H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Olur göñül erinüñ cān ü göñli ṣaġ ʿışḳla / Sen ʿışḳı ṭutmaz iseñ git ʿöẕürlüsin zīrā H, N, B
→ Olur: - B

[B 246a]

بیک فریب نِهادم صلاح خویش از دست
دریغ آن همه زهد و صلاح مستوری

Bir aldayışla ḳodum öz ṣalāḥımı elden [1]
Yazıḳ o zühd ü ṣalāḥ u ṣūfīliġe hep hā

رسید دولت وصل و گذشت محنت هجر
نهاد کشور دل باز رو بمعموری

İrişdi devlet-i vuṣlat vü geçdi hecr ü elem
Göñül ili yine maʿmūrlıġa ḳodı yüz hā

بهر کسی نتوان گفت درد او حافظ
بدان بگو که کشیدست محنت دوری

Ḳamuya söylemek olmaz be Ḫᵛāce derdin anuñ
O şaḫṣa söyle ki zaḫm-ı firāḳı çekmiş ola

548
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün

ای باد نسیم یار داری
زان نفخهٔ مشکبار داری

[H 276a] [N 286a]

Sen yel ki nesīm-i yārı ṭutañ
Ol misk yüki rūzigārı ṭutañ

زنهار مکن دراز دستی
با طرّهٔ او چه کار داری

Gel itme ṣaḳın dırāz-destlik
Zülfiyle anuñ ne kārı ṭutañ

[1] ~ nüsḫa: Ḳodum ṣalāḥımı bir cilvecikle elden ben H, N

ای گل تو کجا و روی زیباش
او مشک و تو بار خار داری

Sen ḳande be gül ü nerde ḫoş yüz
Ol zülfi vü sen ki ḫārı ṭutañ

ریحان تو کجا و خط سبزش
او تازه و تو غبار داری

Sen ḳande be ot u nerde gök ḫaṭ
Ol tāze vü sen ġubārı ṭutañ

نرگس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خمار داری

Sen ḳande be nergis ü_o gözi mest
Sarḫoş o vü sen ḫumārı ṭutañ

ای سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داری

Ey serv anuñ yüce boyıyla
Gülşende ne iʿtibārı ṭutañ

ای عقل تو باوجود عشقش
در دست چه اختیار داری

Uṣ sende vücūd-ı ʿışḳ var iken
Destüñde ne iḫtiyārı ṭutañ

[B 246b] روزی برسی بوصل حافظ
گر طاقت انتظار داری

İreñ Ḫᵛāce sen viṣāle birgün
Sen ṣabra ger iḳtidārı ṭutañ

549
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

بدید آمد رسوم بیوفایی
نماند با کس نشان آشنایی

Ẓuhūra geldi resm-i bī-vefālıḳ
Kese ḳalmadı şekl-i āşinālıḳ[1]

[H 276b] [N 286b]

برند از فاقه نزد هر خسیسی
کنون اهل هنر دست گدایی

Beher alçaġa yoḳluḳdan ṣunarlar
Bu dem ehl-i hüner dest-i gedālıḳ[2]

کسی کو فاضلست امروز در دهر
نمی بیند ز غم یکدم رهایی

Bugün şol kes ki fāżıldur cihānda
Kederden bir nefes görmez rehālıḳ

ولیکن جاهلست اندر تنعّم
متاع او چو هست این دم بهایی

Velī nādān ü cāhil niʿmet içre
Anuñ mālına var bu dem behālıḳ

اگر شاعر بگوید شعر چون آب
که دلرا زان فزاید روشنائی

Dise ger şiʿri bir şāʿir ṣu-āsā
Ki artsa göñle andan rūşenālıḳ[3]

---

[1] ~ ʿAyān oldı rusūm-ı bī-vefālıḳ / Kişiye yoḳ nişān-ı āşinālıḳ H, N, B
[2] ~ Ḥasīs yanında ṣunar fāḳeden hep / Hüner ehl-i bu dem dest-i gedālıḳ H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Ki göñle artsa andan rūşenālıḳ H, N, B

نبخشند یك جوَش از بخل و امساک
اگر خود فی المثل باشد سنایی

Bir arpa virmez añа baḫl u imsāk[1]
Sinān miṣlinde ger olsa ṣafālıḳ

خرد در گوش هوشم دی همی گفت
برو صبری بکن در بینوایی

Dir idi ʿaḳl u hūşum gūşına dün
Yüri yoḳluḳda ṣabr it bī-gedālıḳ[2]

قناعت را بضاعت میساز و میسوز
درین درد و غنا چون بی نوایی

İdin māye ḳanāʿat yan u yaḳıl
Bu derd ü fāḳıda ṣan kim ġınālıḳ

بیا حافظ بجان این پند بشنو
که گر از پا در افتی با سرایی

Gel ey Ḥāfıẓ bu pendüm diñle cānla[3]
K’ayaḳdan ger düşeñ başa çıḳalıḳ

550
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[B 247a]

برو زاهد بأمّیدی که داری
که دارم همچو تو امیدواری

Be ṣūfī ṭutdıġuñ ümmīdle git var
Ki sen gibi ümīd ṭutdıcaġım var[4]

---

[1] ~ nüsḫa: Virilmez baḫl u imsākdan bir arpa H, N, B
[2] ~ Yüri yoḳluḳda ṣabr it pādişālıḳ H, N, B
[3] ~ Gel ey Ḥāfıẓ işit bu nuṣḥı cānla H, N, B
[4] ~ Ki sence ṭutarım ben de ümīdvār H, N

[H 277a] [N 287a]

بجز ساغر چه دارد لاله در دست
بیا ساقی بیاور آنچه داری

Ne ṭutar cāmdan āḫar lāle elde[1]
Be gel sāḳī getür tā kim ne yeg var

مرا در رستهٔ دیوانگان کش
که مستی خوشترست از هوشیاری

Beni dīvāneler ṣırasına çek[2]
Ki mestlik yeg ayıḳlıḳdan be hūşyār

بپرهیز از من ای صوفی بپرهیز
که کردم توبه از پرهیزکاری

Ṣaḳın benden ṣaḳın benden be ṣūfī
Ki perhīzlikden itdüm tevbe zinhār[3]

بیا دل در خم گیسوی او بند
اگر خواهی خلاص و رستگاری

Ḫam-ı gīsū-yı yāre[4] baġla gel dil
Ger isteñ fevz ü ḳurtulmaḳ beher bār

بدور گل خدا را توبه بشکن
که عهد گل ندارد استواری

Gülüñ devrinde ḳır tevbe Ḥaḳ içün
Ki gül devri[5] metānet ṭutmaz ey yār

---

[1] ~ Ne var cāmdan diger lāle elinde H, N
[2] ~ Beni çek ṣaff-ı Mecnūnāne sāḳī H, N
[3] ~ tevbe ey yār H, N, B
[4] ~ Anuñ büklüm ṣaçına H, N, B
[5] ~ faṣlı H, N

عزیزان نوبهار عمر بگذشت
چو از طرف چمن باد بهاری

ʿAzīzler geçti ʿömrin ilk bahārı
Bahārī yelce semt-i bāġdan ey yār

بیا حافظ شراب لعل کن نوش
چرا عمرت بغفلت میگذاری

Gel ey Ḫʿāce şarāb-ı laʿli nūş it
Niçün ġafletle ʿömrüñ ideñ imrār

551
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

تو را که هر چه مرادست در جهان داری
چه غم ز حال ضعیفان ناتوان داری

Senüñ ki her ne murāduñ cihānda var ṭutañ[1]
Żaʿīf ü ḫaste ḥālinden ne ḳayġu ġam ṭutañ

بخواه جان و دل از بنده و روان بستان
که حکم بر سر آزادگان روان داری

Gel iste cān ü göñül ḳuluñdan al fevrī
Ki ʿāşıḳān başı üzre revān-ı ḥükm ṭutañ

[H 277b] [N 287b] [B 247b]

میان نداری و دارم عجب که هر ساعت
میان مجمع خوبان کنی میانداری

Müdām ʿaceb ṭutarım sen ki bel miyān-dārı
Miyān-ı cemʿ-i[2] ḫūbānda miyāncılıḳ ideñ

[1] ~ Senüñ cihānda murāduñ olur ne kim ṭutañ H, N, B
[2] ~ bezm-i H, N

بیاض روی تو را نیست نقش درخور از آنک
سوادی از خط مشکین بر ارغوان داری

Yüzüñ beyāżına lāyıḳ degül naḳış o içün
Ki erġuvānī ruḫuñ üzre misklü ḫaṭ ṭutañ

بنوش می که سبکروحی و لطیف مدام
علی الخصوص در آن دم که سر گران داری

ʿAfīfce cānsın ey ʿārif hemīşe iç mey kim[1]
Ḫuṣūṣ ile bu zamānda k'aġırca baş ṭutañ

مکن عتاب ازین بیش و جور بر دل من
بکن هر آنچه توانی که جای آن داری

Baña ʿitāb u cevir göñlüme_itme bundan çoḳ
Her anı işle yeridür ki güç aña ṭutañ

بإختیارت اگر صد هزار تیر جفاست
بقصد جان من خسته در کمان داری

Cefā oḳını eger yüz biñ iḫtiyāruñla
Żaʿīfçe cānuma ḳaṣd ile yayda sen ṭutañ

بکش جفای رقیبان مدام و خوشدل باش
که سهل باشد اگر یار مهربان داری

Cefā vü cevr-i raḳībānı çek ü ol ḫoş-dil
Ki ol ḳolay ola ger merḥametlü yār ṭutañ

[1] ~ Mey iç hemīşe ʿafifce bedensin ey ʿārif H, N

بوصل دوست گرت دست میرسد یکدم
برو که هرچه مرادست در جهان داری

Viṣāl-i yāra elüñ bir nefes irerse eger
Yüri ki her ne murāduñsa dünyāda ṭutañ[1]

چو ذکر لعل لبش میکنی و میشنوی
حدیث با شکرست آنچه در دهان داری

Çü yād ideñ leb-i laʿl-i ḥabībi hem işideñ
Şekerlü söz durur anı k'aġızda sen ṭutañ[2]

چو گل بدامن ازین باغ میبری حافظ
چه غم ز ناله و فریاد باغبان داری

Etekle bāġ-ı viṣālden gül ileteñ ey Ḫᵛāce
Fiġān u nāle-i düşmāndan ey ne ġam ṭutañ[3]

552
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿūlün

[H 278a] [N 288a]

چو سرو اگر بخرامی دمی بگلزاری
خورد ز غیرت روی تو هر گلی خاری

Çemende service bir dem ṣalınasın ger yār
Ki ġayret-i yüzüñ içün ḳamuca gül yer ḫār

[B 248a]

ز کفر زلف تو هر حلقه‌ای و آشوبی
ز سحر چشم تو هر گوشه‌ای و بیماری[4]

[1] ~ Eger irerse elüñ vaṣl-ı yāre bir dem ü ān / Yüri burada olur her ne kāmı kim ṭutañ H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Şekerlü sözdür anı sen aġızda kim ṭutañ H, N, B
[3] ~ Etekle Ḫᵛāce gül ilteñ viṣāl-i bāġından / Ne ḳayġu āh u enīn-i raḳībden ṭutañ H, N, B
[4] vü āşūbī, vü bīmārī; "ve" oldı maʿnāsınadur H, N

Senüñ siyāh ṣaçuñuñ ḥalḳasıyla[1] bir fitne
Senüñ gözüñ siḥirinden beher köşeyle bīmār

مرو چو بخت من ای چشم مست یار بخواب
که در پیَست ز هر سویت آه بیداری

Yürime ḫ̲ᵛāb ile baḫ̲tım gibi behey gözi mest
Ki saña her yañadan ardca āh-ı ʿāşıḳ var

نثار خاک رهت نقد جان من هر چند
که نیست نقد روان را بَرِ تو مقداری

Yoluñ türābına ḳurbān ne değse cān naḳdi
Ḳatuñda ḳadri yoġısa revācı cānuñ yār

دلا همیشه مزن لاف زلف دلبندان
چو تیره رای شوی کی گشایدت کاری

Her ān güzellerüñ urma göñül ṣaçı lāfın
Çü reʾyüñ ola ṭonuḳ saña key açılur kār[2]

سرم برفت و زمانی بسر نرفت این کار
دلم گرفت و نبودت غم گرفتاری

Başım gidüp nice dem başa gitmedi bu iş
Uṣandı dil ṣaña ġam olmadı giriftār yār

چو نقطه گفتمش اندر میان دائره آی
بخنده گفت که ای حافظ این چه پرگاری[3]

Didüm ki noḳṭaca gel sen miyān-ı dāʾireye
Didi ki sen ne serāsimdesin gülümle yār[4]

---

[1] ~ zülüfüñ ḳanca[sıyla] H, N
[2] ~ Hemīşe zülf-i güzellerden urma lāf ey dil / Saña çü reʾy ola ṭonuḳ ḳaçan açılur kār H, N, B
[3] pergārī; başı döneñ ve serāsim ve sergerdān maʿnāsınadur. H, N, B
[4] ~ Didi gülümle ki Ḫ̲ᵛāce bu ne serāsime var H, N, B

553
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

جان فدای تو که هم جانی و هم جانانی
سر فدای تو وگرنه من و سرگردانی

Cān fedā ola saña cān daḫı cānānsın sen
Baş fedā ola saña yoḫsa ki ḥayrānsın sen[1]

سرسری از سر کوی تو نخواهم برخاست
کار دشوار نگیرند بدین آسانی

İstemem ḳalḳmaġa āsānlıġıla semtüñden
Böyle müşkil işi hiç bir kişi ṭutmaz ehven[2]

[H 278b] [N 288b]

خام را طاقت پروانهٔ پر سوخته نیست
نازکانرا نرسد شیوهٔ جان افشانی

Bāl ü per yaḳıcı pervāne güci yoḳ çigde
Cān fedā cilvesi ḫoş tenlere irmez rūşen[3]

بی تو آرام گرفتن بود از ناکامی
با تو گستاخ نشستن بود از حیرانی

Sensiz ārām u ḳarār ṭutma żarūretden ola
Senle küstāḫlıḳ oturmaḳ ola ḥayrānlıḳdan

[B 248b]

فاش کردند رقیبان تو سرّ دل من
چند پوشیده بماند سخن پنهانی

Gönlümüñ sırrını fāş itdi senüñ düşmānuñ
Nice dek örtülice böyle ḳala gizlü suḫan

---

[1] ~ nüsḫa: Saña cān ola fedā kim rūḥ u cānānsın H, N, B
[2] ~ Ḳalḳmaġa sehl ile ḳādir degülem semtüñden H, N, B
[3] ~ Bāl ü per yaḳıcı pervānece güç yoḳ çigde / Cān fedā cilve-i nāziklere irmez rūşen H, N

تا بماند تر و شاداب نهال قد تو
واجب آنست که بر چشم منش بنشانی

Ḫoş fidanı boyuñuñ ḳalmaḳ içün tāze vü ter
Lāzım oldur ki gözüm üzre anı dikeñ sen[1]

در خم زلف تو دیدم دل خود را روزی
گفتمش چونی و چون می زیی ای زندانی

Göñlümi egrice zülfüñde görüp bir gün ben
Sicne maḥbūs nicesin nice geceñ didüm sen[2]

گفت آری چه کنی گر نبری رشک بمن
هر گدا را نبود مرتبهٔ سلطانی

N'idesin didi belī ger baña reşk[3] itmezseñ
Salṭanat pāyesine her faḳīr irmez kim ben

راستی حدّ تو حافظ نبود صحبت ما
پس اگر بر سر این کوی کنی سگبانی

Doġrısı ṣoḥbetimüz Ḫᵛāce degüldür ḥaddüñ
Ger bu kūy yañada sekbānlıḳ iderseñ pes sen[4]

554
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

چون در جهان خوبی امروز کامکاری
شاید که عاشقانرا کامی ز لب برآری

Çün kim bugün güzellik devrinde kāmkār sen
ʿUşşāḳa leblerüñden lāyıḳ ki kām vireñ sen

---

[1] ~ nüsḫa: Lāzım oldur ki gözüm üzre dikeñ anı sen H, N

[2] ~ nüsḫa: Egri zülfüñde görüp göñlümi birgün didüm / Sicne maḥbūs nicesin nice geçeñ ey dil sen H, N, B

[3] reşk günülemek H, N, B

[4] Sehv olınmaġla kenāra taḥrīr olındı. H, N [Kenara yazılan beyit yukarıya alındı.]

با عاشقان بی دل تا چند ناز و عشوه
بر بیدلان مسکین تا کی جفا و خواری

Tā nice nāz u şīve ʿuşşāḳ-ı bī-dilāna
Cevr ü cefā nice dek ʿuşşāḳ-ı yoḫsula sen

[H 279a] [N 289a]

تا چند همچو چشمت در عین ناتوانی
تا چند همچو زلفت در تاب و بیقراری

Gözüñ gibi nice dek ʿayn-ı ʿac[i]zde ideñ[1]
Zülfüñ gibi nice dek bī-tāb u_ārām ideñ sen[2]

دردی که از تو دارم جوری که از تو بینم
گر شمه‌ای بدانی دانم که رحمت آری

Senden ki ṭutarım derd senden ki görirem cevr
Kim bilürem bileydüñ ger azca raḥm ideñ sen[3]

اسباب عاشقی را بسیار مایه باید
دلهای همچو آتش چشمان رود باری

ʿĀşıḳlıḳ işine çoḳ sermāye lāzımından
Yürekler odca gözler yaġdırıcı ideñ sen[4]

[B 249a]

درهجر مانده بودم باد صبا دمانید
از بوستان وصلت بوی امیدواری

Hicrānda ḳaldum idi irgürdi bād-ı ṣubḥı
ʿIṭruñ ümīdligini gülzār-ı vuṣlatuñdan

[1] ~ ʿac[i]zde olam H, N, B → ʿac[i]z: [ʿacz. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ Tā nice zülfüñ āsā bī-tāb ü ṣabr ideñ sen H, N, B
[3] ~ Birazca ger bileydüñ billim ki raḥm ideñ sen H, N, B
[4] ~ Yürekler odca gözler seyl yaġdıran ideñ sen H, N, B

گرچه ببوی وصلت در حشر زنده گردم
سر بر نیارم از خاک از روی شرمساری

Ümmīd-i vaṣluñ ile ger ṣaġ olam ḥaş[i]rde[1]
Başım ḥicāb yüzinden ḳaldırmayam türābdan

از بادهٔ وصالت گر جرعه‌ای بنوشم
تا زنده ام نَوَرْزم آئین هوشیاری

Ger vuṣlatuñ meyinden bir curʿa ben içersem
Çalışmayam ayılmaḳ resmine tā ṣaġım ben

ما بنده‌ایم و عاجز تو حاکمی و قادر
گر میکشی بزورم ور میکشی بزاری

Biz ḳullarız u ʿāciz sen ḳudret issi ḥākim
Ḳahren çekeñ beni ger ʿāciz ger öldireñ sen[2]

آخر ترحّمی کن بر حال زار حافظ
تا چند ناامیدی تا چند خاکساری

Gel ḥāl-i ẕülline sen it merḥamet Ḫᵛācenüñ[3]
Tā nice dek ümīdsiz tā nice ḫor ideñ sen

555
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün

ساقی اگرت هواست بامی
جز باده میار پیش ما هی

Meylüñ meye var ise eger yār
Meyden digeri getürme_öñe var[4]

---

[1] ḥaş[i]r: [ḥaşr. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ [metin] Ger sen çekeñ gücüñle ger zār ile öldireñ H, N, B [Vezin için derkenar tercih edildi.]
[3] ~ Raḥm it netice hāl-i ḫorlıġına Ḫᵛāceniñ H, N
[4] ~ Sāḳī meye ger hevāñ var senüñ / Öñe meyin āḫar getürme sen var H, N, B

[H 279b] [N 289b]

سجّاده و خرقه در خرابات
بفروش و بیار جرعهٔ می

Seccāde vü ṭonı[1] meygehlerde
Ṣat curʿa-i bādeyi getür var[2]

گر زنده دلی شنو زمستان
در گلشن جان ندای یا حی

Dil zinde iseñ işit zi-mestān
Cān gülşeni içre ṣıyt-i ġaffār[3]

با درد درا بسوی درمان
کَوْنَیْنْ نگر بعشق لا شی

Derd ile devā yañaya sen gel
Lā-şeyʾe cihān ki ʿışḳla gör var[4]

اسرار دلست در ره عشق
آواز رباب و نالهٔ نی

Esrār-ı göñül ṭarīḳ-i ʿışḳda
Ṭanbūrī ṣadā vü ṣavt-ı ney yār

[B 249b]

یک مفلس پاک در ره عشق
بهتر ز هزار حاتم طی

Bir pākçe faḳīr ṭarīḳ-ı ʿışḳda
Biñ Ḥātem-i Ṭāyīden güzel yār

---

[1] ~ ḫırḳa H, N
[2] ~ Ṣatʿa-i mey daḫı getür var H, N, B
[3] ~ Ḳalbüñ ṣaġısa işit zi-mestān / Sen gülşen-i cānda ṣıyt-i ġaffār H, N, B
[4] ~ nüsḫa: Görʿışḳ ile şey degül cihāna var H, N, B

سلطان صفت آن بت پری رو
می آید خلق شهر در پی

Ol yüzi ṣanem perī şeh-āsā
Teşrīf ider ardça şehrlü ḳul var

مردم نگران بروی خوبش
وز شرم گرفته عارضش خوی

Ḫūb yüzine nāẓırān ḳamu ḫalḳ
Ṭutmuş yüzi ter ḥicābdan ey yār

حافظ زغم تو چند نالد
آخر دل من شکسته تا کی

Ġamdan Ḫ^{v}āce iñleye nice dek
Gönlüm nice dek şikeste ey yār[1]

556
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

خوشتر از کوی خرابات نباشد جایی
گر بپیرانه سرم دست دهد مأوایی

Semt-i meyḫāneden olmaz ḫoşıraḳ bir yer cā
İḫtiyārlıḳ demine el vire ger bir me^{ʾ}vā

[H 280a] [N 290a]

آرزوی بکندم از توچه پنهان دارم
شیشهٔ باده و جایی نزه و زیبایی

Senden ārzū iderim gizlü ne ṭutam anı[2]
Bir ḳadeḥ bāde vü ḫoş yār u maḥall-i zībā

[1] ~ Gönlüm ḳırığı nice dek ey yār H, N, B
[2] ~ Gizlü senden ne ṭutam iderim ārzū ben H, N, B

جای من دیر مغانست مروّح وطنی
رای من رای بتانست مبارک رایی

Meskenim deyr-i muġāndur ki müferriḥ mesken
Fikrim ol fikr-i güzeldür ki o fikr-i zībā

چه کنی نوش که در دیر چو من شیدا نیست
نیست این جز سخن بوالهوسر رعنایی

Sen cihānda ne içeñ yoḳ delü bence dirseñ
Bu'l-heves sözinüñ āḫar bu degüldür raʿnā

باادب باش که هر کس نتواند گفتن
سخن پیر مگر برهمنی یا رایی

Ol edeble ḳamu ḫalḳ dimege ḳādir olmaz
Pīr sözini meger Hindū ḥakīmi ola[1]

صنما غیر تو در خاطر ما کی گُنجد
که مرا نیست بغیر از تو بکس پروایی

Senden āḫar be güzel ḫāṭırıma key ṣıġar[2]
Senden āḫarle benüm kimse ile yoḳ pervā[3]

[B 250a]

رحم کن بر دل مجروح و خراب حافظ
زانکه هست از پی امروز یقین فردایی

Eyle vīrān yaralu ḳalb-i Ḫ^{v}āceye raḥmet
Zīra vardur bugünüñ ṣoñı yaḳīnen ferdā

---

[1] meger B: megerem H, N / ~ Pīr sözin ola meger Hindū ḥakīmi yārā H, N, B
[2] ~ Ey güzel nice ṣıġar ḫāṭırıma senden ġayr H, N, B
[3] pervā ülfet maʿnāsına H, N, B

557
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

صبحست و ژاله میچکد از ابر بهمنی
برگ صبوح ساز و بده جام یک مَنی

Ṭañ vaḳti yaġdırur ḳıraġı zemheri eb[i]r[1]
Düz ṭañ nevālesini vü bir rıṭl-ı cāmı vir[2]

در بحر مایی و منی افتاده‌ام بیار
می تا خلاص بخشدم از مایی و منی[3]

خون پیاله خور که حلالست خون او
در کار باده باش که کاریست کردنی

Nūş eyle ḫūn-ı cāmı ki anuñ ḥelāl ḳanı
Ol yār işinde işleyecek kim bir işdür[4]

[H 280b] [N 290b]

گر صبحدم خمار ترا درد سر دهد
پیشانئ خمار همان بِه که بشکنی

Ṭañ vaḳti ḫumārı saña baş aġrısı virür[5]
Ol yeg ki sen ḫumār-ı_alnın idesin kesr

ساقی بدست باش که غم در کمین ماست
مطرب نگاه دار همین ره که میزنی

Tiz ol be sāḳī kim pusıda ḳayġumuz bizüm[6]
Sāzende ṭut maṣūn bu yolı kim elüñ urur

---

[1] eb[i]r: [ebr. Vezin zaruretiyle mütercim tarafından harekelendirilerek (اَبِرْ) şeklinde yazılmış.]

[2] ~ nüsḫa-i mışrāʿ-ı ṣānī: Ṭañ azığın ḥāżırla vü bir rıṭl-ı cāmı vir H, N, B

[3] ~ [bu beyit üç nüshada da tercüme edilmemiş. Anlamı: Benlik ve bizlik denizine düşmüşüm, mey getir. Ki benlik ve bizlikten beni kurtarsın.]

[4] ~ nüsḫa: Ol yār işinde idecegüñ kim bir işdür H, N, B

[5] ~ Çig vaḳti ger ḫumār saña baş aġrısı virür H, N, B

[6] ~ nüsḫa: Ellen be sāḳī kim pusıda ḳayġumuz bizüm H, N, B * kenāra nüsḫa taḥrīr olına H, N, B

می ده که سر بگوش من آورد چنگ و گفت
خوش بگذران و بشنو ازین پیر منحنی

Mey vir ki sāz getürdi başın gūşıma didi
Ḳaddi bükük ḳocadan işit ḫoşça dem geçir

حافظ به بی‌نیازئ رندان که می بخور
تا بشنوی ز صوت مغنّی هوالغنی

İç bāde bī-niyāzi-yi mestān için Ḫᵛāce
Tā işideñ ki ṣavt-ı muġannīden ol ḳadīr

558
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

عمر بگذشت به بیحاصلی و بوالهوسی
ای پسر جام مَیَم ده که بپیری برَسی

Geçdi bī-ḥāṣıl ʿömür istek ü ḫᵛāhişlik ile
Vir baña cām-ı mey oġul ki iresin pīrlige[1]

[B 250b] لَمَعَ البَرْقُ من الطّور و آنست به
فلعلّی لک آتٍ بِشِهابٍ قَبَسی

Semt-i yārdan belürüp şaʿşaʿa anı gördüm
Eylerim um getürem şuʿle ile egsi[2] saña

چه شکرهاست درین شهر که قانع شده‌اند
شاهبازان طریقت بمقام مگسی

[1] ~ nüsḫa: Geçdi beyhūde ʿömür hep heves ü istekle / Baña vir cām-ı mey oġul kim ireñ pīrlige H, N, B
[2] egsi: [yarı yanmış odun]

Nice kes var ki bu Şīrāzda olurlar ḳāniʿ
Nice şāhīn-i ṭarīḳat ki maḳarr-ı sinege[1]

دوش در خیل غلامان درش میرفتم
گفت کای بیکس و بیمار تو باری چه کسی

Dün giderdüm ḳapusı ḳulları zümresi ile[2]
Didi k'ey ḫaste vü bī-kes kişi kimsin di hele

تا چو مجمر نفسی دامن جانان گیرم
جان نهادیم بر آتش ز پی خوش نفسی

Ṣan buḫurdān ṭutarım yār etegin bir ānca
Ḫoş nefes olmaḳ içün gönli ḳoduḳ āteşe tā[3]

[H 281a] [N 291a]

با دل خون شده چون نافه خوشش باید بود
هر که مشهور جهان گشت بمشکین نفسی

Nāfe-veş baġrı ḳan olmaḳla gerek ḫoş olmaḳ
Her o kes kim dem-i müşkīnle cihān şöhri[4] ola[5]

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش
وه که بس بیخبر ازین همه بانگ جرسی

Gitdi kārvān u sen uyḫuda öñi çöl yerde
Bunca çañlar çalınur yoḳ ḫaberüñ veh ki saña[6]

[1] ~ Nice şāhīn-i ṭarīḳat ki sinek meskenine H, N, B
[2] ~ ḳulları ortasında H, N, B
[3] ~ Ṣan buḫurdān ṭutarım yār etegin tā ki bir ān / Ḫoş nefes olmaḳ içün gönli ḳoduḳ ki ateşe H, N, B
[4] cihān şöhri: [cihān şöhreti. Vezin zaruretiyle "şöhresi" veya "şöhreti" yerine şöhri yazılmış.]
[5] ~ Baġrı ḳan olmaġ ile nāfece lāyıḳ ola ḫoş / Her kim oldıysa cihān şöhreti müşkīn dem ile H, N, B
[6] ~ Kārvān gitdi vü sen uyḫudasın çöl öñde H, N, B

بال بگشا و صفیر از شجر طوبی زن
حیف باشد چو تو مرغی که اسیر قفسی

Aç himem bāli vü ur ṣıḳlığı Ṭūbā daldan[1]
Sence bir ḳuş ḳafesin ola esīri ḥayfā

چند پوید بهوای تو ز هر سو حافظ
یسر الله طریقًا بِک یا ملتمسی

Nice dek ʿışḳuñ ile Ḫᵛāce yeler her semte
Sevdigim ḳolay ide sen yaña Ḥaḳ bir yol aña

559
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

کتبتُ قصّةَ شوقی و مدْمَعی باکی
بیا که بی تو بجان آمدم ز غمناکی

Miṣāl-i şevḳimi yazdum u aġlayıcı gözüm
Be gel ki geldüm elemden ölüme sensiz kim

بسا که گفته‌ام از شوق با دو دیدهٔ خویش
ایا منازل سَلْمٰی فاین سَلْمٰاکی

Ne çoḳça dimiş idüm iki gözime şevḳden
Be Selmāñız nerede ey Selem maḥalli gözüm[2]

[B 251a] عجیب واقعه‌ای و غریب حادثه‌ایست
انا اصطبرت قَتیلاً و قاتلی شاکی

ʿAcīb vāḳıʿa daḫı ġarīb ḥādiṯedür
Ki ben ölüme ṣabūrum u şākī ḳātilim[3]

---

[1] ~ Ṭūbā şāḫdan H, N,B; ~ Işlıḳ ur aç per-i himmet şecer-i Ṭūbādan H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Be dilrübā nerde ey gözüm maḥalli gözüm H, N, B
[3] ~ Ṣabūrum ölüme ben iştikāda ḳātilim H, N, B

کرا سزد که کند عیب دامن پاکت
که همچو قطره که بر برگ گل چکد پاکی

Kime sezā ki ide pāk dāmenüñ taʿyīb
Ki çiy ṭamar gibi gül yapraġına pāksın kim

ز خاک پای تو داد آب روی لاله و گل
چو کلک صنع رقم زد بآبی و خاکی

Güle vü lāleye yüz ṣuyı virdi pā ḫāküñ[1]
Urunca ʿunṣura ḫaṭ kilk-i ṣunʿ-ı Ḥaḳ çünkim

[H 281b] [N 291b]

صبا عبیرفشان گشت ساقیا برخیز
و هات شمسة کَرْم مُطیّبٍ زاکی

Be sāḳī ḳalḳ ki ṣabā ṣatıcı ʿabīr oldı
Getür güzel ḳoḳulı aşma şemmesin sen kim[2]

دع التّکاسلَ تَغْنَمْ فقد جَرٰی مَثَلٌ
که زادِ راهروان چستیست و چالاکی

Bıraḳ tekāsüli ol niʿmet ile ḍarb-ı meṣel
Ki yolcı azıġı tizlikle cüst ü cūluk kim[3]

اثر نماند ز من بی شمائلت آری
اَرٰی مآثِرَ محیای مِن محیّاکی

Senüñ ḫuyuñsuz eṣer ḳalmadı özümden evet
Görirem iyligi dirligimüñ yüzüñden kim

[1] ~ Güle lāleye ḥürmet virüp ayaḳ ḫāküñ H, N
[2] ~ nüsḫa: Getür güzel ḳoḳulı aşma ḳoḳusın sen kim H, N, B * nüsḫa taḥrīr olına H, N, B
[3] ~ Yaraġ-ı ehl-i sülûk arayup çāpüklük kim H, N

ز وصف حسن تو حافظ چگونه نطق زند
که چون صفات اِلٰهی ورای ادراکی

Ne gūne nuṭḳ ura Ḫᵛāce ki vaṣf-ı ḥüsnüñden
Ṣıfāt-ı Ḥaḳ gibi idrākden añarı o kim

560
mütefāʿilün feʿūlün mütefāʿilün feʿūlün

که برد بنزد شاهان ز من گدا پیامی
که بکوی می فروشان دو هزار جم بجامی

Kim ilete ben gedādan ḫaber ol ḥużūr-ı cāma
Süci ṣatılur maḥalde iki biñ Cem el be-cāma[1]

شده‌ام خراب و بدنام و هنوز امیدوارم
که بهمّت عزیزان برسم بنیک نامی

Olubam ḫarāb ü bed-nām ü henüz ki var ümīdim
K’ulular duʿāsı ile irişem eyüce nāma[2]

تو که کیمیافروشی نظری بقلب ما کن
که بضاعتی نداریم و فکنده‌ایم دامی

Sen o kīmyā ṣatansın naẓar eyle ḳalbimüze
Ki biżāʿa ṭutmayuz hem aġı kurmışız ʿavāma[3]

[B 251b] ز رهم میفکن ای شیخ بدانه‌های تسبیح
که چو مرغ زیرک افتد نفتد بهیچ دامی

Beni aṭma yoldan ey şeyḫ nice dāne tesbīḥle
Ki çāpük ḳuş-āsā düşse o ki düşmez aġ u dāma[4]

---

[1] ~ Ḫaber ol ḥużūr-ı şāha kim ilete ben gedādan / Süci ṣatılan maḥalde iki biñ Cem elde kāse H, N, B
[2] ~ nüsḫa-i mışrāʿ -ı şānī: Ki bulam ḫalāṣ fenādan eyüler duʿāsı ile H, N, B
[3] ~ ki metāʿ ṭutmayuz hem H, N, B; ʿavāma ~ ʿumūma H, N, B
[4] ~ Tīzerekçe ḳuş çü düşse o ki düşmez āġ u dāma N, B

برويد پارسايان كه برفت پارسايى
مى ناب دركشيدم و برفت نيك نامى

Yüri varuñ ey ṣūfiler ṣūfiliḳ demi gidüpdür
Çekeriz şarāb-ı ṣāfī vü gidüp nāmūs ü nāme

[H 282a] [N 292a] عجب از وفاى جانان كه تفقّدى نفرمود
نه بخامه‌اى سلامى نه بنامه‌اى پيامى

ʿAcībem vefā-yı yārdan ki suʾāli yoḳ ḳulından
Ne selāmı var ḳalemle ne de bir ḫaber be-nāme

سر خدمت تو دارم بخرم بلطف و مفروش
كه چو بنده كمتر افتد بمبارکى غلامى

Ṭutarım başımda işüñ beni ḫoş ile al u ṣatma[1]
Ki bu ḳulca ḳutluluḳda düşer az ki bir ġulāma

بكجا برم شكايت بكه گويم اين حكايت
كه لبت حيات ما بود و نداشتى دوامى

Nereye şikāyet iltem kime bu miṣāli diyem[2]
Ki ḥayātımuz lebüñdi velī ṭutmaduñ müdāma

اگر اين شراب خامست اگر اين حريف پخته
بهزار بار بهتر ز هزار پخته خامى

Eger ise çig bu bāde vü ger ise puḫte bu şaḫṣ[3]
Nice kerre bir çig aḥsen nice biñ pişik enāma

[1] ~ Ṭutarım işüñ hevāsın beni ḫoş ile al u ṣat H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Kime eyleyem şikāyet kime söyleyem bu ḥāli H, N, B
[3] Tāze şarāb eskiden ḫoşdur, zīrā delidür. H, N

بگشای تیر مژگان و بریز خون حافظ
که چنان کشنده‌ای را نکند کس انتقامی

Müje oḳına güşād vir daḫı dök ḳanın Ḫ^{v}ācenüñ
Ki o veş ḳatīle irmez kişi desti intiḳāma

561
mef^{ʿ}ūlü mefā^{ʿ}īlü mefā^{ʿ}īlü fe^{ʿ}ūlün

گفتند خلایق که تویی یوسف ثانی
چون نیک بدیدم بحقیقت بِه از آنی

Sensin didiler saña ḳamu Yūsuf-ı ṣānī
Çün gördüm eyü andan eyüsin be-ḥaḳānī

شیرینتر از آنی بشکرخنده که گویم
ای خسرو خوبان که تو شیرین زمانی

Sükker gülüşüñle saña şīrīnce ki dirler
Sensin be güzeller şehi şīrīn-i zamānī

تشبیه دهانت نتوان کرد بغنچه
هرگز نبود غنچه بدین تنگ دهانی

İtmek olamaz ġoncaya beñzetme dehānuñ
Her dem olamaz böylece ṭar ġonça dehānı

[B 252a]

گر سرو بماند از قد و رفتار تو بر جای
بخرام که از سرو گذشتی بروانی

Ger ḳaldı yerinde ḳad ü reftārıñıdan serv[1]
Ṣalın ki revān ile geçüpsin be sen anı[2]

---

[1] reftārıñıdan: [vezin zaruretiyle nun harfi her üç nüshada esreyle harekelendirilmiştir.]
[2] ~ nüsḫa: ki sen anı H, N, B

[H 282b] [N 292b]

صد بار بگفتی که دهم زین دهنت کام
چون سوسن آزاده چرا جمله زبانی

Yüz kez bu femimden saña didüñ ki virem kām
Zanbaḳ gibi niçün ki lisān cümlece yanı

چشم تو خدنگ از سپر جان گذراند
بیمار که دیده‌ست بدین سخت کمانی

Gözüñ geçürir cān siperinden ki ḫadeng oḳ
Kim gördi çeker ḫaste bu veş serdçe kemānı

چون اشک بیندازیش از دیدهٔ مردم
آنرا که دمی از نظر خویش برانی

Göz yaşı gibi dīde-i merdümden atarsın
Ol şaḫṣı ki bir dem naẓaruñdan süreñ anı[1]

در راه تو حافظ چو قلم کرد ز سر پا
چون نامه چرا یکدمش از لطف نخوانی

ʿIşḳuñda Ḫᵛāce başdan ayaḳ itdi ḳalem-vār
Ṣan nāme niçün sen oḳumañ luṭf ile anı

از پیش مران حافظ غمدیدهٔ خودرا
در عشق رخت داد دل و دین و جوانی

Sen sürme yanuñdan keder-ālūde Ḫᵛāceñi
Virdi dil ü dīn ʿışḳ-ı yañaġuñda cevānī[2]

[1] ~ nüsḫa: Göz yaşı gibi kim naẓar-ı ḫalḳdan atarsın / Anı ki bir ān öz naẓaruñdan süreñ anı H, N, B
[2] ~ Gençlikle dil ü dīn ruḫuñuñ ʿışḳına virdi H, N, B * nüsḫa taḥrīr olına H, N

562
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

لبش میبوسم و در میکشم می
بآب زندگانی بُرده‌ام پی

Dudaġın öperim hem içerim mey
İletdüm āb-ı ḥayvāna iz ü pey

نه رازش می‌توانم گفت با کس
نه کس را می‌توانم دید با وی

Ne sırrın dimege şaḫṣa gücüm var
Ne var gücüm ki[1] görem şaḫṣı bā-vey[2]

لبش میبوسد و خون میخورد جام
رخش میبیند و گل میکند خوی

Ḳadeḥ öper leb-i yāri içer ḳan
Yañaġın gül görür döker ʿaraḳ ḫᵛey[3]

گل از خلوت بباغ آورد مسند
بساط زهد را چون غنچه کن طی

ʿAdemden gül getürdi bāġa mesken
Libās-ı zühdi itdi ġonce-veş ṭay[4]

[H 283a] [N 293a] [B 252b]

بده جام می و از جم مکن یاد
که میداند که جم کی بود و کی کی

Cem’i yād itme sāḳī cām-ı mey vir
Bilür kim ki ḳaçan Cemdi ḳaçan Key

---

1 ki: - H
2 anuñla dimekdür H, N
3 ʿaraḳ: ġarḳ H; döker ʿaraḳ ḫey ~ döker der ü ḫey H, N, B
4 itdi ~ eyle H, N; * [ṭay itmek, eylemek] dürmek H, N

بزن در چنگ چنگ ای ماه مطرب
رگش بخراش تا بخروشم از وی

Be muṭrib māhı ur sen sāza mızrab
Ṭamarın ṭırmala tā çü şem ez-vey[1]

چو چشمش مست را مخمور مگذار
بیاد لعلش ای ساقی بده می

Anuñ gözi gibi maḫmūr bıraḳma
Vir ey sāḳī lebi yādına sen mey

نجوید جان از آن قالب جدایی
که باشد خون جامش در رگ و پی

O tenden istemez ayrılma cān kim
Ṭamar u iliginde ola cām mey

چو مرغ صبح میگوید که هوهو
مَنِه از دست جام باده هی هی

Seḥer ḳuşı ki söyler āh-ı feryād
Ḳoma elden mey-i cāmı ki hey hey

زبانت درکش ای حافظ زمانی
حدیث بی زبانان بشنو از نی

Dilüñ çek bir zamān ey Ḫᵛāce Ḥāfıẓ
İşit dilsizligin sözini ez-ney

[1] ~ nüsḫa: Behey muṭrib behey ur sāza mızrab / Ṭamarın çek ki çü şemm andan ez-vey H, N, B

563
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

مخمور جام عشقم ساقی بده شرابی
پر کن قدح که بی می مجلس ندارد آبی

Maḫmūr-ı cām-ı ʿışḳam vir sāḳi āb-ı maḳbūl
Ṭoldur ḳadeḥ ki meysiz yoḳ ẕevḳ bezme maḥṣūl[1]

عشق رخ چو ماهش در پرده راست ناید
مطرب بزن نوایی ساقی بده شرابی

Mehce yañaġı ʿışḳı gelmez bu perdede rāst
Sāzende çal nevāyı vir sāḳi āb-ı maḳbūl

شد حلقه قامت من تا بعد ازین رقیبت
زین در دگر نراند ما را بهیچ بابی

Ḥalḳa_oldı ḳāmetim tā bundan ṣoñı raḳībüñ
Bāb āḫare bu bābdan hiç sürmeye beni ol

[H 283b] [N 293b]

در انتظار رویت ما و امیدواری
در عشوهٔ وصالت ما و خیال خوابی

Yüzüñ neẓāretinde ümmīdlig ileyüz biz
Eṭvār-ı vuṣlatuñda ḫᵛāb-ı ḫayālleyüz ḳul

[B 253a]

مخمور آن دو چشمم آخر کم از سؤالی
بیمار آن دو لعلم آخر کم از جوابی

Maḫmūr-ı_o iki gözem degmez miyim suʾāle
Degmez miyim cevāba ben ol dü laʿle maḳtūl[2]

---

[1] ~ nüsḫa: Pür it ḳadeḥ ki meysiz ṭutmaz ṣafāyı hiç ol H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Maḫmūr-ı o iki gözem degmem mi ben suāle / Degmem mi ben cevāba kʾol iki laʿle maḳtūl H, N, B

حافظ چه مینهی دل تو در خیال خوبان
کی تشنه سیر گردد از لمعهٔ سرابی

Niçün be Ḫʿāce ḳorsın ḫūblar ḫayāline dil
Pertev uran şarābdan nic'ola ṭoḳ ṣusuz k'ol[1]

564
mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

می خواه و گل افشان کن از دهر چه میجویی
این گفت سحرگه گل بلبل تو چه میگویی

Mey iste vü gül saç sen n'isteñ ki cihāndan sen
Bunı didi ṭañda gül bülbül ki ne dirsüñ sen

مسند بگلستان بر تا شاهد و ساقی را
لب گیری و رخ بوسی می نوشی و گل بویی

Gülzāre ilet mesken tā dilber ü sāḳinüñ
Işır lebin öp yüzin gül ḳoḳla vü iç mey sen

تا غنچهٔ خندانت دولت بکه خواهد داد
ای شاخ گل رعنا از بهر که میرویی

Tā kim ki güleç aġzuñ devlet viriser āyā
Ey ḫoşça gülüñ dalı bitdüñ kimüñ için sen

شمشاد خرامان کن و آهنگ گلستان کن
تا سرو بیاموزد از قدّ تو دلجویی

Boyuñı ḫırāmāñ it hem ḳaṣd-ı gülistān it
Tā ögrene servi kim dil almaġı ḳaddüñden

[1] ~ nüsḫa: Ḫūblar ḫayāline sen göñül Ḫʿāce ne ḳorsuñ / Şuʿl-i şarābdan ola nice ḳanıḳ ṣusuz k'ol H, N, B

امروز که بازارت پرجوش خریدار است
دریاب و بِنِه زادی از مایهٔ نیکویی

Bugünki bazāruñ ḫoş alıcısı pek çoḳdur
Cemʿ it ü bir azıḳ ḳo sermāye-i iylikden

چون شمع نکورویی در رهگذر بادست
طرف هنری بربند از مایهٔ نیکویی

Yüz ḫoşlıġı şemʿi çün yel uġraġı yerdedür
Bir maʿrifet ucın düg sermāye-i gençlikden

[H 284a] [N 294a]

آن طرّه که هر جعدش صد نافهٔ چین ارزد
خوش بودی اگر بودی بوییش ز خوش خویی

Ol ṣaç ki beher bükmi yüz nāfe-i Çīn deger
Olurdı ḫoş olaydı ger ḥiṣṣesi ḫoş ḫūydan[1]

هر مرغ بدستانی در گلشن شاه آمد
بلبل بغزل خوانی حافظ بدعا گویی

Bir fıḳra ile her ḳuş şeh bāġına gelmekde
Naġme_itmek ile bülbül Ḥāfıẓ da duʿā-gūylan[2]

565
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[B 253b]

نوبهارست در آن کوش که خوشدل باشی
که بسی گل بدمد باز و تو در گِل باشی

İlk bahārdur aña saʿy eyle ki ḫoş-dil olasın
Zīrā çoḳ dem yine gül açıla sen gil[3] olasın[4]

---

[1] ~ ger ḳoḳusı ḫoş ḫūydan H, N, B
[2] ~ Ḥāfıẓ ḥamd itmek ilen H, N, B
[3] gil; çamur kim ʿArapça ṭīñdür. H, N, B
[4] ~ Nice dem gül açılayım yine sen gil olasın H, N, B

چنگ در پرده همین میدهدت پند ولی
وعظت آنگاه کند سود که قابل باشی

Her zamān perdede sāz saña virür nuṣḥı vü līk
Ol dem eyler saña pend aṣṣı ki ḳābil olasın

من نگویم که کنون با که نشین و چه بنوش
که تو خود دانی اگر زیرک و عاقل باشی

Ben saña şimdi dimem kimle otur hem de ne iç
Kim bileñ sen anı ger zīrek ü ʿāḳıl olasın

در چمن هر ورقی دفتر حالی دگرست
حیف باشد که ز حال همه غافل باشی

Bāġda bir özge şekil ḥāle kitāb her yapraḳ
Ḥayf saña kim ḳamunuñ ḥāline ġāfil olasın

گرچه راهیست پر از بیم ز ما تا بر دوست
رفتن آسان بود [ار] واقف منزل باشی

Gerçi bizden ṭolı tā yāre degin yol ḳorḳu
Gitmek āsān ola ger vāḳıf-ı menzil olasın

نقد عمرت ببرد غصّهٔ دنیی بگزاف
گر شب و روز درین قصّهٔ مشکل باشی

ʿÖmriñüñ varın alur ġuṣṣa-i dünyā aylaḳ[1]
Ger bu veş fıḳra-i müşkilde şeb ü leyl olasın

[1] ~ Naḳd-i ʿömrüñ iledür ġuṣṣa-i dünyā aylaḳ H, N, B

حافظا گر مدد از بخت بلندت باشد
صید آن شاهد مطبوع شمائل باشی

Yüce baḫtuñdan olursa meded ey Ḫᵛāce saña
Ol ḫūyı ḫoş güzele ṣayd ile nāʾil olasın

[H 284b] [N 294b]

566
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

نسیم صبح سعادت بدان نشان که تو دانی
گذر بکوی فلان کن در آن زمان که تو دانی

Be ḫoş seḥer yeli sen ol nişānla sen ki bilürsin[1]
Nigār yaña güẕer eyle o demde sen ki bilürsin

تو پیک خلوت رازی و دیده بر سر راهت
بمردمی نه بفرمان چنان بران که تو دانی

Sen ol yalınca evin peykisin ü göz yola nāẓır
Emirle ṣanma niyāz ile şöyle git ki bilürsin

بگو که جان عزیزم ز دست رفت خدا را
ز لعل روح فزایش ببخش آن که تو دانی

Di aña gitdi żaʿīf cānum elden Allāh içün kim
Fezāy-ı cān dudaġuñdan vir anı sen ki bilürsin

[B 254a]

من این حروف نوشتم چنانکه غیر ندانست
تو هم ز روی کرامت چنان بخوان که تو دانی

Bu ḥarfleri yazubem ben ki şöyle bilmedi kimse
Ve sen kerem yañadan şöyle oḳı sen ki bilürsin[2]

[1] ~ Seḥer güzelce yeli ol nişānla sen ki bilürsin H, N, B
[2] ~ Bu güne ḥarfleri yazdum ki şöyle bilmedi kimse / Ve sen kerem yañadan oḳı şöyle sen ki bilürsin H, N, B

امید در کمر زرکشت چگونه ببندم
دقیقه‌ایست نگارا در آن میان که تو دانی

Ne güne bağlayam ārzū ḳuşaġ-ı zer-keş ki ben
Bir incelik var o belde kim anı sen ki bilürsin

خیال تیغ تو با ما حدیث تشنه و آبست
اسیر خویش گرفتی بکش چنان که تو دانی

Bize ẖayāl-i ḳılıcuñ ki teşne hem ṣu sözidür
Ki ṭutduñ öz ḳuluñ öldür ki öyle sen ki bilürsin[1]

یکیست ترکی و تازی درین معامله حافظ
حدیث عشق بیان کن بدان زبان که تو دانی

Bu güne işde be Ḫ^{v}āce ʿArabça Türkçe birdür
Beher dil ile ʿayān eyle ʿışḳ sözin ki bilürsin

567
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

نوش کن جام شراب یک منی
تا بدان بیخ غم از دل برکنی

Bir rıṭıllıḳ[2] cām-ı mey nūş it hemīn
Tā anuñla ġam kökin ḳoparasın

[1] ~ nüsẖa: Bize ẖayāl ḳılıcuñ şān ki teşneye ṣu sözidür / Ki ṭutduñ öz ḳuluñ öldür o güne sen ki bilürsin H, N, B → sözidür ~ kelāmı H, N

[2] rıṭıl: [rıṭl. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[H 285a] [N 295a]

دل گشاده دار چون جام شراب
سر گرفته چند چون خم دنی

Ṭut güşāde cām-ı mey-āsā göñül
Baş dıḳaçlu küpçe nice olasın[1]

چون ز خم بیخودی رطلی کشی
کم زنی از خویشتن لاف منی

Çün bī-ḫodlıḳ küpden içeñ bir rıṭıl[2]
Lāf özüñden benligi az urasın

سنگ سان شو در قدم نی همچو آب
جمله رنگ آمیزی و تردامنی

Ol ayaḳda ṭaşça olma ṣu gibi
Ḳarışur her renge ter dāmen hemīn

دل بمی دربند تا مردانه وار
گردن سالوس و تقوی بشکنی

Vir yigitler gibi göñül bādeye
Zühd ü taḳvā boynını kesr idesin

خیز و جهدی کن چو حافظ تا مگر
خویش را در پای معشوق افکنی

Ḳalḳ ü cehd it Ḫ^{v}āce-veş tā ola kim
Dost ayaġına özüñ bıraġasın[3]

---

[1] ~ Nice başı ṭapalu küpçe olasın H, N, B

[2] rıṭıl: [rıṭl. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[3] ~ nüsḫa: özüñ ḫāk idesin H, N, B

[B 254b]

568
fāʿilün mefāʿīlün fāʿilün mefāʿīlün

وقت را غنیمت دان آن قدر که بتوانی
حاصل از حیات ای جان این دمست تا دانی

Bu demi ʿināyet bil ol degin ki ḳādirsin
Varlığı ḥayātın cān bu demi ki bilesin[1]

کام بخشئ گردون عمر در عوض دارد
جهد کن که از دولت کام عیش بستانی

Gök virince maḳṣūduñ ṣaġlıġuñ ṭutar ʿaksin[2]
Saʿyi it ki varlıḳdan dad-ı ẕevḳi alasın

پند عاشقان بشنو و از در طرب بازآ
کاین همه نمی‌ارزد شغل عالم فانی

Nuṣḥ-i ʿāṣıḳān diñle gel ṣafā ḳapusından
Kim bu cümle ẕevḳ degmez fānī ʿālemin şuġlın

پیش زاهد از رندی دم مزن که نتوان گفت
با طبیب نامحرم حال درد پنهانی

Şeyḫ ḳatında mestlikden urma dem dimek k'olmaz
Bilmeyen ṭabībe ʿarż eylemek nihān derdin

[H 285b] [N 295b]

باغبان چو من زین جا بگذرم حرامت باد
گر بخاك من سروی غیر دوست بنشانی

Baġçevān ḥarām olsun çün geçem bu dünyādan
Ḳabrime dikerseñ ger bir aġaç ḥabīb ġayrın[3]

---

[1] ~ ʿÖmriñüñ nuḳūdı cān bu demi ki bilesin H, N, B
[2] ~ Virmesi merām cevrin ṣaġlıġın ṭutar ʿaksin H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Ger yerime bir servi dostumuñ dikeñ ġayrın H, N, B

خم شکن نمی‌داند این قدر که صوفی را
جنس خانگی باشد همچو لعل رمّانی

Küp ḳıran aġa bilmez ṣūfiye bu deñlü var
Ḫānesinde olmuş mı ṣanki laʿl-i rummānın

می‌روی و مژگانت خون خلق میریزد
تیز میروی جانا ترسمت فرومانی

Sen gideñ ü müjgānuñ ʿālemin döker ḳanın
Tīz yürirseñ ey dilber ḳorḳarım ki ḳalasın

با دعای شبخیزان ای شکردهان مستیز
در پناه یک اسمست خاتم سلیمانی

İtme lec ki şeb-ḫīzin[1] al duʿāsın[2] ey leb-ḳand[3]
Bir isim penāhında ḫātemi Süleymānın

دل ز ناوک چشمت گوش داشتم لیکن
ابروی کماندارت میبرد بپیشانی

Dil gözüñ oḳından ben ṭutardum ḫafā ammā
Yay ṭutan ḳaşuñ alur çatmaġ ile_o ḳaş alın[4]

یوسف عزیزم رفت ای برادران رحمی
کز غمش عجب دیدم حال پیر کنعانی

Sevdigim Yūsuf gitdi merḥamet idin iḫvān
Hālini ġarīb gördüm āh ki pīr-i Kenʿānın

---

[1] şeb-ḫīz, gice ḳalḳup āh u enīn idendür. H, N, B
[2] duʿāsın: duʿāsın ki H
[3] ~ nüsḫa: İtme lec ki şeb-ḫīzin al duʿāsın behey ḫoş-leb H, N, B
[4] ~ nüsḫa: Kirpigüñ oḳından dil ṭutarım ḫafā ammā / Mekr ile alur benden yay ṭutan o ḳaş alın H, N, B

[B 255a]

زاهد پشیمانرا ذوق باده خواهد کُشت
عاقلا مکن کاری کآورد پشیمانی

Öldürür meyin ẕevḳi tevbe eyleyen şaḫṣı
Eyleme bir iş uşlu k'ide ol seni ġamgīn

از درم درآ زودی تا زنم ز شادی دست
روشنی بمن پیوست راستی بمهمانی

Ḳapudan gire birgün tā uram feraḥdan el
Şenligim baña irdi ḳonıġ-ıla ey ġamgīn

جمع کن بإحسانی حافظ پریشان را
ای شکنج گیسویت مجمع پریشانی

Eylüg ile cemʿ eyle Ḫᵛāce-i perīşānı
Daġnıġı cem[i]ʿ [1] iden ey ṣaçı şikenc-āyīn

[H 286a] [N 296a]

گر تو فارغی از ما ای نگار سنگین دل
حال خود بخواهم گفت پیش آصف ثانی

Ṭaş baġırlu yārim sen ger geçer iseñ benden
Ol vezīr öñine bu ḥālimi diyiserin [2]

569
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

هواخواه توام جانا و میدانم که میدانی
که هم نادیده میبینی و هم ننوشته میخوانی

Senüñ ʿışḳuñlayım ey yār bilürem ki bilürsüñ de
Göreñ görülmedük zīrā yazılmaduḳ oḳursuñ da[3]

---

[1] cem[i]ʿ: [cemʿ. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] ~ Ey ḥacer bağırlu yār sen geçeñ eger benden H, N / [metin] Ol vezīr öñine ben ḥālimi diyiserim H, N, B [İkinci mısrada kafiye sebebiyle derkenar tercih edildi.]

[3] ~ Ki hem görülmedik göreñ yazılmaduḳ oḳursuñ da H, N, B

ملک در سجدهٔ آدم زمین بوس تو نیّت کرد
که در حسن تو چیزی دید بیش از حدّ انسانی

Melek Ādem sücūdında idüp niyyet zemīn-būsuñ[1]
Ki buldı ḥadd-i insāndan ziyāde nesne ḥüsnüñde

خَمِ جَعْدَت بنامیزد کنون مجموعهٔ دلهاست
ازان باد ایمنی بادت که انگیزد پریشانی

Ḳıvırcıḳ zülfüñ Allāh ṣaḳlasun dil dernegi şimdi[2]
O yelden emnüñ olsun kim saña fetret ḳopar anda

امید ازبخت میدارم که بُگشایم کمر بندش
خدا را ای فلک از من گره بُگشا ز پیشانی

Ṭutarım um ki baḫtımdan çözem bel baġını yārin
Alından aç felek dügüm Ḥaḳiçün olma ḳışḳan da[3]

بیفشان زلف و صوفی را ببازی و رقص آور
که از هر رقعهٔ دلقش هزاران بت بیفشانی

Ṣaçuñ silk hem getür raḳṣa vü luʿbe zāhidi cānā
Ki her bir yamasından ṭonınuñ biñ büt ṣaçasuñ da

چراغ افروز چشم ما نسیم زلف خوبانست
مباد این جمع را یا رب غم از باد پریشانی

Gözimüz şemʿinüñ şevḳi güzeller zülfinüñ ʿıṭrı
Perīşānlıḳ yelinden olmasun ġam Ḥaḳ bu dernekde

---

[1] ~ nüsḫa: yer öpmek saña cezm itdi H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Ḳıvırcıḳ zülfüñ olsun ṣaḳlu diller dernegi şimdi H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Ümīdüm var sitārımdan ki çözem yār kemer-bendin / Felek Allāh içün aç baña ol dügmi kim alnuñda H, N, B ~ nüsḫa: O dil baġı ḳaşuñda ʿāṣıḳānuñ işinüñ feṭḥi / Ḥaḳiçün dem ārām it yārin alnından aç dügmin H, N, B ~ yārin aç cebhesi dügmin H, N, B

[B 255b] ملامتگو چه دریابد ز راز عاشق و معشوق
نبیند چشم نابینا خصوص اسرار پنهانی

Ne añlar ẕemm idenler ʿāşıḳ u maʿşūḳa sırrından
Gözi görmez körüñ maḫṣūṣ ki gizlü sır göre ḳande[1]

ملول از همرهان بودن طریق کاردانی نیست
بکش دشوارئ منزل بیاد عهد آسانی

Refīḳlerden ḥazīn olmaḳ degüldür iş-güẕār yolı[2]
Añışla ḫoş demin çek zaḥmetin cāy-ı varacaḳda

دریغا عیش شبگیری کهچون باد سحر بگذشت
ندانی قدر وصل ای دل چو در هجران فرو مانی

[H 286b] [N 296b] Yazıḳ ol gice ẕevḳine ki geçdi ṣan seḥer bādı
Çü bileñ dil viṣāl ḳadrin ḳalasañ ʿacz-i hicrānda

خیال چنبر زلفش فریبت میدهد حافظ
نگر تا حلقهٔ اقبال ناممکن نجنبانی

Ḫayāl-i ḥalḳa-i zülfi virür ḥayret saña Ḥāfıẓ[3]
Ki tā imkānsız iḳbāl ḥalḳasın depretme görsen de

570
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

هزار جهد بکردم که یار من باشی
مرادبخش دل بیقرار من باشی

Hezār saʿyler itdüm ki yārim olasın
Ve bī-ḳarār dilimüñ baḫş-ı kāmı olasın[4]

---

[1] ~ Körüñ görmez gözi aʿyānı ḫāṣṣa gizlü sır ḳande H, N, B
[2] ~ nüsḫa: degül iş bilicilik rāhı H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Virür aldanmañ ey Ḫ^{v}āce ḫayāl-i ḫalḳa-i zülfi H, N, B
[4] ~ Ve baḫş-ı kām-ı dil-i bī-ḳarārım olasın H, N, B

دمی بکُلبهٔ احزان عاشقان آیی
شبی انیس دل سوکوار من باشی

Bir ān gelesin o beytü'l-ḥazān-ı ʿuşşāḳa
Elem-zede dilimüñ bir şeb ünsi olasın[1]

چراغ دیدهٔ شب زنده دار من گردی
انیس خاطر امیدوار من باشی

Şuʿāʿ-ı dīde-i iḥyā-yı leylim olasın[2]
Ümīdlü ḫāṭırıma hem ayaḳdaş olasın

من این مراد ببینم بخواب که نیم شبی
بجای اشک روان در کنار من باشی

Düşümde nışf-ı ley[i]lde[3] görem mi bu kāmı
Revān yaşım yerine ḳucaġımda olasın[4]

از آن عقیق که خونین دلم ز عشوهٔ او
اگر کنم گِلَه‌ای رازدار من باشی

O laʿlden ki dilim ḳanlu ʿişvesinden anuñ
Ger iştikā iderim rāz-dārım olasın[5]

چو خسروان ملاحت به بندگان نازند
تو در میانه خداوندگار من باشی

Güzellerüñ ululları çü ḳulların oḫşar[6]
Sen anların arasında efendi olasın

---

[1] Elemlü göñlüme bir şeb enīsim olasın H, N, B ~ Elemlü ḫāṭırıma üns ü hemdem olasın H, N
[2] ~ nüsḫa: Şuʿāʿ-ı dīde-i şeb zinde-dārım olasın H, N, B
[3] ley[i]l: [leyl. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[4] ~ nüsḫa: Aḳan yaşım yerine der-ḳucaġım olasın H, N, B ~ der-kenārın H, N
[5] ~ nüsḫa: Eger şikāyet idem rāz-dārım olasın H, N, B
[6] ~ Çü ḫūblar ululları bendegāna faḫr ide H, N, B * nüsḫa taḥrīr olına H, N, B

[B 256a]

شود غزالهٔ خورشید صید لاغر من
گر آهویی چو تو یکدم شکار من باشی

Olur şikārı ki ben lāġarın gün āhūsı
Eger ki sence bir āhū şikārım olasın

سه بوسه کز دو لبت کرده‌ای وظیفهٔ من
اگر ادا نکنی قرض دار من باشی

[H 287a] [N 297a]

Vaẓīfem itdüñ iki leblerüñden üç būse
Eger ki virmez iseñ baña borçlum olasın

در آن چمن که بتان دست عاشقان گیرند
گرت ز دست برآید نگار من باشی

O bāgda kim ṭutalar ʿāşıḳān elin ḫūbān
Eger gelürse elüñden ki yārim olasın

من ار چه حافظ شهرم جَوی نمی‌ارزم
مگر تو از کرم خویش یار من باشی

Egerçi Ḫʷāce-i şehrim bir arpa ben degmem[1]
Meger ki sen keremüñden ḥabībim olasın

571
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

یا مَبْسِما یُحاکی دُرْجاً من اللّآلی
یا رب چه درخور آمد گِردَش خطِ هلالی

Ey dürce beñzer aġız ṭopṭolı incü lālā
Ṭarfında ḫaṭ hilāli yā Rab gelür ne uḥrā[2]

[1] ~ nüsḫa: Eger ki Ḫʷāce-i Şīrāzım arpa degmem ben H, N, B

[2] Ḫaṭ-ı hilālī oldur ki yeñi ay ẓuhūrında eṭrāfında ince ḫaṭ oldığı gibi yüzinüñ eṭrāfında şaḳal daḫı aña beñzer. H, N, B

حالی خیال وصلت خوش میدهد فریبم
تا خود چه نقش بازد این صورت خیالی

Şimdi ḫayāl-i vaṣluñ ḫoş virür aldanışım
Bu ṣūret-i ḫayālī ne şekli urur āyā[1]

دل رفت و دیده خون شد تن خست و جان زبون شد
فی العشق مُعجبات یأتین بالتوالی

Dil gitdi oldı göz ḳan cerḥ oldı ten eziḳ cān
ʿIşḳda gelür ġarāʾib ḥaller müdāme zīrā[2]

دل خون شدم ز دستش ز ناز چشم مستش
اُذیتُ بِالرّزایا ماللهوی و حالی

Baġrım ḳan oldı_elinden hem nāz-ı mest gözinden
Düşdüm belāya n'oldı ʿışḳıyla daḫı baña

خوی تو گر نگردد هرگز دگر نگردد
عاشق درین جوانب عارف درین حوالی

Dönmezse ger ṭabīʿuñ hiç bir daḫı dolanmaz
ʿĀşıḳ olan bu ṭarfa ʿārif olan bu yaña

یاراکبا تبرّی عن موثقی و هادی
ان تلق اهل نجد کلّم بحسب حالی

Ey eyleyen süvārī ʿahd ü viṣāḳım inkār[3]
Ger ehl-i Necd[4] görirseñ di ḥasb-i ḥālim aña[5]

---

[1] ~ Bu ṣūret-i ḫayālī üzre ne şekli kim tā H, N, B
[2] ~ nüsḫa: ʿIşḳ içre var ġarāib ḥālāt gelür müdāmā H, N, B
[3] ~ viṣāḳım aʿrāż H, N, B
[4] Necd; Mekke ile Başra arasında bir maḥaldür ki Başra ḥacıları aña uġramayınca olmaz. Ḫᵛāce Şīrāzī Necd'e teşbīh birle tekellüm buyurmuşlar. H, N, B
[5] ~ Ehl-i Şīrāz görürseñ di ḥasb-i ḥālim aña H, N, B

[H 287b] [N 297b]

دلبر بعشقبازی خونم حلال دانست
فتوای عشق چونست ای زمرهٔ موالی

Yār tāze sevdigim çün ḳanım ḥelālce bildi
Ey zümre-i mevālī[1] ʿışḳ içre nice fetvā

[B 256b]

العین ما تنامت شوقًالاهل نجد
و القلب ذٰابَ وجدًا فی دائه العضالی

Şevḳimden ehl-i Necde[2] gözüm uyumadı hiç[3]
Ġamdan eridi göñlüm[4] derdüm oñulmaz aṣlā

لله ذٰاتُ رَمْلٍ کان الحبیبُ فیها
طارَ العُقولُ طُرّاً من نظرة الغَزالی

Ol yer ki oldı anda ẕāt-ı şerīfi Ḥaḳla
Bir baḳmasından anuñ hep uçdı ʿaḳl-ı şeydā[5]

از چار چیز مگذر گر عاقلی و زیرک
امن و شراب بیغش معشوق و جای خالی

Ger uşlu hūşlu iseñ vaz gelme dört ḫuṣūṣdan
Ṣāfī mey ile boş yer hem yār ile emīn cā

می ده که گر چه گشتم نامه سیاه عالم
نومید کی توان بود از لطف لایزالی

Vir bāde gerçi k'oldum ṣuçlusı ʿālemin ben
Umsuz nice_ola olmaḳ Ḥaḳ raḥmetinden āyā

---

[1] ~ nüsḫa: ey mollalar bölügi H, N

[2] Ḫᵛāce merḥūm Şīrāzı belde-i Necde teşbīh birle buyurmuşlardur. H, N

[3] ~ nüsḫa: Ehl-i Şīrāza şevḳden gözüm uyumadı hiç H, N

[4] ~ eridi baġrım H, N

[5] ~ nüsḫa: Bir baḳışından anuñ hep uçdı ʿaḳl-ı şeydā H, N → baḳışından: baḳışdan H

ساقی بیار جامی وز خلوتم برون کن
تا دربدر بگِردم قلّاش و لااُبالی

Sāḳī getür piyāle sür ṭaşra ḫalvetimden[1]
Tā derbeder ṭolanam yoḫsulca mest ü rüsvā

چون نیست نقش دوران بر هیچ حال ثابت
حافظ مکن شکایت تا می خوریم حالی

Şekl-i cihān degül çün hiç bir yüz üzre ṯābit
Ḫʸāce şikāyet itme mey içelim ki ḥālā

صافیست جام خاطر در دور آصف عهد
قُم فاسقنی رحیقا اصفی من الزّلال

Vaḳtin vezīr-i demde ḫāṭır piyālesi pāk
Ḳalḳ vir zülālden arı ey sāḳī bāde baña[2]

الملکُ قد تباهی من وَجْدِهِ وَجِدِّهِ
یا رب که جاودان باد این قدر و این معالی

Baḫş ile iştiyāḳla il ḫalḳı faḫr iderler
Olsun ilāhī memdūd bu ḳadr u şān-ı vālā

مسندفروز دولت کان شکوه و هیبت
بُرهان ملک و ملّت بونصر بوالمعالی

[H 288a] [N 298a]

Envār-ı taḥt u devlet hem kān-ı şān u şevket
Milletle il esāsı Bū Naṣr-ı ibn-i ʿUlyā

[1] ~ sür ṭaşra ṣūfiliḳden H, N

[2] pāk ~ ṣāfī H, N; arı ~ aʿlā H, N

572
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

سَبَتْ سَلْمٰی بِصُدْغَیْهٰا فؤادی
و روحی کلّ یومٍ لی یُنادی

Esīr itdi dilim dü zülfle[1] Selmā
Ve rūḥum her gün eyler bana şekvā

[B 257a]

خدایا بر من بیدل ببخشای
و اَوْصِلنی علی رغم الاعادی

Kerem it Ḥaḳḳ içün ben ʿāşıḳa yār
İrişdür vaṣluña[2] raġmen li-aʿdā

امن انکرتنی عن عشق لیلی
تُو زَاوَّلْ آن رویکی لولی بُوادی

Beni ey ʿışḳ-ı yārdan iden inkār
Sen öñdin görmeliydüñ yüzi lālā

که همچون مَتْ بُبُوتِن دل و ایرَهْ[3]
غریقَ العِشْقِ فی بحر الوَداد

Gerekdi bence göñlüñ bir uġurdan
Olaydı ġarḳ-ı ʿışḳ der-baḥr-i sevdā[4]

---

[1] zā-lām-fā birden oḳınup zülf dimekle maʿrūf ola H, N

[2] nüsḫa: vaṣlını H, N, B

[3] [*Ki hem-çün met bubūtin dil veiyreh*] *met*'de *mim* mütekellim, *tā* ḫiṭābiyye olup *hem-çün* teşbīh olmaġla benüm gibi senüñ dimek ola. *bubūtin: bebâyed şüd*, olmaḳ gerek idi. *veiyreh* bir kerre ve bir uġurdan dimekdür. H, N, B

[4] ~ nüsḫa: Gerekdi nice göñlüñ birden ola / Hevā baḥrinde ġarḳ-ı ʿışḳ u sevdā H, N, B

به پی ما جان غرامت بسپریمن
غَرَتْ یک دی رِوِشتی اَزْ اَمادی

ʿİvāz yolıyla saña cān sipāriş[1]
Fenā şey ger görürseñ bizden ey şā

غم دل این بُواتت خورد ناچار
وَغَرْنَه وا بنی آنْچِت نشادی[2]

Gerek nā-çār yimeñ sen dil ġamını
Saña şāyestesiz şey göreñ illā

نگارا در غم سودای عشقت
توکّلنا علی ربّ العبادی

Senüñ sevdā-yı ʿışḳuñda behey yār
Tevekkül Rabb-i ḫalḳa olmuşuz hā

دل حافظ شد اندر بند زلفت
بلیلٍ مُظلم و الله هادی

Ṣaçuñ bendine gitdi Ḫʷāce göñli
Delīldür ḳarañu şebde_aña Mevlā[3]

[1] ~ nüsḫa: ʿİvaż içün saña_itdüm cān sipāriş H, N, B sipāriş ~ istegi H, N, B
[2] *ve ġarne* yoḫsa, *vā-bīnī* görürsin, *ānçi to* ol nesneyi kim, *ne-şādī* saña sāyeste degüldür H, N
[3] ~ Delīldür aña şeb-muẓlimde Mevlā H, N, B

573
müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

[H 288b] [N 298b]

نور خدا نمایدت آینهٔ مجرّدی
از در ما در آ اگر طالب عشق سرمدی

Göstere şevḳ-i Ḥaḳ saña āyine-i teferrüdi
Gir ḳapumuzdan içerü ger dileñ ʿışḳ-ı sermedi

باده بده که دوزخ ارنام گناه ما بُرد
آب زند بر آتشش معجزهٔ محمّدی

Vir baña mey ki ger aña ṭamu günāhımuz adın
Āb-ı şefāʿat ura_aña muʿcize-i Muḥammedī

شعبدهٔ بازی کنی هردم و نیست این روا
قال رسول ربّنا ما اناقط من ددی[1]

Ey bu k'ideñ degül sezā dāʾimā ḥoḳḳabāzılıḳ
Hiç degülem oyuncı ben Tañrımuz elçisi didi[2]

[B 257b]

گر تو بدین جمال و فر سوی چمن کنی گذر
سوسن و سرو گل بتو جمله شوند مقتدی

Sen bu cemāl ü ḥüsn ile bāġa eger ideñ güẕer[3]
Sūsen ü gül ü serv olurlar saña cümle muḳtedī

---

[1] [*men dedī*] ded: oyun, yāsı ıṭlāḳıyye: muṭlaḳā oyun, men dedī: yaʿni ben hiç oyunbāz degülem, ve'l-ḥāṣıl oyunbāzlıḳdan ḥaẕẕ ider degülem. H, N, B

[2] ~ Her dem ideñ oyuncılıḳ saña degül sezā ki bu / Hiç degülem oyuncı ben mürsel Ḥaḳḳımuz didi H, N

[3] ~ nüsḫa: Sen bu cemāl ü revnaḳ ile baġa ger ideñ güẕer H, N

مرغ دل تو حافظا بستهٔ دام آرزوست
ای متعلّق خجل دم مزن از مجرّدی

Ḫᵛāce senüñ göñül ḳuşuñ ārzū ṭuzaġına bend[1]
Baġlusın ey utan ki sen urma dem-i tecerrüdi

[1] ~ Ḫᵛāce senüñ göñül ḳuşuñ ārzū aġı baġlusı H, N, B aġı ~ duzaġı H, N, B

KITʿALAR

1
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

دل منه بر دنیی و اسباب او
زانکه از وی کس وفاداری ندید

Ḳoma dünyāya vü ʿunvānına dil
Zīrā andan kimse dostluḳ görmedi

کس عسل بی‌نیش ازین دکان نخورد
کس رطب بی‌خار ازین بستان نچید

Yimedi nīşsiz[1] bu yerden kimse bal
Kimse gül ḫārsız bu bāġdan dirmedi

هر بأیّامی چراغی بر فروخت
چون تمام افروخت بادش دردمید

Parladup bir şemʿa her bir demde ol
Bādı söndürdi tamām çün parladı

بی تکلّف هر که دل بر وی نهاد
چون بدیدی خصم خود می‌پرورید

Lāübāli dil aña her kim ḳodı
Gördüñ öldürdi çü ḫaṣmın besledi

[1] nīş bal arısınıñ dikenine dirler. H, N, B

[H 289a] [N 299a]

شاه غازی خسرو گیتی‌ستان
آنکه از شمشیر او خون میچکید

Ġāzī sulṭān şāh-ı dünyā alıcı
Ol ḳılıcından ki ḳan damlar idi

گه بیک حمله سپاهی میشکست
گه بهویی قلبگاهی میدرید

Bir ṣalışda geh ṣır idi biñ kişi
Geh bir ünle ḳalb evin yırtar idi

سرورانرا بی‌سبب میکرد حبس
گردنان را بی‌گنه سر میبُرید

Bī-sebeb şāhānı eylerdi esīr
Ṣuçsuz ulular başın keser idi

از نهیبش پنجه می‌افکند شیر
در بیابان نام او چون میشنید

Heybetinden yavrusın arslan ḳodı
Çün yabanda adın işitse idi

[B 258a]

عاقبت شیراز و تبریز و عراق
چون مسخّر کرد وقتش در رسید

Āḫiri Baġdād u Tebrīz ü Şīrāz
İtdi tesḫīr çün demi irmiş idi[1]

آنکه روشن بد جهان‌بینش بدو
میل در چشم جهان‌بینش کشید

[1] ~ Çün muṭīʿ itdi ecel irmiş idi H, N

Ol ki rūşendi cihān-bīn gözi_aña
Mīl cihān-bīn gözine çekmiş idi

2
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilāt

ساقیا باده که اکسیر حیاتست بیار
تا تن خاکئ من عین بقا گردانی

Ey getür bāde ki kīmyā-yı ḥayātdur sāḳī
Tā türāb-ı tenimi ʿayn-ı ḥayāt eyleyesin[1]

چشم بر دَور قدح دارم و جان بر کف دست
بسر خواجه که تا آن ندهی نستانی

Devr-i cāma ṭutarım göz avucımda hem cān
Tā başım içün anı almayasın virmeyesin[2]

همچو گل بر چمن از باد میفشان دامن
زانکه در پای تو دارم سر جانافشانی

Bāġda gül yelden etek silkdigi veşsin benden[3]
Ṭutarım pāyuña cān zīrā ki virmek hevesin

[H 289b] [N 299b]

بر مثانی و مثالث بنواز ای مطرب
وصف آن ماه که در حسن ندارد ثانی

Irla muṭrib iki üç tellüce sāzla oḫşa
Vaṣfın it ḥüsnde yoḳ ṣānisi k'ol māh-veşin

[1] ~ nüsḫa: Tā türāb-ı bedenim çeşme-i ḥayvān idesin H, N
[2] ~ nüsḫa: Başım'çün anı tā almayasın virmeyesin H, N
[3] ~ nüsḫa: Silkme benden etegi bāġda gül-āsā yelden H, N

3
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بگوش هوش رهی منهی ای ندا در داد
ز حضرت احد لا اله الّا الله

ʿAḳıl ḳulaġına virdi ḳuluñ ṣadā hātif[1]
Naẓīri yoḳ u cenābı aḥad olan Ḥaḳdan

که ای عزیز کسی را که خواریست نصیب
حقیقت آنکه نیابد بزور منصب و جاه

Ki ey ʿazīz kişiye kim naṣīb ola ḫorluḳ
Odur ki gerçegi bulmaz şerefle cāh zorlan[2]

بآب زمزم و کوثر سفید نتوان کرد
گلیم بخت کسی را که بافتند سیاه

Aġartma Kevṯer ü zemzem ṣuyıyla olmaz hiç[3]
Kesin ki baḫt kilimin ṭoḳudılar ḳaradan

4
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

[B 258b]

دل مبند ای مرد بخرد بر سخای عمرو و زید
کس نمی داند که کارش از کجا خواهد گشاد

Baġlama dil Zeyd ü ʿAmruñ luṭfına ey uṣlu ṣaḫṣ
Kimse bilmez kim ne semtden açılusar iş aña

[1] ~ nüsḫa: Āvāze virdi ḳuluñ uṣ ḳulaġına hātif ~ Ḳuluñ ʿaḳıl ḳulaġına virüp ṣadā hātif H, N, B
[2] ~ Ḥaḳīḳī söz o ki bulmaz şerefle cāh güçlen H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Aġartmaḳ olmaya zemzem ṣuyıyla Kevṯerle H, N, B

رو توکّل کن نمی دانی که نوک کلک من
نقش هر صورت که زد رنگی دگر بیرون فتاد

Var tevekkül it benüm ḫāmem ucı bilmez misin
Urdı her bir şekle naḳşı oldı āḫar reng-nümā[1]

شاه هرموزم ندید وبی سخن صد لطف کرد
شاه یزدم دید و مدحش کفتم و هیچم نداد

Görmedi şaḫṣım u sözsüz yüz kerem itdi o şāh[2]
Gördi medḥ itdüm Yezid Şāh virmedi nesne baña

کار شاهان اینچنین باشد تو ای حافظ مرنج
داور روزی رسان توفیق و نصرت شان دهاد

Şehler işi buncelik olur Ḫᵛāce incinme sen
Anlara tevfīḳ u nuṣret vire rızḳ viren Ḫudā

5
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün

[H 290a] [N 300a]

روح القدس آن سروش فرّخ
بر قبّهٔ طارم زبرجد

Ol ḳutlu melek ki Cibrīldür
Ṭamında gögin ki dir zeberced[3]

میگفت سحر گهی که یا رب
در دولت و حشمت مخلّد

Dirdi ki seḥer deminde yā Ḫaḳ
Devlet ü saʿādeti müʾebbed

[1] ~ nüsḫa: düşdi āḫar reng-nümā H, N
[2] ~ nüsḫa: Yüz kerem itdi o şeh sözsüz ve görmeksiz baña H, N → baña ~ beni H, N
[3] dir zeberced: ["zeberceddir" anlamında olabilir.]

بر مسند خسروی بماناد
منصور مظفّر محمّد

Ol taḫt-ı şehenşehīde ḳalsun
Manṣūr-ı Muẓafferī Muḥammed

6
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بعهد سلطنت شاه شیخ ابواسحاق
به پنج شخص عجب ملک فارس بود آباد

Zamān-ı salṭanat-ı şāh-ı şeyḫ Bū İsḥāḳda
ʿAcem ili idi beş şaḫṣıla ʿaceb ābād

نُخست پادشهی همچو او ولایت بخش
که جان خویش بپرورد و داد عَیش بداد

Öñi o veş idi bir şāh ki il baġışlar idi
Ki cānı besledi ʿadliyle virdi ẕevḳe küşād

[B 259a]

دگر مربّی اسلام شیخ مجدالدّین
که قاضی‌ای بِه از او آسمان ندارد یاد

Biri ki perver-i İslām şeyḫ Mecidüddīn
Ki ṭutmadı felek andan eyüce ḥākim yād

دگر بقیّهٔ ابدال شیخ امین الدّین
که یمن همّت او کارهای بسته گشاد

Biri de şeyḫ Emīnüddīn abdālān ṣoñı[1]
Ki himmeti berekātıyla güç iş idi küşād[2]

[1] ~ abdalāndan baḳ H, N
[2] ~ K'anuñ güzel himemiyle güç işler idi küşād H, N, B

دگر شهنشه دانش عَضُد که در تصنیف
بنای کار مواقف بنام شاه نهاد

Biri de şāh-ı ʿulūm kim ʿAżud[1] beyānında
Mevāḳıf işi bināsın şehin adıyla nihād[2]

دگر کریم چو حاجی قوام دریادل
که نام نیک ببرد از جهان ببخشش و داد

Biri de Ḥācı Ḳıvāmca[3] kerīm ü deryā dil
K'adın iletdi cihāndan keremle hem bā dād

[H 291b] [N 300b]

نظیر خویش بنگذاشتند و بگذشتند
خدای عزّ و جلّ جمله را بیامرزاد

Bular naẓīr ḳomadılar u göçdiler bundan
Cenāb-ı Ḥaḳ ide raḥmet ḳamusın eyleye şād

7
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

گدا اگر گهر پاک داشتی در اصل
بر آب نقطهٔ شرمش مدار بایستی

Faḳīr eger güher-i arı aṣlda ṭutaydı
Vaḳārı üzre ḥayā noḳtası gerek idi[4]

---

[1] Muṣannifi isminde olan ʿAżud nām kitābuñ şerḥi olan mevāḳıf nām kitābı merḥūm teʾlīf itdikde dībācesinde merḳūm şāhı Ebū İsḥāḳ'ı medḥ itmekle temelin o isimle ḳodı dimekdür. H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Mevāḳıfın temelin nām-ı şehle ḳodı nihād H, N, B → mevākıfın: mevāḳıf H

[3] Ḥāfız merḥūmuñ şeyḫi ve pīri Ḥācı Ḳıvāmüddīn ki kendü Ḥāfız içün Şīrāzda medrese ve ḫānḳāh binā eylemişdür. Ḳıvāmca, Ḥācı Ḳıvām gibi dimekdür. H, N, B

[4] ~ nüsḫa: Faḳīr eger arı gevher ṭutaydı aşlında / Vaḳār ṭarza şerm noḳtası gerek idi H, N, B

ور آفتاب نکردی فسوس جام زرش
چرا تهی ز می خوشگوار بایستی

Ger itmiyeydi güneş suḫrı zer çanaġında
Güzel siñici şarābdan niçün boş olaydı[1]

اگر سرای جهان را سر خرابی نیست
بنای او بِه ازین استوار بایستی

Yıḳılmaġa meyili yoḳsa ger cihān evinüñ
Bināsı bundan eyürek metīn gerek idi

زمانه گر نه زر قلب داشتی کارش
بدست آصف صاحب عیار بایستی

Felek hevāsı fenā yaña ṭutmayaydı işi
Elinde ṣāḥib-ʿayār Āṣafuñ gerek idi

چو روزگار جز این یک عزیز بیش نداشت
بعمر مهلتی از روزگار بایستی

Felek bu bir uludan ġayrı ṭutmadı çünkim
Felekden ʿömrine bir dem meh[i]l gerek idi[2]

8
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

[B 259b]

بسمع خواجه رسان ای ندیم وقت‌شناس
بخلوتی که درو اجنبی صبا باشد

Vezīr ḳulaġına irgür vaḳit bilici nedīm
Şu tenhālıḳda ki anda ṣabā yabancı ola

[1] ~ nüsḫa: Ger itmeyeydi güneş suḫri kāse-i zerī / Niçün teḫī mey-i ḫoş sinegenden olaydı H, N, B
[2] meh[i]l: [mehl (vade, mühlet) kelimesi vezin gereği mehil okunmuştur. ilim, şükür, fikir gibi.]

لطیفه‌ای بمیان آر و خوش بخندانش
به نکته‌ای که دلش را بدان رضا باشد

Getür laṭīfe miyāna vezīri ḫoş güldür
Ve bir rumūz ile hem göñlinüñ rıżāsı ola

پس آنگهش ز کرم این قدر بلطف بپرس
که گر وظیفه تقاضا کنم روا باشد

[H 291a] [N 301a] O dem ṣoñı kereminden bu dek güzel ṣor kim[1]
Vaẓīfemi ger idersem teḳāża lāyıḳ ola

9
feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl /feʿūlün

تو نیک و بد خود هم از خود بپرس
چرا دیگری بایدت محتسب

Sen eyü vü bed ḫūyluġuñ ṣor özüñden
Niçün lāzım āḫar ḥesābcı saña_ola

و من یتق الله یجعل له
و یرزقه من حیث لا یحتسب

Ḫudādan ki ḳorḳar ḳılur bir yer aña
Virür sezmedigi maḥalden yem aña[2]

[1] ~ Ez-ān baʿd kereminden bu deñlü ṣor kim H, N
[2] ~ nüsḫa: Virürem ümīdsiz maḥalden aña H, N

10
fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

بر تو خوانم ز دفتر اخلاق
آیتی در وفا و در بخشش

Fenn-i ḫūydan gel oḳuyam saña ders[1]
Bāb-ı ikrāmda hem vefāda saña[2]

هر که بخراشدت جگر بجفا
همچو کان کریم زر بخشش

Kimle ṭırmaladı senüñ cigerüñ[3]
Ṣan kerīm maʿdeni ẕeheb vir aña

کم مباش از درخت سایه فکن
هر که سنگت زند ثمر بخشش

Olma sāye ṣalan aġaçdan kem
Kim ki ṭaş ursa meyve sen vir aña

از صدف یاد گیر نکتهٔ حلم
هر که برد سرت گهر بخشش

İt ṣadefden ḥilim rumūzını yād
Kim keserse başuñ güher vir aña

11
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

[B 260a] سرای مدرسه و بحث علم و طاق و رواق
چه سود چون دل دانا و چشم بینا نیست

[1] ~ Oḳuyam saña ḫūy kitābından H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Bir ḫaṣıl luṭfile ...? saña H, N
[3] ~ nüsḫa: Kim ki cevr ile ṭırmaladı içüñ H, N, B

Sarāy u köşk ü kemer baḥş-i ʿilm ü medrese hem
Ne aṣṣı_ider görici göz ü ḳalb-i ʿirfān yoḳ

سرای قاضی یزد ارچه منبع فضل است
خلاف نیست که علم نظر در آنجا نیست

[H 291b] [N 301b]

Evi Yezid ḳāḍīsınuñ egerçi maḫrec-i ʿilm
Ḫilāfı yoḳ ki ʿulūma naẓar-geh anda yoḳ

12
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

حسود خواجهٔ ما را بگو که مپسند
وگر نه دور زمان جز بدت جزا ندهد

Di görme bed sözi lāyıḳ ḥasūd-ı Ḫᵛācemize[1]
Ve yoḫsa kötinüñ āḫar felek saña virmez

مکن ستیزه که هرگز بعقل و فکر فضول
فلك زمام تصرّف بدست ما ندهد

Ziyād ʿaḳıl u fikirle hemīşe[2] itme ʿinād
Felek yular-ı taṣarruf elimüze virmez

بآنکه در نظر جم جهان بیارآیند
بتر که گوهر جام جهان نما ندهند

Anuñla kim naẓar-ı Cemde donanıḳ dünyā
Cihān-nümā cāmınuñ cevherin aña virmez

[1] ~ nüsḫa: Di kim ḥasūd-ı Ḫᵛācemize köti görme sezā H, N, B
[2] ~ müdāme H, N

نعوذ بالله اگر تیر ز آسمان بارد
که بار در حرم کبرای ما ندهد

Yaġarsa oḳ bize gökden ṣıyānet ide Ḫudā[1]
Ki yol Ḫ[v]ācem ululıġı ḥarīmine virmez

بحق نعمت حاجی قوام ما کز قدر
زبهر مصلحت خود بدین رضا ندهد

Ḳıvām-ı dīn ni'amı Ḥaḳ-içün ki faẕlından
Özi ḫuṣūṣına varmamaġa rıżā virmez[2]

13
mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilāt

شاها مبشری ز بهشتم رسیده است
رضوان سر بر و حوروَش سلسبیل بوی

Ṣāhım İremden irdi baña müjdeci ṣi'ir[3]
Ḫoş köşklü ḥūr-veş yüzi ḫūb selsebīlce būy

خوش لفظ و پاك معنی و موزون و دلپذیر
صاحب جمال و نازك و بکر و لطیفه گوی

Mevzūn u dil-peẕīr ü güzel lafẓı sırrı ḫoş
Nāzikçe ḳız vü ehl-i ḥüsün[4] hem laṭīfe-gūy

[B 260b] گفتم بدین سراچه ز بهر چه آمدی
گفتا ز بهر مجلس شاه فرشته خوی

---

[1] ~ Yaġarsa oḳ bize gökden ṣıġınuruz Ḥaḳḳa H, N, B
[2] ~ Özi ḫuṣūṣı içün varmaġa rıżā virmez H, N, B
[3] ṣi'ir: [ṣi'r. Vezin zaruretiyle ṣi'ir okundu.]
[4] ḥüsün: [ḫüsn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

Geldüñ niçün bu ḫānecige aña söyledim
Didi bir ulu bezmi içün kim ferişte-ḫūy

[H 292a] [N 302a]

اکنون ز صحبت مفلس بجان رسید
نزدیك خویش خوانش و کام دلش بجوی

Ben müflisin sözinden irüp şimdi cāne o
Öz yanuña oḳı aña dil kāmı vir be-cūy

14
mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

بدین ظلمت‌سرا تا کی ببوی دوست بنشینم
گهی انگشت در دندان گهی سر بر سر زانو

Oturam yār ümīdiyle bu ẓulmet-ḫānede tā key
Gehī dişimde parmaġım gehī başım dizim üzre

تناهی الصّبرُ مذ حَلَّتْ بمأوی الاسد سرحان
وطارَ العقلُ اِذْ عَنّی بِمغنی الورق غربانو

Dükendi ṣabrım arslan-ḫāneye ḳurdlar nüzūl itdi
Uçup ʿaḳlım gügercin-ḫānede ötdügi’çün ḳarġa

بیا ای طائر فرّخ بیاور مژدهٔ دولت
عسی الایّامُ ان یَرْجِعْنَ قوماً کالّذی کانوا

Getürgil müjde-i devlet behey ḳutlu mübārek ḳuş
Ümīd-vār ḳavmi ʿālem döndire öñ oldıġı üzre[1]

[1] ~ Yaḳīnen döndire ümmīdlü ḳavmi oldıġı üzre ~ nüsḫa: Ḳamu ümīdlü ḳavmi döndire olduḳları üzre H, N

15
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

ساقیا پیمانه پر کن زانکه صاحب مجلست
آرزو می‌بخشد و اسرار می‌دارد نگاه

Eyle ey sāḳī ḳadeḥ pür zīra bezmüñ ṣāḥibi
Baḫş ider maḳṣūduñı hem rāzuñı ṭutar nigāh[1]

جنّت نقدست اینجا عیش و عشرت تازه کن
زانکه در جنّت خدا بر بنده ننویسد گناه

Bāġ-ı uçmaḳ bunda mevcūd ẕevḳ u ʿişret tāze it
Zīra Ḥaḳ yazmaz İremde bendesi üzre günāh

ساز چنگ آهنگ عشرت صحن مجلس جای رقص
خال جانان دانهٔ دل زلف ساقی دام راه

Ṣavt-ı sāz oḳur ṣafā meydān-ı meclis kān-ı raḳs[2]
Ḫāl-i yār dil ḥabbesi hem zülf-i sāḳī dām-ı rāh

دوستداران دوستکامند و حریفان باادب
پیشکاران نیکنام و صف‌نشینان نیکخواه

Dost ṭutanlar dost murād o bāde-nūşlar da edīb
Başda vü ṣafda oturan nāmlu kes hem ḫayr-ḫᵛāh

[H 292b] [N 302b]

دور ازین بهتر نباشد ساقیا عشرت گزین
حال ازین خوشتر نباشد حافظا ساغر بخواه

Bundan aʿlā çarḫ-ı dünyā dönmez ey sāḳī begen
Ḫᵛāce bundan yegrek olmaz cām-ı mey iste be-ḫᵛāh

---

[1] ~ Ṭoldur ey sāḳī ḳadeḥ zīrā ki bezmüñ ṣāḥibi / Ārzūñı baḫş ider hem sırruñı ṭutar nigāh H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ẕevḳ-i rūḥ āvāz-ı sāz meydān-ı meclis kān-ı raḳs H, N, B

[B 261a]

16
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

پادشاها لشکر توفیق همراه توأند
خیز اگر بر عزم تسخیر جهان ره میکنی

ʿAsker-i tevfīḳ-i Ḥaḳ yoldaş saña ey pādişāh
Var ise ḳalḳ it sefer ḳalbüñde il żabṭ eylemek

با چنین اَوْج جلال از پیشگاه مَسْکَنت
آگهی و خذمت دلهای آگه میکنی

Bu miṣillü ululuḳla meskenetlik ṭabʿdan
Sensin āgāh vardur āgāh ḳalbe ḫiẕmet eylemek

با فریب رنگ این نیلی خُم ژنگارفام
کار بر وفق مراد صبغة الله میکنی

Bu çivīd çengārī-renk küp dekki aldamı ile
Ḫilḳat-i Ḥaḳ emrine uyġunca işüñ eylemek

آنکه ده با هفت و نیم آورد بس سودی نکرد
فرصتت بادا که هفت و نیم با ده میکنی

Ol çoḳ aṣṣı_itmedi ki on itdi yedi buçuġı
Ruḫṣatuñ olsun yedi buçuḳ ki onla eylemek[1]

[1] ~ nüsḫa: Ol ki dörtde bir ḳazandı çoḳ o fāiż itmedi H, N, B * Ol bāzirgānuñ ki ticāretden yedi buçuḳ aḳçe on oldı ol kimse ziyāde fāide itmedi. Zīrā üç aḳçe altı pul ile bir aḳçe iki pul fāide itmiş olur. Ana feṭḥ-i memālikde senüñ furṣatuñ olsun ki on aḳçe ile yedi buçuḳ fāide idesin. Hinde sefer iden tācir gibi iki aḳçe ile bir aḳçe ḳazanmaġla iki aḳçe ile iki pul fāide ider. H, N, B

17
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

ای معرّا اصل عالی جوهرت از حقد و حرص
وی مبرّا ذات میمون اخترت از زرق و ریو

Ey ṣoyı ʿālī-neseb ḥırṣ u ḥasedden ʿārī ẕāt
Ey riyā vü sumʿadan ārī vü baḫtı ḳutlu ẕāt

در بزرگی کی روا باشد که تشریفات را
از فرشته بازگیری وانگهی بخشی بدیو

Ululuḳda ḳande_ola cāʾiz ki ululuḳları
Sen melekden alasın dīve viresin teşrīfāt[1]

18
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

حسن این نظم از بیان مستغنی است
بر فروغ خود کسی جوید دلیل

Ḥüsni müstaġnī bu naẓmuñ vaṣfından
İstemez kes gün şuʿāʿına delīl

آفرین بر کِلکِ نقّاشی که داد
بکر معنی را چنین حُسن جَمیل

[H 293a] [N 303a] Ḫāne-i ol ṣaḫṣa taḥsīn kim virüp
Bikr-i maʿnāya bu-veş ḥüsn-i cemīl

عقل در حسنش نمی باید بَدَل
طبع در لطفش نمی بیند بدیل

[1] ~ nüsḫa: Sen alasın perriden dīve viresin teşrīfāt H, N, B

Ḥüsn-i ʿaḳlında gerekmez miṣl añа
Luṭf-i ṭabʿında anuñ görmez bedīl[1]

[B 261b] معجز است این نظم یا سحر حلال
هاتف آورد این سخن با جبرئیل

Bu şiʿir muʿcize mi yā siḥr ḥelāl
Yā getürdi bunı ġayb yā Cibrīl[2]

کس نداند گفت رمزی زین نمط
کس نیارد سُفت دُری زین قبیل

Kimse bilmez remzi bu ṭarz söylemek
Kes bu-veş incü dele ḳādir degül

19
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

خسروا دادگرا شیردلا بحرکفا
ای جلال تو بأنواع هنر ارزانی

Ey ʿadāletlü baḥir ayalu şeh yüregi şīr
Ey celālüñ nice biñ ṣanʿata şāyeste emīr

همه آفاق گرفت و همه اطراف گشاد
صیت مسعودی و آوازهٔ شه سلطانی

Ṭutdı āfāḳı ḳamu her ṭarafı feṭḥ itdi
Ṣahlıġın üni vü ḫoş nāmuñuñ āvāzı emīr

---

[1] Bedīl, ṣıfat-ı müşebbehe olup, naẓīr maʿnāsınadur. H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Bu söz āverd ġay[ı]b yā Cibrīl ~ nüsḫa: Hātif āverd mi bu söz yā Cibrīl H, N → ġay[ı]b: [ġayb. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

گفته باشد مگرت مُلْهِمِ غیب احوالم
این که شد روز منیرم چو شب ظُلمانی

Ġayb-ı ilhām saña ḥālim dimiş ola ki meger
Bu ki oldı şeb-i ẓulmānī baña yevm-i münīr

در سه سال آنچه بیند وختم از شاه و وزیر
همه بربود بیَکْدم فلک چوگانی

Anı kim üç senede şāh u vezīrden aldım
Ḳapdı bir anda felek çevgeni bi'l-cümle emīr

دوش در خواب چنان دید خیالم که سحر
گذر افتاد بر اصطبل شهم پنهانی

Dün gice düşde şu veş gördi ḫayālim ki seḥer
Uġramaḳ düşdi şehin aḫurına gizlü vü sır

بسته بر آخورِ او اُسترِ من جو می‌خورد
تیزه افشاند بمن گفت مرا میدانی

[H 293b] [N 303b] Ḳatırım baġlu āḫūrunda şa'īr hem yer idi
Silkdi ṭorba vü baña didi bilürmüñ beni pīr

هیچ تعبیر نمی‌دانمش این خواب که چیست
تو بفرمای که در فَهم نداری ثانی

Bilmezem hiç bu düşin kim ne durur ta'bīri
Sen buyur fehm ü ferāsetde ki yoḳ saña naẓīr

20
fā'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

[B 262a] قُوّتِ شاعرهٔ من زِ سَرِ فَرْطِ ملال
مُتَنَفِّرْ شده از بنده گریزان میرفت[1]

Pek ḥüzünden siḥirī ḳuvvet-i şā'irciligim
Oldı benden müteneffir ḳaçaraḳ hem gitdi

[1] *mīreft*'de *mī* ḥāliye olmaġla gideyor dimek idi, ḥasbü'l-maḳām gitdi dinilmişdür. H, N, B

نقش خوارزم و خیال لب جیحون می‌بست
با هزاران گله از ملک سلیمان میرفت

Şekl-i Ḫārzemle leb-i Ceyḥūnı bağlardı fikir
Nice biñ şekve ile milket-i Cemden gitdi

میشد آن کس که جز او جان سخن کس نشناخت
من همی‌دیدم و از کَالَبْدَم[1] جان میرفت

Gitdi ol kes ki anuñ söz cānını bilmedi kes[2]
Ben hemān gördüm o dem cān bedenimden gitdi

چون همی‌گفتمش ای مونس دیرینهٔ من
سخت میگفت و دل‌آزرده و گریان میرفت

Çün didüm gitme aña ey benüm eski dostum
Didi serd baña ḥazīn ḳalb ile giryān gitdi

گفتم اکنون سخن خوش که بگوید با من
کان شکر لهجهٔ خوش گوی سخندان میرفت

Aña didüm ki baña kim diye şimdi eyi söz
K'ol şīrīn lehçe güzel sözlü_oḳıyan ḫoş gitdi[3]

لابه بسیار نمودم[4] که مرو سود نداشت
زانکه کار از نظر رحمت سلطان میفت

Çoḳ niyāz itdüm aña gitme deyü ṭutmadı aṣ
Zīra işi naẓar-ı merḥamet-i şehden gitdi

---

[1] [kālbedem] Kālbed, cism ü ten maʿnāsınadur. mīm, nefs-i mütekellim. H, N, B
[2] ~ anuñ cān sözini bilmedi kes H, N, B
[3] ~ nüsḫa: K'ol şeker yüzlü güzel sözlü oḳur cān gitdi H, N, B
[4] nümūdem gösterdüm yaʿnī yalvardum H, N, B

پادشاها ز سر لطف و کرم بازش خوان
چه کند سوخته از غایت حرمان[1] میرفت

Luṭf u iḥsān yañadan oḳı yine anı şehā
N'eylesün yandı ki maḥrūmlıġı çoḳdan gitdi

21
mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

[H 294a] [N 304a]

فساد چرخ نه بینند و نشنوند همی
که چشمها همه کورست و گوشها همه کر

Felek fesādını görmez ḳamu işidmezler
Ki hep ḳulaḳları ṣaġır u gözleri ḳamu kör

بسا کسا که مه و مهر باشدش بالین
بعاقبت ز گِل و خِشت گرددش بستر

Olur nice kişiler yaṣdıġı meh ü günden
Netice aña döşek kerpiç ü çamurdan olur

چه فائده ز زِرِه با گشاد تیر قضا
چه منفعت ز سپر بانفاذ حکم قدر

Ḳażā oḳı atıla zırḥdan aña ne aṣṣı
Nüfūẕ-ı emr-i Ḥaḳa ne siperden aṣṣı olur

[B 262b]

اگر ز آهن و پولاد سور حِصن[2] کنی
حواله چون برسد زود اجل بکوبد در

Eger demür ü çelikden divarlu ḳal'a ideñ
Ecel çün ire melek ḳapu ḳaḳa cānuñ alur

---

1 ḥirmān maḥrūm ma'nāsına H, N, B
2 bi-ma'nāyi sūr u ḥiṣār H, N

بروشنی و خوشئ عیش خویش غرّه مشو
که ظُلمت از پی نورست و زهر زیر شکر

Ḫoş olma ẕevḳ u ṣafā-yı özüñle sen maġrūr
Ki ḳandin altı zehir nūr ṣoñıca ẓulmet olur

دری که بر تو گشایند در هوا مگشای
رهی که با تو نمایند در هوس مَسْپَر

Hevāya açma saña bir ḳapu ki açarlar
Hevesde gezme o yola ki saña gösterilür

غبار چرخ ببین و نهاد دَوْر نگر
بساط دهر نَوَرد و لباس آز بدر

Ġamını gör felegin hem zemāne ṭabʿına baḳ
Ṭamaʿ libāsını çek ṭaşra ṣevb-i ḥırṣ da dür[1]

22
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

بمن پیام فرستاد دوستی دی روز
که ای نتیجهٔ کلکت سواد بینایی

Be dünki gün baña gündüzi bir ḫaber bir dost
Görümligin ḳarası ḫāmeñüñ ṣoñ ucı eyā

پس از دو سال که بختت بخانه باز آورد
چرا ز خانهٔ خواجه بدر نمی‌آیی

Getürdi baḫt iki yıldan girü seni evüñe
Niçün vezīr sarayından ṭaşara gelmeñ eyā

[1] dür yaʿni devşür ve ḳaldır H, N, B

[H 294b] [N 304b]

جواب دادم و گفتم بدار معذورم
که این طریقه نه خودکامیست و خودرایی

Cevāb virüp aña didüm ki ṭut beni maʿẕūr
Bu yol degül özimüñ reʾy ü istegiyle baña

وکیل قاضی‌ام اندر گذر کمین کرده‌ست
بکف قبالهٔ دعوی چو مار شیدایی

Geçidüm üzre pusı ḳāḍī maḥżarı ḳurmuş
Ṣan engerek ilanı elde ḥüccet-i daʿvā

که گر برون نهم از آستان خواجه قدم
بگیردم سوی زندان برد برُسوایی

Eger ki ṭaşra ḳoyam pā vezīr eşiginden
Ṭutar beni iledür bedlik ile zindāna tā

جناب خواجه حصار منست گر اینجا
کسی نفس زند از زحمت تقاضایی

Vezīr sarāyı baña ḳalʿadur eger k'anda
Dem ursa kes alacaḳdan elem virürse baña

[B 263a]

بعون قوّت بازوی بندگان خواجه
بسیلیَش بشکافم دماغ سودایی

Vezīr ḳaravaşınuñ bāzū ḳuvvetiyle anuñ
Yaram şamar ile sevdālu geñz ü başın eyā

چه جای این که ز پیوند کاف و نون مارا
بجز ملازمتش نیست علّت غایی

Baña ne yer bu ki ancaḳ yaradılalı cihān
Oturdığım degül āḫar sevi[1] bahāne baña[2]

همیشه باد گشاده درش بکام وز مهر
کمر به بندگی‌اش بسته چرخ مینایی

Müdām ola ḳapusı_açıḳ merāmca şevḳinden
Mīnālu gök ḳuşaġı ḳullıġında baġlu ola[3]

23
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

گلقند شعر من بنفشه شکررُباست
زان غیرت طَبَرْزَدْ و کَعْبُ الغزال شد

Şiʿrim ki gül nebātı ḳapar ṭat benefşeden
Reşkinden o ṭeber-zed ü kaʿbü'l-ġazāl ola

بادا دهانش تلخ که عیب نبات کرد
خاکش بسر که مُنکر آب زلال شد

Anuñ acı_ola aġzı nebāta kim itdi ʿayb
Ḫāk ola_anuñ başına ki münkir zülāl ola

[H 295a] [N 305a]

هرکس که کور زاد ز مادر بعمر خویش
کی مشترئ شاهد صاحب جمال شد

Her kim ki doġdı kör anadan ṣaġlıġında ol
Ḳande_alıcı o dilber-i ṣāḥib-i cemāl ola

---

[1] sevi maḥabbet dimekdür H, N
[2] ~ nüsḫa: Oturdığım degül āḫar bahāne vü devlā H, N, B
[3] ~ Sipihr-i sırça kemer baġlu ḫiẓmetinde ola H, N, B

24
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün

بگذشتن فرصت ای برادر
رد گَرْم روی چو میغ باشد

Furṣat geçişi be hey birāder
Tīzlik gidişi buluṭça ola[1]

دریاب که عمر بس عزیزست
گر فوت شود دریغ باشد

Bil it yaraḳ-ı ʿömür çoḳ ulu[2]
Ger olsa telef yazıḳça ola

25
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

صباح جمعه بدو سادس ربیع نخست
که از دلم غم آن ماه روی شد زائل

Rebīʿ-i evvelüñ altıncı yevm-i cumʿa seḥer
Ḳamerce çehrelü göñlümden oldı kim zāʾil[3]

[B 263b]

بسال هفت صد و شصت و چار از هجرت
چو آب گشت بمن حلّ حکایت مشکل

Ki hicretüñ yediyüz altmış ile dört senesi
Miṣāl-i ṣu baña ḥall oldı fiḳra-i müşkil

[1] ~ nüsḫa: Buluṭça tizüñ gidişlü ola H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ṣaġlıḳ ḳatı çoḳ ʿazīz ol āgāh H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Yüzi ḳamer ġamı göñlümden oldı kim zāil H, N, B

دریغ و درد و تأسّف کجا دهد سودی
کنون که عمر ببازیچه رفت و بیحصال

Ḥayıf ki derd ü teessüf ḳaçan virür aṣṣı
Ki şimdi dirlik oyuncaḳla gitdi bī-ḥāṣıl

26
müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

ای میوهٔ بهشتی کآمد به دستت ای جان
در دل چرا نکشتی از دست چون بهشتی

Ey cān elüñe geldi ol meyve-i behişti
Göñle ne ekmedüñ ne elden ḳoduñ be-hişti[1]

تاریخ این حکایت گر از تو باز پرسند
سرجملهاش فروخوان از میوهٔ بهشتی

Bu fıḳra tārīḫin ger senden ṣorarlar ise
Hep oḳı baş aşaġa ez-meyve-i behişti[2]

[H 295b] [N 305b]

27
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

برادر خواجه عادل طاب مثواه
پس از پنجاه و نه سال از حیاتش

Vezīr ḳardaşı ʿādil ḫoş yeri_olsun
Ki ṣoñ elli ṭoḳuz yıl ṣaġlıġından[3]

---

[1] evvelki behiştī uçmaġa mensūb meyve, ikinci be-hiştī neden terk itdüñ ḳoduñ dimekdür. H, N, B; Şemʿī: 764; Surūrī: 704; Sūdī: 779 H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Ser tā ḳadem oḳu hep ez-meyve-i behiştī H, N, B

[3] ~ Ṣoñ elli hem ṭoḳuz yıl ṣaġlıġından H, N, B

بسوی روضهٔ رضوان روان شد
خدا راضی ز افعال و صفاتش

Revān oldı İrem gülzār semte
Ḥaḳ ola rāżı şeklinden vü_işinden

خلیل عادلش پیوسته بر خوان
وز آنجا فهم کن سال وفاتش

Müdām aña oḳı ʿādil Ḫalīl sen
Vefātı sālin it idrāk buradan
sene 775

28
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

رحمان لایموت چو آن پادشاه را
دید آن چنان کزو عمل الخیر لایَفُوت

Çünkim bu pādişāhı o raḥmān-ı lā-yemūt
Gördi o deñlü ḫoşça iş andan ki lā-yefūt[1]

موتش قرین رحمت خود کَرد تا بود
تاریخ این معامله رحمان لایموت

Öz raḥmetine itdi yaḳīn mevti tā ola
Bu vaḳʿanuñ ki tārīḫi raḥmān-ı lā-yemūt
sene 785

[1] lā-yefūt: fevt itmez idi, yaʿni ḫayrı ḳomazdı H, N, B

29
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

[B 264a]

آصف عهد زمان جان جهان تورانشاه
که درین مزرعه جز دانهٔ خیرات نکشت

Āṣaf-ı devr-i zamān rūḥ-ı cihān Tūrān şāh
Ḫoş ḥubūb āḫarını ekmedi bu mezraʿda

ناف[1] هفته بُد و از ماه رجب کاف و نون
که بگلشن شد و این گلخن پر دود بهشت

Hafta ortası vü māh-ı recebüñ yigirmi biri
Uçmaġa gitdi bu külḫānı ḳodı pür-dūda

آنکه میلش سوی حق‌بینی و حق‌گویی بود
سال تاریخ وفاتش طلب از میل بهشت

Ol ki_anuñ meyli idi ḥaḳ-bīn ile ḥaḳ sözlük
Fevti yıl meyl-i behişṭden dile tārīḫi dede
sene 787

[H nüshasının ferağ kaydı][2]

[H 296a] [N 306a]

30
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

بهاء الحق و الدّین طاب مثواه
امام سنّت و شیخ جماعت

Bahāüddīn ü Ḥaḳ olsun berī ḫoş
Ṭarīḳa muḳtedā şeyḫ-i cemāʿat

---

1 nāf ü nāfe: göbek, yaʿni orta; pür: dolı; dūd: tütün; be-hişt ḳodı H, N

2 nüsḫa tem. 22 Rebîʾül-evvel 1221 [9 Haziran 1806]

چو میرفت از جهان این بیت میخواند
بر اهل فضل و ارباب بلاغت

Bunı oḳurdı bundan çün giderdi
Ki ehl-i ʿilm olana hem feṣāḥat

بطاعت قرب ایزد میتوان یافت
قدم در نه گرت هست استطاعت

Olur Ḥaḳ ḳurbı bulmaḳ ḳullıġıla[1]
Ḳo sende pā eger varsa iṭāʿat[2]

بدین دستور تاریخ وفاتش
برون آر از حروف قرب طاعت

Bu ḳānūn üzre tārīḫ-i vefātın
Ḥurūfından it iḫrāc ḳurb-i ṭāʿat

31
fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

مجد دین سرور و سالار قضات اسماعیل
که زدی کلک زبان آورش از شرع نَطَق

Mecd-i diñ faḫr-ı ḳużāt serveri hem İsmāʿil
Şerʿden nuṭḳı dil āver ḳalemi k'ururdı

ناف هفته بد و از ماه رجب رفته دو و پنج
که برون رفت ازین منزل بی‌وضع و نَسَق

Hafta ortasıydı üç beş receb aydan gitmiş
Ṭaşra bu ṭavr u niẓāmsızca maḥalden gitdi

[1] ~ nüsḫa: ʿİbādetle olur Ḥaḳ ḳurbı bulmaḳ H, N, B
[2] ~ eger var ise ḳudret H, N, B

[B 264b]

کَنَف رحمت حق منزل وی دان و آنگه
سال تاریخ وفاتش طلب از رحمت حق

Raḥm-i Ḥaḳ ṣıġını bil aña maḥal andan ṣoñ
İste fevti yılınuñ raḥmet-i Ḥaḳ tārīḫ di[1]

32
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

اعظم قوام دولت و دین آنکه بر درش
از بهر خاکبوس نمودی فلک سجود

Ulu vezīr-i devlet ü dīn ol ki bābına
Gösterdi ḫākin öpmek içün āsumān sücūd

با آن جلال و آن عظمت زیر خاک رفت
در نصف ماه ذی‌القعده از عرصهٔ وجود

[H 296b] [N 306b]

Ol dek celāl ü ḥaşme itle gitdi taḫt-ı ḫāk
Ẕi'l-ḳaʿde nıṣfı ḫāk-i bedenden o kān-ı cūd

تا کس امید جود ندارد دگر ز کس
آمد حروف سال وفاتش امید جود

Tā kimse kimseden daḫı um ṭutmasın kerem[2]
Geldi ḥurūf-ı sāl-i vefātı ümīd-i cūd
sene 764

[1] ~ nüsḫa: Raḥm-i Ḥaḳdan dile fevti yılını tārīḫ di H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Tā kimse kimseden kerem ümmīdi ṭutmasun H, N, B

33
mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

ایّام بهارست و گل و لاله و نسرین
از خاك برآیند تو در خاك چرایی

Eyyām-ı bahārdur gül ü nesrīn ile lāle
Ḫākden çıḳıyorsun ne içün ḫākde ḳalasın

چون ابر بهاران بروم زار بگریم
بر خاك تو چندانکه تو ااز خاك برآیی

Yazlar buluṭı veş varayım aġlayaraḳ çoḳ
Ḳabrüñe senüñ öyle ki ḫākden ki çıḳasın

34
mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilāt

آن کیست تا بحضرت سلطان ادا کند
گر جَور دَور گشت شتر گُربَه‌ها پدید

Ol kim ki tā cenāb-ı şehe taḳrīr eyleye
Tā cevr-i gökden oldı cemel hirreler[1] pedīd

رندی نشسته سر سجّادهٔ قضا
خبری دیگر بمرتبهٔ سرودی رسید

Seccāde-i ḥükūmete bir mest olup nişīn
Bir ululuḳ maḥalle daḫı bir sefīh resīd

آن رند گفت چشم و چراغ جهان منم
وان حیز گفت نطفهٔ دارایم و فرید

[1] kediler deve, ḍarb-ı meṡel olmuşdur ki nā-sezālar bir manṣıba geçdikde söylenür. H, N, B

Ol mest didi ki ḫalḳa göz ü şaʿşaʿa benem[1]
V'ol püşt didi ki ibn-i şehim ʿaṣrıma ferīd

[B 265a] ای آصفِ زمانه ز بهر خدا بگو
با خسروی که دولت او باد بر مزید

Söyle behey vezīr-i cihān Ḥaḳ içün bunı
Bir pādişāha ki_ola anuñ devleti mezīd

شاها روا مدار که مفعول من اراد
گردد بروزگار تو فعّال ما پرید

Kim istediyse mefʿūli şāh ṭutma kim sezā
Devrüñde istedigini itsün ki mā-yürīd

[H 297a] [N 307a]

35

mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

زان حبّهٔ خضرا خور کز روی سبک هضمی
هر کو بزند یک جو بر سیخ زند سی مرغ

Ol dāne-i ḥaḍrādan yi hażmı ki tīzlikden
Otuz ḳuş ura şişe her kim çala bir arpa

زان لقمه که صوفی را در معرفت اندازد
یک ذرّه و صد مستی یک دانه و صد سیمرغ

Bir ṣūfi ki andan yer aṭar añaʿirfānda
Bir ẕerresi yüz neşʾe bir dānesi yüz ʿanḳā

[1] ~ nüsḫa: Ol mest didi ki ḫalḳ gözinüñ şuʿlesi benem H, N, B

36
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

سال و فال و حال و مال و اصل و نسل و تخت و بخت
بادت اندر شهریاری برقرار و بر دوام

Fāl ü yıl hem ḥāl ü māl ü aṣl u nesl ü taḫt u baḫt
Ṣāhlıġuñda ola bunlar ber ḳarār u ber devām

سال خرّم فال نیکو حال سالم مال پر
اصل ثابت نسل باقی تخت عالی بخت رام

Ḳutlu yıl fāl ḫoşlıġı māl çoḳlıġı ġamsızca ḥāl
Aṣlı ṣābit nesli bāḳī taḫtuñ ʿālī baḫt da rām[1]

37
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

سرور اهل عمایم شمع جمع انجمن
صاحب صاحبقران حاجی قوام الدّین حسن

Ehl-i devlet serveri erbāb-ı fażluñ şemʿası[2]
Hem vezīr şehenşeh-i[3] Ḥācı Ḳıvāmüddīn Ḥasan[4]

هفتصد و پنجاه و چار از هجرت خیرالبشر
مهر را جوزا مکان و ماه را خوشه وطن

Ḫayr-ı ādem hicretinden yediyüz hem elli dört
Şemse mesken burc-ı cevzā[5] hem mehe ḫūşe[6] vaṭan[7]

---

[1] ~ nüsḫa: Ḳutlu yıl fālüñ eyü mālüñ de çoḳ hālüñ selīm / Ṣābit aṣluñ bāḳi neslüñ ʿālī taḥtuñ baḫt da rām H, N, B
[2] ~ şuʿlesi ~ pertevi H, N
[3] ~ Şeh Şücāʿın ṣāḥibi H, N
[4] Ṣāḥib ḳırān ṣāḥibi didigi Şeh Şücāʿdur. Ḳıvāmüddīn didigi Ḫ̈ācenüñ pīri ve mürebbīsidür. H, N, B
[5] ~ faḫr-ı ʿālem H, N
[6] ~ sünbül H, N
[7] ~ Şemse mesken burc-ı cevzā sünbüle māha vaṭan H, N, B

سادس ماه ربیع الاخر اندر نیمروز
روز آدینه بحکم کردگار ذوالمنن

Altısı māh-ı rebīʿ ü'l-āḫirin gün yarusı
Cumʿa gün ḥükm-i cenāb-ı Ḥaḳ ki ol ṣāhib minen

[B 265b]

مرغ روحش کاو همای آشیان قدس بود
شد سوی باغ بهشت از دام این دار المحن

Murġ-ı rūhı kim hümāy-ı āsumān-ı ḳuds idi
Gitdi uçmaġdan yaña ḳurtuldı bu ġam-ḫāneden

[H 297b] [N 307b]

38
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

کو فرصتی که خدمت پیر مغان کنم
وز پند پیر دولت خودرا جوان کنم

Ruḫṣat ḳanı ki ḫiẕmet-i şeyḫ-i muġān idem
Nuṣḥından anuñ öz tenimi nev-civān idem

من سالها مجاور میخانه بوده‌ام
باقئ عمر خدمت آن آستان کنم

Ben nice yıl ki meykedede olmışam muḳīm[1]
ʿÖmrüm ṣoñını ḫiẕmet-i ol āsitān idem

دی شیشه دید با من و بشکست محتسب
می بعد ازین بزیر مرقّع نهان کنم

Gördi benümle şīşeyi hem ḳırdı muḥtesib
Min baʿd ḫırḳam altına ben mey nihān idem

[1] ~ nüsḫa: Ben nice yıl mücāvir-i meyḫāne olmışam H, N, B

39
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilāt

حکیم فکر من از عقل دوش کرد سؤال
که ای بگانهٔ الطاف خالق رحمان

Ḥakīm-i fikrim idüp dün gice suʾāl uṣdan
Ki ey ferīdi-i elṭāf-ı ḥażret-i Raḥmān

کدام گوهر نظمست در جهان که ازو
شکست قیمت بازار لؤلؤ عمّان

Cihānda ḳanġı naẓım cevheri durur k'andan
Ḳırıldı ḳıymet-i bāzār-ı incü-yi ʿummān

جواب داد که بشنو ولی زمن مشنو
که این قصیده فلان گفت و واین غزل بهمان

Sözin ṣadīḳın işit sen işitme benden līk
Ki bu ḳaṣīdeyi didi felān bu naẓmı felān

سرامد فضلای زمان دانی کیست
زروی صدق و یقین نه ز راه کذب و گمان

Bilür misin fużalā-yı zamāne sen kimdür
Ṭarīḳ-ı ṣıdḳ u ṣafādan degül yalan u gümān

شهنشه فضلا پادشاه ملك سخن
جمال ملّت و دین خواجهٔ جهان سلمان

Şehenşeh-i ʿulemā söz memālikine de şāh
Cemāl-i meẕheb ü dīn Ḫᵛāce-i cihān Selmān[1]

---

[1] Selmān Ṣavcıdur [Sâveci] ki selāṭīn-i İlḫāniyenüñ meddāḥıdur. Faẕl u kemāli Ḫᵛāce Ḥāfıẓıñ taʿrīfinden maʿlūm olur. H, N

40
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

[H 298a] [N 308a] [B 266a]

دریغا خلعت روزجوانی
گرش بودی طرازجاودانی

Libās-ı nev-civānlıḳ güni ḥayfā[1]
Ger olaydı aña ṭavr-ı ebedlik

دریغا حسرتا دردا کزین جوی
بخواهد رفت آب زندگانی

Bu ırmaḳdan yazıḳ derd ü firāḳ kim
Gerek bizden gidiser āb-ı dirlik[2]

همی باید برید از خویش و پیوند
چنین رفته است حکم آسمانی

Müdām kesmekdedür ip aḳrabādan
Bu güne ḥükm cārī ṣāḥib-i mülk[3]

وَکُلُّ اخٍ مُفَارِقُهُ اَخُوهُ
لِعُمر ابیکَ الّاالفرقدانی[4]

Beher ḳardaşa ḳardaşdan firāḳ var
Babañ ʿömri_çün illā bunda birlik

---

[1] ~ nüsḫa: Cevānlıḳ güninüñ ṭonı yazıḳ kim H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Gidiser özimüzden āb-ı dirlik H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Müdām kesmekde peyvend aḳrabādan / Bu güne cārī ḥükm-i ṣāḥib-i mülk H, N, B

[4] [*Firākdān*:] Pederiñüñ ḥaḳḳı içün bu iki ḳarındaşlarda ki Firāḳdān ismiyle müsemmā ve iki ḳardaşlar dirler, anlar illā āḫirü'l-eyyām ayrılmazlar. Zīrā ḳuṭb-ı şimāl ḳurbında iki kevkebdür ki iki ḳardaş yıldızdurlar. H, N, B

41
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün

ای باد صبا اگر توانی
از راه وفا و مهربانی

Ey bād-ı ṣabā gücüñ yeterse[1]
Şefḳat yañadan daḫı vefāca

از من ببری خبر بیارم
کان سوختهٔ تو در نهانی

Benden yārime ḫaber ulaşdur
Kim ol yanıġuñ senüñ nihānca

می مُرد و ز اشتیاق میگفت
کای بی تو حرام زندگانی

Ölürdi vü dirdi iştiyāḳdan
Sensiz ki ʿömür baña ḥarāmca[2]

[1] ~ nüsḫa: Ey bād-ı ṣabā eger gücüñ var H, N, B

[2] ~ Fevt olmada hem dir idi şevḳden / Sensiz baña k'ey ʿömr ḥarāmca H, N, B

RUBÂʿÎLER

1
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

بعلمست آدمی انسان مُطلق
چو علمش نیست شد حیوان مطلق

Kişilik ʿilm ile insān-ı muṭlaḳ
Çün oldı ʿilmi yoḳ ḥayvān-ı muṭlaḳ

عمل بی علم باشد جهل مطلق
بجهل ای جان نشاید یافتن حق

[H 298b] [N 308b]

ʿAmel olur ʿilimsiz cehl-i muṭlaḳ
Olamaz bulma ey cān cehlile Ḥaḳ

2
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

[B 266b]

مَن حاصِلِ عُمرِ خود ندارم جز غم
در عشق ز نیک و بد ندارم جز غم

Öz ṣaġlıġımuñ ḥāṣılı yoḳ baña ġamın ġayr
Ṭutmam eyü bedden de maḥabbetde ġamın ġayr

یک همدم و دمساز ندارم نفسی
یک مونس نامزد ندارم جز غم

Uyġunca ayaḳdaş u refīḳ laḥẓaca ṭutmam
Bir mūnis-i bellüce de ṭutmam ki ġamın ġayr

3
mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūl

مردی زِ کَنْدَهٔ در خَیْبر پُرس
اسرار کرم ز خواجهٔ قَنْبَرْ پرس

Ḫayber ḳapusın sökiciden erligi ṣor
Ḳanber aġasından da kerem sırrını ṣor

گر تشنهٔ فیض حق بصدقی حافظ
سر چشمهٔ آن ز ساقئ کوثر پرس

Ger teşne iseñ feyż-i Ḥaḳa Ḥāfıẓdan
Ol çeşme başı sāḳi-i kevṯer ʿAlīden ṣor[1]

4
mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

گر همچو من افتادهٔ این دام شوی
ای بس که خراب باده و جام شوی

Ger bence bu ʿışḳ aġına düşmüş olasın
Ey çoḳça ḫarāb mey ü cāmın ki olasın[2]

ما مست و خراب و رند عالم سوزیم
با ما منشین وگر نه بدنام شوی

Biz rind-i cihān mest ü ḫarāb yaḳıcıyuz ḫalḳ
Oturma bizümle bed-ḫulḳ yoġsa olasın[3]

---

[1] ~ nüsḫa: Ol sāḳī-i ʿAlīden çeşme başı ṣor H, N, B

[2] ~ nüsḫa: K'ey çoḳ mey ü cām mesti ki sen de olasın H, N / nüsḫa: Üftāde eger nice bu ʿışḳa olasın H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Yoḳsa bednām bizle oturma olasın H, N, B

5
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

در سنبلش آویختم از روی نیاز
گفتم من سودازده را چاره بساز

Yalvarma yañadan yapışup zülf-i nigāre[1]
Didüm ki bu sevdāluya bir çārecik it

[H 299a] [N 309a]

گفتا که لبم بگیر و زلفم بگذار
در عیش خوش‌آویز نه در عمر دراز

Didi ki lebim ṭut u bıraḳ kākül ü zülfüm[2]
Ḫoş ẕevḳe yapış ʿömr-i dırāzı terk it

6
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

چون غنچهٔ گُل قَزابه‌پرداز شود
نرگس بهوای می قدح ساز شود

Çün ġonce gül açıluben ola ṭabaḳça
Nergis de hevā-yı meyle ola ḳadeḥçe

[B 267a]

فارغ دل آن کسی که مانند حباب
هم در سر میخانه سرانداز شود

Ol kes ki dili ḥabābça ġamdan fāriġ
Mey almaġ içün ola ṣan ḫāne ṣatarca[3]

---

[1] ~ Yalvarma yañadan yapışup kākülüne H, N

[2] ~ Didi ki lebüm ṭut ve bıraḳ kākülümi sen H, N, B

[3] Son iki mısra H ve B'de satırda, N'de derkenardadır. Ayrıca N'nin satırda üstü çizilmiş şu iki mısra vardır: ~ Ol kes ki dili ṣanki ḥabāb fāriġ-i gamdur / Mey almaġ içün ḫānesini ola ṣatarca N

7

mef'ūlü mefā'ilün mefā'ilün fe'ūlün

زان بادهٔ دیرینهٔ دهقان پرورد
درده که طراز عمر تو خواهم کرد

Ol eskice meyden ki anı köylü ḳurupdur
Vir baña ki itmek dilerim ṭavr-ı cevānī

مستم کن و بیخبر ز احوال جهان
تا سرّ جهان بگویمت ای سَرَهْ مَرد

Mest it ü ḫabersiz beni aḥvāl-i cihāndan
Diyem saña tā merd-i ḥaşīn sırr-ı cihānı

8

mef'ūlü mefā'ilün mefā'ilün fe'ūlün

ای آنکه نَهَنْد مهر و ماه از تمکین
بر خاك جناب تو شب و روز جبین

Ey ol kişi kim ḳadrüñ'içün ḳor güneş ü māh
Ṭopraġ-ı ḥużūruña senüñ alnını durma

بادست و زبان و دل تنگم منشان
بر آتش انتظار و فارغ منشین

Ṭarlıḳla dilim destümi hem göñlüm oturtma
Fürḳat odına ḳoyup özüm rāḥat oturtma

9
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl

با دوست نشین و بادهٔ جام طلب
بوس از لب آن سرو گل اندام طلب

[H 299b] [N 309b] Dost ile otur daḫı mey ü cām ṭaleb it
Şeftālu o ʿarʿar-ı gül tenden ṭaleb it

مجروح چو راحت جراحت طلبد
گو از سَرِ نیش ابن حجام طلب

Çün yāresine mecrūḥ arar ḫoşça ʿilāc
Di İbn-i Ḥaccām neşter ucından ṭaleb it[1]

10
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

تا حکم قضای آسمانی باشد
کار تو همیشه کامرانی باشد

Tā ḥükm-i ḳażā-yı āsumānī ola
Her demce işüñ ki kāmrānı ola

[B 267b] جامی که ز دست تُقتَمور می نوشی
سرمایهٔ عیش جاودانی باشد

Bir mey ki ḥabīb-i Şeh Şücāʿdan içeñ
Sermāye-i ẕevḳ-i cāvidānī ola

[1] neşter: nīşter B

11
mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün[1]

نی دولت دنیا به ستم می‌ارزد
نی لذّت هستیَش الم می‌ارزد

Ne devlet-i dünyā elem ü zaḥmına denkdür
Ne varlığınuñ leẕẕeti de ḳahrına denkdür

نی هفت هزار ساله شادئ جهان
این محنت هفت روزه غم می‌ارزد

Hem ne yedi biñ yıllıḳ olan dünyā sevinci
İşbu yedi gün hafta senüñ ḥüznüñe denkdür

12
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

امشب ز غمت میان خون خواهم خُفت
وز بستر عافیت برون خواهم خُفت

[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

Bu şeb geregim yatma ġamuñdan baña ḳan içre
Ve yatma gerek taḳvā ṭonından baña ṭaşra

باور نکنی خیال خود را بفرست
تا در نگرد که بی‌تو چون خواهم خُفت

İtmezseñ inan özce ḫayālātuñı gönder
Sensiz baña tā nice yatış ola o göre

---

[1] *mefʿūlü mefāʿilü feʿūlün feʿilün* H, N, B [Metinde Farsçasının vezni belirtilmiş, tercümenin vezni yazılmıştır.]

13
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

[H 300a] [N 310a]

در آرزوی بوس و کنارت مردم
وز حسرت لعل آبدارت مردم

[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

Sevdā-yı leb-i būse kenāruñla ben öldüm
Ṭatluca lebüñ ayrulıġından da ben öldüm

قصّه نکنم دراز کوتاه کنم
بازآ بازآ کز انتظارت مردم

Uzunca n'idem fıḳra kūtāh eyleyeyim
Gel kim gerü yoluñ gözemekden de ben öldüm[1]

14
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

جانا چو شبی با تو بروز آوردم
گر بی تو دمی بر آورم نامردم

Ey cān çü senüñle giceyi ṣubḥa getürdüm
Sensiz çıḳaram bir demi ki er degülem[2]

وز مرگ نه ترسم پس ازین کآب حیوان[3]
از چشمهٔ نوش لب لعلت خوردم

Ḳorḳmam ben ölümden ki bu pes āb-ı ḥayātdan
Kim çeşme-i ḳand-i leb-i laʿlüñden içersem

---

[1] ~ nüsḫa: Taṭvīl n'ideyim kūtāh idem ben fıḳra / Gel kim gerü yol gözetmeden ben öldüm H, N, B

[2] ~ [metin] Sensizce eger çıḳarıram nāmerdüm H, N, B [Anlam ve vezin için derkenar tercih edildi.]

[3] حیوان: حیات ح

[B 268a]

15
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

تا کی بود این جور و جفا کردن تو
پیوسته دل خلائق آزُردن تو

Bu cevr ü cefā key nice dek eylemeñ ola
Zāʾid yere ḫalḳın göñlüñ yıḳmaġuñ ola

تیغست بدست اهل دل خون آلود
گر بر تو رسد خون تو در کردن تو

Erbāb-ı dilüñ ḳanlu ḳılıç vardur elinde
Boynuña döker irişe ḳan senüñ ola

16
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

لب باز مگیر یک زمان از لب جام
تا برداری کام جهان از لب جام

Ayırma lebi bir nice dem sāġarı femden
Tā cemʿ idesüñ kām-ı cihānı leb-i cāmdan

در جام جهان چون تلخ و شیرین بهمست
این از لب یار خواه و آن از لب جام

[H 300b] [N 310b]

Çün cām-ı cihānda biledür ṭatlu vü acı
Bunı leb-i yārdan dile sen anı leb-i cāmdan[1]

[1] ~ nüsḫa: Ṭatlu leb-i yārden dile telḫi leb-i cāmdan H, N, B

17
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

گفتی که ترا شوم مدار اندیشه
دل خوش کن و بر صبر گُمار اندیشه

Didüñ ki senüñ ben olurum eyleme endīş
İt ḳalbüñi ḫōş ṣabra ḥavāle daḫı endīş

کو صبر و چه دل کآن چه دلش می‌خوانند
یک قطرهٔ خونست و هزار اندیشه

Ṣabr itme ḳanı ḳalbde nedür anı ki ḳalb[1] dirler
Bir ḳaṭrece ḳandur ki o bir nice biñ endīşe

18
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

عشق رخ یار بر مَنِ زار مگیر
بر خسته دلان خردهٔ بسیار مگیر

Ben zāre ruḫ-ı yār sevisin eyleme isnād
Çoḳ ḫurdeyi dil-ḫastelere eyleme isnād

صوفی چو تو رسم رهروان میدانی
بر مردُمِ رند نکتهٔ دشوار مگیر

Çün ʿādet-i sālikleri sen ṣūfi bilürsin
Birden güç işi itme ḫumār erlere isnād

[1] ~ dil H, N; ki: B'de yok.

19
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

[B 268b] نی قصهٔ آن شمع چِگِل بتوان گفت
نی حال دل سوخته دل بتوان گفت

Ol yār-i Çigil ola vaṣf-ı cevri dimek lā
Ḥāl-i dili sūḫte olur anı dimek lā

غم در دل تنگ من ازآنست که نیست
یک دوست که با وَیْ غم دل بتوان گفت

Ġam anuñ içün ṭarca göñül içre ki yoḳdur
Bir dost ki aña dil ġamını söylemek ola

20
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

خوبان جهان صید توان کرد بزر
خوش خوش بر ایشان بتوان خورد بزر

Dünyā güzelin itmek ola ṣayd zer-ile[1]
Ḫoş ḫoş yemişin ola yimek hem zer-ile

[H 301a] [N 311a] نرگس که کُله دار جهانست ببین
کاو نیز چگونه سر درآورد بزر

Nergis ki cihān serveridür eyle naẓar
K'ol nice baş egdi zere bunca zer-ile[2]

[1] ~ nüsḫa: Ṣayd itmek ola ḫūb-ı cihānı zerle H, N, B
[2] ~ nüsḫa: K'ol daḫı nice baş aşıyor zerler ile H, N, B

21
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

ماهی که قدش به سرو می‌ماند راست
آیینه بدست و روی خود می‌آراست

Bir meh ki boyı serve muḥaḳḳaḳ beñzer
Kendi yüzini āyine elde o bezer

دستارچه‌ای پیشکشش کردم گفت
وَصْلَمْ طلبی زهی خیالی که تُراست

Bir çevrecik itdüm aña pīş-keş didi kim
Vaṣlım dilemek ḫoş bu ḫayālüñ ki deger

22
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

قسّام بهشت و دوزخ آن عقده گشای
ما را نگذارد که دَرآییم ز پای

Ṭamu vü İrem ḳāsemi ol müşkil açan
Ḳomaz bizi kim biz düşelim pāyden o hā

تا کی بود این گُرگ رُبایی بَنُمای
سرپنجهٔ دشمن افکن ای شیر خدای

Tā nice revān ola bu ẓulmet göster
Ser-pençeñi ey şīr yıḳıcı merd-i Ḫudā

23
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

[B 269a]

جز نقش تو در نظر نیاید ما را
جز کوی تو رهگذر نیاید ما را

Seyrāngehimüz naḳşuñ āḫar bize yoḳ
Bir uġrayacaḳ kūyuñuñ āḫar bize yoḳ

خواب ارچه خوش آمد همه را در عهدت
حقّا که بچشم در نیاید ما را

Ḫoş gerçi gelür herkese nevm vaḳtüñde
Gerçek bu ki gelmez göze ḫ[v]āb[1] nevm bize yoḳ

24
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

چشمت که فسون و رنگ میبارد ازو
زنهار که تیر جنگ میبارد ازو

[H 301b] [N 311b]

Gözüñ ki yaġar füsūn[2] u ḥīle andan
Amān ki yaġar ḳılıç ġavġā andan

بس زود ملول گشتی از همنَفَسان
آه از دل تو که سنگ میبارد ازو

Çoḳ tīz ki muṣāḥibüñden olañ maḥzūn[3]
Aḥcār yaġıyor āh ki senüñ göñlüñden[4]

---

[1] ḫ[v]āb: cevāb B
[2] füsūn siḥir dimekdür H, N, B
[3] ~ Çok tīzce ki maḥzūn oluyoñ dostuñdan H, N, B
[4] göñlünden: göñlüñde H

25
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

هر دوست که دم زد از وفا دشمن شد
هر پاکروی که بود تردامن شد

Her dost ki vefādan dem urup düşmen olupdur
Her pāk ṭavır var idi ter dāmen olupdur

گویند شب آبِستنِ روزست عجب
چون مرد ندید از چه آبستن شد

Dirler ki gice ḥāl-i ġayıb[1] yüklüdür ammā
Çün görmedi çü merd eri yük kimden olupdur[2]

26
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

ای باد حدیث من نهانش میگو
سوز دل من بصد زبانش میگو

Ey yel güzele[3] nihānca sözüm söyle
Yüz dille dilim ḥarāretin hem söyle

میگو نه بدانسان که ملالش گیرد
میگو سخنی و در میانش میگو

Şöyle di kim anı ne melālet ṭutsun
Söz söyler iken miyānda sen hem söyle

---

[1] ġayıb: [ġayb. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] ~ Dünyā ki ḥādiṣāt ile her gice yüklidür / Gün ṭoġmadan neler ṭoġar kim bile nāgehān H, N, B
[Bu beyit Hâfız'ın şiirinin tercümesi değildir.]

[3] güzele: güzel H

27
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilāt

گفتم که لبت گفت لبم آب حیات
گفتم دهنت گفت زهی حبّ نبات

Didüm ne lebüñ didi lebim āb-ı ḥayāt
Didüm ne aġızuñ didi ḫoş ḥabb-ı nebāt

[B 269b] گفتم سخن تو گفت حافظ گفتا
شادئ همه لطیفه گویان صلوات

Didüm ki sözüñ Ḫʿāce de söyler didi
Her ḫoş diyici şādına söyleñ ṣalavāt

28
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

[H 302a] [N 312a] ماهم که رخش روشنئ خور بگرفت
گِرد خط او چشمهٔ کوثر بگرفت

Yārim ki ruḫı şuʿle-i şemsi ṭutdı
Ḫaṭ tozı anuñ ṭarf-ı yañaġı ṭutdı

دلها همه در چاه زنخدان انداخت
وآنگاه سر چاه را بعنبر بگرفت

Hep çāh-ı zenaḫdāna dil-i ʿāşıḳı_aṭdı
V'andan ṣoñı ʿanberle ḳuyı başı ṭutdı

29
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

ماهی که نظیر خود ندارد بجمال
چون جامه ز تن برکشد آن مشکین خال

Bir māh ki güzellikde o ṭutmaz emṡāl
Tenden çü çeker ṭonını ol müşkīn ḫāl

در سینه ز نازکی دلش بتوان دید
مانندهٔ سنگ خاره در آب زلال

Gögsinde içün görmek ola ḫoşluḳdan
Ṣāfī ṣu içinde ḳara ṭaş ṣanki o ḥāl

30
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

سیلاب گرفت گِرد ویرانهٔ عمر
وآغاز پری نهاد پیمانهٔ عمر

Vīrān-ı ʿömrin ṭutdı yanın seyl-i fenā
ʿÖmrin ḳadeḥi başladı ṭolmaġa vā

هشیار شو ای خواجه که خوش خوش بکشد
حمّال زمانه رخت از خانهٔ عمر

Uṣlu Ḫᵛāce ol çekmededür ḫoş ḫoş kim
Ḥammāl-ı cihāñ ḫān-ı ʿömürden eşyā[1]

[1] ~ Vīrān göñlüñ ṭutdı beher yanını ʿışḳ / ʿÖmrin ḳadeḥi ṭolmaġa hem başladı ʿışḳ / Ġāfilce oturma Ḫᵛāce ḥammāl-ı ḳażā / Ḫoş ḫoş çekiyor ḫān-ı ʿömürden yüki ʿışḳ H, N, B

31
mefʿūlü mefāʿīlü feʿūlün feʿilün

از چرخ بهر گونه همی‌دار امید
وز گردش روزگار می‌لرز چو بید

Her güne felekden ṭut ümīd her dem ü ān
Titre sögüt-āsā felegin dönmeliginden

[B 270a]

گفتی که پس از سیاه رنگی نبود
پس موی سیاه من چرا گشت سفید

Didüñ ki siyeh renkden aʿlā olmaz
Pes ḳara ṣaçım niçün aġardı ey cān

[H 302b] [N 312b]

32
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

چشم تو که سحر بابلست استادش
یا رب که فسونها مرواد از یادش

Gözüñ ki senüñ siḥr-i Bābil Ḫᵛāce aña
Fikrinden anuñ siḥri be Ḥaḳ gitmeye tā

وان گوش که حلقه کرد در گوش جمال
آویزهٔ در ز نظم حافظ بادش

Ol gūş ki idüp üẕn-i güzellik ḥalḳa[1]
Olsun Ḫᵛācenüñ lüʾlüʾ-i naẓmı küpe_aña

[1] ~ Ol gūş ki idüp ḥalḳa-i gūş ḫūbluḳda H, N, B * İki gūş da ḳulaḳ dimekdür H, N, B

33
mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün

با می بکنار جوی میباید بود
وز غصّه کناره‌جوی میباید بود

Mey ile kenār-ı şuda olmaḳ lāyıḳ
Ġamdan da leb-i ġuṣṣada olmaḳ lāyıḳ

این مدّت عمر ما چو گل ده روزست
خندان لب و تازه‌روی میباید بود

Bu ʿömrimüzin vaḳti gül-āsā on gün
Güleç leb ü yüz tāzece olmaḳ lāyıḳ

34
mefʿūlü mefāʿīlün feʿūlün feʿilün

ای شرمزده غنچهٔ مستور از تو
حیران و خجل نرگس مخمور از تو

Şermende yumuḳ ġonce be yār kim senden
Ḥayrān ü ḫacīl nergis-i maḫmūr senden

گل با تو برابری کجا یارد کرد
کاو نور ز مه دارد و مه نور از تو

Gül ḳande ki ḳādir senle ola berāber
Kim mehden o şuʿle ṭutup ey nūr senden

35
mefʿūlü mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün[1]

اوّل بوفا می وصالم درداد
چون مست شدم جام جفا را سرداد

Öñ dostluġıla bāde-i vaṣlın bana virdi
Çün mest olubem cām-ı cefā üstine virdi

با آب دو دیده رفتم و آتش دل
خاک ره او شدم ببادم برداد

[H 303a] [N 313a] Göñlüm ṭolı od iki gözüm yaşla gitdüm
Oldum yolınuñ ḫāki beni ol yele virdi

[B 270b]

36
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl]

با مردم نیك و بد نمی باید بود
در پایهٔ دیو و دد نمی باید بود

Ḫoş kes ile bed olma ne lāzım ki saña
Yırtıcı vü dīv olma ne lāzım ki saña

مفتون معاش خود نمی باید بود
مغرور بفضل خود نمی باید بود

Öz işine kes olma gerekmez meftūn
ʿİlmine fużūl olma gerekmez ki saña

[1] *mefʿūlü mefāʿīlün feʿūlün feʿilün* H, N, B [Metinde Farsçasının vezni verilmiş, yukarıda tercümenin vezni yazıldı.]

37
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

ای سایهٔ سنبلت سمن پرورده
یاقوت لبت دُرِّ عدن پرورده

Ey sāye-i sünbül ki saña beslü semende
Lüʾlüʾ-i yetīm beslü senüñ al dudaġuñda

همچون لب خود مدام جان می‌پرور
زان راح که روحیست بَدَنْ پرورده

Her dem lebüñ-āsā daḫı sen cān besle
Cān besle umı ile ki ol beslüce küpde

38
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl]

هر روز دلم بزیر باری دگرست
در دیدهٔ من ز هجر خاری دگرست

Her gün göñülüm bir yükin altında benüm
Hicrānda gözüm içre ʿaceb ḫārda benüm

من سعی همی‌کنم قضا میگوید
بیرون ز کفایت تو کاری دگرست

Ben cehd iderim lebüñ ezel ḥükmi dir
Var ṭaşra işüñden ilerü işde benüm

39
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

چون باده ز غم چه بایدت جوشیدن
با لشگر غم نمی توان کوشیدن

Ġamdan ne gerek cūş u ḫurūş saña mey-āsā
Ġam leşkerine ḳarşu gelüp eyleme ġavġā[1]

[H 303b] [N 313b]

سبزست لبت ساغر ازو دُور مَدار
مَی بر لب سبزه خوش بُوَد نوشیدن

Cāmdan lebüñi ṭutma ırāḳ sebzece zīrā
Mey içme gerek sebze kenārında hümā rā[2]

40
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿilün]

[B 271a]

ایّام شبابست شراب اولیتر
با غمزده مست و خراب اولیتر

Eyyām-ı cevānlıḳ mey-mest olmaḳ yegdür
Hem ġamlucaya mest ü ḫarāblıḳ yegdür

عالم همه سر بسر خرابست و یباب
در جای خراب هم خراب اولیتر

Başdan başa vīrān ü ḫarāb ʿālem hep
Hep cāy-ı ḫarāblıḳda ḫarāb olmaḳ yegdür

---

[1] ~ Ġamdan ne gerek saña ḫurūş itme mey-āsā ~ Ġamdan ne gerek saña köpürmek mey-āsā H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Ḫaḍrāca lebüñ ṭutma ırāḳ ṣāġarı zīrā / Ḫoşça ola mey içmek leb-i ḫaḍrāda hümā rā H, N, B

41
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿilün]

باز آی که جانم بجمالت نگرانست
باز آی دل در غم هجرت بفغانست

Gel kim gerü cānum yüzüñi ārzūlar[1]
Gel kim ġam-ı hicrüñde göñül nāle v'āh eyler

باز آی که بی روی تو ای یار عزیز
سیلاب ز چشم من سرگشته روانست

Ey yār-i ʿazīzim gel kim gerü yüzüñsüz
Ben sersem ü ḥayrānuñ gözinden aḳar seyller[2]

42
[mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün feʿilün]

بر گیر شراب طرب‌انگیز و بیا
پنهان ز رقیب سفله مستیز و بیا

Ṭut elde ṣafālu meyi sen ben yaña gel
Lec itme ʿadūy-ı dīnden gizlüce gel

مشنو سخن خصم بنشین و مرو
بشنو ز من ای نگار برخیز و بیا

İşitme ʿadū sözin otur hem daḫı gitme
Benden işit ey söz güzelim ḳalḳ baña gel

[1] ~ yüzüñi gözler H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ey yār-ı ʿazīz gel geru kim yüzsüz H, N/ Ben ser-geşte gözinden aḳıyor seyller H, N, B

43
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿilün]

هجرت که بجان من درویش آمد
گویی نمکی بر جگر ریش آمد

[H 304a] [N 314a] Hicrüñ ki senüñ ben fuḳarā cānına geldi
Ṭuz gūya ki yürek yarasına geldi[1]

ترسیدمی کز تو شوم روزی دور
دیدی که همان روز بدم پیش آمد

Senden ıraḳ olam deyu ḳorḳardım
Gördüñ mi hemān bed güni kim öñüme geldi

44
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿilün]

[B 271b] شیرین دهنان عهد بپایان نَبرَند
صاحب نظران ز عاشقی جان نَبرَند

İrgürmeye pāyāna vefā ḫōş-dehenān
ʿIşḳdan daḫı ʿışḳ ṣāḥibi iletmeye cān

معشوقه چو بر مراد رأی تو بود
نام تو میان عشق بازان نَبرَند

Çün kim ola yār reʾy ü murāduñca senüñ
Ṣāḥib-naẓarān içre aduñ irmeye[2] ey cān

[1] ~ nüsḫa: Gūyā ki nemek yüreginüñ zaḫmına geldi H, N
[2] varmaya H, N

45
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

زلفین تو پیچ و خم و تاب از چه گرفت
وان چشم خمارین تو خواب از چه گرفت

Zülfüñ niçün egrimle büküm tābda ṭutdı
Hem çeşm-i ḫumāruñ ne içün ḫ̬ʷābda ṭutdı

چون هیچ کسی برگ گلی بر تو نزد
سر تا قدمت بوی گلاب از چه گرفت

Bir kes saña hiç urmadı bir gül varaḳıyla
Başdan pāya dek būy-ı gülāb tā niye ṭutdı[1]

46
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün]

راه طلب تو خار غمها دارد
کو راه روی که این قدمها دارد

Arama yoluñ nice keder dikeni ṭutar
Bir yol eri ḳanı ki o bu ayaġı ṭutar

دانی که که روشناس عشقست آنکو
بر چهرهٔ جان چراغ دمها دارد

ʿIşḳ nāmlusı kimdür ki bilür müñ ol kes
ʿĀşıḳ deminüñ şuʿlesi cān yüzine ṭutar[2]

[1] ~ nüsḫa: Hiç bir kişi urmadı saña gül varaḳıyla / Başdan ayaġa būy-ı gülāb tā niye ṭutdı H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Cān yüzine ʿāşıḳ himemüñ şuʿlesi ṭutar H, N, B

[H 304b] [N 314b]

47
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūl]

بر دار دل از مادر دهر ای فرزند
با نصف اخیر شوهرش در پیوند

Dünyā anasından be oġul göñlüñi_al var
Erlik baġınuñ nıṣf-ı aḫīrine_anuñ var

بی قلب ندانی این چنین شخص را
چون حافظ اگر شوی برویش خرسند

Bī-dil bu gibi ādemi sen bilmezsin
Ṣan Ḫᵛāce eger olmayasın ḳāniʿ -i dīdār

48
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlün faʿ]

من باکمر تو در میان کردم دست
پنداشتمت که در میان چیزی هست

Bilüñde ben ol ḳuşaġuña el urdum
El belde senüñ nesnecigüñ var ṣandım

[B 272a]

پیداست از آن میان چه بربست کمر
تا من ز کمر چه طُرفه خواهم بربست

Ẓāhir ki o belden ne feyiż baġladı ḳuşaḳ
Tā ben de o baġdan ola ki nesnece düğdüm

49
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl]

مقبول دل خواصّ و مشهور عوام
خوش لهجهٔ موزون حرکت بدر تمام

Meşhūr-ı enām muʿteber-i ehl-i ʿaẓām
Eṭvār-ı muṭābıḳ yüzi ḫoş māh-ı tamām

در خطّهٔ شیراز بنامست و نشان
رود آوری حافظ حاجی احمد نام

İḳlīm-i Şīrāzda aña var nām u nişān
Ḥāfıẓ Ḥācı Aḥmed ki nehir cārī be-nām[1]

50
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl]

آواز پر مرغ طرب میشنوم
با نفخهٔ گلزار اَدَبْ میشنوم

ʿİşret ḳuşınuñ ṣavt-ı ḳanadın duyarım
İstek bāġınuñ ḫoş ḳoḳusın yā duyarım

یا باد حدیثی ز لبش میگوید
القصّه روایات عجب میشنوم

Yā söz mi lebinden güzelin söyler yel
Söz bu ki ḥikāyāt-ı ġarībe duyarım

[1] ~ nüsḫa: Çay aldı o Ḥāfıẓ Ḥācı Aḥmed ki benām H, N

[H 305a] [N 315a]

51
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl]

با شاهد شوخ و شنگ و با بربط و نی
کنجی و فراغتی و یک شیشهٔ می

Bir dilber-i şen şūḫ ile hem muṭrib ü mey
Bir gūşe kedersizce göñül bir şīşe-i mey

منت نبرم بیک جو از حاتم طی
چون گرم شود ز باده ما را رگ و پی

Bir arpaca çekmem mineni Ḥātem-i Ṭāydan
Çün germ ola siñirle ṭamar meyden hey

52
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlün faʿ]

در هجر تو من ز شمع افزون گریم
دائم چو صراخی اشك گلگون گریم

Hicrüñde senüñ şemʿden efzūn giryem
Sāġar gibi her demce yaşım gül-gūn giryem

[B 272b]

چون ساغر بادهام از دل تنگی
چون نالهٔ چنگ بشنوم گریم

Ben ṣıḳlet-i ḳalbden ḳadeḥ-i mey gibiyim
Çün nāle-i sāzı işidem ḫūn giryem

53
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿul feʿūlün]

عیبست عظیم بر کشیدن خود را
وز جملهٔ خلق بر گزیدن خود را

Bir özge ʿayıb çekme yüce kendüyi bir kes
Herkesden eyü ṭutma ʿayıb kendüyi bir kes

از مردُمكِ دیده بباید آموخت
دیدن همه کس را و ندیدن خود را

Gözi bebeginden kişi lāyıḳ ögrenmek
Her şaḫṣı görir görmeye hiç kendüyi bir kes

54
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūl]

جانم بفدای آنکه او اهل بود
سر در قدمش اگر نهی سهل بود

Cānım aña ḳurbān ki [o] ehl ola
Ger ḳorsañ ayaġına başı sehl ola

گویم بیقین که ترا دوزخ چیست
دوزخ بجهان صحبت نا اهل بود

[H 305b] [N 315b]

Diyem saña ki ṭamu nedür taḫḳīḳan
Dünyāda nedīm ṭamu ki nā-ehl ola

55
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlün faʿ]

سر تا سر آفاقی بهاوَن سودن
نُه طاق فلك بخون دل اندودن

Başdan başa āfāḳı hāvende sürtmek
Ṭoḳuz göge dil ḳanı ile ṣu virmek

سال دگر اسیر زندان بودن
بِه زانکه دَمی همدم نادان بودن

Yüz yıl daḫı zindāna esīr olmaḳlıḳ
Nādān ile bir ān oturuşdan yegrek

56 *
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿul]

تا کار بکام دل مجروح بود
تا ملك تنم بی ملكِ روح بود

Tā yārelü göñlümce ḳamu işler ola
Tā memleket-i ten de şeh-i rūḥsuz ola

امّید من آنست بدرگاه خدا
کأبواب سعادت همه مفتوح بود

Ümmīdüm odur dergeh-i Ḥaḳdan ki benüm
Ebvāb-ı merāḥim ḳamu açılmış ola

* İşbu rubāʿī Ḫusrev dīvanında mesṭūrdur. H, N, B

[B 273a]

57
[mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlün faʿ]

ای دوست دل از جفای دشمن درکش
با روی نکو شراب روشن درکش

Ey yār göñülüñ cefā-yı düşmāndan çek
Ḫoşça yüz ile şarāb-ı ʿışḳı sen çek

با اهل هنر گوی گریبان بگشای
وز نااهلان تمام دامن درکش

Erbāb-ı dile aç gögüsüñ dügmelerini
Tekmīlen etek olmayan erbābdan çek

58
[mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlün faʿ]

ای کاج که بخت سازگاری کردی
با دَور زمانه یار یاری کردی

Ey keşke ideydi baḫt baña uyġunluḳ
Yā devr-i zamāne ide idi uyġunluḳ

[H 306a] [N 316a]

از دست جوانِیَمْ چو بربود عِنان
پیری چو رکاب پایداری کردی

Çün gençligimüñ ḳapdı elinden yuların
Üzengi gibi pīrlik ideydi durġunluḳ

59
[mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ūl]

عمری ز پی مراد ضایع دارم
وز دَور فلک چیست که نافع دارم

Ben ʿömri merām çünki żāyiʿ ṭutarım
Hem devr-i felekden ki ne nāfiʿ ṭutarım

با هر که بگفتم که تو را دوست شدم
شد دشمن من وه که چه طالع دارم

Her kim ki didümse saña dost oldum
Āh oldı baña ḫaşm o ne ṭāliʿ ṭutarım

60
[mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl]

یاران چو بهم دست در آغوش کنید
این گردش چرخ را فراموش کنید

Çün birbiriyle el ḳoçuşın dostlar idesiz
Ol ān bu felek gerdişini nesye idesiz

چون دَور بمن رسد نَمانم بر جای
بر یاد من آن دور بقا نوش کنید

Vaḳtim çün irer baña ki ḳalmaz bir yer
Şevḳime benüm ol geru duranı ṣafā idesiz[1]

[1] ~ nüsḫa: Şevḳime o bāḳī gün ʿişret idesiz H, N, B

[B 273b]

61
[Mef'ūlü mefā'ilün mefā'ilün fa']

امروز درین زمانهٔ عهد شِکن
کو دوست که عاقبت نگردد دشمن

Bugün bu vefā ṣıyan cihānda ey cān
Bir dost ḳanı kim ṣoñıca olmaz düşmān

تنهایی را ازان گرفتم دامن
تا دوست نَبینَدَمْ بکام دشمن

Ṭutdum o içün dāmen-i ʿuzlet kim
Maḳṣūd ki ʿadūca beni tā görmeye dostān

62
[mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fā'ul]

ای دوست بکام دوشمنانم کردی
بودم چو بهار چون خزانم کردی

[H 306b] [N 316b]

Ey yār beni sen ʿadū merāmınca itdüñ
İdüm çü bahār beni güz-āsā itdüñ

در کیش تو من راست بودم همچون تیر
قربان رَوَمَت چرا کمانم کردی

Yoluñda idüm ki oḳ gibi ben doġrı
Ḳurbānuñ olam ḳaddimi çün yā itdüñ

63
[mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fa']

از عاجزی و سلیمی و مسکینی
وز کبر و بزرگواری و خودبینی

'Ācizlik ü hem selīm ü miskīnlikden
Kibr ile ululuḳla daḫı ḫod-bīnlikden

بر آتش اگر نشانیم بنشینم
بر اسب اگر نشانمت ننشینی

Od üzre oturtsañ beni sen oturıram
Diksem seni aṭ üzre oturmazsın sen

64
[mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa']

غافل منشین که ای یار از تیزئ آه
کاتش رسدت زآتش انگیزئ آه

Ġāfil güzel oturma ki keskin āhdan
İrişe saña od ki od ālūd āhdan

تا در سر کوی خود نپنداری سهل
شب کردئ گریه و سحر خیزئ آه

Ẓann itmeyesin semtüñ ucında āsān tā
Şeb girye iden hem seḥerī ḳalḳıcı āhdan

[B 274a]

65
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün]

بر دل غم روزگار تا کی داری
بگذار جهان و هر چه در وی داری

Dünyā ġamını tā nice dek dilde ṭutarsın
Dünyāyı bıraḳ her ne hem anda ṭutarsın

یاری و شرابی طلب و پای گلی
در دست کنون که جرعه می داری

Bir dost ile gül sāyesi hem iste şarāb
Bir curʿa meyi şimdi ki sen elde ṭutarsın

[H 307a] [N 317a]

66
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿilü faʿūl]

من جای غم تو در قلب خویش کنم
درد تو دوای جگر ریش کنم

Öz baġrım içinde ġamuña yer iderim
Derdüñe de mecrūḥ-ciger yer iderim

چندانکه تو بر دلم جفا بیش کنی
من بر سرانم که وفا بیش کنم

Ol deñlü ki sen gönlüme cevr artıḳ idersin
Ol ārzūdayım ben ki vefā artıcaḳ[1] idem

[1] artıcaḳ H, N ~ ekṣer H, N, B [“ekṣer” kafiyeye uyuyor, fakat vezin sebebiyle “artıcaḳ” tercih edildi.]

67
[mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa']

گفتم که چه خالست بدین شیرینی
گفتا تو سلیم و ساده و مسکینی

Didüm ki bu ne beñ ki şīrīnlik böyle
Didi ki selīm u fuḳarā sādecesin şöyle

در آیینهٔ جمال ما خالی نیست
تو مردم چشم خود دران میبینی

Yoḳ ḥüsnimüzüñ āyinesi içre bizüm ḫāl
Gözüñ bebegin sen göresin anda ki böyle

68
[mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fa'ul]

اشکم چو رخ نگار من گلگون شد
وز خون دلم خانهٔ چشم خون شد

Yārim ruḫı veş göz yaşı gülgūn oldı
Gözüm evi de ḳan-ı dilimden ḫūn oldı

محبوب من از ناز چنین گفت مرا
کای یار عزیز حال چشمت چون شد

Yārim baña böyle didi kim nāzından
K'ey sevgilü yār ḫāl-i gözüñ çün oldı

69
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿilün fāʿ]

در غربت اگر کسی بماند ماهی
گر کوه بُوَد ازو نماند کاهی

Ġurbetde eger bir kişi ḳalsa bir māh
Ṭaġ olsa da ger ḳalmaya andan bir kāh[1]

[B 274b] بیچاره غریب اگرچه ساکن باشد
چون یاد وطن [کند] بر آرد آهی

Ger sākin ola derdlü ġarīb bir yerde
Çün şehrin añar ḳaldıra bir āhla vāh

[H 307b] [N 317b]

70
[mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿul]

یارب چو برآرندهٔ حاجات تویی
هم قاضی و کافئ مهمّات تویی

Yā Rab virici ḥalḳa çü ḥācāt sensin
Hem ḳāḍī-yi kām kāffe-i ḥācāt sensin

من سرّ دل خویش بتو کی گویم
چون عالمی اسرار خفیّات تویی

Öz dil sırımı ben saña diyem nice
Çün bilici esrār-ı ḫafiyyāt sensin

[1] Kāh şaman ve çöp maʿnāsına H, N

MESNEVÎLER

1
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

الا ای آهوی وحشی کجایی
مرا با توست چندین آشنایی

Be gel kim ḳandesin ey ürkecek yār
Benüm var çoḳ senüñle dostlıġım yār

دو تنها و دو سرگردان دو بی‌کس
دد و دامت کمین از پیش و از پس

Yalın yürür dü bī-kes dü bun ādem
İki aġ önden arddan pusıda hem[1]

بیا تا حال یکدیگر بدانیم
مراد هم بجوییم ار توانیم

Gel ey yek dīgerin ḥalin bilelim
Olursaḳ ḳādir istek kām idelim

که میبینم که این دشت مشوش
چراگاهی ندارد خرّم و خوش

Bu ḳarışıḳ cihānda görirem ben
Ki ṭutmaz bir çimenlik ḫoş u rūşen

[1] ~ Yalın var iki bī-kes iki bun var / .. pusıda var H, N, B

که خواهد شد بگویید ای رفیقان
رفیق بیکسان یار غریبان

Kim olısar ki söyleñ ey refīḳler
Refīḳ-ı kimsesiz dost-ı ġarībler

مگر خضر مبارک پی درآید
ز یمن همّتش کاری گشاید

Meger izi mübāreḳ Ḫıżr irişe
Ki ḳutlu himmetinden iş gelişe

مگر وقت وفا پروردن آمد
که فالم لا تذرنی فرداً آمد

[H 308a] [N 318a] [B 275a] Meger devr-i vefā-perver gelüpdi
Yalıncaḳ ḳavme Ḥaḳ fālim gelüpdi

که روزی رهروی در سرزمینی
بلطفش گفت رندی خوشه چینی

Ki bir serḥadde bir şaḫṣa bir ānca
Didi bir ḫūşe-çīn mestāne ḫoşça

که ای سالک چه در انبانه داری
بیا دامی بنه گر دانه داری

Ne ṭutan dil ṭaġarcıġında derviş
Gel aġ ḳur ṭutarsañ dāne bir iş

جوابش داد گفتا دام دارم
ولی سیمرغ می‌باید شکارم

Cevāb virdi didi var dānem aña
Velī ʿanḳā gerek ṣayd ola baña

بگفتا چون بدست آری نشانش
که از ما بی‌نشان است آشیانش

Nice_ele getüreñ didi nişānı[1]
Ki bizden bī-nişāndur āşiyānī

مده جام می و پای گل از دست
ولی غافل مباش از دهر بدمست

Ḳoma cām-ı mey ü gül dibin elden
Velī bun olma dehr-i mest-i bedden

چون آن سرو روان شد کاروانی
چو شاخ سرو میکن دیده‌بانی

Çün ol rāst servi oldı işgüẕārlıḳ
Nigāh-ı serviden it dīde-bānlıḳ

برفت و طبع خوش باشم حزین کرد
برادر با برادر کی چنین کرد

İdüm ḫoş-ṭabʿ u gitdi maḥzūn itdi
Birāder ḳardaşa böyle nice_itdi

چنان بیرحم زد تیغ جدایی
که گویی خود نبوده‌ست آشنایی

Şu dek bī-raḥmet urdı seyf-i fürḳat
Ki gūyā olmamış anuñla ülfet

[1] ~ nüsḫa: Didi nice getüreñ deste ānı H, N, B

نثار[1] من چه وزن آرد درین ساز
که خورشیدِ غنی شد کیسه پرداز

Başım bu ṭarza urdı ne vezin ḫoş
Ki müstaġnī güneş oldı kīse boş

[H 308b] [N 318b]
لب سر چشمه باید طرف جویی
نم اشکی و با خود گفت و گویی

Gerek ser-çeşme yanı semt-i ırmaḳ
Özüñle güft u gū göz yaş aḳıtmaḳ

[B 275b]
بیاد رفتگان و دوستداران
موافق گرد با ابر بهاران

Gidenler ʿışḳına dost ṭutan ʿāşıḳ
İde ebr-i bahāra güz muṭābıḳ

چو نالان آمدت آب روان پیش
مدد بخشش از آب دیدهٔ خویش

Çün aḳar ṣu gelüp çaġlar öñüñe
Gözüñ yaşından imdād vir sen aña

نکرد آن همدم دیرین مدارا
مسلمانان مسلمانان خدا را

Müdārā itmedi ol eski dostlar
İdüñ Ḥaḳ'çün meded ey Müslümānlar

مرا بگذشت آب فرقت از سر
بدین حالم مدارا نیست در خور

---

[1] نثار: سار ح، ن؛ بیاد ب [H ve N'de "نثار" (Sûdî III/426) kelimesinin yanlış yazıldığını, B'deki "بیاد" kelimesinin ise bağlama uymadığını düşünüyoruz.]

Benüm fürḳat ṣuyı başdan aşupdur
Bu ḥālimle meded lāyıḳ degüldür

مگر خضر مبارک‌پی تواند
که این تنها بدان تنها رساند

Meger kim ḳutlu izlü Ḫıżr-ı ḳādir
Ferīdīyi ferīdīye güre-ir[1]

چرا با بخت خود چندین ستیزم
چرا از طالع خود میگریزم

Bu dek lec ṭāliʿ imle niçün idem
Ḳaçış öz ṭāliʿ imden niçün idem

هم اکنون راه کوی دوست گیرم
اگر میرم هم اندر راه میرم

Hemān yār semti yolın şimdi ṭutam
Ölürsem ger ṭarīḳi içre ölem

غریبانی که حالم را ببینند
زمانی بر سر خاکم نشینند

Ġarībler kim benüm ḥālim göreler
Bir an ḳabrim ucında oṭuralar

غریبان را غریبان یاد آرند
که ایشان یکدگر را یادگارند

[H 309a] [N 319a]

Ġarībānı ġarībler yād iderler
Ki bunlar birbiriyle yādigārlar[2]

---

[1] güre-ir: [irgürmek (ulaştırmak) anlamında. resānden fiilinin karşılığı olarak.]

[2] ~ Ġarībānı ġarībler añışurlar / Ki birbirini bunlar añışurlar H, N, B

خدایا چاره ی بیچارگانی
مرا و جز مرا چاره تو دانی

İlāhī çāresizler çāresin sen
Bileñ ben benden āḫar çāresin sen

[B 276a]

چنان کز شب برآری روز روشن
ازین اَندُه برآور شادئ من

K’o-veş şebden çıḳarañ rūz-ı rūşen
Benüm şādum çıḳar ḳurtar bu ġamdan

ز هجرانش بسی دارم شکایت
نمیگُنجد درینجا این حکایت

Firāḳından ṭutarım çoḳ şikāyet
Ki ṣıġmaz bu maḳāma bu ḥikāyet

تو گوهر بین و از خر مُهره بگذر
ز طرزی کآن نگردد شهره بگذر

Sen incü gör eşek boncuġını ḳo
O yoldan geç ki meşhūr olmaya o[1]

چو من ماهیٔ کلک آرم بتحریر
تو از نون والقلم می‌پرس تفسیر

Getürdüm ḥūt-i ḫāmem naḳşa çün ben
Ṣoruş it şerḥi nūndan ve’l-ḳalemden

رفیقان قدر یکدیگر بدانید
چو معلومست شرح از بر مخوانید

[1] ~ nüsḫa: O şey’den geç ki ḳıymetli olmaya o H, N, B

Bilüñ ḳadrini dostlar birbiriñiz
Çü mefhūm belli ezber oḳuyuñ siz

مقالات نصیحت گو همین است
که حکم‌انداز هجران در کمین است

Hemān nuṣḥ idenüñ güftārı budur
Ki fürḳat ḥükmi ṣalan pusıdadur

روان را با خِرد درهم سرشتم
وز آن تخمی که حاصل گشت کِشتم

Cānımla ʿaḳlı bir yerde yoġurdum
Ki andan ḥāṣıl itdüm dāne ekdim

فرحبخشی درین ترکیب پیداست
که نغز شعر و مغز جان اجزاست

Nümāyān bir feraḥ baḫṣā bu şeyʾden
Ki naẓmın ḫūblıġı cān beyni hem ten

[H 309b] [N 319b]

بیا وز نکهت این طیب امّید
مشام جان معطّر ساز جاوید

Be gel bu ḫoş ümīdlik ḳoḳusından
Ebed it ʿıṭr-nāk cān geñzüñi sen

که این نافه ز چین جیب حورست
نه آن آهو که از مردم نفورست

Ki bu nāfe bükük yaḳa-yı ḥūrdan
O āhūdan degül ḳaçar ki ḫalḳdan

درین وادی ببانگ سیل بشنو
که صد من خون معصومان بیک جو

Yaşuñ seyli sesiyle bunda diñle
Ki yüz baṭman günāhsız ḳanı cevle[1]

[B 276b] پر جبریل را اینجا بسوزند
بدان تا کودکان آتش فروزند

Bu yerde Cebreīl bālin yaḳarlar
K'anuñla maʿṣūmān od parladalar

سخن گفتن کرا یارست اینجا
تعالی الله چه استغناست اینجا

Kimüñ var güci söz dimek burada
Münezzeh Ḥaḳ ne müstaġnī burada

برو حافظ درین مِعْرَض مزن دم
سخن کوتاه کن والله اعلم

Bu yerde var be Ḫʷāce urma sen dem
Sözi ḳaṣr eyle sen vallāhü aʿlem

[1] "Be-yek cev" bir dāne arpa ile dimekdür. H, N, B

2
feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

[Sâki-nâme]

بیا ساقی آن می که حال آورد
کرامت فزاید کمال آورد

Gel ey sāḳī ol mey getürür ki ḥāl
Çoġaldur kerāmet getürür kemāl[1]

بمن ده که بس بیدل افتاده‌ام
وزین هر دو بیحاصل افتاده‌ام

Baña vir ki ʿışḳa çoḳ üftādeyim
Ve bu ikiden meʾyūs üftādeyim

بده ساقی آن کیمیای فتوح
که با گنج قارون دهد عمر نوح

Vir ey sāḳī ol kīmiyā-yı ṣabūḥ
Ki Ḳārūnī kenzle virür ʿömr-i Nūḥ

[H 310a] [N 320a]

بده تا برویت گشایند باز
در کامرانی و عمر دراز

Vir anı k'açarlar yüzüñle fütūḥ
Ḳapu-yı ululuḳ daḫı ʿömr-i Nūḥ

بیا ساقی آن آتش تابناک
که زردشت[2] میجویدش زیر خاک

Getür gel sāḳī o nārı ki pertevlü yār
Ki felsof anı zīr-i ḫākde arar

[1] ~ nüsḫa: O ḫamrı getür gel be sāḳī ki ḥāl / Kerāmet çoġaldur getürür kemāl H, N, B

[2] Zerdüşt bir filosof ḥakīm ismidür ki āteş-perestlik īcād eylemişdür. H, N, B

بمن ده که در کیش رندان مست
چه آتش‌پرست و چه دنیاپرست

Baña vir anı rind yolında ki mest
Nedür od-perestlik nedür put-perest

بده ساقی آن می کزو جام جم
زند لاف بینایی اندر عدم

Vir ol mey ki andan saḳā cām-ı Cem
Urur lāf yoḳda beṣāret[1] müdām[2]

[B 277a]

بمن ده که باشم بأمّید جام
چو جم آگه از سرّ عالم مدام

Baña vir ki ümmīd-i cāmla olam
Hemīn sırr-ı ʿālemden āgāh çü Cem

بیا ساقی آن جام جم ده مرا
تعلّل مکن دمبدم ده مرا

O cām-ı Cemi sāḳī gel vir baña
Gel itme bahāne müdām vir baña

چه خوش گفت جمشید با تاج و گنج
که یک جو نه اَرزد سرای سپنج

Didi tāc u kenzle ki Cemşīd ne ḫoş
Bir arpaya degmez bu dünyā ki düş

بیا ساقی آن جام چون سلسبیل
که دل را بفردوس باشد دلیل

---

[1] görümlük H, N

[2] ~ nüsḫa: Vir ol ḫamrı sāḳī ki cām-ı Cem andan / Urur görcilik lāfı yoḳluḳda H, N, B * Ender ʿadem, bir nesne görülmez iken görirem lāfını urur. H, N, B

Gel ey sāḳī o cāmı ṣan selsebīl
Ki uçmaġa göñle o ola delīl

بمن ده که طنبور خوش گفت و نی
که یك جُرعه می بِه ز دیهم کی

Baña vir ki ḫoş didi ṭanbūr u ney
Ki ḫoş tāc-ı şehden aḥad cām-ı mey[1]

بیا ساقی آن بکر مستور مست
که اندر خرابات دارد نِشَسْت

[H 310b] [N 320b] O mestūr u mest ḳızı virgil be yār
Ki meyḫāne-i ʿışḳda ṭutar ḳarār

بمن ده که بدنام خواهم شدن
خراب می و جام خواهم شدن

Baña vir ki rüsvāy olasım gerek
Mey ü cām ḫarābı olasım gerek

بیا ساقی آن آب اندیشه‌سوز
که گر شیر نوشد شود میشه‌سوز

Vir ol ṣuyı sāḳī ki efkār yaḳar
Ger arslan içerse_ola mīşe yaḳar

[B 277b] بده تا روم بر فلک شیر گیر
بهم بر زنم دام این گرگ پیر

Vir anı ki tā göge arslan gidem
Bu pīr ḳurd aġın birbirine uram

[1] ~ nüsḫa: Ki tāc-ı şehden güzel bir yudum mey H, N, B

بیا ساقی آن می که حورِ بهشت
عبیر ملائک در آن می سرشت

Be gel sāḳī ol mey ki ḥūr-ı cinān
Melek ḳoḳusıyla yoġurdı hemān

بده تا بخوری بر آتش کنم
مشام خرد تا ابد خوش کنم

Vir anı buḫūr k’āteş üzre idem
ʿAḳıl geñzini tā ebed ḫoş idem[1]

بیا ساقی آن می که عکسش ز جام
بکیخسرو و جم فرستد پیام

Gel ol mey ki cāmdan vire ʿaksin ey
Ḫaber irgüre Ḫusrevāne vü Key[2]

بده تا بگویم بآواز نی
که جمشید کی بود و کاووس کی

Vir ey tā ki nāy ṣavtı ile diyem
Ki Kāvus ḳaçan idi hem ṣāh Cem

دم از سَیر این دَیر دیرینه زن
صلایی بشاهان پیشینه زن

Nefes bu köhen-ḫāne seyrinden ur
Selāṭīn-i öñdine āvāze ur

بیا ساقی آن می که شاهی دهد
بپاکئ او دل گواهی دهد

[1] ~ nüsḫa: Vir anı od üzre buḫūr k’eyleyem / Ki tā uṣ demāġın ebed ḫoş idem H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Gel ol mey ki cāmdan ʿakis vire o / Ḫaber irgüre ḫusrev u ṣāha o H, N, B

Gel ey sāḳī ol mey ki şāhlıḳ virür
Göñül pāklıgına güvāhlıḳ virür

[H 311a] [N 321a]

بمن ده که سلطان دل بوده‌ام
کنون دورم از وی که آلوده‌ام

Baña vir ki şāh-ı göñül olmışam
Bugün dūrım andan ki bulaşmışam

بمن ده مگر گردم از عیب پاک
شوم ایمن از فکرت هولناك

Baña vir meger pāk ʿaybdan olam
Selāmetçe fikr-i maḫūfdan olam

شرابم ده و روی دولت ببین
خرابم کن و گنج حکمت ببین

Baña vir ki mey vech-i baylıġı gör
Ḫarāb it beni kenz-i aḥkāmı gör

چو شد باغ روحانیان مسکنم
در اینجا چرا تخته بند تنم

Yirim bāġ-ı rūḥāniyān oldı çün
Bağım bunda ten taḫtasıyla niçün

من آنم که چون جام گیرم بدست
ببینم در آن آینه هر چه هست

Ben oyum ki cām elde çünkim ṭutam
O mirʾatda her ne var ise görem

بمستی دم پارسایی زنم
دم خسروی در گدایی زنم

Ḳaḳarım ṣūfiliḳ ḳapusını mest
Dem uram gedālıḳda şāhlıḳla mest

[B 278a] که حافظ چو مستانه سازد سرود
ز چرخش دهد رود زهره درود

Çü mestlikde Ḥāfıẓ ider ırı çend[1]
Virür Zühre sāzı felekden pesend

بیا ساقی از بی وفایئ عمر
بترس و زِ می کن گدایئ عمر

Ḥayātuñ vefāsızlıġından gel ey
Mey-i ʿışḳdan iste ḥayāt ḳorḳ be hey

که می عمر را می بِیَفْزَایدت
دری هردم از غیب بگشایدت

Ki bāde saña ʿömri ider ziyād
Müdām anda bir bāb-ı ġaybdan küşād

بیا ساقی از می بِنِهْ مجلسی
که دنیا ندارد وفا با کسی

[H 311b] [N 321b] Gel ey sāḳī ḳur bādeden bir bezim[2]
Cihān şaḫṣa ṭutmaz vefā zīrā kim

حباب میت داد ازین نکته یاد
که چون برد باد افسر کیقباد

Saña virdi mey köpügi bunı yād
Nice yel iletdi ki tāc-ı Ḳubād

بیا ساقی از می طلب کام دل
که بی می ندیدم من آرام دل

---

1 Sürūd, ırı yaʿni ırlamaḳ. Bir nesne ve ġazel oḳumaḳ H, N, B

2 bezim: [bezm (meclis). Vezin için "bezim" okundu.]

Gel ey iste meyden murād-ı göñül
Ki ben görmedüm bī-şarāb ẕevḳ-i dil

گر از وصل جان تن صبوری کند
دل از می تواند که دوری کند

Beden vaṣl-ı cāndan ṣabr ger ide
Ki dil meyden imkān baʿīdlik ide

بیا ساقی این جام پُر کُن زِ مَیْ
که گویم ترا حال کِسْری و کی

Gel ey sāḳī doldur bu cāmı zi-mey
Ki diyem saña ḥāl-i Kisrā vü Key

بیا ساقی ایمن چه باشی ز دهر
بر آنست کِتْ[1] خون بریزد بقهر

Gel ey gökden emīn niçün olasuñ
Ki ol ārzūda döke ḳanuñ senüñ

بیا ساقی با ما مکن سرکشی
که از خاکی آخر نه از آتشی

Gel ey sāḳī itme bizümle ʿinād
Ki ḫākdensüñ oddan degülsüñ īcād

[B 278b] قدح پُرْ کن از می که می خوش بود
خصوصا که صافی و بی غش بود

Pür it sāḳī meyden ki ḫoş mey ola
Ḫuṣūṣıyla ḫāliṣ u ṣāfī ola

[1] [ber ānest *ket* ḫūn berīzed be-ḳahr] Ki, tā-yı muḫāṭaba ittiṣāl ile, hā maḫẕūf. H, N, B

بیا ساقی آن راحِ ریحان نسیم
بمن ده که نه زر بماند نه سیم

Gel ey sāḳī ol mey ki reyḥān nesīm
Baña vir ki ne zer ḳalısar ne sīm

بیا ساقی آن بادۀ لعلِ صاف
بده تا کی این شید و تزویر و لاف

Gel ey sāḳī ol ṣāfī gülgūnī mey
Ki vir lāf u ḥīle meger tā be key

[H 312a] [N 322a]

ز تسبیح و خرقه ملولم تمام
بمی رهن کن هر دو را و السّلام

Ḥazīnim ki tesbīḥ ü ṭondan tamām
İkisin rehin it meye ve’s-selām

بیا ساقی از کُنج دیر مغان
مَشَوْ دور کاینجاست گنجِ روان[1]

Gel ey rükn-i deyr-i muġāndan hemān[2]
Iraġ olma ki bunda kenz-i revān

وَرَتْ هیچ گوید مرو سوی دَیْرْ
جوابش چه گویی بگو شب بخیر

Saña gitme kes dirse andan yaña
Ne dirsin cevāb vir şebüñ ḫayr ola

بیا ساقی آن ارغوانی قدح
که دل زو طرب یابد و جان فرح

[1] Künc: gūşe; deyr-i muġān: meykede-i ʿışḳ; genc: ḫazīne; revān: revāyic. H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Gel ey meykede gūşesinden be cān H, N, B

Gel ey sāḳī ol erġuvānī ḳadeḥ
Ki andan bulur dil ṣafā cān feraḥ

بمن ده که از غم خلاصم دهد
نشانِ رهِ بزمِ خاصم دهد

Baña vir ki ġamdan ḫalāṣım vire
Baña ḫāṣ yerüñ yol nişānın vire

بیا ساقی آن می که جان پرورست
دل خسته را همچو جان درخورست

Gel ey sāḳī ol mey ki perverde cān
Żaʿīf göñle lāyıḳ ṣanasın ki cān

بده کز جهان خیمه بیرون کنم
سراپرده بالای گردون کنم

Ki vir ṭaşra bundan çadır ben ḳuram
Felek üzre oṭaġımı ben ḳuram

بیا ساقی آن جام چون مهر و ماه
بده تا زنم بر فلك بارگاه

Gel ey sāḳī ol cāmı ṣan mihr ü māh
Baña vir ki çarḫa uram bārgāh

[B 279a] بیا ساقی از باده های کهن
بجام پیاپی مرا مست کن

ʿAtīḳ bādelerden gel ey sāḳī it
Pey-ā-pey ḳadeḥle beni sarḫoş it

چو مستم کنی از می بی غشت
بمستی بگویم سرودی خوشت

[H 312b] [N 322b]

Çün ideñ beni ṣāfī meyle ḫarāb
Saña mestlik ile diyem ḫoş cevāb[1]

بیا ساقی اکنون که شد چون بهشت
ز روی تو این بزم عنبر سرشت

Gel oldı İremce be hey şimdi kim
Yüzüñden bu yoġruḳ muʿanber bezim

خذِ الجام لاتخشَ فیهِ الجُناحْ
که در باغِ جنّت بوَد می مُباح

Ḳadeḥ deste al[2] ḳorḳma anda felāḥ
Ki uçmaḳ baġında mey ola mübāḥ

بیا ساقی از می ندارم گُزیر
بیك جام باقی مرا دست گیر

Gel ey sāḳī ṭutmam ṣarābdan yerim[3]
Ḳalan bir ḳadeḥle elim ṭut benüm

که از دور گردون بجان آمدم
روان سوی دَیر مغان آمدم

Ki devr-i felekden gelübem be-cān
Ḫarābāt yañaya gelübem hemān

یا ساقی آن بادهٔ ذوق بخش
بده تا نشینم بپشتِ رَخْش[4]

---

1 Sürūdı bir ırı yaʿni bir türkü dimekdür ki ḫoş cevābla taʿbīr olındı. H, N, B
2 deste al ~ al ele H, N
3 yerim, yirmek yaʿni ikrāh itmem. H, N
4 Raḫş, Rüstem-i Zālin aṭı ismidür. Ammā ruḫeş taḳdīr olunır ise.

Gel ey sāḳī virür o mey kim ṣafā
Al aṭ arḳasına binem vir ki tā[1]

تَهَمْتَنْ صفت رو بمیدان کنم
بکام دل آهنگِ جولان کنم

Yönüm şekl-i Rüstemce meydāne_idem
Dönem ḳaṣdın ey kām-ı göñlümce_idem[2]

بیا ساقی آن جام یاقوت وش
که بر دل گشاید دَرِ وقتْ خوش

Gel ey sāḳi ol cām-ı yāḳūt-vār
Dile ḫoş demin ḳapusını açar

بده تا خرد را قلم درکشیم
ز مستی بعالم علم درکشیم

Baña vir ki tā ʿaḳla ḫāme çekem
ʿAlem mestlikden cihāne çekem

[B 279b]

ز جامِ دمادم دمی دم زنیم
ز می آب بر آتش غم زنیم

Uralım hemīn cāmdan enfās deme
Uralım ṣüçiden ṣu nār-ı ġama[3]

[H 313a] [N 323a]

که امروز با یکدگر می خوریم
چو فرصت نباشد دگر کی خوریم

Bugün birbirimüzle gel mey içek
Çün olmaya ruḫṣat daḫı key içek

[1] ~ Binem vir daḫı arḳasına ki tā H, N, B
[2] ~ Merām-ı göñülce dönem ḳaṣd idem H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Deme dem peyāpey ḳadeḥden uraḳ / Keder nārı üzre ṣüçiden uraḳ H, N, B

که آنها که بزم طرب ساختند
ببزم طرب هم بپرداختند

Ki anlar ki bezm-i sürūrı düzüp
Sürūr meclisiyle de ḳāniʿ olup

ازین دامگه دیولاخ مغاك
برفتند و بردند حسرت بخاك

Bu dīvlik çuḳurı aġından erler
Gidüp ḫāke ḥasretlik iletdiler

برین تخت فیروزه پیروزه کیست
درین کاخ ده روزه بهروزه کیست

Bu taḫt-ı pīrūzda ẓafer buldı kim
Bu on günlicek köşkde ḫoş göñlü kim

دریغا جوانی که بر باد رفت
خُنُك آنکه با دانش و داد رفت

Dirīġā yigitlik ki bāda gidüp
O ḫoş kes ki ʿilm ü ʿadille gidüp

بده ساقی آن می که تا دم زنیم
قدم بر سر هر دو عالم زنیم

Vir ol ʿışḳı sāḳī ki dem uralım
İki ʿālem üzre ḳadem uralım

سبك باش و رطل گرانم بده
وگر فاش نتوان نهانم بده

Tiz ol baṭman alur cāmı vir baña
Ger olmaz ʿayānca nihān vir baña

کسی کو زدی طبل بر پشت پیل
زدندش بناکام کوس رحیل

Ol ādem k'ururdı fīl üzre ṭabıl
Ururlar żarūrī aña göç ṭabıl[1]

بتأثیر صبح از طبقهای نور
بگوش آیدم هر دم از لفظ حور

Ṭañ aġanda nūrī ṭabaḳdan be cān[2]
Gelür semʿ ime lafẓ-ı ḥūrdan hemān

که ای خوش نوا مرغِ شیرین نفس
بجنبان پر و بال و بشکن قفس

Ki ey ḫoş ṣadālu güzel demlü ḳuş
Ḳanad ḳuyruḳ oynat ḳafes ḳır be ḳoş

[H 313b] [N 323b] [B 280a]

که فیروز روزی مَنُوچِهر چَهر
بشنیدی که در عهد بوزرجمهر

Ki ey yüzi ḫūb rızḳa bulmuş ẓafer
K'işitdüñ mi devrinde Būzürcmihr

نوشتند بر جام نوشین روان
ازآن پیش کز ما نیابی نشان

Yazuplardı cāmına anuñ be cān
O ki_öñ oldı bizden bulamañ nişān

---

1 ṭabıl: [ṭabl. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
2 cān: cāy H

ز ما بشنو این پند و آموزگار
یکی نکته بر گردش روزگار

Bu nuṣḥı işit bizden ögren ü iş
Felek devri üzre rumūzāne iş

که این منزل درد و جای غمست
درین دامگه شادمانی کمست

Ki bu derd evidür vü hem cāy-ı ġam
Ḳatı şādımān az bu dünyāda hem

بدین شادمانیم که از درد و غم
نداریم غم گر نداریم هم

Bunuñla sürūrız ki derdden vü ġam
Keder ṭutmazız[1] ger ṭutarsaḳ da hem

که آنها که اینجا نشستند شاد
برفتند و از کس نکردند یاد

Olar kim ki bunda oturdı sevinç
Gidüpler vü yād kesden olmadı hiç

کدامست جام جم و جم کجاست
سلیمان کجا رفت [و] خاتم کجاست

Cemin cāmı ḳanġı vü Cem ḳandedür
Ne semte gidüp ol vü Ṭay ḳandedür

که میداند از فیلسوفان حی
که جمشید کی بود و کاووس و کی

[1] ṭutmazız: ṭutmaz H

Ki filsofların[1] ḳanġı bilür ki_o ḥay
Ki Cemşīd ḳaçandı vü Kāvūs u Key

چو سوی عدم گام برداشتند
درین بُقعه جز نام نگذاشتند[2]

Adum çün ʿadem yaña çün ḳaldırdılar
Bu evde adın ġayrı ḳomadılar

چه بندی دل اندر سپنجی سرای
که چون بُگذری باز نآیی بجای

[H 314a] [N 324a] Ne baġlañ göñül bu sipencī eve[3]
Ki bir kez geçeñ daḫı gelmeñ eve

[B 280b] درو بستنِ دل ز دیوانگیست
بدو آشنایی ز بیگانگیست

Göñül baġı dīvānelikden aña
Ve bīgānelikden şināllıḳ buña

درین دار شش در نیابی تو کام
محلّ سرور و مکان مدام

Bu şeş bāblu evde bulamañ merām
Sevinçlü maḥal ḳaṣd-ı dilce maḳām

بده ساقی آن آب آتش خواصّ
کز آن آب یابم ز آتش خلاص

Vir ey sāḳi ol ṣuyı kim od ḫavāṣ
Ki andan bulam nār-ı ġamdan ḫalāṣ

---

[1] filsoflar: [feylesof. Vezin zaruretiyle filsof okundu.]

[2] نگذاشتند: بگذاشتند ح، ن، ب [Metnin bağlamına ve tercümeye uygun olarak düzeltildi.]

[3] ~ nüsḫa: bu çivid reng eve H, N, B

که در آتش است این دل روشنم
همانا که آبی بر آتش زنم

Od içinde zīrā bu rūşen dilim
Dil odına bir şu sepem ola kim[1]

بده ساقی آن لعل یاقوت رنگ
که بُرد از رخ لعل و یاقوت رنگ

Be sāḳī vir ol laʿl ü yāḳūti renk
K'alup laʿl ü yāḳūt yüzden o renk

روان در ده آن عین آب روان
نه آب روان کافتاب روان

Baña tiz vir ol şuyı kim ʿayn-ı cān
Degül ʿayn-ı cān belki o şems-i cān

بدین سقف نُه پایهٔ پنج طاق
توان زد بیك جامِ می چارطاق

Bu beş ṭāḳ[2] ṭoḳuz ḳat kemerlü ṭama
Ola bir ḳadeḥ meyle köşk yapma

که بر بام نُه قبّهٔ بی ستون
توان شد گر از خود توان شد روان

Direksiz ṭoḳuz ḳubbe ṭam üzre kim
Ola gitme özden gider ṭaşra kim

تو گر عاقلی خیز و دیوانه شو
مریز آب خود خاكِ میخانه شو

[1] ~ Göñül āteşine uram bir şu kim H, N, B
[2] Ṭāk kemer ve ḳubbe dimekdür H, N, B

Ger iseñ ʿaḳıllu vü ḳalḳ ol seme
Ḫarābāta ḫāk ol ṣuyuñ dökime

[H 314b] [N 324b]

مشو قید این دیر خاکی مباد
که ناگه دهد همچو خاکت بباد

Bu ṭopraḳ eve olma ḳayd olmaya
Ki nāgāh vire ḫākçe özüñ yele

بده ساقی آن خسروانی قدح
که دل را بیفزاید و جان فرح

Vir ey sāḳī ol ḫusrevānī ḳadeḥ
Kim artıra göñle vü cāna feraḥ[1]

[B 281a]

مراد از قدح بادهٔ سرمدیست
وزین باده مقصود ما بیخودیست

Ḳadeḥden mey-i ʿışḳ-ı cāvīd merām
Bizüm bu süciden bī-ḫodluḳ merām

جوانی چو برق یمانی گذشت
چو باد صبا زندگانی گذشت

Geçüp şevḳ-i şemsüñ gibi gençlik
Geçüp ṣanki bād-ı ṣabā dirilik

برو ترك این دار شش دَر بگوی
بیا دست ازین مار نُه سر بشوی

Ḳo bu altı bāblu yeri var yürü[2]
Bu nüh baş ilandan[3] yu el gel yürü[4]

---

[1] ~ O şāhāne cām-ı meyle vir sāḳī sen / Ziyāde ider cān u göñle ki şen H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Yüri var ḳo bu altı bāblu maḥal H, N
[3] Nüh ser ṭoḳuz başlu ejderhā ilanı H, N
[4] ~ nüsḫa: Yu var bu ṭoḳuz başlu efʿīden el H, N

سر و زر درین ره روان بر فشان
ور از ره روانی روان بر فشان

Çāpük bāş u zer it bu yolda niṯār
Veger sāliki iseñ cānuñ it niṯār

روان شو روان سوی دار البقا
فنا دان همه شی بقا را خدا

Çāpük ol gider dār-ı ʿuḳbā yana
Hep eşyāyı bil fānī bāḳī Ḫudā

بده ساقی آن گوهر روح بخش
دوای دل ریش و مجروح بخش

O cān virici cevheri sāḳī vir
Devā derdlü göñle vü mecrūḥa vir

که دوران چو جام از کف جم رُبود
اگر عالمی باشدش زان چه سود

Ki çün ḳapdı gök cām elinden Cemüñ
Ne feyż aña andan cihān olsa_anuñ

بده ساقی آن آب اَفْسُرده را
بمی زنده ساز این دل مُرده را

[H 315a] [N 325a]

Vir ey sāḳī sen ol ṣıḳılmış ṣuyı
Diri eyle meyle bu dil-mürdeyi

که هر پاره خِشتی که بر منظریست
سر کیقبادی و اسکندریست

Ki her dāne kerpiç ki bir köşkdedür
Bir İskenderin başı Ḫusrevdedür

بجز خون شاهان درین طشت نیست
بجز خاكِ خوبان درین دشت نیست

Bu lengerde[1] yoḳ ḳan-ı şehden dīger
Bu ṣaḥrāda yoḳ ḳan-ı[2] ḫūbdan dīger

[B 281b]

شنیدم که شوریدهٔ می پرست
بخُمخانه میگفت جامی بدست

İşitdüm ki bir mey-perest şūrīde[3]
Ḳadeḥ elde dirdi ḫarābātide

که گردون گردان دون پرورست
ازو شادتر هرکه نادان پرست

Ki gerdān felekdür köti besleyen[4]
Sevinçrekdür andan ki köti seven

بده ساقی آن تلخ شیرین گوار
که شیرین بود باده از دست یار

O acıyı vir sāḳi hażmı ki ḫoş
Olısar süci dest-i yārdan ki ḫoş

که دارا که دارای آفاق بود
بدارندگی در جهان طاق بود

O sulṭān ki sulṭān-ı āfāḳ idi
Cihānda ḥükümde tek ü ṭāḳ idi

---

1 Ṭeşt, legen dimekdür. Lākin lenger ile taʿbīr olındı. Deşt, ova dimekdür. H, N, B
2 ḳan: [Kaynak metne göre ḫāk (toprak) olması gerekir, ancak her üç nüshada "ḳan" yazılmıştır.]
3 Şūrīdeī, yā vaḥdet içün olup şūrīde yek mey perest taḳdīrindedür. H, N, B
4 ~ nüsḫa: Dönen āsumān kim köti besleyen H, N

بدست اجل این فلك در رُبود
که پنداری هرگز درینجا نبود

Ecel desti ile ḳapup bu semā
Ṣanursın ki bunda degüldi aṣlā[1]

بیا ساقی از من برو پیش شاه
بگو این سخن کای شهِ جم کلاه

Gel ey var ki benden ḥużūr-ı şaha
Bu sözi di ey Cem külāhlı şaha

دل بی نوایان مسکین بجوی
پس آنگاه جام جهان بین بجوی

Azıḳsız faḳīrān dilin al ele
Äoñ andan cihān-bīn piyāle dile

[H 315b] [N 325b]

غم این جهانرا کزو نیست نفع
بمی میتوان کردن از خویش دفع

Bu dünyā ġamı ki yoḳ andan nefiʿ
Kes özden ide meyle imkān defiʿ

بإقبال دارای دیهیم و تخت
بهین میوهٔ خسروانی دِرخت

Ve devrinde şāh-ı ẕevi'l-ḳadr ü taḫt
Ki ḫoş meyve-i pādişāhī diraḫt[2]

خدیو زمین پادشاه زمان
مه برج دولت شه کامران

[1] ~ nüsḫa: Ḳapup dest-i ecelle bu gök anda / Ṣanursın degüldi ki hiç burada H, N, B
[2] diraḫt aġaç maʿnāsına H, N

Zemīnüñ şehi bu zamān şāhdur
Ululuḳ mehi kāmrān şāhdur

که تمکین اورنگ شاهی ازوست
تن آسانئ مرغ و ماهی ازوست

Ki şāhlıḳ yerinüñ ez-ū ḳudreti
Ve andan balıḳla ṭuyūr rāḥatı[1]

[B 282a] فروغ دل و دیدهٔ مُقبلان
ولی نعمت جمله صاحب دلان

Ve muḳbillerin göñli gözi feri
Ḳamu ehl-i göñlüñ niʿam perveri

جهان دار و دین پرور و دادور
کزو تخت کی گشت با زیب و فر

ʿAdāletlü dīndār[2] u dünyā ṭutan
K’olup taḫt-ı Key zeyn ü ferle ez-ān[3]

چه گویم دهم شرح آثار او
که عقلست حیران در اطوار او

Ne diyem virem şekl-i şerḥin anuñ
Ki ḥayretde uṣ ṭarz u ṭavrında anuñ

چو قدر وی از حد وصفست بیش
سر اندازم از عجز و تشویر پیش

Anuñ ḳadri ḥadd ü vaṣıfdan çü çoḳ
Başım ʿacz ü ḫordan ṣalam öñe çoḳ

---

[1] ~ Ki şāhlıḳ yeri iḥtişāmı ez-ū H, N / Balıḳ ḳuş teninüñ şafāsı ez-ū H, N, B
[2] tācver H, N
[3] ~ ... devā-yı ḳamu / ... ez-ū H, N

بر آرم بإخلاص دست دعا
کنم روی در حضرت کبریا

Ḫulūṣ ile dest-i duʿā ḳaldıram
Cenāb-ı Ḫudāya yüzüm eylerem[1]

که یا رب بالای و نعمای تو
بأسرار اسماءِ حسنای تو

[H 316a] [N 326a] Ki ey Bāri ālā vü neʿmāñ ḥaḳı
Vü esrār-ı esmā-i ḥüsnāñ ḥaḳı

بحقّ کلامت که آمد قدیم
بحقّ رسول و بخلق عظیم

Kelāmuñ ḥaḳı çün ki vaṣfı ḳadīm
Rasūlüñ ḥaḳı çün vü ḫulḳ-i ʿaẓīm

که شاه جهان باد و منصور بخت
بإقبالش آراسته تاج و تخت

Ki şāh-ı_ʿālem ola vü baḫtı küşād[2]
Ve devletle tācıyla taḫtı ābād

زمین تا بود مظهر عدل و جور
فلك تا بود موقع جدی و ثور

Zemīn tā ola ẓulm ü ʿadle maḥal
Felek tā ola ṣevr ü cedye[3] maḥal

خدیو جهان شاه منصور باد
غبار غم از خاطرش دور باد

[1] ~ nüsḫa: Teveccüh cenāb-ı Ḥaḳa eylerim H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ki şāh-cihān ola vü baḫtı küşād H, N, B
[3] burc-ı cedy ü ṣevr H, N, B

Ola şāh Manṣur ki şāh-ı āfāḳ
Keder tozı ḳalbinden ola ıraḳ[1]

[B 282b] بحمد الله ای خسرو جم نگین
شُجاعی بمیدان دنیا و دین

Şükür Ḥaḳḳa ey şeh Süleymān-nigīn
Dilīrsin cihān arṣasında vü dīn

بمنصوریت شد در آفاق نام
که منصور بودی بر اعدا مدام

Aduñ oldı Manṣūr cihānda hümām
ʿAdūñ üzre manṣūr ḳalursın müdām

فریدون شکوهی در ایوان بزم
تَهَمْتنْ نَبَردی بمیدان بزم

Ferīdūn-mehābet maḥall-i ṣafā
Ve Rüstem-ṣavaşsın maḥall-i ġazā

فلك را گهر در صدف چون تو نیست
فریدون و جم را خلف چون تو نیست

Felek içre sencileyin incü yoḳ
Ferīdūn u Cem sence bir oġlu yoḳ

نه تنها خراجت دهند از فرنگ
که مهراج[2] باجت فرستد ز زنگ

Saña yaluñuz virmez Efrenc ḫarāc
Ki göndere Zengden şehi saña bāc

---

1 ḳalbinden ola: ola ḳalbinden H

2 Mihrāc, Zengīler pādişāhınuñ ismidür. H, N, B

[H 316b] [N 326b]

اگر ترك و هندست و گر روم و چين
چو جم جمله دارى بزير نگين

Eger Türk ü Hindī vü ger Rūm u Çīn
Ḳamuyı ṭutañ Cemce taḫt-ı nigīn

زخل كمترين هندويت در رواق
سپهرت غلامى مرصّع نطاق

İñ alçaḳ Zuḫal çardaġuñda ḳuluñ
Mücevher ḳuşaḳlu[1] felek de ḳuluñ

همايیست چترت همايون نظر
كه دارد بسيط زمين زير پر

Oṭaġuñ hümā-yı mübārek eṣer
Ki zīr-i perinde[2] hep arżı ṭutar

سكندر صفت روم تا چين تراست
گر او داشت آينه كه آيين تراست

Sikenderce tā Çīne dek Rūm senüñ
Ger ol ṭutar āyna ki ḳānūn senüñ[3]

بجاى سكندر بمان سالها
بدانا دلى كشف كن حالها

Sikender maḳāmında yıllarca ḳal
Keşif eyle āgāh göñül ile ḥāl

چو دريای وصفت ندارد كنار
ثنا را كنم بر دعا إختصار

[1] ~ müzeyyen ḳuşaḳlu H, N, B
[2] per, ḳanad dimekdür. sāye murāddur. H, N, B
[3] ~ nüsḫa: Ki taḫt-ı ḳanadı hep arżı ṭutar / Ger āyna ṭutar ol ki ḳānūn senüñ H, N, B

Çü evṣāfuñuñ baḥri ṭutmaz kenār
Duʿāñ üzre medḥüñ idem iḫtiṣār

[B 283a] ز نظم نظامی که چرخ کهن
ندارد چو او هیچ زیبا سخن

Ki naẓm-ı Niẓāmīden eski felek
Hiç ol gibi ṭutmaz suḫan ḫoş-terek

بیارم بتضمین سه بیت متین
که نزد خرد بِه زِ دُرّ ثمین

Getürem metīn üç beyit żamm buña
Ki ḳıymetlü dürden yeg ol uṣ yaña

ازان پیشتر کآوری دَر ضمیر
ولایت ستان باش و آفاق گیر

Żamīre getürdicegüñden vüfūr
Ol āfāḳ ṭutar memleketler alur

زمان تا زمان از سپهر بُلند
بفتح دگر باش فیروزمند

[H 317a] [N 327a] Yüce gökden öñden tā āḫir deme
Diger feṭḥ ile ol muẓaffer heme

ازان می که جان دار و هوش باد
مرا شربت و شاه را نوش باد

O meyden k'olup cān u ʿaḳla devā
Baña şürb-i ẕevḳ ola şāha ṣafā[1]

[1] ~ nüsḫa: Baña şerbet ü şāha olsun ṣafā H, N, B

3
fe‘ūlün fe‘ūlün fe‘ūlün fe‘ūlün

[Muganni-nâme]

مغنّی کجایی بگلبانگ رود
بیاد آور آن خسروانی سرود[1]

Be ḫ̬ānende nerdeñ ses-i çayla gel
Getür fikre k’ol şāha lāyıḳ ġazel

بمستان نُوید سرودی فِرست
بیاران رفته درودی فِرست

Irı müjdesin mestlere sen gür-ir
Giden dōstāna taḥiyyāt gür-ir

مغنّی نوای طرب ساز کن
بقول و غزل قصّه آغاز کن

Ṣafā naġmesin düzle ḫ̬ānende sen
Ḥikāyāta başla def ü neyle sen[2]

که بار غمم بر زمین دوختِ پای
بضرب اُصولم برآور ز جای

Ki ġam yüki dikdi ayaġım yere
Beni yerden uṣūl urup ḳurtara

مغنّی ازان پرده نقشی بیار
ببین تا چه گفت از حرم پرده‌دار

---

1 Bāng: ṣavt; gül-bāng: pekçe ṣavt; rūd, Zinde-rūd didikleri çaydur. Sürūd: türki ve şarḳı ve beste ta‘bīr olunan ırıdur. H, N, B

2 Ḳavl ve ġazel her biri bir maḳām ve naġme ismidür. H, N, B

Be ḫ̬ānende bir şeyʾ o ʿışḳdan getür
Ḥaremden ḳapucı ne didi ki gör

[B 283b] چُنان برکش آواز خنیاگری
که ناهید[1] چنگی برقص آوری

O dek çek ṣadāy-ı ırılay'cıyı[2]
Ki raḳṣa getürsin necim çengiyi

مغنّی دف و چنگ را ساز ده
بیاران خوش نغمه آواز ده

Be ḫ̬ānende düzen def ü sāza vir
Ḥabībāna ḫoş naġme āvāze vir

[H 317b] [N 327b] رهی زن که صوفی بحالت رود
وصلش بمستی حوالت[3] رود

Ki bir perde ur ṣūfī ḥāle vara
O mestlikle vaṣla ḥavāle vara[4]

مغنّی بزن دست در ارغنون
ببر از دلم فکر دنیای دون

Be ḫ̬ānende sen erġanūna ur el
Denī dünyā fikrin ki gönlümden al

---

[1] Nāhīd Zühre yıldızı ki çengi ṣūretdir. H, N, B

[2] ırılay'cıyı: [ırılayıcıyı. "Şarkı söyleyen" anlamında. Vezin zaruretiyle ırılay'cıyı okundu.]

[3] حوالت: حالت ح

[4] ~ nüsḫa: Dönüp meslik ile o vaṣla vara H, N, B

مگر خاطرم یابد آسایشی
چو نبود ز غم با وی آلایشی

Meger ḫāṭırım bir ḥużūrluḳ bula
Çü ġamdan ālāyiş[1] anuñla_olmaya

مغنی بیا تا منت جنگ نیست
کَفَتْ بر دفی زن اگر چنگ نیست

Senüñ benle yoḳ ırlayan gel cedel
Sāzuñ yoḳsa ırla ḳo bir deffe el

شنیدم که چون می رساند گزند
خروشیدنِ دف بود سودمند

İşitdüm ki çün mey żarar irgüre
Gümüldüsi deffüñ nefiʿ irgüre

مغنّی کجایی که وقت گلست
ز بلبل چمنها پر از غلغلست

Be ḫ̯ᵛānende nerdeñ gülün vaḳtidür
Cihān bülbül ü ṣavt ile ṭolıdur

همان بِه که خونم بجوش آوری
دمی چنگ را در خروش آوری

O yegdür ki ḳanım getüreñ cūşa
Bir ān sāz u çengi getüreñ cūşa

مغنّی بیا عود بر ساز کن
نو آیین نوای نو آغاز کن

[1] ālāyiş (فورته) ve ruḫṣat H, N

Be ḫ^vānende gel sāzı eyle niẓām
Yeñi üslūbı it yeñice maḳām

[B 284a] بیك نغمه دردِ مرا چاره ساز
دلم نیز چون خرقه صد پاره ساز

Devā bir naġamla benüm derde it
Ki ḫırḳamca göñlümi yüz pāre it

مغنّی چه باشد که لطفی کنی
زِ نَیْ آتشی در دلم افکنی

[H 318a] [N 328a] N'olur bir kerem ey muġannī_eyleseñ
Ney ursañ yüregime āteş ḳosañ[1]

بُرون آری از فکر خود یکدَمَم
بهم برزنی خان و مان غمم

Biraz ṭaşra fikrimden alsañ beni
Ḳarış muruş itseñ ġamım cemʿini

مغنّی کجایی نوایی بزن
بما بی نوایان صلایی بزن

Be ḫ^vānende nerdeñ sen ur bir nevā
Ve biz bī-nevāyāna sen it ṣalā

چو خواهد شدن عالم از ما تهی
گدایی بسی بِه ز شاهنشهی

Cihān bizden olmaḳ gerek çünki boş
Şehānşāhilikden gedālıḳ ne ḫoş

[1] ~ nüsḫa: Bir āteş yüregime neyden ḳosañ H, N, B

مغنّی بگو قول و بردار ساز
که بیچارگان را تویی کار ساز

Ele sāzı al ḳavl oḳı ırlayan[1]
Ki derdlüye sensin devāsın düzen

تو بنمای راه عراقم برود
که بنمایم از دیده من زنده رود[2]

ʿIrāḳ perdesin sāzla göster ki sen
Ki ol çayı ben gösterem dīdeden

مغنّی بیاور زِ من کاربند
ز قول من آیین دانا پسند

Be ḫ̬ᵛānende benden göreñ işi gel
Ki ʿirfān pesendī ögüdümden al[3]

چو غم لشکر آرد بیارا صفی
بچنگ و رباب و بنای و دفی

Getüre çü ceyş ġam bezekle alay
Getür ıḳlıġ u def ü tanbūr u nāy[4]

مغنّی تو سرّ مرا محرمی
زمانی بزن نی بکن همدمی

Be ḫ̬ᵛānende āgāh benüm sırra sen
Bir ān ney ur it hem-demīlik ki sen

بمی دورکن از دلت گر غمیست
دَمی در نی زن که عالم دَمیست

---

[1] ~ Alsa ele sāzı el ḳavl oḳı ırlayın H

[2] Zinde-rūd, ʿAcemistānda bir büyük çayıñ ismidür. H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Be ḫ̬ᵛānende benden göreñ gel bir iş / Sözümden ʿırāfet pesend al bir iş H, N, B

[4] ~ Çü ġam ceyşi ḫoşça getüre alay / Def ü ıḳlıġ u ṭanbūr ile vü nāy H, N, B

Dūr it meyle ġam ger göñülde olur
Ki ʿālem bir āndur neye bir dem ur

[H 318b] [N 328b] [B 284b]

مغنّی کجایی بزن بر بُطی
بیا ساقی از باده پر کن بَطی

Be ḫ̱ʷānende nerdeñ gel al çal ḳopuz
Pür it meyden ey sāḳī desti vü kūz[1]

درآ ای همای همایون نظر
خُجسته سروش مبارک خبر

Be hey ḳutlu himmet hümāy gel berü
Mübārek ḫ̱aberlü melek ḫ̱ūylu

که باهم نشینیم و عیشی کنیم
دمی خوش بر آریم و طیشی کنیم

Ki birlikde olalım u ʿayş idelim
Bir an ḫ̱oş geçelim ü ṭīş idelim

مغنّی ز اشعار من یك غزل
بآهنگ چنگ آور اندر عمل

Muġannī sözümden bir āġāze ur
Ki āvāz-ı sāzla maḳāma getür

که تا وجد را کارسازی کنم
برقص آیم و خرقه بازی کُنم

Ki bir ḥāle tā kār-sāzlıḳ idem
Gelem raḳsa hem ḫ̱ırḳa atmaḳ idem

[1] kūz kāse ve ḳadeḥ H, N

بمستی توان دُرِّ اسرار سُفت
که در بیخودی راز نتوان نهفت

Ki mestlikle imkānda incü deleñ
Ki olmaz bīḫodluḳda sır gizlemeñ

مغنّی حزینم دوتایی بزن
بیکتایئ او سه تایی بزن

Muġannī ḥazīnim iki telli ur[1]
Ḥaḳın birligi çün[2] ki üç telli ur

درون فروماندگان شاد کن
ز روزی فروماندگی یاد کن

Mesākīnlerin ḳalbini eyle şād
Azıḳ yoḫsulı dervişi eyle yād

مغنّی بسازاین نوآیین سرود
بگو با حریفان بآواز رود

Bu nev ṭarz ırıyı be ḫ^{v}ānende düz
Di mestāna āvāz-ı çay ile sūz

روان بزرگان ز خود شاد کن
ز پرویز و از بارید[3] یاد کن

[H 319a] [N 329a]

İt özüñden ervāḥ-ı şāhānı şād
Ve Ḫusrevle sāzendesin eyle yād

[1] ~ nüsḫa: Ḥazīnim be ḫānende bulġar ur H, N, B

[2] Anuñ birligi içün dimek olup o żamīri cenāb-ı Ḥaḳḳa rāciʿ olunup bu maʿnā virilmiş. H, N, B

[3] Bārīd Ḫusrev Şāhın meşhūr sāzendesi ismidür ki aṣlı Türkdür. H, N, B

[B 285a]

سر فتنه دارد دیگر روزگار
من و مستی و فتنهٔ چشم یار

Felek ṭutar ārzū fiten yine benle
Benem çeşm-i yār ile mest ü fitenle[1]

درین خونفشان عرصهٔ رستخیز
تو خون صراخی و ساغر بریز

Bu meydān-ı maḥşerde k'ol ḳan döken
Sen ol cām u sāġarla ḳanın döken[2]

همی دارم از دَور گردون شکفت
ندانم کرا خاك خواهد بُرفت

Hemīn devr-i gökden ʿaceb ṭutarım
Kimi ḫākde ṭutmaḳ diler bilmezem[3]

دیگر همچو مُغ آتشی میزند
ندانم چراغی که بر می کند

Mecūsī gibi yine bir od urur[4]
Ki bilmem niye bir ışıḳ parladur

فریب جهان قصّهٔ روشن است
ببین تا چه زاید شب آبستن است

Güzel bir ḥikāye cihān ḥīlesi
Ne ṭoġura gör yüklüdür gicesi

---

[1] ~ nüsḫa: Felek ṭutar ārzū fiten benle hem / Benem çeşm-i yārla fiten mestle hem H, N, B * Özüm mestlik ile bir olup ve çeşm-i yār da çengle bir olmaġla ne fitne-engīz olsa ayrılmazam H, N, B

[2] ~ nüsḫa: Sen ol ḫūn-ı cām u [ki] sāġar döken H, N, B

[3] ~ nüsḫa: Kimi ḫāke iltmek diler bilmezim H, N * roft: süpürmek diler H, N, B

[4] ~ nüsḫa: Ṣan āteş-perest yine bir od urur H, N, B

بیا در جهان دل مده زینهار
که کس بر سر پل نگیرد قرار

Cihāna göñül virme gel zīnhār
Ki ṭutmaz kemer üzre bir kes ḳarār

همان منزلست این جهان خراب
که دیده‌ست ایوان افرآسیاب

Hemān bu cihān bir maḳām-ı ḫarāb
Ki görmüşdür eyvān-ı Afrāsyāb[1]

همان مرحله‌ست این بیابان دور
که گُم شد درو لشکر سلم و تور

Hem ol bu yabanda ırak̟ bir maḥal
İki şāh çerisi olup k'anda ḥal[2]

کجا رأی[3] پیران لشکرکشش
کجا شیدهٔ تُرک خنجرکشش

Ḳanı reʾy-i ʿasker-keş olan kes o
Ḳanı Türk-i Şeyde ki deşne-keş o

[H 319b] [N 329b]

نه تنها شد ایوان و قصرش بباد
که کس دخمه نیزش ندارد بیاد

Bular köşki bāda yalıñ gitmedi
Birin kimse bilmez ki yād da_itmedi

---

[1] Sām u Tūr u İreç şāh Ferīdūn evlādlarıdur. İreç büyükleri olmaġla nevbet-i taşarrufında beynlerinde ḳıtāl olup ḳatl olınmuşdur. H, N, B

[2] Ḥall u güm maḥv u żāyiʿ olmuş dimekdür. H, N, B

[3] رأی ب: زای ح، ن

یکی را قلم زن کند روز کار
یکی را دهد تیغ در کار زار

Birin devrān ider ḳalem-zen kesin
Virür cenk güni seyf birine kesin

[B 285b]

4[1]

fāʿilātün mefāʿilün feʿilün

سگ برآن آدمی شرف دارد
کو دل دوستان بیازارد

Ol kes üzre şeref ṭutar it kim
Ḳalb-i dostānı incidür ol kim

این سخن را حقیقتی باید
تا معانی بدل فرود آید

Gerçegi bu sözüñ gerek kim tā
Gönle inince yaḳışa maʿnā

آدمی با تو دست در مطعوم
سگ ز بیرون آستان محروم

Kes senüñle bilece yemekde
Maḥrūm it ṭaşrada işigüñde

حیف باشد که سگ وفا دارد
و آدمی دشمنی روا دارد

İt yazıḳ kim ola vefā ṭutar
Kes ʿadūlük öze revā ṭutar

[1] [Bu manzmume Sa'dî-yi Şîrâzî'nin *Mevâiz*'inde geçmektedir.]

5
mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

ایا ریح الصّبا قلبی کئیب
مشامی من بخورك یستطیب

Be hey bād-ı ṣabā göñlüm kederlü
Nesīmüñden demāġım ḫoş ḳoḳulu

گذاری کن سحر بر طرف گلزار
بسرو و گل ز ما پیغام بگذار

Gülistān yaña ṭañ vaḳti güẕer it
Güle serviye var bizden ḫaber it

تو با رویش ز حسن ای گل مزن لاف
که زر دوزی نداند بوریا باش

[H 320a] [N 330a]

Ḥüs[ü]nde[1] vech-i yārla urma lāf gel
Ḥaṣır örici zer-bāflıḳda cāhil[2]

مناز ای سرو با بالایش از قد
که با قدّش یقین می افتی از حد

Boyıyla servi faḫr itme boyuñdan[3]
Düşeñ ḳaddiyle şeksiz iʿtibārdan

بیا ساقی که ایّام بهارست
بَرَغم او که او پرهیزگارست

Gel ey sāḳī ki eyyām-ı bahārdur
Aña raġmen ki ol perhīz-kārdur

---

[1] ḥüs[ü]n: [ḥüsn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]
[2] ~ nüsḫa: Begel yār ile ḫūbluḳdan lāf urma / Ḥaṣīr örüici dībā bilmez örme H, N
[3] ~ nüsḫa: Be ser itme faḫır yār boyla ḳadden H, N

[B 286a]

شراب ارغوانی با غَوانی
همی خور تا توانی میتوانی

Ḥabībān ile gül-gūn bāde ḫoşça
Müdām iç ḳādir iseñ ḳudretüñce

مده در گوش ره پند ادیبان
چه از پند و چه آواز خطیبان

Ḳulaġa virme yol nuṣḥ-ı edībān
Ne anlar pendi ne ṣavtı ḫaṭībān

همین میگویدت در باغ بلبل
که جام از کف منه در موسم گل

Hemān söyler saña bülbül çemende
Ki cām elden ḳoma gül mevsiminde

غنیمت دان وصال گل غنیمت
بمی خوردن مصمّم کن عزیمت

Ġanīmet bil gülüñ vaṣlın ġanīmet
Derūnī bāde-nūşa eyle niyyet[1]

مشو غافل که فرصت میشود فوت
دمادم وقت عشرت میشود فوت

Ki ġāfil olma furṣat olısar fevt
Müdāmā vaḳt-i ʿişret olısar fevt

[1] ~ nüsḫa: Derūnī niyyet it mey nūşa niyyet H, N, B

ز حافظ گوش کن این پند یکدم
همی زن جام می والله اعلم

Bu pendi diñle Ḥāfıẓdan ki bir dem
Müdām ur cām-ı ʿışḳ vallāhu aʿlem

6
fāʿilātün fāʿilātün fāʿilāt

[H 320b] [N 330b]

هرکه آمد در جهان پر ز شور
عاقبت می بایدش رفتن بگور

Bu fenā pür fitneye geldiyse kim
ʿĀḳıbet ḳabre gerek aña gidim

در ره عقباست دنیا چون پلی
بی بقا جایی و ویران منزلی

Āḫiret yolında dünyā ṣan kemer
Bī-beḳā bir yer ü vīrān bir maḳar

دل مَنِه بر این پلی پر ترس و بیم
برگ ره ساز و مشو اینجا مقیم

Ḳoma bu pür[1] ḫavflu köprüye göñül
Ḳāʾim olma bunda düz azıġ-ı yol

نزد اهل معنی این کاخ سپنج
هست چون ویرانهٔ خالی ز گنج

ʿĀrifān ʿindinde bu gök renk ḳaṣr
Ṣanki kenzden ḫāli bir vīrānedür

[1] ~ çoḳ H, N

[B 286b]

راستی دُرِّ حقیقت سُفته‌اند
عارفان این خانه را خان گفته‌اند

Doġrısı ḥaḳḳānī incü deldiler
ʿĀrifān bu ḫāneye ḫān didiler

خان إقامت را نشاید در گذر
این جهان با کس نماند در گذر

Ṭurmaġa uġraḳda ḫān lāyıḳ degül
Geç bu dünyā kimseye bāḳī degül

دور باش از دوستئ مال و جاه
زانکه مالت مار و جاهت هست چاه

Māl ü manṣıb dostluġından ol ıra
Zīrā māluñ mār ü manṣıb çāḥ[1] saña

من گرفتم خود تویی بهرام گور
خواهی افتاد آخر اندر دام گور

Ben ṭutam k’özüñ senüñ Behrām Gūr
ʿĀḳıbet düşseñ gerek der dām-ı gūr

گرنه گوری گور میبین گفتمت
یك زمان بی کار منشین گفتمت

Gör mezār Behrām degülseñ sen didüm
Bī-ʿamel durma bir ān sen ben didüm

[1] çāh ḳuyu ve zindān ve [cāh] manṣıb maʿnāsındadur. H, N

هیچ کسرا نیست زین منزل گزیر
از گدا و شاه و از بُرنا و پیر

[H 321a] [N 331a] Yoḳ bu yerden bir kesin taḫlīṣ hiç
Pīr ü gençden şāh u yoḫsuldan da hiç

ای که بر ما بگذری دامن کشان
حافظ الحمدی همی خواهد بخوان

Ḳabrime ey uġrayup dāmen çeken[1]
Ḥ[v]āce ister Fātiḥa gel oḳı sen

Ḳoma maḥrūm ben Ferīdī bendeñi
Derdmend ü ḫor u zār-efgendeñi[2]

[1] ~ [nüsḫa] dāmen-feşān: dāmen saçan H, N, B; bisāṭ döşem maʿnāsınadur H, N, B

[2] [Bu beyit tercüme değildir. Mütercimin dua mahiyetinde bir beytidir.]

KASÎDELER

1
mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilāt

شد عرصهٔ زمین چو بساط ارم جوان
از پرتو سعادت شاه جهان ستان

Yeryüzi ṣan biṣāṭ-ı İrem[1] oldı gülsitān
Envār-ı ʿadl-i şāh-ı cihāndan ki il alan

خاقان شرق و غرب که در شرق و غرب اوست
صاحب‌قران خسرو و شاه خدایگان

Maġrible maşrıḳın şehi kim şarḳ u ġarbde o
Ṣāḥib-ḳırān u ḫusrev ü şāh-ı şehenşehān

خورشید ملک‌پرور و سلطان دادگر
دارای دادگستر و کسرای کی‌نشان

İl besleyen güneş ü ʿadāletlü pādişāh
ʿAdli döşey'ci pādişeh ü kisrā Key-nişān

[B 287a]

سلطان‌نشان عرصهٔ اقلیم سلطنت
بالانشین مسند ایوان لامکان

Sulṭānlıḳ ili ʿarṣasınuñ şāhlıġın viren
Eyvān-ı *kün-fe-kān* yerine üstde oturan

[1] İrem, Şeddād'ın yapdığı uçmaḳ adı. H, N, B

اعظم جلال دنیی و دین آنکه رفعتش
دارد همیشه توْسَن ایّام زیر ران[1]

Dünyā vü dīnüñ ulu şehi ol ki rifʿati
Ṭutar ki zīr-i uyluġı devrān aṭın hemān

دارای دهر شاه شجاع آفتاب ملک
خاقان کامکار و شهنشاه نوجوان

İl āfitābı şāh Şücāʿ pādişāh-ı dehr
Sulṭān-ı kām-yāb u şehenşāh-ı nev-civān

ماهی که شد بطلعتش افروخته زمین
شاهی که شد بهمّتش افراخته زمان

Bir ay ki oldı yeryüzi rūşen yüzi ile
Bir şāh ki himmetiyle olup mürtefiʿ zamān

[H 321b] [N 331b]

سیمرغ وهم را نبود قوّت عروج
آنجا که باز همّت او سازد آشیان

ʿAnḳā-yı vehmin olmaya çıḳmaġa ḳudreti
Ol yire bāz-ı[2] himmeti kim eyler āşiyān[3]

حکمش روان چو باد بأطراف برّ و بحر
مهرش نهان چو روح در اعضای انس و جان

Eṭrāf-ı berr ü baḥre revān ḥükmi yel gibi
Aʿżā-yı ins ü cānda nihān ʿışḳı şanki cān

ای صورت تو ملک جمال و جمال ملک
وی طلعت تو جان جهان و جهان جان

---

[1] Tevsen aṭ, rān sürecek maḥal ki uyluḳdur. H, N, B

[2] bāz doġan ve şāhin nevʿi ḳuşa ve āşiyān yuvaya dirler H, N, B

[3] ~ nüsḫa: ʿAnḳā-yı fehme olmaya çıḳmaġa ḳudreti H, N, B

Ey ṣūretüñ ki mülk-i ḥüsün[1] hem cemāl-i mülk
Ey ṭalʿatüñ ki cān-ı cihān hem cihāna cān

تخت تو رشک مسند جمشید و کیقباد
تاج تو غبن افسر دارا و اردوان

Cemşīd ü Keyḳūbād yeri taḫtuñı göñüldi
Dārā vü tāc-ı Ḫusrevedür efserüñ ziyān

گر در خیال چرخ فتد عکس تیغ او
از یکدگر جدا شود اجزای توأمان[2]

Gögüñ düşerse ʿaks-i tīġuñ ger ḫayāline
Birbirlerinden ayrı ola cüzʾ-i aḫterān

تو آفتاب ملکی و هر جا که میروی
چون سایه از قفای تو دولت بود دوان

İl āfitābısuñ ki ʿazim ḳande eyleseñ
Arduñdan ola sāyece devlet yeler revān

[B 287b]

ارکان نپرورد چو تو گوهر بهیچ قرن
گردون نیاورد چو تو اختر بصد قران

Erkān bir ānda beslemedi sence bir güher
Sence necim getürmeye yüz ḳarnda āsumān

هر دانشی که در دل دفتر نیامدهست
دارد جواب خامهٔ تو بر سر زبان

Her bir ʿilim ki defter içinde degül gelüp
Kilküñ ṭutar cevābı dil ucında ey cevān

---

[1] ḥüsün: [ḥüsn. Vezin zaruretiyle mütercimin benzer tasarruflarına riayet edildi.]

[2] tevʾemān cevzā yıldızına dirler ki ḳuşaḳdan yuḳaru iki vücūddur. Aḫterān tefsīr olmuşdur. Yıldız dimekdür. H, N, B

دست ترا بأبر که بارد شبیه کرد
چون بدره بدره[1] این دهد و قطره قطره آن

Destüñ kim ide kim buluṭa yaġdırır şebīh
Ṣan kīse kīse vire bu hem damla damla ān

با پایهٔ جلال تو افلاک پایمال
وز بحر دست جود تو در دهر داستان

[H 322a] [N 332a] Gökler ayaḳda pāye-i ʿuẓmāñla hep senüñ
Cömerd elüñ yeminden eyā dehre dāsitān

بر چرخ علم مهری و بر فرق عقل تاج
در چشم فضل نوری و در جسم ملک جان

Gök ʿilmi üzre şems ü ʿaḳıl başı üzre tāc
Sensin faẕl gözinde żıyā il teninde cān

علم از تو با کرامت و عقل از تو با فروغ
شرع از تو در حمایت و دین از تو در امان

Senden ʿilim keremle vü senden ʿaḳıl nūrı
Senden şeriʿ de maḥmī vü dīn daḫı der-emān

ای خسرو منیع جناب رفیع قدر
وی داور عدیم مثال عظیم شان

Ey ḳadri yüce ʿālī-cenāb pādişāh-ı dehr
Ey miṯli yoḳ şehenşeh-i ʿālim ʿaẓīm-i şān

ای آفتاب ملک که در جنب همّتت
چون ذرّهٔ حقیر بود گنج شایگان

[1] Bedre on biñ dirheme derler H, N, B

Ey salṭanaṭ güni ki senüñ himmetüñ yaña
Ḫor ola ẕerre dekçe ki kenz-i sezā-verān

در جنب بحر جود تو از قطره کمترست
صد گنج شایگان که ببخشی برایگان

Cūduñ yemi ḳatında ḳatı ḳaṭreden ḳalīl
Yüz kenz-i şāygān[1] ki vireñ anı rāygān

عصمت نهفته رخ بسراپرده‌ات مقیم
دولت نهاده‌رخت بقا زیر کندلان[2]

İç perdeñ içre yüz ḳapalu ʿiffet oturur
Devlet ḳomuş beḳā yer aġın taḫt-ı bār-ḫān

گردون برای خیمهٔ خورشید فلکه‌ات
از کوه و ابر ساخته نازیر و سایه‌بان

Ḫurşīd ʿalemlü ḫaymeñ içün āsumān senüñ
İskemle ṭaġdan itdi buluṭdan da sāyebān[3]

[B 288a] وین اطلس منقّش نُه توی زرنگار
چتری بلند بر سر خِرگاه خویش دان

Bu zer-nigār u aṭlas-ı nüh ḳat naḳışlu gök
Ḫargāhuñ üzre yüce oṭaḳ bil senüñ hemān[4]

---

[1] şāygān, ḫazīne şāḥibi olmaġa şāyeste H, N, B

[2] [bārḫān=] Kendülān [üç nüshada da muhtemelen sehven keydülān (کیدلان) şeklinde yazılmış] bārḫāne dimekdür. Yaʿni devlet cümle raḫt-ı beḳāsını senüñ bārḫāneñe ḳomuşdur. Devlet sende ve ḫānmānuñda bāḳīdür. H, N, B

[3] iskemle: iskemlü H, N ~ iskemle B, N

[4] ~ nüsḫa: Ḫargāhuñ üzre yüce oṭaġuñ bil ey cevān H, N, B

بعد از کیان بملک سلیمان نیافت کس
این ساز و این خزینه و این لشکر گران

Ṣāhān ṣoñıca bulmadı kes mülk-i Cem daḫı
Bu cemʿ ü bu ḫazīne vü bu ʿasker-i girān[1]

[H 322b] [N 332b]

بودی درون گلشن و از پردلان تو
در هند بود غلغل و در زنگ بُد فغان

Sen bāġ içinde ẕevḳde ideñ erlerüñden ey
Var idi Hindde Zengīde hem ġulġul u fiġān

در دشت روم خیمه زدی و غریو کوس
تا دشت هند رفت و بیابان سیستان

Ḳurduñ oṭaġı Rūm iline ṣavt-ı ṭabldan
Gitdi o vāy Hinde vü tā ḳır-ı Sīstān[2]

تا قصر زرد تاختهای لرزه اوفتاد
در قصرهای قیصر و در خانههای خان

Tā köşk-i zerdi yapalı sen düşdi titremek
Eyvān-ı Ḳayseriye vü Ḫān evlerine ḫān

آن کیست تا بَمُلک کند با تو همسری
از مصر تا بروم و ز چین تا بقیروان

Kimdür o tā ki birlik ide ilde sen ile
Tā Rūma Mıṣrdan daḫı Çīnden tā Ḳayrevān[3]

سال دگر ز قیصرت آرند تاج سر
وز چینت آورند بدَژگَه خراج خان

---

1 girān aġır maʿnāsına. *īn sāz [...]*: Bu düzgünlük ve yaraġ ve cemʿiyyet bir pādişāha müyesser oldı H, N, B

2 Sistāñ bir şehr-i muʿaẓẓam ismidür. H, N, B

3 Ḳayrevān bir şehr-i muʿaẓẓam adıdur. H, N, B

Sertāc kisrādan gelecek yıl saña gele[1]
Çīnden getüreler saña bil hem ḫarāc-ı ḫān

تو شاکری ز خالق و خلق از تو شاکرند
تو شادمان بدولت و ملک از تو شادمان

Ḫaḳdan şekūr iseñ daḫı senden şeḳūr ḫalḳ
Sen devletüñle şād u sevinç senden ins ü cān

اینک بطرف گلشن و بستان همی روی
با بندگان سمند سعادت بزیر ران

Budur ki semt-i gülşen ü bāġa gideñ müdām[2]
Altuñda salṭanat aṭı ḳullarla sen revān

ای ملهمی که از صف کرّوبیان قدس
فیضی رسد بخاطر پاکت زمان زمان

Ḳudsī ferişte yañadan ilhām be hey saña
İrer güzelce ḫāṭıruña bir feyiż her ān

[B 288b] ای آشکار پیش دلت هرچه کِردگار
دارد همی بپردهٔ غیب اندرون نهان

Ey göñlüñüñ ḳatında ʿayān her ne kim Ḫudā
Ṭutar hemāre perde-i ġayb içre kim nihān

داده فلک عنان ارادت بدست تو
یعنی که من کِیَم بمراد خودم بران

[H 323a] [N 333a] Virmiş felek yular-ı irādet senüñ ele
Yaʿni ki ben kimim ki sürem öz murādı cān

---

[1] Āverend; getüreler dimekdür. Ammā żarūret-i vezn içün gele taʿbīr olınmuşdur. H, N, B

[2] ~ nüsḫa-i Surūrī: İşte gideñ ki şimdi çemen gülsitān yaña H, N, B

گر کوشتیت افتد بر دادەام بتیغ
ور بخششیت باید زر دادەام ز کان

Gök dir saña ki ger düşe cenk virmişim kılıç
Lāzımsa saña zer virimi virdüm al zi-kān[1]

خصمت کجاست در کف پای خودش فکن
یار تو کیست بر سر چشم منش نشان

Ḳande ʿadūñ ki anı ṭaban altına bıraḳ
Dostuñ kimi ki baş u gözüm üzre ḳoyam ān[2]

هم کام من بخذمت تو گشت منتظم
هم نام من بمدحت تو گشت جاودان

Ḫiẕmetle saña muntaẓam oldı merāmlarım
İtmekle oldı medḥüñi adım ebed cevān

2
mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

ز دلبری نتوان لاف زد بآسانی
هزار نکته درین کار هست تا دانی

Dem urma olmaya āsānlıġ ile ḫūbluḳdan
Bu işde nice nikāt var gerek ki bilmeñden

بجز شکردهنی مایەهاست خوبی را
بخاتمی نتوان زد دم سلیمانی

Aġız leẕīẕligin āḫar güzellige var şey
Yalınca mühr ile olmaz dem urma şāhlıḳdan

---

[1] kān maʿden dimekdür H, N, B

[2] ~ nüsḫa: ḳoyam be cān H, N

هزار سلطنت دلبری بدان نرسد
که در دلی بهنر خویش را بگُنجانی

Hezārca devlet-i ḫubluḳdan aña irişmez[1]
Gerek ki şındırasın göñle öz hünerlerden

چه گردها که برانگیختی ز هستئ من
مباد خسته سمندت که تیز میرانی

Ḳoparduñ ey nice ṭozlar ki öz vücūdumdan
Senüñ aṭuñ ża῾īf olmaya kim süreñ tīzden

بهمنشینئ رندان سری فرود آور
که گنجهاست درین بی سری و سامانی

Oturmaġına getür baş aşaġa rindlerle
Ki bu serāsim ü bī-naẓma var ḫazā᾽inden[2]

[H 323b] [N 333b] [B 289a]

بیار بادۀ رنگین که صد حکایت خاص
بگویم و نکنم رخنه در مسلمانی

Getür ki bāde-i rengīni yüz güzel fıḳra
Dirim ü eylemezem Müslümānlıġa żarr ben

بخاک پای صبوحی‌کنان که تا من مست
بکوی میکده إستاده‌ام بدربانی

Türāb-ı pāyine ben mest ṣabūḥ iden ḫaḳḳı
Ḳapucılıḳla ḫarābe yaña muḳīmim ben

[1] ~ Hünerle şındırasın göñle öz gerek kim sen H, N, B
[2] ~ Ki bu niẓāmsız u şaşḳına var ḫazāinden H, N, B

بهیچ زاهد ظاهرپرست نگذشتم
که زیر خرقه نه زنّار داشت پنهانی

Bir anca zāhid-i ẓāhir-pereste uġramadım
Ki olmaya ṭonı altında gizlü zünnārdan

بنام طرّهٔ دلبند خویش خیری کن
که تا خدات نگه دارد از پریشانی

Senüñ göñül baġı zülfüñ adına bir ḫayr it
Ki tā seni ṭuta Ḥaḳ maḥmī daġanıḳlıḳdan

مگیر چشم عنایت ز حال حافظ باز
وگرنه حال بگویم بآصف ثانی

Kerem gözini dirīġ ṭutma ḥāl-i Ḥāfıẓdan
Ve yoḳsa Āṣaf-ı ṯānīye söylerim ḥāl ben

وزیر شاه نشان خواجهٔ زمین و زمان
که خُرّمست بدو حال انسی و جانی

Vezīr-i şāh-nişīn o ḫidīv-i arż u zamān
Ki ḥāl-i ins ile cinni sevinçlüdür andan

قوام دولت و دنیی محمّد بن علی
که می‌درخشدش از چهره فرّ یزدانی

ʿAlīnüñ oġlı Muḥammed ḳıvām-ı devlet ü dīn
Ki feyż-i pertev-i Ḥaḳ ıldırur[1] anuñ yüzden[2]

زهی حمیده خصالی که گاه فکر صواب
ترا رسد که کنی دعوئ جهانبانی

[1] ~ şuʿle-yāb H, N
[2] ~ nüsḫa: şuʿle var anuñ yüzden H, N

Ne ḫoş ḥamīde ḫişālsin ki fikr-i ḫoş vaḳti
Yaraşur iddiʿā itseñ ki ḥāfıẓım hep ben

طراز دولت باقی تُرا همی‌زیبد
که همّتت نبرد نام عالم فانی

Nişāb-ı devlet-i bāḳī hemān saña yaraşur
Fenā cihān adın añmaz ki himmetüñ rūşen[1]

اگر نه گنج عطای تو دستگیر شود
همه بسیط زمین رو نهد بویرانی

[H 324a] [N 334a] Eger ki el ṭutar olmasa kenz-i elṭāfuñ
Cemīʿ yeryüzi ḳordı ḫarābe yüz andan

[B 289b] تویی که صورت جسم ترا هیولایی نیست
چو جوهر ملکی در لباس انسانی

Osuñ ki ṣūret ü cismüñ degül heyūlā ẕāt
Beşer şekilde vü ṣan ḫilḳatüñ meleksin sen

کدام پایهٔ تعظیم نصب شاید کرد
که در مسالک فکرت نه برتر از آنی

Ki ḳanḳı pāye-i tekrīme naṣb idiş lāyıḳ
Ṭarīḳ-i fikrde yüksek-ter olmaya andan

درون خلوت کرّوبیان عالم قدس
صریر کلک تو باشد سماع روحانی

Ferişte ḫalveti içre mekān-ı ḳudsīde
Olur ṣafā-yı melāʾik ṣadā-yı ḫāmeñden

[1] ~ himmetüñ bilürsen H, N, B

ترا سزد بیك آویز خواجگی کز جود
که آستین بکریمان عالم افشانی

Gerek ki saña vezīrī bir aṣḳı cūduñdan
Ki esḫiyā-yı cihān silkdi yeñ cömerdlikden

سوابق کرمت را چگونه شرح کنم
تبارکالله از آن کارساز رحمانی

Geçen keremlerüñi ben ne gūne şerḥ idem
Tebārekallāh odur iş görici Allāhdan[1]

صواعق سخطت را بیان چگونه دهم
نعوذ بالله از آن فتنههای طوفانی

Nice beyān ideyim ben ki şimşek-i ḫışmuñ
Ḫudāya ṣıġınıruz ol belā-yı mübremden

کنون که شاهد گل شد بجلوهگاه چمن
جز از نسیم صبا نیست همدم جانی

ʿArūs-ı gül ki gidüp şimdi beyt-i gülzāra
Ki cān enīs aña yoḳdur dīger ʿabīr yelden

شقایق از پی سلطان گل بسازد باز
بدست باد صبا کِلَّههای نعمانی

Niẓām-ı perde ider şāh-ı gül içün zanbaḳ[2]
Ṣabā eliyle ki nuʿmānī didikleri zanbaḳ olmaġıla ol isimde bir pādişāh-ı ʿAcem her ḫoş gördigi çemengāhı ḳoru idindigi içün ıṭlāḳ olındı. H, N, B

بدان رسید ز سعی نسیم باد بهار
که لاف میزند از لطف روح حیوانی

[1] ~ nüsḫa: ʿAṭā-yı Tañrıdan ol kim ṣad āferīn benden H, N, B
[2] Ṣaḳayıḳ-ı nuʿmānī didikleri zanbaḳ olmaġıla ol isimde bir pādişāh-ı ʿAcem her ḫoş gördigi çemengāhı ḳoru idindigi içün ıṭlāḳ olındı. H, N, B

ʿIṭırlu yel çalışından irüp o deñlü bahār
Nefes urur ki ḥayāt rūḥıyam leṭāfetden[1]

[H 324b] [N 334b]

سحرگهم چه خوش آمد که بلبلی گلبانگ
بغنچه میزد و میگفت در سخن رانی

Gelüp seḥer demi bülbül ne ḫoş ṣadālar ile
Urup u ġoncaya sevḳ-i sözinde dirdi sen

که تنگ دل چه نشینی ز پرده بیرون آی
که در خُمَست شرابی چو لعل رمّانی

Ne ṭar göñül otursın ḥicābda gel ṭaşra
Laʿlce ḳırmızı mey koy da küpde var iç sen

[B 290a]

مکن که می نخوری بر جمال گل یک ماه
که باز ماه دگر میخوری پشیمانی

Cemāl-i gül demi itme mey içmemek bir māh
Ki ol bir ay gelecekde nedāme yersin sen

بشکر تهمت تکفیر کز میان برخاست
بکوش کز گل و مُل داد عیش بستانی

Şükür ki ḳalḳdı aradan ḳabāḥat-i tekfīr
Dürüş ṣafā gül ü mülden ki ẕevḳ alasın sen

جفا نه شیوهٔ دین پروری بود حاشا
همه کرامت و لطفست شرع یزدانی

Cefāyı perver-i dīn çekme olmaya ḥāşā
Ḳamu kerāmet ü iḥsān şerʿ-i Ḥaḳ bil sen

[1] ki: ki bahār H [H nüshasında ki'den sonra gelen "bahâr" kelimesi vezni bozmaktadır.]

رموز سرّ اناالحق چه داند آن غافل
که مُنْجَذَب نشد از جذبه‌های سبحانی

Nükāt-i sırr-ı ene'l-Ḥaḳḳı ol kişi ne_añlar
Ki ceẕbelü_olmadı ol ceẕbehā-yı raḥmāndan

درون پردهٔ گل غنچه بین که می سازد
زِ بهر دیدهٔ خصم تو لعل پیکانی

Gülüñ ḥicābı içinde düzer ki ġonce gör
ʿAdūlaruñ gözi içün ḳızılca demrenden[1]

طرب سرای وزیرست ساقیا مگذار
که غیر جام می آنجا کند گِرانجانی

Be sāḳī ḳoma bu Āṣaf sarāyı şenlikdür
Ki ġayr-ı cām-ı mey anda ider cāna_aġırdan

تو بودی آن دم صبح امید کز سر مهر
برآمدی و سر آمد شبان ظلمانی

Sen idüñ ey dem-i ārzū-yı ṭañ ki ʿışḳuñ'çün
Netīce buldı leyāl-i ẓulüm çü ṭoġduñ sen

شنیده‌ام که ز من یاد میکنی گه گاه
ولی بمجلس خاص خودم نمی خوانی

[H 325a] [N 335a] İşitmişim ki beni yād ider idüñ gāh gāh
Velī beni oḳımazsın ki bezm-i ḫāṣa sen

طلب نمی کنی از من سخن جفا اینست
وگرنه با تو چه بحث است در سخن دانی

[1] Demren Türkīdür. Oḳ ve mıẓrāḳ ucında olan demüre derler. H, N, B

Cefā budur baña benden kelām ṭaleb itmeñ
Ve yoḫsa sözde ne baḥṣim olur göreydüñ sen

ز حافظان جهان کس چو بنده جمع نکرد
لطایف حِکَمی با کتاب قرآنی

Ḳuluñca dirmedi kes Ḥāfıẓān-ı ʿālemden
Ḥüküm letāʾifini ol kitāb-ı Ḳurʾāndan

[B 290b]

هزار سال بقا بخشدت مدایح من
چنین متاع نفیسی بچون تو ارزانی

Benüm virür seni medḥim saña beḳā biñ yıl
Ki böyle bir güzel esbāb senüñceye erzen

سخن دراز کشیدم ولی امیدم هست
که ذیل عفو برین ماجرا بپوشانی

Kelām uzatmışım ammā benüm ümīdüm var
Ki dāmen-i keremüñ bu ḫuṣūṣa örteñ sen

همیشه تا ببهاران صبا بصفحهٔ باغ
هزار نقش نگارد ز خط ریحانی

Çemen yüzine bahārlarda tā ki yel her ān
Güzelce biñ naḳış urur ki ḫaṭṭ-ı reyḥāndan

بباغ ملک ز شاخ امل بعمر دراز
شکفته باد گل دولتت بآسانی

Çemen ilinde uzun ʿömr ile ümīd dalıdan
K’açılmış ola gül-i devletüñ ḳolaylıḳdan

Muhammes

mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün

در عشق تو ای صنم چُنانم
کز هستئ خویش در گمانم
هر چند که زار و نا توانم
گر دست دهد هزار جانم
در پای مبارکت فشانم

ʿIşḳuñda o deñlüyem be cānum
Öz varlıġıma ki var gümānım
Ben ḫaste ne deñlü nā-tüvānım
El virse baña hezārca cānum
Ḫoş pāyüñe ben anı feşānım[1]

[H 325b] [N 335b]

کو بخت که از سر نیازی
در حضرت چون تو دلنوازی
معروض کنم نُهفته رازی
هیهات که چون تو شهبازی
تشریف دهد بآشیانم

Ḳanı ki o baḫt idem niyāz dost
Yanuñda senüñce dil-nevāz dost
İdem saña ʿarż ḫafice zār dost
Olmaz ki senüñce dil-nevāz dost
İʿzāzlayasın ki āşiyānım

[B 291a]

هر چند ستمگری ترا خوست
کم کن تو بدی که آن نه نیکوست
گر زانکه دلت نه ز آهن و روست
آخر بسرم گذر کن ای دوست
انگار که خاک آستانم

[1] ~ Ḳutlu pāyüñe anı feşānım H, N, B

Ẓulm itme ne deñlü ki ḫuyuñdur
Terk it bedi k'ol eyü degüldür
Göñlüñ farażā demür ü tuçdur[1]
Dost geç başıma ṣoñıca yegdür[2]
ʿAdd it ki türāb-ı āsitānım[3]

گفتم که چو کُشتِیَم بزاری
زین پس ره مرحمت سپاری
بر دل رقم وفا نگاری
تو خود سر وصل ما نداری
من طالع و بخت خویش دانم

Çün öldüresin didüm be-zārī
Gideñ reh-i raḥme ṣoñca bārī[4]
Sen göñle yazañ vefā be yārī
Vaṣluñ biz içün heves ne-dārī
Ben baḫt u sitārem ey ki dānem

ای بسته کمر ز دور و نزدیك
بر هیچ بخون ترك و تاجك
گر خانه محقّرست و تاریك
در مکن اخلص الممالك
بر دیدهٔ روشنت نشانم

Ey baġlu kemer yaḳīn ü dūrdan[5]
Türkī ḳan ile ʿAcem saña yoḳdan[6]
Ḫānem ger ise ḳarañu ḫordan[7]
İl ḫālişi hem güzelce mesken[8]
[H 326a] [N 336a] Aydın gözime seni nişānım

---

[1] Ger andan ötürü ki göñlüñ demür ve tuçdandur dimekdür. H, N, B
[2] ~ nüsḫa: Ṣon uġramaḳ it başıma ey dost H, N, B
[3] Āsitān ḳapu eşigi H, N
[4] ~ [metin] Gideñ raḥime ṣoñıca bārī H, N [Anlam bakımından derkenar tercih edildi.]
[5] ~ nüsḫa: Bel baġlu yaḳīn u buʿddan ey H, N, B
[6] [Yukurıdaki mısada vezin hatalı.] ~ Türk ile ʿAcem ḳanı ki lā-şeyʾ H, N, B
[7] ~ nüsḫa: Ḫānemse karañu ḫor ger ey key H, N
[8] ~ nüsḫa: İl ḫālişi hem mekān pek ey H, N

من از تو بجز وفا نجویم
بیرون ز گل وفا نبویم
الّا ره بندگی نپویم
اسرار تو پیش کس نگویم
اوصاف تو پیش کس نخوانم

Senden dilemem vefādan āḫar
Ḳoḳmam ki vefā gülinden āḫar
Yelmem reh-i ḳulluġuñdan āḫar
Öñinde kesin dimem sır āḫar[1]
[B 291b] Vaṣfuñda dimem kese ne-ḫ^{v}ānem

گیرم نه دروفا گشودیم
نه مهر بمهر بر فزودیم
نه بود هر آنچه می نمودیم
آخرنه من و تو یار بودیم
عهد تو شکست و من همانم

Ṭutam ki vefā ḳapusın açduk [2]
ʿIşḳ üzre ziyāde ʿışḳı itdük
Ol olmadı gösteriş itdük
Ben senle netīce dost degüldük
Sen ʿahdi şıduñ vü ben o ānem

گر سر ببُری بتیغ تیزم
از کوی وفات بر نخیزم
ور زانکه کنند ریزه ریزم
من مُهرهٔ مهر تو نریزم
الّا که بریزد استخوانم

[1] ~ nüsḫa: Sır kes öñinde dimem ben āḫar H, N, B
[2] ~ [metin] nüsḫa: Ṭutam ki feṯḥ-i vefā der itdük H, N [Vezin sebebiyle derkenar tercih edildi.]

Başım kesesin ḳılıç-ı tīzlen
Ḳalḳmam ki vefāñ maḥallesinden
Ger eyleyesin dilim dilim sen
ʿIşḳuñ mühürin ki dökmezim ben
Dökile meger ki üstüḫ̱ānum[1]

آنها که نشان عشق جویند
جز راه مزار من نپویند
[H 326b] [N 336b] خاک من زار چون ببویند
گرنام تو بر سرم بگویند
فریاد بر آید از روانم

Şunlar ki nişān-ı ʿışḳı ister
Ḳabrim yolınuñ o yelmeye_āḫar
Ben iñlü yerin çü ḳoḳlarlar
Başımda aduñ eger ki añarlar
Ṭaşra çıḳara fiġān revānum[2]

[B 292a] گر بگذردم به پیش خیلی
هر یك بصفا بِه از سهیلی
از تو نکنم بغیر میلی
مجنونم اگر بهای لیلی
ملك عرب و عجم ستانم

Öñümden eger geçerse çoḳ kes
Andan da yeg olsa ẕevḳde her kes
İtmem meyil ol senüñ dīger kes
Leylī bedeli virürse bir kes
Olam deli ger cihān sitānem

[1] ~ nüsḫa: Dökile meger ʿaẓm ü ḳanım H, N, B
[2] ~ Cāndan çıḳa ṭaşra kim fiġānım H, N, B

گشتم صنما در آرزویت
آشفته و تیره دل چو مویت
هر چند که نمی رسم بکویت
شب نیست که از فراق رویت
زاری به فلک نمی رسانم

Oldum güzelim senüñ hevāñda
Zülfüñce ḥazīn ü şifte şūḫ da
Semtüñe ne dek irişmesem de
Şeb yoḳ ki yüzüñ fürāḳatinde
İrgürmeyeyim göge fiġānım

ای وصل تو اصل شادمانی
مانی بنشاط جاودانی
بر حافظ خود چه می فشانی
هر حکمی که بر سرم برانی
سهلست ز خویشتن مرانم

Ey māye-i şād senüñ viṣālüñ
Şādlıḳ ebed ile sen ḳalasuñ
Öz Ḥāfıẓuña neler saçasuñ
Her ḥükmi ki başıma süresüñ
Āsānca yanuñdan ey me-rānem[1]

[1] ~ nüsḫa: Yanuñdan o ḫoş sürime cānum H, N, B → sürime: süreyim H

KAYNAKÇA

Adalar, Derya. *Anadili Olarak Arapça ve Türkçe Öğretiminde Kullanılan Metinlerin Karşılaştırılması: Bir Eşdizimsel Örüntüleme Çözümlemesi Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.

Ahmed Cevdet Paşa. *Belâgat-i Osmaniyye*, haz. Turgut Karabey-Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

Ahmed Paşa. *Ahmet Paşa Divanı*, haz. Ali Nihat Tarlan, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.

Ahmed Vefik Paşa. *Lehce-i Osmânî*, TDK Yayınları, Ankara 2000.

Ahterî, Muslihuddin Efendi. *Ahterî-i Kebîr*, TDK Yayınları, Ankara 2009.

Aksan, Doğan. *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınları, Ankara 2009.

Aksan, Doğan. *Dil Şu Büyülü Düzen*, Bilgi Yayınları, Ankara 2011.

Aksan, Doğan. *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Bilgi Yayınları, Ankara 2013.

Aksoy, Bülent. "Cumhuriyet Döneminde Çeviri Anlayışları", *Çeviri Seçkisi I*, haz. Mehmet Rifat, 227-239, Sel Yayınları, İstanbul 2008.

Akün, Ömer Faruk. "Divan Edebiyatı", *DİA*, c. 9, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1994, s. 389-427.

Albayrak, Nurettin. "Redif" *DİA*, c. 34, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2007. s. 523-524.

Andı, Mehmet Fatih. "Türkçe'de Rübâ'iyyât-ı Hayyâm Tercümeleri", *İlmî Araştırmalar*, 7 (1999), s. 9-29.

Andrews, Walter. *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*, (7. baskı), Çev. T. Güney, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Anlı, Ömer F. "Parmenides Düşüncesi Bağlamında Heidegger'in 'Noein' Kavramı Yorumunun İncelenmesi", *Kaygı/ Uludağ Üniversitesi Felsefe Dergisi*, 9 (2007), s. 85-97.

Argunşah, Mustafa. *Çağatay Türkçesi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2013.

Âşık Çelebi. *Aşık Çelebi Tezkiresi*, haz. Filiz Kılıç, Ankara Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1994.

Ateş, Ahmed. "Metin Tenkidi Hakkında (Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman Münasebeti ile)", *Türkiyat Mecmuası*, c. 7-8 (1942), s. 253-267.

Aziz Mahmud Hüdayi. *Divan-ı İlahiyat*, haz. M. Tatçı-M. Yıldız, Sahaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2005.

Bâkî. *Bâkî Dîvânı*, haz. Sabahattin Küçük, TDK. Ankara 1994.

Banarlı, Nihat Sami. *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1982.

Baykara, Tuncer. *Türk Adının Anlamı,* AKMB Yayınları, Ankara 1998.

Benjamin, Walter. "The Task of the Translator", *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti, Taylor&Francis e-Library 2004, s. 15-25.

Beyatlı, Yahya Kemal. *Bütün Şiirleri*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 2009.

Bilgin, A. Azmi. *Nazmü'l-Hilâfiyyat Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara 1996.

Bilgin, A. Azmi. "Şemseddin Sami'nin Edebiyatla İlgili Eserleri ve Görüşleri", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 22 (2007), s. 39-51.

Burçoğlu, Nedret Kuran. 1960'lı Yıllardan Günümüze Alman Çeviribilimcilerin Yaklaşımları. *Çeviri Seçkisi I*, Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayınları, İstanbul 2008, s. 175-186.

Cahun, Leon. *Gök Sancak*, çev. Necib Âsım, Artin Asaduryan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul 1910.

Cary, Edmond. Nasıl Çevirmeli?, çev. M. Rifat, S. Rifat, *Çeviri Seçkisi II*, haz. Mehmet Rifat, Sel Yayınları, İstanbul 2008, s. 55-60.

Catford, John Cunnison. *A Linguistic Theory of Translation*, Oxford University Press, London 1978.

Cenâb Şahabettin. "Mes'ele-i Evzân", *Servet-i Fünun*, c. 56, 1423 (1919), 21 Ağustos, s. 279.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, Ankara 2010.

Ceyhan, Nesime. "Romanla Tanışan Neslin Tercüme Tekniği ve Tenkîdine Dair Tartışmaları", *Turkbilig/Turkoloji Arastirmalari Dergisi*, 14 (2007), s. 41-59.

Ceylan, Ömür. "Tavus", *DİA*, c. 40, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2011, s. 184-185.

Cowie, Moira - Shuttleworth, Mark. *Dictionary of Translation Studies*, Routledge, New York 2014.

Cömert, Bedrettin. "Kuramsal Açıdan Çeviri Sorunları", *Türk Dili Dergisi Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, Temmuz 322 (1978), 3-21.

Cürcânî. *Delâilü'l-'İcâz: Sözdizimi ve Anlambilim*, çev. Osman Güman, Litera Yayınları, İstanbul 2008.

Çakıcı, Bilal. "Mehmed Şakir'in Manzum Mesnevi Tercümesi", *Erdem Dergisi*, 50 (2008), s. 51-58.

Çelebioğlu, Amil. *Türk Mesnevi Edebiyatı 15. yy. Kadar*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1999.

Danişmend, İsmail Hakkı. *Türkler*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007.

Defoe, Daniel. *Robenson*, çev. Şemseddin Sami, Mihran Matbaası, İstanbul 1885.

Demirci, Kerim. "Derin Yapı ve Yüzey Yapı Kavramlarından Ne Anlıyoruz?" *Turkish Studies*, 5.4 (2010), s. 291-304.

Derrida, Jacques. *Edebiyat Edimleri*, çev. M. Erkan, Ali Utku, Otonom Yayınları, İstanbul 2010.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 13. bs., haz. Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi, Ankara 1996.

Doğan, Muhammet Nur. *Fuzûlî - Leylâ ve Mecnûn* (Metin – Mensur Tercüme), Çantay Kitabevi, İstanbul 1996.

Dumas, Alexande. *Kadınlar Muharebesi*, çev. Ahmed Atâ, Matbaa-i Esad, İstanbul 1881.

Eagleton, Terry. *Şiir Nasıl Okunur*, çev. K. Genç, Agora Yayınları, İstanbul 2011.

Eckmann, Janos. "Memlûk-Kıpçak Edebiyatı", *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, çev. ve haz. Osman Fikri Sertkaya, s. 52-65, AKM Yayınları, Ankara 1996 a.

Eckmann, Janos. "Sadî Gülistan'ının Bilinmeyen Bir Çevirisi", *Harezm, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, çev. ve haz. Osman Fikri Sertkaya, s. 273-285, AKM Yayınları, Ankara 1996 b.

Ferîdî. *Tercüme-i Dîvân-ı Hazret-i Hâfız-ı Şîrâzî li-Ferîdî*, müst. İlhâmî? (1800), Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa 992, t.y.

Ferîdî. *Dîvân-ı Hâfiz Tercüme-i Manzûmesi*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T3032, t.y.

Ferîdî. *Dîvân-ı Hâfız Tercüme-i Manzûmesi*, müst. Nasûh b. Sâlih İzmîrî (1830), Beyazıt Devlet Kütüphanesi 5673, t.y.

Feuillet, Octave. *Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi*, çev. Ahmed Mithat, Tercümân-ı Hakîkat Matbaası, İstanbul 1881.

Gasset, Jose Ortega. "Çevirinin Sefaleti ve Görkemi Üzerine" çev. A. Cemal, *Çeviri Seçkisi II*, haz. Mehmet Rifat, Sel Yayınları, İstanbul 2008, s. 37-153.

Gibb, Elias John Wilkinson. *Osmanlı Şiiri Tarihi*, çev. A. Çavuşoğlu, c. 2, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

Göktürk, Akşit. *Çeviri: Dillerin Dili*, YKY, İstanbul 2013.

Göktaş, Nazik. "Fransa'da Yazınsal Çeviri Yaklaşımları (Bir Tarihçelendirme Denemesi)", *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, II*, 30 (2005), s. 51-62.

Gölpınarlı, Abdülbaki. *Hafız Tercümesi*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2011.

Haşim, Ahmet. *Bütün Şiirleri*, haz. İnci Enginün-Zeynep Kerman, Dergah Yayınları, İstanbul 1999.

Haşim, Ahmet. *Bütün Eserleri III*, haz. İnci Enginün, Dergah Yayınları, İstanbul 2004.

Hatim, Basil - Munday, Jeremy. *Translation An Advanced Resource Book*, Taylor&Francis e-Library 2004.

Hikmet, Nazım. *Kemal Tahir'e Mapusaneden Mektuplar*, Adam Yayınları, İstanbul 1991.

Hisar, Abdülhak Şinasi. *Kitaplar ve Muharrirler 2*, YKY, İstanbul 2009.

Hugo, Victor. *Sefiller*, çev. Şemseddin Sâmi, Mihran Matbaası, İstanbul 1880.

Hugo, Victor. *Klod Gö Yani Obur Klod*, çev. Selânikli Tevfik, Matbaa-i Ebüzziyâ, İstanbul 1885.

Izutsu, Toshihiko. *Kur'an'da Allah-İnsan*, çev. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Nesriyat, İstanbul 2011.

İbrahim, Mohamed L. Awad. *Feridî ve Divanı*, Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2010.

İmer, Kamile. "Toplum Dil Bilimin Kimi Kavramlarına Kuramsal Bir Bakış ve Dil Türleri.", *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, c. 31, Sayı 1-2, (1987), s. 213-230.

İzedperest, Nurullah. *Gazelhâ-yı Sa'dî*, Kitâbhâne-i Dâniş, Tahran 1377.

Jacobson, Roman. "On Linguistic Aspects of Translation", *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti, Taylor&Francis e-Library 2004, s. 113-118.

Kadri, Hüseyin Kazım. *Büyük Türk Lügati*, 4 Cilt, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

Kafzâde Fâizî. *Zübdetü'l-Eşâr*, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı B.0011.

Kanar, Mehmet. *Farsça - Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul 2010.

Kanar, Mehmet. *Hafız Divanı Tercümesi*, c.1, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010.

Kassühlke, Rudolf. *Eine Bibel - viele Übersetzungen: ein Überblick mit Hilfen zur Beurteilung*, Brockhaus, Wuppertal 1998.

Kaplan, Ramazan. *Klasikler Tartışması: Başlangıç Dönemi*, AKM Yayınları, Ankara 1998.

Karaismailoğlu, Adnan. "İslâmiyet Sonrasında İlk Farsça Şiirlerde Türkler", *Türkler*, c. 5, Ankara 2002, s. 903-913.

Kartal, Ahmet. "Farsça'da Türkçe Kelimeler ve Fars Edebiyatı'nda "Türk" Kavramı ile İlgili Unsurlar", *Bilig*, 11 (1999), s. 31-54.

Kartal, Ahmet. "Türk'ün Hâfız Sevgisi Yahut Hâfız Türke Ne Anlatır", *Türk Edebiyatı*, 392 (2006), s. 28-33.

Kayaoğlu, Taceddin. *Türkiye'de Tercüme Müesseseleri*, Kitabevi, İstanbul 1998.

Kırlangıç, Hicabi. *Hafız Divanı Tercümesi*, Kapı Yayınları, İstanbul 2013.

Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2012.

Kızıltan, Rezzan. "Tarihte Çeviri: Antik Çağdan 19. Yüzyıl Sonuna Kadar Edebi Çeviri Kuramları-1. Antik Çağdan Barok Çağın Sonuna Kadar." *Ankara*

Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 40.1-2 (2017), s. 71-88.

Kock, Paul de. *Üç Yüzlü Bir Karı*, çev. Ahmed Midhat - Ebüzziya Tevfik, Mihran Matbaası, İstanbul 1294/1877.

Köksal, Mehmet Fatih. "Metin Neşrinin Ana Esasları", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 31(2012), 179-209.

Köksal, Mehmet Fatih. "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı: Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, haz. M. F. Köksal - A. N. Baykoca, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2003, s. 215-219.

Köprülü, Fuat. *Edebiyat Araştırmaları I*, TTK Yayınları, Ankara 1966.

Kurtar, Senem. *Heidegger ve Poetik Düşünce*, Pharmakon Yayınları, Ankara 2014.

Lamartine, Alphonse de. *Rafael*, çev: M. S.- E. L., Âlem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul 1896.

Lamartine, Alphonse de. *Rafael*, çev. Müstecâbîzâde İsmet - İskender Fereri, Tahir Bey Matbaası, İstanbul 1898.

Latîfî. *Tezkiretü'ş-şuarâ ve Tabsıratü'n-nuzamâ*, haz. Rıdvan Canım, TTK Yayınları, Ankara 2000.

Levend, Agâh Sırrı. *Divan Edebiyatı*, 4. bs., Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.

Levend, Agâh Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*, 5. bs., TTK Yayınları, Ankara 2008.

Levy, Jiri. "Translation As A Decision Process", *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti, Taylor&Francis e-Library 2004, s. 148-159.

Macit, Muhittin. "Tercüme Hareketleri", *DİA*, c. 40, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 2011, s. 498-504.

Maupassant, Guy de. *Ölüm Kadar Metîn*, çev. Muhyiddin Birgen, Tanin Matbaası, İstanbul 1909.

Meriç, Cemil. *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Mercimek Ahmed. *Kabusnâme*, haz. Orhan Şaik Gökyay, Maarif Matbaası, İstanbul 1944.

Mevlânâ. *Külliyât-ı Dîvân-ı Şems-i Tebrîzî*, haz. B. Fürûzanfer, Çâp u İntişârât-ı Emîr Kebîr, Tahran 1345.

Muallim Naci. *Şöyle Böyle*, Kitapçı Arakel, İstanbul 1885.

Muallim Naci. *Lügat-i Naci*, Asır Matbaası, İstanbul 1891.

Muallim Naci. *Edebiyat Terimleri*, haz. Yekta Saraç, Risale Yayınları, İstanbul 1996.

Mucib. *Tezkire-i Mucib,* haz. K. Altun, AKMB Yayınları, Ankara 2002.

Muîn, Muhammed. *Ferheng-i Fârsî-yi Yek-Cildî*, Sürayiş Yayınları, Tahran 1382.

Munday, Jeremy. *Introducing Translation Studies Theories and Applications*, Routledge, New York 2001.

Mütercim Âsım Efendi. *Burhân-ı Katı,* haz. Mürsel Öztürk - Derya Örs, TDK Yayınları, Ankara 2009.

Necatî Bey. *Necatî Beg Divanı*, haz. A. N. Tarlan, Akçağ Yayınları, Ankara 1992.

Nef'î. *Nef'î Divanı*, haz. Metin Akkuş, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.

Nâbî. *Nâbî Dîvânı,* haz. Ali Fuat Bilkan, MEB Yayınları, Ankara 1997.

Nida, Eugene. "Principles of Correspondence", *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti, Taylor&Francis e-Library 2004, s. 126-140.

Okay, Orhan. *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

Olgun, İbrahim. "Türkçe Sadi ve Hafız Çevirileri", *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 322 (1978), s. 117-126.

Onay, Ahmet Talât. *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, haz. Cemal Kurnaz, H Yayınları, İstanbul 2009.

Osborne, Hugh. "Hooked on Classics: Discourses of Allusion in the Mid-Victorian Novel", *Translation and Nation: Towards a Cultural Politics of Englishness*, ed. Roger Ellis - Liz Oakley-Brown, Multilingual Matters e-Library 2001, s. 120-166.

Paz, Octavio. "Söz Sanatı ve Söze Bağlılık Açısından Çeviri" çev. Ahmed Cemal, *Çeviri Seçkisi II*, haz. Mehmet Rifat, Sel Yayınları, İstanbul 2008, s. 97-106.

Pedro, Raquel de. "Metin Çevrilebilirliği: Tarihsel Bir Bakış", çev. Necip Fazıl Kurt, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 30 (2012), s. 611-625.

Popoviç, Anton. "Çeviri Çözümlemesinde "Deyiş Kaydırma" Kavramı", çev. Yurdanur Salman, *Çeviri Seçkisi II*, haz. Mehmet Rifat, Sel Yayınları, İstanbul 2008, s. 87-92.

Prevost, Marcel. *Kadın Mektupları*, çev. Ali Kemal, Muhtar Halid Kitabhanesi, İstanbul 1912.

Refik, Mustafa. *Müntehabât-ı Mustafa Refik*, c. 2, Tercüman-ı Hakikat Matbaası, İstanbul 1887.

Rehber, Hatib. *Divan-ı Hafız*, İntişarat-ı Safi Alişah, Tahran 1381.

Rifat, Mehmet. "Göstergebilim Açısından Çeviri Etkinliği, Çeviri Kuramı ve Çeviri Kuramının Kuramı", *Çeviri Seçkisi 1*, haz. M. Rifat, İstanbul 2008, s. 240-252.

Rifat, Mehmet - Rifat, Sema - Koş, Ayşenaz - Tekgül, Duygu. *Göstergebilim Dilbilim ve Çeviribilim Terimleri Sözlüğü*, Sel Yayınları, İstanbul 2010.

Sa'dî. *Gülistan*, haz. Nurullah İzedperest, Neşriyat-ı Daniş, Tahran 1376.

Safâyî. *Tezkire-i Safâyî*, haz. Pervin Çapan, AKMB Yayınları, Ankara 2005.

Salâhî, Mehmed. *Kâmus-ı Osmânî*, 4 Cilt, Mahmud Bey Matbaası, İstanbul 1896.

Sâmî, Şemseddîn. *Kâmûs-ı Türkî*, İkdam Matbaası, İstanbul 1899.

Saraç, M. A. Yekta. *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, Bilimevi Yayınları, İstanbul 2001.

Sehî Bey. *Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Behişt*, haz. M. İsen, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

Snell-Hornby, Mary. *The Turns of Translation Studies: New Paradigms Or Shifting Viewpoints?*, John Benjamins Publishing, Amsterdam 2006.

Stolze, Radegundis. *Çeviri Kuramları*, çev. E. Durukan, Değişim Yayınları, İstanbul 2013.

Sûdî, Bosnevî. *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız-ı Şirâzî*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1857.

Süreya, Cemal. *Şapkam Dolu Çiçekle*, YKY, İstanbul 2012.

Süreyya, Mehmed. *Sicill-i Osmanî*, c. 4, Matbaa-ı Âmire, İstanbul 1897.

Sürûrî, Muslihüddin. *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız-ı Şirâzî,* İ.B.B. Atatürk Kitaplığı K.524

Şafak, Turgay. "Cevrî Çelebî'ye Nispet Edilen Hâfız-ı Şirazî Gazeli Şerhi", *Mukaddime*, 6 (2012), s. 51-69.

Şeyh Gâlib. *Şeyh Gâlib Dîvânı*, haz. Naci Okçu, TDV Yayınları, Ankara 2011.

Şem'î. *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız-ı Şirâzî*, Şârih Hattı (1574), İ.B.B. Atatürk Kitaplığı B.68.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 8. bs., Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1997.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

Tansel, Fevziye Abdullah. "Muallim Naci ve Tercüme", *Tercüme*, c. 4, 22 (1943), s. 238-245.

Tökel, Dursun Ali. *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

Tulum, Mertol. *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara 2011.

Tuman, Mehmet Nail. *Tuhfe-i Nâilî*, c. 2, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

Ülken, Hilmi Ziya. *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İş Bankası, İstanbul 2011.

Ünver, İsmail. "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Turkish Studies*, 3, 6 (2008), s. 1-46.

Venuti, Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*, Taylor&Francis e-Library 2004.

Vinay, Jean-Paul - Darbelnet, Jean. "A Methodology For Translation", Translated by J.C. Sager and M.J. Hamel, *The Translation Studies Reader*, ed. L. Venuti, Taylor&Francis e-Library 2004, s. 84-93.

Wechsler, Robert. *Performing without a stage: the art of literary translation*, Catbird Press, North Haven 1998.

Wellek, Rene - Warren, Austin. *Edebiyat Teorisi*, çev. Ö. F. Huyugüzel, Akademi Kitabevi, İzmir 1993.

Yağcı, Şerife. "Ortaçağ Türk ve İran Edebî Metinlerinde Türk Kavramı", *Türkler*, c. 5, Ankara 2002, s. 917-919.

Yakut, Emrullah. *"Feridi'nin Manzum Hafız Divanı Tercümesi (İnceleme-Metin)"*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2015.

Yasa, Alparslan. *Türkçenin İnkişâfı İçin Tercüme*, Hitabevi Yayınları, Ankara 2014.

Yazar, Sadık. "*Anadolu Sahasında Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011.

Yazıcı, Tahsin. "Hâfız-ı Şîrâzî", *DİA*, c. 15, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul 1997, s. 103-106.

Yelten, Mehmet. *Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara 1998.

Yetkin, Suut Kemal. "Tercüme Sanatı", *Çeviri Seçkisi I*, haz. M. Rifat, Sel Yayınları, İstanbul 2008, s. 88-89.

Yıldırım, Nimet. *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı, İstanbul 2008.

Yunus Emre. *Yunus Emre Divanı*, haz. Mustafa Tatçı, MEB Yayınları, İstanbul 1997.

Ziya, Şükun. *Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*, MEB Yayınları, İstanbul 1967.

Zola, Emile. *Terez Raken*, çev. Muallim Nâci, Âlem Matbaası, İstanbul 1881.

LÜGATÇE

aldam: aldatma

añranmak (ıñramak, añramak, ıñranmak): homurtulu ses çıkarmak, haykırmak, kükremek. [*Tarama Sözlüğü*]

arıḳca: zayıfça, cılızca

asış? **eylemek**: havale etmek. [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

aṣṣı: 1. fayda, kâr, kazanç, menfaat. 2. faiz. [*Tarama Sözlüğü*]

aṭġın: atılmış.

ayaḳdaş: işlerini el birliğiyle yapanlardan her biri. [*Tarama Sözlüğü*]

azraḳ: daha az, azca. [*Tarama Sözlüğü*]

azraḳda: kısaca, hasıl-ı kelâm [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

azucuḳda: kısaca, hasıl-ı kelâm [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

başa ḳaḳış: başa kakma, sitem, takaza. *Tarama Sözlüğü*'nde kakınç

baḳı bed: kötümser, karamsar. [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

bed begenmek: 1. müşkil-pesendlik. 2. başkasının kötülüğünü isteme hâli. [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

begenme bed: 1. Müşkil-pesend, zor beğenen. 2. Başkasının kötülüğünü isteyen. [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

beleng: vadi. [*Tarama Sözlüğü*'nde yok]

belenmek: metinde "dolaşmak" anlamında. *Tarama Sözlüğü*'nde kundaklanmak, çocuk kundağa sarılmak.

belig (belik): (tag beligi = کمر کوه) dağ kemeri, dağ beli. *Tarama Sözlüğü*'nde saç örgüsü, örün

belürmek: metinde "parlamak" anlamında. *Tarama Sözlüğü*'nde meydana çıkmak, zuhur etmek, belli olmak

beslenti: metinde "besleme, yetiştirme" anlamında. *Tarama Sözlüğü*'nde beslengi: besleme.

bezerci: bezeyen, süsleyen

biti: mektup

bölükbaşı: şahne

büküm: büklüm [saç büklümü]

cinnī (ecinni):metindeki anlamı: peri, ehrimen (şeytan, İblis)

çeç: harman

çıraḳma: mum, çerağ, kandil

çigzinmek: dönmek, dolaşmak, bir şeyin etrafında dönüp durmak.

çimşir: şimşir

çin (çiñ) seher: Sahih, doğru, halis [seher]

çiñe (çene): çene
çögür: bir çeşit telli halk sazı. [*Tarama Sözlüğü*]
çörek: değirmi ekmek, gün yuvarlığı, güneş
dağışlıġ: dağınıklık
dağıḳ: dağınık
degirmi: yuvarlak
denkdeş: beraber
der: ter
dölek: metinde İkamet. *Tarama Sözlüğü*'nde: 1. sabit, berkarar, baki. 2. mutemet, dürüst. 3. sükûn ve asayiş içinde. 4. temkinli. 5. sakin ve itaatli. 6. elverişli, uygun.
dügmek: düğümlemek, bağlamak
düg: düğüm
dügme: düğüm
düzetme: süslemek
egsi: yarı yanmış odun. [*Derleme Sözlüğü*]
eñek: çene
germdārlıḳ: âşıklık
görüm: görüş, basiret
göyünmek: göyünmek yanmak; pendâşten: sanmak?
gücendi: metinde, gücenme
gülüm: gülme, gülüş
günü (güni): kıskançlık, haset
günülemek: haset çekmek, kıskanmak
gür-irmek: bkz. irgürmek
ır (ırlayış): şarkı
ıra ol: uzaklaş
ıracaḳ: uzak
ırı: şarkı, türkü
ırı itmek: şarkı söylemek, türkü çağırmak
ırılayıcı: şarkı söyleyen
ırlamak: şarkı söylemek, türkü çağırmak
ısıtma: sıtma
ıḳlıġ: rebap, ayaklı kemani [Tarama sözlüğü]
ilçilik: elçilik
iletmek: götürmek
İllik: devlet
incişmek: incinmek
iñi: inleme, nâle
iñilü: inleyen
iñü: inleme
irgür: ulaştırmak
ivce (ivmek): aceleyle
ḳaçan: ne zaman
ḳapu ḳaḳımaḳ: kapı çalmak
ḳaḳış: 1. öfkelenmek, kızmak. 2. itiraz etmek, karşı gelmek. 3.azarlamak, tekdir etmek. [*Tarama Sözlüğü*]
ḳamuşıḳ: kamaşmış, hîre: 1. kamaşmış, donuk, fersiz. 2. şaşkın, hayran.
ḳan süzegi: kan süzgeci. *Tarama Sözlüğü*'nde "süzek": 1. süzgeç. 2. testinin ağzına bağlanan tülbent.
ḳarış murış: karmakarışık
ḳığılcım: kıvılcım
ḳırañ: çevre, kıyı, kenar, uç [*Tarama Sözlüğü*]
ḳıraña gitmek: dışarı gitmek

ḳırañī: sahrada oturan, sahrada yaşayan

ḳış-ḫāne: kış evi, köşk. kâşâne: Büyük ve gösterişli ev, köşk.

kilindir: küçük testi, emzikli su kabı. [*Tarama Sözlüğü*]

ḳoçma: kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

ḳovıcı:münafık, gammaz, kov getirip götüren. [*Tarama Sözlüğü*]

körlük: birbirinin inadına hareket, rağmen. [*Tarama Sözlüğü*]

ḳusḳun: Eyer, semer ve palanın arkasında bulunan ve kuyruk altından geçirilen kuşak. [*Tarama Sözlüğü*]

odaşıḳlıḳ: oda arkadaşı [Derleme sözlüğü]. hem-visâk: aynı odada, aynı hücrede kalan.

oṭaġ: çadır, büyüklere mahsus çadır. [*Tarama Sözlüğü*]

oḳruḳ: kement.

öñürdi: önce, iptida, evvel, ilköncе, daha önce, ileri. [*Tarama Sözlüğü*]

ṣaçıma: saçma

saġ: dürüst, doğru

segirdmek: koşmak

sevi: aşk

ṣıcaġ?:metinde kadeh kelimesinin karşılığı

ṣığını getür: sığınmak

ṣımaḳ: kırmak

ṣınıḳ:kırık

sögici: kınayıcı

sönük: metinde tebâh kelimesinin karşılığı. tebâh: mahvolmuş, yıkılmış

söylük?: metinde cevap kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. [*Tarama Sözlüğü*'nde yok.]

şöyünmek: sönmek

söz ü şav: dedikodu. *Tarama Sözlüğün*'de "söz sav" şeklinde.

şu şanmaḳ?: metinde "serâb" kelimesinin karşılığı. *Tarama Sözlüğü*'nde yok.

şubaşı:metinde: muhtesip

süci: içki

süglün: sülün

şavḳ: ışık, parıltı, şûle

şevikçe: çevikçe. *Tarama Sözlüğü*'nde "şevük, çevük" şeklinde.

ṭalbımak: çarpınmak, çırpınmak, oynayıp sıçramak. [*Tarama Sözlüğü*]

ṭammaḳ: damlamak

ṭamu: cehennem

ṭañalıḳ: şaşkınlık, hayret

ṭınma: sus!

tizerek: daha tiz, daha çabuk

töre: âdet, usul, kaide, örf, görenek, kanun, ayin. [*Tarama Sözlüğü*]

uş: akıl

uġruluḳ: hırsızlık

uş-yār: akıllı, uyanık, âkil, hüşyâr

uçmaḳ: cennet

um: ümit

umı: ümit

umsız: ümitsiz

uyuk?: metinde: "uyan, tâbi olan" anlamında. *Tarama Sözlüğü*'nde bu kelimeyle aynı kökten "uyuntu, uyundu" (asalak) kelimeleri vardır. tufeyl: 1. hemrah, yoldaş. 2. asalak, parazit. 3. -e bağlı. 4. istenmeyen misafir.

uyuşluḳ eylemek: kıyaslamak

ürkü: ürkme

ürüldilenmiş?: *Tarama Sözlüğü*'nde "üründülenmek" (seçilmiş) şeklinde

üründü: seçilmiş. *Tarama Sözlüğü*'nde seçilmiş, değme

üzilmek: metinde: çözülmek, sökülmek. *Tarama Sözlüğü*'nde: 1. kopmak, koparılmak, kırılmak, kopup dağılmak, bozulmak, kesilmek, sökülmek, uzaklaşmak. 2. yüzülmek. 3. alakayı kesmek. 4. iyileşmeye yüz tuttuğu hâlde yeniden hastalanmak.

yalıncaḳ: metinde: halvet, yalnız. *Tarama Sözlüğü*'nde çıplak, uryan, cascavlak

yalıñdırmak (âteşi -): ateşi alevlendirmek

yalıñlatmak: yakmak, parlatmak. *Tarama Sözlüğü*'nde "yalıñ", alev

yapaḳ: kırkılmış koyun yünü [*Derleme Sözlüğü*]

yapça: eğlenerek dimekdür (H 242b)

yapçacıḳ: âheste, yavaşça

yaraġ: metinde: hazırlık, azık. Tarama sözlüğünde: 1. Hazırlık, levazım, techizat. 2. Silah. 3. (At hakkında) yaranmış, idmanlı.

yavuz: metinde: şûh. *Tarama Sözlüğü*'nde: 1. fena, kötü. 2. sert, kızgın, keskin, güçlü, çetin, yaman, şiddetli. 3. fenalık.

yavuz aġa: muhtesip

yegrek: daha iyi

yeldirmek: koşturmak

yirik: biraz yırtık, az yarık [*Tarama Sözlüğü*]

yol-uġraḳ: geçiş yeri, güzergâh

yumşaraḳ: yumuşak

yüsek: yüksek

yüzerlik: üzerlik

EKLER

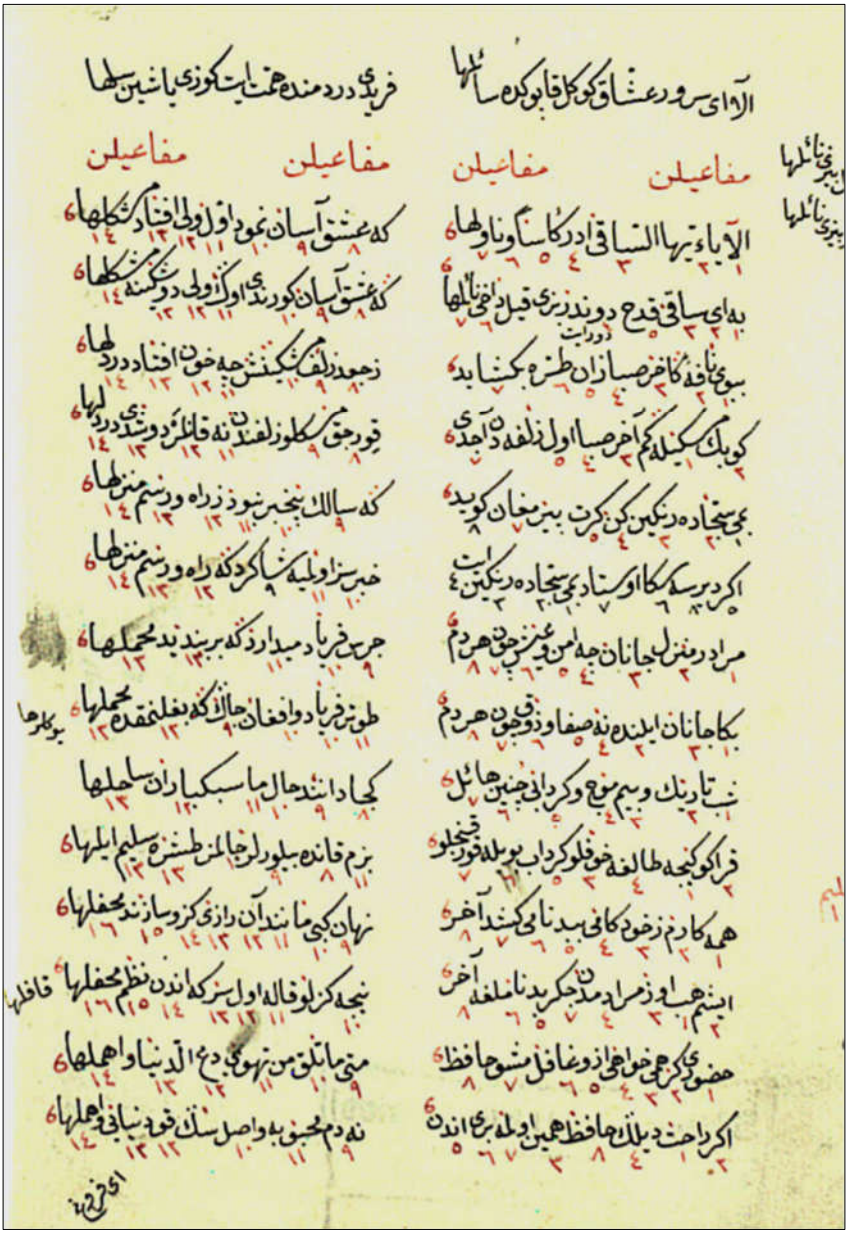

Ek 1. Eserin ilk sayfası, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Hasan Hüsnü Paşa 992

Ek 2. Eserin ilk sayfası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp., TY 3032

Ek 3. Hâfız Dîvânı, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Nuruosmaniye 3813

Ek 4. Hâfız Dîvânı, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Nuruosmaniye 3816